Kallelse till sammanträde med Kommunstyrelsen

Datum och tid: 2022-01-11, klockan 17:00
Plats: Möller/Sahlin, stadshuset

Förhinder anmäls till Helena Heintz

helena.heintz@eslov.se eller 0413-62123

Ordförande
Johan Andersson (S)

1. Val av justeringsperson

2. Information om Statistiska Centralbyråns medborgarundersökning 2021 (KS.2020.0247)

3. Information från beredskap

4. Revidering av kulturpolitisk strategi för Eslövs kommun 2017-2025 (KS.2021.0491)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Antagande av reviderad kulturpolitisk strategi för Eslövs kommun 2017-2025
- Kultur- och fritidsnämndens beslut § 93 2021, Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025
- Återremissyrkande från Sverigedemokraterna vid sammanträde 2021-10-13 med kultur- och fritidsnämnden gällande Revidering av kulturpolitiskt program för Eslöv kommun 2017-2025
- Kultur och Fritid Tjänsteskrivelse Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025
- Förslag till kulturpolitisk strategi för Eslövs kommun 2017-2025
- Barnchecklista revidering kulturpolitiskt program
- Bilaga till revidering av kulturpolitiskt program; Ekonomi transferering

5. Finansiell rapport för kvartal 3 samt november 2021 (KS.2021.0008)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Finansiell rapport för kvartal 3 samt november 2021
- Rapport från kapitalförvaltning av pensionsmedel per 2021-11-30

6. Införande av avgift för borgerlig vigsel för ej folkbokförda i Eslövs kommun (KS.2021.0532)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Taxa för administrativ service i samband med borgerlig vigsel av ej folkbokförda
- Förslag på taxedokument avseende borgerlig vigsel
- Riktlinjer för borgerliga vigslar, antagna av KS 2020-04-01

7. Antagande av riktlinje för kommunstyrelsens uppsiktsplikt (KS.2021.0540)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Riktlinjer för kommunstyrelsens uppsiktsplikt
- Förslag till riktlinjer för utövande av kommunstyrelsens uppsiktsplikt

8. Yttrande över remiss av granskningshandling för Regionplan för Skåne 2022-2040 (KS.2020.0514)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Yttrande över Regionplan för Skåne 2022-2040 – granskningshandling
- Eslövs kommuns yttrande över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022-2040
- Yttrande över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022-2040 från MalmöLundregionen
- Kommunstyrelsens beslut § 243, 2021 Gemensamt yttrande från MalmöLundregionen över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022 – 2040
- Missiv Remiss Granskningshandling Regionplan för Skåne 2022-2040
- Regionplan för Skåne 2022-2040 - granskningshandling
- Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 52, 2021 Yttrande över Regionplan för Skåne 2022-2040

9. Yttrande över remiss av Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033 (KS.2021.0442)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Yttrande över remiss av regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033

- Eslövs kommuns yttrande över förslag till regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033
- Yttrande Regional Transportinfrastrukturplan för Skåne 2023-2033 MalmöLundregionen - nationell tillväxtmotor i Skåne.
- Kommunstyrelsens beslut § 242, 2021 Gemensamt yttrande från MalmöLundregionen över remiss av Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033
- Svar på Begäran om uppskov - transportinfrastrukturplan
- Missiv till remissversion av Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033
- Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2023 - remissversion

10. Godkännande av nyttjanderättsavtal för anläggande av våtmark på fastighet Hjularöd 1:2, Eslövs kommun (KS.2021.0523)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Godkännande av nyttjanderättsavtal för anläggande av våtmark på fastigheten Hjularöd 1:2, Eslövs kommun
- Borttagen på grund av personuppgifter.
- Kartmaterial

11. Yttrande över remiss Promemoria om nya könstillhörighetslagen (KS.2021.0508)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Svar på remiss avseende nya könstillhörighetslagen
- Remisslista nya könstillhörighetslagar
- Lagtext - Remiss Promemoria om nya könstillhörighetslagen
- E-post Remiss Promemoria om nya könstillhörighetslagen

12. Godkännande av Idéburet Offentligt Partnerskap med Fridasro 4H Eslöv (KS.2021.0554)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Idéburet Offentligt Partnerskap med Fridasro 4H Eslöv
- Förslag till avtal och form för Idéburet offentligt partnerskap mellan Eslövs kommun och Fridasro 4H Eslöv
- Avtal om jordbruksarrende (sidoarrende)
- Avtal mellan 4H-gården och Kultur och Fritid fram till 2022-12-31

- Verksamhetsplan 2021 för Fridasro 4H Eslöv
- Balansrapport 2020 för Fridasro 4H Eslöv
- Resultatrapport 2020 för Fridasro 4H Eslöv
- Budget 2022 för Fridasro 4H Eslöv
- Fridasro 4H Eslöv och kommunens stöd - avsiktsdokument från styrelsen i föreningen

13. Antagande av riktlinje för begäran om utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning inom Vård och Omsorg (KS.2021.0244)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Riktlinje för begäran om utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning inom Vård och Omsorg
- Förslag till riktlinje för begäran om utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning inom Vård och Omsorg
- Kommunstyrelsens arbetsgivarutskott § 25, 2021 Behov av förändrande riktlinjer för utdrag ur belastningsregister vid anställning

14. Vaccinationskrav vid nyanställningar inom vård och omsorg i Eslövs kommun (KS.2021.0581)

Beslutsunderlag
- Vård- och omsorgsnämndens beslut § 147, 2021. Vård- och omsorgsnämndens uppdrag avseende förutsättningar för att endast ha fullvaccinerad personal som jobbar brukarnära

15. Fastställande av verksamhetsplan 2022 för Kommunledningskontoret (KS.2021.0572)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Verksamhetsplan 2022 för Kommunledningskontoret
- Verksamhetsplan 2022 för Kommunledningskontoret

16. Översiktlig information om sekretess, tystnadsplikt, meddelarfrihet för anställda, förtroendevalda eller uppdragstagare i Eslövs kommun 2022 (KS.2021.0568)

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Översiktlig information om sekretess, tystnadsplikt, meddelarfrihet för anställda, förtroendevalda eller uppdragstagare i Eslövs kommun
- Information om sekretess för anställda m fl i Eslövs kommun och förtroendevalda i nämnderna

17. Kommunledningskontorets redovisning avseende aktuella frågor, mål och resultat samt väsentliga framtidsfrågor i enlighet med de ekonomiska styrprinciperna (KS.2022.0027)

18. Kommundirektören informerar (KS.2022.0030)

19. Redovisning av delegeringsbeslut

KS.2018.0022-21	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 154, 2021 Förslag att godkänna lägenhetsarrende avseende Kopiatorn 1
KS.2021.0470-3	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 155, 2021 Uppdrag att genomföra markanvisningstävling för Sibbarp 2:39 samt fastställande av tävlingsprogram för Sibbarp 2:39
KS.2021.0028-39	Kommunstyrelsens arbetsgivarutskotts beslut § 55, 2021 Lokala kollektivavtal om flextid inom fältverksamheten, Barn och Utbildning
KS.2021.0028-40	Kommunstyrelsens arbetsgivarutskotts beslut § 56, 2021 Lokala kollektivavtal om arbetstidsmått för ständig kväll inom sjuksköterskeenheten
KS.2021.0480-3	Kommunstyrelsens arbetsgivarutskotts beslut § 57, 2021 Prioriteringar i löneöversyn 2022

KS.2021.0025-1	Beslut Revidering av Informations- och dokumenthanteringsplan
KS.2021.0005-3	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 161, 2021 Internbudget 2022 för Kommunledningskontoret
KS.2020.0300-10	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 162, 2021 Planering av resultatdialoger för 2022
KS.2017.0466-39	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 164, 2021 Beslut om granskning för Detaljplan för Falken 10 i Eslöv, Eslövs kommun
KS.2018.0652-31	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 165, 2021 Förslag om direktanvisning på fastigheten Löberöd 1:214
KS.2021.0201-10	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 166, 2021 Planuppdrag för del av Sibbarp 2:3 och 4:138 i Marieholm
KS.2021.0094-11	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 167, 2021 Beslut om igångsättningstillstånd för utbyggnad av allmän plats inom exploateringsprojekt Långåkra, etapp 1a
KS.2021.0035-11	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 168, 2021 Överlåtelse av fastigheten Telefonen 1, Gustavslund
KS.2021.0518-4	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 169, 2021 Lägenhetsarrende avseende del av fastigheten Datorn 1
KS.2021.0517-5	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 170, 2021 Lägenhetsarrende avseende fastigheten Skrivbordet 1
KS.2021.0506-5	Låneavtal 2021-12-16
KS.2021.0558-11	Delegationsbeslut: Granskningsyttrande över Översiktsplan 2040 för Sjöbos kommun
KS.2019.0349-18	Avtalsförlängning t o m 2023-01-30, undertecknad
KS.2021.0555-3	Tilldelningsbeslut i upphandling av hjälpmedel, delområde Rullstolar

KS.2021.0471-2	Avtal avseende Biblioteksmedia, delområde film och TV-spel
KS.2021.0520-3	Ramavtal Socionomera Bemanning AB
KS.2021.0520-7	Ramavtal Socionomkraft AB
KS.2021.0303-20	Beslut om avbrytande av upphandling avseende dokument- och ärendehanteringssystem

20. Anmälningar för kännedom

KS.2021.0528-1	Servicenämndens beslut § 133, 2021 Kompetensförsörjningsplan för Serviceförvaltningen
KS.2021.0528-2	Kompetensförsörjningsplan Transportservice
KS.2021.0528-4	Kompetensförsörjningsplan Servicecenter/IT
KS.2021.0528-7	Kompetensförsörjningsplan Måltidservice
KS.2021.0528-6	Kompetensförsörjningsplan Demokrati och Verksamhet
KS.2021.0528-5	Serviceförvaltningen; Kompetensförsörjningsplan Lokalvård
KS.2021.0528-3	Kompetensförsörjningsplan Servicecenter Kontaktcenter
KS.2021.0528-8	Serviceförvaltningen; Kompetensförsörjningsplan Byggprojekt
KS.2021.0528-9	Serviceförvaltningen; Kompetensförsörjningsplan Fastighetsförvaltningen
KS.2021.0528-11	Serviceförvaltningen Gemensam Kompetensförsörjningsplan för Serviceförvaltningen 2021-10-21
KS.2021.0010-73	Vård- och omsorgsnämndens beslut § 129, 2021 Ekonomisk månadsrapport oktober 2021
KS.2021.0010-74	Vård och Omsorg Månadsrapport oktober

KS.2021.0010-75	Kultur- och fritidsnämndens beslut § 115 2021, ekonomisk månadsrapport
KS.2021.0010-76	Kultur och Fritid Ekonomisk månadsrapport oktober och hälsotal september 2021
KS.2021.0010-77	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut § 109, 2021 Ekonomisk månadsrapport
KS.2021.0010-79	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden Volymer Oktober 2021
KS.2021.0010-80	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden Volymer vuxenutbildningen och arbetsmarknadsenheten oktober 2021
KS.2021.0010-81	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden Ekonomisk sammanställning oktober 2021
KS.2021.0010-78	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden Frisktal till och med oktober 2021
KS.2021.0545-1	Meddelande från Svedala kommun avseende att ny ansökan om medlemskap i Räddningstjänst Syd inte kommer göras.
KS.2021.0010-82	Miljö- och samhällsbyggnadsnämndens beslut § 200, 2021 Ekonomisk månadsuppföljning 2021
KS.2021.0010-83	Miljö och Samhällsbyggnad; Uppföljning oktober 2021
KS.2021.0022-175	Redovisning av aktiviteter hösten 2021 Föreningen Skånska Möllor
KS.2021.0278-2	Sydarkiveras sammanträdesprotokoll § 12, 2021 Sammanträdestider 2022 för förbundsfullmäktige och förbundsstyrelsen
KS.2021.0527-8	Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 163, 2021 Godkännande av hyresavtal för Vårlöken, Solvägen 35
KS.2021.0317-3	Vård- och omsorgsnämndens arbetsutskotts beslut § 27, 2021. Rapportering av ej verkställda beslut, kvartal 3 2021

KS.2021.0010-84	Barn- och familjenämndens beslut § 130, 2021 Ekonomisk månadsrapport november 2021
KS.2021.0010-85	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut § 132 2021, Ekonomisk månadsrapport november 2021
KS.2021.0010-87	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden Volymer november 2021
KS.2021.0342-3	Barn- och familjenämndens beslut § 125, 2021 Rapportering av ej verkställda beslut 2021
KS.2021.0278-3	Sydarkiveras förbundsfullmäktige protokoll 12 november 2021 Delårsrapport 2021 januari-juni
KS.2021.0344-5	Miljö- och samhällsbyggnadsnämndens beslut § 222, 2021 Omgestaltning av Stadsparken och Joel Sallius plats
KS.2021.0344-6	Gestaltning för Stadsparken och Joel Sallius plats
KS.2021.0010-90	Miljö och Samhällsbyggnad Månadsuppföljning november 2021
KS.2021.0010-89	Miljö- och samhällsbyggnadsnämndens beslut § 213, 2021 Ekonomisk månadsuppföljning 2021
KS.2021.0010-88	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden Ekonomisk sammanställning 11 november 2021
KS.2021.0010-91	Servicenämndens beslut § 149, 2021 Ekonomisk månadsrapport 2021
KS.2021.0010-92	Serviceförvaltningen Frisktal per 2021-11-30
KS.2021.0434-2	Servicenämndens beslut § 153, 2021 Uppföljning av projekt Effektiv fastighetsförvaltning
KS.2021.0434-3	Uppföljningsrapport av projekt Effektiv fastighetsförvaltning
KS.2021.0579-1	Överenskommelse mellan Sveriges kommuner och regioner och regeringen kring Säker digital kommunikation
KS.2021.0022-189	Verksamhetsberättelse Billinge Byalag 2021

KS.2021.0583-1	Miljö- och samhällsbyggnadsnämndens beslut § 224, 2021 Trast - trafikstrategi i Eslövs kommun, beslut om att skicka förslag till strategi på remiss.

Revidering av kulturpolitisk strategi för Eslövs kommun 2017-2025

4

KS.2021.0491

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0491

2021-11-16
Cecilia Wennersten
0413-62429
cecilia.wennersten@eslov.se

Kommunstyrelsen

Antagande av reviderad kulturpolitisk strategi

Ärendebeskrivning
Halva programtiden för Kulturpolitisk strategi för Eslövs kommun 2017-2025 har gått, och i enlighet med strategiformulering ska det revideras 2021. Syftet med kulturpolitisk strategi är att stärka kulturens roll i samhället och i kommunens utvecklingsarbete för att realisera kommunens vision. Strategin är framtagen av kultur- och fritidsnämnden i samarbete med samtliga nämnder samt andra aktörer i kommunen.

Beslutsunderlag
Förslag till kulturpolitisk strategi för Eslövs kommun 2017-2025 reviderad 2021
Barnchecklista
Bilaga, ekonomisk transferering
Kultur- och fritidsnämndens protokoll § 93, 2021

Beredning
Kommunledningskontoret anser att revideringen av kulturpolitisk strategi är bra och ser positivt på att man tagit in det gemensamma förvaltningsövergripande arbetet med att bygga upp en gemensam struktur och metod för evenemang.

Förslag till beslut
- Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att anta reviderad kulturpolitisk strategi att gälla från den 1 januari 2022.

Beslutet skickas till
Kommunfullmäktige

Eva Hallberg
Kommundirektör

Katarina Borgstrand
Tillväxtchef

§ 93 **KOF.2021.0101**

Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025

Ärendebeskrivning
Halva programtiden för Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 har gått, och i enlighet med programformulering ska det revideras 2021.

Beslutsunderlag
- Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025
- Kulturpolitisk strategi för Eslövs kommun 2017-2025 rev 2021
- Barnchecklista revidering kulturpolitiskt program

Beredning
Dialoger har förts med berörda förvaltningar kring revideringen, men endast få och mindre ändringar eller tillägg ansågs behövas, dels i texterna, dels i åtgärdsformuleringarna. Ändringarna är gulmarkerade i dokumentet ”Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 rev. 2021”.

Förändringen kring den årliga uppföljningen av programmet är gjord för att tydliggöra programmets förankring och relevans i kommunens olika verksamheter. Tidigare har uppföljning skett årligen i kultur- och fritidsnämnden, och sedan skickats vidare för information till andra nämnder. Framöver kommer andra berörda nämnder att följa upp sina åtaganden i programmet inom sina respektive ordinarie uppföljningar. Kultur och Fritid kommer fortsatt att samordna arbetet och göra en övergripande uppföljning av programmet.

En Fritidspolitisk strategi, som nu är under framtagande, planeras också följas upp i respektive ansvarig nämnd. Det finns flera fördelar med att de båda strategierna hanteras och följs upp på samma sätt - i tydlighet, enkelhet och genomslag.

Dokumentet byter namn från ”kulturpolitiskt program” till ”kulturpolitisk strategi” enligt Eslövs kommuns nya riktlinjer för styrdokument.

Yrkande
Dennis Larsen (SD) yrkar på att ärendet återemitteras för att tillsätta en politisk styrgrupp med ansvar för en revidering av Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025. Skriftligt yrkande biläggs protokollet.

Mötet ajourneras kl 19:05-19:10

Beslutsgång
Ordförande ställer förslagen mot varandra och finner att kultur- och fritidsnämnden beslutar enligt förvaltningens förslag till beslut.

Kultur- och fritidsnämnden

Beslut
Kultur- och fritidsnämnden föreslår kommunstyrelsen att föreslå Kommunfullmäktige att anta reviderat Kulturpolitiskt program att gälla från 1 januari 2022.

Reservation
Sverigedemokraterna reserverar sig mot beslutet.

Beslutet skickas till
Kommunstyrelsen

Sverigedemokraterna
Eslöv

Återremissyrkande gällande ”Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025” ärende 6, Kultur- och fritidsnämnden 2021-10-13

Sverigedemokraterna ser i stort positivt på att man gör en revidering av Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025, i enlighet med programformuleringen om att det ska revideras 2021. Stora delar av förslagen på ändringar följer de beslut och inriktningar som nämnden och kommunen på ett väl avvägt sätt.

I syftet beskrivs det att strategin är framtagen av kultur- och fritidsnämnden i samarbete med samtliga nämnder samt andra aktörer i kommunen. För att revideringen fortsatt ska upprätthålla detta bör strategin återremitteras och en politisk styrgrupp tillsättas. Det står i strategin att handlingsplanen kommer att revideras på förvaltningsnivå tillsammans med arbetsgruppen vid behov. Detta är inte tillräckligt för att hålla fast vid att strategin är framtagen av kultur- och fritidsnämnden.

I samband med att de fyra utvalda utvecklingsområden togs fram var det i dialog med övriga kommunala förvaltningar, politiker, ideella föreningar och lokala professionella kulturskapare. Det finns ett behov av att de nya utvecklingsinsatserna som föreslås åtminstone förankras i en politisk styrgrupp, där det finns möjlighet för övriga kommunala förvaltningar, ideella föreningar och lokala professionella kulturskapare att lämna förslag.

Uppföljning och utvärdering har kompletterats med långtgående förslag som borde förankras i en politisk styrgrupp, där politiker och övriga förvaltningar ges möjlighet att lämna förslag.

Hela dokumentet borde gås igenom av en politisk styrgrupp för att säkerställa att det följer de nyligen antagna riktlinjerna för styrdokument i Eslöv kommun.

Med hänvisning till ovan yrkar Sverigedemokraterna att

- ärendet återremitteras för att tillsätta en politisk styrgrupp med ansvar för ett revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025

- För sverigedemokraterna
- Dennis Larsen
- Ted Bondesson

Sverigedemokraterna Eslöv | Åkermans väg 5 | 241 38 Eslöv

Tel: 073-808 25 00 | E-post: eslov@sd.se | Hemsida: eslov.sd.se

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0101

2021-09-20
Helena Schönström
+4641362193
helena.schonstrom@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025

Ärendebeskrivning
Halva programtiden för Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 har gått, och i enlighet med programformulering ska det revideras 2021.

Beslutsunderlag
Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 rev. 2021
Barnkonsekvensanalys

Beredning
Dialoger har förts med berörda förvaltningar kring revideringen, men endast få och mindre ändringar eller tillägg ansågs behövas, dels i texterna, dels i åtgärdsformuleringarna. Ändringarna är gulmarkerade i dokumentet ”Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 rev. 2021”.

Förändringen kring den årliga uppföljningen av programmet är gjord för att tydliggöra programmets förankring och relevans i kommunens olika verksamheter. Tidigare har uppföljning skett årligen i kultur- och fritidsnämnden, och sedan skickats vidare för information till andra nämnder. Framöver kommer andra berörda nämnder att följa upp sina åtaganden i programmet inom sina respektive ordinarie uppföljningar. Kultur och Fritid kommer fortsatt att samordna arbetet och göra en övergripande uppföljning av programmet.

Ett fritidspolitiskt program, som nu är under framtagande, planeras också följas upp i respektive ansvarig nämnd. Det finns flera fördelar med att de båda programmen hanteras och följs upp på samma sätt - i tydlighet, enkelhet och genomslag.

Dokumentet byter namn från ”kulturpolitiskt program” till ”kulturpolitisk strategi” enligt Eslövs kommuns nya riktlinjer för styrdokument.

Förslag till beslut

- Kultur- och fritidsnämnden föreslår kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anta reviderat kulturpolitiskt program att gälla från och med den 1 januari 2022.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Helena Schönström
Verksamhetschef kultur-/fritidskontor

ESLÖVS KOMMUN

KULTURPOLITISK STRATEGI FÖR ESLÖVS KOMMUN 2017-2025

Dokumentet KULTURPOLITISK STRATEGI FÖR ESLÖVS KOMMUN 2017-2025 är antaget av kommunfullmäktige den 2017-06-19. Det riktar sig till samtliga nämnder och förvaltningar inom Eslövs kommun samt till kommunens invånare.
Reviderat 2021-xx-xx

Kontaktperson: Verksamhetschef kultur- och fritidskontor, Kultur och Fritid

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning **2**

Eslövs kommuns vision för 2025 ..... **3**

Syfte 3

Uppföljning och utvärdering 3

Begreppsförklaringar **4**

Kultur 4

Kulturell infrastruktur 4

Idéburen sektor 4

Kulturskapare 4

KKN – Kulturella och kreativa näringar 4

Offentligt rum 5

Kulturarv 5

Kulturmiljö 5

Enprocentsregeln 5

Kultursektorn i Eslöv och omvärlden **6**

Kultur – en mänsklig rättighet 6

Kulturpolitik i stat, region och kommun 6

Kultur i Eslövs kommun **7**

Utvecklingsområden 2017-2025 ..... **8**

Delaktighet och social hållbarhet **9**

Utvecklingsinsatser 2017-2025 9

Nyskapande **10**

Utvecklingsinsatser 2017-2025 10

Samhällsbyggande och identitetskapande **11**

Utvecklingsinsatser 2017-2025 11

Livslångt lärande **12**

Utvecklingsinsatser 2017-2025 12

Eslövs kommuns vision för 2025

Eslövs kommun strävar efter att vara Skånes bästa kommun att bo och verka i och en hållbar, spännande kommun där människor möts, utvecklas och trivs.

Syfte

Syftet med denna kulturpolitiska strategi är att stärka kulturens roll i samhället och i kommunens utvecklingsarbete för att realisera kommunens vision. För att göra det behövs ökad samverkan mellan kommunens olika politikområden. Strategin är framtagen av kultur- och fritidsnämnden i samarbete med samtliga nämnder samt andra aktörer i kommunen.

Strategin är ett långsiktigt styrdokument som ska främja den hållbara samhällsutvecklingen genom stärkt demokrati och mångfald.

Det är också ett stöd för de tjänstepersoner som omsätter politikens avsikter i praktisk verklighet.

Uppföljning och utvärdering

Arbetet med den kulturpolitiska strategin kommer kontinuerligt att följas upp och rapporteras. Utifrån handlingsplanen formulerar en förvaltningsövergripande arbetsgrupp årliga prioriteringar som införlivas i varje berörd förvaltnings ordinarie budget och verksamhetsplanering. Särskild hänsyn ska tas till barn och ungas delaktighet i åtgärderna och rapporteras separat för varje åtgärd. Varje nämnd följer upp de åtgärder som de har ansvar för inom sina ordinarie uppföljningssystem. Kultur och Fritid ansvarar för att koordinera strategins övergripande uppföljning och rapportera till kommunstyrelsen, övriga nämnder, föreningslivet och andra aktörer.

Om den kommunala organisationen ändras ska ansvaret för strategins åtgärder flyttas i enlighet med den nya organisationen. Handlingsplanen kommer att revideras på förvaltningsnivå tillsammans med arbetsgruppen vid behov.

Begreppsförklaringar

Här förklaras några begrepp som förekommer i strategin. Vissa begrepp har flera tolkningar och för dessa väljer vi en definition som passar Eslövs kommun i detta sammanhang. Andra begrepp följer definitioner som bestämts av instanser som har en central roll inom respektive område.

Kultur

Kulturbegreppet brukar delas upp i två delar, det samhällsvetenskapliga och det estetiska kulturbegreppet. Det samhällsvetenskapliga kulturbegreppet innefattar allt som förekommer i ett samhälle och mellan människor till exempel språk, vanor och normer. Det estetiska kulturbegreppet innefattar konstnärliga uttryck till exempel musik, film och teater. De två kulturbegreppen samspelar med varandra. Eslövs kommuns kulturpolitik arbetar med det estetiska kulturbegreppet i form av resursfördelning med syfte att skapa förutsättningar för konstnärliga upplevelser och eget skapande. Det samhällsvetenskapliga kulturbegreppet finns också representerat till exempel genom resurser till kulturarv, bildning och mötesplatser.

Kulturell infrastruktur

Kulturell infrastruktur innefattar kunskap, konstnärliga utbildningar, arrangörer, lokaler, ekonomiska resurser och andra förutsättningar för att kulturupplevelser och skapande ska äga rum.

Idéburen sektor

”Den idéburna sektorn omfattar organiserade verksamheter som bygger på demokratiska värderingar samt gynnar samhälls- eller medlemsintresset. Verksamheterna /…/ bedrivs i icke vinstutdelande föreningar, kooperativ, samfund, stiftelser eller liknande sammanslutningar.”[1]

Kulturskapare

Yrkesutövande konstnärer, musiker, författare med flera.

KKN – Kulturella och kreativa näringar

Med kulturella och kreativa näringar avses branscherna arkitektur, form och design, film, fotografi, konst, mode, litteratur, musik, scenkonst, måltid, spel och media, turism och besöksnäring samt upplevelsebaserat lärande.[2]

[1] *Stadgar för den ideella föreningen Nätverket idéburen sektor Skåne*, Malmö, 2016, s. 2.

[2] Region Skånes hemsida http://utveckling.skane.se/utvecklingsomraden/kulturutveckling/kulturel- la-och-kreativa_naringar/ (2017-05-03)

Offentligt rum

Del av bebyggelsemiljö som är tillgänglig för allmänheten, till exempel gator, passager, gallerior, torg och parker. [3]

Kulturarv

”Kulturarv avser alla materiella och immateriella uttryck (spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kunskaper etc.) för mänsklig påverkan.” [4]

Kulturmiljö

”Kulturmiljö avser hela den av människor påverkade miljön /…/. En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region.” [5]

”Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet.” [6]

Enprocentsregeln

Enprocentsregeln är en rekommendation från Statens konstråd som innebär att vid ny-, om- och tillbyggnad avsätta en procent av byggkostnaden till konstnärlig gestaltning.[7]

---

[3] *Nationalencyklopedin*, offentligt rum.
http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/offentligt-rum (2017-04-28).

[4] *Rapport från Riksantikvarieämbetet Plattform Kulturhistorisk värdering och urval*, 2015-01-19. s.12. http:// www.raa.se/app/uploads/2015/04/RA%C3%84-Plattform-Kulturhistorisk-v%C3%A4rdering-och-ur- val-version-20150119.pdf (2017-05-03)

[5] Ibid, s.13.

[6] Ibid, s.13.

[7] För vidare läsning se konstnärsnämndens rapport *Ingen regel utan undantag*, Solna, 2013.

Kultursektorn i Eslöv och omvärlden

Kultur – en mänsklig rättighet

I FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, Artikel 27, slås fast att alla har rätt att delta i samhällets kulturella liv. I konventionen om barnets rättigheter, Artikel 31, fastslås barnets rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Konventionen om barnets rättigheter är lag i Sverige sedan den 1 januari 2020.

Kulturpolitik i stat, region och kommun

Förutom detta dokument påverkas Eslövs kommuns kulturpolitik av de nationella kulturpolitiska målen och Region Skånes kulturplan.

De nationella målen slår fast att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Andra centrala utgångspunkter för den nationella kulturpolitiken är demokrati och tillgängliggörande. De statliga målen ska vägleda och inspirera kulturpolitiken i kommuner och landsting. Region Skånes kulturnämnd har ett övergripande uppdrag att göra konst och kultur tillgängliga för så många som möjligt och skapa en väl fungerande kulturell infrastruktur.

Kulturpolitiken ska också följa den nationella biblioteksstrategin, skolans läroplan, Minoritetslagen och andra dokument på statlig och regional nivå som påverkar specifika områden. När det gäller folkbildningen ska Eslövs kommun dra fördel av Region Skånes fördjupade dialog och överenskommelse med folkbildningens regionala organisationer.

Kulturpolitiken ska även följa och komplettera avsikterna i kommunens övriga styrdokument och policyer. Särskilt relevanta är Översiktsplanen och Plan för centrumutveckling, för utvecklingsområdet Samhällsbyggande och identitetsskapande. Riktlinjer för IOP är särskilt relevant för utvecklingsområdena Nyskapande samt Delaktighet och social hållbarhet. Den kommunala biblioteksplanen är central för biblioteksverksamheten, och ett kulturmiljöprogram är av betydelse för kulturpolitiken inom området.

Kultur i Eslövs kommun

Kulturpolitiken använder principen om ”armlängds avstånd” och ska inte detaljstyra kulturens innehåll. Den konstnärliga friheten är en förutsättning för att kulturella uttryck ska vara en viktig kraft i demokratin. Kultur ska också användas som verktyg för att bygga ett hållbart samhälle.

Eslövs kommun vill satsa på ett starkt kulturliv med sociala nätverk och möjlighet att fördjupa intressen, som skyddsfaktorer och för att motverka problem och destruktiv utveckling för samhället och individen.

Eslöv ligger i en vital storstadsregion och närheten till Malmös och Lunds kulturinstitutioner och omfattande utbud är en stor tillgång. Samtidigt kan en kommun i Eslövs storlek erbjuda lokalsamhällets personliga bemötande och sammanhang, och har potential att nå fler grupper än de inbitna kulturintresserade. Eslövs kommun kan också få draghjälp av de starka kulturella nätverk och kompetenser som verkar i denna del av Skåne.

Förvaltningen Kultur och Fritids största kulturverksamheter är biblioteken, ungdomsgården Gasverket, Medborgarhuset, biografen Bian, kulturskolan, kulturgarantin för barn i grundskolan, publika arrangemang, Sommar i Eslöv samt inköp och tillgängliggörande av löskonst och fasta konstinstallationer.

Vidare ger Kultur och Fritid stöd till föreningar, studieförbund och till kulturarvsområdet. Även andra kommunala förvaltningar driver viktiga verksamheter för kultur, till exempel Skapande skola, mötesplatsen Karidal och kulturgruppen för personer med funktionsnedsättningar. Dessa verksamheter och resurser ska bevaras och utvecklas.

Kommunen, statliga och regionala institutioner, folkbildningen, idéburen sektor och kommersiella aktörer är alla resurser, som är beroende av varandra för att tillsammans erbjuda Eslövs invånare och besökare ett brett kulturutbud.

Utvecklingsområden 2017-2025

Nedan presenteras fyra utvalda utvecklingsområden som har tagits fram i dialog med övriga kommunala förvaltningar, politiker, ideella föreningar, och lokala professionella kulturskapare. Vid varje område ges förklaringar och övergripande hållning samt specifika utvecklingsinsatser för strategiperioden samt vilka kommunala nämnder och förvaltningar som bär huvudansvaret för genomförande av respektive insats.

- Delaktighet och social hållbarhet
- Nyskapande
- Samhällsbyggande och identitetsskapande
- Livslångt lärande

Delaktighet och social hållbarhet

I Eslövs kommun ska alla vara välkomna att skapa kultur och ta del av kulturupplevelser.

Kulturpolitiken ska präglas av demokrati, jämställdhet och jämlikhet. Därför behövs aktivt arbete för att inkludera alla grupper utifrån diskrimineringslagens kategorier: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder, samt socioekonomiska och geografiska förutsättningar. Alla barn ska ha tillgång till kulturupplevelser.

Det är viktigt att kulturverksamheten kan uppmärksamma och tillmötesgå olika intressen och behov. Kulturpolitiken ska därför vara lyhörd för signaler i omvärlden och fånga upp såväl trender inom kulturområdet, som tendenser bland olika målgrupper. En kulturundersökning som genomfördes i kommunen år 2015 indikerar olika gruppers upplevda delaktighet och utgör en bra utgångspunkt för inkluderingsarbetet.

En grupp som ska ägnas särskild uppmärksamhet under strategiperioden är unga 16-25 år. Det saknas i viss mån hållbara strukturer för att ungdomar från 16 år och uppåt ska få uppleva och skapa kultur i Eslövs kommun. Enligt kulturundersökningen som nämns ovan är unga vuxna en grupp som i låg utsträckning upplever sig som delaktiga i Eslövs kulturliv och en betydande andel anger att de vill vara mer delaktiga. Mötesplatser med kulturinnehåll är sammanhang som kan stärka ungas möjligheter och framtidstro. Därför behöver kultur bli mer av en självklar möjlighet när unga väljer sina fritidsintressen och yrkesdrömmar. Kultur för unga ska utformas med lyhördhet för ungas egna preferenser och vanor, samtidigt ska de unga erbjudas utmaningar som berikar och vidgar deras referensramar.

Utvecklingsinsatser 2017-2025

Åtgärd	Ansvarig nämnd	Status
Etablera regelbundet utbyte och samarbete mellan Kultur och Fritid och andra förvaltningar. Kultur och Fritid behöver kännedom om olika målgruppers intressen och behov, och övriga förvaltningar behöver informeras om utbud och möjligheter inom kulturområdet.	Gymnasie- och vuxenutbildning, Barn och Utbildning, Kultur och Fritid, Vård och Omsorg	Påbörjad
Utveckla Sommar i Eslöv.	Kultur och Fritid	Klar
Utveckla aktiviteter/mötesplatser med kulturinnehåll för unga 16-25 år.	Kultur och Fritid, Gymnasie- och vuxenutbildning	Påbörjad

Nyskapande

Eslövs kommuns kulturpolitik ska vara möjliggörande och präglas av mod att pröva nya riktningar.

Kulturlivets aktörer ska uppmuntras att använda nya metoder och samarbeten. Kommunen ska ha en balanserande roll och se till att kulturutbudet i sin helhet erbjuder både bredd och fördjupning.

En mångfald av uttryck och idéer ska speglas och såväl lokala som regionala, nationella och internationella kulturskapare ska ges plats.

Kommunen behöver stärka nätverk och dialog med lokala professionella kulturskapare för att deras kunskaper och uttryck ska komma invånarna till gagn. Kommunen ska tillämpa och sprida kunskap om villkor för anlitande av professionella kulturskapare. Initiativ och idéer från de professionella kulturutövarna ska tas tillvara exempelvis genom att agera samarbetspart i projekt.

Idag finns det ingen permanent utställningslokal för bildkonst i kommunal regi. Detta är en brist som har påtalats av lokala föreningar och konstnärer. En konsthall kan fungera som kulturell mötesplats för kulturarbetare och besökare samt för pedagogik och fördjupning inom bland annat bild-konstområdet.

En ny modell för samverkan mellan offentliga och idéburna organisationer har tagits fram: idéburet offentligt partnerskap, IOP. Syftet är att använda båda organisationernas särskilda möjligheter för att tillsammans arbeta kring ett visst samhällsproblem eller utvecklingsmöjlighet. Formen för IOP innebär att båda parter ingår ett avtal där varje part långsiktigt åtar sig gemensamt ansvar för den aktuella utmaningen.

Utvecklingsinsatser 2017-2025

Åtgärd	Ansvarig nämnd	Status
Stärka dialogen med kulturarbetare	Kultur och Fritid	Ej påbörjad
Utreda möjligheterna och verka för inrättande av en konsthall och konstnärlig mötesplats.	Kultur och Fritid	Påbörjad

Samhällsbyggande och identitetskapande

I Eslövs kommun ska kulturen vara viktig för kommunens attraktivitet.

Eslövs offentliga rum ska tas tillvara och berikas med konstnärliga uttryck. Praktiska lösningar i stads- och landskapsplaneringen ska beakta estetiska och konstnärliga värden.

Kulturarv och kulturmiljöer ska vårdas och göras tillgängliga. Vi ska stärka kommunens identitet och värden och skriva vidare på historien om Eslöv – med hjälp av det lokala kulturarvet såväl som den nyskapande kulturen och den kulturella mångfalden.

Kulturarrangemang och besöksmål ska vända sig till besökare såväl från Eslövs kommun som från andra håll. Eslövs stads centrumutveckling är ett viktigt område under strategiperioden.

Kultursektorn ska bidra till en miljömässigt hållbar värld och därför beakta miljömässiga konsekvenser i största möjliga mån. Staden, byarna och landskapet ska inom kultursektorn utvecklas efter sina förutsättningar och karaktär i linje med kommunens översiktsplan och detaljplaner.

Utvecklingsinsatser 2017-2025

Åtgärd	Ansvarig nämnd	Status
Revidera och tillämpa kommunens konstpolicy för vård, restaurering och levandegörande av befintligt konstbestånd, såväl fasta installationer som löskonst.	Kultur och Fritid, Miljö och Samhällsbyggnad, Service	Ej påbörjad
Vid revidering av konstpolicyn verka för att enprocentregeln om konstnärlig gestaltning vid ny- om- och tillbyggnation antas.	Kultur och Fritid, Miljö och Samhällsbyggnad, kommunstyrelsen	Ej påbörjad
Stärka kompetensen om och utveckla metoder för att integrera kultur i utformningen av offentliga rum och landskap.	Kultur och Fritid, Miljö och Samhällsbyggnad, kommunstyrelsen	Ej påbörjad
Verka för en pedagogtjänst för kulturarv	Kultur och Fritid	Ej påbörjad
Verka för att Bian renoveras.	Kultur och Fritid	Klar
Hitta samverkansformer kring evenemang i kommunen	Kultur och Fritid, kommunstyrelsen	Ej påbörjad

Tillämpa adekvata metoder för miljömässig hållbarhet i kommunens kulturverksamheter och kommunicera dessa till andra aktörer.	Kultur och Fritid, Miljö och Samhällsbyggnad	Påbörjad

Livslångt lärande

Kunskap och kultur är en förutsättning för en fungerande demokrati.

I Eslövs kommun ska det finnas tillgång till bildning, reflektion och kunskap genom livets alla åldrar. Vi tillgodogör oss kunskap genom alla sinnen och kunskap förmedlas i en mångfald av uttrycksformer. Kunskap och kultur i unga år skapar en grund för intressen, yrkesvägar och nyfikenhet resten av livet. Barn i Eslövs kommuns förskolor och grundskolor ges klassrumsundervisning i estetiska ämnen, samt professionella kulturupplevelser genom Kulturgarantin och Skapande skola.

Kulturskolan bedriver kursverksamhet på barnens fritid, för barn från 3 till 18 år. Barn i förskola och skola ska erbjudas likvärdig möjlighet till kunskap och språklig utveckling. Här spelar skolbiblioteken en central roll.

Kommunen ska stödja studieförbunden så att de kan arbeta med det syfte som fastslås av folkbildningsrådet: att utjämna utbildningsklyftor och främja individers personliga utveckling och möjlighet till delaktighet i samhället. Det ska finnas ett brett utbud av kurser, kulturaktiviteter, studiecirklar och andra former för aktivt lärande.

Folkbiblioteken ska stärka det informella lärandet genom att tillhandahålla litteratur och information samt verka för ökad kunskap i källkritik. Biblioteken ska arbeta läsfrämjande för alla åldrar. Folkbiblioteken ska också vara en mötesplats med möjlighet för besökare att dela sin kunskap och möta nya perspektiv.

Utvecklingsinsatser 2017-2025

Åtgärd	Ansvarig nämnd	Status
Årligen revidera och utveckla partnerskapsavtalet mellan förvaltningarna Kultur och Fritid och Barn och Utbildning för att främja bildning och kulturell närvaro i Barn och Utbildnings verksamhet.	Barn och Utbildning, Kultur och Fritid	Påbörjad

Förse kulturskolan med ändamålsenliga lokaler.	Kommunstyrelsen	Påbörjad
Utveckla meröppna bibliotek i Marieholm med flera orter. *	Kultur och Fritid	Klar
Se till att samtliga barn får tillgång till bemannade skolbibliotek av god kvalitet	Barn och Utbildning, Kultur och Fritid	Påbörjad
Verka för att personal med organisatorisk hemvist hos Barn och Utbildning har kultursamordnar-ansvar inom ramen för sintjänst.	Barn och Utbildning, Kultur och Fritid	Påbörjad
Stärka samverkan mellan förvaltningen Kultur och Fritid och folkbildningen.	Kultur och Fritid	Påbörjad
Främja bildning och kulturliv för personer i kommunens äldreboenden.	Kultur och Fritid, Vård och Omsorg	Påbörjad

* Meröppet innebär att biblioteket är öppet kvällstid och/eller helger så att besökare kan besöka biblioteket obemannat utanför ordinarie öppettid.

Barnchecklista för Eslövs kommun, Kultur och Fritid

Barnets rättigheter skall beaktas vid kommunala beslut.
Enligt *Konventionen om barnets rättigheter* är alla under 18 år att betrakta som barn.
I beslutsunderlag ska det tydligt framgå
om beslutet rör barn, hur barn påverkas av beslutet och hur barns bästa beaktats.

Ärende: Revidering kulturpolitiskt program Diarienr: KOF.2021.0101

KOMMER BESLUTET ATT BERÖRA BARN OCH UNGDOMAR, NU ELLER I FRAMTIDEN?
X Ja Nej

Vid Ja, gå vidare

1. Innebär beslutet att barns och ungdomars bästa sätts i främsta rummet?

X Ja Nej

På vilket sätt? Varför inte?

En ny åtgärd är tillagd i programmet om att utveckla fler mötesplatser för ungdomar, vilket ökar möjligheten för unga att ha meningsfull sysselsättning på sin fritid, och att utvecklas kreativt i sitt kulturella skapande eller uttryck.

2. Är beslutet belyst ur barnets perspektiv?

X Ja Nej

På vilket sätt? Varför inte?

Det saknades kulturella aktiviteter för en viss åldersgrupp, 16-25 år, varför det kan tänkas behövas för unga för att komplettera kultur- och fritidsutbudet.

3. Innebär beslutet att barnets rätt till likvärdiga villkor beaktas med tanke på bland annat kön, etniskt ursprung, hälsa, funktionsnedsättning/hinder, tro eller social ställning?

X Ja Nej

På vilket sätt? Varför inte?

Aktiviteterna är gratis och arrangerade över verksamhetsgränser vilket ökar möjligheten att fler unga kan delta.

4. Har barn och ungdomar fått uttrycka sin mening?

Ja X Nej

På vilket sätt? Varför inte?

Ändringen i revideringen är inte tillräckligt omfattande för att motivera det. Dock tas deras synpunkter om hand under de aktiviteter som ordnas.

Barnkonventionens grundläggande principer
Artikel 2 - Förbud mot diskriminering. Rättigheterna gäller alla barn.
Artikel 3 - Barnets bästa

Artikel 6 - Barnets rätt till liv och utveckling
Artikel 12 - Barnets rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör henne eller honom

Kommentarer till barnchecklistans frågor.

Påverkar beslutet barn?
Den första frågan handlar om att tidigt avgöra om beslutet kommer att påverka barn och ungdomar. Oavsett svar skall det ges en förklaring av hur de berörs eller varför de inte berörs. Ärenden kan både direkt och indirekt påverka barn.

1. Hur har barns bästa beaktats?
   Vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i främsta rummet (artikel 3).
   I att beakta barns bästa ingår till exempel att beakta barns fysiska och psykiska välbefinnande, tillämpa aktuell kunskap om barns levnadsvillkor och ha barnperspektiv.

2. Vilka konsekvenser har beslutet för barnet/barnen och hur kan barn själva tänkas värdera beslutet?

3. Diskrimineras barnet eller dess föräldrar på grund av kön, etniskt ursprung, funktionsnedsättning, tro, social ställning?

4. Barn ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i de frågor barn anser att de berörs av (artikel 12). Har barn fått möjlighet att uttrycka sina åsikter och fått dem beaktade? Hur? Eller: Varför inte?

Post	**Kostnad**	
Hantering boktransporter	25000	
Systemadministration	30000	
SMS-avisering	7000	
Utlåningsautomater och stationer	40400	
Del av katalogposter (bibliografisk service/syndetics)	54000	
Biblioteksystem Book IT / Spar	37000	
	Summa	
	193400	

Finansiell rapport för kvartal 3 samt november 2021

5

KS.2021.0008

2021-12-14
Tomas Nilsson
+4641362012
tomas.nilsson@eslov.se

Kommunstyrelsen

Förslag till beslut; Finansiell rapport för kvartal 3 samt november 2021

Ärendebeskrivning
Rapporten omfattar det tredje kvartalet och november månad.

Beslutsunderlag
Finansiell rapport Q3 med november

Beredning
Värdeökningen har fortsatt efter halvårsskiftet med ca 4 mnkr och ökningen sedan årets början fram till den siste november är ca 12 mnkr. Total behållning uppgår till drygt 114 mnkr.

Nyupplåningen inom kommunkoncernen är 130 mnkr för övertagna lån från Fastighetsbolaget Gäddan AB, vidareutlåning till VASYD med ytterligare 40 mnkr och utökning av lån inom Eslövs Bostads AB med 50 mnkr.

Likviditeten är fortfarande god.

KPA har i december aviserat kraftiga höjningar av pensionspremierna från 2022 med anledning av ökat livslängdsantagagande. Höjningarna är inte beaktade i kommunens budget. Ökningen av basbelopp väntas dock dämpa höjningen av kostnaderna till del. I kommande finansiella årsrapport och kommunens Vårprognos kommer belopp och effekter att beskrivas.

Förslag till beslut
- Kommunstyrelsen godkänner rapporten.

Beslutet skickas till
Ekonomiavdelningen

Eva Hallberg
Kommundirektör

Tomas Nilsson
Ekonomichef

Rapport från kapitalförvaltning av pensionsmedel 2021

Datum 2021-11-30

	Öhmans Räntor Svenska	Swedbank Aktieindex Svenska	Danske Invest SRI Global Aktierindex Utländska	Totalt
Placerade medel				
Anskaffningsvärde				
Anskaffningsvärde 21-01-01	37 163 018	11 706 780	7 423 633	56 367 827
Anskaffningsvärde 21-11-30	37 287 578	12 113 922	7 586 067	56 987 567
Marknadsvärde 21-01-01	40 705 344	24 741 061	21 122 129	86 568 534
Marknadsvärde 21-11-30	40 811 997	31 126 939	27 226 627	99 165 563
Värdeförändring sedan 21-01-01	106 653	6 385 878	6 104 498	12 597 029
Likvidamedel			1100,17	
Likvidamedel egen förvaltning				15 072 583
Total Behållning, marknadsvärde 30 november 2021				**114 238 146**

Värdeutveckling

Jämförelse mot index

Värdeutveckling sedan start	30,4%	339,3%
Värdeutveckling under 2021	0,3%	23,5%
Jämförande indexförändring i år	-0,5%	28,9%

Likviditet

Koncernkontot omfattar Eslövs kommun, Ebo, Fastighets AB Gäddan och Merab. Totalt är koncernens kredit 150 miljoner kronor.

2021-11-30 var koncernkontots behållning 108,2 miljoner kronor

Lånebild

Nyupplåningsramen för 2021 uppgår till 550 miljoner kronor.

Nyupplåningen 2021-11-30 uppgår till 260 miljoner kronor.

Eslövs kommun

Aktuell skuld 2021-11-30	Snittränta
695,3 mnkr	0,44%

Eslövs Bostads AB

Aktuell skuld	Snittränta
1 155 mnkr	0,58%

Införande av avgift för borgerlig vigsel för ej folkbokförda i Eslövs kommun

6

KS.2021.0532

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0532

2022-01-04
Anton Johansson
+4641362645
Anton.Johansson3@eslov.se

Kommunstyrelsen

Taxa för administrativ service i samband med borgerlig vigsel av ej folkbokförda

Ärendebeskrivning

Eslövs kommun erbjuder borgerlig vigsel, men tar i dagsläget inte ut någon avgift för administrativ service i samband med vigsel av personer som inte är folkbokförda i kommunen. Ett antal skånska kommuner tar i dagsläget ut en administrativ avgift vid vigsel när en, eller båda parterna, inte är folkbokförda i kommunen. Administration och bokning av vigsel hanteras idag av kommunens Kontaktcenter, som uppmärksammat att antalet vigslar av personer som inte är folkbokförda i Eslövs kommun ökat på senaste tiden.

Beslutsunderlag

- Riktlinjer för borgerliga vigslar i Eslövs kommun, 2020-03-01
- Förslag på taxa att föra in i kommunens författningssamling, 2021-12-20

Beredning

Kommunstyrelsen har att ta ställning till huruvida en taxa för administrativ service bör införas vid borgerlig vigsel av personer som inte är folkbokförda i Eslövs kommun. Lund, Landskrona och Ängelholm är exempel på kommuner som idag tar ut denna typ av administrativa avgift. Avgiften uppgår till 1 000 kronor i de fall där ingen av parterna är folkbokförda i kommunen. I de fall där en eller båda parterna är folkbokförd i kommunen tas inte avgift ut.

Ett ökat antal vigslar av ej folkbokförda innebär en ökad administration för Kontaktcenter samt ökade utgifter i form av arvode och reseersättning till borgerliga vigselförrättare. Mot bakgrund av detta menar Kommunledningskontoret att det är rimligt att ta ut en administrativ avgift i de fall där ingen av parterna är folkbokförda i kommunen och att kostnaden bör ligga på samma nivå som i ovan nämnda kommuner, det vill säga 1 000 kronor. I de fall där en eller båda parter är folkbokförda i kommunen bör inte avgift tas ut.

Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att från och med 1 mars 2022 införa taxa för administrativ service om 1 000 kronor per borgerlig vigsel för de par där ingen av parterna är folkbokförda i Eslövs kommun. Under förutsättningen att kommunfullmäktige bifaller förslaget ger kommunstyrelsen förvaltningen i uppdrag att uppdatera Riktlinjerna för borgerlig vigsel med uppgifter om beslut av taxa.

Beslutet skickas till

Kommunfullmäktige
Kommunens Kontaktcenter
Borgerliga vigselförrättare

Eva Hallberg
Kommundirektör

Patrik Linder
Avdelningschef juridiska avdelningen

ESLÖVS KOMMUNS FÖRFATTNINGSSAMLING

TAXA FÖR BORGERLIG VIGSEL AV EJ FOLKBOKFÖRDA

Beslutad av kommunfullmäktige 2022-01-31, att gälla fr.o.m. 2022-02-xx.

Ej folkbokförda

Eslövs kommun tar ut en taxa om 1 000 kronor per borgerlig vigsel för de par där ingen av parterna är folkbokförda i Eslövs kommun. I de fall där en eller båda parter är folkbokförda i kommunen tas ingen avgift ut.

RIKTLINJER FÖR BORGERLIGA VIGSLAR

Borgerliga vigselförrättare förordnas av länsstyrelsen efter förslag från kommunstyrelsen.

Dokumentet Riktlinjer för borgerliga vigslar, att gälla från den 1 april 2020 i Eslövs kommun är antaget av kommunstyrelsen den 3 mars 2020, § 38 och gäller från och med den 1 april 2020. Det riktar sig till vigselförrättare och vigseladministratörer. Ses över för revidering senast mars 2024 Kontaktperson: chefen för juridiska avdelningen på Kommunledningskontoret.

Riktlinjer för borgerliga vigslar i Eslövs kommun

1. Kontaktcenter ansvarar för bokningar, kommunikation om och rapportering av vigslar.

2. Antalet vigselförrättare som skall utses för mandatperioden ska inte understiga sex till antalet, så att dessa kan alternera.

3. Vigslar förläggs till helgfri måndag till lördag klockan 12.00–17.00 samt första söndagen i månaden klockan 12.00–17.00 eller enligt överenskommelse med vigselförrättare.

4. Vigslar sker företrädesvis i stadshuset i Eslöv.

5. Vigslar utanför stadshuset, sker enligt överenskommelse med vigselförrättare.

6. Kommunen kan endast garantera tillgång till vittnen vid vigslar som sker i stadshuset under helgfri måndag till fredag klockan 12.00–16.30. Vid vigsel utanför dessa tider eller utanför stadshuset är det brudparets ansvar att vittnen finns på plats.

7. Under Alla Hjärtans Dag den 14 februari håller stadshuset öppet för drop in-vigslar klockan 12.00–17.00 oavsett veckodag.

8. Frågan om ersättning till vigselförrättare, utöver den ersättning som länsstyrelsen utger, finns i reglemente om ekonomiska ersättningar till förtroendevalda i Eslövs kommun.

Antagande av riktlinje för kommunstyrelsens uppsiktsplikt

7

KS.2021.0540

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0540

2021-12-01
Patrik Linder
+4641362835
patrik.linder@eslov.se

Kommunstyrelsen

Förslag till beslut; Riktlinjer för kommunstyrelsens uppsiktsplikt

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen har i uppdrag att på ett systematiskt sätt främja och kontrollera att kommunens verksamheter bedrivs och utvecklas i enlighet lagar, förordningar och andra beslutande styrdokument. Dessa riktlinjer är menade som stöd för att tydliggöra vad uppsiktsplikten innebär och hur den praktiskt genomförs.

Beslutsunderlag

Kommunallagen 6 kap. 1 § - https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kommunallag-2017725_sfs-2017-725

Beredning

Kommunstyrelsen har enligt kommunallagen 6 kap. 1 § en skyldighet att leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter. Dessa riktlinjer tas fram för att tydliggöra kommunstyrelsens uppdrag gällande denna uppsiktsplikt. Detta som ett stöd, inte bara för kommunstyrelsen och dess förvaltning**,** utan även för alla andra kommunala nämnder och verksamheter som ryms inom kommunstyrelsens uppsiktsplikt. Riktlinjen gäller tills annat beslutas och omfattar de kommunala nämnderna, eventuella gemensamma nämnder med andra kommuner, hel- och delägda bolag, verksamheter tillsammans med andra aktörer i avtalssamverkan samt för verksamheter som beviljats medel av kommunstyrelsen för projekt eller särskilda aktiviteter.

Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen beslutar att anta riktlinjer för kommunstyrelsens uppsiktsplikt och att dessa ska ses över för revidering senast i januari 2026.

Beslutet skickas till

Samtliga nämnder

Samtliga kommunala bolag
Kommunrevisionen
Aktuella kommunalförbund

Eva Hallberg
Kommundirektör

Patrik Linder
Avdelningschef för juridiska avd.

ESLÖVS KOMMUN

RIKTLINJER FÖR UTÖVANDE AV KOMMUNSTYRELSENS UPPSIKTSPLIKT

Dokumentet Riktlinjer för utövande av kommunstyrelsens uppsiktsplikt i Eslövs kommun är antaget av kommunstyrelsen den [åååå-mm-dd]. Det riktar sig till hela kommunkoncernen. Ses över för revidering januari 2026. Kontaktperson: chefen för juridiska avdelningen, Kommunledningskontoret. Dnr KS.2021.0540

Inledning och syfte
Kommunstyrelsen ska på ett systematiskt sätt främja och kontrollera att kommunens verksamheter bedrivs och utvecklas i enlighet lagar, förordningar och andra beslutande styrdokument. Dessa riktlinjer är menade som stöd för att tydliggöra vad uppsiktsplikten innebär och hur den praktiskt genomförs.

Styrande lagstiftning
Kommunstyrelsen har enligt kommunallagen 6 kap. 1 § en skyldighet att leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter. Kommunstyrelsen ska dessutom ha uppsikt över övriga nämnders och gemensamma nämnders verksamhet, verksamhet enligt avtalssamverkan, verksamhet i kommunala bolag samt verksamheter i kommunalförbund som kommunen är medlem i.

Inom ramen för uppsiktsplikten ska kommunstyrelsen i årliga beslut för varje hel- och delägt bolag också pröva om den verksamhet som bolaget har bedrivit under föregående år varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna (Kommunallagen 6 kap 10 §).

Vem omfattas av riktlinjen?
Riktlinjen gäller tills annat beslutas och omfattar de kommunala nämnderna, eventuella gemensamma nämnder med andra kommuner, hel- och delägda bolag, verksamheter tillsammans med andra aktörer i avtalssamverkan samt för verksamheter som beviljats medel av kommunstyrelsen för projekt eller särskilda aktiviteter.

Stödjande dokument
- Reglemente
- Delegeringsordning
- Ekonomiska styrprinciper
- Ägarpolicy
- Bolagsordning
- Ägardirektiv

Hur genomförs uppsiktsplikten?
I kommunstyrelsens reglemente står inskrivet att kommunstyrelsen ansvarar för att ha uppsikt över övriga kommunala verksamheter vilket är kopplat till styrelsens uppgift att styra, leda och samordna kommunens verksamheter i stort. Detta görs på olika sätt beroende på verksamhet vilket beskrivs nedan.

Uppsikt över nämndernas verksamhet
Kommunstyrelsens uppsiktsplikt gällande övriga nämnders verksamhet utövas i första hand genom att styrelsen tar del av:

- Nämndernas delårsrapporter och årsredovisningar som är centrala dokument för att visa på hur väl nämndernas verksamheter uppfyller sina uppdrag och uppsatta mål samt för den ekonomiska uppföljningen.
- Protokoll och handlingar från nämndsammanträden.
- Nämndernas budgetar.
- Uppföljning av intern kontroll.

Två gånger om året har kommunstyrelsens och nämndernas presidium resultatdialoger. På dessa möten avhandlas vad som skett i verksamheterna och vad som planeras framöver, bland annat genom diskussion om måluppfyllelse och budget. Utöver dessa resultatdialoger rapporterar samtliga nämnders ordförande och förvaltningschefer om sina verksamheter en gång om året till hela kommunstyrelsen.

Uppsikt över kommunens hel- och delägda bolags verksamhet
Kommunstyrelsen har en löpande uppsiktsplikt gällande kommunala bolag. Denna löpande uppsiktsplikt innebär bland annat, att det ska ske en årlig prövning om den verksamhet som bolagen har bedrivit under föregående år har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och om det har utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna.

För de bolag som är helägda av kommunen framgår de kommunala ändamålen och befogenheterna som utgör ram för verksamheten av bolagsordningen och ägardirektiven. För delägda bolag får en bedömning göras av vilka ändamål och befogenheter som gäller för bolaget utifrån ägardirektiv och övriga relevanta handlingar.

Kommunstyrelsen beslutar årligen i samband med beslut om nämnders och bolags årsredovisningar ifall man anser att bolagen har uppfyllt de krav som

satts på dem. Om det finns brister så har kommunstyrelsen i uppgift att ge kommunfullmäktige ett förslag till beslut i ärendet gällande de helägda bolagen.
Bolagen ska en gång om året delta och redovisa sin verksamhet för kommunstyrelsen. Utöver detta ska bolagen under året skicka in följande dokument till kommunstyrelsen:

- Protokoll från styrelsemöten och bolagsstämmor
- Årsredovisningar
- Revisionsberättelser

Uppsikt över verksamhet enligt avtalssamverkan
Enligt kommunallagen ska kommunstyrelsen årligen rapportera till fullmäktige kring kommunens avtalssamverkan. Detta görs också i samband med årsredovisningen.
Kommunledningskontoret ansvarar för att hålla en förteckning över kommunens olika avtal med andra kommuner gällande avtalssamverkan.

Uppsikt över kommunalförbunds verksamhet
Kommunstyrelsens uppsiktsplikt då det gäller de kommunalförbund som Eslöv är medlemmar i utövas i första hand genom att styrelsen tar del av:

- Budgetar och verksamhetsplaner
- Årsredovisningar
- Revisorernas granskningsrapporter

Detta innebär att samtliga aktuella kommunalförbund löpande ska skicka in ovanstående handlingar till kommunstyrelsen.

Uppsikt över lämnade bidrag
Kommunstyrelsen ansvarar för uppföljning av de verksamheter som ansökt om och beviljats medel för särskilda insatser, aktiviteter eller projekt. De aktörer som fått medel av kommunstyrelsen ska lämna in rapport om hur medlen har använts. Detta ska ske årligen vid längre projekt och när aktuell aktivitet eller projekt avslutas.

Yttrande över remiss av granskningshandling för Regionplan för Skåne 2022-2040

8

KS.2020.0514

ESLÖVS KOMMUN

KS.2020.0514

2021-11-15
Moa Åhnberg
+4641362084
moa.ahnberg@eslov.se

Kommunstyrelsen

Förslag till yttrande över Regionplan för Skåne 2022-2040 – granskningshandling

Ärendebeskrivning
Region Skåne har skickat förslag till Regionplan för Skåne på granskning för Eslövs kommun att yttra sig över. Eslövs kommun har tidigare lämnat synpunkter i samrådsskedet. Eslövs kommun har också varit delaktiga i framtagandet av det gemensamma yttrandet från MalmöLundregionen.

Beslutsunderlag
- Kommunledningskontorets förslag till yttrande över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022–2040
- Yttrande över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022–2040 från MalmöLundregionen
- Kommunstyrelsens beslut § 243, 2021 Gemensamt yttrande från MalmöLundregionen över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022-2040
- Missiv till granskningshandling för Regionplan för Skåne 2022-2040
- Regionplan för Skåne 2022-2040 – granskningshandling Regionplan för Skåne 2022-2040 - granskningshandling (arcgis.com)
- Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 52, 2021 Yttrande över Regionplan för Skåne 2022-2040

Beredning
Kommunledningskontoret har med utgångspunkt i MalmöLundregionens gemensamma yttrande över Regionplan för Skåne 2022-2040 tagit fram ett förslag till ett kompletterande yttrande från Eslövs kommun. Fokus för kompletteringen är resonemang om framtagande samt användande av den ortskategorisering som finns i regionplanen.

Förslag till yttrande finns i bifogat dokument.

Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen ställer sig bakom det gemensamma yttrandet från MalmöLundregionen.
- Kommunstyrelsen antar förslaget till yttrande som sitt och lämnar det till Region Skåne.
- Paragrafen ska justeras omedelbart.

Beslutet skickas till

Kommunledningskontoret – tillväxtavdelningen
Region Skåne region@skane.se Diarienummer 2019-RU000065

Eva Hallberg	Katarina Borgstrand
Kommundirektör	Chef tillväxtavdelningen

ESLÖVS KOMMUN

2021-12-21
Moa Åhnberg
+4641362084
Moa.ahnberg@eslov.se

Eslövs kommuns yttrande över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022-2040

Region Skåne har sedan 2019 i uppdrag att ta fram en regionplan för Skåne utifrån 7 kap. plan- och bygglag (2010:900). Regionplanen är vägledande och ska utgöra underlag för fortsatt dialog om Skånes utveckling med fokus på fysisk planering. Syftet är att den ska vara ett stöd för den fysiska planeringen i de skånska kommunerna vad gäller de mellankommunala och regionala planeringsfrågorna. Regionplanen är det fysiska uttrycket av den regionala utvecklingsstrategin Det öppna Skåne 2030. Planen består av fem delar: mål och förutsättningar, utvecklingsinriktning (vilket beskrivs som planens kärna), tematiska fördjupningar, genomförande och uppföljning samt konsekvensbedömning.

Utgångspunkten för Eslövs kommuns yttrande över planförslaget är det gemensamma yttrandet från MalmöLundregionen. Eslövs kommun delar MalmöLundregionens synpunkter och slutsatser. Förslaget till regionplan har blivit tydligare och är mer genomarbetat jämfört med samrådsversionen gällande syfte och ambition. Strategiska ställningstaganden och tematiska fördjupningar håller överlag en högre kvalitet i granskningsversionen. Men det finns fortfarande behov av tydligare mål, mer framåtblickande samt fördjupade resonemang om den flerkärniga ortstrukturen, både gällande urvalskriterier och fortsatt arbete. Regionplanens huvudfokus bör ligga på att lyfta strategiska mellankommunala/regionala frågor som kommunerna inte kan lösa enskilt, exempelvis rörande godstransporter och förutsättningar för näringslivet.

Eslövs kommun vill också understryka vikten av att det finns en tydlighet i regionplanen gällande status på underliggande kunskapsunderlag och strategiska dokument.

Utöver det som framkommer i det gemensamma yttrandet från MalmöLundregionen vill Eslövs kommun även lyfta följande:

Eslövs kommun ser positivt på att Region Skåne i förslaget till regionplan har ersatt ortskategorin lokala kärnor med strategiska noder. Eslövs kommun menar dock att det finns ett behov av att Region Skåne tillsammans med kommunerna fördjupar arbetet med ortsindelningen. Kategorin strategiska noder är ny och dess syfte och kriterier behöver behandlas i en gemensam diskussion. Bidrar utpekandet av strategiska noder till en ökad förståelse för funktionella samband i Skåne? Eslövs kommun vill återigen påpeka vikten av att tydliggöra Mittskåne och Eslövs roll i denna geografi i regionplanen. Ortskategorin strategiska noder gör inte detta tillräckligt tydligt.

Kopplat till resonemangen ovan vill Eslövs kommun ännu än gång betona betydelsen av hur ortsindelningen i regionplanen används av Region Skåne och andra aktörer i den vidare planeringen. Detta gäller framförallt frågor om transportinfrastruktur och kollektivtrafik.

Yttrande över granskningsversion av *Regionplan för Skåne 2022–2040* från MalmöLundregionen

MalmöLundregionen är ett samarbete mellan 12 kommuner i sydvästra Skåne som tillsammans utgör mer än halva Skånes befolkning. MalmöLundregionen är en viktig tillväxtmotor för Skåne och en dynamisk del av Öresundsregionen och Europa. Målsättningen med samarbetet är att tillsammans vara en hållbar och sammankopplad storstadsregion med Sveriges bästa livsmiljö och näringslivsklimat år 2035.

I detta yttrande redogörs för hur MalmöLundregionen ser på granskningsförslaget till *Regionplan för Skåne.* Yttrandet hålls på en övergripande nivå, för mer detaljerade synpunkter gällande innehåll och omfattning i regionplanens olika delar hänvisas till möten och dialoger med Region Skåne. Även enskilda kommuner inom MalmöLundregionen inkommer med yttranden som uttrycker mer kommunspecifika synpunkter och synpunkter kopplat till prioriteringar lämnas i yttrande angående RTI.

Ärendet

Granskningsförslag för *Regionplan för Skåne* har målår 2040 och utblick mot 2050. Planen bygger på sex övergripande planeringsstrategier och en strukturkarta som tillsammans utgör planens övergripande strategiska riktning. Planeringstrategierna bygger till stor del på *Strategier för det flerkärniga Skåne* som antogs 2013 och konkretiseras vidare i tematiska fördjupningar, ett tjugotal planeringsprinciper samt ett bredare kartunderlag med regional spännvidd. I planen redovisas även utmaningar för Skåne samt en miljökonsekvensbeskrivning.

Syftet med planen är att vara ett stöd i mellankommunal och regional planering med sikte på goda livsmiljöer för alla och i hela Skåne. Regionplanen är det fysiska uttrycket av den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030* och ska vara vägledande för efterföljande planering men är inte juridiskt bindande.

MalmöLundregionen yttrade sig över planen i samrådsfasen och hade då framför allt synpunkter kring regionplanens övergripande syfte, förslaget till målbild för Skåne, beskrivningen av MalmöLundregionens roll i Skåne, Skånes koppling mot omvärlden, den flerkärniga ortsstrukturen, process för framtagande och fortsatt arbete samt ett antal perspektiv som MalmöLundregionen ansåg behövde få ökat fokus i planen.

Övergripande synpunkter och reflektioner

MalmöLundregionens övergripande uppfattning är att granskningsversionen innebär en allmän förbättring av planens olika delar. Även i den reviderade versionen är det tydligt att ambitionen med regionplanen är att ta ett samlat regionalt grepp kring den fysiska planeringen i Skåne. MalmöLundregionen anser dock att planen är fortsatt svag med avseende på målbild, framtidsperspektiv och riktning för Skånes utveckling. Det kvarstår även ett flertal frågor kring den flerkärniga strukturen, dess tillämpning och fortsatta relevans för Skånes fortsatta utveckling vilket redogörs för mer i detalj nedan.

Regionplanen innehåller ett omfattande material. MalmöLundregionen anser att det bör vara både möjligt och fördelaktigt att skala av information, särskilt sådan som inte innebär en riktning/förflyttning, för att planens inriktning ska bli tydligare. MalmöLundregionen är fortsatt positivt till Region Skånes arbete med att ta fram kunskaps- och planeringsunderlag med ett övergripande regionalt perspektiv, men det bör noggrant avvägas vad som ska ingå i regionplanen och vad som kan ligga separat och det bör även tydligt framgå vilken status länkade planeringsunderlag har i förhållande till regionplanen. Det bör exempelvis framgå tydligt att länkade rapporter om rangerbangård inte utgör underlag till regionplanen.

Utveckla syfte, målbild och framtidsperspektiv

Region Skåne har förtydligat att regionplanen främst syftar till att vägleda den kommunala planeringen samt att redovisa regionala och mellankommunala perspektiv i relation till kommunernas översiktsplanering. För att utgöra ett stöd till den kommunala och mellankommunala planeringen anser MalmöLundregionen att regionplanen kan bli mer utvecklingsinriktad för att säkra en hållbar utveckling i Skåne snarare än att i hög grad redogöra för en nulägesbild. Mycket av det som presenteras i regionplanen kan med fördel istället redovisas som underlag. MalmöLundregionen anser fortsatt att huvudinriktningen i planen bör ligga på att belysa frågor som kommunerna inte kan lösa enskilt, frågor som ligger inom Region Skånes eget ansvarsområde samt att ge en bild av Skånes samlade utvecklingspotential fram till 2040.

Redovisa och stöd MalmöLundregionens roll i Skåne

Region Skånes konstaterar i samrådsredogörelsen att *analyser av Skånes ortsstruktur utifrån befolknings- och pendlingsdata visar att regionen har en robust flerkärnig ortsstruktur som präglas av ett flertal relativt starka kärnor. Samtidigt behöver de funktionella sambanden mellan västra och östra Skåne stärkas och det finns trender som pekar på en utveckling mot en större fåkärnighet i Skåne* (s 51).

Det är oklart vad konstaterandet ovan innebär för fortsatt regional planering i Skåne och för MalmöLundregionen och dess medlemskommuner. MalmöLundregionen är en viktig tillväxtmotor, såväl för Skåne som för Öresundsregionen och Sverige. Var tolfte invånare i Sverige bor i MalmöLundregionen, här byggs flest bostäder i Skåne och mer än 150 000 personer pendlar dagligen inom området. I likhet med samrådsversionen framgår inte MalmöLundregionens roll för Skånes utveckling tillräckligt tydligt och det saknas fortfarande en tydlig redogörelse för hur regionplanen avser stödja utvecklingen i MalmöLundregionen - exempelvis med avseende på vad det konkret på längre sikt innebär för Malmö och Lund och de kringliggande kommunerna att Malmö tillsammans med Lund pekas ut som nationell tillväxtmotor samt hur den flerkärniga strukturen stödjer utvecklingen i MalmöLundregionens kommuner på lite längre sikt.

Skånes utveckling kräver starka kopplingar med omvärlden

MalmöLundregionen anser att en av regionplanens viktigaste uppgifter är att ge en samlad bild av Skånes utvecklingspotential fram till 2040. Även här efterlyses ett tydligare och mer slagkraftigt framtidsperspektiv på Skånes utveckling fram till 2040 som möjliggör optimalt utnyttjande av regionens strategiska fördelar och stärkt regional konkurrenskraft i såväl ett gränsregionalt som globalt perspektiv. Underlag och strategier för stärkta infrastrukturkopplingar mot omvärlden kan med fördel utvecklas än mer, främst med avseende på vilka långsiktiga effekter det ger för Skånes utveckling och de regionala fysiska strukturerna. Förtydliganden har gjorts men beskrivningen av Öresundsmetrons effekter för Skånes utveckling behöver utvecklas ytterligare, så även framtidsperspektivet avseende utvecklingen av Skånes viktigaste hamnar, Malmö CMP och Trelleborg, samt Malmö Airport som viktiga portar för gods och människor. Med sitt långsiktiga perspektiv utgör regionplanen en lämplig process och plattform för att undersöka alternativ och möjliga lösningar i regionalt viktiga frågor, exempelvis långsiktiga och hållbara lösningar för godstrafikens väg genom Skåne. Ett av Region Skånes viktigaste uppdrag är att samordna och driva Skånes intressen gentemot staten för att stärka den regionala infrastrukturen.

Flerkärnighetens roll för Skånes utveckling

Strategier för det flerkärniga Skåne sätter fortsatt en tydlig prägel på de fysiska struktur som beskrivs. Den flerkärniga modellen har utvecklats men flera frågetecken kvarstår. De olika nivåerna för ortsstrukturen samt möjliga konsekvenser och effekter av modellen på lite längre sikt behöver definieras, redogöras för och förankras bättre. Det är också otydligt vad den flerkärniga strukturen som planeringsförutsättning innebär i praktiken, både för Region Skånes egen planering och för kommunernas planering. Inför fortsatt process och kommande regionplaner ser MalmöLundregionen fortsatt fram emot en djupare dialog kring vilka fysiska strukturer som bäst bidrar till en positiv utveckling i Skåne.

Regionala perspektiv som kan utvecklas

Regionplanen identifierar regionala utmaningar och redogör för strategier och planeringsriktlinjer för Skånes fortsatta utveckling. MalmöLundregionen uttryckte i samrådsyttrandet ett behov av att utveckla ett flertal perspektiv, särskilt kopplat till regionala frågor och hållbar utveckling. I granskningshandlingen har kopplingen till Agenda 2030 och de globala målen stärkts vilket är positivt. Region Skåne konstaterar också att mer kan göras för att hantera exempelvis jämställdhet och miljöfrågor, vilket MalmöLundregionen instämmer helt i. Utmaningar kring minskad klimatpåverkan är i huvudsak gemensamma för kommunerna. Lösningar och finansiering för åtgärder för klimatanpassning behöver arbetas fram gemensamt och lyftas nationellt. Arbetsmarknads- och näringslivsperspektivet har också utvecklats i regionplanen men Region Skåne konstaterar att mer arbete krävs avseende genomförande. Kopplat till den höga arbetslöshet som finns i Skåne anser MalmöLundregionen att Region Skåne har en viktig roll att fylla i att lyfta och kommunicera de förutsättningar som finns regionalt i Skåne och i Öresundsregionen samt behov av insatser.

MalmöLundregionen noterar det utökade greppet om klimatfrågorna och de gröna och blå strukturerna men efterfrågar fortsatt motsvarande resonemang kring frågor som övergripande regionala lösningar för godstransporter, större infrastrukturutbyggnad, hållbar pendling, havsplanering, risk för översvämning och erosion, energiförsörjning och specifikt elförsörjning, lokalisering av större anläggningar samt de frågor som Region Skåne själva har ansvar för.

Det kartmaterial som presenterades i samrådshandlingen har utvecklats i positiv riktning. Dock är kartmaterialet fortsatt mer en nulägesbeskrivning än en utvecklingsinriktning. Den strukturbild som tagits fram för att utgöra målbild för Skåne år 2050 är rörig och fyller i dagsläget ingen funktion då den inte förtydligar något kring önskad utvecklingsinriktning.

Genomförande av regionplanen

I granskningshandlingen har Region Skåne förtydligat hur de ser på sin roll i genomförandet av regionplanen. Många av de insatser som nämns handlar om dialog, samverkan och kunskap. Det är positivt att Region Skåne förtydligar detta och ser sin centrala roll i sammanhanget. Samtidigt är det önskvärt med ytterligare förtydliganden kring hur Region Skåne avser arbeta med de frågor som Region Skåne har ansvar för att genomföra, exempelvis hur kollektivtrafikförsörjningen kan utvecklas i förhållande till vad som redovisas i regionplanen. MalmöLundregionen ser också ett behov av både dialog och förtydliganden kring regionplanens status i förhållande till kommunernas planeringsarbete och hur exempelvis situationer där regionplanen och kommunens planer säger olika saker ska hanteras.

Region Skåne har en nyckelroll roll i att samla de skånska kommunerna för dialog kring strategiska regionala frågor, samt att driva och representera Skånes samlade intressen nationellt och internationellt. MalmöLundregionen förväntar sig att region Skåne aktivt tar den rollen. *Regionplan för Skåne* är en viktig plattform för att kommunicera Skånes potential och behov framöver och MalmöLundregionen välkomnar en fortsatt tät dialog mellan Region Skåne och kommunerna för att möjliggöra ett gemensamt ägandeskap för planen och Skånes utveckling.

Burlöv, Eslöv, Höör, Kävlinge, Lomma, Lund, Malmö, Skurup, Svedala, Trelleborg och Vellinge står bakom yttrandet.

Den 14 december 2021

Phillip Sandberg
Ordförande MalmöLundregionen
Lunds kommun

Katrin Stjernfeldt Jammeh
Vice ordförande MalmöLundregionen
Malmö Stad

§ 243 **KS.2020.0514**

Gemensamt yttrande från MalmöLundregionen över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022 – 2040

Ärendebeskrivning

Region Skåne har skickat förslag till Regionplan för Skåne 2022-2040 på granskning under perioden 2021-09-23 till 2021-12-31. Vid större regionala eller nationella frågor är det vanligt att ett gemensamt svar ges från MalmöLundregionen. Syftet med ett gemensamt yttrande som medlemskommunerna ställer sig bakom är att ge en större tyngd åt och komplettera kommunernas enskilda yttranden.

MalmöLundregionens styrelse kommer att besluta om det gemensamma yttrandet den 14 december 2021.

Beslutsunderlag

- Förslag till beslut; Gemensamt yttrande från MalmöLundregionen över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022 – 2040
- Regionplan för Skåne 2022-2040 - granskningshandling
- Regionplan för Skåne 2022-2040 - samrådsredogörelse
- Förslag – Yttrande över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022–2040 från MalmöLundregionen

Beredning

MalmöLundregionens gemensamma yttrande bearbetas i flera steg. Tjänstepersoner från arbetsgruppen ”Fysisk planering & infrastruktur” tar fram ett förslag som sedan revideras utifrån synpunkter från kommundirektörsgruppen. Beslut om yttrandet fattas därefter av MalmöLundregionens styrelse.

Processen med att revidera förslaget till gemensamt yttrande inför styrelsens beslut den 14 december pågår, ett förslag på skrivning har varit tillgängligt för kommunstyrelsens ledamöter inför sammanträdet den 30 november.

Det gemensamma yttrandet kommer att utgöra grunden för Eslövs kommuns eget yttrande över regionplanen, men kommunen kommer att göra kompletteringar om det finns behov av det. Eslövs kommun har ansökt om, och fått beviljat, anstånd för sitt svar till den 12 januari 2022 för att kommunstyrelsen ska kunna ta ställning till förslaget till yttrande efter att det gemensamma yttrandet från MalmöLundregionen är beslutat.

Yrkanden

Catharina Malmborg (M), Tony Hansson (S) och Sven-Olov Wallin (L) yrkar bifall till förvaltningens förslag till beslut.

Beslut

- Kommunstyrelsen ställer sig bakom MalmöLundregionens förslag till gemensamt yttrande över granskningsversion av Regionplan för Skåne 2022–2040

- Kommunstyrelsen ger ordförande i uppdrag att bedöma om det slutgiltiga yttrandet är acceptabelt för Eslövs kommun och att för Eslövs kommuns räkning underteckna det gemensamma yttrandet.

Beslutet skickas till

Kommunledningskontoret - tillväxtavdelningen

Regionala utvecklingsnämnden

Ärendenummer 2019-RU000065

Missiv till granskningshandling
Regionplan för Skåne 2022–2040

Bakgrund
Under 2019 inledde Region Skåne arbetet med att ta fram en regionplan för Skåne utifrån ett nytt uppdrag i 7 kap. plan- och bygglag (2010:900). Samrådsperioden för samrådshandlingen av *Regionplan för Skåne 2022–2040* pågick 1 december 2020 – 30 april 2021. Utifrån en omfattande dialogprocess under samrådet, samt inkomna synpunkter och yttranden, har Region Skåne arbetat fram ett reviderat förslag till *Regionplan för Skåne 2022–2040*. En samrådsredogörelse har tagits fram över inkomna synpunkter samt hur förslagen till revidering har hanterats i nytt förslag. Det reviderade förslaget skickas härmed ut på granskning för att göra det möjligt för berörda aktörer att inkomma med synpunkter.

Granskningshandlingen
Regionplanen utgör underlag för fortsatt dialog kring Skånes utveckling med fokus på fysisk planering. Granskningshandlingen är ett uppdaterat förslag till regionplan och redogör för hur samarbetet kring fysisk planering kan vidareutvecklas i Skåne. Granskningsförslaget presenteras digitalt i verktyget StoryMaps via följande länk:

https://skane.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=b5ef3febe1d14fa2a62857dd20f3ef73

Använd gärna Microsoft Edge, Google Chrome eller Safari som webbläsare, vid behov kopiera in länken till någon av dessa. Det går även att ladda ner granskningshandlingen i PDF-format från och med den 1 oktober 2021 via StoryMaps-länken. Vidare kommer det att finnas ett fysiskt exemplar på Region Skåne, Dockplatsen 26 i Malmö och Rådhus Skåne, Västra Storgatan 12 i Kristianstad.

Postadress: 291 89 Kristianstad Organisationsnummer: 23 21 00-0255

Telefon (växel): 044-309 30 00 Fax: 044-309 32 98
Internet: skane.se

Synpunkter
Region Skåne önskar särskilt synpunkter på huruvida förslaget till regionplan och regionplaneprocess uppfyller det behov och syfte som planen avser:

- *Regionplan för Skåne 2022 – 2040* ska vara ett stöd för den fysiska planeringen i de skånska kommunerna vad gäller de mellankommunala och regionala planeringsfrågorna samt bidra till att skapa ett sömlöst Skåne för invånarna.

- Regionplanen ska bidra till genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030*.

Granskningsperioden gäller från **2021-09-23 till 2021-12-31**.
Observera att synpunkter ska skickas via e-post till **region@skane.se**.
Ange diarienummer **2019-RU000065**.

För mer information och kontaktuppgifter gällande förslaget:
https://utveckling.skane.se/utvecklingsomraden/samhallsplanering/regional-fysisk-planering/

Regionplan för Skåne 2022–2040

REGION SKÅNE

Innehåll

INLEDNING 3
Detta är en regionplan 4
Därför regional planering 4
Läsanvisningar 5

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR 7
Regionplaneuppdraget 8
Målbild 9
Trender 9
Utmaningar för Skåne 18
Mål, planer och program 23

UTVECKLINGSINRIKTNING 30
Det flerkärniga Skåne 31
Planeringsstrategier 35
Strukturkarta 41

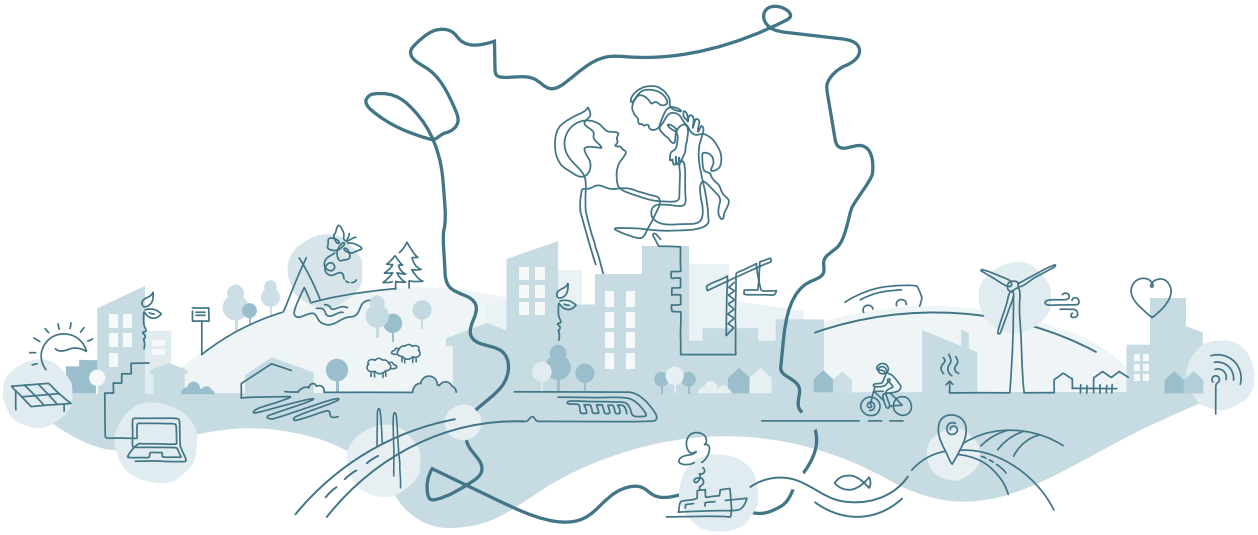
TEMATISKA FÖRDJUPNINGAR 56
1. Bebyggelseutveckling 57
2. Transporter 70
3. Grönstruktur 83
4. Teknisk infrastruktur 102

GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING 110
Genomförande av regionplanen 111
Uppföljning av regionplanen 118

KONSEKVENSBEDÖMNING 120

Inledning

Detta är en regionplan

Regionplanen är en strategisk plan som omfattar hela Skåne. Den ska visa Skånes samlade vilja och ge förutsättningar för utvecklingen av de fysiska strukturerna. Regionplanen kommer tillsammans med de kommunala översiktsplanerna att visa riktningen för hur det framtida Skåne ska se ut. Regionplaneprocessen ska bidra till att skapa grunden för en samhällsutveckling som ger förutsättningar för arbetsmarknad och näringsliv att utvecklas och för att människor ska kunna bo och leva i hela Skåne. Regionplanen ska ha den regionala skalan i fokus och inriktas på de frågeställningar som kompletterar den kommunala översiktliga planeringen. Regionplanen är inte juridiskt bindande utan är vägledande för efterföljande planering.

Därför regional planering

Vårt levnadssätt och omvärldens förutsättningar kräver nya sätt att planera. Hur vi planerar för lokalisering av verksamheter, service, bostäder och infrastruktur har stor betydelse för vilken tillväxt, livskvalitet och klimatpåverkan som skapas. Många planeringsfrågor spänner över de kommunala och regionala gränserna och vinner på att ses i ett regionalt sammanhang. Det gäller till exempel infrastruktur och kollektivtrafik samt förutsättningar för näringslivets utveckling, men också klimat och energifrågor. Det handlar om vilka villkor som ges för att människor ska kunna leva och verka i hela Skåne. Därför behövs en regionplan som hjälper oss att tillsammans...

...fördjupa vårt arbete med regional fysisk planering

Avsnittet om flerkärnighetsprincipen under utvecklingsinriktningen är en fördjupning och vidareutveckling av tidigare arbete inom *Strukturbild för Skåne*.

...överbrygga gapet mellan regionalt tillväxtarbete och översiktsplaneringen

Regionplanen är den regionala utvecklingsstrategins fysiska uttryck och beskriver strategier och principer som ska utvecklas vidare och konkretiseras i den kommunala översiktliga planeringen.

...se helheter och regionala utmaningar och möjligheter

Särskilt målbilden och utvecklingsinriktningen med planeringsstrategierna och planeringsprinciperna bidrar till att vi gemensamt kan höja blicken och lösa utmaningarna vi alla står inför.

...diskutera och lösa frågor av mellankommunal och mellanregional karaktär

Infrastruktur och kollektivtrafik är sådana exempel. Vi belyser det under de tematiska fördjupningarna som i sin tur koppas till planeringsprinciperna.

...i olika sammanhang agera kring gemensamma intressen

Bebyggelseutveckling i kollektivtrafiknära läge är ett av flera sådana intressen. Du hittar detaljerad information under de tematiska fördjupningarna.

...stärka vår samordning och vårt samarbete

Utvecklingsinriktningen och genomförandet av regionplanen är centrala avsnitt för att fortsätta det gemensamma arbetet med regional fysisk planering.

Läsanvisningar

Regionplanen består av fem delar.

Planeringsförutsättningar: Här finns information om Region Skånes uppdrag, mål som planen förhåller sig till, trender och utmaningar som påverkar utvecklingen och framtida planering samt målbilden för regionplan 2022 - 2040.

Utvecklingsinriktning: Detta är regionplanens kärna. Här beskrivs flerkärnighetsmodellen med planeringsstrategier och en strukturkarta. Detta avsnitt förtydligar den övergripande rumsliga inriktningen för regionplanen.

Tematiska fördjupningar: Denna del konkretiserar planeringsstrategierna i form av ett antal fördjupningar med planeringsprinciper. I detta avsnitt finns fyra tematiska fördjupningar med tillhörande kartor.

Genomförande och uppföljning: I detta avsnitt beskrivs hur regionplanen ska genomföras och följas upp.

Konsekvensbedömning: I detta avsnitt finns den samlade konsekvensbedömningen av planförslaget till ny regionplan för Skåne som en bilaga till planen.

Kartor

De interaktiva kartorna som presenteras i regionplanen har en informationsstruktur baserad på Boverkets ÖP- modell. Modellen är under utveckling och för närvarande inte är fullt utvecklad för regional planering. Modellen (version 2.1.1) har därför anpassats för att fungera för regionplanens kartor och hänsyn kommer att tas till Boverkets vidareutveckling av ÖP- modellen i det fortsatta arbetet med regionplanen.

Till slutversionen av Regionplan för Skåne 2022 - 2040 sommaren 2022 ska en kartutforskare tas fram i syfte att samla regionplanens alla kartor i ett interaktivt verktyg. Innehållet kommer att vara detsamma som i de kartor som presenteras i planen.

Regionplan för Skånes röda tråd

Regionplanens logik bygger på en röd tråd som sträcker sig från utmaning till genomförande och som omfattar planeringsstrategierna och –principerna i de tematiska fördjupningarna. Utmaningarna utgör förutsättningarna för den fysiska planeringen och ska tydliggöra varför särskilda frågor ska lyftas. Planeringsstrategierna visar på utvecklingsinriktningen och tillsammans med planeringsprinciperna pekar åt vad som ska göras för

Regionplanens röda tråd.

att bemöta utmaningarna. Planeringsprinciperna är ämnande till att vara korta och precisa för att peka på hur arbetet sedan ska genomföras tillsammans i genomförandet och uppföljningen.

Regionplanen kopplas till Agenda 2030

I arbetet med regionplan för Skåne har en mappning mot Agenda 2030 genomförts. Det redovisas dels under avsnittet Mål, planer och program men kopplingen visas även under de Tematiska fördjupningar i planen under respektive avsnitt kopplat till planeringsprinciperna. På det viset kan det sedan följas upp hur regionplanens genomförande svarar mot arbetet med att uppnå de globala målen i Agenda 2030.

Tyck till om regionplanen

Just nu är vi i granskningsskedet för regionplanen och du kan lämna synpunkter.

I regionplaneprocessen är dialog och samverkan av särskild vikt. Vi vill därför uppmana dig att bidra till Skånes utveckling genom att delta i påverkansprocesserna för Regionplan för Skåne och att ta kontakt med Region Skåne om det är något du undrar över eller vill lyfta särskilt.

Synpunkter på förslaget kan du lämna digitalt genom att skicka e-post till region@skane.se.

Vad ska det leda till?

Synpunkterna ska bidra till att förbättra regionplanen inför beslut om antagande av planen i juni 2022. De hjälper oss till exempel att fortsatt förbättra planen och säkerställa att den blir det stödet i fysisk planering som planen är avsedd att vara.

Vi önskar särskilt synpunkter på huruvida förslaget till regionplan och regionplaneprocess uppfyller det behov och syfte som planen avser:

”Regionplan för Skåne 2022 – 2040 ska vara ett stöd för den fysiska planeringen i de skånska kommunerna vad gäller de mellankommunala och regionala planeringsfrågorna samt bidra till att skapa ett sömlöst Skåne för invånarna. Regionplanen ska bidra till genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin Det öppna Skåne 2030.”

Frågor?

Du som har frågor tveka inte att höra av dig till regionplan@skane.se om det är något du undrar över.

Planeringsförutsättningar

Vi människor rör oss i en allt större geografi med gränsöverskridande resor, transporter och samarbeten. För att säkerställa en god livsmiljö i hela Skåne behöver den regionala planeringen utgå från de planeringsförutsättningar som går att identifiera. I detta avsnitt beskrivs regionplaneuppdraget, regionplanens målbild och målår samt de trender, utmaningar, mål, planer och program som påverkar den fysiska planeringen.

Regionplaneuppdraget

Regionplan för Skåne 2022-2040 ska vara ett stöd för den fysiska planeringen i de skånska kommunerna vad gäller de mellankommunala och regionala planeringsfrågorna samt bidra till att skapa ett sömlöst Skåne för invånarna. Den regionala utvecklingsstrategin Det öppna Skåne 2030 beskriver en gemensam vision om hur Skåne ska utvecklas till 2030. Fysisk planering är en förutsättning för utvecklingen och Regionplan för Skåne 2022 - 2040 vägleder hur detta ska genomföras i den fysiska planeringen på regional och mellankommunal nivå, samt i den efterföljande planeringen på kommunal nivå. De fysiska strukturerna utgör på många sätt grunden för samhällsutvecklingen genom att de skapar förutsättningar för allt från företagande och tillväxt, till boende och integration, pendling och transporter, rekreation och klimatpåverkan. Därför är regionplaneuppdraget en förutsättning för Skånes utveckling som helhet där utvecklingsaktörerna i Skåne gemensamt hittar formerna för hur planeringsprocessen ska se ut och bygger vidare på det samarbete som finns.

Efter en ändring i Plan- och bygglagen (PBL) 7 kap om regional planering 2019 har Region Skåne ansvar för att ta fram en regionplan. Planen ska vara vägledande för beslut i den efterföljande kommunala planeringen och bland annat ange grunddragen för användning av mark- och vattenområden, verka för insatser som kan bidra till att det långsiktiga behovet av bostäder kan tillgodoses samt verka för insatser som kan bidra till att minska länets klimatpåverkan och dess effekter.

I Skåne har det sedan länge bedrivits ett arbete med den fysiska planeringens regionala dimension. Genom Strukturbild för Skåne har ett samarbete funnits sedan 2005 utifrån en önskan om en utvecklad dialog kring samhällsplanering på regional nivå. Arbetsprocessen har formats gemensamt av Region Skåne och de skånska kommunerna.

Region Skånes roll

Region Skåne har en särskild roll som regionplaneorgan och planupprättare men också som genomförare av planen utifrån det regionala utvecklingsuppdraget, i egenskap av sjukvårdsaktör, fastighetsägare och fastighetsutvecklare, kollektivtrafikmyndighet och andra statliga och lagstiftade uppdrag. Härigenom har Region Skånes agerande en påverkan på den fysiska planeringen och samhällsutvecklingen. Vilken roll Region Skåne har i genomförandet av planen, tillsammans med andra aktörer, tydliggörs i genomförandedelen av Regionplan för Skåne 2022–2040.

Regionala värden

Skånes attraktionsförmåga bygger på att regionens funktionalitet upprätthålls och utvecklas samtidigt som viktiga värden värnas och utvecklas. Den fysiska planeringen ska ta hänsyn till allmänna intressen enligt plan- och bygglagen samt visa hur riksintressen enligt miljöbalken har tillgodosetts. Regionplanens intention är att dessa intressen inte ska påverkas negativt utan ses som en tillgång för Skåne.

Regionplan för Skåne 2022 – 2040 bygger i sin helhet på ambitionen att utveckla Skåne genom att stärka de allmänna intressena. Regionplanen ligger på en regional strategisk och strukturell nivå och det är därför av större nytta om den efterföljande planeringen visar hur riksintressena har tillgodosetts. Planförslaget och dess utvecklingsinriktning om det flerkärniga Skåne, syftar till ett effektivt markutnyttjande som samtidigt tar hänsyn till Skånes viktiga värden. Utmaningarna i regionplanen belyser viktiga regionala värden som behöver vägas mot varandra i den översiktliga planeringen.

I Skåne finns flera viktiga regionala värden som också är riksintressen och allmänna intressen. Dessa är anläggningar för energiproduktion och -distribution, kommunikationer, vattenförsörjning, avfallshantering och totalförsvaret, samt jord- och skogsbruk av nationell betydelse, yrkesfiske, naturvård, kulturmiljövård, friluftsliv och tätortsnära grönområden. Dessutom är rörligt friluftsliv, högexploaterad kust och Natura 2000-områden områden av riksintresse med särskilda bestämmelser i miljöbalken.

Region Skåne vill fortsätta utreda och utveckla de regionala värdena som är viktiga för Skånes utveckling och funktionalitet. Dessa kan både vara riksintressen och allmänna intressen men kan också vara andra värden.

Målbild

Regionplanen ska vara ett verktyg för att stärka Skånes utveckling som flerkärnig arbetsmarknads- och bostadsregion med minskad klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat. Regionplanen ska bidra till att uppnå ett långsiktigt hållbart samhälle där biologisk mångfald och ekosystemtjänster är förutsättningar för den goda livsmiljön. Regionplan för Skåne är en gemensam grund som underlättar samordning av fysiska strukturer över kommungränserna och bidrar till att skapa ett sömlöst Skåne för invånarna. Det är ett arbete där Region Skåne och de skånska kommunerna tillsammans planerar det framtida Skåne i mellankommunala och regionala frågor.

Målår

Regionplan för Skåne har ett långsiktigt perspektiv med målår 2040 och utblick mot 2050. Förändringar i den fysiska miljön tar tid och är ofta bestående. En god framförhållning och att arbeta med förankring under lång tid är därför nödvändigt. Eftersom regionplanen ska vara vägledande för den efterföljande kommunala planeringen måste den valda tidshorisonten ta höjd för den fysiska planeringens förutsättningar.

Trender

Trender belyser avgörande företeelser i samhällsutvecklingen. I detta avsnitt lyfts de trender som har störst inverkan på den fysiska planeringen inom ramen för målbilden och målåret.

Globalisering och ökad regional integration

Minskade kostnader för transport och informationsöverföring har under de senaste decennierna skapat en alltmer sammanknuten värld där människor, varor, kapital, tjänster och information kan distribueras och röra sig allt enklare. Detta medför en mer gemensam ekonomi, kultur och politik samt att information sprids allt snabbare. Globaliseringen innebär ett ökat utbyte med omvärlden men också en ökad konkurrens om talangattraktion och etableringar av företag.

Skåne är en del av Öresundsregionen, som har över fyra miljoner invånare och en internationell flygplats. Dessutom är Skåne en port mellan Sverige och det kontinentala Europa. Dessa geografiska förhållanden gör kopplingen till omvärlden till en viktig utvecklingsförutsättning för Skåne.

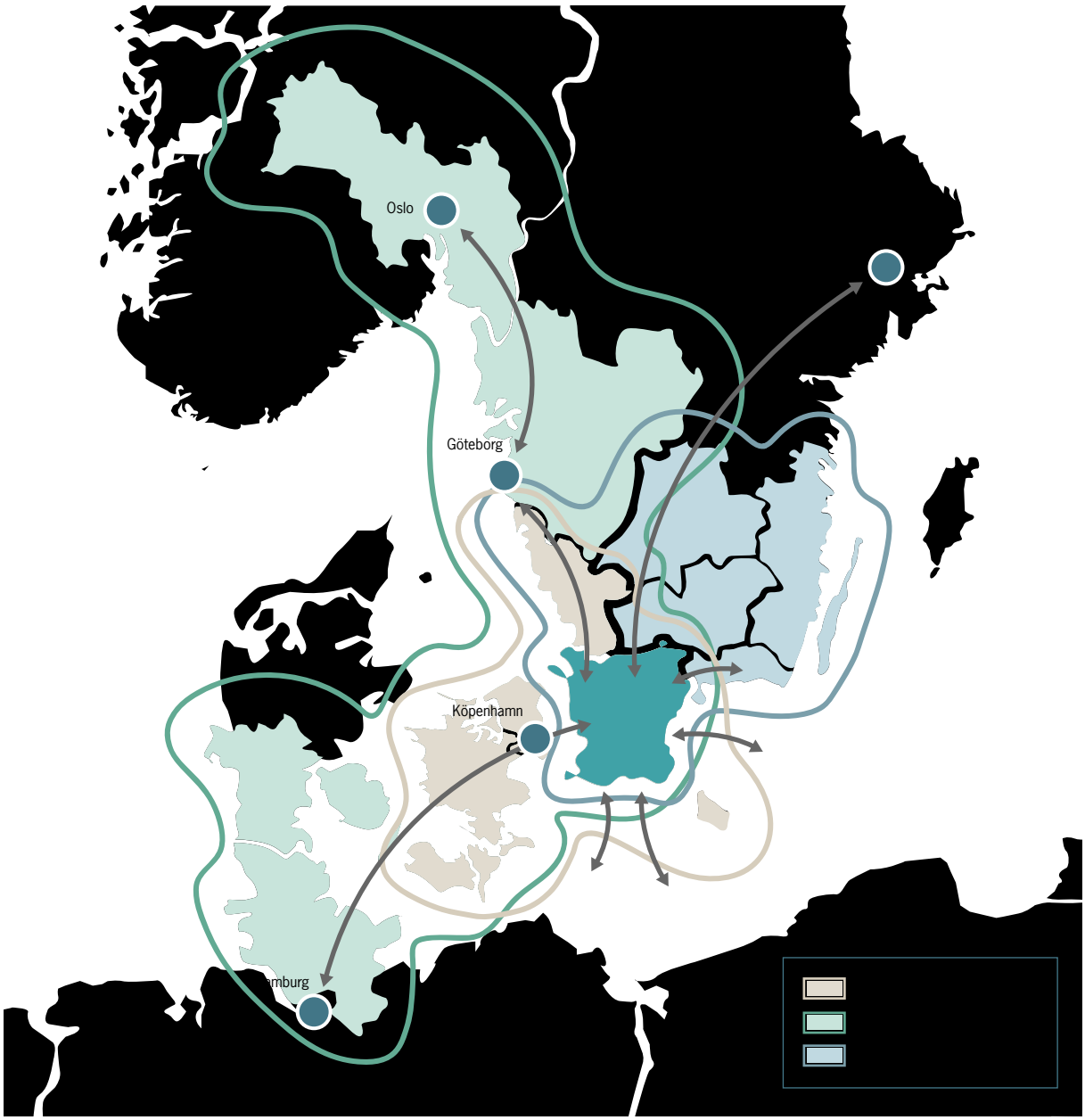
Förmågan att dra nytta av omlandets kritiska massa, utveckla en gemensam gränsregional arbetsmarknad och hantera utmaningar i form av större transportflöden och miljöbelastningar är avgörande för Skåne. Det innebär att den fysiska planeringen måste se utanför Skånes geografiska gränser och att samarbetet med våra grannregioner, i och utanför Sverige, blir allt viktigare.

Handelsutbytet med Europa är av stor och ökande betydelse. Transittrafiken är omfattande eftersom en stor del av Sveriges och Skandinaviens varuflöde går via Skåne. Trafiken har ökat kraftigt och förväntas öka ännu mer i samtliga TEN-T-hamnar (transeuropeiska transportnätverket). Trafiken förväntas även öka som en konsekvens av att Fehmarn Bältförbindelsen öppnar 2029. Det innebär ett större tryck på infrastrukturen och behov av ökad kapacitet, både över Öresund och vidare norrut i Sverige. Dessutom behöver en större del av godset flytta över till sjöfart. Skåne är en mycket viktig hamnregion för Sverige med betydande och ökande godsflöden. Hamnarna i Helsingborg, Malmö, Trelleborg och Ystad är viktiga strategiska noder för godstransporter till, från och genom Skåne.

En ökad tillgänglighet till norra Tyskland ger stora möjligheter att starkare koppla samman Skåne med Tyskland och det kontinentala Europa. Det kommer att underlätta arbetspendling och öka möjligheterna för samverkan inom forskning och utveckling, till exempel mellan MAX IV, ESS och dess systeranläggningar i Hamburg.

I en internationell jämförelse är Sverige en kvalificerad kunskapsekonomi och för att kunna behålla denna position krävs att fler klarar gymnasiet, att dimensionering och planering av utbildningssystemet bättre svarar mot arbetsmarknadens behov, att fler utbildar sig inom bristyrken och att livslångt lärande blir en naturlig del av arbetslivet.

Skåne och omvärlden. Ur ett globalt perspektiv är Skåne en liten region sett till invånarantal. För att öka regionens konkurrenskraft spelar samarbete och gemensamt strategiarbete över region- och landsgränser en avgörande roll. Viktiga samarbeten som Region Skåne ingår i med koppling till fysisk planering är Greater Copenhagen med fokus på bland annat infrastruktur och Life Science, STRING-samarbetet som syftar till att stärka den ekonomiska tillväxten och säkra en hållbar samhällsutveckling i korridoren mellan Hamburg och Oslo samt Regionsamverkan Sydsverige där regionerna i södra Sverige samverkar inom infrastruktur, kultur, kollektivtrafik samt arbetsmarknad och kompetensförsörjning.

Klimatpåverkan, anpassning och energiomställning

Klimatförändringarna orsakade av människan är vår tids största utmaning och en negativ trend vi ännu inte lyckats bryta. Världens länder har genom Parisavtalet enats om att begränsa den globala temperaturökningen till högst 2 grader, med ambitionen om högst 1,5 grader för att begränsa oåterkalleliga konsekvenser. Sveriges långsiktiga klimatmål innebär att utsläppen av växthusgaser inom Sveriges gränser ska nå netto-noll senast år 2045. I Skåne är målet en minskning med 80 procent från 1990 till 2030. Sedan 1990 har Sveriges utsläpp minskat med ungefär 29 procent vilket innebär att över 50 procent utsläppsminskning återstår fram till 2045. För att nå denna målsättning behöver utsläppen minska i betydligt snabbare takt än hittills. Behovet av nya lösningar för energi och transporter är stort. För att minska utsläppen krävs en omställning av energisystemet till fossilfria källor. Här blir samhällsplaneringen avgörande för utvecklingen.

Klimatförändringarna har och kommer att ha stora effekter på Skåne. Det innebär framför allt ändrade nederbördsmönster, ökade temperaturer och höjda havsnivåer, men också förlust av ekosystemtjänster och biologisk mångfald. Klimatanpassning av kustområdena kommer att vara av särskild vikt för Skånes del eftersom tre fjärdedelar av Skånes yttre gräns är kust där speciellt sandstränderna är erosionsdrabbade. Samhällsplaneringen behöver rikta in sig på att möta förändringarna och därmed minska sårbarheten i samhället.

Medvetenheten och insikten i hela samhället ökar om att en omställning behövs och nödvändigheten i att snabbt nå uppsatta mål. Erfarenheter från pandemin har visat att snabba omställningar är möjliga att genomföra. Lärdom och erfarenheter från detta bör tas tillvara för att begränsa klimatkrisen.

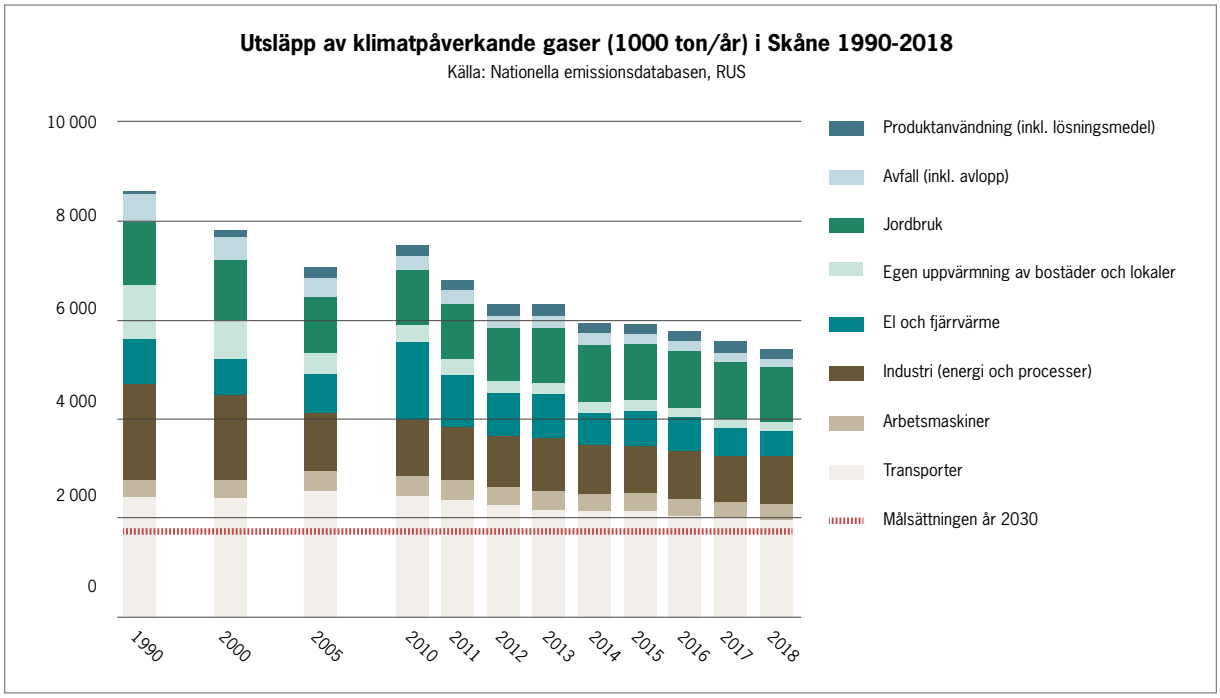

Diagram över utsläpp i Skåne inom olika sektorer och med målår 2030.

Demografiska förändringar och urbanisering

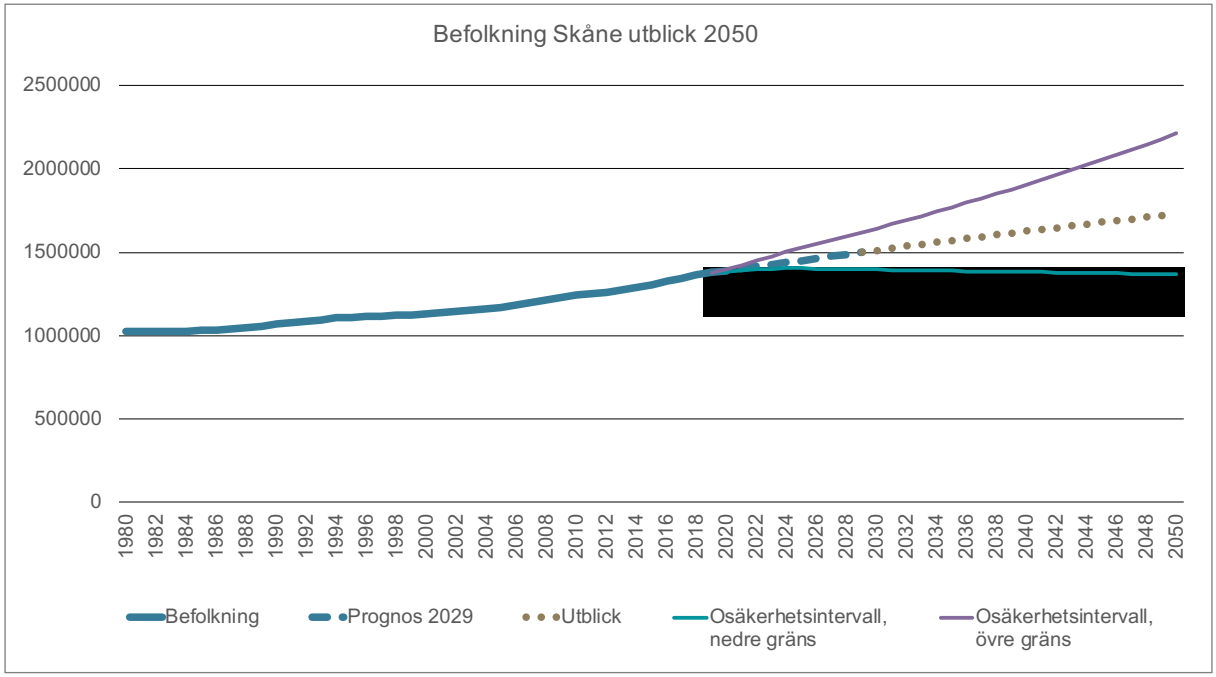
Världens befolkning fortsätter att öka, dock något långsammare än de senaste åren. Människor blir friskare och äldre, vilket gör att andelen äldre ökar. Detta påverkar både den ekonomiska utvecklingen och den sociala strukturen, men skapar också ett ökat tryck på välfärdssystemen.

Sedan början av 1980-talet har Skånes folkmängd ökat i snabbare takt än i riket som helhet, främst för att inflyttningen till Skåne från utlandet har varit större än rikssnittet. Under 2015–2019 var folkökningen i Skåne rekordhög, i genomsnitt 1,3 procent per år. Under 2020 bromsade befolkningsökningen dock in på grund av pandemin. Under den kommande tioårsperioden förväntas andelen äldre och yngre öka i Skåne medan andelen i arbetsför ålder förväntas minska. Det innebär att varje förvärvsarbetande kommer att behöva försörja allt fler. Åldersstrukturen skiljer sig mellan Skånes västra och östra sida, vilket påverkar den naturliga folkökningen. I västra Skåne, framför allt i sydväst, är befolkningen yngre och det föds många barn, vilket ger en naturlig folkökning. Den östra sidan av Skåne har nästan ingen naturlig folkökning. Västra Skåne har därmed haft en mer gynnsam demografisk utveckling utifrån den framtida arbetskraftsförsörjningen.

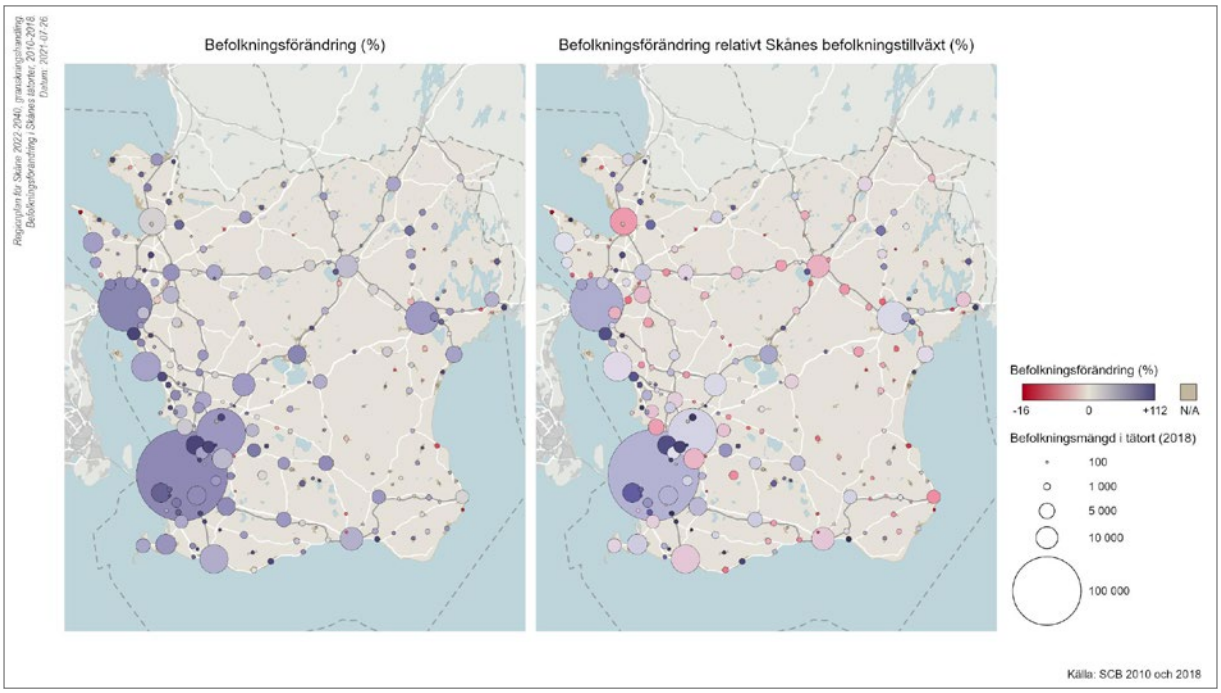
Sverige har under lång tid präglats av ökad urbanisering. Befolkningstillväxten i Skåne sker framförallt i de större

städerna och dess omland, vilket ökar de demografiska skillnaderna mellan stad och landsbygd. Att säkerställa en god samhällsservice på landsbygden i Skåne kan komma att bli en allt viktigare fråga framöver. Det ställer krav på en genomtänkt samhällsplanering, men även på att det finns ekonomiska förutsättningar.

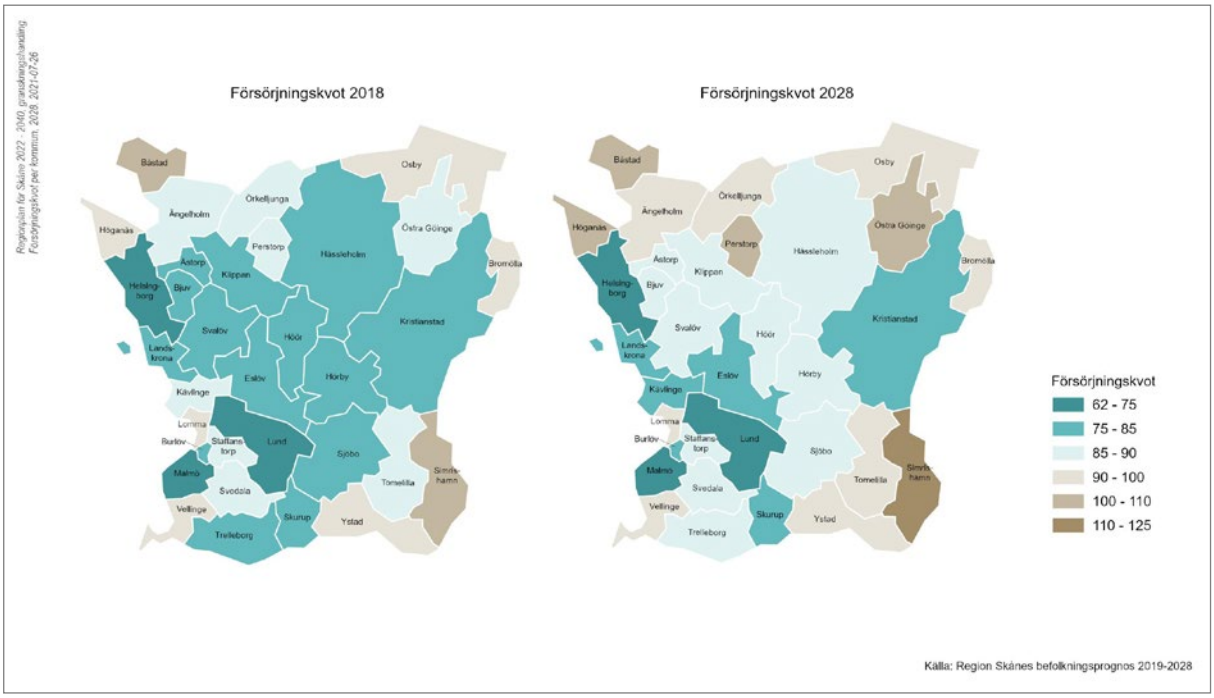

Befolkningsutveckling i Skåne, prognos för 2029 och utblick till 2050.

Befolkningsförändring i Skånes tätorter (vänster) och befolkningsförändringen relativt Skånes befolkningstillväxt (höger) mellan 2010 och 2018.

Öppna kartan som PDF här.

Försörjningskvot per kommun 2018. Försörjningskvoten för Skåne år 2018 är ungefär 85. Det innebär att för varje 100 personer i ålder 20-64 finns 85 personer som inte är i arbetsför ålder.

Öppna kartan som PDF här.

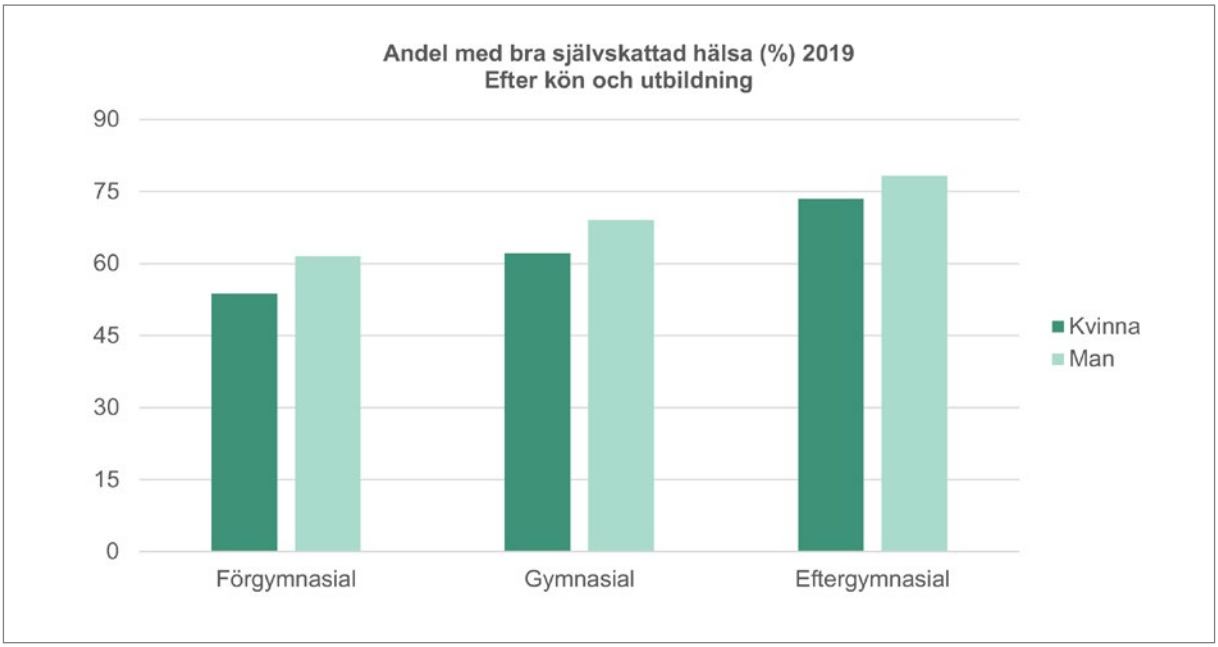

Skillnader i livsvillkor

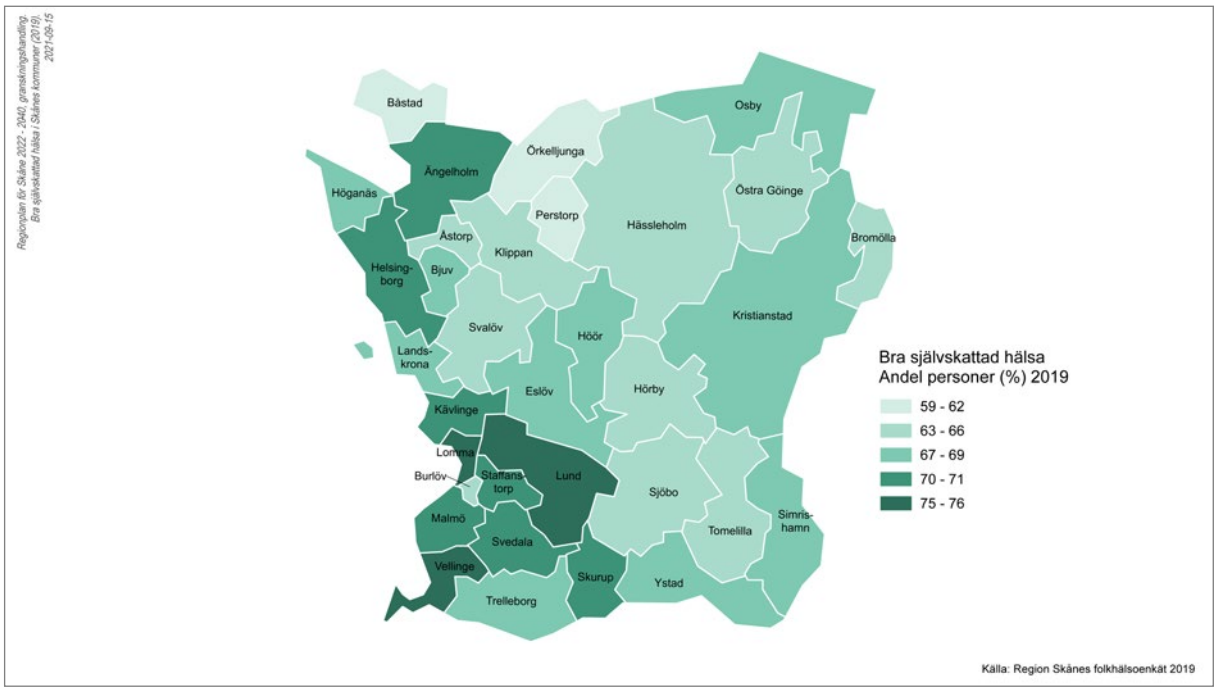
Den ekonomiska standarden har ökat stadigt i Sverige men ökningen är ojämnt fördelad. De ekonomiska skillnaderna har ökat mellan dem som har arbete och dem som inte har det. Likaså har den kraftiga uppgången i kapitalinkomsterna framför allt kommit de övre inkomstskikten till del. Den växande andelen äldre påverkar också de ökande klyftorna och det finns allt fler pensionärer med låg inkomst. Utrikesfödda och ensamstående kvinnor med barn är andra grupper med låg inkomst som bidrar till allt större skillnader mellan olika gruppers levnadsstandard.

Hälsoskillnaderna är stora i EU, liksom i Sverige och i Skåne. Trots ett prioriterat arbete med att minska sociala skillnader i hälsa har dessa kvarstått och i vissa fall ökat. Region Skånes folkhälsoenkät 2019 visade att skillnaden i förväntad återstående medellivslängd mellan grupper med kort respektive lång utbildning har ökat sedan början av 1990-talet. Mellan olika kommuner i Skåne skiljer sig befolkningens medellivslängd med som mest drygt fyra år. Personer med låg utbildningsnivå och de som står utanför arbetsmarknaden har i de flesta fall sämst hälsa. I dessa grupper ses oftare riskbeteenden avseende låg fysisk aktivitet, rökning, alkoholvanor och matvanor.

Även på bostadsmarknaden i Skåne har ojämlikheten ökat, liksom i övriga Sverige. Det finns ett glapp mellan det demografiska behovet av bostäder och den köpkraftiga efterfrågan som driver bostadsbyggandet. Glappet förväntas öka framöver. Det finns också ett historiskt underskott på bostäder på grund av ett för lågt byggande under många år. Trots ett högt bostadsbyggande under de senaste åren står detta i ett historiskt perspektiv för ett litet procentuellt tillskott årligen. Den höga byggtakten skapar inte tillräcklig rörlighet i det befintliga beståndet för att hushåll med låga inkomster ska kunna få, och behålla, en bostad. Personer med låga inkomster har det svårast på bostadsmarknaden. Det gäller framför allt ungdomar och nyanlända. En genomtänkt samhällsplanering kan bidra till att lösa utmaningarna.

Andel med bra självskattad hälsa uppdelat på kön och utbildningsnivå.

Andel med bra självskattad hälsa i Skånes kommuner.

Öppna kartan som PDF här.

Digitalisering

Digitaliseringen är en av de stora trenderna som förändrar förutsättningarna i vår omvärld. De senaste årtiondena har det skett stora digitala förändringar på arbetsmarknaden och inom välfärdstjänster.

I det allt mer digitaliserade samhället krävs också insatser för att alla ska ha samma möjlighet att tillgodogöra sig information och ta del av samhällstjänster. Annars riskerar delar av befolkningen att hamna i ett digitalt utanförskap. Att planera för den digitala infrastrukturen är en viktig del i det strategiska arbetet med att skapa hållbara fysiska strukturer som gör det möjligt att bo, leva och verka i hela Skåne.

Fortsatt digitalisering och automatisering leder till hög strukturomvandling i arbetsmarknadens mellanskikt. Den framtida arbetsmarknaden kommer att efterfråga nya kompetenser som idag inte ens kan anas och konkurrensen på den globala marknaden är knivskarp.

Trendskiften på grund av pandemin

Det är inte omöjligt att kartan delvis har ritats om på en del områden på grund av covid-19- pandemin. Under år 2020 sågs en betydande nedgång i det totala resandet. Detta gäller i synnerhet resandet med kollektivtrafik som har minskat till förmån för resor med bil, cykel och gång. Framförallt minskade resandet till och från skolor och arbetsplatser, på grund av det ökade hemarbetet och distansundervisningen. På bostadsmarknaden har intresset ökat för hus framför lägenheter samt för större bostäder framför mindre. Det finns också tecken på att viljan att bosätta sig längre bort från storstaden har ökat. Om människor fortsätter att arbeta hemifrån i hög utsträckning även efter pandemin kan viljan att ta ett arbete som ligger långt från hemmet öka. Detta kan leda till att fler bosätter sig i stadsnära landsbygd samt i landsbygd. Om befolkningskoncentrationen jämnas ut i länet, kan det innebära att det blir lättare att leverera kostnadseffektiv och god samhällsservice i en större geografi.

Ett ökat distansarbete kan också innebära att trenden med aktivitetsbaserade arbetsplatser förstärks betydligt, vilket kan leda till att företagens behov av kontorsyta minskar. Likaså kan den ökade internethandeln under pandemin betyda, om det är en långsiktig förändring, att behovet av butikslokaler minskar. Om styrkan i dessa trender består kan det medföra nya utmaningar för planeringen av städer. En ökad internethandel kan också medföra utmaningar avseende logistik och miljömässig hållbarhet på grund av en stor ökning av godstransporter till slutkund. En möjlig konsekvens är även påverkan på avfallshanteringen då mängden förpackningar för transport av varor ökar.

Under pandemin har intresset för friluftsliv och vistelse utomhus växt. Antalet besökare i naturen har ökat kraftigt med tidvis överbelastning i populära områden och det har uppstått problem med trängsel, parkeringsproblem, slitage och nedskräpning som följd.

Om de förändringar som har ägt rum under pandemin är trendskiften eller inte, och hur starka dessa trendskiften i så fall är, kan man än så länge bara spekulera om. I takt med att pandemin klingar av och allt fler vaccineras kommer bilden att klarna. Utvecklingen kommer att följas upp i genomförande och aktualisering av Regionplan för Skåne 2022-2040.

Utmaningar för Skåne

Detta avsnitt belyser utmaningar och målkonflikter som bedöms ha betydelse för den fysiska planeringen i Skåne. Regionplanen föreslår inriktningar och övergripande avvägningar mellan olika intressen och förhållningssätt som ska användas som vägledning i den efterföljande planeringen. Följande utmaningar utgör förutsättningar för den regionala fysiska planeringen:

1) att motverka skillnader och samtidigt verka för goda livsmiljöer för alla

Samhällsplaneringen behöver skapa förutsättningar för goda livsmiljöer, där tillgången till natur och rekreation är säkrad samt främja goda, hållbara levnadsmönster som motverkar ohälsa. Socioekonomiska förutsättningar avspeglar sig såväl i boendestandard, hälsa och livslängd som i utbildnings- och inkomstnivå. Även kopplat till utbildning finns det skillnader som är viktiga att ta hänsyn till, till exempel har kvinnor under en längre tid haft en högre genomsnittlig utbildningsnivå än män, både i Stockholmsregionen och i riket. Skillnaden i utbildningsnivå mellan män och kvinnor har dessutom ökat över tid.

Stora skillnader minskar tilltro och tillit till demokratiska institutioner och bidrar till sociala motsättningar och oro. Den fysiska planeringen kan inte ensam skapa ett socialt hållbart och inkluderande samhälle, men den kan bidra till att dämpa boendesegregationens konsekvenser och skapa bättre förutsättningar för integration och en hälsosam livsstil.

2) att skapa en välmående miljö och samtidigt möjliggöra hållbar tillväxt

Genom att planera utifrån ett helhetsperspektiv med hållbar mark- och vattenanvändning finns det möjlighet att skapa en välmående miljö med fungerande ekosystem och biologisk mångfald, samtidigt som regional tillväxt möjliggörs. Samhällsplaneringen måste skapa möjligheter som minskar avtrycken på miljön och klimatet, då det kommer att krävas en omställning inom bland annat resande och transporter, byggande, konsumtion, livsmedelsproduktion och energiförsörjning.

I södra delen av Sverige produceras för lite el i förhållande till antalet hushåll och företag i området och till elanvändningen. Skåne är därför beroende av elöverföring från andra delar av Sverige och från grannländerna, vilket innebär en högre risk för effektbrist än i övriga landet. Stamnätets ledningar för överföring av el från norra Sverige har dessutom en begränsad överföringskapacitet till södra Sverige, vilket ofta sammanfaller med de timmar på dygnet när elbehovet är som störst. Samhället behöver energi för produktion och distribution av varor och tjänster samt transporter. Graden av självförsörjning av el är inte bara en resurs- eller näringslivsfråga utan även en långsiktig säkerhetsfråga för Skåne.

3) att säkerställa en ökad tillgänglighet i regionen och samtidigt ställa om till ett hållbart, innovativt transportsystem

Transportsektorns utmaning är att minska energianvändningen och klimatpåverkan samt att ställa om till ett fossilfritt transportsystem, samtidigt som kraven på ökad regional tillgänglighet ökar. Det kommer att vara nödvändigt att fortsätta överflyttningen av både person- och godstransporter till järnvägen för att klara utmaningen. Utvecklingen av järnvägssystemet hindras dock av kapacitetsbrist, eftersatt underhåll och långa investeringsprocesser, vilket skapar sårbarhet i systemet. Teknikutveckling, digitalisering och elektrifiering av transportsystemet kan bidra till att möta kraven på ett hållbart transportsystem. Samhällsplaneringen kan främja en helhetssyn på utvecklingen av bebyggelse kopplad till utveckling av transportsystemet. Det kommer att behövas en effektiv markanvändning där kollektivtrafiken är strukturbildande.

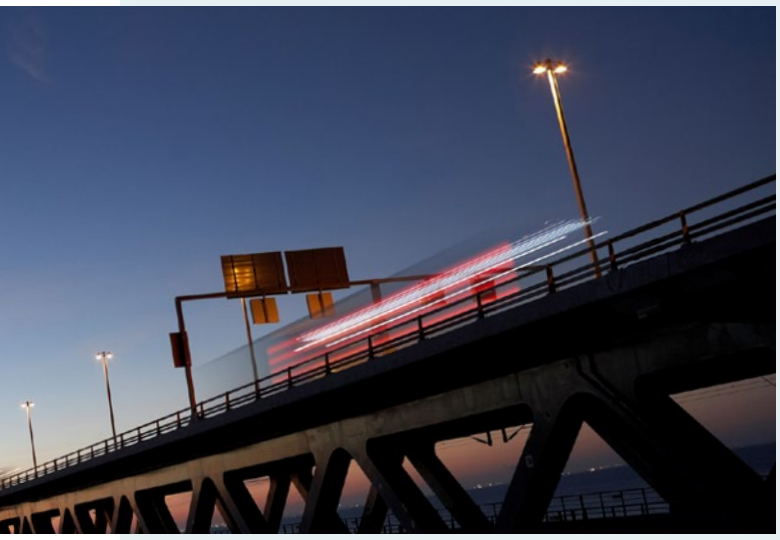
4) att skapa förutsättningar för växande städer och samtidigt utveckla den flerkärniga ortsstrukturen

Skånes utveckling går mot en mer fåkärnig struktur med en stark tillväxt i sydvästra Skåne. Det är en utmaning att kunna gynna snabbt växande storstäder och samtidigt stärka den flerkärniga ortsstrukturen. Båda delarna behövs för att stärka regionens attraktivitet och konkurrenskraft. Det finns stora skillnader mellan Skånes olika delar och kommunerna står inför olika utmaningar och möjligheter. Det kommer att behövas samverkan kring gemensamma utmaningar och nyckelfrågor framöver samtidigt som de skilda förutsättningarna bemöts. Stora samhällsinvesteringar behöver användas kostnadseffektivt, men det är också viktigt att säkra att värden som är svåra att kvantifiera inte nedprioriteras och går förlorade.

5) att stärka Skånes globala konkurrenskraft och samtidigt satsa på ökad integration med omvärlden

Kopplingen till omvärlden blir allt viktigare. Ökade transportflöden kräver infrastrukturinvesteringar som i sin tur ställer stora krav på samhällsplaneringen men också på medfinansiering i ett läge där regioner och kommuner har en alltmer ansträngd ekonomi. Fler nationer väljer att sluta sig mot omvärlden vilket kan påverka möjligheten att resa och handla. Globala kriser som pandemier och ett förändrat säkerhetspolitiskt läge kan påverka vår möjlighet att interagera med omvärlden. För Skåne som gränsregion är det nödvändigt att fortsätta samarbeta för att överbrygga kvarvarande gränshinder. Ett fortsatt nationellt och internationellt samarbete, ett utvecklat samarbete med grannregioner och övriga svenska storstadsregioner kommer att vara viktigt för att möta den ökade konkurrensen om arbetskraft och talang.

Samtidigt som Skåne har Sveriges lägsta sysselsättningsgrad, har många företag svårt att hitta rätt kompetens för att kunna utvecklas. Även inom offentlig sektor råder stor brist på utbildade i till exempel pedagogiska yrken och sjukvårdsyrken. I sviterna av coronapandemin har det uppstått ett stort behov av omställningsförmåga för individer på arbetsmarknaden. Den geografiska tillgängligheten till utbildning har mycket stor betydelse för benägenheten till vidareutbildning och omställning.

6) att skapa förutsättningar för både bebyggelseutveckling och en hållbar markanvändning

Ett effektivt markutnyttjande med förtätad bebyggelse skapar förutsättningar för hållbara samhällen med hög servicegrad som inte har negativ påverkan på uppfyllelse av miljökvalitetsnormerna för luft, buller och vatten. Konkurrensen om marken kommer att öka i takt med ökad befolkningstillväxt och utvecklad transportinfrastruktur. För att säkerställa den biologiska mångfalden, livsmedelsförsörjningen, hushållning med naturresurserna och klimatanpassningen behövs ett effektivt markutnyttjande, skydd av värdefull natur och kulturmiljöer, avsättning och utveckling av mångfunktionella ytor för fördröjning och rening av vatten samt hushållning med jordbruksmark och grön- och vattenområden. Behovet av att tillföra nya strukturer och byggnader behöver analyseras och genomförandet vara mer resurssnålt för en effektivare användning av mark- och vattenresurser. Klimatanpassning av kustområdena kommer att vara av särskild vikt för Skånes del eftersom tre fjärdedelar av Skånes yttre gräns är kust där speciellt sandstränderna är erosionsdrabbade.

7) att motverka klimatförändringar samtidigt som Skåne utvecklas

För att konkretisera klimatutvecklingen används klimatscenarier. Med hjälp av antaganden beräknas det hur stora utsläppen kan komma att bli. Olika klimatscenarier kräver olika beredskap och samhällsplaneringen behöver därför ha beredskap för flera möjliga utfall. För Skåne innebär detta att vi behöver planera och bygga en robust struktur som bygger på en större andel lokal försörjning utifrån de förutsättningar som finns i Skåne. Det som planeras och byggs ska vara hållbart över lång tid framöver och skapa förutsättningar för hälsosamma livsmiljöer. Även befintliga miljöer behöver anpassas till ett förändrat klimat.

Förlusten av arter, naturtyper och ekosystem är ett accelererande problem på global nivå och i det skånska landskapet finns utmaningar med att bevara den biologiska mångfalden. Monokulturer i jord- och skogsbruk leder till undanträngningseffekter som hotar och minskar den biologiska mångfalden. Samhällsplaneringen kan fungera som verktyg för att bevara och utveckla den biologiska mångfalden och stärka ekosystemtjänsterna.

Ett förändrat klimat väntas leda till både kraftigare skyfall respektive varmare sommarperioder utan nederbörd. Med en stigande havsnivå och utebliven landhöjning ökar risken för stranderosion längs Skånes kuster. Stranderosion är redan idag problematiskt för flera av Skånes kommuner och denna utmaning konstateras i den nationella strategin för klimatanpassning.

Vid ett förändrat klimat och yttre påverkan behöver den lokala försörjningen av bland annat energi och livsmedel öka för att Skåne ska vara en robust och attraktiv region. Skåne är en viktig region för livsmedelsproduktion samtidigt som regionen har hög befolkningstäthet, som kommer att öka ytterligare. Ändrade förutsättningar för jordbruket med högre tryck på vattenresurserna och mer extremt väder, samt fortsatt exploatering av jordbruksmark påverkar såväl den nationella och den regionala livsmedelsförsörjningen som näringslivet i Skåne.

8) att säkerställa ett motståndskraftigt Skåne och utveckla ett attraktivt Skåne

Den regionala utvecklingsstrategin Det öppna Skåne 2030 fastslår att Skåne ska vara en motståndskraftig region som genom flexibilitet, mångfald, anpassningsförmåga och robusthet har en förmåga att förebygga och hantera både kända och okända påfrestningar. Den fysiska planering är en viktig del i att skapa förutsättningar för ett säkert och tryggt samhälle och för att bygga upp förmågan att hantera såväl väntade som oväntade påfrestningar som sträcker sig från fredstida kriser till totalförsvarets utmaningar.

Ett krisberedskaps- och totalförsvarsperspektiv behöver därför beaktas och integreras i den fysiska planeringen på kort och lång sikt. Detta ställer krav på dialog och samverkan i frågor om krisberedskap, totalförsvar och fysisk planering samt åtgärder och lösningar där flera aktörer, såväl offentliga som privata, gör gemensamma satsningar över organisatoriska och geografiska gränser.

Den fysiska planeringen måste främja en motståndskraftig region som även bidrar till målen för det civila försvaret. I detta avseende är skyddet av verksamheter, tjänster eller infrastruktur som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet centralt. Utöver detta handlar det även exempelvis om att befolkningen kan utrymmas och att behovet av tillgänglighet och framkomlighet för utryckningsfordon och militära transporter beaktas. Vidare att skapa förutsättningar för självförsörjning av livsmedel, lokal energiproduktion eller genom fysiska åtgärder bidra till utveckling av lokalsamhällen där människor är trygga och har tillit till varandra. En motståndskraftig region har även förmågan att hantera gråzonssituationer; ett tillstånd då det inte formellt är krig men statliga antagonister genomför angrepp mot den civila delen av samhället för att avsiktligt störa samhällets funktionalitet eller påverka opinioner, beslutsfattare och demokratiska processer.

Sammantaget är det centralt att regioner har en inneboende robusthet och uthållighet samt förmåga att anpassa sig och återställa funktionaliteten efter en påfrestning. Det är därför viktigt att genom tydliga processer och samverkan mellan samhällsplanerare och beredskapssamordnare integrera krisberedskaps- och totalförsvarsperspektivet i planeringsprocessen.

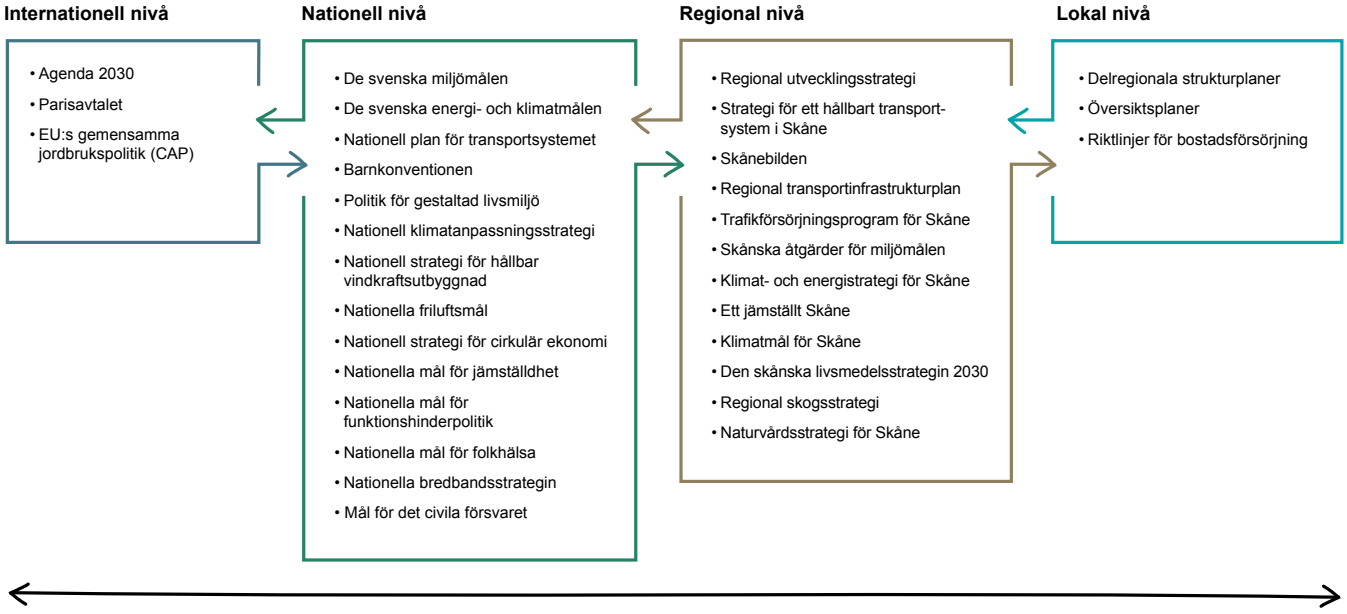

Länsstyrelsen har det geografiska områdesansvaret för krisberedskapen och totalförsvarets civila delar på regional nivå varför samverkan mellan region och Länsstyrelsen även är centralt.

Mål, planer och program

En mångfald av mål genomsyrar de regionala utvecklingsstrategiska planerna och programmen. De kommer att vara framträdande i regionplanen på olika sätt.
I detta avsnitt beskrivs först kopplingen till regionala utvecklingsstrategin som utgångspunkt då regionplanen är en områdesstrategi till regionala utvecklingsstrategin. Sedan redogörs för de internationella, nationella och regionala målen utifrån ämnesområde i alfabetisk ordning.

Det kan nämnas att det i regionplanen enligt lagstiftningen ska framgå hur riksintressen har tillgodosetts. En regionplan kan inte hantera alla kommunala och lokala intressen och därför måste ytterligare avvägningar göras i den efterföljande planeringen. På regional nivå handlar det om att peka på inriktningar och övergripande avvägningar mellan olika intressen och förhållningssätt som vägledning i den efterföljande planeringen. Regionala värden hanteras löpande i planen som stöd till den efterföljande kommunala planeringen.

Regionala mål

Regional utvecklingsstrategi – Det öppna Skåne 2030

Den regionala utvecklingsstrategin beskriver en gemensam vision om hur Skåne ska utvecklas till 2030. Fysisk planering är en del av utvecklingen och regionplanen kopplar den regionala utvecklingsstrategin Det öppna Skåne 2030 till den fysiska planeringen för Skånes utveckling.

Det öppna Skåne 2030

”Skåne är hållbart, vilket innebär att både människan och platsen mår bra. Skåne är en förebild i klimatarbetet och en motor för teknikutveckling och innovation där åtaganden enligt Parisavtalet är en drivkraft.

Här har alla människor likvärdiga möjligheter att förverkliga sina mål i livet. Att vara delaktig i samhället och engagera sig i den gemensamma framtiden är en självklarhet. Demokratin fungerar genom att ett brett spektrum av uppfattningar välkomnas.

Här finns livskvalitet, trygghet och framtidstro. Mångfalden är ett starkt signum, vilket innebär respekt för allas livsval och åsikter. I Det öppna Skåne rör sig människor fritt över gränserna mellan regioner och länder. Integrationen tillvaratar nya kompetenser för Skånes utveckling. Här finns något för alla: människor, upplevelser, arbete, kultur, rekreation, idrott, kapital, nya idéer, entreprenörskap, utbildning, god miljö, natur, dofter och smaker. Allt byggt på en grund av miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet, de tre hållbarhetsdimensionerna i FN:s Agenda 2030 som utgör grunden för hållbar utveckling.”

Visionen konkretiseras i sex stycken visionsmål som i sin tur har underrubriker som beskriver hur dessa ska nås. Flera av visionsmålen ger en riktning för regionplanens innehåll, särskilt att Skåne ska vara en stark hållbar tillväxtmotor, att mångfalden av goda livsmiljöer ska stärkas och att Skåne ska ha en god miljö och en hållbar resursanvändning. Regionplan för Skåne vägleder hur detta ska genomföras i den fysiska planeringen på regional och mellankommunal nivå.

Regional utvecklingsstrategi – Det öppna Skåne 2030

Färdplan för framtidens hälsosystem

Färdplanen för framtidens hälsosystem anger färdriktning för omställningsprocessen med målbilden bättre hälsa för fler och ska tydliggöra hur de befintliga resurserna ska kunna användas på bästa tänkbara sätt på lång sikt. Planen beslutades av regionfullmäktige våren 2020. Redan idag behöver planering påbörjas för hur till exempel akutsjukvården ska struktureras 2040. Förändringsarbetet kommer att påverka innehållet i hälso- och sjukvården men också formerna för hur hälso- och sjukvård bedrivs.

Mer hälso- och sjukvård kommer att ske genom digitala lösningar, mer kommer att ske i hemmet och nära patienten, vården kommer också att i ökad utsträckning nivåstruktureras. Detta påverkar den digitala infrastrukturen, exempelvis genom behovet av utbyggd och säker struktur avseende bredband, men också planeringen av till exempel bostäder. Gränssnittet mellan de olika delarna i kedjan, speciellt i förhållandet mellan kommun och region kommer vara viktigt för utvecklingen mot framtidens hälsosystem och förverkligande av målet med ett sömlöst Skåne.

Agenda 2030 för hållbar utveckling

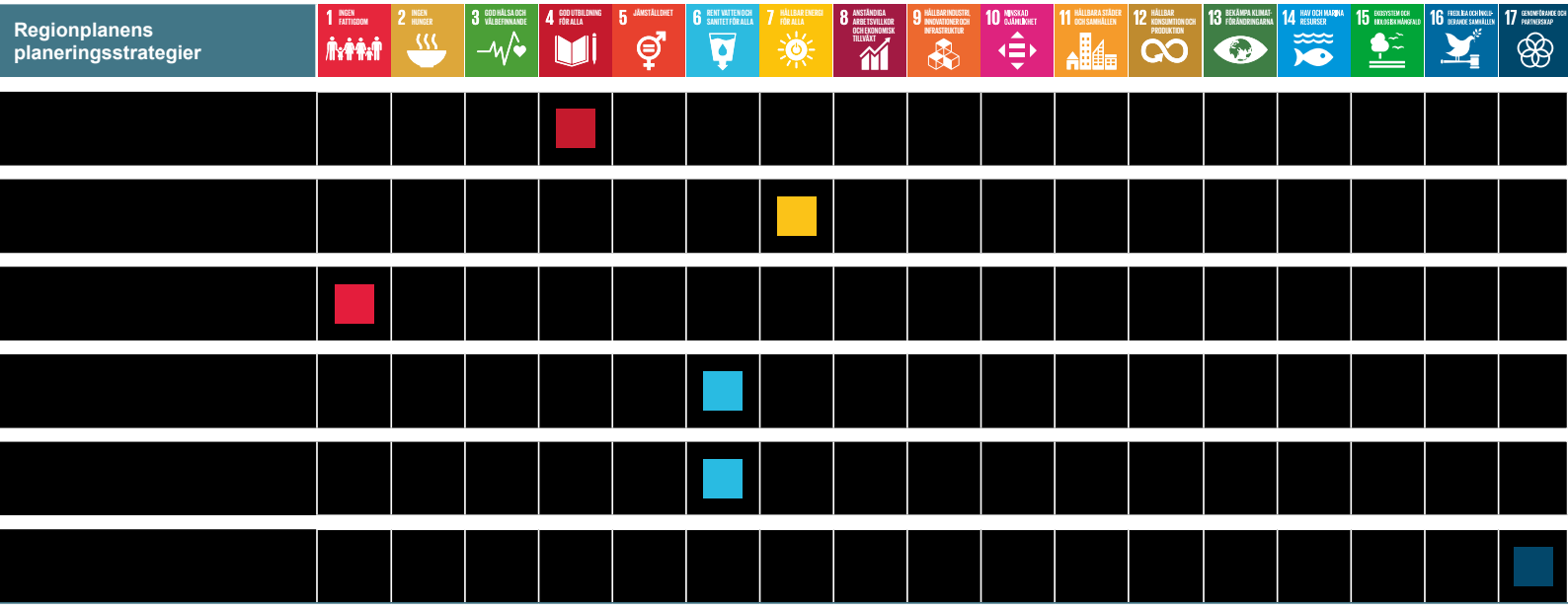
FN:s globala hållbarhetsagenda omfattar 17 mål och sätter tre utmaningar i fokus: att minska extrem fattigdom, att minska ojämlikheter och orättvisor samt att lösa klimatkrisen. Liksom i Skånes regionala utvecklingsstrategi kräver regional fysisk planering att arbetet går i linje med dessa mål för att skapa en hållbar utveckling. Avstämningen mot FN:s hållbarhetsmål sätter det regionala arbetet i ett globalt sammanhang.

I arbetet med Regionplan för Skåne 2022 – 2040 har de globala målen för hållbar utveckling satts i relation till regionplanens planeringsstrategier och planeringsprinciper. På övergripande målnivå har samtliga globala mål en koppling mot regionplanen. Målet om utbildning och om jämställdhet har en sekundär koppling medan övriga femton har en primär koppling. På delmålsnivå svarar 26 av 169 delmål mot regionplanens planeringsprinciper och ytterligare 27 mot planeringsstrategierna. Sammanlagt är det 53 av delmålen som regionplanen kan svara mot.

Av särskild vikt för regionplanen är delmål 11.A som syftar till att *”främja positiva ekonomiska, sociala och miljömässiga kopplingar mellan stadsområden, stadsnära områden och landsbygdsområden genom att stärka den nationella och regionala utvecklingsplaneringen.”*

Regionplan för Skåne ska vara vägledande för den fysiska planeringen i Skåne. Att denna planering följer målsättningen i Agenda 2030 ”Ingen ska lämnas utanför” innebär att samtliga hållbarhetsdimensioner berörs – de miljömässiga, ekonomiska och sociala

Agenda 2030 - Globala målen

Matrisen visar sambandet mellan de globala målen i Agenda 2030 och planeringsstrategierna i regionplan för Skåne 2022 - 2040 på en övergripande nivå.

dimensionerna. En fysisk planering med människan i centrum bidrar till ett långsiktigt hållbart Skåne, vilket målen i Agenda 2030 belyser och något som särskilt lyfts i regionplanens röda tråd. Att planera för en mer blandad bebyggelse, minskad segregation, skapandet av mötesplatser, samt förtäta och utöka grönska, prioritera goda gång- och cykelmiljöer, utöka tillgängligheten till kollektivtrafiken, skapa trygga uppväxtmiljöer och bryta barriärer är några exempel där regional fysisk planering bidrar till samtliga hållbarhetsdimensioner.

Utgångspunkten i regionplanen är att den byggda miljön och dess sociala sammanhang sätter förutsättningarna för människors livsvillkor, men samtidigt påverkar individers förutsättningar och levnadsval. Hälsa och välmående är tätt sammankopplat med de livsvillkor människor har och de levnadsval man gör. Tillgång till en bostad, natur och rekreation, utbildning, arbete och transportmedel är viktiga delar i den sociala hållbarheten, vilket Regionplan för Skåne 2022 – 2040 är ett verktyg för att möjliggöra. Utvecklingsinriktningen, planeringsprinciperna och genomförandeprocessen i dialog och samverkan mellan Region Skåne, de skånska kommunerna och andra utvecklingsaktörer har möjlighet att bidra till uppfyllandet av Agenda 2030 och ett mer socialt hållbart Skåne.

Vidare kan 25 av indikatorerna i Agenda 2030 användas i uppföljningen av regionplanen, dock med visst behov av att anpassa dessa till den regionala kontexten.

Bredband

Nationella bredbandsstrategin utgör grunden för en bredbandspolitik som ska möta människors behov av snabbt bredband och stabila mobila tjänster av god kvalitet. Visionen är ett helt uppkopplat Sverige eftersom det skapar förutsättningar för att bo och verka i hela landet, driva tillväxt och innovativ produktion.

Civilt försvar

Målet för det civila försvaret är att ha förmågan att värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, upprätthålla en nödvändig försörjning, bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld, upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan, bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred och med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Målen finns i regeringens totalförsvarsproposition *Totalförsvaret 2021–2025.*

Gestaltad livsmiljö

Politik för gestaltad livsmiljö har formulerat ambitionen med ett samhällsbygge som sätter människan i centrum, där fler ska få bo och leva i inkluderande, väl gestaltade och långsiktigt hållbara livsmiljöer. Det nationella målet för gestaltad livsmiljö innebär att arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle.

Klimatperspektiv

Parisavtalet: Genom Parisavtalet förbinder sig medlemsstaterna internationellt att begränsa utsläppen av växthusgaser. Avtalet har ratificerats av EU och är därmed även styrande för klimat och energiarbetet i Sverige. Då resor och transporter utgör en stor del av utsläppen är planeringen av transportsystemet tätt kopplat till dessa åtaganden. Även byggindustrin har en viktig roll i utsläppsminskningen, genom lokalisering, energieffektiv produktion och energieffektiva byggnader.

Nationell klimat- och energipolitik: Det långsiktiga målet för den svenska klimat- och energipolitiken är att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären senast år 2045. För att nå målet har flera etappmål och ett särskilt sektorsmål för inrikestransporter beslutats.

Nationell strategi för klimatanpassning: Den nationella strategin för klimatanpassning har tagits fram för att hålla ihop arbetet med anpassning till ett förändrat klimat. Sveriges mål för klimatanpassning är att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringar genom att minska sårbarheter och ta tillvara möjligheter.

Nationell strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad: Den nationella strategin för en hållbar vindkraftsutbyggnad beslutades i januari 2021 och syftar till att skapa förutsättningar för att den framtida utbyggnaden av vindkraft sker på ett hållbart sätt.

Klimat- och energistrategi för Skåne: Klimat- och energistrategi för Skåne tas fram av Länsstyrelsen Skåne och ska ge vägledning för länets klimat- och energiarbete. Den innehåller regionala målsättningar och prioriterade åtgärdsområden för arbetet fram till år 2030.

Klimatmål för Skåne till år 2030 är exempelvis att utsläppen av växthusgaser i Skåne ska vara minst 80 procent lägre än år 1990, att andelen resor som görs med cykel eller gång ska vara minst 30 procent och andelen resor som görs med kollektivtrafik ska vara minst 28 procent av det totala antalet resor i Skåne, vilket även återfinns i *Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050*. Ett annat viktigt mål för den fysiska planeringen i Skåne är att utsläppen av växthusgaser från transporter i Skåne ska vara minst 70 procent lägre än år 2010.

Landsbygd

EU:s gemensamma jordbrukspolitik *(Common Agricultural Policy, CAP)* tas fram vart sjunde år och ska börja gälla 2023. Nuvarande period tog slut 2020 och därför har det nationella landsbygdsprogrammet nationellt förlängts 2021–2022. Jordbrukspolitiken är kopplad till den fysiska planeringen och två av målen som föreslås av EU-kommissionen för den nya perioden är en effektiv markförvaltning och biologisk mångfald och odlingslandskap.

Livsmedel

Den skånska livsmedelsstrategin 2030 är kopplad till fysisk planering i relation till en hållbar mark- och vattenanvändning då Skåne bland annat ska leda vägen till ett hållbart livsmedelssystem.

Miljö och natur

Nationella miljömål: De svenska miljömålen omfattar ett generationsmål och sexton miljökvalitetsmål med tillhörande etappmål. Det nationella generationsmålet, som slår fast att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska nås inom en generation, är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

Skånska åtgärder för miljömålen 2016-2020: Länsstyrelsen Skåne har i uppdrag att samordna det regionala arbetet med att nå de nationella miljömålen. För att få en mer positiv utveckling för miljön och öka förutsättningarna för att nå miljömålen tar Länsstyrelsen Skåne tillsammans med andra aktörer fram åtgärdsprogrammet S*kånska åtgärder för miljömålen 2016-2020*. Fem utmaningar lyfts som särskilt viktiga: hållbara transporter, hänsyn till hav, sjöar och vattendrag, hushållning med mark- och vattenresurser, skydd av natur- och kulturvärden samt hållbar konsumtion.

Nationella friluftsmål: Sedan 2012 finns det tio nationella friluftsmål för att utveckla och bedriva åtgärder för att förutsättningarna för friluftslivet ska förbättras. Flera av målen hänger samman med regional fysisk planering såsom "Tillgång till natur för friluftsliv" och "Attraktiv tätortsnära natur" och särskilt "Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling". Dessa mål kopplas till Skånes utveckling genomgående i Regionplan för Skåne.

Nationell strategi för cirkulär ekonomi: Den nationella strategin för cirkulär ekonomi från 2020 pekar ut fyra fokusområden, varav ett handlar om cirkulära kretslopp och lyfter exempelvis fram behovet av att styra mot att förbättra kunskapen om materialflöden i samhället. Handlingsplanen för cirkulär ekonomi från 2021 pekar ut områden som är viktiga att fokusera på kopplat till avfalls- och vattenhantering, vilket har betydelse för mark- och vattenanvändning och fysisk planering.

Regional skogsstrategi: Den skånska skogsstrategin bygger på det nationella skogsprogrammet och ska bidra till att skogen ses som en betydande möjlighet för att bidra till fler jobb, hållbar tillväxt och utvecklingen av en växande bioekonomi. Den hänger tydligt samman med den regionala utvecklingsstrategin och ur ett markanvändningsperspektiv även med regionplanen.

Naturvårdsstrategi för Skåne: Naturvårdsstrategin lyfter fram grön infrastruktur, vilket ger den en tydlig koppling till regionplanen. Det anges att "en grön infrastruktur ger möjlighet för arterna att finnas kvar och sprida sig i landskapet, samtidigt som den ger Skånes invånare en god tillgänglighet till natur- och grönområden". Det finns också en *Regional handlingsplan för grön infrastruktur* som utgör underlag till arbetet med regionplanen.

Mänskliga rättigheter och folkhälsa

FN:s konvention om barns rättigheter har blivit svensk lag. Det innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Den är ett viktigt verktyg för att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses.

De **jämställdhetspolitiska målen** som antogs 2006 handlar om att jämställdhetsperspektiv ska beaktas i all politik som påverkar människors villkor, så att alla kvinnor och män, flickor och pojkar kan leva jämställda liv. Den fysiska planeringen skapar förutsättningar för livsvillkor och kan bidra till ökad jämställdhet på olika sätt. Även mål 5 i Agenda 2030 synliggör detta och beaktas i regionplanearbetet.

Det **nationella målet för funktionshinderpolitiken** är kopplat både till barns rättigheter och de jämställdhetspolitiska målen och tar sin utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. I grunden handlar det om att människors olika behov och förutsättningar inte ska avgöra möjligheten till delaktighet. Den fysiska planeringen kan begränsa eller möjliggöra människors möjligheter till delaktighet i samhället och perspektivet måste därför alltid integreras i samhällsplaneringen.

Åtta **nationella mål för folkhälsa** finns sedan 2018 och har en tydlig koppling till fysisk planering på regional nivå. Särskilt kan målen inom *boende och närmiljö* och *levnadsvanor* tydligt påverkas av hur den fysiska planeringen genomförs.

Jämställdhetsstrategin för Skåne 2017–2020, *Ett jämställt Skåne*, belyser jämställdhet och genererar statistik som underlag till att utveckla ett jämställt Skåne. Det finns också en tydlig koppling till Agenda 2030.

Transport

Nationell plan för transportsystemet: Den nationella planen för transportsystemet, som fastställs av regeringen, innehåller investeringar i europavägnätet och järnvägar, samt drift och underhåll och bärighetsåtgärder på det nationella och regionala järnvägs- och vägnätet.

Regional transportinfrastrukturplan för Skåne: Planen tas fram av Region Skåne på uppdrag av regeringen och visar, tillsammans med regeringens nationella plan för transportsystemet, vilka investeringar som ska göras i Skåne under aktuell planperiod. Planen bygger på en bred dialog med kommuner, näringsliv och andra intressenter. Under regionplanens framtagande har den gällande planen varit Regional transportinfrastrukturplan för 2018-2029. En process pågår för att ta fram en ny regional transportinfrastrukturplan för Skåne. Processen för den nya planen kommer att löpa parallellt med regionplaneprocessen och planerat antagande i regionfullmäktige är juni 2022. Den nya Regionala transportinfrastrukturplanen kommer att gälla 2022-2033.

Regionalt trafikförsörjningsprogram: Region Skåne ska i egenskap av regional kollektivtrafikmyndighet regelbundet i ett trafikförsörjningsprogram fastställa målen för den regionala kollektivtrafiken. Det görs i *Trafikförsörjningsprogram för Skåne 2020–2030*, ett strategiskt dokument som övergripande beskriver det samlade behovet för all kollektivtrafik i Skåne. Programmet anger planerna för regionens kollektivtrafikutveckling.

Ovanstående planering för infrastruktur och kollektivtrafik har stor betydelse för Region Skånes mål att stärka Skånes flerkärnighet, binda samman Skåne, vidga arbetsmarknader, öka matchningen på arbetsmarknaden och förbättra kompetensförsörjningen samt att driva på bostadsbyggandet. Därmed utgör planerna både viktiga underlag i framtagandet av regionplanen och viktiga medel för regionplanens genomförande.

I planeringen för 2040 och i utblick 2050 utgör strategidokumentet **Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050** ett viktigt underlag för arbetet med denna regionplan. Strategin ska vara vägledande för framtida satsningar i befintlig infrastruktur och nyinvesteringar i Skånes transportsystem. Den i strategin uppsatta färdmedelsfördelningen anger en tydlig riktning för hur transportsystemet ska utvecklas till att bli mer miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart. Även **Strategi för den hållbara gods- och logistikregionen Skåne** från 2017 och tillhörande kunskapsunderlag utgör viktiga mål och underlag för regionplanen.

Överenskommelsen **Skånebilden** undertecknades 2015 av Region Skåne och sju skånska kommuner. Skånebilden ligger som plattform för de satsningar som krävs för at tillförsäkra behovet i Skåne, med effekter för hela Sverige.

Kommunala mål, planer och program

Regionplanen ska enligt plan- och bygglagen ange hur hänsyn har tagits till kommunala mål, planer och program som har betydelse för en hållbar utveckling i länet. Regionplanen ska även ge vägledning för beslut om översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser, men den är inte bindande. Kommunernas översiktliga planering är viktig för att genomföra den regionala utvecklingen och det är först genom översiktsplanerna som regionplanen kommer att konkretiseras.

Kommunala riktlinjer för bostadsförsörjning: Enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar ska varje kommun anta riktlinjer för bostadsförsörjningen varje mandatperiod. Här ska kommunen beskriva mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet och de insatser kommunen planerar för att uppnå målen. I riktlinjerna ska kommunerna analysera den demografiska utvecklingen, efterfrågan på bostäder, bostadsbehovet för särskilda grupper och marknadsförutsättningar. Riktlinjer för bostadsförsörjning ska vara vägledande vid kommunernas planläggning enligt plan- och bygglagen.

Alla skånska kommuner har tagit fram riktlinjer för bostadsförsörjningen och Region Skåne tar del av kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjning som remissinstans. Region Skåne stödjer kommunerna i arbetet med att analysera den lokala bostadsmarknaden i en regional kontext genom att regelbundet ta fram analyser och kunskapsunderlag.

Kommunernas översiktsplaner: Region Skånes analys av kommunernas översiktsplaner visar att samtliga har ett regionalt perspektiv med stort fokus på Skånes flerkärnighet. Region Skåne erbjuder stöd i framtagandet av nya översiktsplaner för att tidigt identifiera möjligheter för Skånes hållbara tillväxt samt stöttar löpande med det regionala planeringsperspektivet utifrån regionplanen och uppdraget som remissinstans för kommunala översiktsplaner. Regionplan för Skåne 2022–2040 är inte en sammanställning av kommunernas översiktsplaner utan visar på en utveckling av mellankommunala och regionala frågor av betydelse för Skånes hållbara tillväxt, som vägledning till den kommunala översiktsplaneringen.

Delregionala strukturplaner: I Skåne samarbetar många av kommunerna i delregioner med att ta fram strukturplaner som dels är kopplade till kommunernas översiktsplaner och dels till *Strukturbild för Skåne* och nu regionplanen. Familjen Helsingborg och MalmöLundregionen har beslutade strukturplaner och Skåne Nordost arbetar med att ta fram sin strukturplan parallellt med regionplaneprocessen. Strukturplanerna ska visa gemensamma ställningstaganden och vara ett stöd för den översiktliga planeringen. De ska dessutom vara ett underlag för dialog med bland annat Region Skåne. De har ett tydligt regionalt fokus och är därför värdefulla som underlag för regionplanen.

Utvecklingsinriktning

Utvecklingsinriktningen tar utgångspunkt i regionplanens målbild samt i de utmaningar som Region Skåne identifierat som särskilt viktiga för den fysiska planeringen i Skåne att bemöta. Den består av sex övergripande planeringsstrategier samt en strukturkarta som tillsammans utgör planens övergripande strategiska riktning med sikte på 2040. Strukturkartan innehåller också en utblick mot 2050. Dessa konkretiseras i planens tematiska fördjupningar med tillhörande temakartor. Utvecklingsinriktningen pekar ut en tydlig regional riktning och verkar för avvägningar som skapar hållbara fysiska strukturer som långsiktigt gynnar Skåne som helhet.

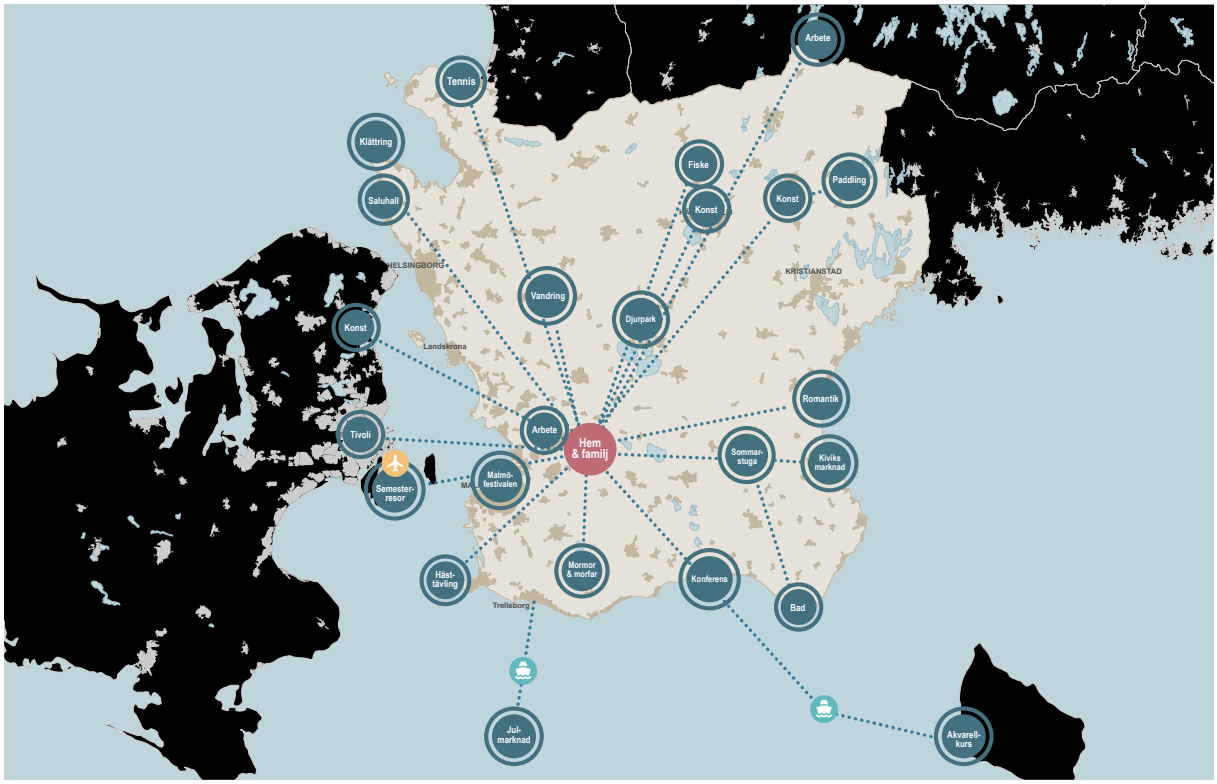
Det flerkärniga Skåne

Skåne är med sina 1,4 miljoner invånare en av Sveriges tre storstadsregioner. Tillsammans med Köpenhamn och Öresundsregionen utgör Skåne dessutom en europeisk storstadsregion med över fyra miljoner invånare. Malmö är ett självklart nav i Skåne men regionen domineras inte av en storstad med omland. Skåne utmärker sig genom att ha både en storstad, flera större städer och en ortstruktur med många självständiga orter på liten yta. Det innebär även att det i Skåne finns en unik närhet mellan stad och landsbygd. Den skånska landsbygden består av en variation av olika typer av bygder med skilda karaktärer, från slättbygdens öppna jordbrukslandskap till mellanbygdens småbrutna landskap och skogsbygdens sammanhängande skogsområden. Med kust på tre sidor är avståndet till hav och strand aldrig långt.

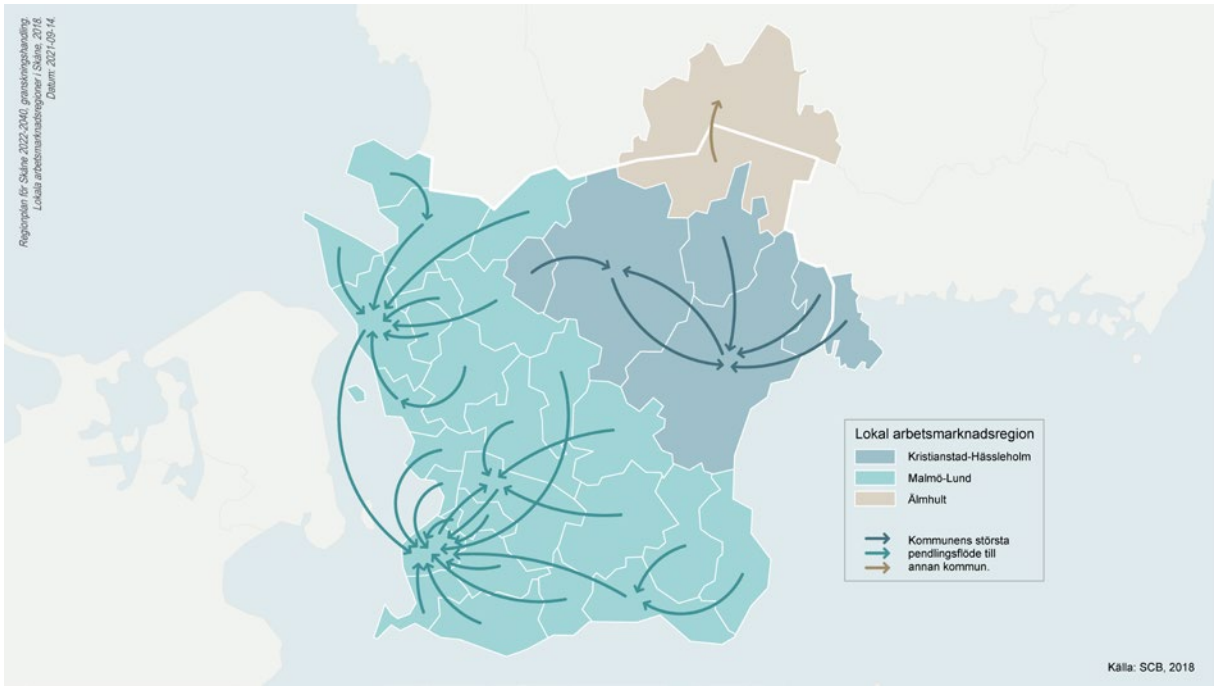
Den flerkärniga strukturen med en hög tätortstäthet, korta avstånd och ett landskap som stark identitetsbärare är en stor styrka för Skåne. Mångfalden av olika miljöer och orter sammanbundna av infrastruktur och kollektivtrafik ger Skånes invånare tillgång till ett brett utbud av arbetstillfällen, boendemiljöer, utbildningsmöjligheter, naturupplevelser och fritidsaktiviteter inom nära avstånd.

Pendlingen inom Skåne är stor och växer i takt med att befolkningen ökar. Den sträcker sig också i hög grad över kommungränserna. Interaktionen mellan de östra och västra delarna av Skåne är dock låg vilket har skapat en tudelad arbetsmarknad med negativa effekter på tillgången till arbete och näringslivsutveckling. Det ställer krav på den fysiska planeringen att möjliggöra ökad rörlighet inom Skåne.

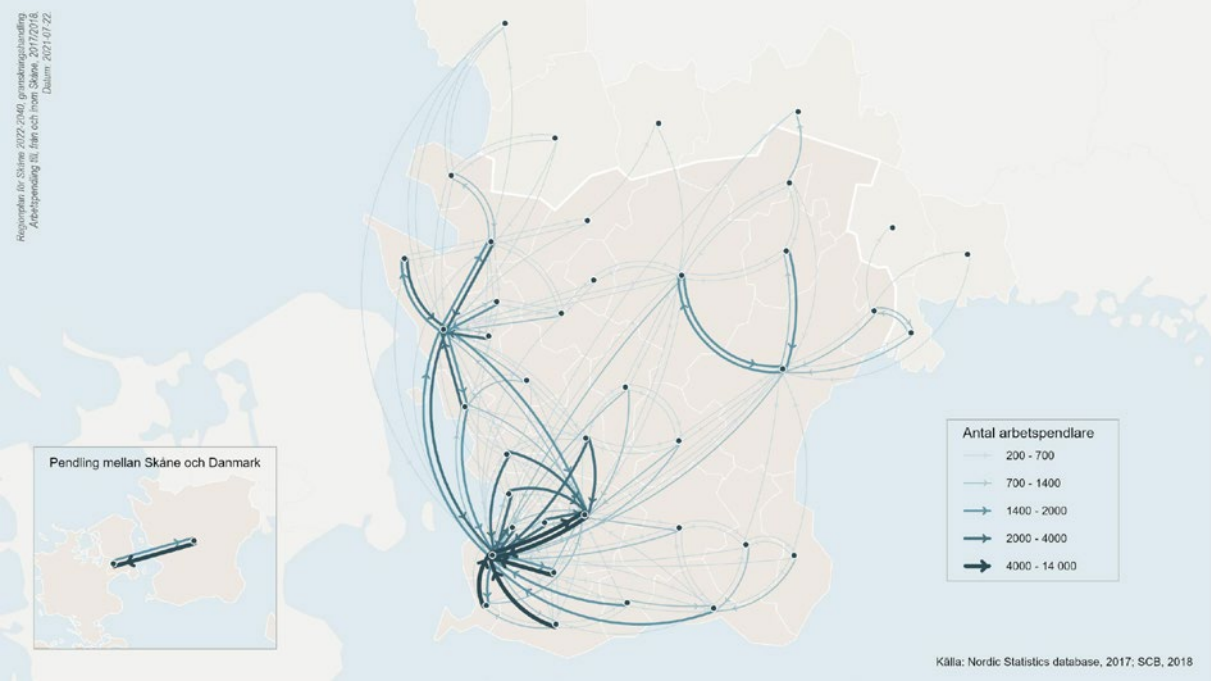

I Skåne är det enkelt att bo i en kommun, arbeta i en annan och tillbringa sin fritid i en tredje.

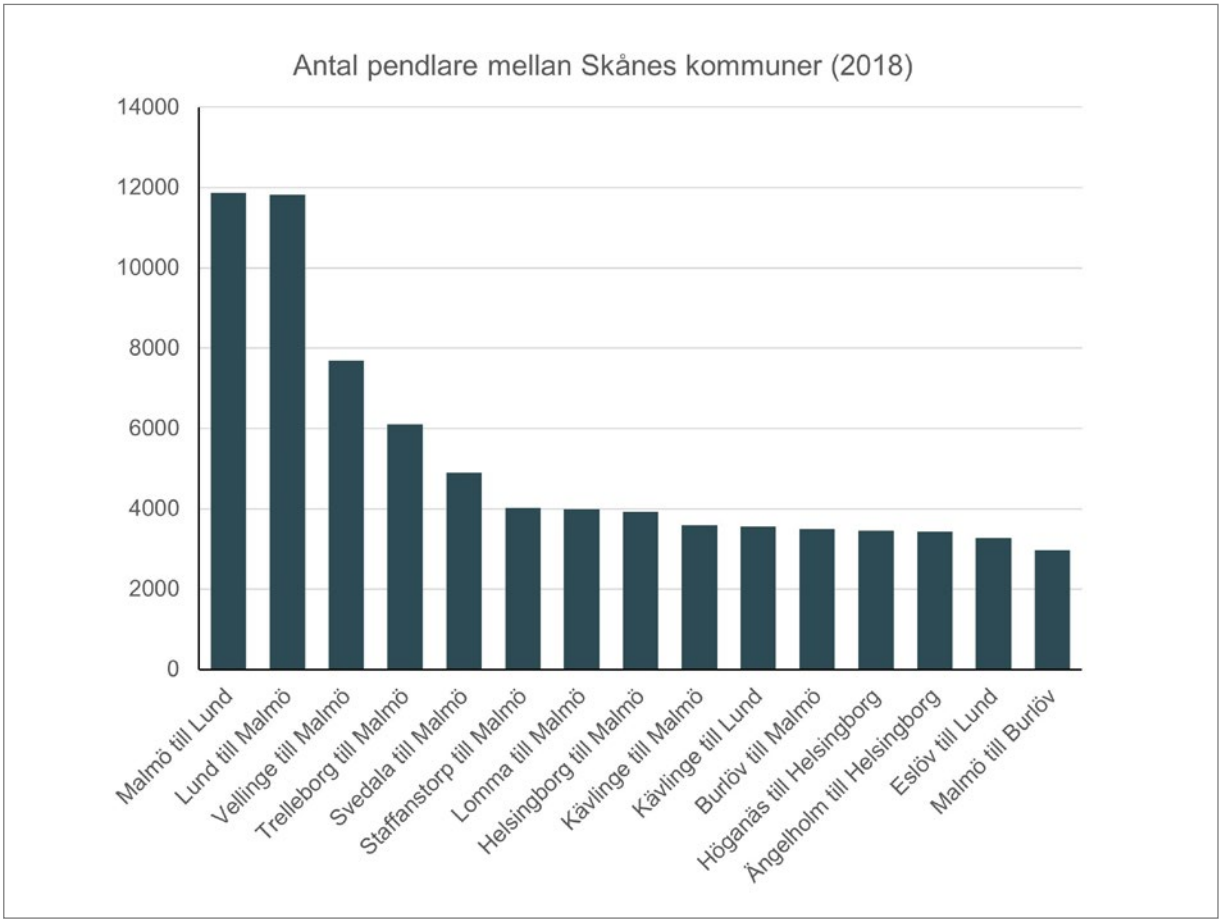
Lokala arbetsmarknadsregioner i Skåne.

Öppna kartan som PDF här.

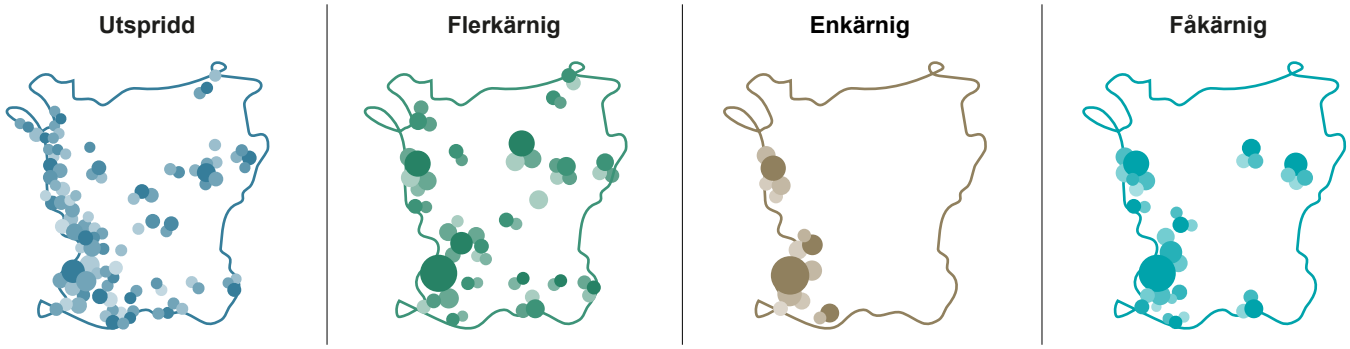

Arbetspendling till, från och inom Skåne.

Öppna kartan som PDF här.

Skånes starkaste pendlingsrelationer.

Kartorna visar fyra alternativ till långsiktiga framtidsscenarier som togs fram till Strategier för det flerkärniga Skåne 2013.

Flerkärnighetsmodellen har länge varit en viktig utgångspunkt för den regionala fysiska planeringen i Skåne. När Strategier för det flerkärniga Skåne antogs 2013 hade beslutet föregåtts av ett brett dialog- och analysarbete. Bland annat analyserades fyra alternativa långsiktiga framtidsscenarier med utgångspunkt från effekter på tillväxt, transportsystemet, klimatpåverkan samt social hållbarhet och integration. Scenarierna som analyserades kan förenklat benämnas som utspridd, enkärnig, fåkärnig och flerkärnig. Scenarierna hade alla för- och nackdelar men den flerkärniga utvecklingen var på många sätt mest fördelaktig då den bidrar till ökad regional balans samt skapar förutsättningar för bättre matchning på den regionala arbetsmarknaden. Det flerkärniga scenariot skapar även särskilt goda förutsättningar till ökat kollektivtrafikresande genom god samordning mellan transportsystem och bebyggelse.

Region Skåne lät under 2020 genomföra en analys av hur det regionala perspektivet beaktas i Skånes översiktsplaner. Analysen visar att samtliga kommuner har ett regionalt perspektiv med ett stort fokus på Skånes flerkärnighet. Merparten av kommunerna lyfter regionala kärnor och tillväxtmotorer och ser vikten av att vidareutveckla kopplingen mellan dessa. Det framgick även att nyare översiktsplaner har ett tydligare regionalt perspektiv än äldre planer och att flerkärnighetsmodellen är väl förankrad i planerna. *Strategier för det flerkärniga Skåne* har också fått genomslag i den regionala infrastruktur- och kollektivtrafikplaneringens strategiska inriktning.

Utvecklingsinriktningen för regionplanen är fortsatt ett flerkärnigt Skåne men under arbetets gång har modellen anpassats efter pågående utveckling och för att möta Skånes aktuella utmaningar. Analyser av Skånes orts-

struktur utifrån befolknings- och pendlingsdata visar att Skåne har en robust flerkärnig ortsstruktur men att de funktionella sambanden mellan västra och östra Skåne behöver stärkas. Analyserna visar vidare att Skåne inte domineras av en enda kärna, som är fallet i de två andra svenska storstadsregionerna, utan präglas av ett flertal relativt starka kärnor. Nackdelar med en mer enkärnig struktur är exempelvis att den bidrar till ökad trängsel i vägsystemet i och kring kärnan samt att den bedöms ha hög lokal påverkan av buller och partiklar. Det finns trender som pekar på att det finns en utveckling mot fåkärnighet i Skåne och att Malmö får en allt större betydelse. Malmö, tillsammans med Lund, har en stark nationell koncentration av universitetsforskning och FoU-intensivt företagande samt har en dominerande roll bland de kunskapsintensiva företagsklustren. Malmö har också under lång tid kommit att bli en allt viktigare arbetsmarknad för hela Skåne. Det kommer att vara viktig att fortsatt arbeta med att stärka Skånes utveckling.

Planeringsstrategier

1) Utveckla flerkärnigheten och stärka samspelet mellan stad och landsbygd

I Skåne finns en mångfald av orter och en unik närhet mellan stad och landsbygd. Den flerkärniga strukturen ska stärkas för att skapa attraktiva livsmiljöer och konkurrenskraft i hela Skåne. Skåne består av en variation av tillväxtmotorer, regionala kärnor, orter och byar. Genom att öka förståelsen för det ömsesidiga beroendet kan Skåne skapa en utveckling där alla delar stärks utifrån sina kvaliteter. Skåne ska bygga vidare på befintlig ortstruktur med en tydligt sammanhållen bebyggelse inom orterna. Det behövs en kraftsamling för att stärka Skånes större städer som tillväxtmotorer för att öka hela regionens konkurrenskraft, både nationellt och internationellt. De regionala kärnorna ska utvecklas utifrån sina geografiska lägen och funktioner samt i högre grad kunna stärka utvecklingen i sitt omland och Skåne. De strategiska noderna ska stärkas för att kunna erbjuda grundläggande service och utgöra betydelsefulla mötesplatser för sitt närområde. Arbetsplatser, bostäder och handel ska främst utvecklas i kollektivtrafiknära lägen för att stärka Skånes utveckling som flerkärnig arbets- och bostadsregion. Landsbygdens roll ska lyftas, inte bara i relation till det urbana utan som en självständig och central drivkraft. En livskraftig landsbygd är en förutsättning för att man ska kunna bo, verka och leva i hela Skåne.

Det krävs ett aktivt och medvetet arbete för att värna om och utveckla Skånes flerkärnighet. I detta arbete är mellankommunal samverkan centralt, både mellan enskilda kommuner men också inom olika delregionala skånska samarbeten. Genom en framsynt fysisk planering som inkluderar både stad och landsbygd har Skåne förutsättningar att utvecklas till en hållbar och livskraftig region.

2) Stärka tillgängligheten och binda samman Skåne

Att stärka tillgängligheten och säkerställa en väl utbyggd transportinfrastruktur är nödvändigt för att binda samman det flerkärniga Skåne och stärka regionens utveckling. Tillgängligheten ska förbättras till Skånes arbetsplatser, stadsmiljöer och kultur samt natur och grönområden. Fysisk och digital närhet ska säkerställa en god tillgänglighet till hela Skåne och omvärlden. För landsbygden behövs utvecklade mobilitetstjänster och hållbara alternativ för bilen. Kapaciteten i Skånes transportinfrastruktur är hårt utnyttjad och det behövs satsningar på infrastruktur och kollektivtrafik på både järnväg och väg. Satsningar behövs på de prioriterade regionala stråken för personresor, godstransporter, kollektivtrafik och cykel för att binda samman det flerkärniga Skåne. Det är även viktigt att agera för ökade satsningar på fler spår, nya stationer, godsnoder och utvecklade kollektivtrafikkoncept. Dessutom är det viktigt att de skånska aktörerna fortsätter att verka för att åtgärda flaskhalsarna i den skånska transportinfrastrukturen.

Satsningar på kollektivtrafik och cykel ska tillsammans med beteendepåverkan stärka det hållbara resandet. Omställningen till ett klimatneutralt och energisnålt transportsystem ska innefatta såväl högre nyttjande av sjöfart och järnväg som fordon med fossilfria drivmedel.

I ett sammanhållet Skåne är utbyggda IT-tjänster med en stärkt digitalisering av välfärden avgörande. Det ställer krav på ökad tillgång till bredband. För att företag och invånare ska kunna verka och leva i ett Skåne med hög livskvalitet måste den tekniska infrastrukturen såväl som transportinfrastrukturen fungera. Skåne ska satsa på att utveckla och förvalta den tekniska infrastrukturen på ett robust och säkert sätt genom framsynthet och samarbete inom och utanför Skåne. Genom ett medvetet regionalt samarbete kan utbildningsmöjligheter inom yrkesvux (gymnasial yrkesutbildning för vuxna) och yrkeshögskoleutbildning fördelas över den geografiska ytan på ett bättre sätt för att minska de samlade pendlingstiderna och bättre avspegla arbetsplatserna i utbildningsortens närområde.

3) Stärka mångfalden av attraktiva och hälsofrämjande livsmiljöer med tillgång till rekreation

Att erbjuda attraktiva livsmiljöer såväl i städer och tätorter som på landsbygden är en viktig framtidsfråga för Skåne. De nya miljöer som skapas behöver vara socialt hållbara och skapas utifrån människans behov för att därigenom främja hälsa, integration, jämlikhet, trygghet och tolerans. Den fysiska planeringen ska bidra till att utveckla miljöer som uppmuntrar till fysisk aktivitet och sociala möten samt ger möjlighet till avkoppling och återhämtning i natur- och kulturlandskapet. Det offentliga rummet spelar en viktig roll för att ge utrymme för möten människor emellan. I Skåne ska det offentliga rummet utvecklas för att skapa dynamiska mötesplatser där människor möts och sociala relationer kan utvecklas. Genom fysisk planering finns möjlighet att tillföra funktioner och kvaliteter till platser som bidrar till integration, jämställdhet och som främjar barns utveckling. Alla ska ha nära till grönområden av bra kvalitet och det ska vara enkelt att nå naturen genom hållbart och kollektivt resande. Kvaliteten på närmiljö och tillgång till rekreation har stor betydelse för människors hälsa och livskvalitet, vilket i hög grad har aktualiserats under coronapandemin.

En väl fungerande bostadsmarknad är också av vikt för att säkerställa en god livsmiljö för invånarna och främja Skånes tillväxt. En god bostadssituation för alla är en central faktor för den enskilda individen och en förutsättning för att nå den positiva samhällsutveckling som eftersträvas i Skåne. Det krävs regional samsyn och ett gemensamt arbete mellan bostadsmarknadens aktörer för att utveckla den skånska bostadsmarknaden. Fysisk planering skapar förutsättningar som påverkar människors livsmiljö och det kommer att vara avgörande att aktörerna samverkar för att utveckla Skåne till en attraktiv plats, var och en utifrån sitt ansvarsområde.

4) Växa effektivt med en balanserad och hållbar mark- och vattenanvändning

Skåne ska ha en långsiktigt hållbar mark- och vattenanvändning samtidigt som regionen växer såväl befolkningsmässigt som med fler arbetstillfällen. Skånes tillväxt medför konkurrens om markens användning som behöver hanteras av den fysiska planeringen genom att olika samhällsintressen sammanvägs innan beslut fattas. Mark- och vattenanvändningsfrågorna berör många aktörer och medför också att ekonomiska värden ställs mot andra värden. Det är därför viktigt att aktörerna har en grundläggande samsyn och en fortsatt diskussion som stärker helhetsperspektivet. En balanserad och effektiv mark- och vattenanvändning med sammanhållen bebyggelse och en helhetssyn avseende trafik-, bebyggelse- och grönstruktur är nödvändig för Skånes attraktionskraft och hållbara utveckling. När Skåne utvecklas kommer brukningsvärd jordbruksmark ibland att behöva tas i anspråk och det är då viktigt att detta sker efter noggrant övervägande och analys av effekterna av exploateringen. Genom att tillvarata lägen med goda kommunikationer kan Skåne fortsätta att utvecklas mot en alltmer sammanhållen och integrerad region med positiva effekter för bostadsbyggande, arbetsmarknad och näringsliv som följd. Därigenom finns det potential att bidra till minskad klimatpåverkan och en effektiv resursanvändning samt att tillvarata investeringar i infrastruktur och kollektivtrafik.

5) Planera för en god miljö och en hållbar resursanvändning

Det ska finnas en rik biologisk mångfald i Skåne. Skogar, hav, kuster, sjöar, vattendrag och landskap ska må bra. Mark, vatten och luft ska vara så rena att människor, djur, växter och kulturvärden inte tar skada. Genom god planering ska förutsättningar skapas för välfungerande ekosystem på land såväl som i vatten. Havet som omger Skåne ska vara i ekologisk balans och förses med vatten från friska vattendrag och levande sjöar. Grönstrukturen ska leverera en mångfald av ekosystemtjänster och garantera bevarandet av arter med positiva ekonomiska, ekologiska och sociala effekter för samhället. Hot som miljö- och klimatpåverkan och konkurrens om mark gör det särskilt viktigt att skydda och utveckla dessa strukturer, både i landskapet och i städerna. Att säkerställa grönstruktur av tillräcklig kvalitet och kvantitet är avgörande för människors hälsa och livskvalitet och en långsiktigt hållbar utveckling i Skåne.

Skåne ska vara en resilient region som genom flexibilitet, mångfald, anpassningsförmåga och robusthet har en förmåga att förebygga och hantera både kända och okända påfrestningar. Skånes aktörer ska verka för ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne. Arbetet med utsläppsminskning och klimatanpassning måste gå hand i hand. Klimat- och miljöfrågorna sträcker sig över administrativa gränser vilket ställer krav på samverkan i planering av vatten, regionala stråk av grönstruktur, biologisk mångfald, rekreations- och friluftsliv, besöksnäring och energiförsörjning. Insatserna ska bidra till regionala och nationella miljömål.

6) Stärka Skånes relationer med omvärlden

Skåne har ett strategiskt och fördelaktigt geografiskt läge som port mellan Skandinavien och det kontinentala Europa. Det innebär att Skånes utveckling i hög grad är beroende av relationerna med omgivningen. Fehmarn Bältförbindelsen skapar nya möjligheter och framtida nya stambanor knyter Skåne tätare samman med regionerna i Sydsverige, Östersjöområdet och övriga Europa. För att stärka Skånes konkurrenskraft, nationellt och internationellt, är det viktigt att se möjligheten med och dra nytta av det geografiska läget. Region Skåne har idag en utvecklad samverkan med sina grannregioner genom framförallt samarbetena inom Greater Copenhagen och Regionsamverkan Sydsverige. Den ökade rörligheten över lokala och regionala gränser samt den ökade internationella konkurrensen har inneburit att dessa samarbeten har blivit allt viktigare och det är angeläget att dessa samarbeten kan fortsätta att utvecklas. Angelägna frågor handlar även om att fortsatt verka för minskade gränshinder, undanröja flaskhalsar, öka resiliensen och skapa redundans i förbindelser över Öresund för tillförlitlig gods- och persontrafik till och från det kontinentala Europa. Det ställer krav på stärkt och utvecklad kapacitet för gränsöverskridande transporter. Det är centralt att fortsatt verka för genomförande av Skånebilden med ny fast förbindelse mellan Helsingborg och Helsingör samt Öresundsmetro mellan Malmö och Köpenhamn. En av de viktigaste satsningarna för framtiden är utbyggnaden av en ny stambana. De skånska aktörerna behöver gemensamt agera för att den nya stambanan och stationerna i Malmö, Lund och Hässleholm realiseras på ett sätt som bidrar till lokal, regional och nationell utveckling. Den nya stambanan har också en viktig funktion för att öka tillgängligheten till Köpenhamns flygplats.

Samtidigt som Skåne blir mer beroende av omvärlden är det nödvändigt att säkerställa god krisberedskap, robusthet och skydd av samhällsviktig verksamhet. De skånska hamnarna har en nyckelroll för import, export och transittrafiken genom regionen. Det är viktigt att tillgängligheten till hamnarna utvecklas i takt med ökade internationella godsvolymer och transporter.

Strukturkarta

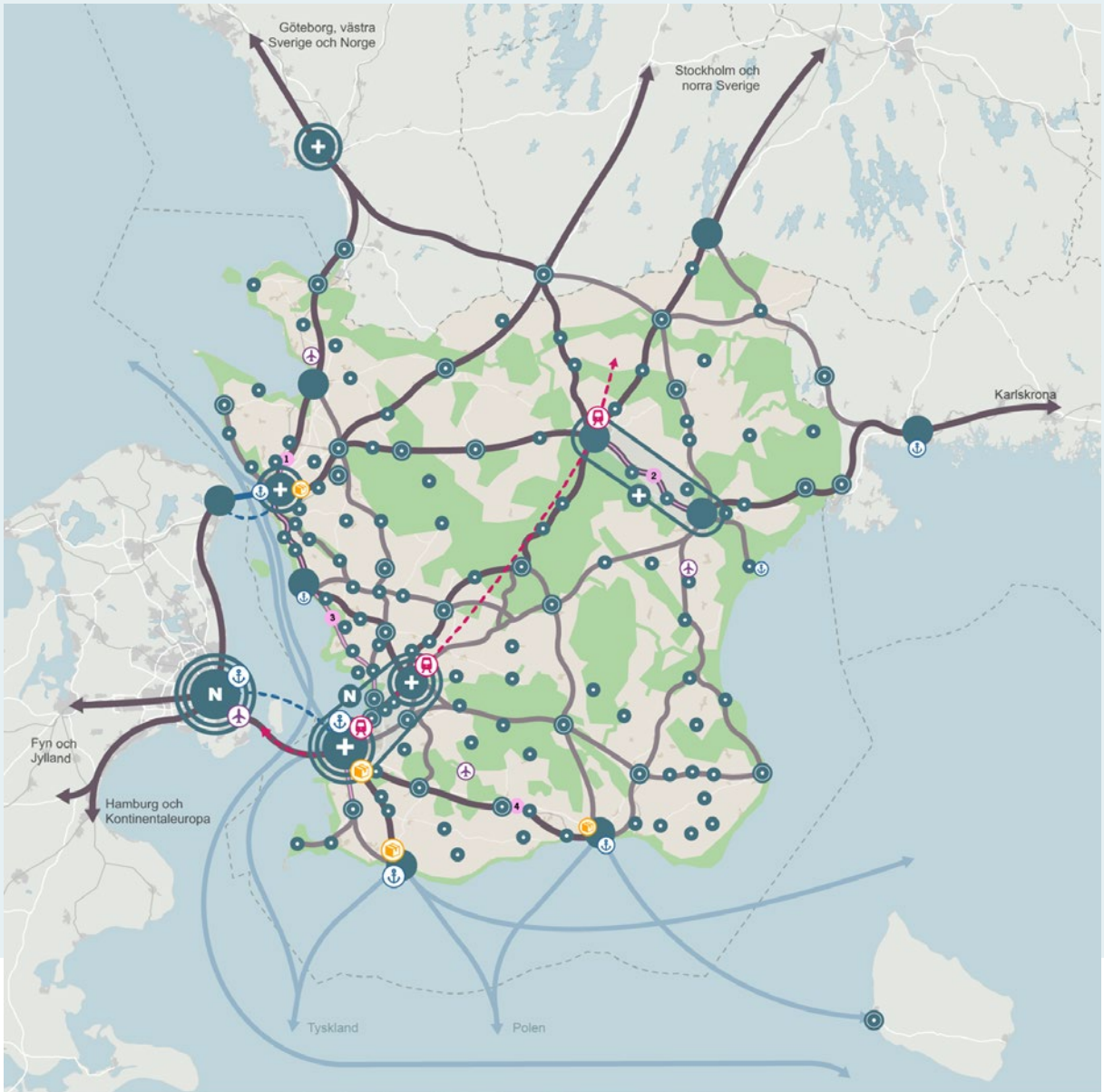
Strukturkartan ska synliggöra viktiga fysiska strukturer på regional nivå. Tillsammans med planeringsstrategierna utgör den regionplanens övergripande utvecklingsinriktning mot 2040. Kartan innehåller också en utblick mot 2050 som grundas på de utmaningar som regionplanen identifierat och på en möjlig utveckling för Skåne om regionplanens planeringsstrategier genomförs.

Kartan är indelad i fem delar: en samlingskarta, tre fördjupningar – Skånes ortsstruktur, regional grönstruktur och transportinfrastruktur, samt utblick 2050.

Kartan synliggör:

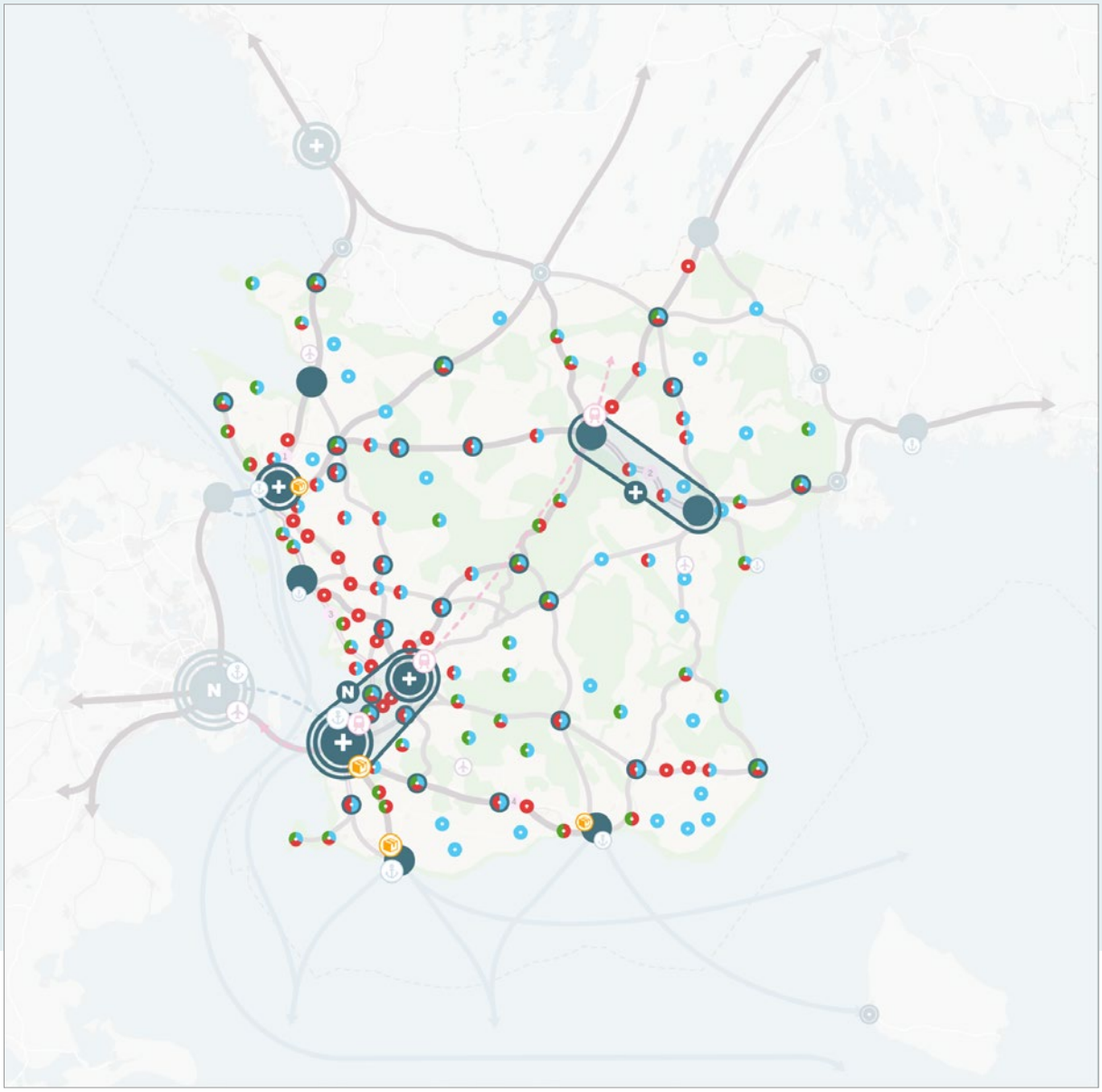
- Viktiga orter ur ett funktionellt och regionalt perspektiv
- Regional grönstruktur med grönområden och grönstråk samt regionala leder
- Transportinfrastruktur i form av viktiga stråk, kopplingar och noder för person- och godstransporter

Strukturkartan synliggör även viktiga kopplingar till grannregionerna, övriga storstadsregioner och Europa.

Öppna strukturkartan som PDF här.

Den flerkärniga ortsstrukturen

Nationell tillväxtmotor
Lund och Malmö utgör tillsammans en nationell tillväxtmotor.

Tillväxtmotor
Helsingborg, Lund och Malmö. Hässleholm och Kristianstad utgör tillsammans en tillväxtmotor.

Regional kärna
Hässleholm, Kristianstad, Landskrona, Trelleborg, Ystad och Ängelholm.

Strategisk godsnod
Malmö, Trelleborg, Helsingborg och Ystad är strategiska godsnoder.

Strategisk nod

- Centralort
- Serviceort
- Kollektivtrafiknod
- Noder för vandring och cykling

Kartan illustrerar Skånes flerkärniga ortsstruktur med sikte på 2040. I Skåne finns en finmaskig ortstruktur med många självständiga orter. Det är denna tätortstäthet och de korta avstånden mellan orterna som är karaktäristiskt för Skåne. Skånes alla delar fyller viktiga funktioner för regionens utveckling och det är viktigt att alla kommuner, orter och platser ser sin roll i den regionala helheten. Det kan innebära att gemensamt stödja investeringar och etableringar i Skåne, även om det inte sker i den egna kommunen.

Att utveckla och dra nytta av den flerkärniga ortsstrukturen är sedan länge viktiga utgångspunkter för den regionala planeringen i Skåne. I strukturkartan identifieras tillväxtmotorer, regionala kärnor och strategiska noder. De utgörs av viktiga orter ur ett regionalt och funktionellt perspektiv.

För Skånes utveckling är det viktigt att i den fysiska planeringen:

- Fortsätta utveckla Skånes flerkärnighet och stärka den befintliga ortsstrukturen i hela Skåne.
- Satsa på Skånes tillväxtmotorer och regionala kärnor samt koppla samman dem med varandra och omvärlden.
- Verka för att de strategiska noderna kopplas samman med en eller flera regionala kärnor eller tillväxtmotorer så att effekterna av utvecklingen sprids till hela Skåne.
- Beakta de strategiska noderna i fortsatt planering på regional och kommunal nivå samt verka för ökad samordning av resurser och samplanering av bebyggelse, gång-, cykel- och kollektivtrafik, service och rekreation.
- Utveckla attraktiva bytespunkter mellan transportslag i anslutning till de strategiska noderna.

Strategiska noder

Strategiska noder är ett samlingsbegrepp som används för att synliggöra mindre orter som är betydelsefulla ur ett regionalt och funktionellt perspektiv. För att identifiera de strategiska noderna har följande funktioner beaktats: offentlig och privat service, kollektivtrafik samt tillgång till rekreation och besöksnäring genom Skåneleden och de regionala turistcykellederna.

De strategiska noderna är väsentliga för en levande landsbygd och för att dra nytta av och utveckla Skånes flerkärnighet och unika kvaliteter. De bidrar inte minst till ett mer varierat utbud av attraktiva boende- och livsmiljöer i hela Skåne. Genom att utveckla de strategiska noderna kan ett bättre underlag för kollektivtrafik och service nås viket minskar behov av bilresande och stärker det hållbara resandet.

De identifierade strategiska noderna ska utgöra ett underlag för fortsatt planering som kan vidareutvecklas i översiktsplaner och delregionala strukturplaner samt i det fortsatta löpande arbetet med regional fysisk planering. De strategiska noderna ska också kunna utgöra underlag för fortsatt dialog och diskussioner om kommunala och regionala prioriteringar i syfte att möjliggöra ökad samordning av resurser och samplanering av samhällsviktig infrastruktur med bebyggelse, service och rekreation.

Centralorter

Centralorterna har stor betydelse för Skånes flerkärniga ortsstruktur och för sitt omland när det kommer till sjukvård, service, handel, offentlig förvaltning och politisk makt. Centralorterna innehåller även kulturutbud, arbetsplatser samt bidrar till regional attraktivitet. I många centralorter finns också en unik utvecklingspotential kopplat till respektive orts historiska utveckling och geografiska sammanhang.

Det är viktigt att från kommunalt och regionalt håll verka för att utveckla centralorterna och stärka deras funktion som serviceort och mötesplats. Viktiga utvecklingsfrågor handlar om levande centrum, attraktiva boenden, hållbar mobilitet samt god tillgänglighet med kollektivtrafik till närmaste regionala kärna eller tillväxtmotor.

Kriterium: *Utgörs av Skånes kommunhuvudorter.*

Serviceorter

Serviceorterna har stor betydelse för en levande landsbygd i Skåne, de fyller en viktig funktion genom att förse sitt närmaste omland med samhällsservice och handel. Det är viktigt att från kommunalt och regionalt håll verka för att upprätthålla och utveckla orternas funktion som samlingsplats för service. Viktiga utvecklingsfrågor handlar om att fortsatt verka för att samla servicefunktioner till dessa orter samt att skapa goda förutsättningar till hållbar mobilitet och god tillgänglighet till närliggande centralorter, regionala kärnor eller tillväxtmotorer.

Läs mer om struktur och utveckling av service i Skåne i Region Skånes Servicerapport 2018 – Tillgänglighet till kommersiell och offentlig service för att bo och verka i Skåne.

Kriterium: *Orter med samtliga följande serviceslag: dagligvaror, post (postkontor eller postombud för paketutlämning), apotek (apotek och apoteksombud för utlämning av receptbelagda läkemedel) samt minst en av följande former av offentlig service: skola (gymnasie- eller grundskola), vårdcentral eller bibliotek.*

Kollektivtrafiknoder

Kollektivtrafiknoderna är orter i regionalt viktiga kollektivtrafikstråk med ett stort resandeunderlag som ger orten en strukturbildande roll för utformningen av kollektivtrafiksystemet. De identifierade kollektivtrafiknoderna ska inte ses som en fullständig bild över goda kollektivtrafiklägen i Skåne. Avsikten är framförallt att lyfta fram orter där kollektivtrafiknära bebyggelseutveckling är särskilt gynnsamt för en effektiv kollektivtrafikförsörjning och ett ökat hållbart resande. Bebyggelseutveckling i dessa orter stärker resandeunderlaget och ger förutsättningar för att utveckla kollektivtrafiken ytterligare samt stärker utvecklingen av den flerkärniga ortsstrukturen.

Kriterier:

- *Orter med >3000 invånare som ingår i regionalt viktiga stråk för tåg och buss (från Trafikförsörjningsprogram för Skåne 2020–2030).*
- *Orter som utgör knutpunkter mellan regionalt- och delregionalt viktiga stråk (från Trafikförsörjningsprogram för Skåne 2020–2030).*
- *Orter med persontågstrafik.*

Noder för vandring och cykling

Noder för vandring och cykling är orter som utgör attraktiva angöringspunkter för att nå naturen med kollektivtrafik och där det i de flesta fall finns tillgång till grundläggande service så som matbutik, apotek eller övernattning. Noderna utgörs av hållplatslägen som kopplar an till Skåneleden, Sydkustleden och Sydostleden. De identifierade noderna för vandring och cykling ska inte ses som en fullständig bild av viktiga noder för besöksnäring och naturturism i Skåne. Avsikten är att lyfta tillgången och utvecklingspotentialen till att nå Skånes regionala målpunkter för rekreation och friluftsliv genom ett hållbart resande.

Kriterier:

- *Hållplatser för tåg och buss som tangerar Skåneleden, Sydkustleden och Sydostleden.*
- *Orterna uppfyller också kriterierna för centralort, serviceort eller kollektivtrafiknod.*

Skånes regionala kärnor i samspel med sitt omland

De regionala kärnorna är större orter med betydelse för sitt omland. De spelar även en viktig roll för Skåne och den flerkärniga ortsstrukturen utifrån sina geografiska lägen och funktioner. Kärnorna behöver förse sitt omland med arbetstillfällen, service samt handels- och kulturutbud. De är både beroende av goda kopplingar till sitt omland och till tillväxtmotorerna. Likt tillväxtmotorerna är det viktigt att de regionala kärnorna tar en ledarroll och är drivande i mellankommunal och delregional samverkan.

Kriterier:

Branschbredd över 200, befolkningsmängd på minst 14 000 invånare, samt positivt pendlingsnetto.

Landskrona och Ängelholm uppfyller kraven om branschbredd och befolkning men uppfyller bara delvis kravet om pendling. Orterna identifieras ändå som regionala kärnor utifrån att de båda har en stor och jämn pendling med en betydande inpendling från flera orter i sitt omland. De har dock ett svagt negativt pendlingsnetto. Trelleborg uppfyller också kraven om branschbredd och befolkning, men har ett negativt pendlingsnetto. Trelleborg identifieras som regional kärna utifrån sin roll som strategisk regional godsnod och port till Skåne.

Ystad

Ystads utveckling är viktig för att stärka Skånes flerkärniga ortstruktur och för Skåne som helhet. Som regional kärna för sydöstra Skåne fyller Ystad en särskilt viktig funktion eftersom avståndet till närmaste tillväxtmotor är förhållandevis långt. Sydöstra Skåne är beroende av interaktionen med Malmö och Lund. Dagens kapacitetsbrist på Ystad- och Österlenbanan är därför en viktig utmaning då den medför störningskänslighet och begränsar möjligheterna till utökat trafikutbud och minskade restider. För att Ystad ska stärkas som regional kärna och i högre grad kunna driva utvecklingen behövs en fortsatt samverkan mellan kommunerna i sydöstra Skåne, där Ystad fortsätter att leda arbetet. Ystad erbjuder service och handel till sitt omland, är en betydande målpunkt för besöksnäring genom närheten till havet och sin historiska stadskärna och har även viktiga färjeförbindelser för gods- och persontrafik. Samverkan sker mellan kommunerna i sydöstra Skåne för att driva utvecklingen framåt gällande besöksnäring i form av upplevelser, kulturmiljöer och rörligt friluftsliv. Ystad är också en viktig nodpunkt för vandring och cykling genom sin koppling till både Skåneleden och Sydkustleden.

Landskrona

Landskrona är en regional kärna utifrån sitt geografiska läge och funktioner. Staden har god tillgänglighet till Skånes tillväxtmotorer vilket ger en stor utvecklingspotential. Landskrona spelar också en viktig roll för den regionala besöksnäringen, både genom kopplingen till Ven, Skåneleden och Sydkustleden. Samtidigt behöver Landskrona stärka sin roll som attraktiv kärna för sitt omland och öka sitt influensområde.

Trelleborg

Även Trelleborg är en regional kärna utifrån sitt geografiska läge och funktion och har ett fördelaktigt geografiskt läge som ger stor utvecklingspotential. Stadens attraktivitet kan stärkas ytterligare i takt med att Trelleborg utvecklar sin identitet som kuststad. Trelleborg fyller en viktig funktion som logistiksnod och port till Skåne och har en viktig roll för att Skåne ska utvecklas till en hållbar gods- och logistikregion. Trelleborg är också en viktig nod för vandring och cykling som angöringspunkt för både Skåneleden och Sydkustleden.

Ängelholm

Ängelholm är en regional kärna och har en viktig roll för sitt omland genom att erbjuda arbetstillfällen, näringsliv, handel och service. Kommunen har ett varierat och aktivt näringsliv med en stor branschbredd. Det geografiska läget med närhet till Helsingborg, Danmark och Halland, tillsammans med kommunens goda infrastruktur i form av Västkustbanan, E6:an och Ängelholm-Helsingborg Airport, innebär att Ängelholm är ett viktigt regionalt nav och kan spela en strategisk roll inom Greater Copenhagen. Läget innebär även att Ängelholm har god tillgänglighet med kollektivtrafik till Helsingborg, Halmstad och Göteborg. En strategiskt viktig fråga för kommunen som även är prioriterad av Region Skåne och inom Regionsamverkan Sydsverige är färdigställande av Västkustbanan. Ängelholm är en viktig besöksdestination och arbetar aktivt för att utveckla besöksnäringen både inom kommunen och i samverkan med Familjen Helsingborg. I Ängelholm finns angöringspunkt för både Skåneleden och Sydkustleden.

Skånes tillväxtmotorer i samspel med sitt omland

Tillväxtmotorerna har en viktig roll för att driva utvecklingen och generera attraktionskraft till Skåne. De ska förse regionens invånare med arbetstillfällen och ett kunskapsintensivt näringsliv, högre utbildning, specialistsjukvård och ett brett handels- och kulturutbud. Starka tillväxtmotorer påverkar hela Skåne positivt. Det är viktigt att tillväxtmotorerna tar initiativ till och gemensamt driver mellankommunala och delregionala frågor samt att de tillsammans med Region Skåne representerar Skåne och driver regionala frågor på nationell nivå. Tillväxtmotorerna är beroende av Skånes regionala och strategiska noder samt landsbygden för kompetensförsörjning, bostadsutbud, tillgång till varierade livsmiljöer, livsmedelsförsörjning samt rekreation och fritidsutbud.

Gemensamt för tillväxtmotorer är att de har en befolkning som ökar och ett relativt högt bostadsbyggande. Samtidigt finns det allt fler människor som har svårt att efterfråga bostäder på marknadens villkor och att skillnader i hälsa och välfärd ökar. Dessutom behöver störningar, trängsel och utsläpp minskas genom att en större del av inpendlingen till tillväxtmotorerna sker med hållbara färdmedel. Det är en fråga som med den väntade befolkningsökningen kommer att bli allt viktigare och som de större städerna inte ensamma kan hantera. Här har Region Skåne, Trafikverket och pendlingskommunerna också en viktig roll.

Kriterier:

- *branschbredd över 200*
- *befolkningsmängd på minst 14 000 invånare*

- *positivt pendlingsnetto*
- *sysselsättnings- och befolkningstillväxt över skånesnittet*

Kristianstad uppfyller kriteriet för befolkningstillväxt och Hässleholm för sysselsättningstillväxt därför utgör orterna en gemensam tillväxtmotor.

Helsingborg

Helsingborg är en tillväxtmotor och ett nav i nordvästra Skåne med ett strategiskt läge inom Öresundsregionen och sydvästra Sverige. Staden har haft en stark befolknings- och näringslivstillväxt och har likt Skånes övriga större städer en viktig roll för att förse närliggande kommuner med arbetstillfällen samt ett brett utbud av kultur, handel och upplevelser. Helsingborg väntas ha en fortsatt stark befolkningsökning och en viktig utvecklingsfråga är att hantera tillväxten på ett hållbart sätt. För att ytterligare stärka Helsingborg i sin roll som motor för tillväxt i hela Skåne är kopplingen till Danmark och integrationen inom Öresundsregionen av stor betydelse.

Den viktigaste satsningen är en fast förbindelse mellan Helsingborg och Helsingör. Det skulle knyta ihop Öresundsregionen och öka integrationen mellan Sverige och Danmark, vilket bidrar till en större arbetsmarknad och näringslivsutveckling samt ökad internationell konkurrenskraft. Helsingborgs tillväxtkraft skulle då tillta. Andra viktiga satsningar som behöver säkerställas är god tillgänglighet till den planerade nya stambanan genom en uppgradering av Skånebanan samt färdigställande av Västkustbanan. Järnvägsstråket längs västkusten når orter där det bor många människor och det ligger en stor potential i att koppla samman Helsingborg även mot Halland och Göteborgsregionen. Helsingborg har länge arbetat med att utveckla stadens stationsnära lägen vilket bidrar till att ta tillvara investeringar i kollektivtrafik och infrastruktur. Detta kommer att vara en fortsatt viktig framtidsfråga.

Kristianstad och Hässleholm

Kristianstad och Hässleholm som gemensam tillväxtmotor har ett strategiskt läge i nordöstra Skåne angränsande till Blekinge och Kronobergs län. De två städerna erbjuder ett brett utbud av arbetstillfällen, kultur, handel och upplevelser. Högskolan Kristianstad och Krinova Science Park är viktiga aktörer som bidrar till en ökad kompetensförsörjning inom näringslivet och en attraktiv arbetsmarknad i södra Sverige. Nordöstra Skåne har ett rikt och varierat utbud av natur-, kultur- och rekreationsmöjligheter samt utmärker sig inom Skåne med en stor andel värdefulla gröna och blå miljöer i form av skog, sjöar och våtmarker med mera. Dessa miljöer möjliggör unika livs- och boendemiljöer samt en destinationsutveckling som lockar internationella, nationella och regionala besökare.

Kristianstad och Hässleholm spelar var för sig en nyckelroll i Skånes flerkärniga ortsstruktur som regionala kärnor. Tillväxtmotorn Kristianstad+Hässleholm har en positiv påverkan även utanför Skånes gränser och är därför ett viktigt nav i ett mellanregionalt perspektiv. Båda kommunerna har haft en positiv befolkningsutveckling men ur ett regionalt perspektiv behöver tillväxtmotorn stärkas ytterligare för att kunna vara drivande för utvecklingen i Skåne. Städerna arbetar aktivt med stadsutveckling med utgångspunkt från sina centralt belägna stationer som attraktivitets- och tillväxtfaktor och behöver fortsätta detta arbete. För att gynna de två städernas utveckling och förstärka deras påverkan på sitt omland spelar en väl utbyggd transportinfrastruktur och kollektivtrafik en central roll. Hässleholm är en viktig järnvägsknut och kollektivtrafiknod både regionalt och nationellt. Här möts tre järnvägsstråk och centralstationen är den största på Södra stambanan mellan Stockholm och Lund. I stråket mellan Hässleholm och Lund behövs både stärkt kapacitet och kortare restider vilket den nya stambanan ska bidra till. Detta gäller även på Skånebanan mellan Hässleholm och Kristianstad. De två viktigaste satsningarna som behöver drivas på regional nivå är byggandet av den planerade nya stambanan, med ett centralt tågstopp i Hässleholm integrerat med övrig transportinfrastruktur i Skåne, och ett dubbelspår mellan Hässleholm och Kristianstad.

Malmö och Lund som gemensam nationell tillväxtmotor

Malmö och Lund med närliggande kommuner har störst befolkningskoncentration och befolkningstillväxt i Skåne. Malmö är en av Sveriges tre storstäder och Skånes klart största stad med en fjärdedel av regionens invånare, staden har även ett brett utbud av arbetstillfällen, kultur, handel och upplevelser. Det ger staden en unik dragningskraft. Lund har en framträdande roll inom högre utbildning, forskning, innovation och företagande. Tillsammans och med den starka kopplingen till Köpenhamn har orterna en stark tillväxtkraft och möjlighet att agera motor både regionalt och nationellt.

En stor del av Skånes befolkningstillväxten väntas även fortsättningsvis koncentreras till sydvästra Skåne.

Detta stärker orternas tillväxtkraft men innebär samtidigt utmaningar med att möta den stora befolkningsökningen på ett hållbart sätt. Orterna behöver växa effektivt med en hållbar markanvändning.

Viktiga utvecklingsfrågor för att stärka Malmö och Lund som nationell tillväxtmotor är förbättrad internationell tillgänglighet och minskade gränshinder samt ökad sysselsättningsgrad och minskade sociala skillnader. Därför är det viktigt att fortsätta utveckla samarbetet inom Öresundsregionen. Det är avgörande att gemensamt verka för kapacitetsstärkande infrastruktursatsningar som stärker kopplingarna till Malmö och Lund.

Kriterier:

Malmö och Lund identifieras som en gemensam nationell tillväxtmotor utifrån att:

- *Malmö utgör en storstad enligt SKR:s kommungruppsindelning (minst 200 000 invånare i tätorten).*
- *Malmö och Lunds starkaste pendlingsrelationer är till varandra.*
- *Lund har en framträdande roll inom högre utbildning, forskning, innovation och företaganden vilket framgår av att Lund är en av Nordens största student- och utbildningsstäder samt innehåller forskningsanläggningarna ESS och MAX IV av nationell och internationell betydelse.*
- *Båda orterna uppfyller kriterierna för att utgöra tillväxtmotorer.*

Den regionala grönstrukturen

Noder för vandring och cykling
Noder för vandring och cykling är orter som utgör angöringspunkter för att nå naturen med kollektivtrafik och där det i de flesta fall finns tillgång till grundläggande service.

Sammanhängande regionala grönområden och stråk
Skånes befintliga regionala grönstruktur där ekologiska och rekreativa värden samverkar. Utgörs av vegetationsbeklädda ytor och vatten-områden som sjöar, åar och bäckdalar.

Grönstråk med utvecklingspotential (berör mer än en kommun)
Bristande länkar i grönstrukturen med god potential att utveckla enhetliga grönstråk. Utgörs av vattendrag, våtmarker, trädalléer eller gräs- och skogsmarker.

Behov av nytt grönstråk (berör mer än en kommun)
Strategiska lägen att utveckla nya grönstråk utan tydlig grund att utgå ifrån. Utgörs av mindre fragment som träddungar, vattendrag och i vissa fall kraftledningsgator.

Skåneleden

Planerad sträckning för Skåneleden

Nationella cykelturistleder

Planerad regional cykelturistled

Kartan illustrerar översiktligt Skånes regionala grönstruktur med sikte på 2040. Den visar både befintliga grönområden och grönstråk av regional betydelse samt var utvecklingspotentialen finns för att skapa nya stråk. Kartan visar också den regionala ledstrukturen för vandring och cykling med planerad utveckling samt de hållplatslägen för tåg och buss som kopplar an till lederna och där det finns service, såsom matbutik, apotek eller övernattning.

Den regionala grönstrukturen består av grönområden och grönstråk och omfattar både ekologiska och rekreativa värden. För att utveckla Skånes flerkärniga grönstruktur behöver grönområden, kusterna och städernas grönstruktur bindas samman i ett sammanhängande nätverk. Grönstrukturens kvaliteter och funktioner kan beskrivas som grön infrastruktur, det vill säga ett nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande. En funktionell grön infrastruktur innebär att arter har möjlighet att sprida sig utifrån sina förutsättningar samtidigt som det ger förutsättningar för människor att röra sig i landskapet. Ett nätverk av grönområden och stråk bidrar till biologisk mångfald och ett rörligt friluftsliv.

Planeringen av Skånes regionala grönstruktur behöver ta utgångspunkt i grön infrastruktur och avvägningar mot andra intressen samt utgå från ett landskapsperspektiv och en långsiktig planeringshorisont. Genom samverkan i arbetet med att utveckla Skånes grönstruktur kan attraktionskraften öka för både människor och näringsliv och bidra till en ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling i Skåne.

Stora, sammanhängande grönområden av regional betydelse finns i de centrala och norra delarna av Skåne, kring åsarna, sjöarna och i mellanbygden. Grönområdena binds samman av grönstråk som främst består av kusterna, å- och bäckdalar, sammanhängande betesmarker och skogspartier. De befintliga områdena och stråken räcker inte för att skapa en fungerande regional grönstruktur utan dessa behöver kopplas samman i ett finmaskigare nät för att kunna bistå med ekosystemtjänster och välfungerande miljöer för människor, djur och växter i ett framtida Skåne. Befintliga stråk med utvecklingspotential finns främst längs vattendrag i landskapet. Nya stråk kan byggas i strategiska lägen utifrån mindre gröna områden och fragment såsom dungar, kraftledningsgator, småvatten med mera.

För att tydliggöra de strategiska sammanhangen redovisar strukturkartan en mer översiktlig bild av de grönområden och stråk än i tematisk fördjupning för Skånes grönstruktur. Stråk med behov av utveckling (gröna och röda streck) har valts utifrån att de är en del av ett större sammanhängande nätverk och korsar en kommungräns. Dessa stråk gynnas av ett mellankommunalt samarbete.

Den regionala transportinfrastrukturen

Viktigt transportinfrastrukturstråk
Linjer och pilar illustrerar viktiga stråk för människor och gods; inte enskilda järnvägar eller vägar. De bredare linjerna illustrerar stråk som ärsärskilt viktiga för att förbinda Skåne med omvärlden och koppla samman tillväxtmotorerna och de regionala kärnorna.

Farled
Viktiga farleder för god- och persontrafik på havet.

Godsstråk
Viktiga stråk för godstransporter.

Potentiella supercykelvägar
Potentiella framtida stråk för supercykelvägar.

Hamn
Hamnar inom stomnätet (Corehamn) och det övergripande nätet (comprehensive) inom TEN-T samt övrig godshamn i fallande storleksordning

Flygplats
Köpenhamn, Malmö, Ängelholm-Helsingborg och Kristianstad-Österlen flygplats.

Prioriterade åtgärder:

1. Dubbelspår Västkustbanan Maria-Helsingborg C
2. Dubbelspår Skånebanan Hässleholm-Kristianstad.
3. Ökad kapacitet E6 Vellinge-Helsingborg
4. Ökad kapacitet Ystadbanan Skurup-Rydsgård

Planerad ny stambana
Schematisk dragning med planerade stationer i Hässleholm, Lund ochMalmö. Viktiga framtida transportnoder för hela Skåne samt grannregionerna. Knyter Skåne närmre de övriga svenska storstadsregionerna och Europa. Möjliggör utveckling av regional kollektivtrafik.

Behov av nya förbindelser över Öresund
Klartecken för brukarfinansierad HH-förbindelse, samt en dansk-svensk statlig utredning för Öresundsmetro

Kartan illustrerar översiktligt Skånes transportinfrastruktur med sikte på 2040. Den visar viktiga stråk för person- och godstransporter samt transportinfrastruktur som ingår i det transeuropeiska transportnätet (TEN-T). Kartan lyfter även fram behov av större infrastruktursatsningar. Dessa tar utgångspunkt i gällande nationell plan 2018–2029, Skånebilden och Regionsamverkan Sydsveriges sydsvenska prioriteringar 2021.

Nya fasta förbindelser över Öresund bidrar till att Öresundsregionen kan fortsätta att utvecklas som en av Skandinaviens viktigaste tillväxtregioner. Öresundsbrons anslutningar måste förbättras och planeringen för nya förbindelser behöver fortsätta. En fast förbindelse mellan Helsingborg och Helsingör ger nordvästra Skåne liknande möjligheter som Öresundsbron har gett MalmöLundregionen. Öresundsmetron blir ett viktigt verktyg för att länka samman Malmö och Köpenhamn till en stark storstadsregion, som blir en ännu starkare regional och nationell ekonomisk motor. I ett långsiktigt perspektiv behövs båda förbindelserna och det är viktigt att skapa handlingsberedskap för en sådan utveckling. Region Skåne ser det som prioriterat att processen för en brukarfinansierad fast förbindelse mellan Helsingborg och Helsingör fortsätter och leder till beslut tillsammans med Danmark om att starta bygget. Region Skåne ser det även som prioriterat att en dansk-svensk statlig utredning för Öresundsmetron genomförs.

Västkustbanan är en av Skandinaviens viktigaste järnvägssträckningar. Den förbinder inte bara Oslo och Göteborg med Malmö-Köpenhamn, utan knyter även ihop flera större städer längs sträckan. EU har prioriterat stråket inom ramen för TEN-T och Trafikverket ser det som en av Sveriges viktigaste järnvägsförbindelser. Ett färdigställande av Fehmarn Bältförbindelsen kommer att stärka stråkets betydelse ytterligare. I *Nationell plan för transportsystemet 2018–2029* ingår dubbelspår Helsingborg–Maria. Region Skåne ser det som prioriterat att åtgärden även inkluderas i nationell plan för planperioden 2022–2033 samt att den genomförs.

Skånebanan, som sträcker sig från Helsingborg till Kristianstad mot Blekinge och förbinder orterna däremellan, är idag ett av Sveriges mest trafikerade enkelspår. Skånebanan är en viktig förbindelse mellan nordvästra och nordöstra Skåne samt till Södra stambanan. Skånebanan kommer att få ytterligare betydelse med en ny fast förbindelse mellan Helsingborg och Helsingör. Skånebanan kommer också att bli en viktig förbindelse till den nya stambanan och satsningar på banan för ökad kapacitet, och attraktiva restider behöver därför ske parallellt med processen för ny stambana. Region Skåne ser det som prioriterat att Skånebanan med dubbelspår Hässleholm–Kristianstad inkluderas i nationell plan för planperioden 2022–2033.

Ystadbanan sträcker sig från Malmö/Lockarp till Ystad och Österlenbanan sträcker sig från Ystad till Simrishamn. De två banorna bildar tillsammans ett järnvägsstråk som kopplar samman sydöstra och sydvästra Skåne samt orterna däremellan. Stråket är betydelsefullt för södra Skånes nationella och internationella tillgänglighet, inte minst genom kopplingen till Malmö och Köpenhamn och till den nya stambanan. Det är även betydelsefullt för kopplingen mellan Bornholm och Köpenhamn. Region Skåne ser det som prioriterat att ett partiellt dubbelspår på sträckan Skurup–Rydsgård inkluderas i nationell plan för planperioden 2022–2033 vilket krävs för att kunna utveckla tågtrafiken på banan.

Den nya stambanan mellan Lund och Hässleholm ingår i gällande nationell plan 2018–2029. Åtgärden är en del av de nya stambanorna som ska knyta samman Sveriges storstadsregioner. För Skåne bidrar de nya stambanorna både till ökad kapacitet för regional kollektivtrafik samt till att knyta Skåne närmare omvärlden. Utbyggnad av ny stambana Hässleholm–Lund, med planerat färdigställande till omkring 2035, behövs för att möjliggöra utveckling av den regionala tågtrafiken i Skåne i enlighet med Region Skånes *Persontågsstrategi*. För att möjliggöra ökad rörlighet över hela regionen är det viktigt att den nya stambanan planeras samordnat med anslutande banor, med integrerade och centralt placerade stationer i Lund och i Hässleholm samt synkroniserat med den regionala tågtrafikens behov. Utbyggnaden innebär samtidigt intressekonflikter genom omgivningspåverkan och negativ inverkan på natur-, kultur- och miljövärden, markhushållning samt barriärer och bullerskapande effekter. Det är därför viktigt att utbyggnaden sker på ett sätt som ger nytta för Skåne och uppnår de eftersökta effekterna för den regionala tågtrafiken samtidigt som negativa effekter minimeras.

För E6 i Skåne ingår trimning i nationell plan 2018–2029 och är även prioriterad till kommande nationell plan 2022–2033.

Sydostlänken mellan Älmhult–Olofström ingår i nationell plan 2018–2029. Banan går delvis genom Skåne och är enkelspårig och oelektrifierad. En utbyggnad av banan innebär elektrifiering och en förlängning till Karlshamn. Sydostlänken ger bättre förutsättningar för godstrafiken och bidrar till redundans och avlastning i Sydsveriges tågsystem.

Strategiska godsnoder

Skåne är en mycket viktig hamnregion. Hamnarna i Helsingborg, Malmö, Trelleborg och Ystad ingår i det transeuropeiska transportnätet (TEN-T). Med utgångspunkt från hamnarna utgör Helsingborg, Malmö, Trelleborg och Ystad viktiga strategiska noder för godstransporter till, från och genom Skåne ur ett europeiskt, nationellt och regionalt perspektiv.

De strategiska godsnoderna är en viktig länk i Sveriges försörjningskedja och hanterar dagligen en stor del av landets import och export. Det innebär att det är av stor vikt att tillgängligheten till hamnarna med väg- och järnvägsanslutningar säkerställs.

Helsingborgs hamn är Sveriges näst största containerhamn och via kombiterminalen i Helsingborgs hamn transporteras betydande intermodala volymer (transport av gods med fler än ett transportsätt). Genom lastbilstrafiken via Helsingborgs hamn transporteras stora mängder jordbruks- och skogsbruksprodukter, livsmedel och djurfoder samt trävaror. Samtidigt är Helsingborgs hamn Sveriges näst största passagerarhamn med runt 7,1 miljoner passagerare ett normalår. Totalt hanteras 7900 tusen ton och normalt har hamnen runt 30 000 anlöp per år.

CMP i Malmö (Copenhagen Malmö Port) är Skandinaviens största bilhamn och fungerar även som en omlastningshubb för vidare transporter till Skandinavien, Ryssland och Baltikum. Genom RoRo-verksamheten (lastfartyg som är konstruerade för att fartygets last lätt ska kunna köras ombord och i land) hanteras, i synnerhet från Tyskland, stora volymer livsmedel, konsumtionsvaror med mera. I hamnen hanteras också projektlaster såsom husmoduler till olika byggnadsprojekt. Vidare är Malmö en strategisk punkt för omlastning både via fartyg och järnväg av bland annat stål- och pappersprodukter men också returmaterial. I hamnen finns också en betydande torr- och våtbulksverksamhet i form av spannmål, metall, djurfoder och bränsle i olika former. Totalt hanterar hamnen ca 2800 anlöp och 7800 tusen ton årligen.

Trelleborgs hamn är Sveriges största RoRo-hamn och Sveriges andra största godshamn med färjetrafik till Travemünde, Rostock, Swinoujscie och Klaipeda. Via Trelleborgs hamn transporteras stora volymer av allehanda godsslag. Den geografiska spridningen av start- och målpunkter är stor både på kontinenten och i Sverige. Det finns en kombiterminal och i hamnen sker även regelbunden färjerangering av järnvägsvagnar. Trelleborgs hamn har även tågfärjetrafik till kontinenten. Totalt hanterar hamnen ca 5400 anlöp årligen och 800 000 enheter motsvarande 11 800 tusen ton.

Ystad hamn är Sveriges tredje största färjepassagerarhamn med över 2,3 miljoner passagerare och 650 000 personbilar. De senaste 15 åren har personbilstrafiken ökat med i snitt 4,8 % per år enbart till Bornholm. Av lastbilstransporterna via Ystad hamn har 73 % start- eller målpunkt i Polen. Under 2020 startade även säsongsbunden trafik till Sassnitz. I hamnen finns utrustning och spår för att kunna hantera järnvägsvagnar i färjetrafik. Totalt hanterar hamnen 3700 anlöp och 3 200 tusen ton årligen.

I **Landskrona hamn** hanteras framför allt bulkvaror. Huvudparten av godsslagen som hanteras i Landskrona hamn är gödselmedel, spannmål, foder, kalk, återvinningsmaterial och bränsle för värmekraftverk. Totalt lossas och lastas drygt 600 tusen ton gods per år. Antal anlöp per år uppgår till drygt 200 stycken.

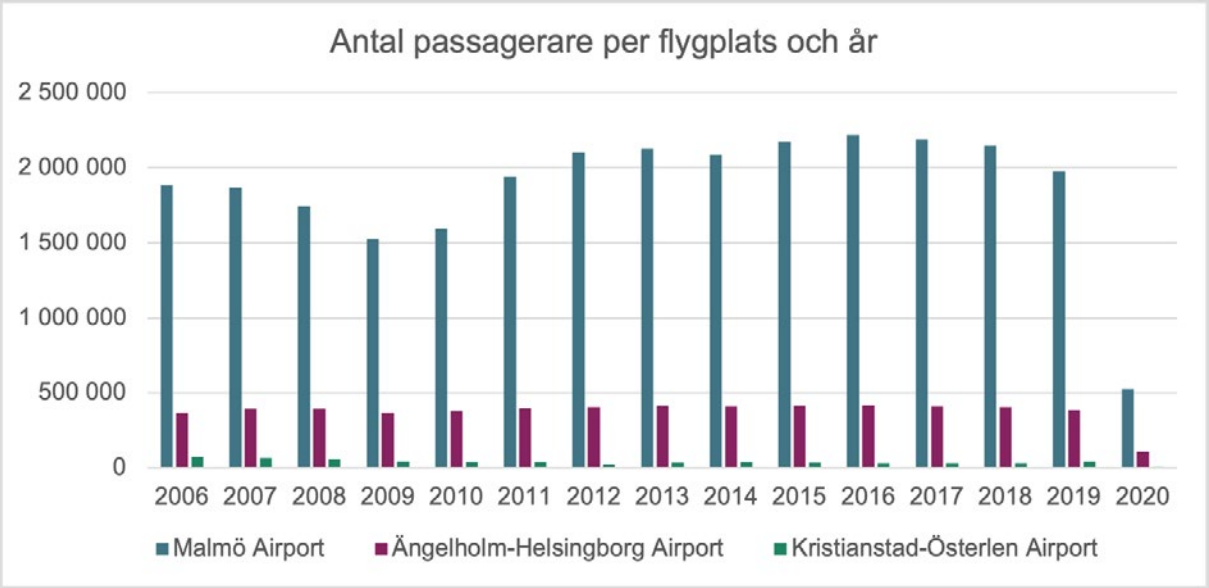
Åhus hamn är en av södra Sveriges mest betydande bulkhamnar och är sydöstra Sveriges största containerhamn. Bulkhanteringen står för drygt 70 procent av den totalt hanterade volymen. Containertrafiken sker veckovis till Bremerhaven och Hamburg. Totalt hanteras cirka 600 tusen ton per år. Antal anlöp per år ligger runt 270 stycken.

Flygplatser

I Skåne finns tre flygplatser för linjetrafik: Malmö Airport, Ängelholm-Helsingborg Airport samt Kristianstad-Österlen Airport. Den viktigaste flygplatsen för regionen, såväl för persontransporter som godstransporter, är dock Köpenhamns flygplats som utgör en gemensam trafikknutpunkt för både Danmark och södra Sverige.

Flygplatserna är viktiga för Skånes tillgänglighet nationellt och internationellt och fyller en viktig funktion för Skånes näringsliv. En utmaning för flygtrafiken är att det är ett energiintensivt sätt att transportera människor och gods. Samtidigt har de olika trafikslagen kompletterande roller och tillgång till en transportkedja som inbegriper flera olika trafikslag är viktigt.

Malmö Airport ingår i det transeuropeiska transportnätet (TEN-T) och är, som en av landets största flygplatser, en knutpunkt av stor nationell och internationell betydelse. Flygplatsen är ett komplement till Köpenhamns

Som jämförelse har Köpenhamns flygplats under samma period utvecklats från cirka 20 miljoner resenärer 2006 till cirka 30 miljoner 2019 vilket är i storleksordningen 10 - 15 gånger fler än Malmö airport.

flygplats, både när det gäller resenärer och gods, och den enda flygplatsen i Skåne med betydande godshantering. Flygplatsen är även utpekad som riksintresse och ingår i det nationella basutbudet vars syfte är att säkerställa ett effektivt och långsiktigt hållbart flygtransportsystem som garanterar en grundläggande interregional tillgänglighet i hela landet. Det innebär att flygplatsen inte får läggas ner utan regeringens godkännande. Flygplatsen drivs av det statliga bolaget Swedavia.

Ängelholm-Helsingborg Airport bidrar till att stärka Skånes tillgänglighet, nationellt och internationellt. Flygplatsen ägs gemensamt av sju nordvästskånska kommuner (Bjuv, Båstad, Helsingborg, Höganäs, Klippan, Perstorp och Ängelholm) och har som mål att vara en av de ledande flygplatserna i Sverige i klimat- och hållbarhetsfrågor. Ängelholm-Helsingborg flygplats är utpekad som riksintresse utifrån behovet av flygplatskapacitet för att säkerställa framtida utveckling av utrikestrafiken i Öresundsregionen.

Kristianstad-Österlen Airport bidrar till att stärka Skånes tillgänglighet, nationellt och internationellt. Flygplatsen ägs gemensamt av Kristianstad, Hässleholm, Bromölla och Östra Göinge. Kristianstad-Österlen Airport är av riksintresse för flygtrafiken.

Supercykelvägar

Skånes supercykelvägar ska utgöra konkurrenskraftiga och välkända cykelvägar som erbjuder hög framkomlighet, komfort, trafiksäkerhet och trygghet för den som vill cykla in till eller ut ur Skånes städer. Supercykelvägarna är en viktig del i ett sammanhängande hållbart transportsystem som gör Skåne till en stark och hållbar tillväxtmotor.

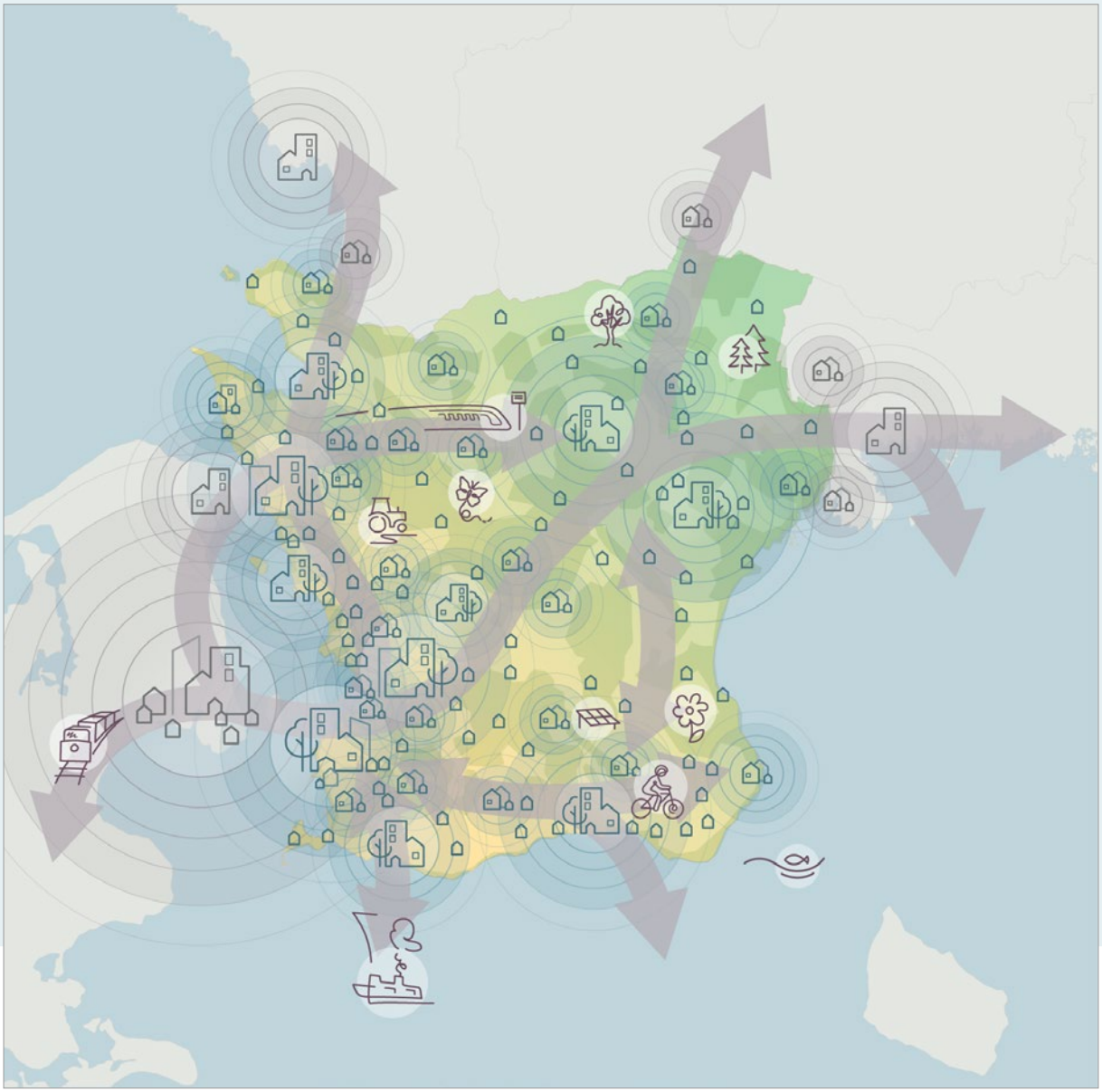
Supercykelvägarna ska bidra till att skapa ökad tillgänglighet och valfrihet för dem som bor i städernas utkant eller i samhällena runt omkring. Genom att bidra till minskad bilpendling kan supercykelvägarna medföra att biltrafiken i städerna kan fungera bättre samt medföra minskade störningar i form av trängsel, buller, föroreningar och klimatpåverkan.

Strukturkartan identifierar stråk med potential att bli framtida supercykelvägar. Urvalet utgörs av stråk in till Skånes större städer som antingen har stora flöden av cyklister redan idag eller skulle kunna få, om infrastrukturförbättringar och riktade kommunikationsinsatser genomförs.

Supercykelvägarna kommer att planeras, utvecklas, kommuniceras och drivas i samverkan mellan regionen, kommuner och väghållare som en integrerad del i infrastrukturplaneringen med ambitionen att skapa ett enhetligt system.

Läs mer i rapporten Koncept för Supercykelstråk i Skåne, Region Skåne

Utblick Skåne 2050

Öppna visionskartan som PDF här.

Utblicken mot 2050 grundas på de utmaningar som regionplanen identifierat och på en möjlig utveckling för Skåne om regionplanens planeringsstrategier genomförs.

De globala målen har reviderats och Skåne är ledande i att visa hur en hållbar utveckling praktiseras. Skånes miljöer har blivit socialt hållbara genom att utgå från människans behov av att främja hälsa, integration, jämlikhet och trygghet. Skånes städer är utformade för att uppmuntra till fysisk aktivitet och sociala möten men Skåne ger samtidigt möjlighet till avkoppling och återhämtning i natur- och kulturlandskapet. Skånes kvaliteter bidrar till integration, jämställdhet och främjar barns utveckling. Alla har nära till grönområden av bra kvalitet och det är enkelt att nå naturen genom hållbart och kollektivt resande.

Skånes utveckling mot 2050 har tagit utgångspunkt i den flerkärniga ortsstrukturens styrkor och regionens tillväxtmotorer, kärnor, orter och byar har utvecklats

utifrån sina olika förutsättningar, samband och kvaliteter. På detta sätt har Skånes alla delar stärkts.

Tillväxtstråket i västra Skåne har tillsammans med Köpenhamn och Helsingör utvecklats till ett integrerat storstadsområde med global attraktivitet. Välfungerande infrastruktur och stärkt tillgänglighet, både mellan Skånes olika delar och till omvärlden har varit en viktig förutsättning. Detta har även bidragit till att Skåne och Öresundsregionen utvecklats till en sammanhållen arbets- och bostadsmarknad utan märkbara administrativa gränser och att Skåne har knutits närmare sina grannregioner i Sydsverige och de andra svenska storstadsregionerna.

Skånes attraktionskraft har stärkts för såväl invånare, företag och besökare genom att landsbygden och de gröna näringarnas roll i stadsplaneringen har lyfts och fått ta plats.

Globala klimatförändringar har medfört att Skånes betydelse som livsmedelsförsörjningsregion har ökat. Skånes gröna infrastruktur har haft en avgörande roll i anpassningen till det förändrade klimatet. Ett kontinuerligt arbete med att utveckla och tillämpa kunskap om klimatförändringarnas effekter har varit nödvändigt.

Att Skånes gröna infrastruktur har bevarats och utvecklats för att kunna leverera en mångfald av ekosystemtjänster och samtidigt innehålla en rik biologisk mångfald har varit en förutsättning för Skånes välbefinnande.

Genom samplanering, effektivt markutnyttjande och genom att dra nytta av den starka innovationskraft som finns i regionen har tillgängligheten stärkts och Skåne har ställt om till ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart transportsystem. Satsningar på mer yteffektiva färdmedel som kollektivtrafik, cykel och gång samt teknikutvecklingens mobilitetslösningar har bidragit till att lindra utmaningar med trängsel och buller i Skånes större städer samt förbättrat tillgängligheten, vilket gjort avstånden i Skåne ännu kortare.

Skåne har fortsatt att utveckla och stärka samarbetet inom Greater Copenhagen och i södra Sverige samt kraftsamlat för att säkerställa behovet av större investeringar i infrastruktur och kollektivtrafik. Detta har bidragit till att Skåne och Öresundsregionen utvecklats till en sammanhållen och integrerad storstadsregion med goda kopplingar till såväl våra grannregioner som storstadsregionerna i norra Europa. Som en följd av detta har Skånes nationella och globala konkurrenskraft stärkts.

God samverkan och ett utvecklat regionalt helhetsperspektiv på gods- och logistikfrågor har stärkt Skåne som knutpunkt för norra Europa och bidragit till regionens attraktivitet och konkurrenskraft. Överflyttningen av gods från väg till sjöfart och järnväg har varit nödvändig för att klara Skånes omställning till ett hållbart transportsystem och en hållbar markanvändning.

Tematiska fördjupningar

Denna del omfattar fyra övergripande teman som konkretiserar planeringsstrategierna. Temana fördjupas utefter sakområden med tillhörande planeringsprinciper och tematiska kartor.

1. Bebyggelseutveckling

Utvecklingen av bebyggelsen i Skåne ska bidra till att skapa inkluderande, väl gestaltade, långsiktigt hållbara och hälsofrämjande livsmiljöer. Bebyggelsen behöver utformas så att den både är resurseffektiv och kan hålla under många år framöver samtidigt som den bidrar till utveckling av näringsliv, bostadsbyggande, kulturmiljö- och upplevelsevärden. Den måste också anpassas till ett förändrat klimat och utföras med minsta möjliga klimatpåverkan. Det finns även socioekonomiska skillnader i Skåne som leder till att alla inte har samma möjlighet till goda och hälsosamma livsmiljöer. Dessa utmaningar behöver hanteras i bebyggelseutvecklingen. De vägval som görs i efterföljande kommunal planering har stor inverkan på hur Skåne som helhet utvecklas. Hur vi planerar för och var vi placerar bostäder, verksamheter, service och infrastruktur kommer att ha stor betydelse för framtida livskvalitet och tillväxt. Utgångspunkten är det flerkärniga Skåne där invånarna får större tillgång till arbete, bostäder, utbildning, kultur och sjukvård samtidigt som vi hushåller med mark och vatten.

1.1 Planering av bebyggelsen

För att hushålla med marken och använda den så effektivt som möjligt är det avgörande att bebyggelsen samplaneras med andra övergripande strukturer, såsom transportinfrastruktur, kollektivtrafik, grönstruktur och teknisk infrastruktur. Genom samplanering kan miljökvalitetsnormer för luft och buller i större utsträckning tillgodoses. Lika viktigt är att huvuddelen av bebyggelseutvecklingen sker genom förtätning i strategiska lägen och utifrån befintliga strukturer. Ett strategiskt läge betyder att bebyggelsen planeras med god tillgänglighet till nödvändiga funktioner och utifrån möjligheten att anpassa eller tillföra funktioner efter behov. Förtätning ställer höga krav på att utformning och gestaltning av den byggda miljön görs på ett sådant sätt att viktiga värden bevaras och utvecklas och att nya kvaliteter och värden tillskapas. För att dra nytta av flerkärnigheten är god tillgänglighet en förutsättning. Att bygga kollektivtrafiknära ger fler bättre tillgång till bostäder, arbetsplatser och fritidsaktiviteter. De kollektivtrafiknära lägena behöver tillvaratas och utvecklas så att kollektivtrafiksystemets nytta kan maximeras. Kollektivtrafiknoderna är också platser där många människor möts och rör sig dagligen. Dessa behöver utformas utifrån ett hela resan-perspektiv med gena stråk för anslutning genom gång och cykeltrafik.

Stationsnära läge 2.0

1.1 PLANERING AV BEBYGGELSEN

Planeringsprinciper

1.1 i - Utveckla bebyggelsen utifrån befintliga strukturer och genom förtätning i strategiska lägen.

1.1 ii - Prioritera bebyggelse i kollektivtrafiknära lägen.

1.1 iii - Utveckla kollektivtrafiknoder till attraktiva mötesplatser med service.

Genomförandekategori:

- Dialog och samverkan – stöd och samordning
- Kunskap

Koppling till delmål i Agenda 2030:

9.1 - skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer

9.4 - uppgradera all industri och infrastruktur för ökad hållbarhet

11.2 - tillgängliggör hållbara transportsystem för alla

11.4 - skydda världens kultur- och naturarv

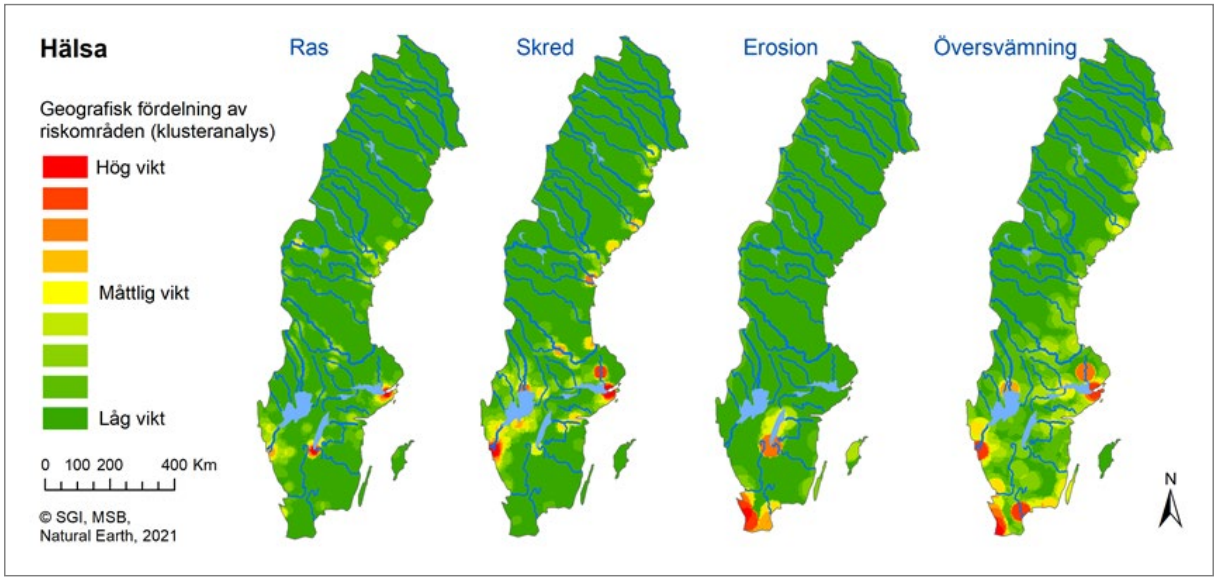

1.2 Klimatanpassad bebyggelseutveckling

Klimatet förändras här och nu. Det finns ett stort behov av att minska Skånes klimatpåverkan samtidigt som den fysiska miljön behöver anpassas för att kunna hantera konsekvenserna av ett förändrat klimat. Klimatanpassning är en samhällsekonomisk nödvändighet eftersom klimatförändringar kan orsaka stora skador.

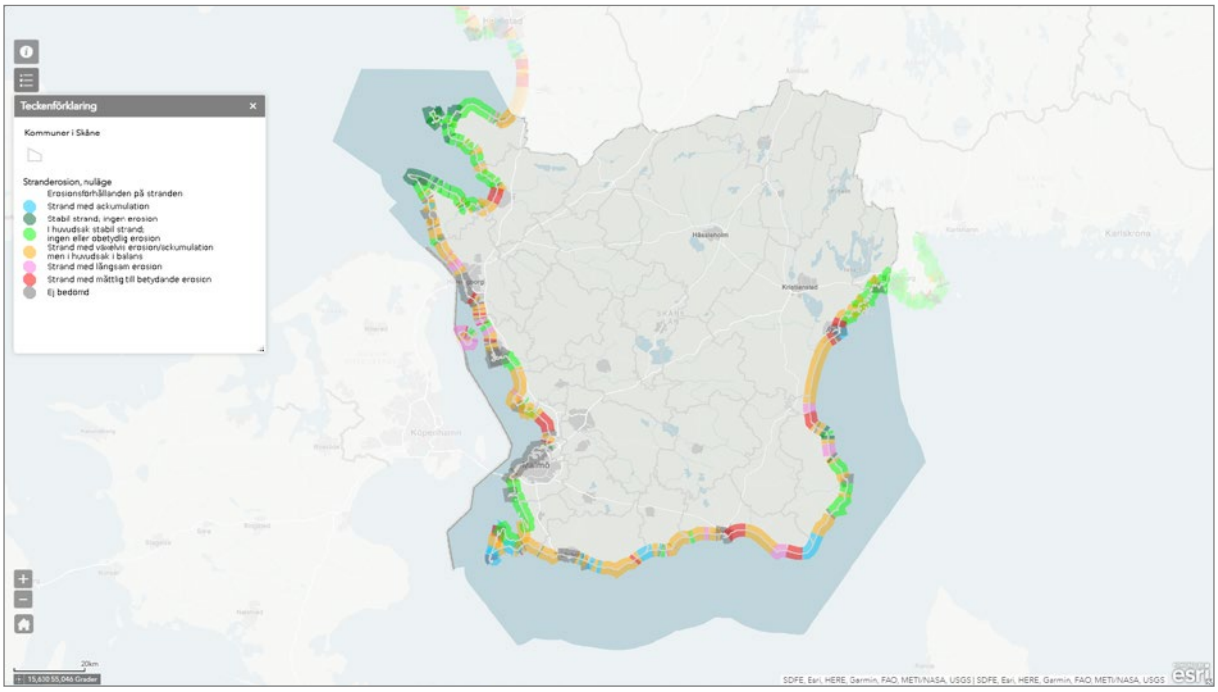
I samhällsplaneringen behöver både ny och befintlig bebyggelse anpassas till ett förändrat klimat. Klimatanpassning behöver utföras varsamt så att värden i Skånes kulturmiljöer kan utvecklas och bevaras över tid. Det finns annars risk att värdena går förlorade. Förvaltning av kulturmiljövärden har stor betydelse för att uppnå hållbara och attraktiva livsmiljöer.

Den byggda miljön påverkar den lokala temperaturen genom fysiska strukturer av olika material, både på byggnader och markbeläggningar med olika förmåga att absorbera värme. Det är viktigt att möjliggöra för svala offentliga miljöer och skapa skugga genom att ge plats för träd och blågröna ytor och strukturer. Väl gestaltade åtgärder kan även bidra till att utveckla den fysiska miljön. Särskilt viktigt ur ett barnperspektiv är att skapa skuggiga platser på skolgårdar, lekplatser och andra platser där barn rör sig. Men även för äldre och svaga vid viktiga funktioner i samhället. Hänsyn till värmeböljor och ökad nederbörd behöver hanteras i översiktsplan och efterföljande planering.

Karta över riskområden för ras, skred, erosion och översvämning i Skåne. Källa: SGI och MSB.

Flera av Skånes kommuner har utmaningar med erosion. Klimatförändringar leder till förändrade vattennivåer och flödesförhållanden vilket påverkar risken för fortsatt och utbredd erosion i Skåne. Den fysiska planeringen behöver ta hänsyn till dessa utmaningar och det behövs strategiska och samordnade insatser på kommunal nivå, med vägledning och stöd från regional och nationell nivå. Det är viktigt att det i planeringen tydligt framgår vilka riskscenarier som används samt att hänsyn tas till bebyggelsens förväntade livslängd.

Erosionsförhållanden längs Skånes kust.

Öppna som interaktiv karta här.

1.2 KLIMATANPASSAD BEBYGGELSEUTVECKLING

Planeringsprinciper:

1.2 i - Klimatanpassa den byggda miljön efter högre medeltemperaturer, värmeböljor och ökad nederbörd.

1.2 ii - Planera bebyggelsen till mark som är lämplig för ändamålet med hänsyn till risk för översvämning och erosion.

Genomförandekategori:

- Kunskap

Koppling till delmål i Agenda 2030:

11.3 - inkluderande och hållbar urbanisering
13.1 - stärk motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer
13.2 - integrera åtgärder mot klimatförändringar i politik och planering
13.3 - öka kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändringar
15.1 - bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten
15.9 - integrera ekosystem och biologisk mångfald i nationell och lokal förvaltning

1.3 Gestaltad livsmiljö

Det som byggs, formges och gestaltas har inverkan på alla hållbarhetens dimensioner. Gestaltad livsmiljö fokuserar på hur arkitektur, form, design, konst och kulturarv på olika sätt formar samhället och invånarens vardag och hur de kan bidra till att lösa samhällsutmaningar. Med perspektivet gestaltad livsmiljö följer en helhetssyn på formandet av livsmiljön, från samhällsbyggnad till detaljers utformning. Utifrån detta perspektiv är det människan och människans behov som blir utgångspunkt. Arkitektur, form och design utgör betydande resurser i utvecklingen av ett långsiktigt hållbart samhälle och Skånes attraktivitet. Genom gestaltad livsmiljö skapas förutsättningar för individers möjlighet att påverka sin livsmiljö; till inkludering och ökat demokratiskt deltagande.

I *Politik för gestaltad livsmiljö* framhålls den offentliga konstens avgörande roll för ett mer hållbart samhälle, bland annat för att konsten både kan förstärka befintliga och bidra till nya värden – såväl estetiska som sociala. Konst har under århundraden spelat en viktig roll i gestaltningen av gemensamma rum och bidragit till unika platser och boendemiljöer runt om i landet. Genom konst och konstnärliga processer kan även invånarnas perspektiv och specifika kunskap om platsen tas tillvara. Att ett konstverk genomförs visar på omsorg och en vilja att investera i den lokala samhällsmiljön.

Det offentliga har stora möjligheter att agera förebildligt som kunskapsspridare, planerare, beställare, byggherre och förvaltare. Flera myndigheter har särskilda uppdrag att sprida och implementera politiken såsom Boverket, Arkdes, Statens konstråd och Riksantikvarieämbetet. I Skåne är Form/Design Center nationell nod för gestaltad livsmiljö.

Region Skånes strategi för gestaltad livsmiljö - arkitektur, form och design

Planeringsprinciper

1.3 i - Använd perspektivet gestaltad livsmiljö i alla samhällsplaneringens skeden.
1.3 ii - Vidareutveckla och sprid kunskap om gestaltad livsmiljö.

Genomförandekategori:

- Kunskap
- Dialog och samverkan - huvudaktör
- Dialog och samverkan - inspiration

Koppling till delmål i Agenda 2030:

4.7 - utbildning för hållbar utveckling och globalt medborgarskap
11.4 - skydda världens kultur- och naturarv

1.4 Bostadsförsörjning

En fungerande bostadsmarknad är grundläggande för såväl den enskildes möjligheter i livet som samhällets utveckling i stort. Att det finns tillgång till bostäder är en förutsättning för regional utveckling i Skåne. Näst intill samtliga skånska kommuner beskriver att det råder bostadsbrist på deras lokala bostadsmarknad. Bostadsmarknaden är komplex och påverkas av många faktorer och aktörer. Bostadsbyggandet i Skåne har ökat, men glappet mellan behovet av bostäder och möjligheten att kunna efterfråga har också ökat och förväntas öka än mer framöver. De med svag ekonomi och har det allra svårast att efterfråga de bostäder de behöver. För att uppnå målet om en bostadsmarknad som erbjuder en mångfald av boendeformer i varierande storlek och läge samt med olika upplåtelseformer och prislägen så att människor kan bo och leva över hela Skåne, behöver samverkan utvecklas och samsyn kring bostadsmarknadens funktionssätt och möjliga utveckling nås. Bostadsmarknadens aktörer behöver fortsätta att gemensamt undersöka vilka mekanismer som stödjer rörlighet, överkomliga priser, integration och etablering på bostadsmarknaden.

1.4 BOSTADSFÖRSÖRJNING

Planeringsprinciper:

1.4 i - Verka för att det finns tillgång till bostäder som motsvarar bostadsbehovet i Skåne.

1.4 ii - Utveckla regional samverkan och samsyn om hur den skånska bostadsmarknaden fungerar och kan utvecklas.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

10.2 - främja social, ekonomisk och politisk inkludering

11.1 - säkra bostäder till överkomlig kostnad

11.3 - inkluderande och hållbar urbanisering

11.A - främja nationell och regional utvecklingsplanering

1.5 Näringsliv

Ett starkt näringsliv är viktigt för Skånes attraktivitet men också regionens ekonomiska och sociala hållbarhet. Skånes välstånd bygger i hög grad på innovativa och framgångsrika exportföretag som klarat av att förnya och ställa om produktion och produkter i takt med att marknaden förändras. Detta är en fortsatt viktig framgångsfaktor. I Skåne finns en rik branschbredd och ett starkt växande företagande. Det finns globalt ledande teknikbolag, uppmärksammade startup-bolag, världsledande forskning och en lång historia av innovation.

Samtidigt finns utmaningar med låg produktivitet, mindre investering i privat forskning och utveckling och svårigheter med kompetensförsörjning. Förutsättningarna är goda för att starta och driva företag i hela Skåne. Det är då viktigt att hela Skåne ges möjlighet att utvecklas utifrån sina unika kvaliteter. Därför belyses förutsättningarna för att stärka näringslivet i detta avsnitt utefter perspektiven branschbredd, innovation, natur, kultur, utbildning och fysisk planering.

Branschbredd

På övergripande nivå har Skåne en branschstruktur som liknar rikets. Skåne har dock en något större andel sysselsatta inom handel och omvänt något färre inom tillverkningsindustri. Skåne har också en högre andel sysselsatta inom utbildning vilket förklaras av att regionen har tre universitet och en högskola. På en mera detaljerad branschnivå framträder dock en specialisering inom områden som Tech/IKT, livsmedel, förpackning, datorspel, läkemedel/läkemedelsteknik, byggnadsindustri och kemisk industri.

Inom Skåne skiljer näringslivsstrukturen sig åt mellan olika regiondelar. I nordöstra Skåne är trävaruindustri, areella livsmedelsnäringar samt livsmedelsindustri relativt större sektorer i jämförelse med övriga Skåne. Detsamma gäller de mindre sektorerna elektronikindustri, pappers- och massaindustri samt byggnadsmaterial. I sydöstra hörnet har areella livsmedelsnäringar, detaljhandel, besöksnäring samt i viss mån industrisektorerna fordonsindustri och gummi och plastindustri en relativt stor betydelse.

I västra Skåne tecknas ett annorlunda mönster. I nordväst är stål- och metallindustri samt logistik och transport jämförelsevis stora. I nordväst ligger även areella livsmedelsnäringar, kemisk industri, fordonsindustri och metallvaruindustri över det skånska genomsnittet. Sydväst har en större andel privatanställda inom särskilt IKT, avancerade företagstjänster och företagsservice. Andra sektorer i sydväst som är relativt stora är övrig partihandel och i viss mån media och Life Science.

Innovation

I de mått som finns på innovationskraft och förmåga rankas Skåne högt jämfört med övriga regioner i EU, och Sverige rankas högt jämfört med resten av världen. Skåne har också i förhållande till övriga regioner i EU höga investeringar i forskning och utveckling i förhållande till BRP. Däremot har nyföretagandet i Skåne, om än i låg takt, över en tid sjunkit. Ändå har regionen landets näst högsta nyföretagande i förhållande till befolkningen.

För att stärka innovationsförmågan och produktiviteten i Skåne utgör *Innovationsstrategin för hållbar tillväxt* grunden till gemensamma vägval för framtiden. De prioriterade områdena delas in i två typer av insatsområden: specialiseringsområden respektive breda näringslivsfrämjande insatser. De sex specialiseringsområdena är: Avancerade material och tillverkningsindustri, ESS,

MAX IV och innovationssystemet Science Village, Livsmedel, Life Science och hälsa, Smarta hållbara städer och Tech.

I Skåne finns kombinationen av starka lärosäten, jord- och skogsbruk, viktiga biobaserade värdekedjor och avancerad tillverkning vilket ger regionen goda konkurrensförutsättningar. Den skånska jordbruksmarken är grundläggande för livsmedelsproduktionen och aktörer i Skåne kan visa vägen till ett långsiktigt hållbart livsmedelssystem.

Natur och kultur

Genom att låta vandrings- och cykelleder binda samman orter och byar med omgivande landskap skapas förutsättningar för nya och stärkta besöksnäringsföretag som bidrar till en levande landsbygd med stärkt sysselsättning. Turismen i Skåne bidrar till den regionala tillväxten och attraktivitet, till exempel genom Tourism in Skånes strategiska färdplan, *Tourism matters*.

De kulturella och kreativa näringarna (KKN) skiljer sig från andra för samhällsekonomin viktiga näringar genom sin fragmentering i många små branscher och småskalighet i företagandet. Det finns starka kopplingar mellan enskilda kulturskapare, KKN-företag och andra aktörer inom alla konst- och kulturområden. Gemensamt bidrar dessa till Skånes attraktivitet, gestaltad livsmiljö och hållbar tillväxt.

Utbildning

Tillgång till utbildning och i synnerhet högre utbildning är ytterligare ett viktigt perspektiv för hållbar tillväxt och en växande arbetsmarknad i regionen. Branscher med störst andel högutbildade generellt är forskning och utveckling, hälso- och sjukvård, utbildning och avancerade företagstjänster. Därefter följer informations- och kommunikationsteknik, konstnärlig och kulturell verksamhet samt Life Science. Andelen sysselsatta med en teknisk eller naturvetenskaplig utbildning, vilket i en högre utsträckning samvarierar med högre produktivitetsnivåer, är särskilt framträdande inom IKT följt av avancerade företagstjänster, elektronikindustrin, vatten, avfall och återvinning, fordonsindustri samt kemisk industri.

För att bibehålla den höga nivån i Sveriges kunskapsekonomi krävs ett välfungerande utbildningssystem som står rustat för framtidens utmaningar. Den framtida arbetsmarknaden kommer att efterfråga nya kompetenser som vi idag inte ens anar och konkurrensen på den globala marknaden är hård. Därtill har det i sviterna av coronapandemin uppstått ett behov av omställningsförmåga för individer på arbetsmarknaden.

För att fler ska välja utbildning måste den vara lättillgänglig. Den geografiska tillgängligheten till utbildning har mycket stor betydelse för benägenheten till vidareutbildning och omställning. Den fysiska planeringen kan i det här sammanhanget skapa förutsättningar för tillgänglighet och närhet till utbildningsinstitutioner genom minskad pendlingstid och fortsatt utbyggnad av den digitala infrastrukturen.

Fysisk planering för näringslivsutveckling

För att näringslivet ska kunna växa och Skånes ekonomiska styrkor tas tillvara behövs snabba och direkta förbindelser såväl inom som till regionen. Dessutom behöver tillgången till mark säkras i befintliga och nya verksamhetsområden, liksom tillgång till el, vatten och digital infrastruktur. Ofta tas stora ytor av obebyggd mark i anspråk och kommunernas översiktsplaner visar att denna utveckling kommer att fortsätta. För att hushålla med mark är det viktigt att planera effektivt. Detta gäller i synnerhet när jordbruksmark tas i anspråk.

Att Skåne har en välutbyggd infrastruktur är viktigt för att kunna nyttja de fördelar som uppkommer när företag och kunskap inom samma, eller närliggande, branscher är koncentrerade och sammankopplade. Ett effektivt transportsystem för person- och godstransporter samt tillgång till digital infrastruktur kommer göra det lättare att transportera människor och varor samt att skapa ett ökat utbyte av tjänster och idéer. Dessa regionala agglomerationsfördelar förutsätter en infrastruktur- och bebyggelseplanering som stärker en urban koncentration och branschkoncentration. Detta är i sin tur en nödvändig förutsättning för att den skånska ekonomi och arbetsmarknaden ska fortsätta utvecklas.

Skånes livsmedelsstrategi 2030

Skånes innovationsstrategi för hållbar tillväxt

1.5 NÄRINGSLIV

Planeringsprinciper:

1.5 i - Ta hänsyn till näringslivets förutsättningar och regionala agglomerationsfördelar i den fysiska planeringen.

1.5 ii - Fortsätt att möjliggöra en utveckling av besöksnäringen genom att binda amman cykel- och vandringleder i Skåne.

1.5 iii - Verka för att säkra tillgång till mark, el, vatten samt digital infrastruktur utifrån ett hushållningsperspektiv vid nyetableringar, utbyggnader eller omvandlingar av verksamhetsområden.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap
- Dialog och samverkan – huvudaktör
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

7.1 - tillgång till modern energi för alla

8.1 - hållbar ekonomisk tillväxt

8.4 - förbättra resurseffektiviteten i konsumtion och produktion

8.9 - främja gynnsam och hållbar turism

9.C - tillgång till informations- och kommunikationsteknik för alla

1.6 Hälsofrämjande livsmiljö

Det förebyggande hälsoarbetet är direkt relaterat till Region Skånes ansvar som hälso- och sjukvårdsaktör. Den allmänna hälsan hos en befolkning påverkas av de individuella förutsättningarna och hur samhället är utformat. Att omsorgsfullt gestalta livsmiljön och ta tillvara kultur- och hälsoaspekter i utvecklingsarbetet kan bidra till jämlik folkhälsa i form av förebyggande insatser nödvändiga för god hälsa och minskade hälsoklyftor. Idag finns det stora skillnader i folkhälsa beroende på boende, ålder och socioekonomiska förhållanden. Barns och ungas tillgång till ändamålsenliga miljöer är särskilt betydelsefullt för att motverka psykisk och fysisk ohälsa. Med förtätning och ökad konkurrens om marken i städerna är det viktigt att bevara och utveckla ytor för utevistelse, inte minst för barns lek och rörelse.

För att stärka hälsoperspektivet i fysisk planering i Skåne behöver kunskapen om hälsoeffekter av buller och luftföroreningar samt grönstrukturens betydelse för befolkningens hälsa vägas in på ett bättre sätt. Det är också viktigt att ta till vara möjligheterna att öka förutsättningarna för fysisk aktivitet i den fysiska planeringen framöver. Det finns tydliga synergier mellan dessa faktorer. Exempelvis ger minskad biltrafik till förmån för ökad gång, cykel och kollektivtrafik bättre luftkvalitet och minskat buller samt mer utrymme för grönområden och bostäder. Det ökar också den fysiska aktiviteten och bidrar till att barn och ungdomar som går eller cyklar till skolan når bättre studieresultat. Dessutom bidrar det till att uppnå klimatmålen.

I Region Skånes strategi för gestaltad livsmiljö – arkitektur, form och design anges att Region Skåne har en hög ambitionsnivå när det gäller långsiktiga investeringar där arkitektur, form och design ska verka hälsofrämjande och skapa mervärde för individen och för Skåne. Gröna miljöer, liksom tillgång till dagsljus och utblickar, har en bevisad positiv effekt på hjärnans återhämtning och får oss att må bättre. Region Skåne kan direkt påverka genom omsorgsfull gestaltning och planering av sjukhus och vårdmiljöer.

1.6 HÄLSOFRÄMJANDE LIVSMILJÖ

Planeringsprinciper:

1.6 i - Planera hälsofrämjande och gröna miljöer som stimulerar till fysisk aktivitet och bidrar till att minska negativ påverkan på människors hälsa.

1.6 ii - Gestalta sjukhus och vårdmiljöer så att de blir läkande miljöer.

Genomförandekategori:

- Kunskap
- Dialog och samverkan – huvudaktör
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

3.4 - minska antalet dödsfall till följd av icke smittsamma sjukdomar och främja mental hälsa

3.8 - tillgängliggör sjukvård för alla

11.3 - inkluderande och hållbar urbanisering

11.7 - skapa säkra och inkluderande grönområden för alla

1.7 Tätorternas grönstruktur

Kvalitet på närmiljö och tillgång till rekreation har stor betydelse för människors hälsa och livskvalitet. Det är viktigt att alla har nära till grönområden av bra kvalitet och att det är enkelt att nå naturen genom hållbart och kollektivt resande. En effekt av pandemin är att användningen av tätorternas grönytor har ökat och att tillgång till grönyta värderas högre.

Andelen grönyta i städerna och tätorterna krymper på många platser och tillgång till grönytor av god kvalitet varierar mellan olika delar av Skåne. För att skapa hållbara och attraktiva livsmiljöer i städer och tätorter behövs god tillgång, nåbarhet och kvalitet på grönytor, vatten och natur vid och i nära anslutning till bostäder samt skol- och vårdmiljöer. Det är särskilt viktigt i de tätbefolkade delar av Skåne som har sämre tillgång till tätortsnära grönstruktur och gäller även i mindre tätorter och på landsbygden. Tillgång till närrekreation är viktigt för alla, men speciellt för barn, äldre och personer med funktionsvariation samt i områden med stor andel socioekonomiskt svaga hushåll. Tätorternas grönstruktur ska också utformas med beaktande av barnkonventionen.

Tätorternas grönstruktur behöver vara varierad, flerfunktionell, motståndskraftig mot förändringar och finnas i sammanhängande geografiska nätverk som kopplas ihop med den regionala grönstrukturen. Blågröna värden behövs för samhällets motståndskraft och anpassningsförmåga till klimatförändringar samt för att Skånes invånare även i framtiden ska kunna ta del av nödvändiga ekosystemtjänster. Tätorternas grönstruktur är en viktig resurs för den biologiska mångfalden och har stor utvecklingspotential. Grönytor bör inte exploateras där det är brist. Påverkan bör annars minimeras och förlorade blågröna värden kompenseras om påverkan inte kan undvikas.

Planering av tätorternas grönstruktur är kommunernas ansvar men hänger på många sätt samman med den regionala grönstrukturen genom påverkan på människors hälsa, biologisk mångfald, vattenkvalitet och ekosystemtjänster. Brist på grönstruktur i och nära tätorterna ökar besökstrycket på den regionala grönstrukturen.

1.7 TÄTORTERNAS GRÖNSTRUKTUR

Planeringsprinciper:

1.7 i - Planera och förvalta tätorternas grönstruktur med utgångspunkt i att stärka dess förmåga att producera ekosystemtjänster och främja biologisk mångfald för att skapa nyttor för hela Skåne.

1.7 ii - Förtäta städer och tätorter med hänsyn till den befintliga grönstrukturen.

Genomförandekategori:

- Kunskap
- Dialog och samverkan – inspiration

Koppling till delmål i Agenda 2030:

11.3 - inkluderande och hållbar urbanisering

11.7 - skapa säkra och inkluderande grönområden för alla

13.1 - stärk motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer

13.2 - integrera åtgärder mot klimatförändringar i politik och planering

15.1 - bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten

2. Transporter

Skåne är en flerkärnig storstadsregion med en växande befolkning. Dessutom är Skåne en del av Öresundsregionen med Köpenhamn som tillväxtmotor och Sveriges port till kontinenten. Dessa geografiska förutsättningar påverkar resandet och godsflödena genom och inom Skåne och är därför viktiga utgångspunkter vid planeringen av transportinfrastruktur och kollektivtrafik.

För att så många skåningar som möjligt ska få tillgång till arbete, bostad och utbildning krävs en välfungerande infrastruktur med kapacitetsstarka och robusta väg- och järnvägsnät samt en attraktiv kollektivtrafik. Infrastrukturen och kollektivtrafiken är inte bara viktiga för att binda samman Skåne. De är också viktiga för att knyta ihop Skåne med grannregionerna i Sydsverige och Danmark samt med de övriga svenska storstadsregionerna.

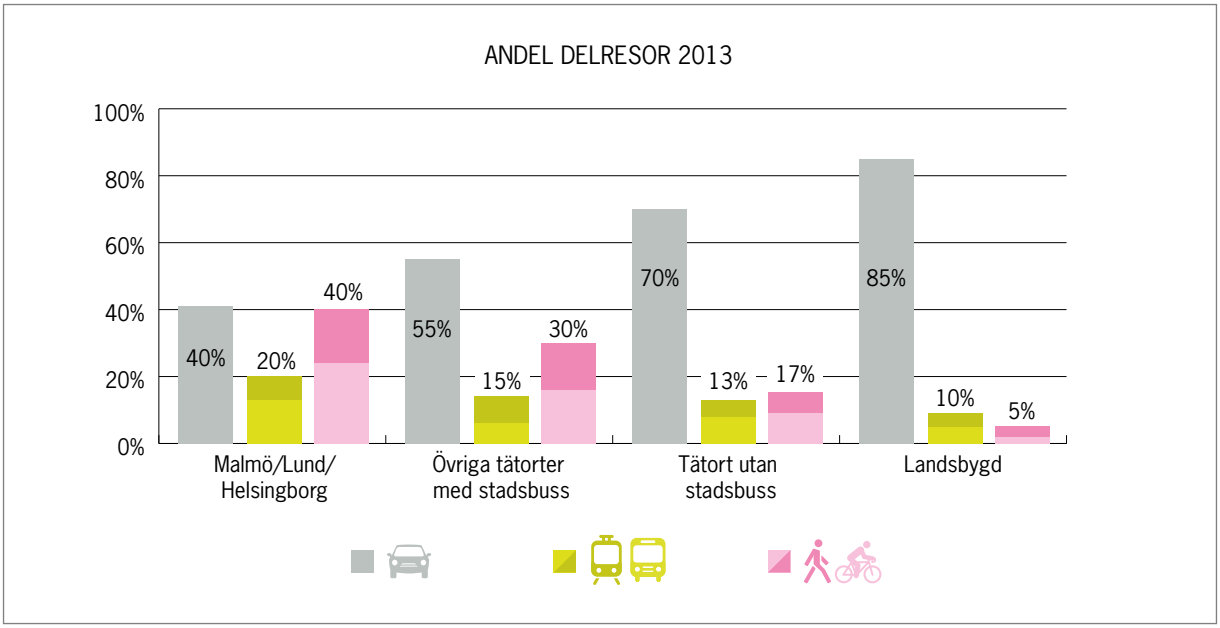
Region Skåne har tagit fram mål för färdmedelsfördelning för gods- och persontransporter till 2050 för att klara omställningen till ett hållbart transportsystem.

Målen innebär att fler behöver åka kollektivt, cykla eller gå samt att en större andel av godstrafiken flyttas över från väg till sjöfart och järnväg. Utsläppen från transporter och arbetsmaskiner uppgår till mer än 40 procent av Skånes utsläpp. En högre andel hållbart resande bidrar till att Skånes utsläpp från transporter kan minska.

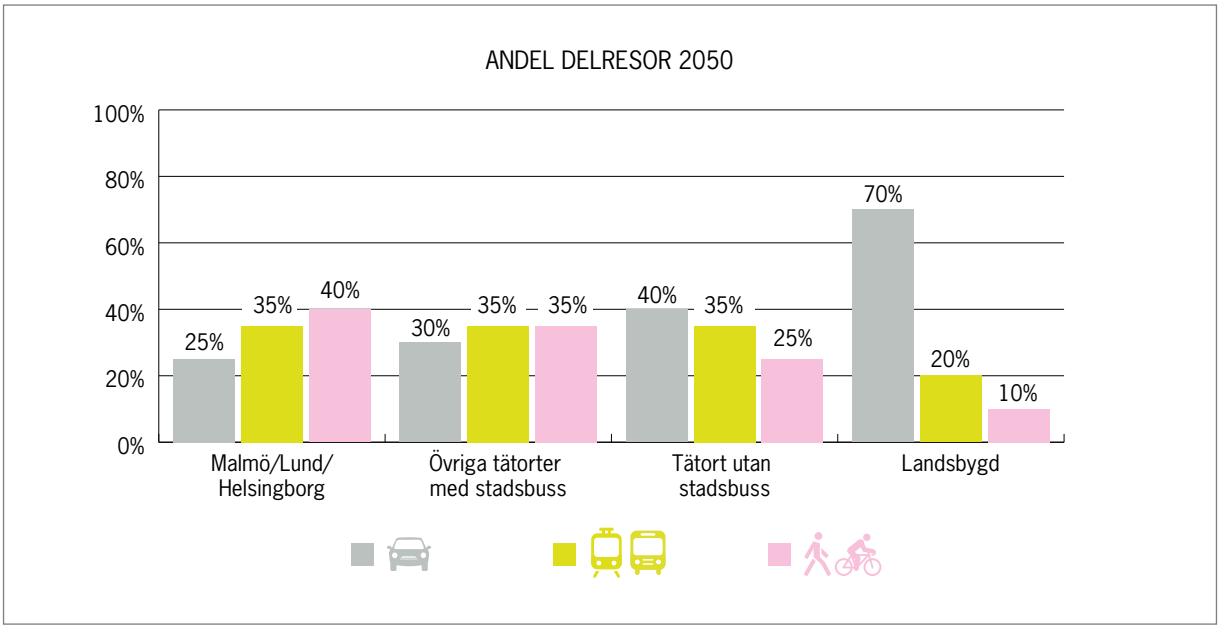
Målet är att utsläppen av växthusgaser från transporter i Skåne ska vara minst 70 procent lägre än år 2010. För att uppfylla målen behöver befintlig infrastruktur användas så effektivt som möjligt samtidigt som det krävs stora investeringar i kollektivtrafik och infrastruktur från såväl lokal och regional som statlig nivå.

När fler åker kollektivt, cyklar eller går bidrar detta till lägre klimatpåverkande utsläpp samtidigt som luften vi andas och vår ljudmiljö förbättras. Ett effektivt nyttjande av transportsystemet bidrar även till hållbar mark- och vattenhushållning.

- Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2018–2029 med interaktiva kartor över regionala och nationella satsningar
- Strategi för ett hållbart transportsystem
- Ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne
- Klimat- och energistrategi för Skåne

Färdmedelsfördelning för persontransporter 2013, uppdelat per antalet resor, trafikslag och geografi. Resor kan mätas på olika sätt. Region Skåne utgår från delresor, vilket innebär alla resor som slutar med ett ärende. Att byta färdmedel räknas inte som ett ärende.

Färdmedelsfördelningsmål för persontransporter 2050.

Bilen som transportmedel kommer att ha en fortsatt framträdande roll även i framtidens transportsystem i Skåne, framförallt på landsbygden. Bilens förutsättningar kommer dock att förändras med teknikutvecklingen, exempelvis genom alternativa drivmedel och autonoma fordon. Den kontinuerliga utvecklingen är en faktor som samhällsplanerande aktörer måste ta hänsyn till.

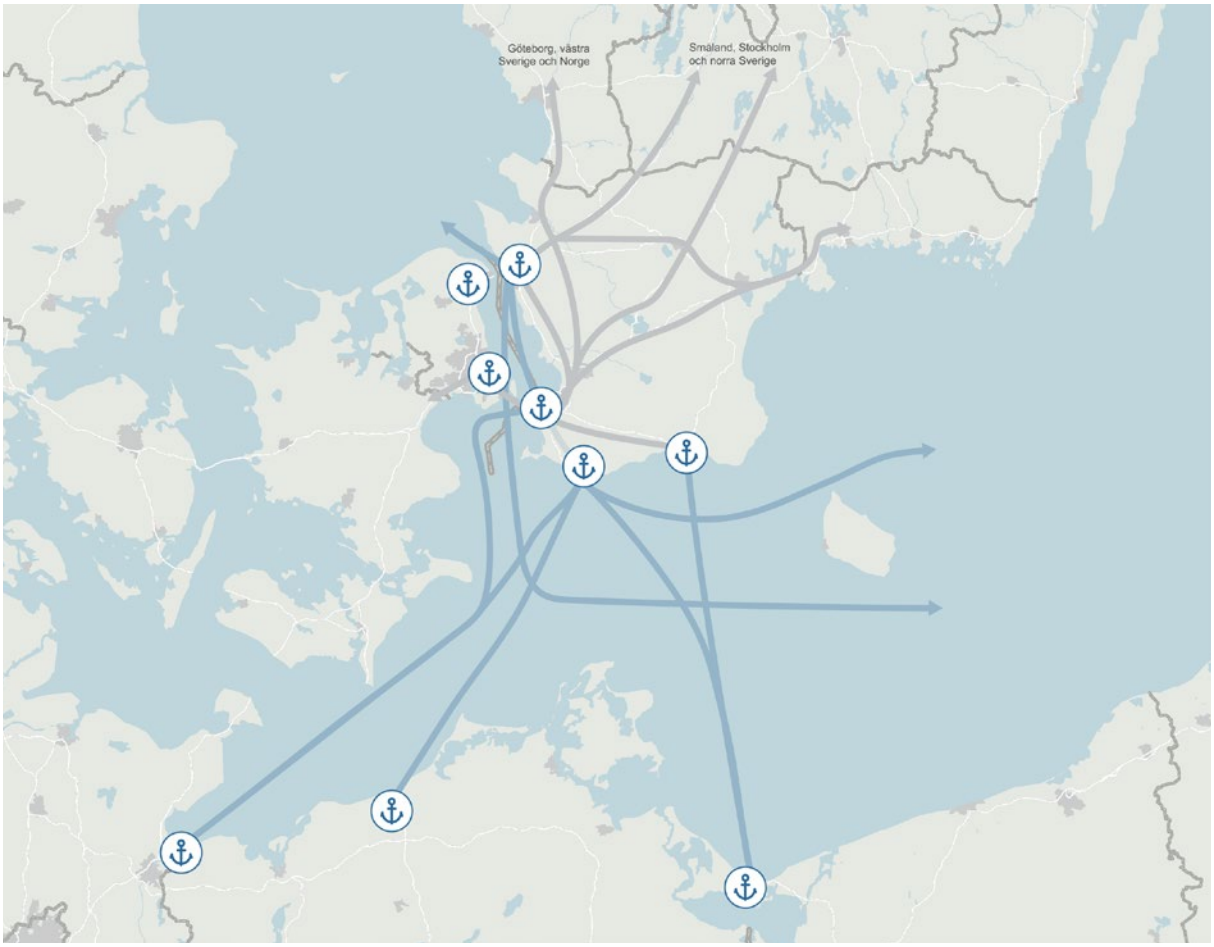
Flöden för persontransporter.

Öppna kartan som PDF här.

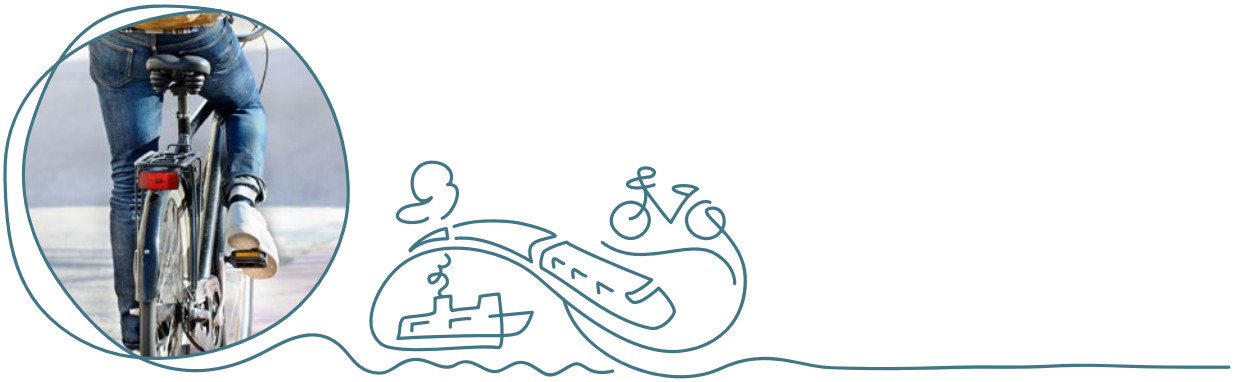
Flöden för godstransporter.

Öppna kartan som PDF här.

Starka relationer för gods- och handelsflöden från och genom Skåne.

Öppna kartan som PDF här.

2.1 Hållbart resande

Det är viktigt att fortsätta satsa på att bygga ut och förbättra cykelinfrastrukturen. Det finns en stor potential att öka det hållbara resandet och kollektivtrafikens attraktivitet genom att stärka kopplingar för gång, cykel och bil till kollektivtrafikens bytespunkter. Cykeln fyller dessutom en viktig funktion för att ta sig inom och mellan byar och städer. Attityd- och beteendepåverkan behövs för att transportsystemet ska användas mer effektivt. Genom att synliggöra nya resmöjligheter, ompröva invanda resebeteenden och öka acceptansen för fossilfria drivmedel och elfordon kan efterfrågan på hållbara trafiklösningar öka. Samverkan behöver ske mellan Region Skåne, Trafikverket och de skånska kommunerna. Skåne behöver dra nytta av teknikutvecklingen och den starka innovationskraft som finns i regionen för att gynna det hållbara resandet.

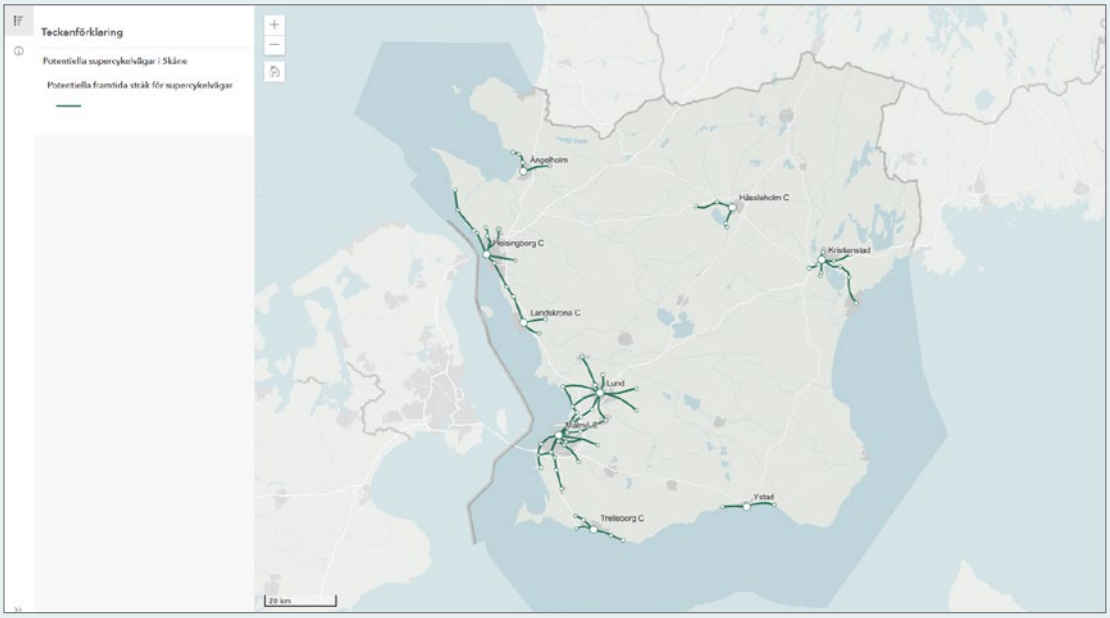
Skånes supercykelvägar är en viktig del i ett sammanhängande hållbart transportsystem som gör Skåne till en stark och hållbar tillväxtmotor. De ska bidra till att skapa ökad tillgänglighet och valfrihet för dem som bor i städernas utkant eller i samhällena runt omkring. Det är därför viktigt att supercykelvägarna beaktas i den fysiska planeringen så att de kan utvecklas till konkurrenskraftiga och välkända cykelvägar som erbjuder hög framkomlighet, komfort, trafiksäkerhet och trygghet för den som vill cykla in till eller ut ur Skånes städer. Arbetet med att identifiera supercykelvägar är pågående, därmed kan stråken få ändrade dragningar, läggas till, och dras ifrån i dialog med kommuner och Trafikverket.

Region Skåne, kommunerna och andra aktörer behöver vara aktiva i att tillämpa den tekniska utvecklingens fördelar. Skåne behöver fortsatt vara en innovativ region som fungerar som testbädd för nya tekniska lösningar. Det är viktigt att skapa hållbara förutsättningar för bilen, inte minst som ett viktigt komplement som kan utöka kollektivtrafikens upptagningsområde. Därför behövs attraktiva pendlarparkeringar i anslutning till kollektivtrafik samt större tillgång till infrastruktur för tankning av fossilfria drivmedel och publik laddning för elfordon.

2.1 HÅLLBART RESANDE

Planeringsprinciper:

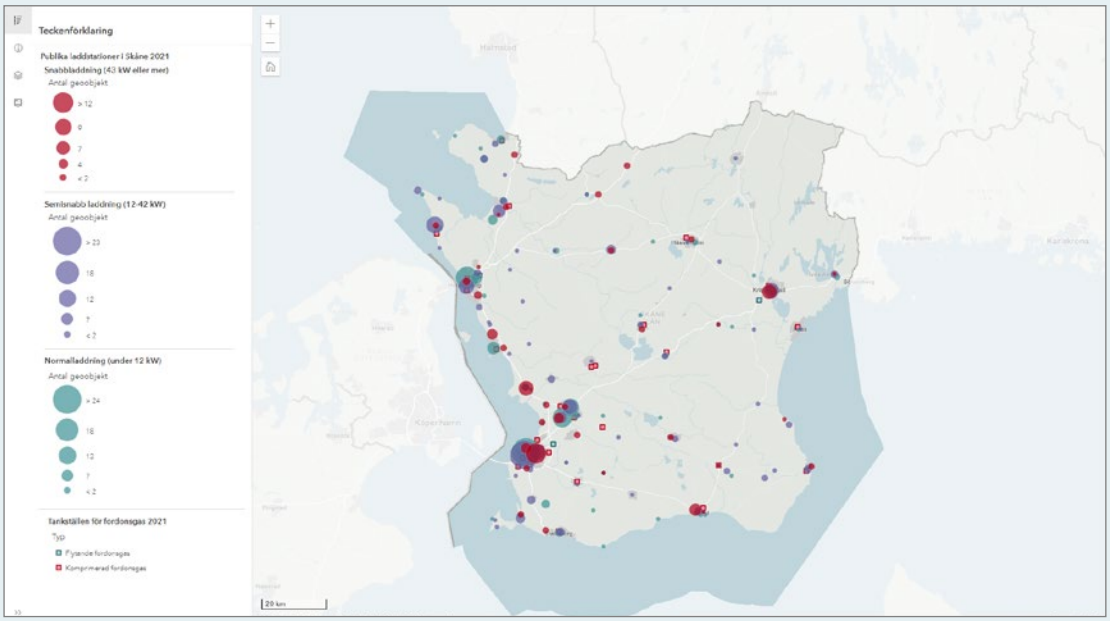
2.1 i - Satsa på stärkt infrastruktur för fotgängare och cyklister och stärk deras roll i samhällsplaneringen. Förbättra kopplingar för gång och cykel till kollektivtrafiken.

Potentiella supercykelvägar i Skåne.

Öppna som interaktiv karta här.

2.1 ii - Skapa förutsättningar för hållbar bilanvändning och stärk bilens roll som anslutningsfärdmedel till kollektivtrafik.

Hållbara drivmedel; publika laddstationer och tankställen 2021.

Öppna som interaktiv karta här.

2.1 iii - Bygg ut och förbättra den regionala cykelinfrastrukturen genom satsningar på supercykelvägarna.
2.1 iiii - Använd attityd- och beteendepåverkan för ett effektivare nyttjande av transportsystemet.

Mobilitetsplan för Skåne

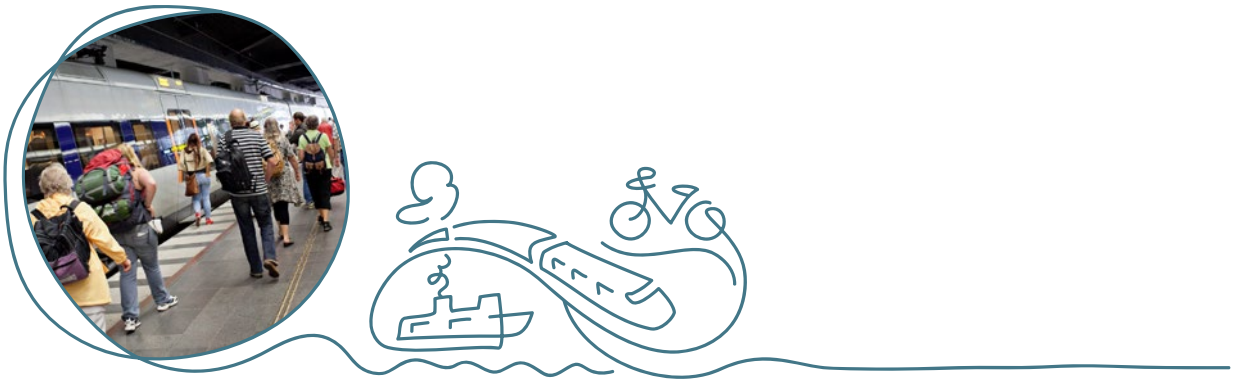
2.1 iiiii - Ta vara på möjligheterna med den tekniska utvecklingen inom transportsektorn.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap
- Dialog och samverkan - huvudaktör
- Dialog och samverkan – inspiration
- Dialog och samverkan – påverkan

Koppling till delmål i Agenda 2030:

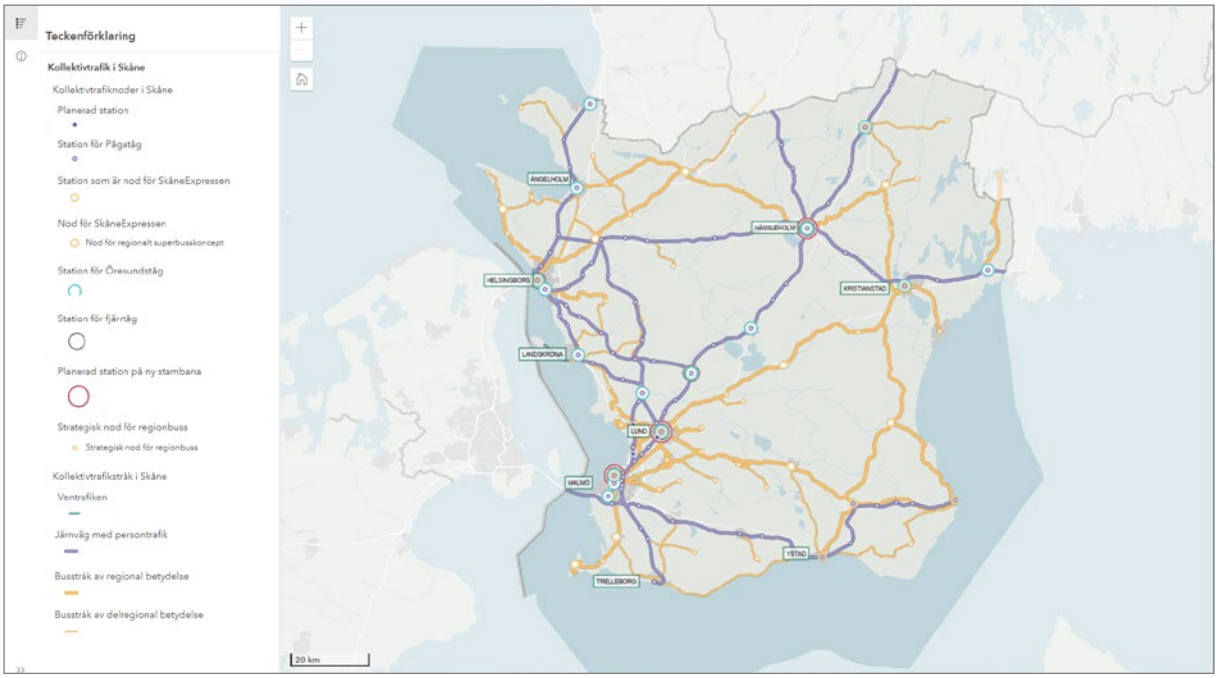
4.7 - utbildning för hållbar utveckling och globalt medborgarskap
9.1 - skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer
9.4 - uppgradera all industri och infrastruktur för ökad hållbarhet
9.5 - öka forskningsinsatser och teknisk kapacitet inom industrisektorn
11.A - främja nationell och regional utvecklingsplanering
12.8 - öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar

2.2 Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken är ett verktyg för att binda samman Skåne och nå målbilden i den regionala utvecklingsstrategin. En central utgångspunkt för att Skånes flerkärniga ortsstruktur ska nyttjas optimalt är att de regionala kärnorna och tillväxtmotorerna är väl sammankopplade. Kollektivtrafiken bidrar till hållbart resande och är viktig för att så många skåningar som möjligt ska ha tillgång till arbetstillfällen, utbildning, service och rekreation. I Region Skånes trafikförsörjningsprogram identifieras regionalt, delregionalt och lokalt viktiga kollektivtrafikstråk, som alla syftar till att koppla samman Skånes orter på olika nivåer.

Framkomligheten för kollektivtrafiken behöver förbättras. Stora satsningar kommer att göras inom kollektivtrafiken de kommande åren avseende infrastruktur, trafikering och nya koncept. I Region Skånes *Persontågsstrategi - Strategi för utveckling av den regionala tågtrafiken i Skåne 2020–2040* finns målbilder för trafikering fram till 2040. Strategin identifierar även satsningar på järnväg som behövs för att nå målbilden för tågtrafikering till 2040. Utöver att säkerställa viktiga investeringar är det viktigt att Region Skåne och kommunerna tillsammans verkar för att kollektivtrafiken får en strukturbildande roll vid tätortsutbyggnad så att utbyggnad i första hand sker i lägen där tillgängligheten till kollektivtrafiken är god. Tågtrafiken och de regionala superbusstråken har en särskilt stor strukturbildande potential. Den regionala kollektivtrafiken är även viktig för Skånes nationella och internationella tillgänglighet genom kopplingen till stationer med fjärrtrafik och de större flygplatserna.

Kollektivtrafikstråk i Skåne.

Öppna som interaktiv karta här.

2.2 KOLLEKTIVTRAFIK

Planeringsprinciper:

2.2 i - Inkludera kollektivtrafiken i ett tidigt skede i planeringen och verka för att den ska få en strukturbildande roll vid tätortsutbyggnad.

2.2 ii - Agera gemensamt för att förmå staten att genomföra nödvändiga investeringar i infrastruktur samt förebyggande underhåll av väg och järnväg.

2.2 iii - Verka för att tillgodose kollektivtrafikens behov av ytor gällande spårreservat, depåer och stationer i den fysiska planeringen.

2.2 iiii - Prioritera kollektivtrafikens framkomlighet både i och utanför tätorter.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap
- Dialog och samverkan – huvudaktör
- Dialog och samverkan – inspiration
- Dialog och samverkan – påverkan
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

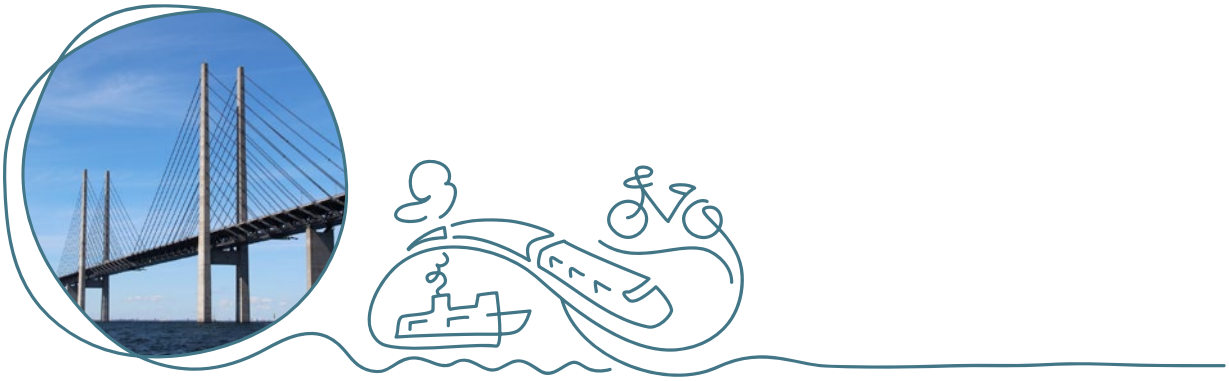
Koppling till delmål i Agenda 2030:

9.1 - skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer

9.4 - uppgradera all industri och infrastruktur för ökad hållbarhet

11.2 - tillgängliggör hållbara transportsystem för alla

11.A - främja nationell och regional utvecklingsplanering

2.3 Gränsöverskridande transporter

Inom Öresundsregionen bor över fyra miljoner människor och befolkningen ökar. Utan mer kapacitet riskerar Öresund att bli en flaskhals mellan södra och norra Europa. Fehmarn Bältförbindelsen med ny motorväg och järnväg mellan Danmark och Tyskland öppnas år 2029 och väntas medföra ökade transporter, vilket får betydelse för Skåne och Sverige. Förutsatt att vissa åtgärder genomförs visar flertalet undersökningar att Öresundsbrons kapacitet år 2050 för väg- och järnvägstransporter är tillräcklig såväl för persontransporter som för gods. Det finns stor potential att öka kapaciteten för järnvägstrafiken på ett kostnadseffektivt sätt genom optimering av befintlig infrastruktur. För tågtrafiken över Öresund är det av största vikt att flaskhalsarna vid Öresundsbrons landanslutningar på båda sidor åtgärdas, inte minst utbyggd spårkapacitet på Kastrup.

Genom Greater Copenhagens Trafikcharter finns ett starkt stöd för fler fasta Öresundsförbindelser. Den fasta förbindelsen mellan Helsingborg och Helsingör syftar till att stärka integrationen inom Greater Copenhagen, förstora arbetsmarknadsregionen samt skapa ett robustare och mindre sårbart transportsystem över Öresund. Förbindelsen kommer också att frigöra kapacitet på Öresundsbron, men Öresundsbrons kapacitet beräknas vara tillräcklig år 2050 även utan en ny förbindelse, åtminstone vid förväntad utveckling. Däremot, om kollektivtrafikresandet ökar enligt färdmedelsfördelningsmålet och målprognoser så kommer en ny fast förbindelse att behövas redan före år 2050 även ur ett kapacitetsperspektiv. En Öresundsmetro kan då avlasta Öresundsbron genom att ta hand om det lokala resandet.

Den pågående planeringen av nya stambanor som ska förbinda storstadsregionerna är en av Sveriges största infrastruktursatsningar någonsin. Den nya stambanan genom Skåne möjliggör snabba regionaltåg som på ett bättre sätt skapar tillgänglighet mellan Skånes olika delar. Den frigör samtidigt kapacitet och möjliggör utvecklad trafikering på den befintliga stambanan genom överflyttning av den nationella persontågtrafiken. Den nya stambanan är en viktig funktion för hela Skåne och det är viktigt att redan nu beakta hur den kommer att påverka regionens utveckling. De skånska aktörerna behöver gemensamt verka för att satsningen på ny stambana genomförs på ett sätt som bidrar till lokal, regional och nationell utveckling.

Samverkan inom Skåne, Öresundsregionen och södra Sverige är fortsatt viktigt för att komma överens om viktiga prioriteringar och satsningar på infrastruktur och kollektivtrafik.

2.3 GRÄNSÖVERSKRIDANDE TRANSPORTER

Planeringsprinciper:

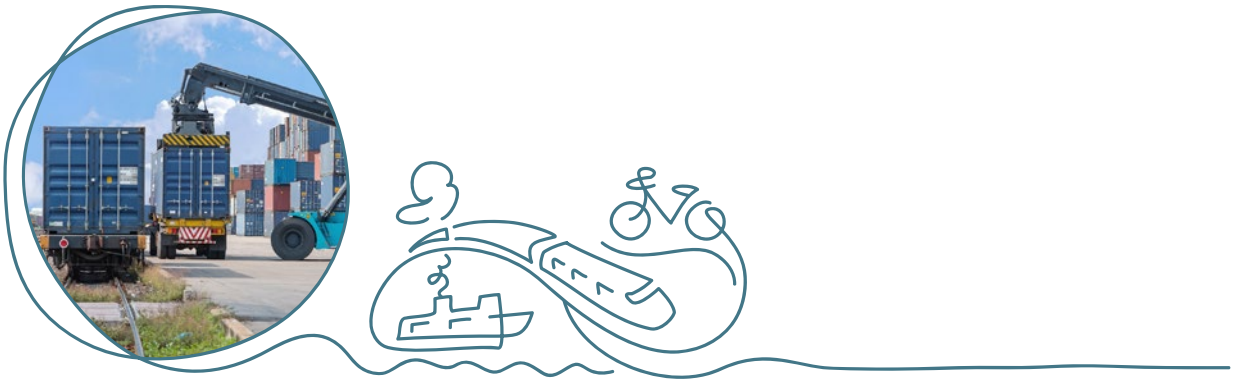
2.3 i - Verka för att stärka tillgängligheten för gränsöverskridande persontransporter.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap
- Dialog och samverkan – påverkan
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

9.1 - skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer
9.4 - uppgradera all industri och infrastruktur för ökad hållbarhet
11.2 - tillgängliggör hållbara transportsystem för alla
17.14 - stärk politisk samstämmighet för hållbar utveckling
17.16 - stärk det globala partnerskapet för hållbar utveckling

2.4 Godstransporter

Skåne är en transitregion som skapar förutsättningar för utrikeshandeln i Sverige. En minskning av transittrafikens negativa påverkan i form av trängsel, vägslitage, klimat- och miljöbelastning och buller krävs. För att klara ökande volymer och samtidigt leva upp till regionala och nationella miljö-och klimatmål behöver en betydligt större andel av godset som kommer in i Skåne transporteras effektivare. Det betyder att godset behöver transporteras med sjöfart närmare sin slutdestination samt på järnväg och i fordon med fossilfria drivmedel. Det ska vara enkelt att kombinera de olika trafikslagen till en effektiv kedja.

Godstransporterna i tätorter ska vara så energieffektiva som möjligt och bidra till att skapa en attraktiv och trivsam stadsmiljö. Det innebär att transporterna behöver ske med så lite utsläpp och buller som möjligt. Satsningar på exempelvis omlastningsterminaler och samordnad citydistribution minskar lastbilstrafiken i städerna, miljö- och klimatbelastningen blir lägre, bullret minimeras och stadsmiljön blir mer attraktiv.

I Skåne finns några av Sveriges största hamnar. Malmö och Trelleborg är två av fem svenska hamnar som har pekats ut som särskilt viktiga inom det transeuropeiska transportnätet, TEN-T. Skåne har ytterligare två TEN-T hamnar: Helsingborgs hamn och Ystad hamn som återfinns på det övergripande nätet. De skånska hamnarna har främst betydelse för de inomeuropeiska handelsflödena via Tyskland, Polen och Baltikum och är av mindre vikt för den utomeuropeiska handeln. Omkring 38 procent av Sveriges import och 28 procent av exporten passerar Skåne via Öresundsbron eller någon av Skånes hamnar. Det är därmed av europeiskt, nationellt och regionalt intresse att säkerställa den långsiktiga funktionen i godstransportsystemet över Öresund samt tillgängligheten i hamnarna. Kapacitetsutnyttjandet på Öresundsbron samt redundans i järnvägsnätet vad gäller gränspassager är centrala frågor.

En viktig fråga för Skåne och Sverige handlar även om att säkerställa tillräcklig kapacitet och funktionalitet för rangering i södra Sverige. Den väntade ökningen av gods och godståg över Öresundsbron kommer att ställa högre krav på både Malmö godsbangårds kapacitet och kombiterminalkapaciteten i Skåne. Malmö godsbangård är nära sitt kapacitetstak idag vilket har medfört att den regionala rangeringen flyttat till Helsingborg med interna transporter mellan de två bangårdarna för att hantera flödet. En avvägning för vilka järnvägsfunktioner som måste ligga på Malmö godsbangård behöver göras och i ett planeringsperspektiv är perioden kort fram till när Fehmarn Bält öppnar. Ett alternativ till Malmö godsbangård är att flytta rangerbangården från Malmö till en annan plats i Skåne, vilket skulle frigöra stora ytor vid Malmö godsbangård som behövs för att utveckla persontågstrafiken. Frågan berör många aktörer där Region Skåne har en viktig samordnande roll.

Det behövs ett regionalt helhetsperspektiv på gods- och logistikfrågor.

Ny rangerbangård

Ny rangerbangård, fördjupning

Strategi för den hållbara gods- och logistikregionen

TemaPM - Planera för urbana godstransporter

Infrastruktur för godstrafik i Skåne.

Öppna som interaktiv karta här.

2.4 GODSTRANSPORTER

Planeringsprinciper:

2.4 i - Prioritera åtgärder för att föra över en större andel av transittrafiken till järnväg och sjöfart.

2.4 ii - Säkerställ tillgänglighet för gränsöverskridande godstransporter och den långsiktiga funktionen i godstransportsystemet över Öresund samt tillgängligheten i hamnarna.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

9.1 - skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer

11.2 - tillgängliggör hållbara transportsystem för alla

13.2 - integrera åtgärder mot klimatförändringar i politik och planering

3. Grönstruktur

Precis som att Skåne består av en mängd sammanlänkade tätorter har Skåne en flerkärnig grönstruktur som binds samman av stråk. En fungerande grönstruktur är värdefull ur samtliga hållbarhetsdimensioner och bistår samhället med viktiga ekosystemtjänster. Det skånska landskapet med grönområden, åkermark, sjöar, vattendrag och kust har också stor betydelse för regionens identitet och attraktionskraft. Stora delar av Skåne har en mycket begränsad tillgång till grönstruktur och allemansrättsligt tillgänglig mark, då stora arealer består av jordbruksmark, medan andra delar har god tillgång till skog och natur.

När regionen utvecklas och befolkningen växer blir trycket på markens användning allt högre och befintliga vattenresurser ska räcka till fler. Klimatförändringarna innebär ökade påfrestningar för ekosystemen och arterna och i förlängningen Skånes förmåga att upprätthålla biologisk mångfald och en hållbar produktion av ekosystemtjänster.

Den förväntade utvecklingen av grönstrukturen innebär att kommunerna och andra aktörer behöver ha framförhållning och ett regionalt helhetsperspektiv i planeringen, likt den vid trafikinfrastruktur och bebyggelsestruktur.

Grönstruktur i Skåne - Strategier för en utvecklad grön struktur 2012

Grönstruktur i Skåne. Kartan visar Skånes grönstruktur och dess utvecklingsmöjligheter i ett regionalt perspektiv.

Öppna som interaktiv karta här.

3.1 Regionala grönområden och stråk

Den regionala grönstrukturen består av grönområden och grönstråk vars funktioner innefattar både ekologiska och rekreativa värden. Dessa områden och stråk består av ytor med vatten och vegetation och finns både i natur- och kulturlandskapet och i den byggda miljön.

För att naturen ska kunna förse samhället med nödvändiga ekosystemtjänster måste den vara varierad, motståndskraftig mot förändringar och finnas i funktionella, geografiska nätverk. De stora regionala grönområdena är värdefulla för hela Skåne och kommer att få en allt större betydelse i takt med att Skånes befolkning ökar.

Att säkerställa att det långsiktigt finns grönstruktur av tillräcklig kvalitet och kvantitet är avgörande för hälsa, livskvalitet och en långsiktigt hållbar mark- och vattenanvändning som ger värden för hela regionen. Det är därför viktigt att skydda och utveckla den regionala grönstrukturen, både i landskapet och i tätorterna samt att stärka kopplingen där emellan. Kulturmiljöperspektivet kan vara ett stöd för utvecklingen.

Den regionala grönstrukturen sträcker sig över administrativa gränser. Det är därför viktigt att se till helheten och planera för att skapa ett finmaskigare nät av grönstråk genom att förbättra de befintliga stråken och utveckla nya där det saknas samt hantera barriäreffekter. En bred sektorsövergripande samverkan mellan Skånes aktörer är nödvändig för en positiv utveckling av Skånes grönstruktur.

3.1 REGIONALA GRÖNOMRÅDEN OCH STRÅK

Planeringsprinciper:

3.1 i - Skydda, utveckla och bind samman regionala grönområden med höga värden för natur och friluftsliv.

3.1 ii - Verka för att minska barriäreffekter från befintliga vägar och järnvägar.

3.1 iii - Planera ny infrastruktur och bebyggelse så att dessa inte blir barriärer för rekreativa och ekologiska samband.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap
- Dialog och samverkan – inspiration
- Dialog och samverkan - stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

11.7 - skapa säkra och inkluderande grönområden för alla

11.A - främja nationell och regional utvecklingsplanering

15.1 - bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten

15.5 - skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer

15.9 - integrera ekosystem och biologisk mångfald i nationell och lokal förvaltning

17.14 - stärk politisk samstämmighet för hållbar utveckling

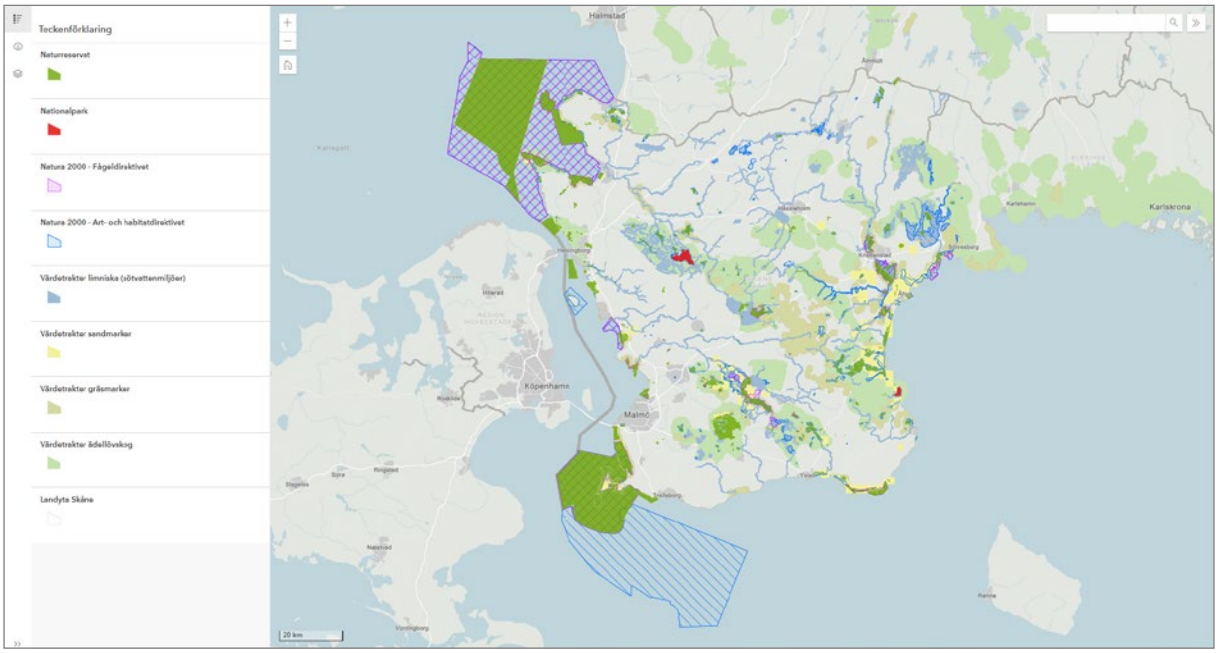
3.2 Biologisk mångfald och grön infrastruktur

Skåne är den artrikaste regionen i landet men har också flest hotade arter. Flest rödlistade arter är knutna till jordbruks- och skogsmiljöer. Den biologiska mångfalden påverkas starkt av hur mark och vatten planeras och används. Arter har under senare år trängts undan av bland annat exploatering och ett produktionsinriktat jord- och skogsbruk. Fragmentering och barriärer i landskapet innebär att arter har svårt att röra sig mellan olika områden som de är beroende av. Klimatförändringarna innebär ett stort hot och ökar bland annat risken för att främmande växt- och djurarter ska sprida sig.

I Skåne ska det finnas en mångfald av ekosystem med god anpassningsförmåga och motståndskraft mot förändringar som också tar hänsyn till egenvärdet hos olika arter. Det behövs aktiva insatser för att bibehålla, skydda och utveckla Skånes gröna infrastruktur, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, både på land och i havet. Prioriterade biotoper i Skåne är gräsmarker, sandmarker, ädellövskog och ädellövträd i det öppna landskapet, marina miljöer, vattendrag, sjöar och våtmarker. För att behålla den biologiska mångfalden och dess ekosystemtjänster behövs en välfungerande grön infrastruktur där värdekärnor och värdetrakter kopplas samman med gröna länkar. Många små förändringar kan sammantaget leda till en stor påverkan. Genom att se helheten, planera sektorsövergripande och samplanera bebyggelse, trafik och grönstruktur kan negativa konsekvenser undvikas.

Kommunernas grönplaner och naturvårdsprogram är bra verktyg för arbetet med biologisk mångfald och grön infrastruktur i fysisk planering. Regionplanen synliggör regionala sammanhang som ett underlag för kommunernas planering och miljöarbete.

Handlingsplan för grön infrastruktur

Skyddad natur i Skåne.

Öppna som interaktiv karta här.

3.2 BIOLOGISK MÅNGFALD OCH GRÖN INFRASTRUKTUR

Planeringsprinciper:

3.2 i - Planera med utgångspunkt från att stärka den gröna infrastrukturen. Skydda och utveckla områden med höga naturvärden.

3.2 ii - Skapa förutsättningar för välfungerande ekosystem, både kvantitativt och kvalitativt, i landskapet, i bebyggd miljö och i havet.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap
- Dialog och samverkan – inspiration
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

11.7 - skapa säkra och inkluderande grönområden för alla

11.A - främja nationell och regional utvecklingsplanering

15.1 - bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten

15.5 - skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer

15.9 - integrera ekosystem och biologisk mångfald i nationell och lokal förvaltning

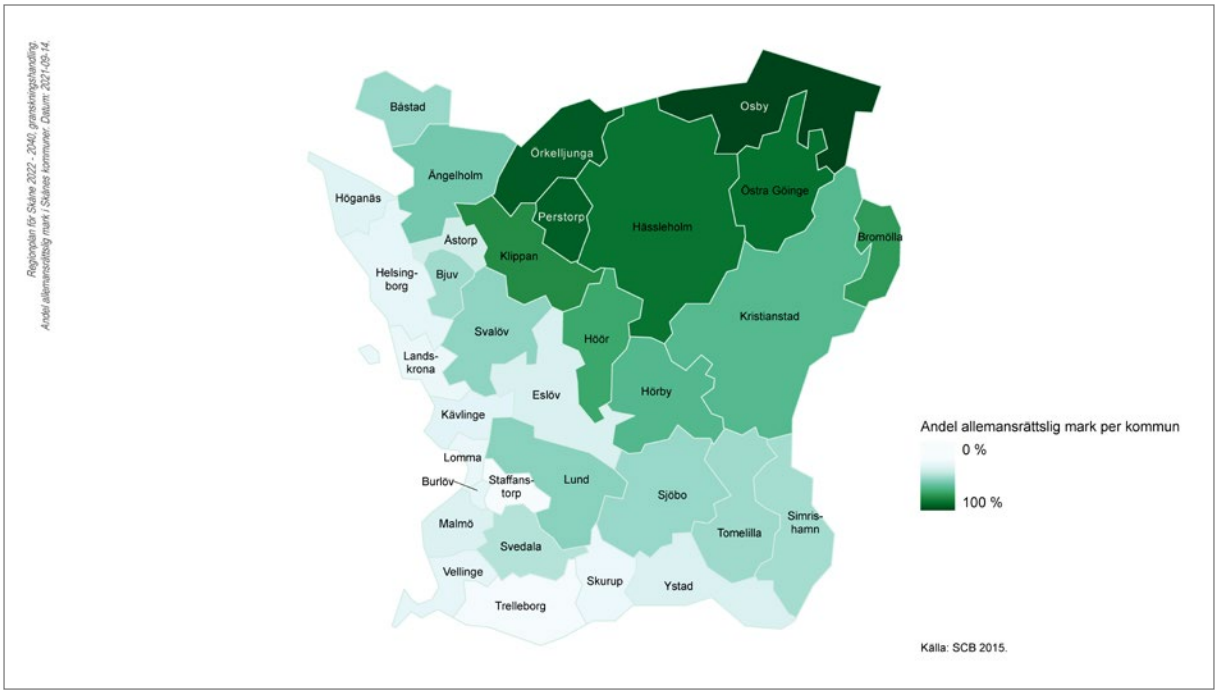
15.A - öka de finansiella resurserna för att bevara och hållbart nyttja ekosystem och biologisk mångfald

3.3 Friluftsliv

Friluftsliv och rekreation har mycket stor betydelse för folkhälsa, fysisk aktivitet, stressåterhämtning, inlärning, välbefinnande, turism med mera. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv representerar grönstrukturens möjligheter till rekreation och friluftsliv stora värden. Precis som för biologisk mångfald är friluftslivet beroende av kärnområden och stråk. Riksdagens mål om tillgänglig natur för alla innebär att alla människor ska ha möjlighet att vistas i och njuta av natur- och kulturlandskapet.

Många friluftsaktiviteter sker på privat mark med allemansrätten som grund. Skåne är ett av Sveriges mest tätbefolkade områden och andelen allemansrättsligt tillgänglig mark är liten jämfört med många andra delar av Sverige och den är ojämnt fördelad. Tillgången är sämre i de delar av Skåne där befolkningen är störst och ökar mest, medan det i skogsbygden finns stora områden med allemansrättsligt tillgänglig mark med betydande värden för rekreation och besöksnäring. All allemansrättslig mark är dock inte lika tillgänglig på grund av barriärer i form av vägar, järnvägar, vattendrag, åkermark med mera samt markanvändning i form av till exempel djurhållning, planteringar, militär verksamhet och störningar av till exempel buller.

Andel allmänt tillgängliga grönområden i Skånes kommuner. Underlaget omfattar både tillgängliga grönområden i tätorterna och naturområden utanför tätorterna som är tillgängliga genom allemansrätten.

Öppna kartan som PDF här.

I Skåne finns det ett antal områden som är iordningställda för friluftslivet med markerade stigar, parkering med mera. Många av naturreservaten är avsatta med tanke på friluftslivet. Det finns tre nationalparker anpassade för att ta emot större mängder besökare. Stiftelsen Skånska landskap förvaltar 19 strövområden med regional betydelse för friluftslivet. Flera kommuner förvaltar områden särskilt avsatta för friluftslivet. Skånes kuster, sjöar och vattendrag har stor betydelse för friluftsliv och turism.

Tätortsnära natur för det nära, vardagliga friluftslivet och dagsutflykter, som är lätt att nå med cykel eller kollektivtrafik, är ett viktigt komplement till den regionala grönstrukturen. Det är även viktigt att koppla ihop tätorternas grönstruktur med den regionala grönstrukturen för att stärka både ekologiska samband och rekreationsvärden.

Exploatering för bebyggelse, ny infrastruktur, täkter och andra ingrepp i miljön kan påverka friluftslivet negativt. De stora ströv- och vandringsområdena bör så långt möjligt utgöras av tysta områden och skyddas från buller och ljusföroreningar. Det finns även ett ökande tryck på Skånes natur- och friluftsområden. Skåne kan komma att bli ett allt större besöksmål för besökare utanför Skåne samtidigt som befolkningen i Skåne ökar och det finns ett växande intresse för friluftsliv. Under pandemiåret 2020 - 2021 har antalet besökare i naturen ökat kraftigt med tidvis överbelastning i populära områden som följd.

Områden med betydelse för friluftslivet behöver skyddas och utvecklas för att tillgodose behovet av natur av god kvalitet. Tillgängligheten i natur- och kulturlandskapet behöver öka, både för befolkningen i stort och för särskilda grupper. Det finns även ett stort behov av att skapa mer tillgänglig mark för rekreation i tätbebyggda områden.

Friluftsliv i Skåne.

Öppna som interaktiv karta här.

3.3 FRILUFTSLIV

Planeringsprinciper:

3.3 i - Synliggör och ta hänsyn till friluftslivets och turismens intressen i den regionala och kommunala planeringen samt ge fler områden av regional betydelse för friluftslivet ett långsiktigt skydd.

3.3 ii - Öka tillgängligheten för rekreation och friluftsliv i natur- och kulturlandskapet.

3.3 iii - Förbättra tillgången till tätortsnära natur för nära, vardagligt friluftsliv och kortare utflykter.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

8.9 - främja gynnsam och hållbar turism

11.7 - skapa säkra och inkluderande grönområden för alla

11.A - främja nationell och regional utvecklingsplanering

15.1 - bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten

15.5 - skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer

15.9 - integrera ekosystem och biologisk mångfald i nationell och lokal förvaltning

15.A - öka de finansiella resurserna för att bevara och hållbart nyttja ekosystem och biologisk mångfald

3.4 Regionala vandringsleder- och cykelleder för rekreation och turism

Skåne har ett stort och regionalt sammanhållet system av leder för vandring och cykling. Vandringsleden Skåneleden och de tre nationella cykellederna Kattegattleden, Sydkustleden och Sydostleden tangerar Skånes kust, besöksvärda natur- och kulturområden, går genom stads- och byliv, via tätortsnära naturområden och ut i den skånska varierade naturen. I Skåne ska också tre regionala cykelleder för rekreation och turism etableras som kompletterar de nationella lederna och beräknas att invigas 2023.

För att gynna rekreation, friluftsliv och turism i Skåne är det är viktigt att stärka cykelinfrastrukturen och kopplingarna mellan befintlig kollektivtrafik och målpunkter i naturen. En stor del av lederna går att nå med kollektivtrafik och det görs kontinuerligt insatser för att öka tillgängligheten, bland annat genom att leder dras om i nya sträckningar för att angöra fler buss- och tågstationer.

Ett utvecklat nät av rekreativa leder ska binda ihop stad och land och stärka invånarnas tillgång till naturområden och möjligheten till fysisk aktivitet och rekreation. Det finns även stor potential för Skåne att utveckla friluftsutbudet med exempelvis paddelleder och mountainbikeleder för att skapa ett mångfacetterat friluftsliv och uppmuntra till att välja en hälsosam och aktiv vardag.

Region Skåne är ledhuvudman för Skåneleden, Sydkustleden och Sydostleden och de kommande regionala cykellederna. Region Halland är huvudman för Kattegattleden med Region Skåne som deltagande part. Kommunerna är ansvariga för drift och underhåll av Skåneleden och respektive väghållare är ansvariga för de regionala och nationella cykelturismlederna. När en led pekats ut och fastställts är det viktigt att den tas med i relevanta planer och strategier för att få genomslag och skapa mervärde för Skåne och kommunerna.

3.4 REGIONALA VANDRINGSLEDER- OCH CYKELLEDER FÖR REKREATION OCH TURISM

Planeringsprinciper:

3.4 i - Synliggör och ta hänsyn till de nationella och regionala lederna för cykling och vandring i den kommunala fysiska planeringen.

3.4 ii - Förbättra nåbarheten till Skånes natur- och kulturmiljöer för att gynna friluftsliv och turism.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap

Koppling till delmål i Agenda 2030:

9.4 - uppgradera all industri och infrastruktur för ökad hållbarhet

11.7 - skapa säkra och inkluderande grönområden för alla

1**1.A** - främja nationell och regional utvecklingsplanering

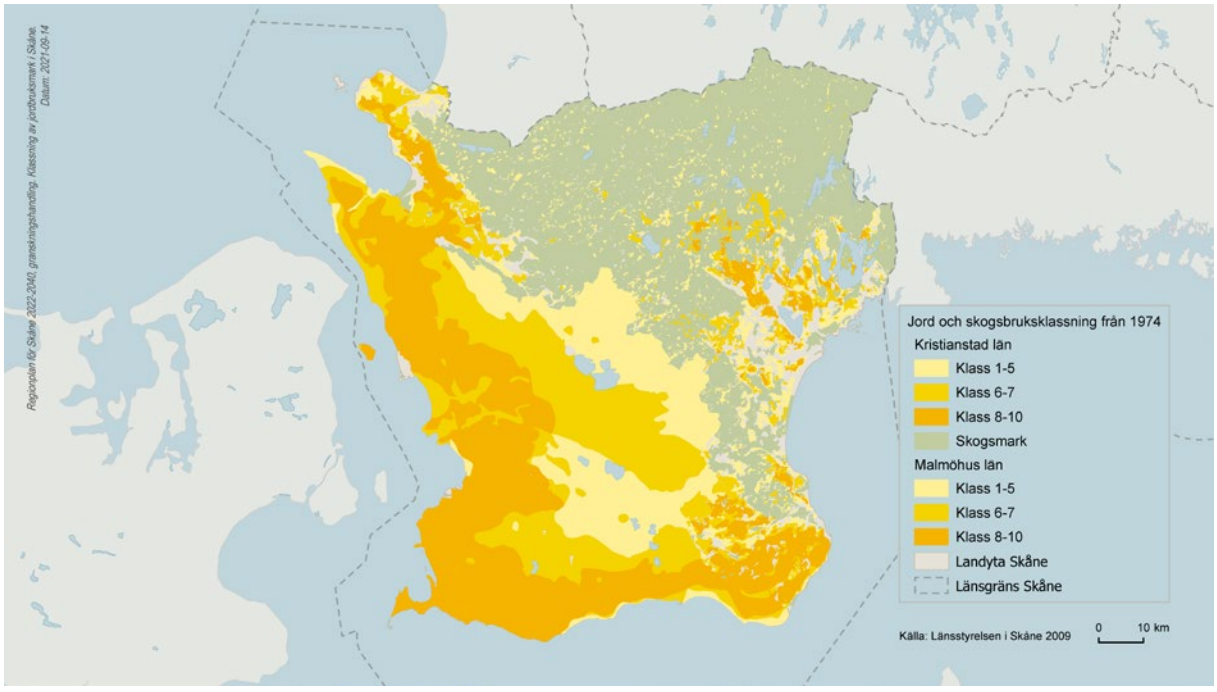

3.5 Landskap, jordbruk och skogsbruk

Skåne har mycket värdefull mark, både bestående av bruknings-värd åkermark och fina naturområden. Det finns en stor variation av naturtyper och landskapstyper med betydande värden för Skånes identitet och attraktionskraft, bosättning, turism och näringsliv. Olika delar av Skåne har olika naturgeografiska förutsättningar och behöver utvecklas efter sina förutsättningar. Om det skånska landskapet blir alltför homogent riskerar det att tappa sin särart samtidigt som det blir mindre robust mot förändringar.

Skånes jordbruksmark är en begränsad resurs som är viktig för livsmedelsförsörjningen, både regionalt och nationellt. En stark inhemsk livsmedelsproduktion ökar möjligheten till högre grad av självförsörjning och minskar sårbarheten vid krislägen. Det finns också en stor exportpotential. I framtiden beräknas den svenska jordbruksmarken också bli mer värdefull än idag då de globala klimatförändringarna minskar tillgången på jordbruksmark i många andra länder.

Samhällsplaneringen måste se till exploateringen av jordbruksmarkens kumulativa konsekvenser i ett mellankommunalt, regionalt och nationellt sammanhang över tid. Befolkningstillväxten i Skåne innebär ett ökat

Jordbruksmark i Skåne. Klassificeringen gjordes 1974 i f.d. Kristianstads län respektive Malmöhus län. Av kartan framgår att den mest produktiva jordbruksmarken är koncentrerad till västra och södra Skåne.

Öppna kartan som PDF här.

behov av att försörja fler vilket ställer krav på möjligheten till att öka livsmedelsproduktionen i regionen.

Anläggning av våtmarker kan minska övergödningen och stärka den biologiska mångfalden i områden med intensivt jordbruk samt minska översvämningsrisker vid klimatförändringar. I delar av Skåne med brist på närhet till rekreationsområden kan jordbrukslandskapet utvecklas för att möta behovet. Utvecklingen måste dock ske i harmoni med jord- och skogsbrukets behov.

Skånes yta är till 38 procent täckt av skog, vilket gör skogen till en betydande resurs såväl ekonomiskt och socialt som miljömässigt. Trots att miljöarbetet både i och för skogen utvecklas positivt, är det inte tillräckligt. Det finns en mycket rik biologisk mångfald som framför allt är knuten till löv- och ädellövsmiljöer och i viss mån till tallskog. I Skåne uppgår ädellövskog till knappt 20 % av skogsarealen. Det finns en variationsrik skog med mycket höga rekreationsvärden men all allemansrättslig skogsmark är inte lika tillgänglig. Skogsplanteringar av gran är i många fall både otillgängliga och fattiga på naturvärden.

Klimatförändringarna innebär ökad risk för skador på jord- och skogsbruk genom exempelvis mer extrema väderhändelser men också att tillgången på vatten minskar samtidigt som jordbrukets vattenbehov kan komma att öka. Ökat upptag av koldioxid i skog och mark är en strategi för att minska Skånes nettoutsläpp av växthusgaser.

Att hushålla med Skånes jordbruks- och skogsmark är en förutsättning för en långsiktigt hållbar markanvändning. Boverket, Länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten genomför under 2021 en översyn av hur jordbruksmarken ska hanteras i den översiktliga planeringen.

3.5 LANDSKAP, JORDBRUK OCH SKOGSBRUK

Planeringsprinciper:

3.5 i - Hushålla med och ta hänsyn till Skånes värdefulla jordbruksmark.

3.5 ii - Utveckla odlingslandskapets kvaliteter för biologisk mångfald, vattenfördröjning och infiltration samt rekreation.

3.5 iii - Utveckla Skånes skogar i samverkan mellan olika aktörer. Ta hänsyn till miljö, produktion, rekreation och innovation.

3.5 iiii - Planera med hänsyn till Skånes kulturlandskap och landskapskaraktärer och beakta den regionala identiteten som de blågröna strukturerna bidrar till.

Genomförandekategori:

- Kunskap
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

2.4 - hållbar livsmedelsproduktion och motståndskraftiga jordbruksmetoder

6.4 - effektivisera vattenanvändning och säker vattenförsörjning

6.6 - skydda och återställ vattenrelaterade ekosystem

8.4 - förbättra resurseffektiviteten i konsumtion och produktion

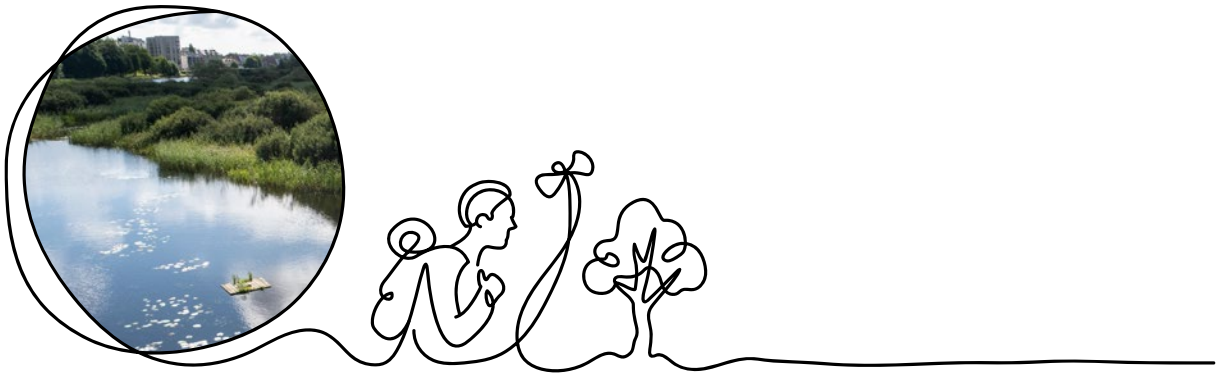
11.A - främja nationell och regional utvecklingsplanering

12.2 - hållbar förvaltning och användning av naturresurser

15.1 - bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten

15.2 - främja hållbart skogsbruk, stoppa avskogningen och återställ utarmade skogar

17.14 - stärk politisk samstämmighet för hållbar utveckling

3.6 Vatten i landskapet

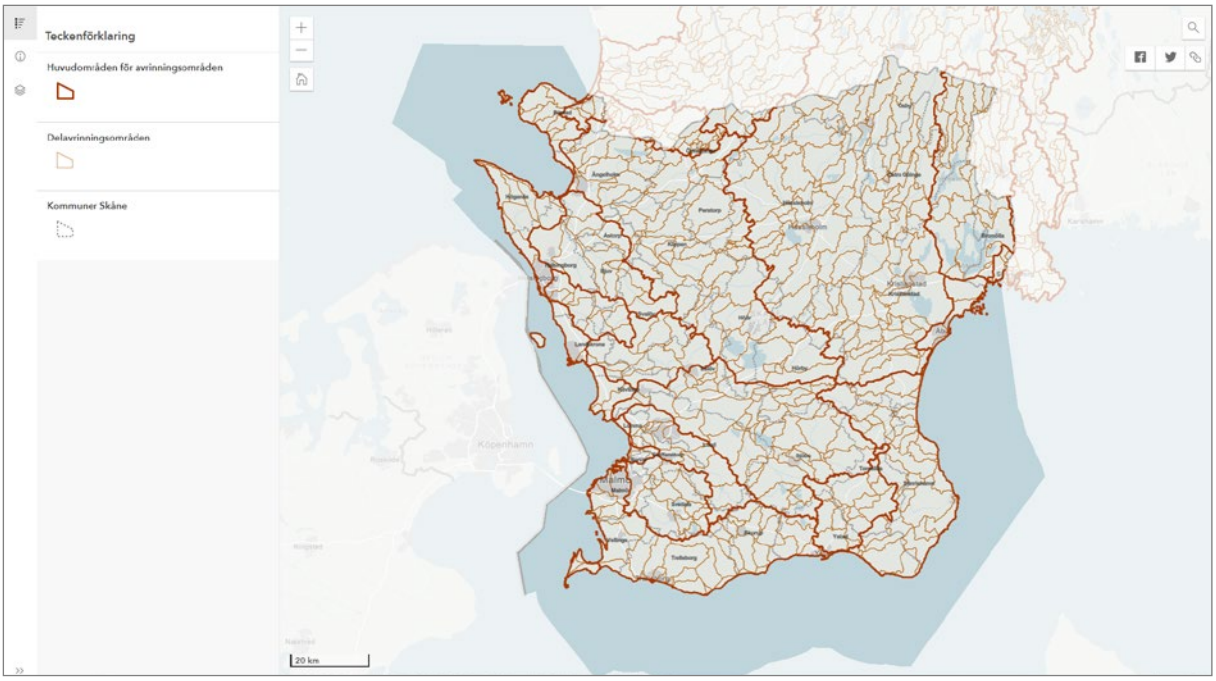
Kvantiteten av både yt- och grundvatten kommer att minska i Skåne om inte aktiva åtgärder genomförs. Vatten av tillräcklig kvantitet och kvalitet är en förutsättning för att kunna bibehålla en god folkhälsa, livskraftigt jordbruk, hållbar tillväxt i näringslivet samt en biologiskt rik grön infrastruktur för rekreation och turism. Att öka markens vattenhållande förmåga bidrar till att minska effekterna av klimatförändringarna. Åtgärder för att fördröja vattnets tid i landskapet resulterar i att renare vatten når havet samt till en bättre livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Utöver detta behövs även åtgärder införas för att möta den utmaning som kommer med att fler personer ska bo och nyttja vår gemensamma vattenresurs. En ökad befolkningsmängd kan innebära att en ökad mängd skräp, mikroföroreningar samt läkemedelsrester når vattendrag och hav. Berörda aktörer behöver proaktivt arbeta med ett "från källa till hav - koncept" för att minska föroreningar och nå utpekade miljökvalitetsnormer. Gällande miljökvalitetsnormer kan nås digitalt via vatteninformationssystem Sverige (VISS). Samtliga aktörer inom regionen behöver utöver effektivisering och minimering av vattenanvändning även rena sina vattenutsläpp för att nå en cirkulär vattenhantering som möjliggör ökad produktion och nyetableringar i regionen.

Kommunerna har ett stort ansvar att genom sin planering ge vattnet mer utrymme i landskapet och i tätorterna. Vattnet sträcker sig över administrativa gränser och det behövs en bredare samverkan i beslut som berör planering av gemensamt vatten inom avrinningsområdena. Målen för kommunernas vattenåtgärder behöver vara ambitiösa på både kort och lång sikt för att Skåne inte ska hamna i en krissituation med vattenbrist eller få otjänligt dricks- eller badvatten.

VISS

Vattenatlas

Avrinningsområden i Skåne och angränsande regioner.

Öppna som interaktiv karta här.

3.6 VATTEN I LANDSKAPET

Planeringsprinciper:

3.6 i - Planera utifrån avrinningsområden.

3.6 ii - Planera för att öka vattnets utrymme och fördröja vattnets tid i landskapet.

3.6 iii - Planera och samordna proaktivt uppströmsarbete (från källa till hav) för att minska skräp, mikroföroreningar och läkemedelsrester utifrån avrinningsområden.

Genomförandekategori:

- Kunskap
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

6.4 - effektivisera vattenanvändning och säker vattenförsörjning

6.5 - integrerad förvaltning av vattenresurser

6.6 - skydda och återställ vattenrelaterade ekosystem

6.B - stöd lokalt engagemang i vatten- och sanitetshantering

12.2 - hållbar förvaltning och användning av naturresurser

17.14 - stärk politisk samstämmighet för hållbar utveckling

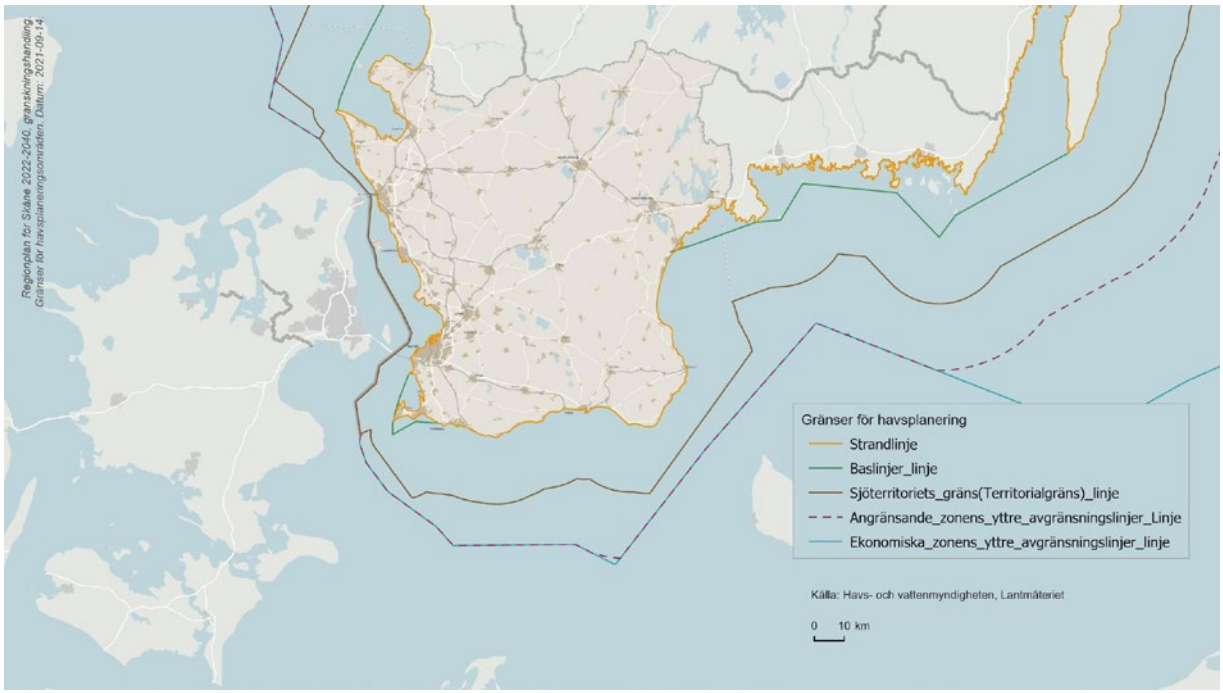

3.7 Havet och kusten

Många intressen och värden ska samsas i havet och längs Skånes kuster såsom sjöfart, yrkesfiske, energiutvinning, naturvård, rekreation, friluftsliv och turism. Den oexploaterade kusten och dess värden är en gemensam resurs för hela Skåne. Havet är starkt påverkat av övergödning, invasiva arter och föroreningar. Klimatförändringarna med stigande havsnivåer påverkar Skånes kustnära natur och bebyggelse negativt med ökad erosion och översvämningsrisk. Den långsiktiga målsättningen är ett hav och kust i balans med ekosystem som förser atmosfären med syre, ger husrum till många arter, reglerar väder och klimat samt höjer vår livskvalitet. Fungerande ekosystem och en god miljö är också en förutsättning för de marina och maritima näringarna.

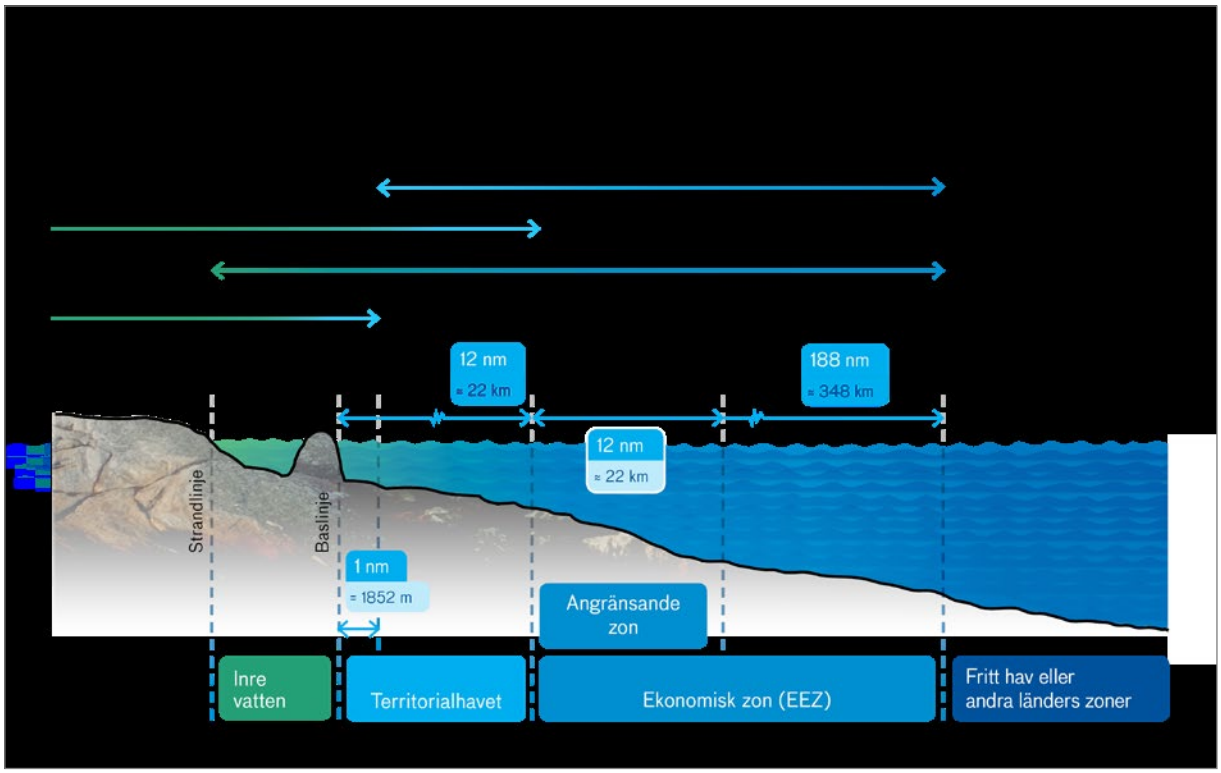
Skånes kust är påverkat av stranderosion och inom vissa områden finns det överhängande risk för översvämning av samhällsviktiga funktioner så som infrastruktur. Erosionsdrabbade kustområden är en komplex utmaning som kräver bred samverkan om lösningar.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har lämnat över förslag till statliga havsplaner för Sverige till regeringen som fattar beslut senast 2021. Det finns många kopplingar mellan den statliga havsplaneringen och kommunala och regionala frågor. Kustkommunerna har en nyckelroll i havsplaneringen. Länsstyrelsen i Skåne har i uppdrag att utreda hur behovet av ett marint skydd kan tillgodoses.

Gränser för havsplaneringsområden i Skåne.

Öppna kartan som PDF här.

Gränser för havsplaneringsområden i Skåne, 1 nautisk mil = 1852 meter. Källa: Havs- och vattenmyndigheten.

3.7 HAVET OCH KUSTEN

Planeringsprinciper:

3.7 i - Använd havsplaneringen som verktyg för att skydda värdefulla områden och den biologiska mångfalden i havet och skapa samtidigt förutsättningar för en fortsatt produktion av havets ekosystemtjänster.

3.7 ii - Värna den oexploaterade kusten och dess värden för naturvård, rekreation, friluftsliv, besöksnäring och identitet som en gemensam resurs för hela Skåne.

3.7 iii - Skapa och värna om kustnära våtmarker och strandängar som kan översvämmas och mildra erosion.

Genomförandekategori:

- Kunskap
- Dialog och samverkan – inspiration
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

14.2 - skydda och återställ ekosystem

14.5 - bevara kust- och havsområden

14.C - implementera och verkställ den internationella havsrättskonventionen

15.1 - bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten

15.5 - skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer

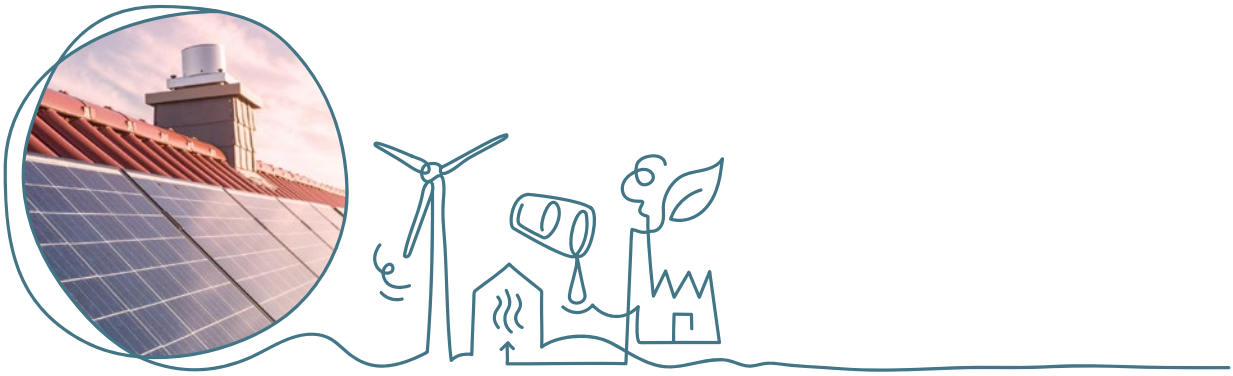

4. Teknisk infrastruktur

Den tekniska infrastrukturen tillgodoser samhällets behov av el, värme, kyla, energigas, dricksvatten och digital uppkoppling samt säkerställer hantering av dagvatten, avloppsvatten och avfall. Hållbar, resilient, robust och säker teknisk infrastruktur kräver framsynt planering och god samverkan mellan flertalet samhällsaktörer inom och utanför Skåne. Skånes invånare och företag måste kunna lita på att den tekniska infrastrukturen levererar med tillräcklighet och tillförlitlighet. Därtill ska försörjning av el, värme, kyla och energigaser ske med låga utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar som påverkar klimat, miljö och människors hälsa. Dricksvatten ska vara rent och med säker tillgång. Dagvatten, avloppsvatten och avfall ska hanteras med låg påverkan på miljö, egendom och människors hälsa.

Digital uppkoppling ska ske med omsorg om hälsa och integritet. Alla system måste ta höjd för klimatförändringar, extremväder och risker för olyckor och intrång.

En stor del av dagens tekniska infrastruktur är ålderstigen och behöver förnyas innan 2040. Andra delar måste utvecklas med nya lösningar för att möta och stödja samhällets utveckling. Därigenom finns möjlighet att säkerställa att alla får lika tillgång till teknisk infrastruktur av god kvalitet. En generell digital omställning är viktig såväl för individen som för det skånska näringslivet.

4.1 Energiförsörjning

Utbyggnad av elnät tar lång tid, särskilt på stamnäts- och regionnätsnivå. Det är komplicerade processer med flera inblandade parter och det behövs dessutom tillgång till mark för ledningar och tekniska anläggningar. Det är därför viktigt att utvecklingen av elnäten integreras tidigt i den kommunala fysiska planeringen.

Det är också väsentligt att ta hänsyn till kraftöverföringen i det svenska stamnätet och från utlandet. Skåne har ett stort behov av mer fossilfri elproduktion, dels för att minska risken för kapacitets- och effektbrist i Skåne och dels för att minska elpriset i södra Sverige.

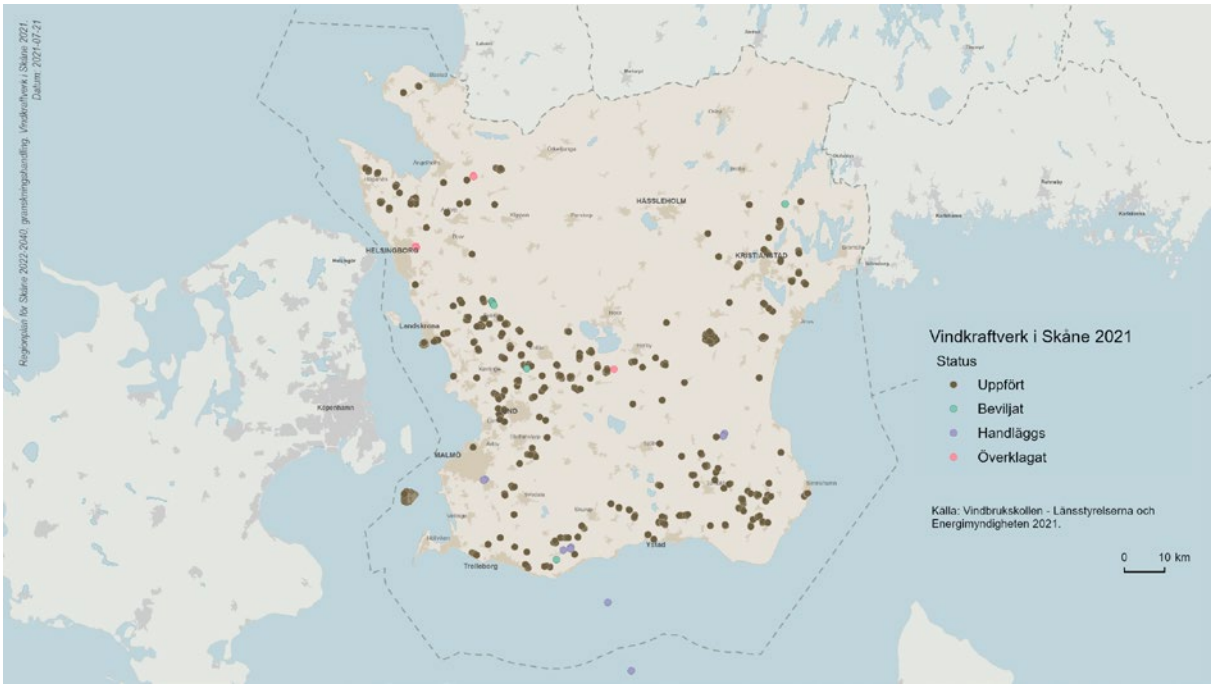
Skåne har potential att producera mer energi såsom biogas, vätgas, solkraft och vindkraft. Det kommer att behövas mer vindkraft på land och till havs i framtiden. Det finns också stor potential i Skåne att utveckla värme från djupgeotermi och tillvarata spillvärme och återvunnen energi. Utvecklingen av biogas och vätgas kan främjas ytterligare. Möjligheterna är goda i Skåne, men det krävs bland annat att logistiken för distribution av biogas och vätgas till användare är god.

Klimat och energistrategi

Transmissionsnät för el i Skåne.

Öppna som interaktiv karta här.

Vindkraftverk i Skåne 2021.

Öppna kartan som PDF här.

4.1 ENERGIFÖRSÖRJNING

Planeringsprinciper:

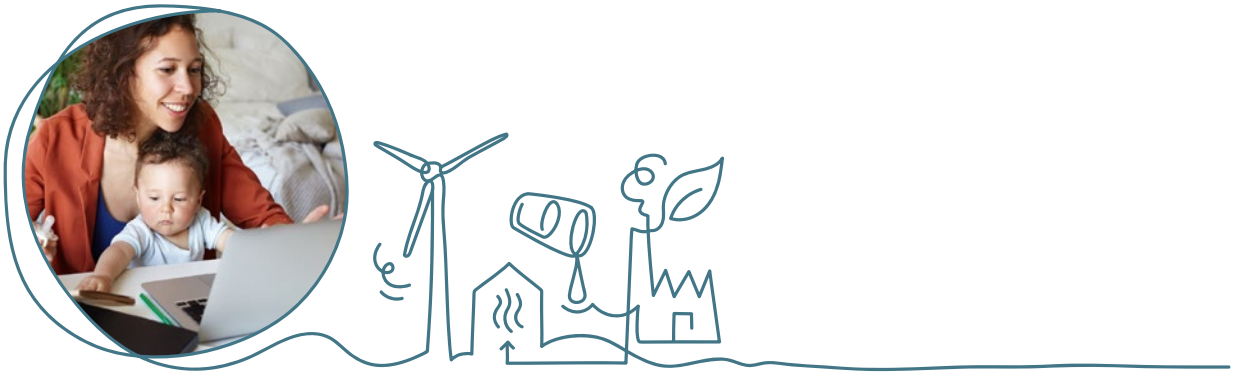
4.1 i - Främja utvecklingen av tranmissionsnät, regionnät och lokalnät i den fysiska planeringen.
4.1 ii - Främja utbyggnaden av fossilfri energiproduktion.
4.1 iii - Verka för en samsyn i Skåne gällande utveckling av sol- och vindkraft.

Genomförandekategori:

- Remissinstans
- Kunskap
- Dialog och samverkan – inspiration
- Dialog och samverkan – stöd och samordning,

Koppling till delmål i Agenda 2030:

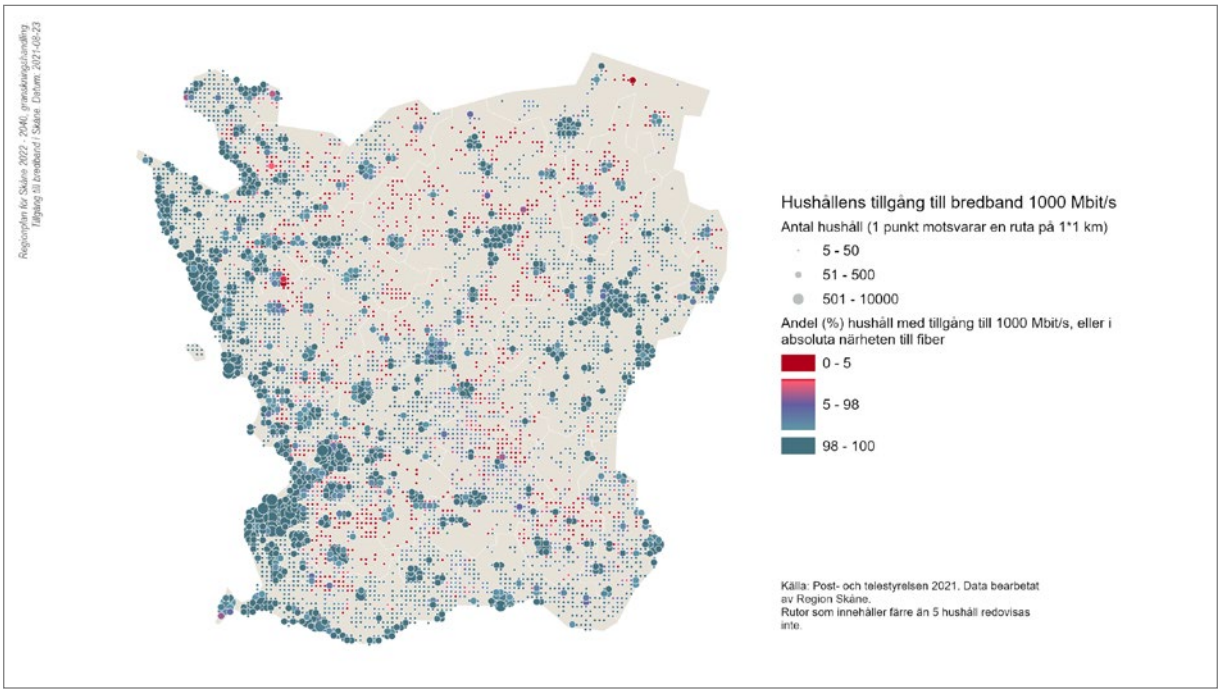
7.1 - tillgång till modern energi för alla
7.2 - öka andelen förnybar energi i världen
11.A - främja nationell och regional utvecklingsplanering

4.2 Digital infrastruktur

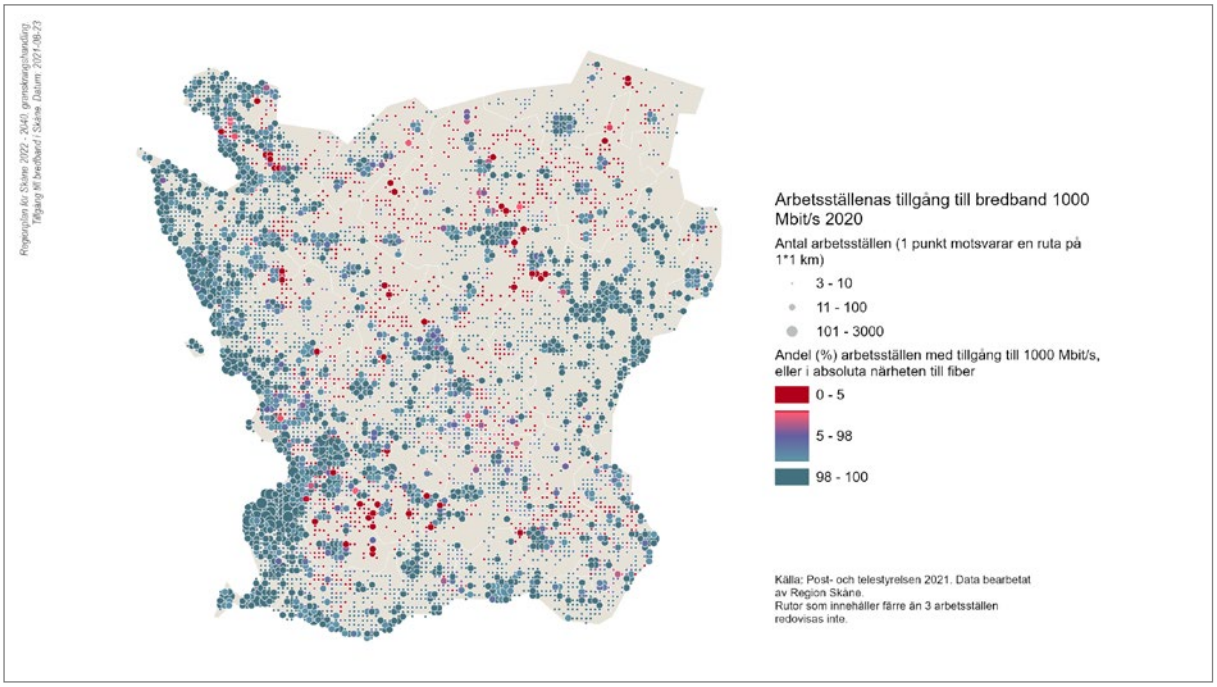
En robust och väl utbyggd digital infrastruktur ger goda förutsättningar för bland annat näringslivsutveckling, sysselsättning, forskning och innovationer, vård och omsorg, miljö och klimat, utbildning och kompetensförsörjning samt social delaktighet. Det nationella målet är att 98 procent av hushållen ska ha möjlighet till bredbandsanslutning om 1000 Mbit/s senast år 2025. En del kommuner har redan nått längre än så. Under pandemin har många fysiska aktiviteter ersatts av digitala och det är tydligt hur beroende samhället har blivit av den digitala infrastrukturen. Sverige har i jämförelse med omvärlden haft bra förutsättningar, mycket tack vara en omfattande utbyggnad av kapacitetsinfrastruktur (fiber) som har klarat den ökade belastningen.

I Skåne finns utmaningarna avseende utbyggnad av bredbandsinfrastruktur framför allt på landsbygden, där långa avstånd till stamnät ökar produktionskostnaden och minskar det kommersiella intresset. Det ska finnas förutsättningar för att kunna bo och vara verksam i hela Skåne och det är viktigt att arbeta för att undvika en digital klyfta mellan stad och land. En fullt utbyggd digital infrastruktur binder samman hela regionen och är bland annat en förutsättning för att digitalisera hälso- och sjukvården och öka samhällets förmåga att erbjuda alla invånare vård på samma villkor. Den digitala infrastrukturen kan även bidra till ett minskat resande vilket också gör den till en klimatsmart och hållbar lösning. I takt med att den digitala infrastrukturen blir bärare av allt fler samhällskritiska funktioner ökar också behovet av att trygga såväl robusthet som säkerhet. Infrastrukturen måste vara tillförlitlig och ha hög säkerhet för överföring av känslig information. Den digitala infrastrukturen måste vara en naturlig del av samhällsplaneringsprocessen på såväl kommunal, regional och nationell nivå.

Andel hushåll per ruta (1x1 km) som har tillgång till bredband inklusive absolut närhet till bredband 1000 Mbit/s.

Öppna kartan som PDF här.

Andel arbetsställen per ruta (1x1 km) som har tillgång till bredband inklusive absolut närhet till bredband 1000 Mbit/s.

Öppna kartan som PDF här.

4.2 DIGITAL INFRASTRUKTUR

Planeringsprinciper:

4.2 i - Främja utbyggnad av digital infrastruktur på landsbygden.

4.2 ii - Planera för ökad digital robusthet och säkerhet för att säkra samhällskritiska funktioner.

Genomförandekategori:

- Kunskap
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

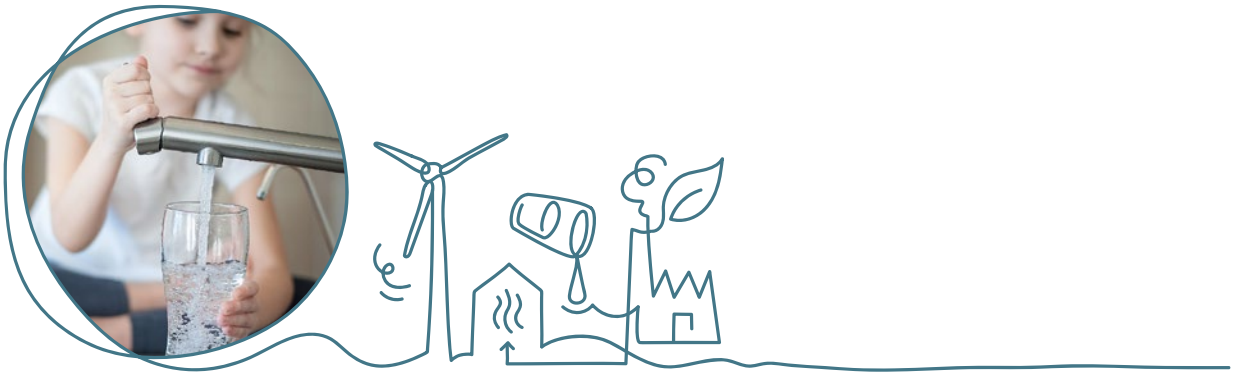
Koppling till delmål i Agenda 2030:

9.C - tillgång till informations- och kommunikationsteknik för alla

11.A - främja nationell och regional utvecklingsplanering

11.B - implementera strategier för inkludering, resurseffektivitet och katastrofriskreducering

17.14 - stärk politisk samstämmighet för hållbar utveckling

4.3 Vattenförsörjning

Klimatförändringarna har tillsammans med de senaste årens vattenbrist satt fokus på vattentillgången för både hushåll och näringsliv. Skånes sötvattenresurs är redan idag begränsad, särskilt under de varmare månaderna, och behöver hanteras därefter. En långsiktigt hållbar vattenförsörjning är en förutsättning för en resilient samhällsutveckling, jordbrukets produktionsförmåga och ett konkurrenskraftigt näringsliv. Många skånska företag upplever redan idag att tillgången på vatten sätter begränsningar för deras produktion och utvecklingsmöjligheter. Ansvaret för dricksvattenfrågan är fragmenterat och delas mellan flera olika myndigheter och kommunerna. Det är däremot kommunerna som har det yttersta ansvaret. En ökad samverkan är viktig och Region Skåne behöver utveckla sin roll och ta gemensamt ansvar i frågan tillsammans med andra myndigheter och aktörer.

En växande befolkning och kommande klimatförändringar innebär att fler kommer behöva dela på en minskande vattenresurs och ett aktivt arbete behövs därför för att säkerställa en effektiv vattenanvändning. För att detta ska vara möjligt och hållbart behövs tydliga mål tas fram för att få samtliga vattenanvändare att inte förbruka mer vatten än vad som är motiverat. Det kräver effektivisering och återvinning av vattenanvändningen, exempelvis genom att använda andra vattenkällor än dricksvatten i de processer där detta är möjligt. Långsiktigt behövs också en tydlig bild av Skånes totala vattenbalans, det vill säga hur mycket vatten som finns tillgängligt och hur mycket vatten som används av olika användare. Detta för att skapa en bild över vilken buffertkapacitet som finns i systemet och hur detta varierar med säsong och klimat.

4.3 VATTENFÖRSÖRJNING

Planeringsprinciper:

4.3 i - Planera för att säkra hela logistikkedjan från dricksvattentäkterna tills vattnet når vattenanvändarna.

4.3 ii - Verka för att få samtliga vattenanvändare att effektivisera sin vattenanvändning med målsättningen att mindre vatten ska räcka till fler personer.

4.3 iii - Verka för att en tydligare bild av vattenbalansen tas fram inom varje avrinningsområde i Skåne.

Genomförandekategori:

- Kunskap
- Dialog och samverkan – stöd och samordning

Koppling till delmål i Agenda 2030:

6.1 - säkert dricksvatten för alla

6.4 - effektivisera vattenanvändning och säker vattenförsörjning

6.5 - integrerad förvaltning av vattenresurser

6.B - stöd lokalt engagemang i vatten- och sanitetshantering

11.A - främja nationell och regional utveckling

Genomförande och uppföljning

Genomförande av regionplanen

Den regionala utvecklingsstrategin anger att visionen om Det öppna Skåne 2030 förverkligas genom att utvecklingsaktörerna i Skåne samverkar. Det är genom områdesstrategierna – varav Regionplan för Skåne är en – som den regionala utvecklingsstrategin genomförs. Regionplan för Skåne är ett verktyg för Skånes utveckling där Region Skåne samordnar inriktningen och genomförandet av fysisk planering tillsammans med de regionala utvecklingsaktörerna i sin roll som regionplaneorgan.

Region Skåne och kommunerna i samverkan

Rollen som regionplaneorgan utvecklas i samarbete med de regionala utvecklingsaktörerna. Kärnan ligger i att skapa en plattform där samtliga regionala utvecklingsaktörer möts för att gemensamt utveckla kunskap och driva utvecklingen genom dialog och samverkan. Region Skåne har en särskild uppgift som remissinstans för kommunernas översiktsplaner och riktlinjer för bostadsförsörjning. Regionplan för Skåne skapar förutsättningar för Skånes utveckling. Det gäller i frågor där det finns gemensamma, mellanregionala, regionala eller mellankommunala utmaningar för Skåne.

Region Skåne har ett ansvar i de områden där regionen har rådighet och där samordning sker internt. Utöver det ingår i Region Skånes roll som regionplaneorgan att vara kunskapsgenererare av det regionala perspektivet i samhällsplaneringen och att identifiera och potentiellt initiera samverkansmöjligheter i mellankommunala frågor. Att omsätta strategi och kunskap i handling faller sedan på de olika utvecklingsaktörerna. Regionplanen ska vara ett verktyg som bidrar till att tydliggöra kopplingar i mellankommunala och regionala frågor i den fysiska planeringen och lyfta de måldokument, strategier och planeringsprinciper som berörs.

Aktiviteter i genomförande av Regionplan för Skåne 2022 – 2040

Regionplan för Skåne kommer att genomföras genom många olika insatser och i samarbete med samtliga regionala utvecklingsaktörer. Alla aktiviteter som ingår i genomförandet av Regionplan för Skåne 2022-2040 kopplar an till en i regionplanen utpekad utmaning, strategi och planeringsprincip.

Dessa kategoriseras enligt följande:

- Regionalt planeringsstöd i form av remissinstans
- Kunskapsgenerering inom regionalt viktiga frågor
- Dialog och samverkan för hantering av Skånes utmaningar

Region Skåne har ansvar för att nedanstående aktiviteter genomförs under planperioden.

Regionalt planeringsstöd i form av remissinstans

Arbetssätt inom ramen för genomförandet av Regionplan för Skåne 2022 – 2040 som remissinstans för kommunala översiktsplaner (reglerat förfarande i Plan- och bygglag 2010:900) och kommunala riktlinjer för bostadsförsörjning enligt Lag (2000:1383)

Region Skåne är formell remissinstans till kommunernas översiktsplaner och riktlinjer för bostadsförsörjning. Region Skåne lämnar även yttranden över väg- och järnvägsplaner.

Den kommunala översiktsplaneringen ska ha en tydlig strategisk nivå och koppling till nationella och regionala mål, planer och program. Region Skåne yttrar sig utifrån det regionala utvecklingsansvaret genom att hänvisa till Regionplan för Skåne 2022 – 2040 och andra regionala kunskapsunderlag och områdesstrategier som ett stöd i den kommunala planeringen. Det är i den kommunala översiktliga planeringen som regionplanen konkretiseras. Region Skåne yttrar sig över översiktsplanerna även som sakägare och huvudman för hälso- och sjukvården och kollektivtrafiken för att säkerställa en god samordning mellan kommunal och regional nivå för Skånes utveckling.

I riktlinjer för bostadsförsörjning ska kommunen beskriva mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet och de insatser kommunen planerar för att uppnå målen. Kommunen ska analysera den demografiska utvecklingen, efterfrågan på bostäder, bostadsbehovet för särskilda grupper och marknadsförutsättningar. Riktlinjer för bostadsförsörjning ska vara vägledande vid kommunernas planläggning enligt PBL. Region Skåne yttrar sig över riktlinjer för bostadsförsörjning utifrån Regionplan för Skåne 2022 – 2040 och regionala beräkningar och analyser av till exempel demografiskt bostadsbehov och marknadsdjup, för att bidra till bra kunskapsunderlag för kommunerna och en bättre samordning gällande bostadsfrågorna i Skåne.

Kunskapsgenerering inom regionalt viktiga frågor

Arbetssätt för fortsatt kunskapsutveckling inom ramen för genomförandet av Regionplan för Skåne 2022 - 2040

Arbetet med att genomföra och följa upp Regionplan för Skåne 2022 – 2040 görs genom att löpande identifiera gemensamma utmaningar för Skåne tillsammans med de regionala utvecklingsaktörerna och tillsammans genomföra analyser, rapporter och projekt som behövs för Skånes utveckling.

Detta arbetssätt omfattar till exempel att arbeta proaktivt och kontinuerligt utveckla ett regionalt helhetsperspektiv i aktuella sakfrågor samt delregionala underlag där det är möjligt och behövs. Tillsammans bidrar det till att utveckla respektive roller i arbetet, skapa förståelse och samsyn. Konkret omfattar arbetssättet framtagande av:

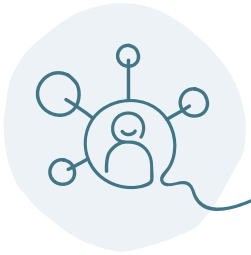
- regionala handlingsplaner
- planerings- och kunskapsunderlag i form av TemaPM
- rapporter, behovsanalyser och studier

Kunskapen sprids, delas och utvecklas sedan genom seminarier, workshops och lärandeträffar.

Kunskapsgenererande aktiviteter inom regionalt viktiga frågor

Region Skåne ansvarar för att under planens genomförande initiera kunskapsgenererande aktiviteter genom ovan nämnda arbetssätt inom följande områden som identifieras i planen. Tillhörande planeringsprinciper inom parentes.

- Bebyggelse (1.1 i - iii)
- Bostadsförsörjning och bostadsmarknaden (1.4 ii)
- Digital infrastruktur inklusive bredbandsutbyggnad (1.5 iii, 4.2 i)
- Energiförsörjning inklusive förnybar energiproduktion (4.1 ii)
- Framtidens hälsosystem (1.6 i, 1.6 ii)
- Hälsofrämjande planering (1.6 i, 1.6 ii)
- Likarättsperspektivet i fysisk planering (1.6 i, 1.6 ii)
- Leder för vandring och cykling (3.4 i, 3.4 ii)
- Kulturmiljö (3.4 ii)
- Gestaltad livsmiljö (1.3 i, 1.3 ii, 1.6 ii)
- Kollektivtrafik generellt (1.1 ii, 1.1 iii, 2.1 i, 2.1 ii, 2.2 i, 2.2 iii, 2.2 iiii)
- Mobilitet (2.1 i - iiii)
- Gränsöverskridande transporter (2.3)
- Gods- och logistikfrågor inklusive hamnarnas tillgänglighet (2.4 i, 2.4 ii)
- Kapacitetsutnyttjandet på Öresundsbron (2.4 ii)
- Redundans i järnvägsnätet vad gäller gränspassager (2.4 i)
- Grönstruktur (1.7)
- Grönområden med höga naturvärden (3.1 i, 3.2 i)
- Havs- och kustplanering (3.7 i)
- Höjda vattennivåer och förebyggande planering (1.2 i, 1.2 ii)
- Vattentillgångar för att säkra vattenförsörjning (4.3 i - iii)
- Vatten i landskapet (3.6)
- Hållbar markanvändning och jordbruksmarkens värde (3.5 i)
- Livsmedelsproduktion och fysisk planering (3.5 ii, 3.5 iii)
- Innovationsperspektiv på fysisk planering (1.5 i, 3.5 iii)
- Yrkesutbildningarnas geografiska fördelning (1.5 i)

Dialog och samverkan för hantering av Skånes utmaningar

Arbetssätt för dialog och samverkan inom ramen för genomförandet av Regionplan för Skåne 2022 - 2040

De regionala utvecklingsaktörerna driver utvecklingsarbetet framåt genom dialog och samverkan i olika former. Region Skåne ansvarar för att under planens genomförande initiera dialog- och samverkansaktiviteter som svarar mot behov som identifieras i planen. Ett urval av dessa sammanfattas i underrubrikerna; Region Skåne som huvudaktör, Inspiration, Påverkan, Stöd och samordning.

Dialog- och samverkansinsatser i urval

Med hänvisning till planeringsprinciperna:
1.2 i, 1.2 ii, 1.3 ii, 1.3 iii, 1.4 i, 1.5 ii, 1.6 iii, 1.8 ii, 2.1 i, 2.1 iii, 2.2 ii, 2.2 iii, 2.3 i, 3.1 i, 3.4 ii, 3.4 iii, 3.5 i, 3.6 i, 3.6 ii, 4.2 i, 4.2 ii

Region Skåne som huvudaktör

Region Skåne har en särskild roll som regionplaneorgan och planupprättare men också som genomförare av planen utifrån det regionala utvecklingsuppdraget, i egenskap av sjukvårdsaktör, fastighetsägare och fastighetsutvecklare, kollektivtrafikmyndighet och andra statliga och lagstiftade uppdrag. Härigenom har Region Skånes agerande en påverkan på den fysiska planeringen och samhällsutvecklingen.

Inom regionplaneuppdraget är Region Skåne huvudaktör när:

- Region Skåne agerar förebildligt som beställare, byggherre och förvaltare, till exempel i samarbete med Regionfastigheter och Krisberedskap, Säkerhet och miljöledning.
- Region Skåne direkt påverkar bebyggelseutvecklingen genom omsorgsfull gestaltning och planering av sjukhus och vårdmiljöer tillsammans med Regionfastigheter och Hälso- och sjukvården.
- Region Skåne har det politiska och ekonomiska ansvaret för den samhällsfinansierade kollektivtrafiken i egenskap av kollektivtrafikmyndighet och är beställare av samhällsfinansierad kollektivtrafik samt utförare genom Skånetrafiken.
- Region Skåne samordnar prioriteringar av statliga investeringar i Skåne.

Inspiration

Vissa dialog- och samverkansformer syftar till att vara inspiration för utvecklingsaktörerna och utvecklingsarbetet. Inom regionplaneuppdraget bidrar Region Skåne till inspiration och innovation genom att:

- agera som inspiratör och samlande kraft och verka för en ökad kunskap kring gestaltad livsmiljö i Skåne genom utbildningssatsningar.
- lyfta goda exempel för att visa hur planeringen kan användas för att främja samtliga hållbarhetsdimensioner och regional utveckling genom utdelning av priser, exempelvis Skånes Arkitekturpris, eller andra typer av kommunikation/spridning av framgångsrika arbetssätt i de olika forum Region Skåne driver eller medverkar i.

Påverkan

Genom dialog och samverkan med kommunerna, myndigheter och andra organisationer kan den regionala agendan sättas gemensamt. Detta arbetssätt faller under påverkansarbete nationellt och internationellt. En del i regionplaneuppdraget är att samla och förstärka Skånes röster inom ramen för fysisk planering och Region Skåne kraftsamlar för Skåne genom att:

- påverka planering av sjukhus och vårdmiljöer genom att synliggöra det regionala perspektivet och genom omsorgsfull gestaltning av vårdmiljöer
- verka för att genomföra Skånebilden, med fast förbindelse mellan Helsingborg och Helsingör och

Öresundsmetro mellan Malmö och Köpenhamn tillsammans med andra utvecklingsaktörer.

- skapa förutsättningar för skånskt näringsliv genom att identifiera behov för utveckling i Skåne.
- genomföra insatser för ett ändrat samhällsbeteende genom ökad samverkan mellan kommuner, regioner samt med myndigheter och andra intressenter.

Stöd och samordning

Dialog och samverkan med fokus på stöd och samordning syftar till att gemensamt nå dit ingen enskild utvecklingsaktör når själv. Inom regionplaneuppdraget verkar Region Skåne som stöd och samordnande funktion genom att:

- stötta kommuner i dialogen med andra myndigheter.
- utveckla och samordna planeringsunderlag tillsammans med andra aktörer i mellankommunala och mellanregionala strategier.
- samverka på mellankommunal och mellanregional nivå och bjud in markägare och andra brukare i frågor som rör planering av grönstruktur.
- delta i samordningen av havsplaneringen med mellankommunala och mellanregionala strategier utifrån avrinningsområdena.
- utgöra en plattform för bostadsförsörjningsfunktionen i kommunerna för gemensamt lärande och kunskapsutbyte.
- lyfta fram behov av satsningar genom Planeringssamverkan.
- genomföra tidig dialog med de skånska kommunerna i planeringen kring behoven av mark för kollektivtrafik och vårdmöjliggöra samverkan med Länsstyrelsens för reflektion kring Skånes karaktär och möjliga insatser för att ta tillvara och utveckla Skånes kulturlandskap.

Medborgarengagemang

Dialog och samverkan med fokus på medborgarengagemang i den fysiska planeringen arbetar för ökad tilltro och tillit till demokratiska institutioner. Det ska lyfta demokratiprocessen och bjuda in Skånes invånare att påverka i frågor inom regional fysisk planering där medborgarna ska kunna bidra till och delta i utvecklingen.

Inom regionplaneuppdraget ska Region Skåne verka för medborgarengagemang genom att:

- minst en gång per mandatperiod och inom ramen för regionplaneprocessen genomföra och följa upp undersökningen av Skåningarnas inspel i regionala planeringsfrågor genom Skånepanelen.
- utveckla en modell för att involvera barn och unga i regionplaneprocessen framgent för att stärka förståelsen för samhällsbyggnad och demokratiprocesser inom hållbar utveckling.
- engagera medborgare tillsammans med kommunerna genom forum för dialog och samverkansprocesser där planeringen för människan i centrum kan ta form tillsammans med människorna i Skåne.

Befintliga plattformar för dialog

Dialog och samverkan som arbetssätt ingår i redan etablerade och befintliga plattformar och ovannämnda aktiviteter kommer att ske bland annat genom dessa:

Regionplanerådet:

Till arbetet med regionplanen och regional fysisk planering finns en styrgrupp i form av Regionplaneråd. Det består av politiker från kommunerna och den regionala utvecklingsnämnden. Rådet fortsätter att bidra till regionplanearbetet genom tre årliga sammanträden.

Planeringssamverkan:

Planeringssamverkan är Region Skånes återkommande arena för aktuella frågor om den regionala utvecklingen med fokus på infrastruktur och kollektivtrafik. Planeringsamverkan riktar sig till tjänstepersoner i Skånes kommuner och statliga myndigheter som arbetar inom kollektivtrafik, infrastruktur och fysisk planering. Planeringssamverkan genomförs en till två gånger årligen.

Strukturerad dialog med kommunala politiker och tjänstemän:

Region Skåne ansvarar för att möjliggöra dialogen med de skånska kommunerna inom ramen för etablerade samarbeten med särskilt fokus på ansvariga politiker och tjänstepersoner inom samhällsbyggnad och fysisk planering. Dialog sker även i samverkan med andra aktörer, såsom Skånes Kommuner. Nyhetsbrev med aktuell information skickas till målgrupperna löpande.

Skånskt bostadsnätverk:

Region Skåne driver tillsammans med Länsstyrelsen Skåne *Skånskt bostadsnätverk* som sedan 2014 samlat bostadsmarknadens aktörer i årligen återkommande Skånskt bostadsforum och seminarier. Skånskt bostadsnätverk fungerar som en plattform för att skapa regional samsyn kring bostadsmarknaden i Skåne och sprida och diskutera analytiskt underlag som Region Skåne och andra utvecklingsaktörer tar fram.

Skånes effektkommission:

Sedan februari 2021 har Region Skåne initierat en effektkommission på energiområdet. Syftet med Skånes effektkommission är att förbättra elförsörjningen vad gäller leveranssäkerhet, kostnad och miljö. Genom en effektkommission kan skånska aktörer samla sig och agera gemensamt. https://utveckling.skane.se/tema/effektkommissionen/

Seminarieserien hållbar stadsutveckling:

Seminarieserien genomförs årligen för att skapa en mötesplats för det offentliga, akademin och privat sektor kring aktuella stadsutvecklingsfrågor. Syftet med seminarieserien är att sprida goda exempel på stadsutveckling i framkant, visa innovativa exempel, inspirera till att tänka nytt och lyfta aktuella utmaningar som är av vikt för den fysiska planeringen i Skåne och genomförandet av Regionplan för Skåne 2022 – 2040.

Utestående frågor

Under arbetet med framtagande av Regionplan för Skåne 2022–2040 har förslag och frågor uppkommit som inte kunnat hanteras eller inte bedömts relevanta att inarbeta i denna version av regionplan. Dessa utgör utestående frågor, som i nuläget inte ingår i regionplanen.

Syftet är att skapa transparens i hanteringen av inkomna förslag till förändring och aspekter av fysisk planering som inte bedömts möjliga att hantera i aktuellt skede av regionplaneprocessen. Dock kan denna bedömning komma att omvärderas framöver utifrån förändringar i omvärlden, regionalt prioriterade frågor och utifrån önskemål från kommuner och andra aktörer.

Avfallshantering: Region Skåne ser att hantering och transport av avfall är frågor som har en regional relevans och som i dialog med kommunerna skulle kunna utvecklas utifrån behovet av ny kunskap i ett mellankommunalt perspektiv.

Avrinningsområden: Avrinningsområden och vattenkvalité är frågor som också föreslagits inkluderas tydligare i regionplanen. Region Skåne vill gärna samverka tillsammans med kommuner och länsstyrelse i denna viktiga fråga. Hur denna samordning bör ske och vilken roll regionen har i detta sammanhang behöver utvecklas med samtliga berörda parter.

Bergtäkter: Materialhantering kommer att behöva utvecklas i genomförandet av regionplaneprocessen då det är en viktig mellankommunal fråga och ingår i Region Skånes arbete med att bidra till en mer cirkulär ekonomi. Täkter bedöms i nuläget inte aktuella att peka ut i en regionplan.

Besöksmål: Regionplan för Skåne 2022 – 2040 redovisar i nuläget inte besöksmål då denna information inte är tillgänglig i på regional nivå i dagsläget. Detta är ett arbete Region Skåne skulle vilja utveckla tillsammans med kommunerna.

Biotopskydd och naturvårdsavtal: Det är inte relevant ur ett regionalt perspektiv att redovisa biotopskydd och naturvårdsavtal i regionplanen då grönstrukturen redovisas på en övergripande nivå.

Grön tillväxtmotor: Regionplan för Skåne 2022 – 2040 tillämpar i nuläget inte begreppet grön tillväxtmotor men utvecklar gärna det tillsammans med kommuner som avser utvecklas som viktiga natur- och rekreationsnoder eller har tydligt fokus på tillväxt i Skåne utifrån gröna näringar. Exempelvis kan detta göras inom ramen för Greater Copenhagen och Grön Charter eller inom arbetet med STRING och en megaregional grön hubb.

Bostadsförsörjningsmål: Regionplan för Skåne 2022–2040 redovisar i nuläget inte förslag till några bostadsförsörjningsmål, men det finns anledning att diskutera vad som är rimlig bostadsutveckling utifrån efterfrågan på en regional nivå. Analyser på detta område genomförs och är ett arbete som kan utvecklas i samverkan med kommunerna utifrån behov. Region Skåne gör årliga beräkningar av bostadsbehov och marknadsdjup som kommuniceras till allmänheten och kommunerna. Region Skåne är intresserad av en fördjupad dialog med kommunerna avseende den regionala planeringens roll inom bostadsförsörjning och att eventuellt formulera bostadsförsörjningsmål för delar av Skåne eller enskilda kommuner.

Cykelpendlingsstråk: Regionplanen behandlar utöver potentiella supercykelvägar inte behov av enskilda

satsningar i cykelinfrastrukturen. Förslag till satsningar, finansiering och modeller för genomförande hanteras inom ramen för den regionala transportinfrastrukturplanen, RTI, vars process pågår parallellt med regionplaneprocessen.

Digital infrastruktur, 5G-utbyggnad: Region Skåne har en samordnande roll som bredbandskoordinator. 5G-utbyggnad är inte specifikt kopplad till mål i den nationella bredbandsstrategin och hanteras därför i dagsläget inte i regionplanen.

Godstransport och lokalisering av ny rangerbangård: Regionplan för Skåne 2022 – 2040 uppmärksammar behovet av rangerbangård ur ett regionalt perspektiv, men Region Skåne inkluderar inte förslag på lägen i denna version av Regionplan för Skåne 2022–2040. I fortsatt regional planering finns potential att fördjupa dessa frågor ytterligare.

Jordbruksmark: Region Skåne förtydligar i regionplanen vikten av att argumentera för skälen när jordbruksmark tas i anspråk, men gör inget tydligt ställningstagande i övrigt i aktuell version av Regionplan för Skåne 2022 – 2040. Här kan ytterligare utvecklingsarbete göras gemensamt av planeringsaktörerna utifrån önskemål från kommuner och andra aktörer.

Klimatsäkring av infrastruktur: Klimatsäkring av infrastruktur, exempelvis dricksvattentäkter och reningsverk, hanteras inte i denna version av regionplanen. Frågor av regional relevans kan i dialog med kommunerna utvecklas utifrån behovet av ny kunskap i ett mellankommunalt eller regionalt perspektiv.Även förslag om att visa områden med risk för värmebölja och nederbörd har inkommit. Områden där det finns eller kan finnas klimatrelaterade risker ska pekas ut i översiktsplanen (3 kap 5 § pbl) och tas därför inte upp mer detaljerat i regionplanen.

Klimatpåverkan och ökad trafik: Förslag om integrering av frågor såsom skogsområden, åkermark, bebyggda miljöer i stad, ort och på landsbygd i förhållande till ökad trafik har inkommit. Region Skåne instämmer i att det är viktigt att lyfta klimatpåverkan ur flera perspektiv även om granskningshandlingen ej utvecklats specifikt utifrån detta perspektiv eller detaljeringsnivå.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LiS), strandskyd: Region Skåne bedömer inte LIS-områden som aktuella att inarbeta i Regionplan för Skåne 2022 – 2040. De är under utredning nationellt och vi avvaktar därmed resultat från utredningen.

Logistik, lokalisering av ytkrävande verksamhetsområden t.ex. logistikområden: Verksamhetsområden identifieras som viktiga ur ett regionalt perspektiv, men frågan behöver utredas vidare innan lokalisering kan diskuteras om framtida verksamhetsområden ur ett regionalt nyttoperspektiv.

Logistiknod: Strukturkartan har kompletterats för att lyfta fram Malmö, Trelleborg, Ystad och Helsingborg som viktiga strategiska godsnoder samt tydligare belysa hamnarnas funktion och betydelse men i nuläget finns inte tillräckliga underlag för att utveckla frågan om logistiknod ytterligare. I fortsatt regional planering finns potential att fördjupa dessa frågor ytterligare utifrån behov.

Transportinfrastruktur och Europaspåret, fast förbindelse Öresund: Regionplanen utgår från den beslutade Skånebilden samt Regionsamverkan Sydsveriges infrastrukturpositionspapper gällande fasta förbindelser över Öresund, där Europaspåret inte ingår.

Transportinfrastruktur och Skånediagonalen: Skånediagonalen ingår inte bland de infrastrukturinvesteringar som Region Skåne prioriterar.

Transportinfrastruktur och Trelleborgsbanan: Förslaget i transportinfrastrukturen i strukturkartan baseras på Skånebilden och Regionsamverkan Sydsveriges positionspapper. Det utesluter dock inte att Trelleborgsbanan kan ingå i framtida planer och prioriteringar.

Vatten i tätort och lagstiftning: Region Skåne noterar behovet av uppdaterad lagstiftning gällande reglering av vatten i tätort men detta föranleder ingen ändring i granskningshandlingen. Frågan skulle kunna lyftas i genomförandet ur ett mellankommunalt perspektiv i dialog med kommunerna utifrån behovet av stöd i påverkansarbetet.

Vindkraft och lokalisering: Region Skåne har i dagsläget inte möjlighet att ta ställning till lokalisering av framtida vindkraftsetableringar inom ramen för regionplanen då det behövs mer underlag och förankring samt berör myndigheter, kommuner och andra aktörer.

Översyn av vägnätet för förutsättningar för kollektiva och individuella transporter: Region Skåne noterar synpunkten men den har inte lett till en justering av granskningshandlingen. Region Skåne har valt att lägga regionplanen på en strukturell och principiell nivå i denna version.

Uppföljning av regionplanen

Beskrivningen av hur regionplan för Skåne kommer att följas upp kommer att slutrevideras under hösten 2021 tillsammans med Region Skånes enhet för samhällsanalys för att gå i takt med uppföljningen av regionala utvecklingsstrategin liksom rapporten Hur har det gått för Skåne, HUGÅ, som kommer årligen. Andra viktiga underlag i utvecklingen av uppföljningsmodell utgörs av Agenda 2030 indikatorerna och uppföljning och rapporteringen av miljömålen.

Aktualisering av regionplan

Regionplanens aktualitet ska prövas en gång varje mandatperiod. Vidare ska årligen lämnas en rapport till regionala utvecklingsnämnden. Då sammanställs lärdomar och analyser som gjorts av nuläget i Skåne gällande fysisk planering, för att inarbetas i ny version eller aktualisering av regionplan. Detta innebär två parallella processer; en för att *genomföra* aktiviteter och projekt i samverkan för att nå målen i Det öppna Skåne 2030 kopplade till fysisk planering och en med dialoger för utvärdering och *uppföljning* av befintlig regionplan.

Strategisk miljöbedömning och uppföljning (reglerat förfarande i Miljöbalk 1998:808)

Den strategiska miljöbedömningen, *Konsekvensbedömning av Regionplan för Skåne 2022-2040*, anger hur uppföljning av den betydande miljöpåverkan ska göras.

Uppföljning av Det öppna Skåne 2030 – Hur har det gått i Skåne?

Visionsmålen i *Det öppna Skåne 2030* pekar ut riktningen för Skånes utveckling. Fysisk planering är en del av utvecklingen och regionplanen är det fysiska uttrycket av den regionala utvecklingsstrategin. Uppföljningen av utvecklingsstrategins mål kan därför i flera fall även hänföras till regionplanen. Följande mål berör särskilt regionplanens årliga uppföljning:

Visionsmål 1:
Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet

- Skapa en attraktiv närmiljö med tillgänglig rekreation

Visionsmål 3:
Skåne ska stärka mångfalden av goda livsmiljöer

- Dra nytta av Skånes flerkärniga ortsstruktur
- Stärka tillgängligheten och binda samman Skåne
- Skapa attraktiva platser med människan i centrum
- Samverka för en utvecklad bostadsmarknad
- Planera i samverkan för en hållbar mark- och vattenanvändning

Visionsmål 4:
Skåne ska ha en god miljö och en hållbar resursanvändning

- Verka för ett klimatneutralt och fossilbränslefritt Skåne
- Skapa förutsättningar för välfungerande ekosystem på land
- Kraftsamla för levande ekosystem i hav, sjöar och vattendrag samt en hållbar vattenförsörjning
- Verka för en frisk luft och giftfri miljö

Visionsmål 6:
Skåne ska vara globalt attraktivt

- Stärka den internationella tillgängligheten

Ansvarig och tidplan: Region Skåne ansvarar. Årligen i samband med uppföljning av *Det öppna Skåne 2030 – Hur har det gått i Skåne?*

Konsekvensbedömning

Konsekvensbedömningen av Regionplan för Skåne 2022-2040 innehåller en beskrivning av processen samt en redogörelse av planförslagets konsekvenser.

Konsekvensbedömningen utgör ett brett och kompletterande underlag till planförslaget. Den redogör inte för planförslagets fördelar och kvaliteter som plan och tar inte heller ställning till den breda samhällsutvecklingen som planförslaget syftar till att hantera. Det är enbart miljökonsekvenser, sociala konsekvenser och ekonomiska konsekvenser som beskrivs.

Konsekvensbedömningen är en integrerad del i planprocessen och bidrar till denna genom att inte enbart bli en efterhandsbedömning av det färdiga plandokumentet. Arbetet har därför påbörjats samtidigt som planprocessen och bedrivs parallellt med denna för att löpande utvärdera konsekvenserna av planförslaget. Inspel till planförslaget har gjorts vid ett flertal tillfällen och kommer att ske löpande under planprocessen. Konsekvensbedömningen är alltså under framtagande under hela planprocessen.

Som en tolkning av lagen (PBL 7 kap 3§) har Region Skåne valt att behandla och redovisa riksintressen, i den mån det är möjligt, i denna konsekvensbedömning gentemot planförslagets planeringsprinciper. Även konsekvenser för allmänna intressen bedöms gentemot planförslagets planeringsprinciper.

Regionplan för Skåne 2022–2040
Konsekvensbedömning

Öppna som PDF här

Du kan även läsa regionplanen här:

Regionplan för Skåne 2022–2040

Region Skåne
291 89 Kristianstad
Telefon: 044-309 30 00
utveckling.skane.se

§ 52 **KS.2020.0514**

Yttrande över Regionplan för Skåne 2022-2040

Ärendebeskrivning

Region Skåne har skickat förslag till Regionplan för Skåne på samråd för Eslövs kommun att yttra sig över. Utöver det underlag som planförslaget utgör har Region Skåne genomfört ett flertal workshopar och dialogsamtal där tjänstepersoner från Eslövs kommun har deltagit. Eslövs kommun har även varit delaktiga i framtagande av ett gemensamt yttrande från MalmöLundregionens tolv kommuner.

I handläggningen av Eslövs kommuns yttrande har tjänstepersoner från förvaltningarna Kommunledningskontoret samt Miljö och Samhällsbyggnad deltagit.

Beslutsunderlag

- Förslag till beslut; Yttrande över Regionplan för Skåne 2022-2040 - Samrådshandling
- Missiv till samrådshandling för Regionplan för Skåne 2022 – 2040
- Samrådshandling för Regionplan för Skåne 2022 – 2040
- Eslövs kommuns synpunkter på Regionplan för Skåne 2022-2040 – samrådshandling
- Yttrande regionplan MalmöLundregionen, slutligt utkast

Beredning

Eslövs kommun anser att ambitionen med utveckla ett regionalt perspektiv på den fysiska planeringen är god. Det finns många frågor som sträcker sig utanför den egna kommungränsen. Men regionplanen behöver tydligare definiera såväl syfte och målgrupp som problemformulering. Utan ett klargörande gällande dessa delar är det svårt att avgöra om planens innehåll och upplägg är relevant. Hur till exempel planeringsstrategier är utformade eller vad en struktur- eller markanvändningskarta visar beror på vem den riktar sig till.

Vidare efterlyser Eslövs kommun en fortsatt diskussion om utvecklingen av Skånes flerkärniga ortstruktur. Regionplanen behöver tydligare belysa följande aspekter:
- Varför är den flerkärniga strukturen viktig att arbeta med och vilket sätt är det mest gynnsamma att göra detta på?
- Beskriver den flerkärniga ortstrukturen ett nuläge eller Skånes utveckling i ett långsiktigt perspektiv?
- Region Skåne behöver tydligare beskriva hur ortshierarkin med tillväxtmotorer samt regionala och lokala kärnor är tänkt att användas och vilka effekter det får för de fysiska strukturerna i alla Skånes 33 kommuner.

- MittSkåne behöver synas mer i regionplanen och Eslövs viktiga roll i denna geografi behöver tydliggöras.

En genomgång av Eslövs kommuns synpunkter på samrådsförslaget finns i tillhörande beslutsunderlag.

Yrkanden
Catharina Malmborg (M) yrkar med instämmande av Janet Andersson (S) bifall till Kommunledningskontorets förslag till beslut.

Beslut
- Kommunstyrelsens arbetsutskott antar förslaget till yttrande som sitt och lämnar det till Region Skåne.
- Kommunstyrelsens arbetsutskott ställer sig bakom MalmöLundregionens yttrande över Regionplan 2022-2040.

Beslutet skickas till
Kommunledningskontoret
Region Skåne, region@skane.se

Yttrande över remiss av Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033

9

KS.2021.0442

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0442

2021-12-09
Magnus Månsson
+4641362472
magnus.mansson@eslov.se

Ange beslutsinstans

Förslag till beslut för remissversion av regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033

Ärendebeskrivning
Regeringen beslutade den 23 juni 2021 att ge Region Skåne i uppdrag att upprätta en ny regional transportinfrastrukturplan för utveckling av transportsystemet för perioden 2022–2033. Den preliminära ramen är 5 050 miljoner kronor. Den slutgiltiga ekonomiska ramen fastställs när regeringen fastställer den nationella planen under sommaren 2022. Den regionala transportinfrastrukturplanen ska visa Skånes samlade infrastrukturåtgärder under planperioden 2022–2033 samt hur dessa bidrar till att nå de transportpolitiska målen och klimatmålen. Framtagande av planen har skett i dialog med samtliga av Skånes kommuner, Trafikverket och Länsstyrelsen. Planen ska bidra till att möjliggöra infrastruktur till en hållbar utveckling av transportsystemet.

Region Skåne önskar synpunkter särskilt kring följande frågeställningar:

- Hur planen skapar förutsättningar för att bidra till kommunernas och övriga aktörers mål om en hållbar omställning av transportsystemet?
- Vilka större prioriterade brister det finns att utreda det finns på det regionala vägnätet?
- Vilka förutsättningar planförslaget skapar för bostadsbyggandet i Skåne?

Remissperioden gäller från 2021-09-23 till 2022-01-09. Eslövs kommun har fått uppskov med svaret till den 12 januari 2022.

Beslutsunderlag
-Missiv till remissversion av Regional infrastrukturplan för Skåne 2022.2033
-Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022–2033 - remissversion 2021-09-23 (arcgis.com)
-Svar på begäran om uppskov – transportinfrastrukturplan
-Trafikverkets svar på Eslövs skrivelse om väg 113; KS.2021.0553-2

-Tjänsteskrivelse: Eslövs kommuns yttrande över förslag till regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033
-MalmöLundregionens yttrande

Beredning
I frågor som rör planering och utveckling av infrastruktur samarbetar Kommunledningskontoret med Miljö och Samhällsbyggnad och synpunkterna som lyfts i bifogad tjänsteskrivelse har tagits fram gemensamt. Synpunkterna som rör väg 113 har arbetats fram under lång tid och i dialog med Trafikverket men även med räddningstjänst och polis.

Tjänstemän från Kommunledningskontoret har också varit delaktiga i att ta fram förslag till gemensamt yttrande från MalmöLundregionen.

Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen ställer sig bakom det gemensamma yttrandet från MalmöLundregionen.
- Kommunstyrelsen antar Eslövs kommuns yttrande över förslag till regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033 som sitt.
- Paragrafen justeras omedelbart.

Beslutet skickas till
Region Skåne

Eva Hallberg
Kommundirektör

Katarina Borgstrand
Tillväxtchef

ESLÖVS KOMMUN

2022-01-04
Magnus Månsson
+4641362472
magnus.mansson@eslov.se

Eslövs kommuns yttrande över förslag till regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033

Sammanfattning

Eslövs kommun ställer sig bakom det gemensamma yttrande som MalmöLundregionen (MLR) tagit fram, med följande tillägg:

Eslövs kommun vill att väg 113 mellan Gårdstånga och Eslöv ska ingår i Trafikverkets bristutredning av väg 17, som aviserades redan i föregående plan.

Eslövs kommun ser det som angeläget att de cykelobjekt som finns med i den regionala transportinfrastrukturplanen genomförs enligt plan.

Eslövs kommun anser att kopplingen mellan Regionplanen och den regionala transportinfrastrukturplanen är otydlig och ser en farhåga att otydligheten kan påverka Eslövs kommun negativt.

Remissförslaget i korthet

Remissversion av den regionala transportinfrastrukturplanen (RTI) för Skåne finns på hemsidan:
Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022–2033 - remissversion 2021-09-23 (arcgis.com)
Alla beskrivningar, illustrationer och kartor är tillgängliga där. Önskar man skriva ut planen finns en förenklad PDF-version tillgänglig som är anpassad för utskrift.

Den regionala transportinfrastrukturplanen ska visa Skånes samlade infrastrukturåtgärder under planperioden 2022–2033 samt hur dessa bidrar till att nå de transportpolitiska målen och klimatmålen. Framtagande av planen har skett av Region Skåne i dialog med Skånes kommuner, Trafikverket och Länsstyrelsen. Planen ska bidra till att möjliggöra infrastruktur för en hållbar utveckling av transportsystemet. Satsningar på järnvägsnätet och på Europavägarna som sker i Skåne beskrivs i den nationella planen. Det är Trafikverket som är mottagare och som innehar uppdraget att genomföra RTI. Trafikverket planerar i samråd med regionen och kommunerna hur de åtgärder som pekas ut i planen ska genomföras. Gällande RTI sträcker sig från 2018 till 2029 och innehåller satsningar på totalt 4 526 miljoner kronor i 2018 års prisnivå.

Utifrån ramen på **5 050 miljoner kronor** har Region Skåne upprättat RTI för Skåne 2022–2033, med följande utgångspunkter:

- **1 653 miljoner kronor** avsätts för finansiering av regionala vägobjekt. Under planperioden prioriteras att färdigställa stråk och genomförandet av namngivna objekt i föregående plan.
- **1 128 miljoner kronor** avsätts för finansiering av kollektivtrafikåtgärder som fördelas mellan statliga vägar, statligt bidrag till kommunala vägar och storstadsavtal Malmö. Åtgärder för genomförande av SkåneExpressen, tillgänglighetsanpassning samt utveckling av nya tågstationer och storstadsavtal Malmö prioriteras inom planperioden.
- **1 041 miljoner kronor** avsätts för samfinansiering av satsningar i nationell transportplan.
- **778 miljoner kronor** avsätts för finansiering av ny samt upprustning av befintlig cykelinfrastruktur. Medlen fördelas mellan statliga vägar och statligt bidrag till kommunala vägar.
- **385 miljoner kronor** avsätts för finansiering av åtgärder som bidrar till ökad trafiksäkerhet och förbättrad miljö. Medlen fördelas mellan statliga vägar och statligt bidrag till kommunala vägar.

- **65 miljoner kronor** avsätts för finansiering av åtgärder på enskilda vägar, driftbidrag till flygplatser och steg 1 & 2- åtgärder i enlighet med fyrstegsprincipen.

Genomförandet av namngivna objekt under planperioden 2018–2029 är en utgångspunkt, fortsatta satsningar på kollektivtrafik och cykel är en annan.

Planen innehåller också en ökad satsning på samfinansiering av nationell plan för att realisera Skånebilden. Den budgetram som regeringen angett i direktivet täcker inte Skånes behov av ny infrastruktur. Kostnaderna för de namngivna objekten i gällande plan har ökat vilket medför att det inte finns utrymme för ytterligare namngivna vägobjekt.

Väg 113 som brist att utreda

Endast objekt som kostar mer än 50 miljoner blir namngivna objekt. De satsningar som Eslövs kommun ser behöver göras vid infartsvägarna till Eslövs södra delar längs väg 113 har lyfts i dialog med Trafikverket vid ett flertal tillfällen. Vi har där konstaterat att dessa inte kommer kosta över 50 miljoner och därmed kommer de inte bli namngivna objekt utan de åtgärder som krävs har utrymme inom de potter som RTI-planen innehåller.

I nuvarande RTI pekas väg 17 mellan Snogeröd och Landskrona ut som en brist att utreda. Det innebär förenklat att man gör en utredning av trafiksituationen som resulterar i en åtgärdsvalsstudie som pekar på lösningar. Först efter att en sådan är gjord kan vägen eventuellt lyftas i en RTI. Eslövs kommun har i möten med Trafikverket lyft att väg 113 mellan Eslöv och Gårdstånga borde ingå i denna bristutredning eftersom vägarna delvis går samman men de är också beroende av varandra. Trafikverket är positiva till denna tanke och har i en skrivelse daterad 2021-11-22 meddelat att ”För att Trafikverket ska utreda väg 113 behöver Region Skåne prioritera sträckan i förhållande till andra brister i Skåne.”

Cykelvägar

De statliga regionala cykelvägarna är de cykelvägar som ska byggas utmed statliga vägar. Cykelvägarna finansieras enligt gällande avtal med 50 procent kommunal medfinansiering. Övriga objekt finansieras till 100 procent av RTI eftersom Region Skåne i den här planeringsomgången har tagit bort den kommunala medfinansieringen för cykelvägar längs statliga vägar. Som en effekt av det innehåller denna plan betydligt färre

cykelobjekt än föregående. Satsningarna prioriteras utifrån nedanstående grunder:

- Det saknas alternativ och åtgärden bidrar till ökad tillgänglighet i det regionala basnätet för cykel.
- Objektet bidrar till att främja tillgängligheten till kollektivtrafiken.
- Objektet är en viktig del i genomförandet av utpekade regionala Supercykelvägar i Skåne eller nationella och regionala cykelleder för rekreation och turism.
- Objektet bidrar till att färre förolyckas eller blir allvarligt skadade i trafiken.

Eslöv har tre objekt med i nuvarande RTI och dessa förs över till kommande eftersom det finns tecknade avtal mellan Eslövs kommun och trafikverket. Alla objekten finansieras med 50% av kommunen enligt det gamla finansieringssystemet. Planerad byggstart inom parentes.

Väg 113 Stabbarp–Bosarp–Öslöv (2024)
Väg 13 Billinge–Röstånga (2024)
Väg 17 Trollenäs–Östra Asmundtorp (2026)

Eslövs kommun ser det som rimligt att cykelvägar längs statliga vägar bekostas i sin helhet genom RTI, men ser samtidigt att kommunernas möjlighet till påverkan minskar genom förfarandet. Denna problematik tas även upp i det gemensamma yttrandet från MalmöLundregionen och Eslövs kommun vill särskilt lyfta denna fråga. Det finns en risk att Region Skåne vill föra diskussionerna om kommande cykelobjekt via hörnsamarbeten – genom MalmöLundregionen – och Eslövs kommun ser det inte som möjligt att använda hörnsamarbetena som den enda vägen för utveckling av cykelvägar. Det finns då en stor risk all satsning koncentreras till en utbyggnad av möjliga pendelstråk in mot storstadsregionerna och landsbygden skulle drabbas negativt av en sådan utveckling. Det finns klara tendenser till denna utveckling redan i liggande förslag eftersom Region Skåne så tydligt prioriterar supercykelvägarna, och dessa är sin tur en utveckling av redan befintlig cykelinfrastruktur. Det är således svårt att se hur systemet ska kunna utvecklas mot mindre orter. Denna fråga är starkt kopplad till Regions Skånes arbete med att ta fram en regionplan. I detta

arbete har Eslövs kommun upprepande gånger påpekat att dagens struktur med kärnor är för statisk och att mellanskåne med Eslöv som naturlig lokal kärna, faller utanför strukturen. Det finns en berättigad farhåga att kopplingen mellan regionplanen och den regionala infrastrukturplanen förstärker denna brist, till Eslövs kommuns nackdel. Frågan är också kopplad till Region Skånes fråga om RTI skapar förutsättningar för att bidra till kommunernas och övriga aktörers mål om en hållbar omställning av transportsystemet, och här menar Eslövs kommun att planen inte bidrar till att nå målen i kommuner utanför storstadsområden.

RTI och bostadsbyggande

Region Skåne har i remissarbetet ställt frågan till Skånes kommuner om RTI hjälper kommunerna med att utveckla bostadsbyggandet.

RTI har ingen direkt koppling till bostadsbyggandet enligt Eslövs kommun – bostadsbyggandet är inte beroende av om en åtgärd kommer med i RTI eller inte – men indirekt påverkar RTI och en fungerande infrastruktur kommunens attraktivitet. Efterfrågan på bostäder i Eslövs kommun är stor idag och en av orsakerna är att det finns goda pendlingsmöjligheter och de kan bara upprätthållas genom god infrastruktur.
Eslövs kommun ser att följande åtgärder skulle kunna ge positiv effekt för kommunens attraktivitet:

Kommunen har en stor arbetspendling – både ut ur kommunen och inom kommunen. Den mest trafikerade vägen är väg 113 och att Region Skåne lyfter den som prioriterad brist att utreda tillsammans med väg 17, är av yttersta vikt för kommunen. Vägen påverkar pendlare till och från Malmö-Lund området men även för pendlare inom kommunen.

Kopplingen mellan Regionplanen och den Regionala infrastrukturplanen är viktig men otydlig som beskrivits ovan. Därför måste det utarbetas tydliga och effektiva kanaler så att kommunerna kan få fram sina behov utifrån kommunens alla perspektiv. Kommuner kan inte bara ha funktionen som bostadsorter för pendlare till en storstad.

Pottsystemen är viktiga och omfattande i förslaget till regional plan men de är också svåra att få en överblick över. Detta tas upp i yttrandet från MLR och Eslövs kommun kan bara understryka att potterna är viktiga för kommunerna eftersom de ger just en mölighet att genomföra kommunalt

viktiga åtgärder och kan därmed balansera skillnaden mellan rent regionala och kommunala intressen.

MalmöLundregionen – nationell tillväxtmotor i Skåne

I MalmöLundregionens 12 kommuner bor hälften av Skånes befolkning. Här finns universitet, regionsjukhus, forskningsanläggningar och ett stort antal arbetsplatser, vilket skapar en nationell tillväxtmotor som mäter sig väl i internationella sammanhang. Den skånska arbetsmarknadsregionen är sammanlänkad men i sydväst finns flest arbetstillfällen. Det gör att tillgängligheten och pendlingsmöjligheterna i och till MalmöLundregionen är av avgörande betydelse för hela Skåne.

Öresundsbron bidrar till att arbetsmarknaden i Köpenhamn och på Själland är attraktiv för skåningar, liksom att den skånska bostadsmarknaden är en möjlighet för danskar. Samtidigt är kapaciteten på Öresundsbron begränsad och med en fast förbindelse över Fehmarn bält förväntas både person- och godstransporterna med tåg öka. Det gör att fokus framöver även behöver riktas mot Öresundsmetron och hamnarna och deras betydelse för import och export.

Sammantaget betyder detta att behovet av investeringar i transportinfrastrukturen är stort i MalmöLundregionen. Det kräver satsningar som tillgodoser befolkningsutveckling och trafikvolymer i denna del av Skåne. När MalmöLundregionen stärks gynnas Skåne som helhet.

MalmöLundregionen vill särskilt framhålla följande i sitt yttrande:

- Potternas andel minskar till förmån för namngivna objekt, det är inte ett steg i rätt riktning
- Fördelning av namngivna vägobjekt är obalanserad, medel behöver riktas till investeringar som ger mest utväxling
- Namngivna objekt i gällande plan ska genomföras
- Planen brister i tydlighet och transparens, särskilt avseende:
    - Potternas och underpotternas innehåll
    - Supercykelstråkens genomförande & prioritering
    - Järnvägsmiljardens finansiering
- Årlig lägesrapport för planens genomförande nödvändig
- Dialog behövs om planens förutsättningar ändras, exempelvis kopplat till järnvägsmiljarden
- Positivt med ny finansieringsmodell för cykel – men kommunernas roll i prioriteringsarbetet behöver stärkas
- Helhetsgrepp och dialog om gods en nödvändighet – hamnar och godslogistik måste prioriteras i det arbetet

Tydlighet, förutsägbarhet och transparens

Det bör framgå i infrastrukturplanen hur den uppfyller regionplanens mål. Endast då skapas den förutsägbarhet som är nödvändig för Skånes utveckling. Vidare saknas det prioriteringsgrunder och djupare beskrivningar för hur medel är tänkt att fördelas inom potterna (borträknat cykelpotten). Det är av stor vikt att planen tydligt beskriver hur medel i potterna prioriteras.

MalmöLundregionen anser att spårbarheten av medel från potter i tidigare planer är bristfällig. Den kartberättelse som Region Skåne föreslår för att underlätta uppföljning kan bli bra om den tar ett helhetsgrepp över objekt i planen, såväl namngivna som ej namngivna, och beskriver hur medel fördelas årligen. Därtill är det önskvärt om Trafikverket och Region Skåne arrangerar en årlig avstämning och lägesrapport för Skånes kommuner.

MalmöLundregionen ser behov att ändra ansöknings- och tilldelningsprocessen för medfinansiering av ej namngivna objekt. För mindre projekt som behöver färdigställas snabbt kan det fungera med en modell med årliga ansökningar. Men större åtgärder kräver längre tidshorisont för att säkerställa att det finns finansiering internt i kommunen. Här behövs det en utvecklad dialog mellan kommuner, Region Skåne och Trafikverket för att ta fram ett ansökningsförfarande som möter kommunernas behov.

Kollektivtrafik

MalmöLundregionen vill utvecklas med utgångspunkt i kollektivtrafikstråk där bebyggelseutveckling prioriteras till kollektivtrafiknära lägen. Därmed är det positivt med satsningarna som görs på kollektivtrafik. Region Skåne behöver dock utreda om stråk som närmar sig kapacitetstak kan vara aktuella för kollektivtrafik med högre kapacitet.

MalmöLundregionen ser positivt på satsningen på SkåneExpressen och önskar vidare en redogörelse av prioriterade SkåneExpress-projekt och hur stora medel som anslås. På samma sätt är det positivt med satsningar för ombyggnad av hållplatser med tillgänglighetsanpassning och trafiksäkerhet.

Att ramen endast är uppdelad på statligt vägnät, kommunalt vägnät och storstadsavtal skapar otydlighet. Det går inte att utläsa hur mycket pengar som kommer att satsas på exempelvis SkåneExpressen eller tillgänglighetsanpassning.

Vidare bör det framgå hur fördelning av insatserna sker för att främja tillgängligheten och framkomligheten in till större tätorter, liksom framkomlighet i allmänhet för kollektivtrafiken.

Godstransporterna kräver ett helhetsgrepp

Distributionen av varor är avgörande för Skånes utveckling och attraktivitet. Samtidigt behöver godstransporter kunna samspela med persontrafik och stadsutveckling. MalmöLundregionens strategiska läge gör att åtgärder i transportinfrastrukturen för att säkra godsflöden svarar mot både internationella**,** nationella, regionala och lokala behov.

I den remitterade planen saknas ett tydligt ställningstagande och helhetstänk kring godstransporter. Beskrivningar om godset och dess utmaningar återspeglas inte i satsningar. Åtgärder på järnväg, stamvägnät samt logistiklösningar behövs för att ta hand om den ökande mängden godstransporter och samtidigt stärka en regional utveckling.

MalmöLundregionen är beredd att ställa resurser till förfogande för att möjliggöra verkningsfulla diskussioner och lösningar kring godsets långsiktiga hantering. Här behöver Öresundsförbindelser så som Öresundsmetron, åtkomst till hamnar och nationell flygplats samt nya smarta logistiklösningar som stärker transportsystemet som helhet tas med. Samtidigt är det viktigt att lösningar som arbetas fram inte påtagligt försämrar situationen

för boende i infrastrukturtäta delar av vår region. Region Skåne behöver även driva frågan nationellt så att investeringar kommer med i den nationella planen, samt överväga att samfinansiera investeringar.

Hamnarnas betydelse för godstransporterna
De skånska Core-hamnarna i Malmö och Trelleborg är av stor betydelse för Sveriges import och export. Hamnarna är även viktiga för redundansen i ett läge där Öresundsbron drabbas av driftsstörningar. Tillgänglighet till hamnar har sedan länge pekats ut som en brist av Region Skåne, men MalmöLundregionen upplever inte att frågan har rört på sig. Nu behöver det hända saker. Hamnarna måste ingå i det helhetsgrepp som efterfrågas.

Järnvägsmiljarden

MalmöLundregionen ser det som positivt att Region Skåne satsar på järnvägen. Den så kallade järnvägsmiljarden som är aktuell i planen medför på sikt behövlig kapacitetsförstärkning.

Av järnvägsmiljardens delar anser MalmöLundregionen att satsningen på Skånebanan och Ystadbanan är alltför oklar. 400 miljoner kronor är avsatta för objekten, men avtal har skrivits på 700 mkr. Det innebär dels att 300 mkr ”saknas” om båda objekten kommer med i nationell plan, dels att 400 mkr kan ”bli över” om objekten inte kommer med i nationell plan.

Stora summor kan kastas om och kommunerna saknar möjlighet att tycka till. Därmed bör Region Skåne bjuda in till dialog, när mer information finns, för att kunna lyssna in synpunkter. MalmöLundregionen kan redan nu konstatera att om satsningarna på Ystadbanan faller bort från nationell plan är Region Skånes stöd än viktigare. De 200 mkr som Region Skåne har förpliktigat sig till att investera bör därmed fortsatt investeras i Ystadbanan då investeringen är avgörande för Ystadbanans kapacitet och robusthet.

Namngivna objekt

MalmöLundregionen ser positivt på att planen i första hand prioriterar ett genomförande av de regionala objekt som finns i gällande plan. Samtidigt konstateras det att kommande planer behöver balanseras bättre. En betydligt större andel av satsningarna behöver riktas till de delar av Skåne där investeringar ger mest utväxling för Skåne som helhet. Det är en nödvändighet om MalmöLundregionen ska kvarstå som nationell tillväxtmotor.

MalmöLundregionen vill även betona problematiken med de stora fördyringar som skett för befintliga objekt. Vi har respekt för att tidiga kostnadsuppskattningar är svåra att göra, men de ekonomiska förutsättningarna måste bli stabilare. Vi ser gärna att större objekt delas upp i mindre genomförandeposter för att tydliggöra genomförandegraden över tid och inte riskera att ta för stor del av den totala satsningen i kommande planer.

Vad gäller väg 108 genom Svedala bör objektet genomföras tidigare i planperioden. Plankorsningen är en anmärkningsvärd brist på en sträcka där järnvägstrafikeringen kommer att öka genom investeringar i både nationell och regional plan. Vidare behöver det klargöras tydligare vad som gäller med väg 23 & 13 Ö Höör/Höör-Hörby.

Cykel

Föreslagen finansieringsmodell, där planen tar 100 % av kostnaden för nya projekt, är positiv då den frigör medel till kommunal infrastruktur. Det ger förutsättningar att utveckla cyklismen där den gör mest nytta – i anslutning till kollektivtrafik och inom tätorter. Därmed är det viktigt att cykelvägsobjekt i det tätbefolkade sydvästra Skåne som lyfts från planen, till följd av ny finansieringsmodell, prioriteras i nästa planomgång.

Ett nära samarbete mellan kommuner och Region Skåne krävs för att rätt cykelvägsobjekt ska prioriteras. Beslutsprocessen måste innefatta berörda kommuner till den grad att kommunala och regionala prioriteringar

inte hamnar i motsättning till varandra. Det är även avgörande hur prioriteringsgrunder viktas, detta behöver tydliggöras då det sätter ramen för samarbetet.

De åtgärder som finansieras helt genom planen behöver tydligare beskrivning och kalkyl. Att planen medger möjlig omprioritering bland objekt och därav inte garanterar genomförande försämrar förutsägbarheten. MalmöLundregionen önskar att planen är garant för genomförande av namngivna cykelvägar.

Det finns en rad oklarheter om föreslagna supercykelvägar: vilka är de utpekade stråken, vilka stråk prioriteras och hur ska de olika väghållarna i stråken rent administrativt hanteras? Att få klarhet kring supercykelstråken är särskilt viktigt eftersom de utgör en betydande prioriteringsgrund för fördelning av medel.

Idag är det endast Trafikverket som kan bygga cykelvägar om det klassas som statlig cykelväg, oavsett sträckning i terräng. MalmöLundregionens kommuner vill att detta nationella regelverk ses över, så att kommuner har möjlighet att projektera och bygga dessa cykelvägar. Kommunerna och Region Skåne behöver agera gemensamt för att få till en förändring.

Den 14 december 2021

Phillip Sandberg
Ordförande MalmöLundregionen
Lunds kommun

Katrin Stjernfeldt Jammeh
Vice ordförande MalmöLundregionen
Malmö Stad

§ 242 **KS.2021.0442**

Gemensamt yttrande från MalmöLundregionen över remiss av Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033

Ärendebeskrivning

Vid större regionala eller nationella frågor är det vanligt att ett gemensamt svar ges från MalmöLundregionen (MLR). Syftet med ett gemensamt yttrande som medlemskommunerna ställer sig bakom är att ge en större tyngd åt och komplettera kommunernas enskilda yttranden. Det gemensamma yttrandet kommer läggas fram för MLR:s styrelse som beslutar och undertecknar detta vid styrelsemötet den 14 december 2021.

Beslutsunderlag

- Förslag till beslut; Gemensamt yttrande från MalmöLundregionen över remiss för regional transportinfrastrukturplan (RTI) för Skåne 2022-2033
- Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2023 - remissversion
- Förslag yttrande RTI MalmöLundregionen 211116

Beredning

MalmöLundregionens gemensamma yttrande har först arbetats fram av tjänstemän från medlemskommunerna. Därefter arbetas förslag fram som förutom tjänstemanna-remisser bearbetas av kommundirektörsgruppen. Till sist beslutas yttrandet av styrelsen. Processen vid remisser som RTI är alltid under stark tidspress eftersom det både ska tas fram ett gemensamt yttrande samtidigt som kommunerna arbetar fram sina egna. Processen med att ta fram ett gemensamt yttrande är pågående vilket innebär att ett förslag till yttrande kommer att skickas ut så snart det är möjlig inför kommunstyrelsens sammanträde den 30 november. Förutom det gemensamma yttrandet inom MalmöLundregionen kommer Eslövs kommun att lämna in ett eget yttrande för att komplettera där det finns behov, men även det egna yttrandet är beroende av vilka formuleringar som finns i det gemensamma yttrandet. Eslövs kommun har ansökt om och fått anstånd för sitt svar till den 12 januari 2022 så att kommunstyrelsen kan ta ställning till förslag på yttrande i rimlig tid.

Yrkanden

Bertil Jönsson (C), Catharina Malmborg (M), Tony Hansson (S) och Sven-Olov Wallin (L) yrkar bifall till förvaltningens förslag till beslut.

Beslut

- Kommunstyrelsen ställer sig bakom förslaget till gemensamt yttrande för MalmöLundregionen avseende den regionala transportinfrastrukturplanen (RTI) för Skåne 2022-2033.

- Kommunstyrelsen ger ordförande i uppdrag att bedöma om det slutgiltiga yttrandet är acceptabelt för Eslövs kommun och att för Eslövs kommuns räkning underteckna det gemensamma yttrandet.

Ej deltagande i beslut

Vänsterpartiet deltar inte i beslutet.

Beslutet skickas till

Kommunledningskontoret - tillväxtavdelningen

Från: Månsson, Magnus

Till: mailimport_KS
Ärende: VB: Begäran om uppskov - Eslövs kommun
Datum: 2021-09-24 15:00:58

Hej

Ska läggas in i ärendet om regional transportinfrastruktur.
Skickade förfrågan i går.

Magnus

Magnus Månsson
Utvecklingsstrateg
Kommunledningskontoret
Eslövs kommun 241 80 Eslöv
0413 - 624 72
www.eslov.se

Från: Moberg Tobias **För** Infrastrukturfrågor
Skickat: den 24 september 2021 14:57
Till: Månsson, Magnus
Ämne: Sv: Begäran om uppskov - Eslövs kommun

Hej!
Det går bra att ni skickar in ert yttrande den 12/1.

Med vänlig hälsning

Tobias Moberg
Infrastrukturstrateg
Enheten för Transporter och infrastruktur
Koncernkontoret, Regional utveckling

Region Skåne
Postadress:Koncernkontoret, 291 89 Kristianstad
Besöksadress: Dockplatsen 26, Malmö

tfn/mobil: +46 (0)40 675 34 74
sms: +46 (0)72 595 10 79
tobias.moberg@skane.se
www.skane.se
Region Skåne ansvarar för vården i Skåne och har dessutom ett ansvar för utvecklingen av näringsliv, kommunikationer, kultur och samarbete med andra regioner i och utanför Sverige. Region Skånes högsta beslutande organ är regionfullmäktige, som väljs direkt av invånarna i Skåne.
Läs om hur Region Skåne hanterar personuppgifter här (GDPR)

Från: Månsson, Magnus <Magnus.Mansson@eslov.se>
Skickat: den 23 september 2021 16:03
Till: Infrastrukturfrågor <infrastruktur@skane.se>
Ämne: Begäran om uppskov - Eslövs kommun

Hej

Den Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033 kom ut på remiss idag och ni har svarstid till den 9/1 – vilket är långt och bra.
Det slumpar sig så olyckligt att vårt sista KS är den 30/11 och det första i januari är den 11/1. Det gör att vår svarstid kortas avsevärt.
Vi kan då inte få med gemensamma yttranden från MalmöLundregionen då dessa tas i december.

Därför begär vi uppskov till den 12/1. Vi kan då ta beslut i KS kvällen innan med omedelbar justering.

Magnus Månsson

Magnus Månsson
Utvecklingsstrateg
Kommunledningskontoret
Eslövs kommun 241 80 Eslöv
0413 - 624 72
www.eslov.se

Email secured by Check Point

[redacted]

Missiv till remissversion av Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022–2033

Regeringen beslutade den 23 juni 2021 att ge Region Skåne i uppdrag att upprätta en ny regional transportinfrastrukturplan för utveckling av transportsystemet för perioden 2022–2033. Den preliminära ramen är 5 050 miljoner kronor. Den slutgiltiga ekonomiska ramen fastställs när regeringen fastställer den nationella planen under sommaren 2022.

Den regionala transportinfrastrukturplanen ska visa Skånes samlade infrastrukturåtgärder under planperioden 2022–2033 samt hur dessa bidrar till att nå de transportpolitiska målen och klimatmålen. Framtagande av planen har skett i dialog med samtliga av Skånes kommuner, Trafikverket och Länsstyrelsen. Planen ska bidra till att möjliggöra infrastruktur till en hållbar utveckling av transportsystemet.

Remissversionen av Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022–2033 presenteras digitalt via följande länk: https://arcg.is/1fvunv

Den regionala transportinfrastrukturplanen läses bäst digitalt. Planen läses bäst på en dator, surfplatta eller mobil. Önskar man skriva ut planen finns en förenklad PDF-version tillgänglig som är anpassad för utskrift. Denna finner du i den digitala versionen under fliken Välkommen.

Region Skåne önskar synpunkter särskilt kring följande frågeställningar:

• Hur planen skapar förutsättningar för att bidra till kommunernas och övriga aktörers mål om en hållbar omställning av transportsystemet?

• Vilka större prioriterade brister det finns att utreda det finns på det regionala vägnätet?

• Vilka förutsättningar planförslaget skapar för bostadsbyggandet i Skåne?

Remissperioden gäller från 2021-09-23 till 2022-01-09.

Det går att lämna synpunkter på planförslaget på två sätt, antingen digitalt eller via brev. Väljer du att lämna synpunkter digitalt så skicka då e-post till infrastruktur@skane.se Ange diarienummer 2021-POL000307 samt avsändare i ämnesraden. Väljer du att lämna synpunkter skriftligen så skickar du brev till Region Skåne, 291 89 Kristianstad. Ange diarienummer 2021-POL000307 som referens.

Remissinstanser

Bjuvs kommun

Bromölla kommun

Burlövs kommun

Båstads kommun

Eslövs kommun

Helsingborgs stad

Hässleholms kommun

Höganäs kommun

Hörby kommun

Höörs kommun

Klippans kommun

Kristianstads kommun

Kävlinge kommun

Landskrona stad

Lomma kommun

Lunds kommun

Malmö stad

Osby kommun

Perstorps kommun

Simrishamns kommun

Sjöbo kommun

Skurups kommun

Staffanstorps kommun

Svalövs kommun

Svedala kommun

Tomelilla kommun

Trelleborgs kommun

Vellinge kommun

Ystads kommun

Åstorps kommun

Ängelholms kommun

Örkelljunga kommun

Östra Göinge kommun

Familjen Helsingborg

MalmöLundregionen

Skåne Nordost

Sydöstra Skånes samarbetskommitté

Skånes kommuner (Kommunförbundet)

Region Blekinge

Region Halland

Region Jönköpings län

Region Kalmar län

Region Kronoberg

Copenhagen Malmö Port

Helsingborgs hamn

Kristianstad Österlen Airport

Landskrona hamn

Malmö Airport

Trelleborgs hamn

Ystad hamn

Ängelholm Helsingborg Airport

Myndigheter

Arbetsförmedlingen

Boverket

Energimyndigheten

Försvarsmakten

Luftfartsverket

Länsstyrelsen i Skåne

MSB

Naturvårdsverket

Polismyndigheten region Syd

Post- och telestyrelsen

Sjöfartsverket

Skatteverket

Tillväxtverket

Trafikverket

Transportstyrelsen

Trafikanalys

VTI

Högskolan Kristianstad

Lunds universitet

Malmö universitet

Sveriges lantbruksuniversitet (Alnarp)

Cykelfrämjandet

Gröna bilister

K2

LSU

Naturskyddsföreningen i Skåne

NTF

PRO

Resenärsforum

Svensk cykling

Swedtrain

Synskadades riksförbund

Byggföretagen

EON

Fastighetsägarna syd

Företagarna Region Syd

LRF i Skåne

Svenskt Näringsliv i Skåne

Sveriges åkeriföretag

Sydsvenska Handelskammaren

Sysav

Regional transportinfrastrukturplan Skåne 2022–2033

REMISSVERSION 2021-09-23

REGION SKÅNE

Regional transportinfrastrukturplan Skåne 2022–2033

REMISSVERSION 2021-09-23

Välkommen till remissversionen av den regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne 2022–2033.

Den regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne 2022–2033 pekar ut riktningen och satsningarna som ska bidra till ett sammanbundet Skåne och skapa förutsättningar för mobilitet och tillgänglighet i hela regionen. Denna remissversion av planen har tagits fram av Region Skåne i nära dialog med Skånes kommuner, Trafikverket och andra berörda aktörer. Under denna flik hittar du en kort sammanfattning över planens intentioner och inriktning, en läsanvisning samt en kort introduktion till den regionala transportinfrastrukturplaneringen.

Denna remissversion av den regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne läses bäst digitalt på denna hemsidan. Alla beskrivningar, illustrationer och kartor är tillgängliga här, oavsett om hemsidan har öppnats på en mobiltelefon, surfplatta eller dator. Önskar man skriva ut planen finns en förenklad PDF-version tillgänglig längst ner på denna sidan som är anpassad för utskrift.

Tyck till om planen

Detta är en remissversion av den regionala infrastrukturplanen och berörda aktörer kan lämna synpunkter fram till 2022-01-09. Synpunkterna kommer arbetas in i planen och redovisas separat i en remissammanställning. Planen förbereds för antagande av Regionfullmäktige sommaren 2022.

Synpunkter på förslaget kan du lämna digitalt genom att skicka e-post till infrastruktur@skane.se, skriv diarienummer 2021-POL000307 samt avsändare i ämnesraden. Du kan också lämna synpunkter skriftligen till Region Skåne, 291 89 Kristianstad. Ange diarienummer 2021-POL000307 som referens.

Har du frågor?

Hör av dig till infrastruktur@skane.se om du undrar över något.

Sammanfattning

Namngivna regionala vägobjekt

1 653 miljoner kronor avsätts för finansiering av namngivna regionala vägobjekt. För de namngivna objekten prioriteras det regionalt viktiga vägnätet som stödjer det flerkärniga Skåne. Under planperioden prioriteras att färdigställa stråk och genomförandet av namngivna objekt i föregående plan 2018-2029. Genom att objekten har ökat i kostnader med över 500 miljoner blir utrymmet för nya objekt minimerat. Cirka 80 till

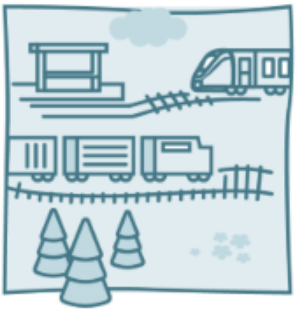
100 miljoner kronor till cykelåtgärder ingår i åtgärder kopplat till namngivna objekt. Namngivna objekt är kostnadsberäknade till över 50 miljoner kronor.

Kollektivtrafik

1 128 miljoner kronor avsätts för finansiering av kollektivtrafikåtgärder som fördelas mellan statliga vägar, statligt bidrag till kommunala vägar och storstadsavtal Malmö. Åtgärderna ska bidra till att uppfylla målet till ökad andel resor som görs i Skåne med kollektivtrafik och främja ett hållbart transportsystem. Satsningarna sker enbart vägnätet för bussar – åtgärder på järnväg finansieras inom Nationell plan och delvis genom samfinansiering i denna plan.

1 041 miljoner kronor är avsatta för samfinansiering av den Nationella planen för satsningar av stor regional betydelse. Genom samfinansiering av den Nationella planen ökar möjligheterna för Trafikverket att prioritera viktiga satsningar och åtgärder i Skåne, som annars kanske inte hade kunnat prioriteras. Syftet är att främja robustheten i Skånes järnvägsnät och öka kapaciteten för regionala tåg.

Samfinansiering av nationell plan

Cykelinfrastruktur

Totalt 778 miljoner kronor avsätts för finansiering av cykelvägar och uppgradering av befintlig cykelinfrastruktur. Satsningen innehåller fyra olika delar; byggande av nya statliga cykelvägar, statligt bidrag till kommunal cykelinfrastruktur, statligt bidrag till kommunala supercykelvägar samt standardhöjningar på befintliga cykelvägar på statligt vägnät . En utgångspunkt för prioriteringen är *Cykelstrategi för Skåne*.

385 miljoner kronor avsätts för finansiering av åtgärder som bidrar till ökad trafiksäkerhet och förbättrad miljö. Medlen fördelas mellan statliga vägar och statligt bidrag till kommunala vägar. Åtgärder som prioriteras inom potten är oftast mindre och enklare åtgärder som bidrar till att öka trafiksäkerheten, minska barriäreffekter av motorfordonstrafik samt andra miljöåtgärder för att minska motorfordonstrafikens negativa miljöpåverkan på människa och natur.

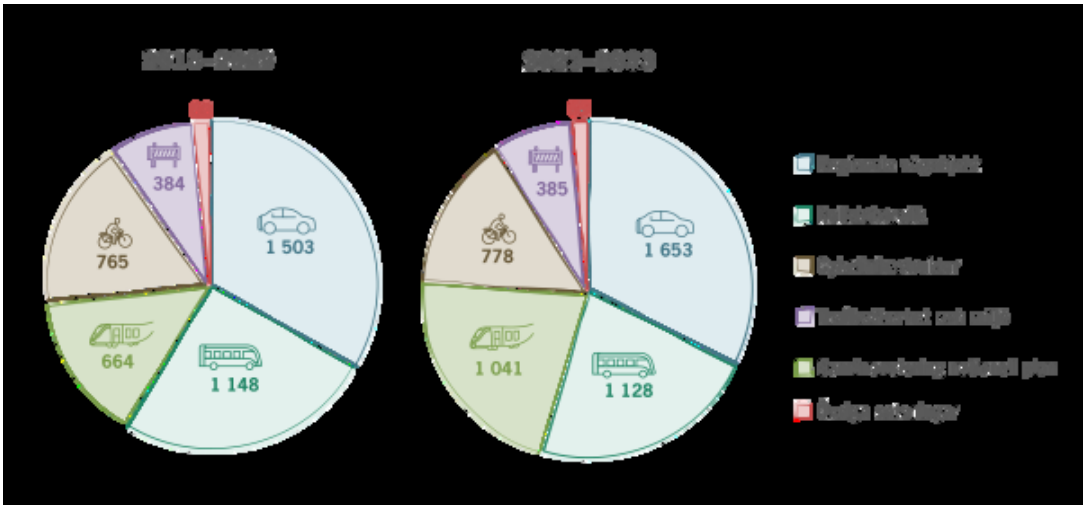

Trafiksäkerhet och miljö

Övriga satsningar

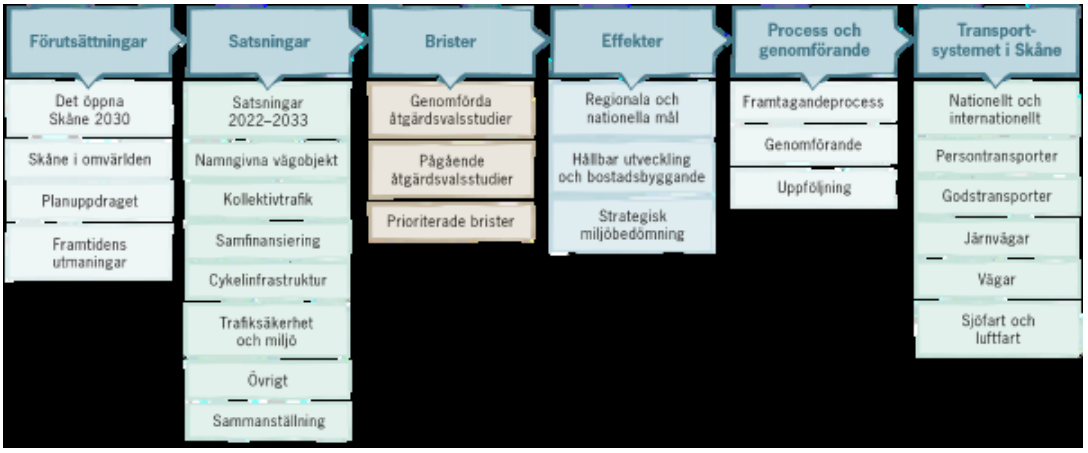
65 miljoner kronor avsätts för övriga satsningar. Här ingår satsningar som innehåller finansieringsmedel till enskilda vägar, driftbidrag till Skånes utpekade regionala flygplatser för persontrafik samt en symbolisk avsatt pott för så kallade steg 1 & 2-åtgärder.

Fördelning av den den totala ramen för satsningar på regional transportinfrastruktur. Nuvarande plan (2018–2029) samt förslag till ny plan (2022–2033).

Läsanvisning

Läsanvisning med indelning i flikar och rubriker.

Förutsättningar

Under Förutsättningar beskrivs utgångspunkterna för arbetet med framtagandet av planen. Här beskrivs Region Skånes övergripande mål och visioner under paraplyet "Det Öppna Skåne 2030", övrigt strategiskt underlag, hur den regionala transportinfrastrukturplanen styrs, framtidens transporter samt de övergripande utmaningarna för transportinfrastrukturens utveckling i Skåne.

Satsningar

Under Satsningar presenteras de åtgärder och insatser som den regionala transportinfrastrukturplanen pekar ut. Här beskrivs vad åtgärderna ska omfatta, uppskattade kostnader och när planeringen och entreprenader ska genomföras.

Brister

Fliken Brister pekar ut de viktigaste bristerna i det skånska transportinfrastruktursystemet. Här beskrivs hur dessa under

kommande planperiod bör utredas för att skapa ett fullgott planeringsunderlag för användning av exempelvis de utpekade potterna och för framtida regional transportinfrastrukturplan.

Effekter

Här beskrivs vilka effekter genomförandet av planen förväntas få utifrån ett brett hållbarhetsperspektiv samt utifrån de nationella transportpolitiska målen och Skånes regionala målsättningar. Under denna flik redovisas också den strategiska miljöbedömningen och miljökonsekvensbeskrivningen.

Process och genomförande

Hur den regionala transportinfrastrukturplanen har arbetats fram och vad som händer efter att planen har antagits samt hur Region Skåne, Trafikverket och andra berörda aktörer arbetar tillsammans med syfte att uppfylla planens intentioner och de utpekade satsningarna beskrivs här.

Transportsystemet i Skåne

Under denna flik går det att läsa mer om hur Skåne sitter ihop idag och vilka behov som finns för ett sammanbundet Skåne i framtiden.

Den regionala transportinfrastrukturen

Sedan år 1997 har Region Skåne det regionala utvecklingsansvaret för Skåne. Detta innefattar bland annat ansvar för att ta fram och fastställa en strategi för Skånes långsiktiga utveckling, men även att upprätta och fastställa planer för regional transportinfrastruktur. I rollen som regional kollektivtrafikmyndighet har Region Skåne också

ansvar för kollektivtrafikens utveckling, bland annat genom framtagande av ett trafikförsörjningsprogram för Skåne. Genom Skånetrafiken erbjuds hållbara resor till alla som bor, verkar och reser i Skåne.

Den regionala transportinfrastrukturplanen ska visa Skånes samlade infrastrukturåtgärder under planperioden 2022–2033 samt hur dessa bidrar till att nå de transportpolitiska målen och klimatmålen. Framtagande av planen har skett i dialog med Skånes kommuner, Trafikverket och Länsstyrelsen. Planen ska bidra till att möjliggöra infrastruktur till en hållbar utveckling av transportsystemet. Satsningar på järnvägsnätet och på Europavägarna som sker i Skåne beskrivs i den nationella planen. Den nationella planen finns att hämta på Trafikverkets hemsida från och med 30 november 2021.

Det är Trafikverket som är mottagare och som innehar uppdraget att genomföra den regionala transportinfrastrukturplanen. Trafikverket planerar i samråd med regionen och kommunerna hur de åtgärder som pekas ut i planen ska genomföras. Planeringsprocessen för exempelvis en ny cykelväg eller ett förlängt mötesspår på järnvägen är lång och kräver att man tar fram en planhandling, en så kallad vägplan eller en järnvägsplan. Läs mer om processen från planering till byggande på Trafikverkets hemsida.

Den regionala transportinfrastrukturplanen regleras av förordning (1997:263) och pekar ut vilka satsningar som ska göras under en 12-årsperiod för att utveckla regionens transportinfrastruktur. Planen revideras vart fjärde år. Förordningen anger vad planen får respektive måste omfatta. Samtidigt är planen också en handlingsplan med syfte att uppfylla målen i den regionala utvecklingsstrategin och transportstrategin. Transportinfrastrukturen är hela det statliga vägnätet förutom europavägarna och järnvägarna. Förutom utpekade satsningar på det statliga vägnätet har den regionala transportinfrastrukturplanen möjlighet att genom avtal samfinansiera övriga infrastruktursatsningar som ingår i den nationella planen, det vill säga järnvägssatsningar och utveckling av europavägar. Planen kan samtidigt delge medfinansiering till kommuner eller andra aktörer för att utveckla infrastrukturen på till exempel det kommunala vägnätet. Medel kan också användas som driftsbidrag till flygplatser i regionen samt underhåll av enskilda vägar.

Gällande regional transportinfrastrukturplan sträcker sig från 2018 till 2029 och innehåller satsningar på totalt 4 526 miljoner kronor i 2018 års prisnivå.

Mer om hur den regionala transportinfrastrukturplaneringen går till går att läsa under fliken *Process och genomförande*.

PDF

En förenklad PDF kommer finnas att ladda ner 23 september 2021. För bättre läsbarhet och möjlighet till interaktiva kartor, rekommenderas att planen läses digitalt.

PDF

Förutsättningar

Under denna fliken presenteras de allmänna förutsättningar som ligger till grund för planens inriktning och utpekade satsningar. Här beskrivs den regionala utvecklingsstrategin och tillhörande strategier och handlingsplaner som påverkar utvecklingen av Skånes transportinfrastruktur. Vidare beskrivs Skånes relation till omvärlden och de viktigaste samarbetena som finns inom transportinfrastrukturområdet. Under *Planeringsförutsättningar* går det att läsa vilka formella beslut som står till grund för framtagandet av den regionala transportinfrastrukturplanen och under *Framtidens utmaningar* presenteras de stora förändringar som transportinfrastrukturens utveckling står inför.

Det öppna Skåne 2030

Skånes regionala utvecklingsstrategi heter *Det öppna Skåne 2030* och är regionens mål- och visionsdokument som beskriver hur Skåne ska utvecklas. Region Skåne samordnar de regionala utvecklingsfrågorna i

Skåne och leder dessutom arbetet med att ta fram och utveckla den regionala utvecklingsstrategin. Allt arbete med regional utveckling ska utgå från dessa visionsmål och ska bidra till att uppfylla dessa.

Utvecklingsstrategin pekar ut sex visionsmål för Skånes utveckling:

- Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet
- Skåne ska vara en stark hållbar tillväxtmotor
- Skåne ska stärka mångfalden av goda livsmiljöer
- Skåne ska ha en god miljö och en hållbar resursanvändning
- Skåne ska utveckla framtidens välfärd
- Skåne vara globalt attraktivt

Den regionala utvecklingsstrategin är central i regionens arbete med att förbättra förutsättningarna för människor att bo och verka i Skåne. Utvecklingsstrategin är också en precisering av de nationella och internationella målsättningar som vi behöver arbeta med för att nå. Bland annat har Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling beaktats i arbetet med framtagandet av den regionala utvecklingsstrategin.

Det öppna Skåne 2030

"Skåne är hållbart, vilket innebär att både människan och platsen mår bra. Skåne är en förebild i klimatarbetet och en motor för teknikutveckling och innovation där åtaganden enligt Parisavtalet är en drivkraft.

Här har alla människor likvärdiga möjligheter att förverkliga sina mål i livet. Att vara delaktig i samhället och engagera sig i den gemensamma framtiden är en självklarhet. Demokratin fungerar genom att ett brett spektrum av uppfattningar välkomnas.

Här finns livskvalitet, trygghet och framtidstro. Mångfalden är ett starkt signum, vilket innebär respekt för allas livsval och åsikter. I Det öppna Skåne rör sig människor fritt över gränserna mellan regioner och länder. Integrationen tillvaratar nya kompetenser för Skånes utveckling. Här finns något för alla: människor, upplevelser, arbete, kultur, rekreation, idrott, kapital, nya idéer, entreprenörskap, utbildning, god miljö, natur, dofter och smaker. Allt byggt på en grund av miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet, de tre hållbarhetsdimensionerna i FN:s Agenda 2030 som utgör grunden för hållbar utveckling."

Mer om Det öppna Skåne 2030

Regionplanen är en strategisk plan som omfattar hela Skåne. Den ska visa Skånes samlade vilja och ge förutsättningar för utvecklingen av de fysiska strukturerna. Tillsammans med de kommunala översiktsplanerna utgör regionplanen en samlad bild över hur Skåne ska växa och utvecklas genom fysisk planering.
Regionplanen är det fysiska uttrycket av den regionala utvecklingsstrategin *Det öppna Skåne 2030* och kopplar samman det regionala utvecklingsarbetet med den kommunala översiktsplaneringen.

Målbilden för regionplanen är att agera som ett verktyg i arbetet med att utveckla Skåne som en flerkärnig arbetsmarknads- och bostadsregion för minskad klimatpåverkan och anpassning i ett förändrat klimat. Regionplanen ska bidra till att uppnå ett långsiktigt hållbart samhälle där biologisk mångfald och ekosystemtjänster är förutsättningar för den goda livsmiljön. Regionplan för Skåne är en gemensam grund som underlättar samordning av fysiska strukturer över kommungränserna och bidrar till att skapa ett sömlöst Skåne för invånarna. Det är ett arbete där Region Skåne och de skånska kommunerna tillsammans planerar det framtida Skåne i mellankommunala och regionala frågor.

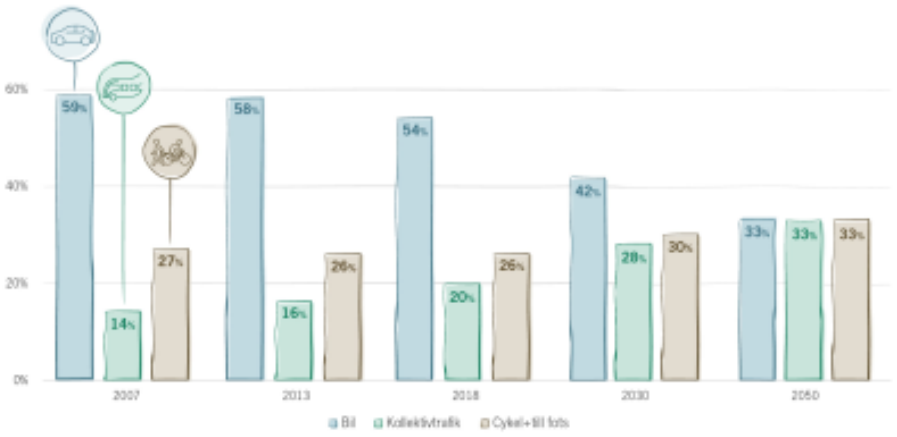
Under 2021 är Regionplan för Skåne under framtagande och går ut på granskning under hösten 2021. Mer information finns tillgänglig här.

Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050

Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050 är den övergripande strategin som beskriver hur transportsystemet i Skåne ska utvecklas för att främja ett hållbart transportsystem. Strategin är vägledande för prioritering av satsningar baserade på den uppsatta färdmedelsfördelningen.

Strategin anger också en tydlig riktning för utvecklingen mot en hållbar omställning av transportsystemet.

Strategin för ett hållbart transportsystem pekar ut inriktningen för hur färdmedelsfördelningen i regionen ska se ut år 2030 respektive år 2050. Totalt ska andelen resor som sker med bil minska, samtidigt som andelen resor som sker antingen med kollektivtrafik, cykel eller till fots öka. Samtidigt kommer Skånes befolkning öka, vilket innebär att det kommer göras fler resor totalt sett. Antalet bilresor kommer därför i framtiden vara konstant, även om andelen minskar. För den regionala transportinfrastrukturplanen innebär detta att åtgärder som främjar resor med kollektivtrafik och med cykel samt åtgärder som bidrar till att öka valmöjligheterna till hållbara trafikslag ska prioriteras.

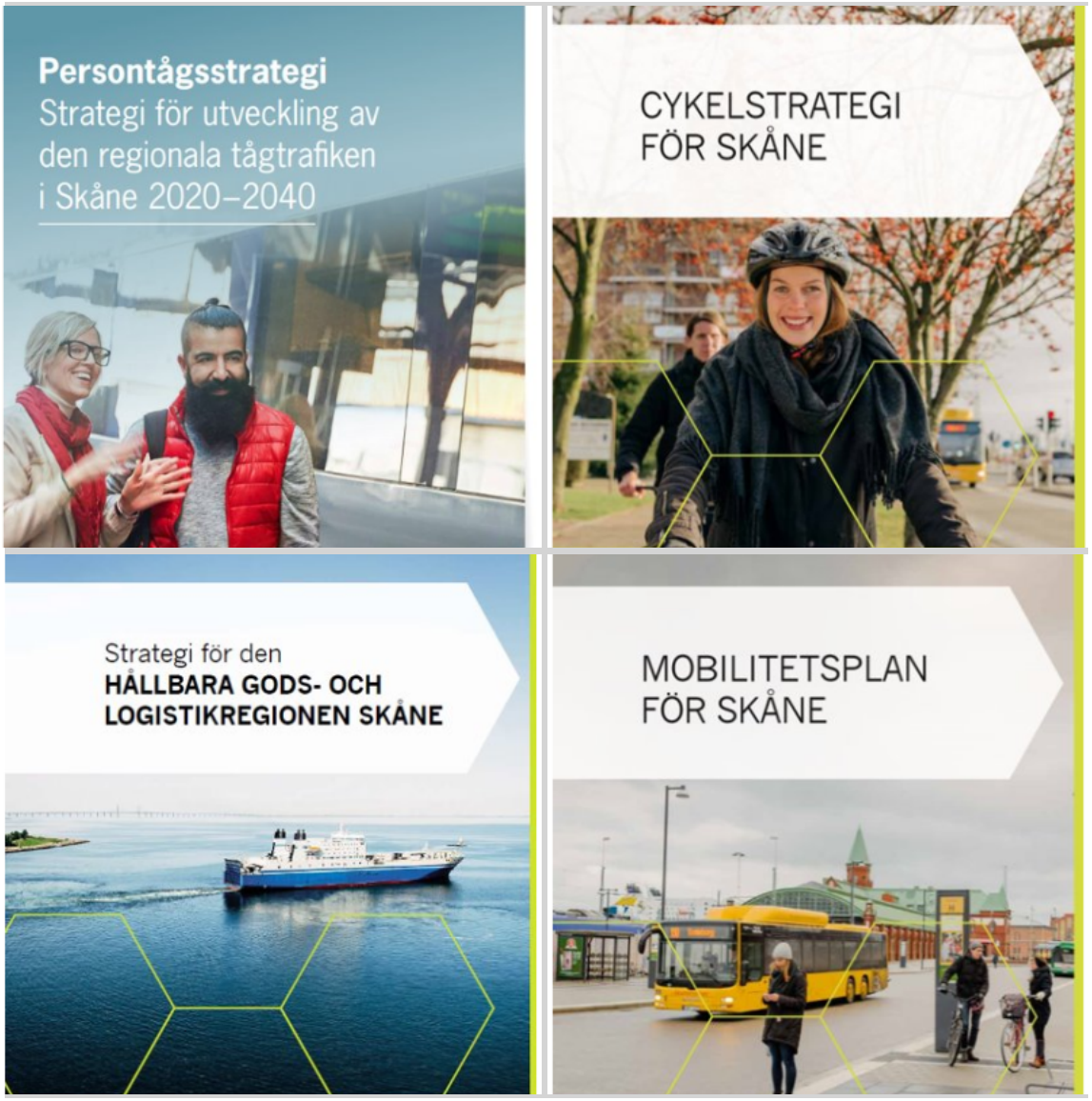

Andel resor med bil, kollektivtrafik samt cykel/till fots i Skåne 2007–2018 samt mål för färdmedelsfördelning år 2030 och 2050.

Där det i framtiden uppstår kapacitetsbrist i transportinfrastrukturen, ska kapacitetsökning ske huvudsakligen genom omprioritering som främjar yteffektiva färdmedel som gång, cykel och kollektivtrafik. Det innebär att dagens infrastruktur behöver användas på ett bättre sätt för att hantera framtidens behov av transporter och resor. Att bygga nya vägar eller att bredda befintliga vägar ska enbart ske för att öka kapaciteten eller skapa nya förutsättningar för kollektiv- och cykeltrafiken.

För att precisera inriktningen och de strategiska vägvalen för bland annat kollektivtrafiken, godstrafiken och cyklingen i

Skåne finns ett antal fördjupade strategier. Dessa strategier är framtagna i dialog och samverkan med regionens berörda aktörer inom området och syftar till att peka ut de områden som Skånes utvecklingsaktörer skall verka inom för att uppnå målen för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050.

Fördjupade strategier för utveckling av transportsystemet i Skåne.

Läs Cykelstrategin

Läs Persontågsstrategin

Läs Godsstrategin

Läs Mobilitetsplanen

Klimat- och energistrategi för Skåne

Klimat- och energistrategi för Skåne ska ge vägledning för regionens klimat- och energiarbete. Strategin slår fast att Skåne ska vara ledande i omställningen till ett samhälle med hög livskvalitet och minimal klimatpåverkan samt att Skåne ska verka för att regionen i framtiden är en fossilbränslefri och klimatneutral region. Transportsektorn i Skåne står för cirka en tredjedel av alla utsläpp av växthusgaser.

Strategin fastslår att de totala utsläppen av växthusgaser ska vara minst 80 procent lägre år 2030 jämfört med år 1990 och transportsektorns utsläpp ska vara 70 procent lägre år 2030 jämfört med år 2010. År 2030 ska också minst 30 procent av alla resor göras med cykel eller till fots samt andelen resor med kollektivtrafik vara minst 28 procent.

Läs Klimat- och energistrategin

Trafikförsörjningsprogram för Skåne 2020-2030

Region Skåne upprättar tillsammans med Skånes kommuner och Trafikverket och övriga aktörer ett trafikförsörjningsprogram för kollektivtrafikens utveckling. Programmets förutsättningar regleras i Kollektivtrafiklagen (2010:1065). Nuvarande program gäller för åren 2020–2030. Trafikförsörjningsprogrammets inriktning är ett viktigt underlag i åtgärdsplaneringen för att kunna genomföra rätt insatser som främjar kollektivtrafikens utveckling i regionen och uppfylla målet om en ökad andel resor med kollektivtrafik i framtiden.

Läs Trafikförsörjningsprogrammet

Skåne i omvärlden

Skåne är Sveriges tredje största region med nästan 1,4 miljoner invånare. Regionen gränsar till Halland, Kronoberg och Blekinge i norr samt till Danmark och Själland i väster. Skåne är kopplat till kontinenten med färjeförbindelser till Tyskland, Polen och Litauen samt till Bornholm. Skånes unika förbindelser med omvärlden skapar förutsättningar regionens transportinfrastruktur.

Skåne genomkorsas av Sveriges mest trafikerade järnväg, Södra stambanan, som förbinder norra Sverige med Skåne och norra Europa. Europavägarna E4, E6, E20, E22 och E65 passerar alla genom Skåne och utgör i Skåne noder för såväl lokal som nationell och internationell trafik. I Skåne ligger flera av Sveriges största hamnar, för såväl gods- som passagerartrafik. Skåne förbinds också med grannregionerna genom nationella turistcykelleder. I Skåne ligger Sveriges fjärde största flygplats och gränsar till Copenhagen Airport som är Europas trettonde största flygplats, sett till antalet resenärer år 2019.

Skåne är också en gränsregion och regionen samarbetar inom flera olika nätverk och internationella samarbeten för att främja utbyten, handel och skapa förutsättningar för transporter och resor. Detta innebär att det varje dag passerar en mångfald av människor och godstransporter genom Skåne med målpunkter såväl i Europa som resterande delar av Sverige och Norden. För att möjliggöra dessa transporter, och

samtidigt skapa ett motståndskraftigt system som fungerar även när delar av systemet är ur funktion, ställs stora krav på kapacitet och tillgänglighet i Skånes transportsystem. Öppnandet av Fehmarn Bältförbindelsen, en ny väg- och järnvägstunnel mellan Danmark och Tyskland, kommer att innebära en ökad tillgänglighet till norra Tyskland vilket i sin tur kommer öka trycket på Skånes transportinfrastruktur.

Mer om hur Skåne sitter ihop idag går att läsa under fliken *Transportsystemet i Skåne*.

Region Skåne ingår i flera tvärregionala och internationella nätverk och samarbeten som syftar till arbeta för en välfungerande och integrerad region.

Regionsamverkan Sydsverige

Regionsamverkan Sydsverige är ett samarbete mellan Region Blekinge, Halland, Jönköping, Kalmar län, Kronoberg och Skåne kring bland annat arbetsmarknad och kompetensförsörjning, bredband och digitalisering, infrastruktur och kollektivtrafik samt kultur. Samarbete sker på politisk nivå och tjänstemannanivå, där både styrande och oppositionspolitiker medverkar. Målsättningen är att skapa en grund för ökad tillväxt och hållbar utveckling i Sydsverige och Sverige. Regionsamverkan Sydsverige samverkar med staten, kommunerna, näringslivet och andra aktörer för att på bästa sätt ge förutsättningar för Sydsveriges och därmed för hela Sveriges utveckling. Infrastruktur, kollektivtrafik, bebyggelseplanering, näringslivsutveckling, forskning och innovationer hänger nära samman och samspelar för att gemensamma mål ska kunna nås och resurserna användas effektivt.

Mer om Regionsamverkan Sydsverige

Greater Copenhagen

Greater Copenhagen är en samarbetsorganisation för tillväxt och utveckling i Nordens största metropolregion med 4,4

miljoner invånare i Sydsverige och Östra Danmark. Geografiskt består regionen av Halland och Skåne i Sverige samt Själland med öar i Danmark, sammanlagt fyra regioner och 85 kommuner. Visionen är att Greater Copenhagen ska bli ett centrum för hållbar tillväxt och livskvalitet genom att erbjuda en rörlig, samarbetsinriktad och tillgänglig miljö. I Greater Copenhagens trafikcharter beskrivs vår gemensamma vision för hur en välfungerande, stabil och hållbar infrastruktur kan bidra till att stärka rörligheten, skapa hållbar ekonomisk tillväxt och bidra till grön omställning.

Mer om Greater Copenhagen

Positionspapper Regionsamverkan Sydsverige samt Trafikcharter Greater Copenhagen.

Planuppdraget

Den regionala transportinfrastrukturplanen styrs av en rad olika beslut från nationell nivå. Det är regeringen som fattar beslut om att ta fram ett inriktningsunderlag för infrastrukturplaneringen, lägger fram förslag till proposition för ekonomisk ram till infrastruktur samt beslutar om direktivet som regionerna ska förhålla sig till i framtagandet

av de så kallade länsplanerna (i Skåne kallad regional transportinfrastrukturplan).

Inriktningsunderlag

Trafikverket presenterade i november 2020 Inriktningsunderlag inför transportinfrastrukturplaneringen för perioden 2022–2033 och 2022–2037. I inriktningsunderlaget beskrivs myndighetens förslag för den långsiktiga inriktningen för utvecklingen av infrastrukturplaneringen. Trafikverket understryker vikten av att vårda den befintliga infrastrukturen genom ökade anslag för drift och underhållsmedel för såväl den statliga väginfrastrukturen som för järnvägarna. Trots ökade ramar bedömer Trafikverket att det finns marginellt utrymme för att peka ut nya satsningar och stora investeringar inom den befintliga planen.

Trafikverket har i inriktningsunderlaget i uppdrag att utreda hur transportsektorns klimatmål kan nås genom den strategiska transportinfrastrukturplaneringen. Det är Trafikverkets bedömning att målen kan nås på ett kostnadseffektivt sätt genom omfattande elektrifiering, biodrivmedelsanvändning, en dämpning av den ökade vägtrafiken samt högre bränslepriser.

Inriktningsunderlaget gick ut på remiss och en rad aktörer, inklusive Region Skåne, fick möjlighet att svara på underlaget. Tillsammans med dessa svar utgör inriktningsunderlaget det formella beslutsunderlaget till regeringens infrastrukturproposition.

Infrastrukturproposition

I april 2021 presenterade regeringen proposition *Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (*2020/21:151*)*. Propositionen föreslog inriktning samt ramarna för den kommande nationella transportinfrastrukturplanen 2022–2033. Av propositionen framgår den preliminära ekonomiska ramen och inriktningen på satsningar i transportinfrastrukturen för planperioden år 2022–2033. Planeringsramen för planperioden är **799 miljarder kronor**, vilket är en ökning med 176,5 miljarder kronor jämfört med

planeringsperioden år 2018–2029. Medlen skall enligt propositionen fördelas enligt nedan:

- Utveckling av transportsystemet: **437 miljarder kronor**
- Vidmakthålla inkl. reinvesteringar av statliga järnvägar: **165 miljarder kronor**
- Vidmakthålla inkl. reinvesteringar av statliga vägar samt statligt medfinansiering till enskilda vägar: **197 miljarder kronor**

Efter riksdagens beslut om propositionen fortsätter arbetet med åtgärdsplanering, där de aviserade anslagen ska forma en nationell plan.

Direktiv till åtgärdsplanering

Regeringen uppdrog i juni 2021 Trafikverket och länsplaneupprättarna att initiera åtgärdsplaneringen och ta fram nationell plan och regionala planer för utveckling av transportsystemet. Direktivet fastslår de preliminära ramarna för de regionala transportinfrastrukturen och övriga krav som åtgärdsplaneringen ska eller bör uppfylla.

Direktivet fastslår att den av regionen upprättade regionala transportinfrastrukturplanen ska beskriva vilka åtgärder som bör prioriteras för att bidra till uppfyllanden av de transportpolitiska målsättningarna samt klimatmålen. Prioriteringarna bör även göras utifrån att kunna möta betydande industriinvesteringars behov samt behovet av ökat bostadsbyggande. Åtgärder som kan påverka efterfrågan på transporter samt val av transportsätt samt åtgärder som ger en effektivare användning av befintlig infrastruktur kan övervägas. Föreslagna åtgärder knutna till persontransporter bör bidra till att främja andelen resor som sker med kollektivtrafik ökar.

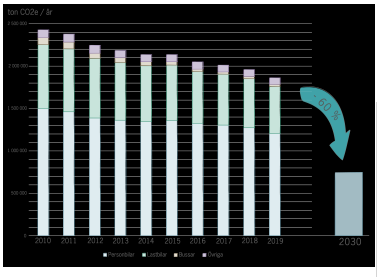
Framtidens utmaningar

Transportinfrastrukturen skapar förutsättningar för hur människor och gods kan förflytta sig i samhället. Idag står transportsektorn inför en rad stora utmaningar som behöver överbryggas för att skapa ett hållbart transportsystem för framtidens generationer. Utsläppen från transporterna utgör en stor del av Skånes totala utsläpp av växthusgaser. Dessa måste minska. Risken för framtida extrema väderhändelser som negativt påverkar infrastrukturen ökar för varje år. Samtidigt är transportsystemet ojämlikt uppbyggt och infrastrukturen skapar stora barriärer som i vissa delar av Skåne leder till bostadssegregation. Såväl dödsolyckorna som allvarliga olyckor på våra vägar minskar i stadig takt, ändå avled totalt 39 personer i Skåne år 2020 till följd av olyckor på vägar. Hur planerare och politiker idag väljer att adressera dessa utmaningar kommer påverka förutsättningarna för ett hållbart transportsystem imorgon.

Utsläpp av växthusgaser och transportsektorns klimatpåverkan

År 2020 minskade utsläppen av växthusgaser i Sverige, både inom transportsektorn och totalt sett. De minskade utsläppen berodde till största delen på minskad ekonomisk aktivitet. I Sverige minskade utsläppen från transportsektorn med 5,3 procent.

Sedan 2010 har utsläppen av växthusgaser från transportsektorn i Skåne minskat stadigt, med i genomsnitt 2,9 procent varje år. För att nå målen om transportsektorns minskade

Utsläpp av växthusgaser (ton CO2e / år) från transportsektorn i Skåne 2010–2019 samt mål 2030.

utsläpp av växthusgaser till år 2030 behöver dock utsläppen minska med minst 8 procent per år och totalt över 60 procent jämfört med år 2019.

I Skåne, likt övriga Sverige, står personbilar för majoriteten av utsläppen av växthusgaser och antalet personbilar i trafik ökar konstant. I slutet av år 2020 fanns det i Skåne cirka 661 000 registrerade personbilar, varav 90 procent var bensin- eller dieseldrivna. Enbart cirka 1 procent av fordonsflottan i Skåne utgjordes av renodlade elbilar utan förbränningsmotor. Under 2021 har antalet nyregistrerade elbilar ökat något, men det är fortfarande bensinbilar som står för majoriteten av de nyregistrerade fordonen i Skåne.

De minskade utsläppen från transportsektorn år 2020 kan vara början på en positiv trend. Men för att accelerera utsläppsminskningen krävs omfattande åtgärder, särskilt för att minska biltrafikens utsläpp. Elektrifiering av fordonsflottan och skapandet av tillgänglig laddningsinfrastruktur är ett viktigt steg. Samtidigt krävs också att resor flyttas över till mer energieffektiva och resurssnåla transportslag som kollektivtrafik och cykel. I Skåne har andelen resor med kollektivtrafik och cykel ökat sedan 2007, men fler resor behöver flyttas över för att minska transportsektorns energiintensitet.

Den regionala transportinfrastrukturplanen är ett av flera tillgängliga verktyg för att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser i transportsektorn. Satsningarna i planen är dock begränsade till enbart infrastruktur. För att nå målen med att minska utsläppen till 2030 krävs, utöver en omställning av infrastrukturens förutsättningar, en bred samordning av samhällsomdanande förändringar.

Stillasittande och minskad aktivitet

Vår moderna vardag innebär att majoriteten av alla människor i samhället spenderar största delen av sin vakna tid stillasittande. Bristen på aktivitet och ökat stillasittande kan i det långa loppet leda till ökad risk för allvarliga sjukdomar och i vissa fall sjukdomar med dödligt utfall. Vardagsmotion och aktivitet påverkar också vår kognitiva

förmåga och de allra flesta människor både mår och presterar bättre bara efter 15-20 minuters aktivitet och rörelse.

Hur transportsystemet utformas påverkar i allra högsta grad människors möjlighet till en mer rörelse och aktivitet i vardagen. Resor till fots eller med cykel ses som viktiga delar i människors vardagsmotion och bara att välja cykeln till arbetet några dagar i veckan kan för flertalet vara grundstenen för en bättre hälsa. Även kollektivtrafikresor ses som aktiva resor, då i princip varje resa med buss eller tåg börjar och slutar med en promenad eller cykeltur.

För att skapa en attraktiv trafikmiljö i Skånes städer är cykeln en nyckelkomponent. I Skåne finns, med svenska mått mätt, en stor potential för ökad cykling tack vare korta avstånd och många tätbefolkade områden. Skåne har här en speciell möjlighet att utnyttja. Cykeln som transportmedel har en stor potential i omställningen till ett hållbart transportsystem. Hälften av alla resor som görs med bil i Skåne är kortare än 10 km. Många av dessa resor skulle kunna göras med cykel. I många fall är dock cykelinfrastrukturen bristfällig och begränsad och även om viljan att cykla finns, saknas ibland förutsättningarna rent fysiskt. För varje bilresa som ersätts av en cykelresa eller en resa till fots skapas därför också en samhällsekonomisk vinst genom minskad sjukfrånvaro och på sikt även minskad belastning i sjukvården.

Cykelvägar längs med statligt vägnät prioriteras i den regionala transportinfrastrukturplanen. Även medfinansiering till utbyggnad och upprustning av den kommunala cykelinfrastrukturen sker inom ramen för den regionala planeringen och därför finns det stora möjligheter att utveckla Skånes cykelvägnät genom satsningar i den regionala transportinfrastrukturplanen.

Transporternas negativa miljöpåverkan

Förutom utsläpp av växthusgaser, producerar transportsektorn en rad negativa miljökonsekvenser som påverkar förutsättningarna för människor och natur. Utsläpp av kväve- och svaveloxider, marknära ozon samt partiklar leder, särskilt i våra städer, till höga koncentrationer i luftmiljön. Bara bilar och lastbilars utsläpp av partiklar i

städer bidrar bedöms leda till att cirka 7 600 personer i förtid avlider i Sverige varje år och samhällsekonomiska kostnader motsvarande 56 miljarder kronor årligen. Då Skånes befolkning motsvarar cirka 13 procent av den svenska befolkningen skulle detta innebära cirka 1 000 förtida dödsfall i Skåne årligen samt cirka 7 miljarder kronor i samhällsekonomiska kostnader.

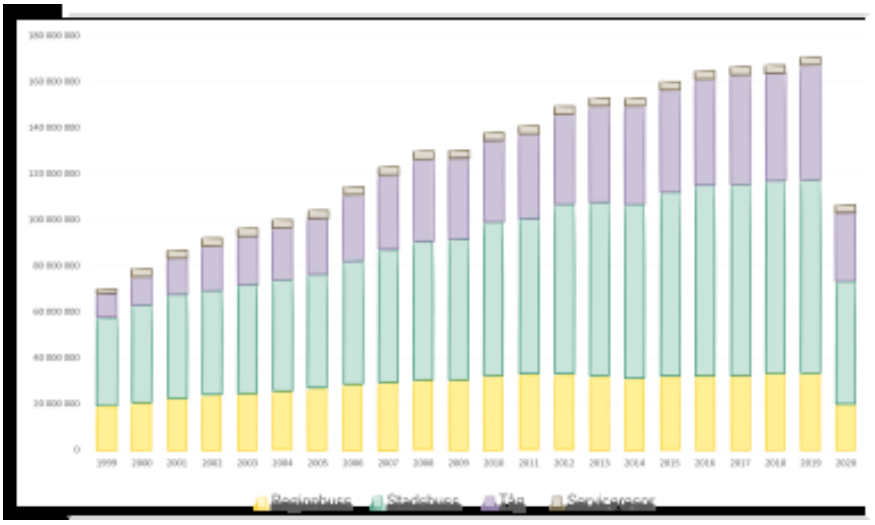
Våra stora vägar utgör också barriärer för fauna och utmaningar för biologisk mångfald. Saknas det möjligheter för småvilt och djur att passera en väg, minskar djurartens naturliga habitat och på sikt kan detta leda till försämrade livsmöjligheter för djurarter. Buller från vägtrafiken stör också naturens egna ljudmiljö och särskilt fågellivet har visat sig påverkas negativt av trafikens höga bullernivå.

Det är huvudsakligen i våra städer, där trafiken är som mest intensiv, som höga halter av partiklar och luftföroreningar uppstår. Hur städerna är uppbyggda och hur lufttillströmningen ser ut i staden påverkar förutsättningarna för fler luftföroreningsfria miljöer i våra städer.

I Skåne byggs och planeras för flera ekodukter på kritiska platser där det visat sig att en väg utgör kritisk barriärer för vår skånska fauna. Vägtrafikens buller är dock svårare att avhjälpa med infrastrukturåtgärder. Med fler elbilar på vägarna minskar också utsläppen av vissa hälsoskadliga luftföroreningar, men inte alla. Hälsoskadliga partiklar från vägtrafiken formas huvudsakligen när gummi skrapas mot asfalt, och detta kommer fortfarande ske trots att hela fordonsflottan elektrifieras. Även om bullret minskar i städerna, då elbilar är tystare vid hastigheter under 40 km/h, påverkas inte bullernivåerna nämnvärt på våra landsvägar där hastigheterna ofta är 80 km/h och uppåt.

Kollektivtrafiken efter pandemin

Antalet resor som görs med kollektivtrafik har i Skåne ökat konstant sedan 1990-talet. År 1999 gjordes cirka 70 miljoner kollektivtrafikresor och 2019 hade denna siffra stigit till 170 miljoner. Att antalet kollektivtrafikresor ökar i Skåne är en förutsättning för att närma sig Skånes mål om en hållbar omställning av transportsystemet.

Antal resor med kollektivtrafik i Skåne 1999–2020, fördelat på trafikslag.

Men när covid-19-pandemin svepte över världen våren 2020 förändrades våra resmönster radikalt. Nationsgränser stängdes och enbart helt nödvändiga resor fick göras. De som kunde arbeta hemifrån uppmanades att göra så för att minska smittspridningen. Kollektivtrafiken, som utgör stommen i Skånes hållbara transportsystem, förlorade på några månader över 90 procent av alla resenärer och när år 2020 kunde summeras hade antalet resor med kollektivtrafiken minskat med nästan 40 procent, eller cirka 70 miljoner resor. De minskade antalet resor har bidragit till dämpa smittspridningen och hjälpt sjukvården att hantera den ökade belastningen på grund av pandemin.

Samtidigt som vardagen sakta men säkert återgår till ett mer normalt tillstånd, finns det vissa samhällsförändringar som kommer bestå efter pandemin. Synen på resor, mobilitet och samhällets resiliens är några förändringar som kan påverka förutsättningarna för framtidens transportsystem och inte minst kollektivtrafiken. Blir det i framtiden norm att inom vissa yrkesgrupper arbeta hemifrån, kan dagens höga kapacitetsutnyttjande i rusningstrafiken i tåg- och busstrafiken reduceras.

Dagens kollektivtrafiksystem är i mycket hög grad anpassad utifrån starka stråk med hög tillgänglighet och täta avgångar av bussar och tåg. Dessa stråk täcker in de största orterna i Skåne, men lämnar oftast landsbygden utanför. Att tillgodose

de skånska landsbygdsmiljöernas behov av en kapacitetsstark kollektivtrafik som samtidigt är samhällsekonomiskt effektiv är en utmaning som behöver beaktas i planeringen av framtidens kollektivtrafiksystem. Detta för att tillgängliggöra hela Skåne och skapa hållbara transportlösningar för de som vill leva och bo även utanför städerna.

Socioekonomisk boendesegregation och transportfattigdom

Skåne är en stor region, men också en region där det finns stora klyftor mellan olika människors levnadsförutsättningar. Tillgänglighet och mobilitet påverkar den socioekonomiska boendesegregationen till den grad att människors frihet och möjlighet till studier, arbete och fritid avgörs av hur och var man bor och hur stor disponibel inkomst man har.

För att skapa en region där alla har liknande möjligheter att förverkliga sina mål, behöver transportfattigdomen i Skåne minska och tillgängligheten och mångfalden av transportmöjligheter öka. Som boende eller besökare i Skåne ska man inte behöva vara låst till ett enda trafikslag, utan ges möjlighet att välja det trafikslag som passar en bäst, oavsett ekonomiska eller geografiska begränsningar. Planeringen behöver utgå från att ge människor möjlighet att resa såväl med kollektivtrafiken, som att kunna cykla eller köra bil. Den fysiska transportinfrastrukturen skapar möjligheter för ökad tillgänglighet, men kan också i vissa fall begränsa tillgängligheten eller minska exempelvis tryggheten om den planeras på fel sätt. I samhällsplaneringen är det därför viktigt att utgå från alla människors förutsättningar för att kunna röra sig fritt.

Framtidens gods- och varutransporter

För att skapa en attraktiv region som attraherar nya invånare och lockar företag att etablera sig är välfungerande godstransporter en förutsättning. Effektivare logistik- och transportlösningar ger goda möjligheter för ett brett och diversifierat näringsliv som gynnar Skånes tillväxt. Skåne är med sitt geografiska läge i Sverige och Europa ett mycket viktigt nav för godstransporter. En tredjedel av Sveriges import och export, mätt i värde, passerar genom Skåne varje

år. Vid störningar av transportinfrastrukturen i Skåne märks detta på varu- och distributionskedjor i hela Europa och påverkar Sveriges konkurrenskraft. Trafikverket bedömer samtidigt att godsflödena kommer öka kraftigt i framtiden, till år 2040.

Samtidigt medför ökade transporter även mindre positiva effekter, såsom negativ miljö- och klimatpåverkan, kapacitetsbrister i infrastrukturen och markanvändningskonflikter, vilka också måste hanteras. De senaste årens omvärldsförändringar påverkar företagens supply chain liksom distributionen. Nya logistiktrender och ökat fokus på resiliens är ställer ytterligare krav på transporterna.

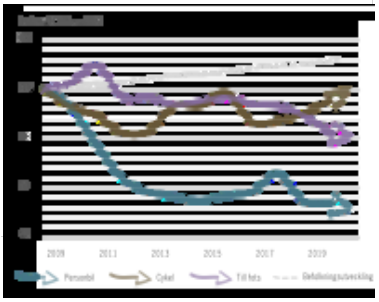
Den regionala transportinfrastrukturplanen innehåller satsningar på de skånska vägarna och järnvägarna som bidrar till att överbrygga de utmaningar som står för dörren. För att nå målen om transportsektorns minskade utsläpp samtidigt som vi planerar och skapar förutsättningar för attraktiva städer samtidigt som vi skapar förutsättningar för att bo på landsbygden, ställs stora krav på framtidens gods- och varuleveranser. Mer gods behöver färdas så långt som möjligt med båt, som är ett av mest energieffektiva transportslagen. Samtidigt behöver många av de transporter som idag sker på väg flyttas till järnväg. Det är dock trångt på spåren och godstågen behöver samsas om samma spår som såväl våra snabbtåg som långsamma regionala tåg.

Nästan alla godsleveranser startar eller slutar i en stad, vilket innebär att förutsättningarna för multimodala transporter behöver förbättras/utökas. Liksom för persontransporterna är det vägtransporterna, dvs lastbilstransporterna, som svarar för den största delen av växthusgasutsläppen från godstransporterna. Elektrifiering/biodrivmedel och effektivisering av godstransporterna är exempel på åtgärder som tillsammans med överflyttning skapar förutsättningar för såväl de långväga som regionala godstransporterna att utvecklas i ett framtida hållbart godstransportsystem.

Trafiksäkerhet och trygghet

Framtidens motorfordonstrafik kommer i större utsträckning

vara elektrifierad och automatiserad. Detta innebär stora möjligheter att kunna styra trafikflöden, minska olyckor och skapa mer attraktiva och tillgängliga städer och landsbygder.

Döda och allvarligt skadade i olyckor med personbil, cykel och till fots 2009–2020 i Skåne, index = år 2009

Under 2000-talet har ett stort antal vägar i Skåne försetts med mitträcke, vilket varit en nyckel i strategin om att minska antalet allvarliga olyckor mellan motorfordon. Dessa vägar har huvudsakligen varit de större riksvägar som genom relativt enkla åtgärder kunnat breddas utan större ombyggnationer. I Skåne har antalet personer som omkommit i personbil till följd av en olycka minskat från 54 personer år 2000 till 15 personer år 2020. Tyvärr kan inte samma positiva trend urskiljas för fotgängare och cyklister. Antalet cyklister och fotgängare som varje år avlider eller skadas i trafiken är ungefär detsamma idag som för 20 år sedan. Detta kan delvis förklaras med att det faktiskt är fler som cyklar idag, men en anledning är också i att det inte skett samma teknikutveckling och anpassning av infrastrukturen för cyklister och fotgängare.

Målet att främja en omställning till ett hållbart transportsystem innebär att trafiksäkerheten och tryggheten öka även för de oskyddade trafikantgrupperna. Ökade andelar självkörande och autonoma personbilar, automatiskt begränsade hastigheter i tätbebyggda områden och utökade satsningar på cykel- och fotgängarinfrastruktur är viktiga komponenter för att skapa ett tryggt och säkert trafiksystem.

Satsningar regional transportinfrastruktur i Skåne 2022–2033

Region Skåne har av regeringen fått i uppdrag att upprätta en ny regional transportinfrastrukturplan för åren 2022–2033. Planen avser investeringsåtgärder på i huvudsak det statliga regionala vägnätet i Skåne. Trafikverket upprättar samtidigt en nationell transportplan för investeringar i järnvägsnätet och det nationella stamvägnätet. Det finns en bred samsyn kring de viktigaste prioriteringarna. Genomförandet av namngivna objekt under planperioden 2018–2029 är en utgångspunkt, fortsatta satsningar på kollektivtrafik och cykel är en annan. Planen innehåller också en ökad satsning på samfinansiering av nationell plan för att realisera Skånebilden. Den budgetram som regeringen angett i direktivet täcker inte Skånes behov av ny infrastruktur. Kostnaderna för de namngivna objekten i gällande plan har ökat vilket medför att det inte finns utrymme för ytterligare namngivna vägobjekt.

Satsningar 2022–2033

Den regionala transportinfrastrukturplanen visar, tillsammans med Nationell plan för transportsystemet, vilka investeringar som ska göras i Skåne under kommande tolvårsperiod. Den regionala transportinfrastrukturplanen

innehåller statliga medel utifrån och del av den nationella planen.

- **Samfinansiering:** Gemensam finansiering mellan infrastrukturplaner, till exempel när medel från den regionala planen samfinansierar åtgärder i den nationella planen.
- **Medfinansiering:** Gemensam finansiering med andra medel utöver den regionala transportinfrastrukturplanen. Exempelvis kan en kommun medfinansiera ett vägobjekt i den regionala planen.
- **Statlig medfinansiering:** Finansiering ur nationell eller regional plan till åtgärder med en annan offentlig huvudman. Finansiering till satsningar kan till exempel sökas av regionens kommuner och den regionala kollektivtrafikmyndigheten.

Ekonomisk ram

Utifrån ramen på **5 050 miljoner kronor** har Region Skåne upprättat Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022–2033, med följande utgångspunkter:

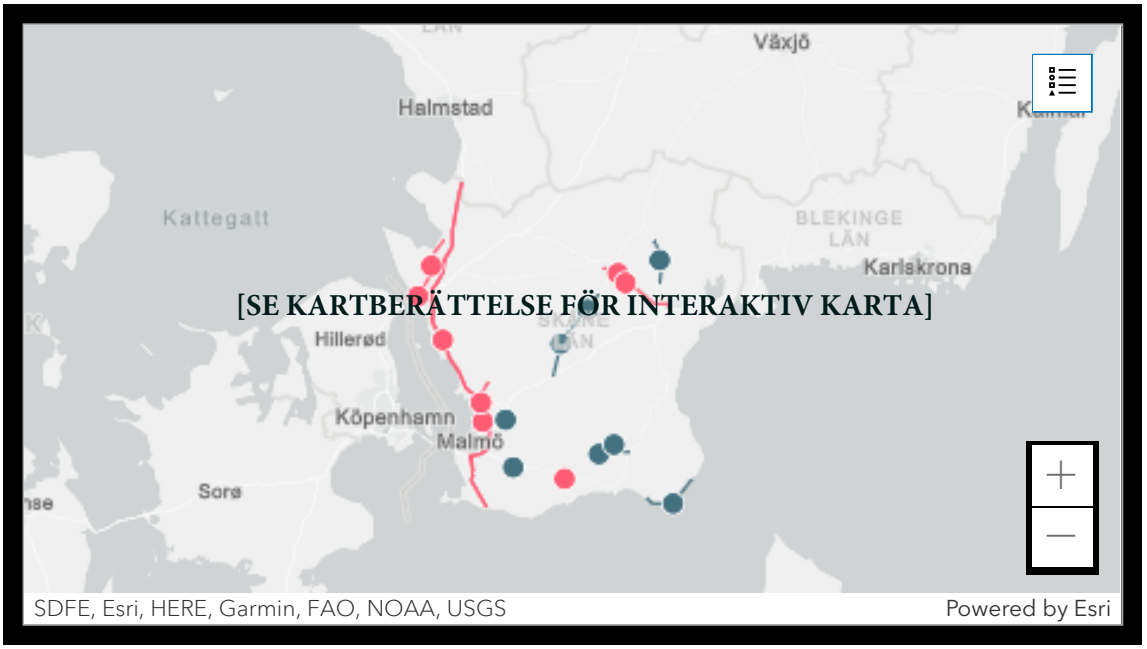
Namngivna regionala vägobjekt	**1 653**
13 Förbi Assmåsa (Sjöbo)	5
19 Björlöv-Broby	355
108 Staffanstorp-Lund	127
1022, Hammar-Skillinge, gång- och cykelväg	79
23 Tjörnarp-Sandåkra	520
11 Sjöbo (Anklam)-Tomelilla	260
108 Genom Svedala	207
23 Ö Höör Höör/Hörby	100
Kollektivtrafik	**1 128**
Statliga vägar	400
Statlig medfinansiering kommunala vägar	500
Storstadsavtal Malmö	228
Samfinansiering nationell plan	**1 041**
Skånebanan Arlarp	72
Västkustbanan Ängelholm- Maria	70
E6 ITS	27
Klövinge-Arlöv, etapp 2 (Lommabanan)	55
913 Björred-Flädie planskild korsning Lommabanan	67
Västkustbanan Maria-Helsingborg	300
Trimningspaket järnväg	50
Överenskommelser samfinansiering	400
Skånebanan Hässleholm-Kristianstad	
Ystadbanan Skurup-Rydsgård	

Cykelinfrastruktur	**778**
Statliga cykelvägar	450
Standardhöjning statliga cykelvägar	60
Statlig medfinansiering kommunala cykelvägar	178
Statlig medfinansiering regionalt prioriterade stråk kommunala cykelvägar	90
Trafiksäkerhet och miljö	**385**
Statliga vägar	225
Statlig medfinansiering kommunala vägar	160
Övrigt	**65**
Investeringsåtgärder enskilda vägar	27
Driftsbidrag till flygplatser	36
Steg 1 & 2 åtgärder	2
Summa	**5 050**

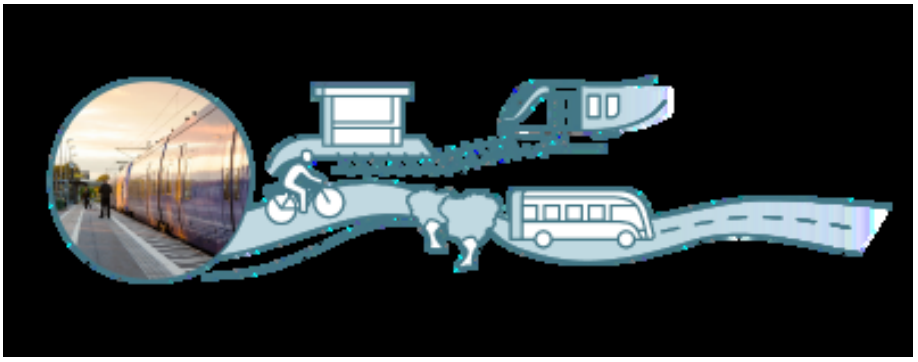
Tabellen visar fördelningen av budgetram

- **1 653 miljoner kronor** avsätts för finansiering av regionala vägobjekt. Under planperioden prioriteras att färdigställa stråk och genomförandet av namngivna objekt i föregående plan.
- **1 128 miljoner kronor** avsätts för finansiering av kollektivtrafikåtgärder som fördelas mellan statliga vägar, statligt bidrag till kommunala vägar och storstadsavtal Malmö. Åtgärder för genomförande av SkåneExpressen, tillgänglighetsanpassning samt utveckling av nya tågstationer och storstadsavtal Malmö prioriteras inom planperioden.
- **1 041 miljoner kronor** avsätts för samfinansiering av satsningar i nationell transportplan.
- **778 miljoner kronor** avsätts för finansiering av ny samt upprustning av befintlig cykelinfrastruktur. Medlen fördelas mellan statliga vägar och statligt bidrag till kommunala vägar.
- **385 miljoner kronor** avsätts för finansiering av åtgärder som bidrar till ökad trafiksäkerhet och förbättrad miljö. Medlen fördelas mellan statliga vägar och statligt bidrag till kommunala vägar.

- **65 miljoner kronor** avsätts för finansiering av åtgärder på enskilda vägar, driftbidrag till flygplatser och steg 1 & 2-åtgärder i enlighet med fyrstegsprincipen.

Interaktiv karta som visar regional transportinfrastrukturplan 2022-2033

Namngivna regionala vägobjekt	1 653
13 Förbi Assmåsa (Sjöbo)	5
19 Bjärlöv-Broby	355
108 Staffanstorp-Lund	127
1022 Hammar–Skillinge, gång- och cykelväg	79
23 Tjörnarp-Sandåkra	520
11 Sjöbo (Anklam)-Tomelilla	260
108 Genom Svedala	207
23 Ö Höör Höör/Hörby	100

Tabellen visar fördelning av medel till namngivna regionala vägobjekt

1 653 miljoner kronor avsätts för finansiering av namngivna regionala vägobjekt. För de namngivna objekten prioriteras det regionalt viktiga vägnätet som stödjer det flerkärniga Skåne. Under planperioden prioriteras att färdigställa stråk och genomförandet av namngivna objekt i förgående plan. Genom att objekten har ökat i kostnader med över 500 miljoner finns det inte utrymme för utpekande av nya namngivna vägobjekt. Cirka 80 till 100 miljoner kronor till cykelåtgärder ingår i åtgärder kopplat till namngivna objekt. Namngivna objekt är kostnadsberäknade till över 50 miljoner kronor.

Enligt direktivet för den nationella planen ska Trafikverket föreslå och motivera en lämplig omfattning av samfinansiering till de regionala transportinfrastrukturplanerna avseende trafiksäkerhetsåtgärder på det regionala vägnätet. Samfinansieringen kan användas till ytterligare satsningar för att öka trafiksäkerheten på det statliga vägnätet. Om ökande medel till trafiksäkerhet skulle tillfalla planen är väg 21 Klippan-Hylltofta den åtgärd som ligger längst fram i Trafikverkets planering för att kunna byggstartats under perioden 2022-2033.

Väg 13 Förbi Assmåsa (Sjöbo)

Väg 13 förbinder nordvästra Skåne med sydöstra Skåne och tillhör det regionalt viktiga vägnätet för godstrafik och kollektivtrafiken. Sträckan norr om Assmåsa gård har dåliga grundförhållanden och den befintliga vägen har sättningar, vilket innebär risk för att vägen sjunker alternativt kollapsar. Trafikmängden är cirka 3450 fordon/dygn, varav 14 procent är tung trafik. Vägens bredd på sträckan varierar mellan 6 till 7,5 meter. Väg 13 har också dålig linjeföring vilket resulterar i otillfredsställande framkomlighet och trafiksäkerhet. På den aktuella, cirka 2,5 km långa sträckan, planeras en ny 8 meter bred väg med hastighetsstandard 80 km/h. Ombyggnaden sker dels på befintlig väg och dels via nybyggnad intill befintlig väg. Den bredare vägrenen underlättar för cyklister att röra sig längs sträckan och till den befintliga hållplatsen i norr anordnas en ny gång- och cykelväg. Kostnaden för åtgärderna under perioden 2022-2033 är 20 miljoner kronor, varav 5 miljoner kronor belastar den regionala transportinfrastrukturplanen 2022-2033. Resterande belastar anslaget för bärighetsåtgärder i Nationell plan. Byggnation pågår med färdigställande under 2022.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Väg 19 Bjärlöv–Broby

Väg 19 är en viktig nordsydlig regional förbindelse mellan Kristianstad och norra delarna av Skåne samt en viktig länk till Kronoberg. Längs den aktuella sträckan varierar vägbredden mellan 7 till 13 meter, med merparten av sträckan inom spannet 7 till 9 meter. Trafikflödet har uppmätts till 3 800–6 400 fordon/dygn. Den tunga trafiken utgör ungefär 10 procent. Vägen är smal i förhållande till trafikbelastning och trafiksäkerheten bedöms som låg. Kollektivtrafiken påverkas även negativt av trängseln och av att vägen inte är optimal utformad. Åtgärden innebär en ombyggnad till mötesfri landsväg 2+1 med hastighetsstandard 100 km/h för förbättrad tillgänglighet, trafiksäkerhet och framkomlighet. Åtgärder som förbättrar framkomligheten för SkåneExpressen ingår i projektet. Mellan Bjärlöv och Hanaskog kommer cyklisterna att hänvisas till den gamla

vägen och mellan Hanaskog och Broby upprustas den gamla banvallen till cykelbana. Den preliminära kostnaden för åtgärderna längs den 16 km långa sträckan är 444 miljoner kronor varav 355 miljoner belastar planperioden 2022–2033. Vägplan är fastställd och byggstart är beräknad till år 2022.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Väg 108 Staffanstorp–Lund

Väg 108 tillhör det regionalt viktiga vägnätet för persontrafik och fyller en viktig lokal funktion mellan Staffanstorp och Lund. Befintlig väg 108 trafikeras av 11 000 till 14 500 fordon/dygn och saknar mötesseparering. Vägstandarden är låg i förhållande till vägens funktion och mängden fordon som trafikerar vägen vilket medför långa köer under rusningstrafik. Föreslagna åtgärder är en ombyggnad i befintlig sträckning till mötesfri väg 2+2 med särskilt fokus på kollektivtrafiken samt upprustning av delar av den befintliga gång- och cykelvägen. Vägen ska ha hastighetsstandard 100 km/h. Åtgärden samordnas med ombyggnad av trafikplats Lunds södra/E22. Arbete med vägplan pågår. Den preliminära kostnaden är 127 miljoner kronor och belastar planperioden 2022–2033. Beräknad byggstart är år 2023.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Väg 1022 Hammar–Skillinge, gång- och cykelväg

Förbättrade cykelmöjligheter mellan Hammar och Skillinge är en viktig förutsättning för att färdigställa Sydkustleden. Sydkustleden är en nationell cykelled som sträcker sig från Simrishamn längs med Skånes kust via bland annat Trelleborg och Malmö till Helsingborg. I Simrishamn ansluter Sydkustleden till Sydostleden, som löper vidare norrut till Växjö. I Helsingborg börjar Kattegattleden som fortsätter vidare norrut till Göteborg. Ändamålet med projektet är att skapa en sammanhängande, tillgänglig och trafiksäker cykelväg för att förbättra förutsättningarna för att cykla samt öka trafiksäkerheten för gång och cykeltrafikanter mellan Hammar och Skillinge. Den preliminära kostnaden för

åtgärden är 105 miljoner kronor miljoner kronor varav 79 miljoner belastar den regionala transportinfrastrukturplanen 2022–2033. Simrishamns och Ystad kommun finansierar 25 procent av den del som anläggs inom respektive kommun. Objektet prioriteras i planen under förutsättning att aktuellt medfinansieringsavtal mellan Trafikverket och de respektive kommunerna skrivs under innan årsskiftet 2021/2022. Arbete med vägplan pågår. Planerad byggstart är tidigast år 2023.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Väg 23 Tjörnarp–Sandåkra

Väg 23 är en del av en viktig interregional förbindelse från sydvästra Skåne till Småland. Vägen är särskilt viktig för regionala transporter och ingår i landtransportnätet för långväga godstransporter. Trafikmängden uppgår till 6 600–7 600 fordon per dygn och den tunga trafiken utgör mellan 16 och 18 procent av all trafik. Dagens vägsträcka mellan Tjörnarp och Sandåkra saknar mitträcke och separerad gång- och cykelväg på delar av sträckan. Den befintliga vägstandarden är inte tillfredställande i förhållande till trafikmängden och sträckan är olycksdrabbad. Objektet har studerats i en åtgärdsvalsstudie under år 2016/2017. Föreslagen åtgärd är en ombyggnad i befintlig sträckning av väg 23 mellan Höör/Tjörnarp och Hässleholm/Sandåkra. Vägen utformas som en mötesfri landsväg 2+1 och hastighetsstandard 100 km/h. Möjligheten för oskyddade trafikanter att röra sig längs sträckan studeras och en gång- och cykelport i norra Mellby planeras. Arbete med vägplan pågår. Den preliminära kostnaden för åtgärderna är 520 miljoner kronor och belastar planperioden 2022–2033. Tidigast byggstart är år 2023.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Väg 11 Sjöbo (Anklam)–Tomelilla

Väg 11 tillhör det regionalt utpekade nätet för persontrafik, godstrafik och kollektivtrafik. Den aktuella sträckan ingår i planerna för utveckling av SkåneExpressen och utgör en

regional länk mellan Skånes sydvästra och sydöstra delar. Vägen är relativt ny med ett körfält i vardera riktningen och hastighetsstandard 90 km/h, med undantag från korsningen med väg 19 där hastigheten är 70 km/h. Befintlig väg trafikeras av cirka 4 700 fordon per dygn. Vägen är försedd med mitt- och sidräfflor men saknar mötesseparering, vilket innebär att trafiksäkerheten är bristfällig. Det finns också brister för oskyddade trafikanter längs väcksträckan och i korsningspunkter. Objektet har studerats i en åtgärdsvalsstudie (ÅVS) under åren 2016/2017. Föreslagen åtgärd avser att mötesseparera befintlig väg för att höja trafiksäkerheten samt att öka framkomligheten för kollektivtrafiken. Åtgärder för att främja cykling studeras inom projektet. Arbete med vägplan pågår. Den preliminära kostnaden för åtgärderna är 260 miljoner kronor och belastar planperioden 2022–2033. Beräknad byggstart är år 2024.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

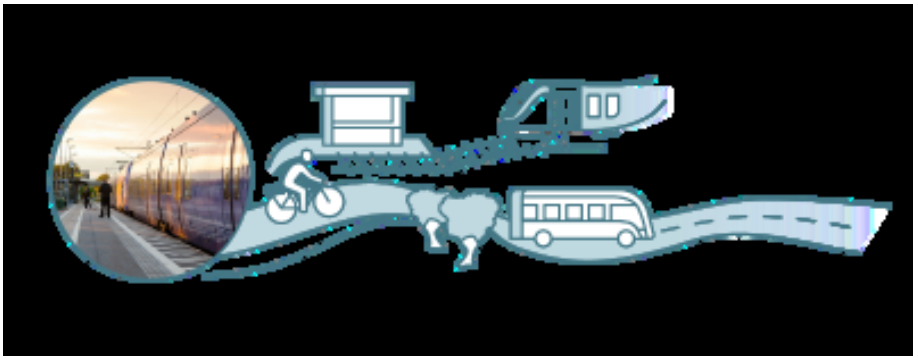
Väg 108 genom Svedala

Väg 108 är en regionalt viktig väg för persontrafik som i Svedala korsar järnvägsbanan Ystadbanan i plan. Vägen är ett viktigt komplement till E6 och förbinder många lokala målpunkter. Vägsträckan trafikeras av mellan 4 000 och 8 000 fordon per dygn och har delvis en låg standard med begränsad omkörningsmöjligheter och en hög andel trafikolyckor. Järnvägskorsningen medför störningsmoment med begränsad framkomlighet och utgör en trafiksäkerhetsrisk. Bristen studeras för närvarande i en åtgärdsvalsstudie som förväntas avslutas under 2022. Planerat byggstart är i slutet av planperioden 2022-2033. Den preliminära kostnaden för projektet är 207 miljoner kronor som belastar planperioden 2022–2033.

Väg 23 & 13 Ö Höör/Höör–Hörby

Väg 23 är en del av en viktig interregional förbindelse från sydvästra Skåne till Småland. Vägen är särskilt viktig för regionala transporter och ingår i landtransportnätet för långväga godstransporter. Trafikmängden uppgår till 6 600–7 600 fordon per dygn. På stora delar av väg 23 är

framkomligheten begränsad med många anslutningar. Vägen går även genom det känsliga Ringsjösundet där det råder förbud för transport med farligt gods. Objektet har studerats i en åtgärdsvalsstudie under åren 2016/2017. Under 2021 gjordes ett omtag och en ny åtgärdsvalsstudie startades upp. Den pågående åtgärdsvalsstudien förväntas avslutas under 2023. Vilka åtgärder som föreslås är därför inte klart vid tiden för denna remiss. Den preliminära kostnaden för åtgärderna är ännu oklar. För planperioden 2022–2033 avsätts 100 miljoner. Beräknad byggstart är som tidigast år 2031.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafik	1 128
Statliga vägar	400
Statlig medfinansiering kommunala vägar	500
Storstadsavtal Malmö	228

Tabellen visar fördelningen av medel för kollektivtrafik

1 128 miljoner kronor avsätts för finansiering av kollektivtrafikåtgärder som fördelas mellan statliga vägar, statligt bidrag till kommunala vägar och storstadsavtal Malmö. Åtgärderna ska bidra till att uppfylla målet för att öka andelen resor som görs med kollektivtrafik i Skåne, samt främja ett hållbart transportsystem. Satsningarna är enbart riktade mot vägnätet för bussar – åtgärder på järnväg finansieras inom Nationell plan och delvis genom samfinansiering i denna plan.

Åtgärderna finansieras till 100 procent genom den regionala transportinfrastrukturplanen och åtgärderna kan endast vara på det statliga vägnätet.

Åtgärderna syftar till att förbättra tillgängligheten och framkomlighet för busstrafiken i Skåne. En riktad satsning kommer under planperioden att göras på SkåneExpressen vilket innebär åtgärder för att öka framkomlighet, kapacitet, pålitligheten, prioriteringar i korsningar samt busskörfält. Exempel på större satsningarna som finansieras av denna pott är Väg 100 Trafikplats Kungstorp (Höllviken-Vellinge) som tidigare var ett namngivet objekt. Åtgärden kan komma eventuellt att överstiga 50 miljoner kronor och flyttar då till ett namngivet vägobjektet till slutversionen. En annan åtgärd är Väg 11 Tomelilla, anpassning för SkåneExpressen där Region Skåne, Trafikverket och Tomelilla kommun har skrivit en avsiktsförklaring under 2017 för genomförande under planperioden för 2022-2033. Tomelilla kommun medfinansierar åtgärden till hälften. Utöver satsningar för förbättrad tillgänglighet för busstrafiken kommer en fortsatt satsning göras på ombyggnad av hållplatser i Skåne, med sikte på att uppnå målet i Trafikförsörjningsprogrammet för Skåne om att tillgänglighetsanpassa hållplatser med minst 10 av- och påstigande. De hållplatser längs de statliga vägarna som av trafiksäkerhetsskäl måste byggas om eller flyttas finansieras också av denna potten.

Statlig medfinansiering kommunala vägar

Under planperioden har kommunerna i Skåne möjlighet att årligen söka bidrag till åtgärder på det kommunala vägnätet. Bidragsdelen är 50 procent och kan i projekt med större regional nytta uppgå till 75 procent. Liksom för statliga regionala vägar kommer det för kommunal infrastruktur att ges bidrag inom satsningarna på SkåneExpressen, framkomlighet och övriga åtgärder för busstrafiken samt tillgänglighetanpassning av hållplatser. Region Skånes avsikt är att processen för medfinansiering till kommunala vägar ska vara transparant och tydlig.

För hela planperioden uppgår satsningen till 500 miljoner

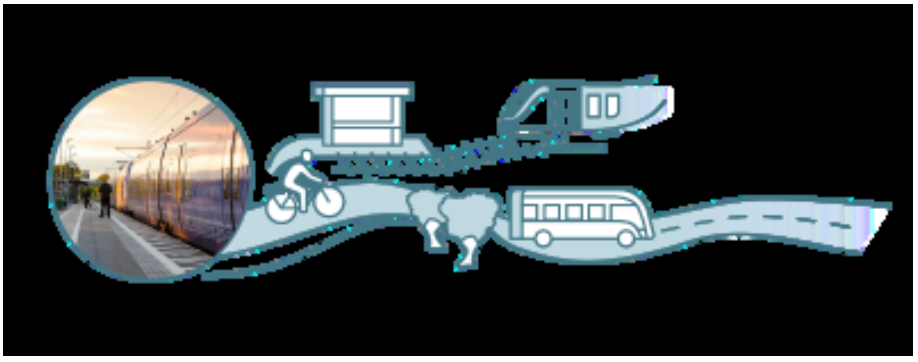
kronor, vilket motsvarar cirka 42 miljoner kronor årligen. Behovet är dock störst i början av planperioden varför en större andel kommer finansieras de fyra första åren.

För mer information om ansökningsprocessen se under fliken *Process och genomförande*.

Storstadsavtal Malmö

Storstadsavtal för Malmö avser kollektivtrafikåtgärder som beslutades inom ramen för Sverigeförhandlingen. Staten har under år 2017 genom Sverigeförhandlingen slutit avtal om storstadsåtgärder i bland annat Malmö. I avtalen fastställs åtgärder, statlig medfinansiering och kommunens åtaganden om finansiering och bostadsbyggande. I Malmö omfattas åtta busstråk varav fyra nya expresslinjer i Malmö, Kävlinge–Arlöv, etapp 2 (Lommabanan). I ansökningar om medel ur potten för statlig medfinansiering för kommunala vägar inom kollektivtrafikpotten ska under planperioden Malmö stads del beaktas, kopplat till åtgärder inom storstadsavtalet.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Samfinansiering nationell plan	1 041
Skånebanan Attarp	72
Västkustbanan Ängelholm- Maria	70
E6 ITS	27
Kävlinge-Arlöv, etapp 2 (Lommabanan)	55
913 Bjärred-Flädie planskild korsning Lommabanan	67
Västkustbanan Maria-Helsingborg	300
Trimningspaket järnväg	50
Överenskommelser samfinansiering	400
Skånebanan Hässleholm-Kristianstad	
Ystadbanan Skurup-Rydsgård	

Tabellen visar fördelningen av medel till samfinansiering av nationell plan

1 041 miljoner kronor är avsatta för samfinansiering av den Nationella planen för satsningar av stor regional betydelse. Genom samfinansiering av den Nationella planen ökar möjligheterna för Trafikverket att prioritera viktiga satsningar och åtgärder i Skåne, som annars kanske inte hade kunnat prioriteras. Syftet är att främja robustheten i Skånes järnvägsnät och öka kapaciteten för regionala tåg.

Skånebanan mötesspår Attarp (Hässleholm)

Skånebanan är en enkelspårig järnväg mellan Helsingborg och Kristianstad med person- och godstrafik. Skånebanan är klassad som riksintresse och förbinder Västkustbanan, Södra stambanan och Blekinge Kustbana. Kapaciteten på Skånebanan är ansträngd och delsträckan Hässleholm–Kristianstad är en av de mest belastade enkelspårsträckorna i landet. Konsekvenserna av kapacitetsbristen är trafiksystemets bristande robusthet och hög störningskänslighet samt förseningar. Satsningen innebär förlängning av mötesspår vid Attarp i Hässleholm och väster om Kristianstad C. Genom att förlänga ett mötesspår i Attarp,

riktning mot Hässleholm, möjliggörs att två tåg kan invänta ett mötande tåg och tiden på sträckan kan kortas. Arbete med järnvägsplan pågår. Totalkostnad för projektet är cirka 150 miljoner kronor varav den regionala transportinfrastrukturplanen samfinansierar med totalt 72 miljoner kronor. Byggstart är tidigast år 2023.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Västkustbanan Ängelholm–Maria

Västkustbanan sträcker sig mellan Göteborg och Lund och utgör en viktig förbindelse för person- och godstrafik i sydvästra Sverige. Banan är viktig både för regional pendeltrafik och för längre resor mellan Öresundsregionen och Göteborg/Norge samt för godstrafiken norr om Ängelholm. Idag råder det kapacitetsbrist på sträckan Ängelholm–Helsingborg och det finns ett behov av att bygga ut till dubbelspår. Åtgärden innebär att delsträckan Ängelholm–Maria ska byggas ut till dubbelspår i befintlig sträckning. Maria station ska utformas så att det i framtiden ska vara möjligt att utöka de mellanliggande plattformarna med fyra spår. Åtgärden bedöms kunna öka trafiken från åtta till tio tåg per timme och restiden kommer minska med cirka fem minuter. Den preliminära kostnaden för åtgärderna är 2600 miljoner kronor i 2016 års prisnivå och den regionala transportinfrastrukturplanen samfinansierar projektet med 70 miljoner kronor. Byggnation pågår och väntas färdig år 2023.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

E6 ITS

Intelligenta transportsystem (ITS) är tillämpningar som i någon form använder informations- eller kommunikationssystem för att skapa en dynamisk funktion i ett trafik- eller transportsystem. E6 genom Skåne är en av landets mest trafikerade motorvägar och en viktig pulsåder för både Sverige och Norge. E6 har också en viktig roll för regional arbetspendling. E6-sträckningen genom Skåne är 143

km. Hela sträckan har motorvägsstandard med en hastighetsgräns på 110 km/h. Längst i norr och i söder passerar i medeltal ca 20 000 fordon per dygn. Stora delar av sträckan runt Malmö–Lund–Helsingborg trafikeras av 40 000–50 000 fordon per dygn. Andelen tung trafik är upp emot 20 procent. Mycket tung trafik kommer in över Öresundsbron och via den mycket omfattande godstrafiken via Trelleborgs hamn. En stor andel av denna trafik är transittrafik som enbart använder E6 för vidare färd upp i Sverige eller mot Norge.

Satsningen är kopplad till trimningsåtgärder i nationell transportplan där åtgärder för ITS samfinansieras av den regionala transportinfrastrukturplanen. Den regionala transportinfrastrukturplanen samfinansierar ITS-åtgärder med 27 miljoner kronor.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Kävlinge–Arlöv, etapp 2 (Lommabanan)

Lommabanan är en del av Godsstråket genom Skåne och sedan 2020 trafikeras banan av Pågatåg mellan Kävlinge och Malmö med uppehåll i Furulund och Lomma. Etapp 2 av Lommabanan innefattar nya stationer i Flädie och Alnarp, nytt mötesspår vid Alnarp samt förlängning av mötesspår vid Flädie. Malmöpendeln knyter samman Lommabanan, Citytunneln, Öresundsbanan och Kontinentalbanan. Malmöpendeln möjliggör snabb och effektiv pendling med Pågatåg. Åtgärden är en del i Sverigeförhandlingen och kopplat till avtalet med Malmö. Den preliminära kostnaden för åtgärderna är 140 miljoner kronor. Den regionala transportinfrastrukturplanen samfinansierar projektet med 50 miljoner kronor. Arbete med järnvägsplan påbörjas under 2021. Beräknad byggstart är år 2025.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

913 Bjärred–Flädie planskild korsning Lommabanan

I samband med utbyggnaden av Lommabanan behöver

plankorsningen mellan väg 913 och Lommabanan byggas om. Projektet kommer att genomföras i anslutning kring åtgärderna på Lommabanan. Förutsättningarna för kollektivtrafiken och cykling längs vägen och till Flädie ingår i projektet. Den preliminära kostnaden för åtgärderna är 67 miljoner kronor. Vägplan pågår och byggstart är beräknad till år 2024.

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Västkustbanan Maria–Helsingborg

Västkustbanan klassas som en av Sveriges viktigaste järnvägsförbindelser. Den är en viktig länk för person och godstrafik mellan Göteborg och Lund och förbinder Oslo med Köpenhamn. Sträckan är viktig för framförallt persontrafiken söder om Ängelholm. Idag råder det kapacitetsbrist på sträckan Ängelholm–Helsingborg och det finns ett behov av att bygga ut till dubbelspår. Åtgärden innebär utbyggnad av sträckan Maria–Helsingborg till dubbelspår i tunnel för att öka kapaciteten och robustheten. Trafiken kan öka från åtta tåg per timme till 30–40 tåg per timme samtidigt som restiderna kan förkortas. Den preliminära kostnaden för åtgärden är 5000 miljoner kronor, varav den regionala transportinfrastrukturplanen samfinansierar med 300 miljoner kronor.

Trimningspaket järnväg

Pottens syfte är att höja kapaciteten och öka pålitligheten i tågtrafiken under planperioden genom mindre trimningsåtgärder. Åtgärderna kan innefatta plattformsförlängningar, signalåtgärder, utbyte av växlar, kurvrätning samt åtgärder som identifieras i samband med bristanalyser för ex Skånebanan i syfte att kunna utveckla och trafikera banor enligt Persontågsstrategi för Skåne. Prioritering av åtgärderna sker i dialog med Trafikverket och Skånetrafiken. Åtgärder av större karaktär som kommer genomföras är plattformsförlängning på Skurups station. Åtgärderna kommer delvis att samfinansieras med den nationella planen. Den regionala

transportinfrastrukturplanen 2022-2033 samfinansierar projekten med 50 miljoner kronor.

Överenskommelser samfinansiering av nationell plan

Region Skåne har upprättat överenskommelser om att samfinansiera dubbelspår Skånebanan Kristianstad–Hässleholm och dubbelspår Ystadbanan Skurup–Rydsgård om åtgärderna blir inkluderade i kommande nationell plan 2022–2033. Objekten är inte inkluderade i nationell plan 2018–2029. Regeringen väntas under våren 2022 fastställa den nationella transportplanen 2022–2033 och beslutar då vilka namngivna projekt som Trafikverket ska arbeta med under planperioden 2022-2033.

Totalt uppgår överenskommelserna för Skånebanan och Ystadbanan till 700 miljoner. I väntan på besked om hur nationella planen 2022-2033 finansierar de två objekten Skånebanan och Ystadbanan råder en skillnad i mellan samfinansieringsavtalen och den regional transportinfrastrukturplanens finansiering av densamma på så sätt att summorna inte är samstämmiga. I remissversion avsätts 400 miljoner till samfinansiering av Skånebanan och Ystadbanan. Denna siffra justeras efter att den nationella planen har redovisat hur finansieringen ser ut för objekten.

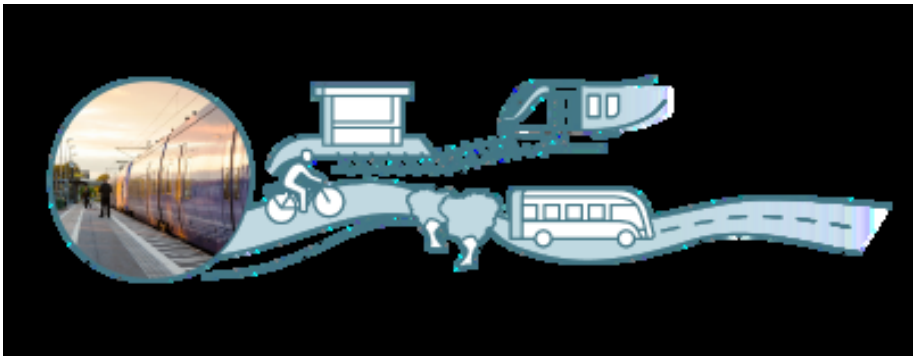
Skånebanan Hässleholm–Kristianstad

Skånebanan är en enkelspårig järnväg mellan Helsingborg och Kristianstad med person- och godstrafik. Skånebanan är klassad som riksintresse och förbinder Västkustbanan, Södra stambanan och Blekinge Kustbana. Kapaciteten på Skånebanan är ansträngd. Delsträckan Hässleholm–Kristianstad är en av de mest belastade enkelspårsträckorna i landet. Enkelspåret gör det omöjligt att köra mer än tre persontåg i timmen i varje riktning och minsta störning leder till förseningar. Konsekvenserna av kapacitetsbristen är trafiksystemets bristande robusthet och höga störningskänslighet samt förseningar. Målet är att uppnå kraftigt minskade restider och ökad kapacitet. Åtgärden innebär dubbelspår hela sträckan mellan Hässleholm och Kristianstad. Den preliminära kostnaden för åtgärden är 1 800 miljoner kronor, där Region Skåne har skrivit en

överenskommelse om att samfinansiera projektet – om det blir inkluderat i kommande nationell plan – med 500 miljoner kronor. Hässleholm och Kristianstad kommun medfinansierar med 25 miljoner kronor per kommun.

Ystadbanan Skurup–Rydsgård

Ystadbanan trafikeras med person- och godstrafik. Ystadbanan är enkelspårig och har ett högt kapacitetsutnyttjande under maxtimmen. En etappvis utbyggnad till dubbelspår på Ystadbanan är avgörande för att kunna utöka trafiken med direkttåg och möjliggöra snabbare och robustare resor mellan Simrishamn-Ystad-Malmö. Region Skåne har i samarbete med kommunerna och Trafikverket genomfört en åtgärdsvalsstudie 2018. Dubbelspår mellan Skurup och Rydsgård skulle möjliggöra införandet av direkttåg mellan Malmö-Ystad samt skapa en mer robust tågtrafik. Den preliminära kostnaden för åtgärden är 533 miljoner kronor, där Region Skåne har skrivit en överenskommelse om att samfinansiera projektet – om det blir inkluderat i kommande nationell plan – med 200 miljoner kronor.

Cykelinfrastruktur	778
Statliga regionala cykelvägar	450
Standardhöjning statliga cykelvägar	60
Statlig medfinansiering kommunala cykelvägar	178
Statlig medfinansering regionalt prioriterade stråk kommunal cykelvägar	90

Tabellen visar fördelningen av medel till cykelinfrastruktur

Totalt 778 miljoner kronor avsätts för finansiering av cykelinfrastruktur. Satsningen innehåller fyra olika delar; byggande av nya statliga cykelvägar, statligt bidrag till kommunal cykelinfrastruktur, statligt bidrag till kommunala vägar kopplat till supercykelstråk och nationella/regionala leder samt standardhöjningar på befintliga cykelvägar på statligt vägnät . En utgångspunkt för prioriteringen är *Cykelstrategi för Skåne* och de kommunala önskemål som har inkommit till Region Skåne.

Enligt direktivet för den nationella planen ska en särskild cykelpott för investeringar av åtgärder, utöver de som finansieras inom ramen för namngivna objekt, avsättas. En sådan pott kan användas för att utöka ramen för satsningar på statliga cykelvägar. Omfattning av cykelpotten är vid tiden för denna remiss ännu inte klart.

Statliga cykelvägar

De statliga regionala cykelvägarna är de cykelvägar som ska byggas utmed statliga vägar. Cykelvägarna finansieras enligt gällande avtal med 50 procent kommunal medfinansiering. Övriga objekt finansieras till 100 procent av den Regionala transportinfrastrukturplanen. Satsningarna prioriteras utifrån nedanstående grunder:

- Det saknas alternativ och åtgärden bidrar till ökad tillgänglighet i det regionala basnätet för cykel.

- Objektet bidrar till att främja tillgängligheten till kollektivtrafiken.
- Objektet är en viktig del i genomförandet av utpekade regionala Supercykelvägar i Skåne eller nationella och regionala cykelleder för rekreation och turism.
- Objektet bidrar till att färre förolyckas eller blir allvarligt skadade i trafiken.

Nedanstående objekt är prioriterade i planen 2022–2033. Samtliga nedanstående objekt understiger 50 miljoner kronor och är därför inte namngivna objekt. Prioriterade objekt kan därför komma att ändras under planens genomförande. Objekt med blå text medfinansieras av berörda kommuner och enligt avtal med Trafikverket. Objekten prioriteras i planen under förutsättning att aktuellt medfinansieringsavtal mellan Trafikverket och de respektive kommun skrivs under innan årsskiftet 2021/2022. År som cykelvägarna förväntas stå färdigt redovisas inom parentes, men kan komma att ändras om exempelvis en vägplan överklagas. Totalt uppgår satsningarna till 690 miljoner kronor, varav 450 miljoner kronor finansieras från den regionala transportinfrastrukturplanen.

Väg 511 Höllviken–Stavstensudde (2023)

Väg 1900 Malmövägen, Tyringe (2023)

Väg 113 Stabbarp–Bosarp–Öslöv (2024)

Väg 1444 Nyhamnsläge–Arild (2024)

Väg 101 Alstad–Östra Grevie (2024)

Väg 1710 Pomona–Östra Kvarn (2024)

Väg 1248 Mörarp–Bjuv (2024)

Väg 1029 Sjöbo–Marielundsvägen (2024)

Väg 13 Billinge–Röstånga (2024)

Väg 500 Vellingevägen, Hököpinge (2025)

Väg 1144 Hofterup–Saxtorps Kyrka (2025)

Väg 833 Svedala–Hyltarp (Oxie) (2025)

Väg 1830 Åstorp–Grytevad (2026)

Väg 2101 Tranebodavägen, Lönsboda (2026)

Väg 1788 Hjärnarp–Munka Ljungby (2026)

Väg 1255 Bjuv–Åstorp–Hyllinge (2026)

Väg 17 Trollenäs–Östra Asmundtorp (2026)

Väg 2050 Knislinge–Hjärsås (2026)

Väg 11 Gärsnäs–Östra Tommarp (2027)

Väg 2000 Ovesholm–Vä (2027)

Väg 755 Skivarp–Bösarp (2027)

Väg 734 Abbekås–Skivarp (2027)

Väg 959 Flyinge–Södra Sandby (2027)

Väg 1350 Glumslöv–Rydebäck (2028)

Väg 854 Staffanstorp–Burlöv G:a Kyrkvägen (2028)

Väg 2013 Färlöv–Önnestad (2028)

Väg 9 Östra Tommarp–Simrishamn (2028)

Standardhöjning statliga cykelvägar

Standardhöjning på statliga cykelvägar syftar till att förbättra befintliga cykelvägar för att främja trafiksäkerhet och framkomlighet för cyklister och fotgängare. I detta ingår:

- Framkomlighets- och trafiksäkerhetsåtgärder
- Belysning
- Vägvisning
- Mätutrustning

- Oförutsedda utgifter och tillkommande kostnader för innovativa lösningar

Totalt uppgår satsningarna till 60 miljoner kronor och åtgärderna finansieras till 100 procent av den regionala transportinfrastrukturplanen.

Statlig medfinansiering kommunala cykelvägar

Under planperioden har kommunerna i Skåne möjlighet att årligen söka bidrag till åtgärder på det kommunala vägnätet. Bidragsdelen är 50 procent och kan i projekt med större regional nytta uppgå till 75 procent. Region Skånes avsikt är att processen för medfinansiering till kommunala vägar ska vara transparant och tydlig. Av inkomna ansökningar kommer följande att prioriteras högst:

- Åtgärder som främjar tillgängligheten för gång- och cykel till viktiga hållplatslägen och knutpunkter för kollektivtrafik
- Åtgärder som främjar barn och ungas cyklande
- Åtgärder som förbättrar olycksdrabbade cykelvägar och stråk
- Åtgärd som kompletterar och förbättrar den regionala vägvisningen

För hela planperioden uppgår satsningen till 178 miljoner kronor, vilket motsvarar cirka 15 miljoner kronor årligen. För mer information om ansökningsprocessen se under fliken *Process och genomförande*.

Statlig medfinansiering till regionalt prioriterade stråk kommunala vägar

Under planperioden har kommunerna i Skåne möjlighet att årligen söka bidrag till åtgärder på det kommunala vägnätet för åtgärder som bidrar till att utveckla supercykelvägar samt utvecklar nationella och regionala cykelleder. Region Skånes avsikt är att processen för medfinansiering till kommunala vägar ska vara transparent och tydlig. Bidragsdelen är 50 procent och kan i projekt med större regional nytta uppgå till 75 procent. Åtgärderna ska bidra till att utveckla

supercykelvägar samt stärka nationella och regionala leder för rekreation och turism.

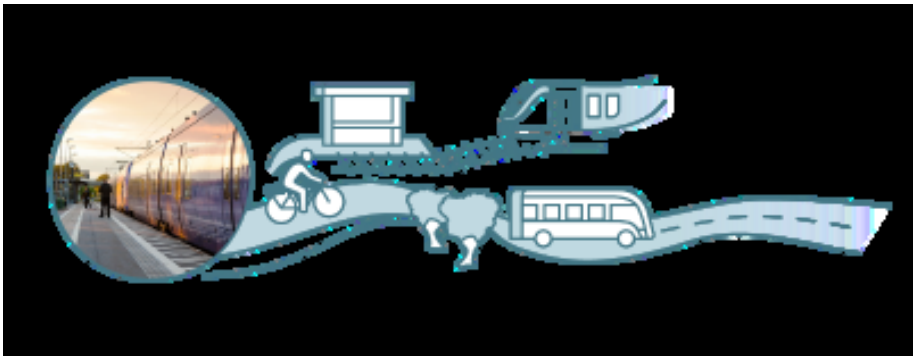
Totalt uppgår satsningen till 90 miljoner kronor och fördelas mellan åren 2023–2027, totalt 18 miljoner kronor årligen. För mer information om ansökningsprocessen se under fliken *Process och genomförande*.

Inspel till statliga cykelvägar med kommunal finansiering

Förslag till regional transportinfrastrukturplan 2022–2033 innebär att det tidigare kravet kring kommunal medfinansiering av statliga cykelvägar slopas. Detta bedöms kunna leda till en tydligare regional prioritering av statliga cykelvägar som prioriteras inom planperioden, samtidigt som kommuner får ökade möjligheter att bekosta kommunal cykelinfrastruktur när medel inte låses till statliga cykelvägsobjekt.

Det finns stora brister i Skåne längs med det statliga vägnätet, där förbättrade möjligheter till cykling är högt prioriterade. Region Skåne ser positivt på alternativa lösningar som syftar till att avhjälpa dessa brister och som främjar cykling i regionen. Det kan finnas lokala sträckor och vägar där Skånes kommuner i förhandling med Trafikverket kan överta väghållningsansvaret och själva bekosta byggande av ny cykelväg, med stöd av statlig medfinansiering enligt ovan. Region Skåne vill också uppmuntra byggande av kommunal cykelväg längs statligt vägnät med hjälp av reglingen i PBL (2010:900), där förutsättningar för detta finns.

För övriga sträckor kan det finnas möjlighet för en eller flera kommuner till 100 procent finansiera planläggningen samt byggande av cykelväg längs statligt vägnät. Region Skåne önskar inspel från kommuner på sträckor där detta kan vara aktuellt och vill föra dialog mellan respektive kommun och Trafikverket kring finansieringsmöjligheter.

Trafiksäkerhet och miljö

Trafiksäkerhet och miljö	385
Statliga vägar	225
Statlig medfinansiering kommunala vägar	160

Tabellen visar fördelningen av medel till trafiksäkerhet och miljö

385 miljoner kronor avsätts för finansiering av åtgärder som bidrar till ökad trafiksäkerhet och förbättrad miljö. Medlen fördelas mellan statliga vägar och statligt bidrag till kommunala vägar. Åtgärder som prioriteras inom potten är oftast mindre och enklare åtgärder som bidrar till att öka trafiksäkerheten, minska barriäreffekter av motorfordonstrafik samt andra miljöåtgärder för att minska motorfordonstrafikens negativa miljöpåverkan på människa och natur.

Statliga vägar

Åtgärderna finansieras till 100 procent genom den regionala transportinfrastrukturplanen och åtgärderna kan endast vara på det statliga vägnätet. Fokus är att öka säkerheten på vägar, öka hastighetsefterlevnaden och framkomligheten samt öka säkerheten för de oskyddade trafikanterna. Prioriterade områden är; sidoområden för harmonisering av hastigheter, särskilt körfält samt vänstersväng, trafiklugnande åtgärder på genomfarter.

Region Skåne har identifierat över 100 tätorter som korsas av en eller flera statliga vägar. Under 2019–2020 genomfördes studien, *Barriärer i vardagen*, där ett begränsat urval av de

statliga vägarna studerades i syfte att undersöka vilka av dessa som utgör ett hinder för tillgängligheten med gång eller cykel för att kunna ta sig till målpunkter som ortcentrum, kollektivtrafik, skolor samt fritidsaktiviteter. Studien utgör ett viktigt underlag i prioriteringen av brister att åtgärda genom den Regionala transportinfrastrukturens potter under planperioden.

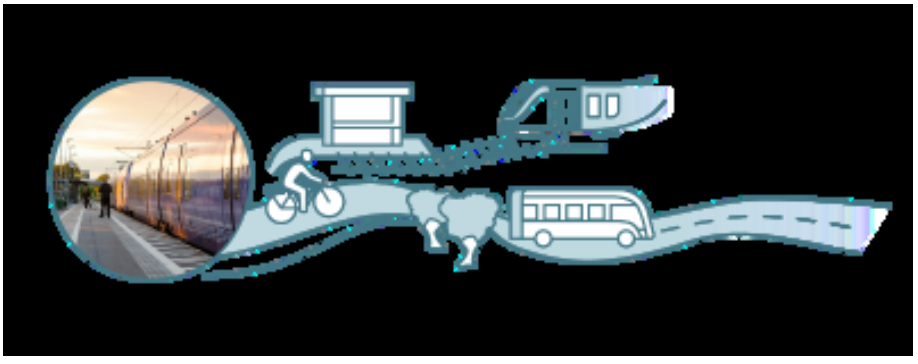
Valet av åtgärder bestäms under planperioden och följer Trafikverkets verksamhetsplanering samt sker i dialog med Trafikverket och kommunerna.

Totalt uppgår satsningarna till 225 miljoner kronor och åtgärderna finansieras till 100 procent av den regionala transportinfrastrukturplanen.

Statlig medfinansiering till kommunal infrastruktur

Under planperioden har kommunerna i Skåne möjlighet att årligen söka bidrag till åtgärder på det kommunala vägnätet. Bidragsdelen är 50 procent och kan i projekt med större regional nytta uppgå till 75 procent. Region Skånes avsikt är att processen för medfinansiering till kommunala vägar ska vara transparant och tydlig.

För hela planperioden uppgår satsningen till 160 miljoner kronor, vilket motsvarar cirka 13 miljoner kronor årligen. För mer information om ansökningsprocessen se under fliken *Process och genomförande*.

Övrigt	65
Investeringsåtgärder enskilda vägar	27
Driftsbidrag till flygplatser	36
Steg 1 & 2 åtgärder	2

Tabellen visar fördelningen av medel till övriga satsningar

65 miljoner kronor avsätts för finansiering av investeringsåtgärder på enskilda vägar, driftbidrag till flygplatser och steg 1 & 2-åtgärder. Det råder otydlighet kring Trafikverkets rådighet att utanför pågående åtgärder arbeta kontinuerligt med steg 1 & 2-åtgärder, varför enbart en symbolisk summa avsätts för att markera vikten av förändring.

Investeringsåtgärder enskilda vägar

Det avsätts ett bidrag på 27 miljoner till investeringsåtgärder enskilda vägar under planperioden och potten hanteras av Trafikverket. Dessa medel prioriteras till vägar av stort allmänt intresse, busslinjer, stor andel genomgående trafik etc. Dialogen förs mellan väghållare, kommuner och Trafikverket. Potten avser endast investeringsåtgärder på enskilda vägar. Driftbidraget till enskilda vägar hanterar av den nationella planen.

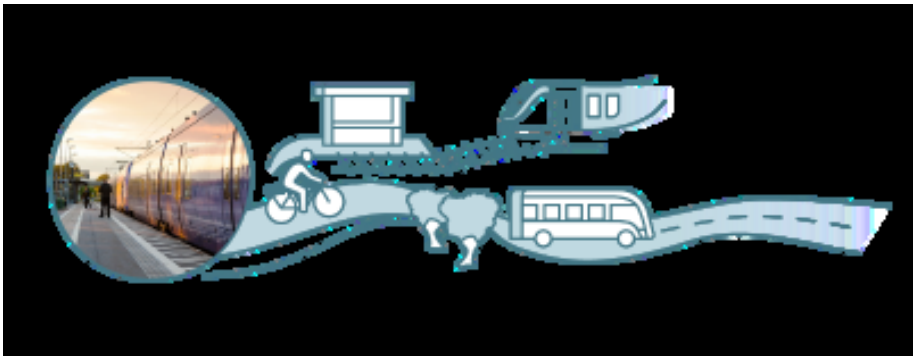
Driftsbidrag till flygplatser

Till icke statliga flygplatser avsätts 36 miljoner för driftbidrag. Bidraget har från år 2012 hanterats och administrerats genom den regionala transportinfrastrukturplanen. I Skåne är det Kristianstad Österlen Airport som får bidrag.

Steg 1 & 2-åtgärder

Utifrån namngivna objekt på det statliga vägnätet, som har prioriterats i RTI-planen, kan åtgärder inom steg 1- och 2-åtgärder finansieras via denna pott kopplat till objekten. Det kan exempel vara åtgärder som påverkar resandet eller flödena av trafiken. Steg 1- och 2- åtgärder utöver mobility

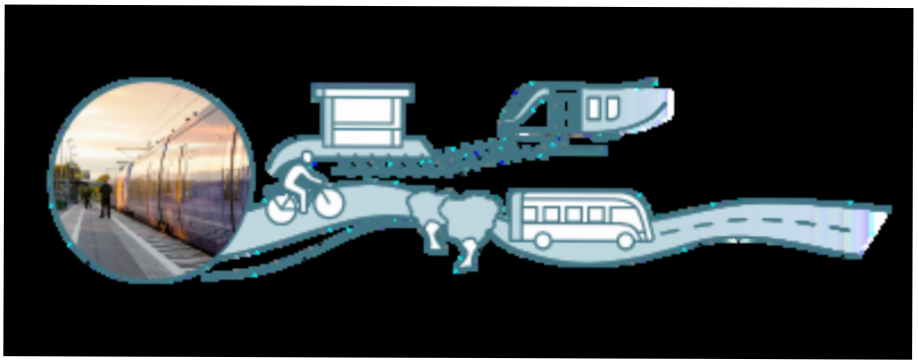
management finansieras genom de olika potterna för till exempel trafiksäkerhet, tätortsåtgärder, cykel och kollektivtrafik.

Sammanställning

Regional transportinfrastrukturplan 2022-2033	2022	2023	2024	2025-2027	2028-2030	2031-2033	Belastar plan 2022-2033	Sam-och medfinansering	Totalsumma
Namngivna regionala vägobjekt							1653	102	2402
13 Förbi Åsmåsa	X	X					5	15	60
19 Björlöv-Broby	X	X	X				355	61	444
108 Staffanstorp-Lund	X	X	X	X			127		127
1022, Hammar-Skillinge, gång- och cykelväg		X	X				79	26	105
23 Tjörnarp-Sandåkra		X	X	X			520		520
11 Sjöbo (Anklam)-Tomelilla			X	X			260		260
108 Genom Svedala					X	X	207		207
23 Ö Hööv/Höör-Hörby						X	100		679
Kollektivtrafik							1128		1128
Statliga vägar	X	X	X	X	X	X	400		
Statligt bidrag kommunala vägar	X	X	X	X	X	X	500		
Samfinansiering nationell plan							1041	9227	12568
Skånebanan Attarp	X	X	X				72	72	144
Västkustbanan Ängelholm- Maria	X	X	X				70	2530	2600
ITS E6		X	X	X			27	40	67
Kävlinge-Arlöv, etapp 2 (Lommabanan)				X			55	85	140
913 Bjärred-Flädie planskild korsning Lommabanan				X			67		67
Västkustbanan Maria-Helsingborg					X	X	300	4700	5000
Trimningspaket järnväg	X	X	X	X	X	X	50		
Överenskommelser samfinansiering						X	400	1800	2500
Skånebanan Hässleholm-Kristianstad									
Nässtbanan Skurup-Rydsgård									
Cykelinfrastruktur							778	240	1018
Statliga vägar	X	X	X	X	X	X	450	240	690
Standardhöjning statliga cykelvägar	X	X	X	X			60		
Statlig medfinansering kommunala cykelvägar	X	X	X	X	X	X	178		
Statlig medfinansering regionalt prioriterade stråk kommunala cykelvägar	X	X	X	X			90		
Trafiksäkerhet och miljö							385		385
Statliga regionala vägar	X	X	X	X	X	X	225		
Statlig medfinansiering kommunala vägar	X	X	X	X	X	X	160		
Övrigt							65		65
Investeringsåtgärder enskilda vägar	X	X	X	X	X	X	27		
Driftsbidrag till flygplatser	X	X	X	X	X	X	36		
Steg 1 & 2 åtgärder	X	X	X	X	X	X	2		
Summa:	419	404	399	1273	1275	1275	5050	9514	17876

Tabellen sammanställning av fördelningen av regional transportinfrastrukturplan 2022-2033

Brister i den skånska infrastrukturen

Alla formella planeringsprocesser ska föregås av en åtgärdsvalsstudie. Initiativtagare till en åtgärdsvalsstudie kan vara Trafikverket, en kommun, en region eller en annan aktör. Under denna flik presenteras de genomförda och pågående åtgärdssvalstudier samt prioriterade brister att utreda enligt åtgärdsvalsstudiemetodiken. Avgränsning för vilka åtgärdsvalsstudier och brister som redovisas här är att de ska kunna leda till åtgärder som finansieras av den regionala transportinfrastrukturplanen.

För att enklare kunna följa framstegen i arbetet kommer fliken *Brister* uppdateras kontinuerligt under planperioden 2022–2033.

Avsnitten *Genomförda åtgärdsvalsstudier* och *Pågående åtgärdsvalsstudier* är en uppföljning av avsnittet *Prioriterade brister att utreda* i *Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2018–2029* samt *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029*. Syftet är att synliggöra vilka regionalt prioriterade brister som utretts under perioden 2018–2022. Under rubriken *brister att utreda* presenteras vilka brister som är i störst behov att utredas under gällande planperiod, 2022–2033. Vidare

presenteras ett antal utredningar som genomförts som underlag för satsningar inom gällande planperiod och kommande regionala transportinfrastrukturplaner.

Vad är en åtgärdsvalsstudie?

Förenklat beskrivet är en åtgärdsvalsstudie en analys av en plats, del av vägsträcka eller järnväg, där inblandade intressenter noggrant undersöker vilka insatser som kan genomföras utifrån de upplevda bristerna. Alla formella planeringsprocesser ska föregås av en åtgärdsvalsstudie. Initiativtagare till en åtgärdsvalsstudie kan vara Trafikverket, en kommun, en region eller en annan aktör. Ett vanligt exempel är att Trafikverket, Region Skåne, Skånetrafiken och berörda kommuner analyserar vilka åtgärder som kan genomföras för att öka trafiksäkerheten och framkomligheten på en sträcka.

Illustration av processen och ingående aktörer i arbetet med åtgärdsvalsstudier (ÅVS:er).

Arbetet med en åtgärdsvalsstudie sker i olika faser. Det är studier baserade på dialog och med tydlig dokumentation.

Faser enligt metodiken för åtgärdsvalsstudier.

Åtgärdsvalsstudier tar hänsyn till alla trafikslag, alla typer av åtgärder och kombinationer av dessa. Val av åtgärder handlar om att lösa problem och tillgodose behov. Valen ska bidra till en hållbar samhällsutveckling genom kostnadseffektiva åtgärder. För att uppnå det arbetar Trafikverket, som nästan alltid leder arbetet i en åtgärdsvalsstudie, enligt den så kallade fyrstegsprincipen. Tänkbara åtgärder analyseras i fyra steg; i första hand genom att påverka behovet av transporter, i sista hand genom att bygga ny infrastruktur.

Fyrstegsprincipen.

På Trafikverkets hemsida finns mer information om fyrstegsprincipen.

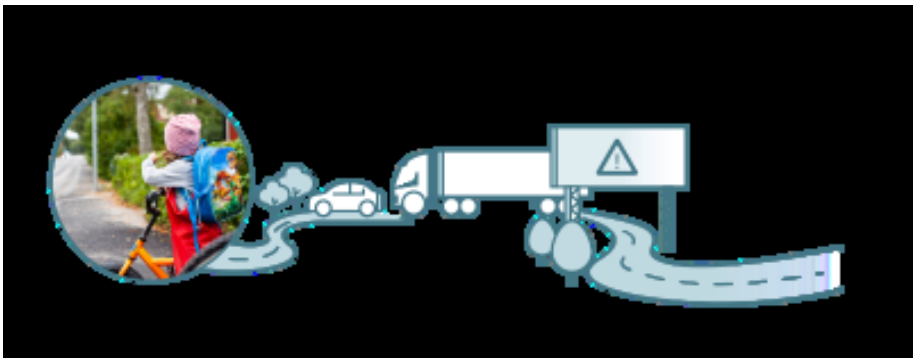
[Se kartberättelse för interaktiv karta]

Powered by Esri

De åtgärdsvalsstudier som har genomförts 2018–2022 fokuserar på brister inom det regionalt prioriterade väg- och cykelvägnätet, det prioriterade järnvägsnätet och på tillgänglighet till Skånes hamnar.

Kartan visar en samlad bild över regionalt prioriterat ⊕väg- och ⊕järnvägsnät, utpekat ⊗ linjenät för SkåneExpressen, regionalt prioriterat nät för ⊕cykel och ⊕hamnar. Mer om det utpekade vägnätet går att läsa under fliken

Transportsystemet i Skåne och i *Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050*.

Genomförda åtgärdsvalsstudier 2018–2022

I den *Regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne 2018–2029* pekades ett flertal prioriterade brister ut inom regionalt prioriterat nät för väg och järnväg, Expressbuss-koncept samt hamnar att utreda enligt åtgärdsvalsstudiemetodiken. Följande avsnitt är en uppföljning av genomförandet av *Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2018–2029* och redovisar vilka av de prioriterade bristerna som utretts under planperiodens fyra första år 2018–2022. Under rubriken *Genomförda åtgärdsvalsstudier* presenteras även de utredningar som genomförts under åren 2018–2022 för de utpekade statliga cykelvägarna i *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029*.

Åtgärdssvalstudierna ligger till grund för beslut om satsningar i den *Regionala transportinfrastrukturplanen 2022–2033*, samt satsningar i kommande nationella och regionala transportinfrastrukturplaner. Åtgärder under 50 miljoner kan finansieras genom medel avsatta i den regionala transportinfrastrukturplanens potter.

Genomförda åtgärdsvalsstudier (ÅVS:er) redovisas här övergripande. För vidare läsning finns samtliga åtgärdsvalsstudier länkade. Det går också bra att vända sig direkt till Trafikverket, Region Skåne eller Skånetrafiken för att ta del av mer information om genomförda utredningar. Åtgärdsvalsstudier genomförda innan 2018 presenteras inte i detta avsnitt, men finns med i kartan till höger.

Följande åtgärdsvalsstudier har genomförts 2018–2022 inom regionalt prioriterat nät för väg och järnväg samt SkåneExpressen:

- Väg 11, Tomelilla–Simrishamn
- Väg 11, Veberöd
- E4/Väg 1137, Helsingborg–Markaryd
- Väg 19, Östra Skåne
- Väg 102, Lund–Dalby
- Väg 111, Helsingborg–Höganäs
- Väg 21, Klippan–Hyllstofta
- Väg 108, Kävlinge–Trelleborg
- E22, Gastelyckan
- Skånebanan, Åstorp–Helsingborg
- Ystad– och Österlenbanan

Visa genomförda ÅVS:er 2018–2022 i karta

Var och en av dessa utredda bristerna redovisas närmre nedan. De är inte listade utifrån en prioriteringsordning.

Väg 11, Tomelilla–Simrishamn och Veberöd

Väg 11 är en viktig regional länk och binder samman Skånes östra och västra delar. Sträckan utgör en del av regionalt prioriterade stråk för personresor, godstransporter och kollektivtrafik. Väg 11 ingår i det regionalt utpekade linjenätet för SkåneExpressen. Åtgärder för kollektivtrafiken är särskilt prioriterade på sträckan. På delsträckan Tomelilla–Simrishamn används vägen för förflyttningar av jordbruksmaskiner och transporter av jordbruksprodukter. Under högsäsong resulterar detta i långa köer, då vägen är smal och möjligheterna för omkörning begränsade. För att ge förslag på åtgärder i syfte att skapa en säker framkomlighet har åtgärdsvalsstudie Väg 11 *Tomelilla–Simrishamn* genomförts. Vidare har korsningspunkter och cirkulationsplatser i Veberöd identifierats som brister för införande av SkåneExpressen på sträckan. För att öka kollektivtrafikens attraktivitet i stråket har åtgärdsvalsstudien *Veberöd* genomförts.

ÅVS Tomelilla-Simrishamn

Veberöd

E4 Helsingborg–Markaryd

Stråket Helsingborg-Örkelljunga längs med E4 ingår i det utpekade nätet för SkåneExpressen. För att stärka SkåneExpressen 10, linjen mellan Helsingborg och Örkelljunga, genomfördes en stråkstudie på sträckan Helsingborg-Markaryd. I stråkstudien identifierades en komfortproblematik vid tre cirkulationsplatser på väg 1137 som passerar förbi Väla köpcenter utanför Helsingborg. För att ge förslag på hur en långsiktigt god framkomlighet för busstrafiken kan stärkas på sträckan Helsingborg-Markaryd har åtgärdsvalsstudien *Väla* genomförts.

ÅVS Väla

SDFE, Esri, HERE, Garmin, FAO, METI/NASA, USGS

Powered by Esri

Väg 19, östra Skåne

Väg 19 är en viktig nordsydlig förbindelse mellan Ystad och Broby. Sträckan ingår i det utpekade nätet för SkåneExpressen. Åtgärder för kollektivtrafik är prioriterade på sträckan. På sträckan mellan Kristianstad och Simrishamn/Ystad har ett antal problempunkter identifierats. För att stärka SkåneExpressen 3 och 4 som trafikerar sträckan har åtgärdsvalsstudien *Östra Skåne* genomförts.

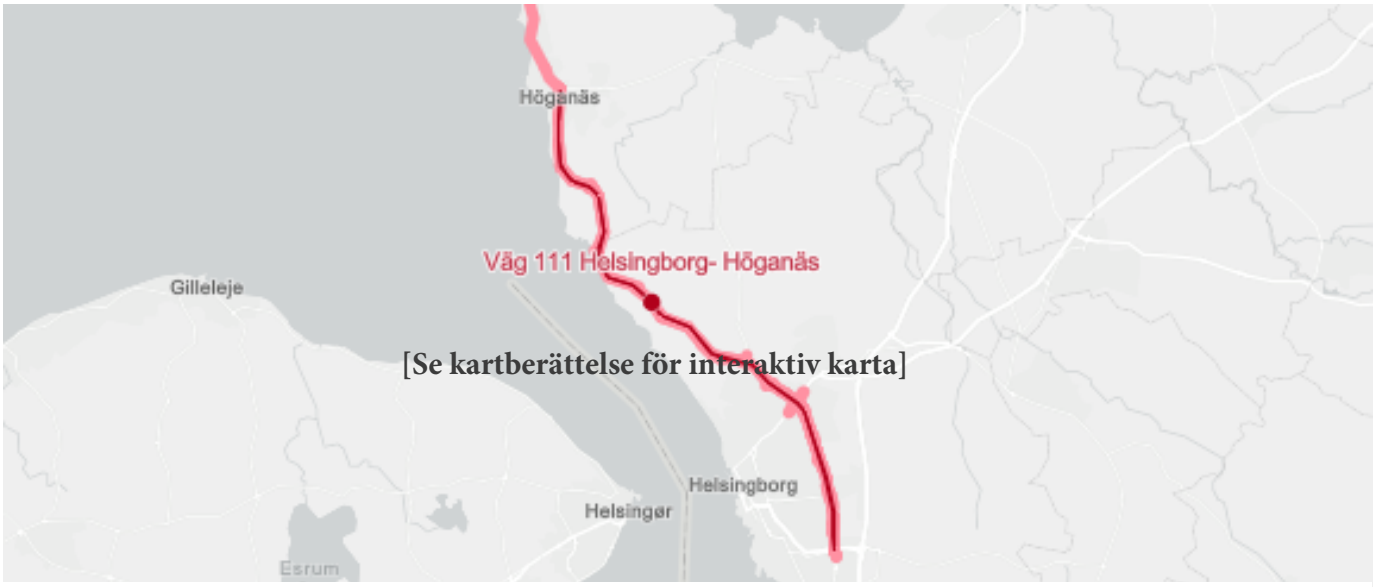
Åtgärdsvalsstudien fokuserar särskilt på ett antal korsningar ur ett komfort- och framkomlighetsperspektiv.

ÅVS Östra Skåne

Väg 102, Lund–Dalby

Väg 102, sträckan mellan Lund och Dalby, ingår i det prioriterade nätet för SkåneExpressen och det potentiella nätet för supercykelvägar. Åtgärder för kollektivtrafik och cykel kommer prioriteras i sträckan. På sträckan råder en problematik med trängsel och framkomlighet under rusningstrafik. Det finns också många anslutningar till vägen som påverkar framkomligheten och trafiksäkerheten. Det finns en separat cykelväg längs sträckan men standarden på cykelvägen är bitvis bristfällig enligt *Koncept för supercykelstråk i Skåne*. Vissa korsningspunkter är potentiellt trafikfarliga och saknar prioritet för cyklister. Belysning saknas på den statliga delen av cykelvägen. Som ett led i införandet av SkåneExpressen har åtgärdsvalsstudien *Dalby–Lund 102* genomförts. Vidare har en bristinventering genomförts på sträckan Dalby–Lund i syfte att ge förslag på åtgärder för att nå standard för supercykelväg, enligt *Koncept för supercykelstråk i Skåne*. Den sistnämnda utredningen redovisas under rubriken *Brister att utreda*.

Väg 111, Helsingborg–Höganäs

Sträckan är ett av Skånes starkaste pendlingsstråk och ingår i både det utpekade nätet för SkåneExpressen och det potentiella nätet för supercykelväg. Åtgärder för kollektivtrafik och cykel är prioriterade. På sträckan råder kapacitetsbrist som leder till köbildningar i Helsingborgs tätort. För vissa sträckor saknas busskörfält, och där det finns saknas signalprioritering för buss. Delar av stråket belastas hårt av biltrafik under sommartid. Utöver det är sträckan olycksdrabbad längs med tätorterna. I synnerhet är oskyddade trafikanter hårt drabbade, då vägen är smal och på de flesta delsträckor saknas gång- och cykelväg. För att öka bussens attraktivitet i stråket har åtgärdsvalsstudie *väg 111 nordvästra Skåne* genomförts. Vidare har en bristinventering genomförts på sträckan Höganäs–Laröd och Laröd–Helsingborg i syfte att ge förslag på åtgärder för att nå standard för supercykelväg, enligt *Koncept för supercykelstråk i Skåne*. Denna utredning redovisas under rubriken *Brister att utreda*.

ÅVS Väg 111 nordvästra Skåne

Väg 21, Klippan–Hyllstofta

Sträckan kopplar samman den regionala tillväxtmotorn Helsingborg med Hässleholm och Kristianstad, samt i förlängningen Skåne med Blekinge. Sammantaget har stråket stora brister avseende tillgänglighet, trafiksäkerhet och framkomlighet. Sträckan är identifierad som brist då den är den sista delsträckan mellan Helsingborg och Kristianstad som inte är mittseparerad. För att ge förslag på en ökad trafiksäkerhet och förbättrad framkomlighet i stråket har åtgärdsvalsstudie *Riksväg 21 Klippan–Hyllstofta* genomförts.

ÅVS Riksväg 21 Klippan–Hyllstofta

Väg 108, Kävlinge–Trelleborg

Vägen är smal och har relativt dålig standard. Osäkra utfarter förekommer, inte minst där vägen passerar genom mindre orter. Delsträckan mellan trafikplats Lund södra och cirkulationsplats Flackarp är en del av det regionalt viktiga stråket mellan Kävlinge och Trelleborg och är funktionellt prioriterad för näringsliv och arbetspendling. Utöver det är sträckan en del av den viktiga länken mellan E22 och E6 och fungerar som omledningsväg. Sträckans betydelse för transportsystemet ställer krav på en förutsägbar framkomlighet och god tillförlitlighet. För att undersöka om standarden på sträckan kan anses acceptabel i förhållande till den utpekade funktionen har åtgärdsvalsstudien ⊕Väg 108 mellan trafikplats Lund södra och cirkulationsplats Flackarp genomförts. Detta har främst utretts genom att analysera framkomlighet och trafiksäkerhet.

ÅVS Lund S–Flackarp

E22, Gastelyckan

Trafikplats Gastelyckan ingår i det regionala nätet för SkåneExpressen. Trafikplatsen är en utpekad problempunkt för busstrafiken samtidigt som det råder ett behov av att se över trafikplatsen utifrån trafiksäkerhet och framkomlighet för samtliga trafikantgrupper. E22 är en del av det nationella stamvägnätet och en viktig transportlänk genom Skåne och fortsatt in i Blekinge. Utöver det har vägen en stor betydelse

för Öresundsregionen. Trafikplats Gastelyckan är hårt belastad och fungerar som in- och utfart till målpunkter för de centrala och östra delarna av Lund. Biltrafiken är mycket omfattande och störningskänsligheten är hög. Busstrafiken har inte prioritet på sträckan vilket innebär att tillförlitligheten för bussen som alternativ för resor i rusningstid minskar. För att upprätthålla en långsiktigt god framkomlighet för busstrafik som färdas via trafikplats Gastelyckan och säkerställa en hög trafiksäkerhetsstandard samt acceptabel framkomlighet för samtliga transportslag har åtgärdsvalsstudien *Gastelyckan* genomförts. I studien har även gång- och cykeltrafikanters möjlighet att röra sig säkert och gent i trafikplatsen studerats.

ÅVS Gastelyckan

Helsingborgs Stad, SDFE, Esri, HERE, Garmin, FAO, METI/NASA, USGS

Powered by Esri

Skånebanan, Åstorp–Helsingborg

Delen av Skånebanan mellan Åstorp och Helsingborg trafikeras av både gods- och persontåg och har flera stationer med stora pendlingsströmmar in mot Helsingborg. Sträckan karaktäriseras av ett mycket högt kapacitetsutnyttjande och hög störningskänslighet. Kapacitetsbristen förstärks av att hastigheten är begränsad vid Ramlösa station på grund av korsande tågrörelser mellan Skånebanan och Västkustbanan. Det höga kapacitetsutnyttjandet begränsar även möjligheten att utöka godstrafiken. För att säkerställa Skånebanans funktion finns en överenskommelse om banans utveckling

mellan Region Skåne och kommunerna längs Skånebanan. I syfte att ta fram underlagsmaterial avseende Skånebanans framtida utvecklingsbehov har en teknisk utredning genomförts som sammanställts i sex PM med samlingsnamn *Skånebanan/Västkustbanan*.

PM1 Trimningsåtgärder

PM2 Ramlösa station

PM3 Helsingborg C–Ramlösa

PM4 Planskild spårport

PM5 Uppställningsspår

PM6 Södra Brunnsvägen

Ystad- och Österlenbanan

Ystadbanan förbinder tillväxtmotorn Malmö med regionala kärnan Ystad. Österlenbanan förbinder Simrishamn med Ystad samt, i förlängningen, östra Skåne och Köpenhamn.

Sträckan utgör en del av regionalt prioriterade stråk för kollektivtrafik och gods och bedöms ha en stor potential för ett ökat resande på järnvägen. Idag råder kapacitetsbrist på stråket vilket påverkar robustheten och punktligheten negativt på banan. Region Skåne har planer på att utöka trafikeringen, vilket kräver en ökad pålitlighet i systemet. I åtgärdsvalsstudien *Ystadbanan/Österlenbanan* har ett antal åtgärder studerats på kort, medellång och lång sikt för att utveckla Ystad- och Österlenbanan avseende robusthet, kortare resetider och ökad turtäthet.

ÅVS Ystadbanan/Österlenbanan

Genomförda åtgärdsvalsstudier cykel

I *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029* pekades 79 cykelvägar ut som prioriterade att bygga under planperioden. I ett försök att underlätta och skynda på planeringsförfarandet genomfördes ett förenklat åtgärdsvalsstudieförfarande för sträckorna. Emellertid har några av de mer komplexa sträckorna krävt en vidare utredning enligt ordinarie åtgärdsvalsstudiemetodik. Detta för att kunna fatta beslut om lämpliga åtgärder samt lokalisering för sträckorna. Nedan redovisas de prioriterade cykelvägarna för vilka fördjupade åtgärdsvalsstudier har genomförts 2018–2022:

- Väg 17, Trollenäs–Östra Asmundtorp
- Väg 833, Oxie–Svedala

- Väg 110, Kustvägen–Saxtorp
- Väg 1255, Bjuv–Åstorp–Hyllinge

Resterande av de utpekade cykelvägarna i *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029* finns redovisade i *Bilaga 1 Åtgärdsvalsstudie för Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029*.

Väg 17, Trollenäs–Östra Asmundtorp

Idag saknas en trafiksäker relation mellan Trollenäs och Östra Asmundtorp för oskyddade trafikanter. För att skapa en trafiksäker förbindelse pekades en gång- och cykelväg längs sträckan ut som prioriterad att bygga i *Cykelvägsplan Skåne 2018–2029*. Sträckan mellan Trollenäs och Östra Asmundtorp är en viktig koppling för att binda samman orterna Östra Asmundtorp, Gullarp och Trollenäs med stationerna i Eslöv och Marieholm. Utöver det utgör sträckan en viktig länk för att öka tillgängligheten till rekreationsmål och fritidsaktiviteter. I förlängningen utgör kopplingen även en saknad länk i basnätet för att binda samman Eslöv och Landskrona. För att skapa en trafiksäker koppling för oskyddade trafikanter har åtgärdsvalsstudien *Trollenäs–Östra Asmundtorp* genomförts.

Med utgångspunkt från genomförd åtgärdsvalsstudie kommer en gång- och cykelväg byggas under planperioden 2022–2033. Sträckan medfinansieras med 50 procent av Eslövs kommun.

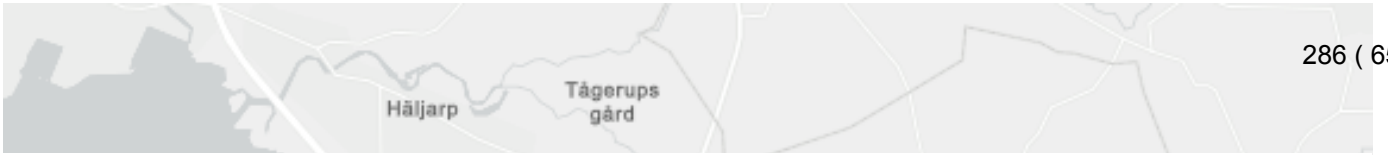

Väg 833, Oxie–Svedala

En cykelväg mellan Oxie och Svedala pekades ut som behov i *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029*. Förbindelsen mellan Oxie och Svedala utgör en felande länk i basnätet för cykel. För att skapa förutsättningar för barn och unga att på egen hand cykla mellan Hyltarp och Svedala, främja arbetspendling mellan Svedala och Malmö samt rekreation- och fritidscykling, finns ett behov av att skapa en trafiksäker förbindelse mellan orterna. För att ge förslag på en trafiksäker koppling har åtgärdsvalsstudie Oxie–Svedala genomförts.

Under planperioden 2022–2033 kommer en separerad cykelväg på delen Svedala–Hyltarp byggas. Resterande sträcka fram till Oxie kommer anpassas till bygdeväg. Cykelvägen med tillhörande bygdeväg medfinansieras med 50 procent av Svedala kommun.

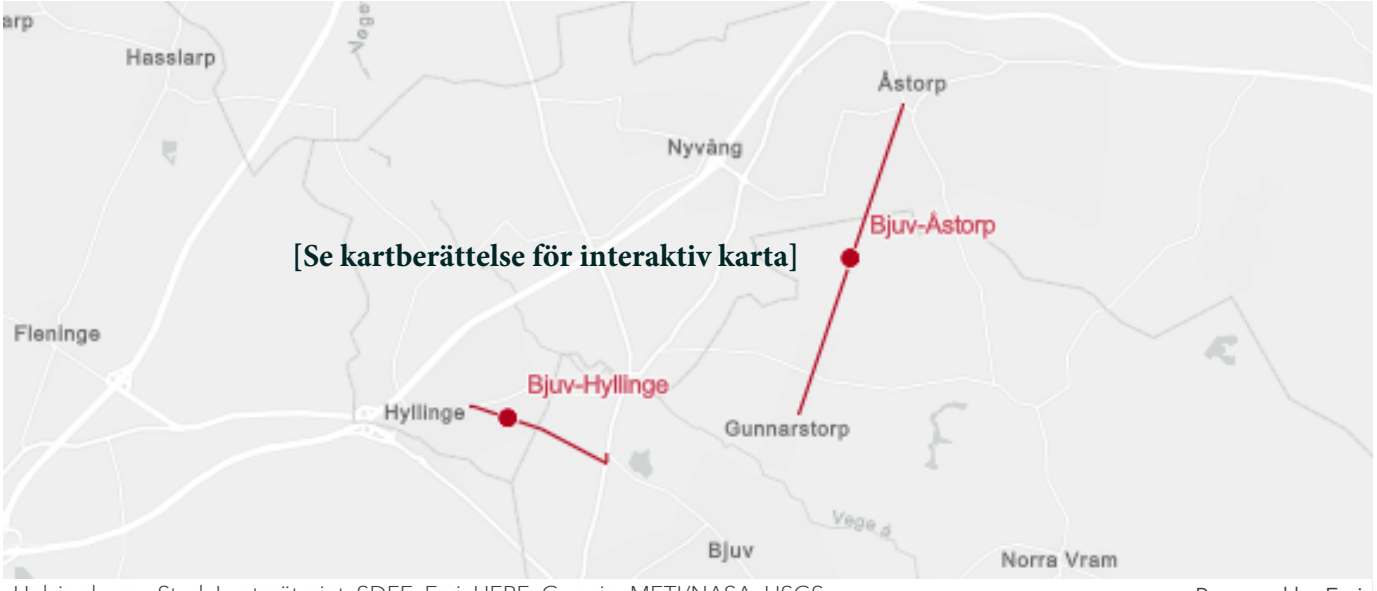
Kävlinge Kommun, Lantmäteriet, SDFE, Esri, HERE, Garmin, METI/NASA, USGS Powered by Esri

Väg 110, Kustvägen–Saxtorp

I *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029* pekades en cykelväg mellan kustvägen och Saxtorp ut som prioriterad att bygga för att skapa en trafiksäker koppling för oskyddade trafikanter samt förstärka sträckans funktion för turism och rekreation.

Under planperioden 2018–2022 har åtgärdsvalsstudien *Oskyddade trafikanter länsväg 110 och 1141.1, Kustvägen–Saxtorp* genomförts. Studien resulterade i ett antal rekommenderade åtgärder. Dock ansågs inga av de föreslagna åtgärderna motiverade att gå vidare med, varför objektet lades ner.

ÅVS Kustvägen–Saxtorp

Helsingborgs Stad, Lantmäteriet, SDFE, Esri, HERE, Garmin, METI/NASA, USGS Powered by Esri

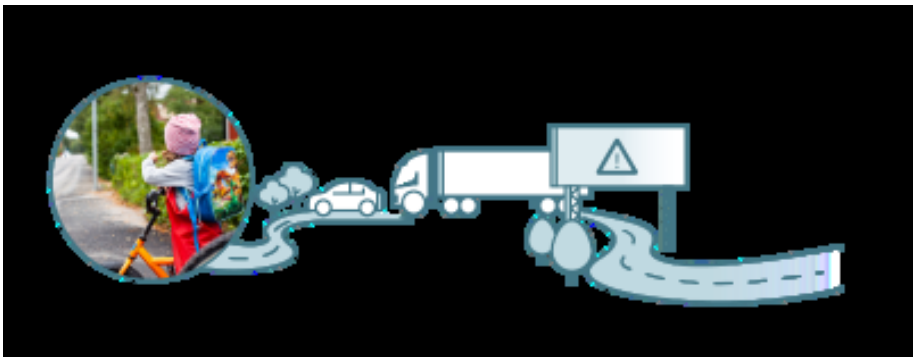
Väg 1255, Bjuv–Åstorp–Hyllinge

Sträckorna Bjuv–Åstorp och Bjuv–Hyllinge pekades ut som prioriterade cykelvägar att bygga i *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029*. De statliga vägarna som binder ihop orterna har för höga hastigheter och trafikflöden för att kunna rekommenderas för cykling i blandtrafik. Idag finns ett behov av att koppla samman de tre orterna Bjuv, Åstorp och Hyllinge

för att tillgängliggöra kollektivtrafik, arbetsplatser, skolor och fritidsplatser, samt skapa förutsättningar för rekreation- och turismcykling. För att ge förslag på åtgärder för ökad tillgänglighet och trafiksäkerhet i relationerna har åtgärdsvalsstudien *Bjuv–Åstorp–Hyllinge* genomförts.

Under planperioden 2022–2033 kommer cykelvägar byggas mellan relationerna. Cykelvägarna kommer att medfinansieras med 50 procent av Helsingborgs och Bjuvs kommuner.

ÅVS Bjuv–Åstorp–Hyllinge

Pågående åtgärdssvalstudier

I följande avsnitt presenteras pågående åtgärdsvalsstudier som initierats för de prioriterade bristerna som pekades ut i den *Regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne 2018–2029*. Åtgärdssvalstudierna genomförs i syfte att skapa ett underlag för prioriteringen av investeringsbehov i den *Regionala transportinfrastrukturplanen 2022–2033*, samt satsningar i kommande nationella och regionala transportinfrastrukturplan. Vidare presenteras pågående åtgärdsvalsstudier för de statliga cykelvägar som pekats ut i *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029*.

Powered by Esri

För följande sträckor har en åtgärdsvalsstudie initierats:

- Väg 108, Staffanstorp–Trelleborg
- E22/23, Trafikplats Rolsberga–Tjörnarp
- Väg 1350, Glumslöv–Rydebäck
- Väg 1144, Hofterup–Häljarp

Pågående åtgärdssvalstudier är inte listade utifrån en prioriteringsordning.

Powered by Esri

Väg 108, Staffanstorp–Trelleborg

Väg 108, sträckan Trelleborg–Staffanstorp, har varierande standard. Ett antal standardhöjningar med fokus på trafiksäkerhet och framkomlighet har genomförts under 2000-talets början. De senaste årens trafikökning och fortsatt prognostiserade ökning gör att vägen behöver studeras och analyseras utifrån trafiksäkerhet och framkomlighet. Vägen är olycksdrabbad och ger såväl buller- och barriäreffekter som trafiksäkerhetsproblem. Plankorsningen med Ystadbanan i Svedala tätort är en flaskhals och trafiksäkerhetsrisk. Åtgärder för plankorsningen ingår i den *Regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne 2018–2029* som objekt

Väg 108 genom Svedala. Vad gäller cykel finns det behov av ett antal förbättringar längs sträckan. Även infrastrukturbrister för kollektivtrafik behöver studeras. För att ge förslag på åtgärder har en åtgärdsvalsstudie initierats. Åtgärdsvalsstudien väntas avslutas under 2022.

E22/23, Trafikplats Rolsberga–Tjörnarp

Åtgärdsvalsstudien E22/23 Trafikplats Rolsberga–Tjörnarp är ett omtag av den tidigare genomförda åtgärdsvalsstudien för det namngivna regionala objektet 23/13 Höör/Ö Höör– Hörby, vars åtgärder inte bedömdes som samhällsekonomiskt lönsamma. I dialog med Region Skåne valde Trafikverket att göra ett omtag i processen för att se om det går att hitta nya lösningar. Sträckan som studeras i åtgärdsvalsstudien är väg 23 från E22 i höjd med trafikplats Rolsberga till Tjörnarp norr om Höör. Åtgärdsvalsstudien påbörjades 2020 och kommer att fortsätta in på år 2023. Objektets status är oförändrad och objektet är fortfarande prioriterat i den regionala transportinfrastrukturplanen. Utifrån rådande omständigheter kommer tidpunkten för en insats i stråket med största sannolikhet att förskjutas.

Väg 1350, Pålstorp–Glumslöv

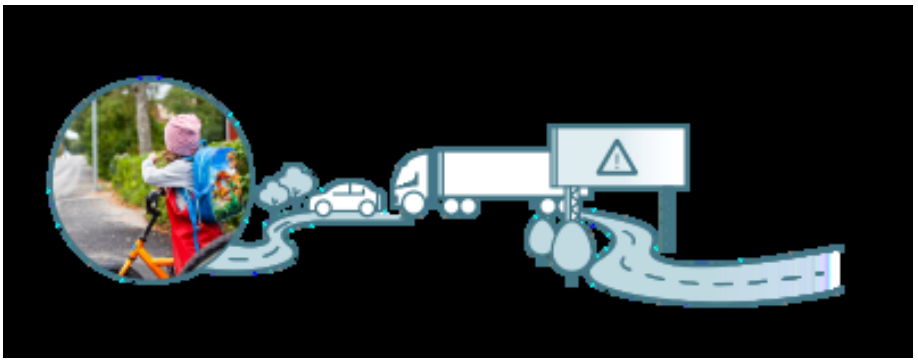
Sträckan pekades ut som prioriterat statligt cykelobjekt i *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029* för att skapa en trafiksäker cykelförbindelse längs med Landskronavägen, sträckan Pålstorp–Rydebäck. Sedan föregående planperiod har ett samarbete etablerats mellan Landskronas och Helsingborgs kommuner, Trafikverket och Region Skåne för att uppgradera sträckan Landskrona–Helsingborg till en supercykelväg. Syftet är att skapa en högkvalitativ sträcka för pendling med cykel mellan Landskrona och Helsingborg via Glumslöv, Rydebäck och Pålstorp. *Koncept för supercykelstråk i Skåne* är en viktig utgångspunkt i åtgärdsvalsstudien och kommer vara vägledande för att nå önskad standard i sträckan.

Väg 1144, Hofterup–Häljarp

En trafiksäker cykelkoppling mellan Hofterup och Häljarp pekades ut som prioriterad cykelväg att bygga i *Cykelvägsplan för Skåne 2018–2029*. Idag går den nationella leden

Sydkustleden med tillfällig dispens på sträckan, eftersom vägen inte lever upp till godkänd standard avseende trafiksäkerhet för nationell led. Dispensen löper ut år 2023. Sydkustleden avser att behålla sin sträckning via Hofterup och Häljarp, vilket förutsätter att en trafiksäker koppling kan säkerställas. Vidare bidrar cykelvägen till att skapa ett sammanhållet regionalt basnät för cykel genom att koppla samman Landskrona med Malmö. Under 2021 planeras en åtgärdsvalsstudie att påbörjas för att ge förslag på åtgärder i syfte att säkerställa en trafiksäker koppling för oskyddade trafikanter.

Prioriterade brister att utreda 2022–2033

Det finns fler brister i den skånska infrastrukturen än vad som finns möjlighet att åtgärda under planperioden. Vilka brister som prioriteras att utredas under planperioden 2022–2033 baseras på inspel och dialoger mellan Region Skåne, Trafikverket, representanter från fyra hörnsamarbetet mellan Skånes geografiska hörn, och de skånska kommunerna. Utredningarna blir ett viktigt underlag i prioriteringen av satsningar under gällande planperiod samt i syfte studera nya objekt som kan bli aktuella att prioritera in som satsningar i kommande nationella och regionala transportinfrastrukturplaner.

I följande avsnitt presenteras prioriterade brister att studera under kommande 2022–2033. Det kommer göras en bedömning kring varje brist om en åtgärdsvalsstudie kommer att krävas eller om tidigare utredningsmaterial är tillräcklig för att gå vidare i planläggningsprocessen. De fyra hörnsamarbetena i Skåne och Trafikverket har gett inspel på vilka stråk som ska utredas vidare i en åtgärdsvalstudie. Syftet med att ta fram åtgärdsvalsstudier är att inför nästa regionala transportinfrastrukturplan och framtida investeringsbehov har Region Skåne, Trafikverket och kommunerna i Skåne ett underlag att utgå ifrån för att kunna göra prioriteringar. Att generera en gemensam bild av behov och prioritering i transportsystemet skapar förutsättningar för samsyn.

I denna remissversion kommer endast de prioriterade brister som var utpekade i regional transportinfrastrukturplan 2018-2029 som ej studerats att listas. *Prioriterade brister att utreda* kommer att uppdateras efter att samtliga officiella yttranden hanterats. Ytterligare brister som kommer därför pekas ut i den slutgiltiga versionen.

Väg 17, Landskrona–Eslöv

Sträckan mellan Landskrona och Eslöv är en del av regionalt

prioriterade stråk för personresor, godstransporter och kollektivtrafik. Målpunkter är främst intilliggande tätorter med bostäder, arbetsplatser, handel, service samt tågstationer. Stråket kan komma att fungera som en del av en extern ringlinje som avlastar Malmö/Lund från genomgående fordonstrafik. Längs med vägen finns redan relativt god framkomlighet. För gång- och cykeltrafik finns det behov av att underlätta tillgängligheten till stationerna i tätorterna längs med stråket. De saknas också möjligheter att cykla mellan tätorterna, från Billeberga och österut. För att utreda lämpliga åtgärder bör en åtgärdsvalsstudie initieras under planperioden 2022–2033.

Väg 15, Osby–länsgränsen

Sträckan förbinder Skånes nordöstra delar med östra Blekinge. Vägen har landsvägskaraktär, låg standard och är mycket kurvig på stora delar av sträckan, vilket kan innebära trafiksäkerhetsrisker. Vägen ger inte möjlighet till en gen förbindelse mellan Osby och Olofström, vilket skulle vara önskvärt. Ett ytterligare problem är att vägen passerar genom flera samhällen, med tung trafik som orsakar buller och barriäreffekter i orterna. Vägens utformning innebär en utmaning för att kunna öka andelen som reser med kollektivtrafik. Vidare finns bristande möjligheter att cykla på sträckan.

Väg 108, Örkelljunga–Ljungbyhed–Kävlinge

Vägen kopplar samman såväl mindre tätorter inom respektive kommun som huvudorterna Örkelljunga och Kävlinge. Vägen ger tillgänglighet till lokala och regionala mål såsom rekreationsområden och större verksamhetsområden. Sträckan Örkelljunga–Röstånga är prioriterad för godstransporter. Sträckan Örkelljunga–Perstorp saknar både gång- och cykelförbindelser och kollektivtrafik. Det finns en trafiksäkerhetsproblematik på delar av sträckan eftersom vägen har ett stort antal anslutande vägar och går genom många samhällen. Vägen är smal och har dålig sikt. Det går ett stort antal lastbilstransporter, vilka använder vägen som genväg till E4, på sträckan norr om väg 21. Detta utgör en trafikrisk eftersom gång- och cykelväg saknas där. Ytterligare personbilstrafik genereras i stråket eftersom kollektivtrafik saknas. Enligt uppgifter från Strada är sträckan olycksdrabbad. En åtgärdsvalsstudie bör initieras under planperioden 2022–2033 i syfte att finna lämpliga åtgärder på sträckan.

Tillgänglighet till hamnar

Skåne är en betydande hamnregion. En stor del av Sveriges import och export går via de skånska hamnarna. Sedan 2013 har transporterna i hamnarna ökat med 4 procent varje år. Idag råder brister i den anslutande infrastrukturen som kan begränsa hamnarnas utveckling. För att bibehålla ett starkt svenskt näringsliv och konkurrenskraft finns behov av investeringar i transportledernas infrastruktur. Inom ramen för projektet *Hamnutveckling i Skåne* har en broschyr och ett kunskapsunderlag tagits fram. Broschyren presenterar åtgärder kring hur infrastrukturen kan utvecklas för att stödja hamnutvecklingen och sjöfarten. Kunskapsunderlaget, Hamnutveckling i Skåne, ger en mer fullständig beskrivning och redogörelse av flöden, funktioner samt ekonomiska effekter. Dokumenten utgör ett viktigt underlag i vidare utredningar som bör prioriteras i syfte att bibehålla och stärka Skåne som betydande hamnregion.

Läs Broschyren

Läs Kunskapsunderlaget

Identifierade brister för framtida supercykelvägar

Under 2019 och 2020 genomfördes stråkstudier på Skånes

starkaste cykelvägar för pendlingsresor, med undantag från cykelvägarna inom Hässleholm enligt önskemål från kommunen. Stråkstudierna genomfördes i syfte att identifiera brister och ge förslag på åtgärder för att höja standarden till supercykelväg, enligt *Koncept för supercykelstråk i Skåne*. Omfattning och komplexitet av de identifierade bristerna utmed vägarna varierar i hög grad. Brister av enklare karaktär utmed statligt och kommunalt vägnät kan åtgärdas under planperioden genom den regionala infrastrukturplanens potter. För några av vägarna kommer en åtgärdsvalsstudie vara nödvändig att initiera under planperioden för att hantera identifierade brister utmed stråken.

Identifierade brister för de potentiella supercykelvägarna redovisas i kartan Stråkinventering för supercykelstråk i Skåne.

Brister i den skånska cykelvägvisningen

Idag är cykelvägvisningen i många fall bristfällig, inte minst på de regionala stråken som domineras av statlig infrastruktur. För att skapa bättre förutsättningar att hitta sin cykelväg fram har *Stråk- och vägvisningsplan för cykel i Skåne - dialogversion* tagits fram. Kartan ger en schematisk bild över hur Skånes tätorter skulle kunna kopplas samman med vägvisning. Hur den slutliga vägvisningen kommer att se ut kommer att arbetas fram i samverkan mellan Region Skåne, Trafikverket och Skånes kommuner under planperioden. Som

pilot har det regionala nätet skyltats upp på det statliga vägnätet runt Malmö-Lund området med omnejd. Ambitionen är att fortsätta vägvisningen av hela det regionala cykelnätet under planperioden 2022–2033 med stöd från erfarenheter och lärdomar från pilotprojektet. Idag blandas skyltar i stor utsträckning på de statliga cykelvägarna. I samband med att den regionala cykelvägvisningen sätts upp kommer gamla och inaktuella skyltar plockas ner för att skapa ordning och reda i den skånska cykelvägvisningen.

Planens effekter och påverkan

Regionala och nationella mål

Denna del av regional transportinfrastrukturplan 2022–2033 visar effekter och påverkan på, samt kopplingarna till de nationella transportpolitiska målen, regionala ställningstaganden och mål. I kommande kapitel beskrivs det även hur planen står sig ur ett hållbarhetsperspektiv och i sista kapitlet finns tillhörande Miljökonsekvensbeskrivningen till planen. I direktivet från regeringen inför kommande planperiod 2022–2033 förtydligade man formuleringar kring klimatmål och ökat bostadsbyggande och det har därmed också behandlats.

Nationella och transportpolitiska målen

Läs mer på Trafikverkets hemsida

Planens påverkan på funktionsmålet och hänsynsmålet

Bedömning av planens påverkan på nationella transportpolitiska mål har delvis gjorts på objektsnivå för funktionsmålet, men i följande mål i detta

kapitel beskrivs påverkan på en mer generell nivå då målen på många sätt strävar åt samma håll och för att undvika för mycket upprepning i text.

I *funktionsmålet* finns ett antal preciseringar som planen har bedömts utifrån. Dessa beskrivs nedan.

Ett mötesspår vid Attarp och utbyggnad av Skånebanan leder till robusthet i järnvägsnätet, minskad restid för pendlare samt minskad risk för störningar. Detta ger en positiv effekt för såväl pendlare som godstransporter.

Satsningar på dubbelspår längs Västkustbanan bidrar till att kraftigt öka robustheten och kapaciteten i järnvägsnätet och minskar restiden i ett område som har stor inflyttning och ökat pendlingsresande. Tillgängligheten mellan Malmö och Göteborg blir avsevärt bättre. Längs med sträckan finns även skånska regionala kärnor och tillväxtmotorer såsom Landskrona och Helsingborg.

Lommabanan med planskild korsning (etapp 2) kommer ytterligare underlätta för resande på Lommabanan med de nya stationerna i Alnarp och Flädie.

Satsningar på Skånebanan och Ystadbanan ska höja kapaciteten och öka pålitligheten på dessa befintliga banor.

ITS på E6an ökar trafiksäkerheten och underlättar för trafikanter i realtid vid uppkomst av olyckor etc. Med ITS (Intelligent transportsystem) kommer man kunna styra, påverka och kommunicera bättre med trafikanterna och tillgängliggöra mer kapacitet på vägen.

Andra järnvägsåtgärder syftar till att bygga bort rådande kapacitetsbrister och därmed öka tillgängligheten.

Satsningarna på SkåneExpressen möjliggör en tidsförtätning av Skåne och bidrar till en gemensam arbetsmarknad och tillgång till kultur, fritid och rekreation. Samtidigt ökar såväl tillgängligheten som punktligheten och pålitligheten.

Tillgängligheten stärks till kollektivtrafik genom gång- och cykelåtgärder. Den större satsningen som görs på regionalt

prioriterade stråk ökar möjligheterna att pendla med cykel.

De regionala vägobjekten bidrar till minskad restid samt ökad säkerhet och tillgänglighet mellan de skånska orterna. Åtgärderna på väg 13/23 mellan Höör och Hörby och väg 23 mellan Hörby och Ekeröd samt Hässleholm och Sandåkra leder till bättre tillgänglighet mellan norra Skåne och Malmö.

Väg 19 är viktig ur ett nord-sydligt perspektiv och ökar tillgängligheten mellan Kristianstad och vidare upp mot Kronoberg.

Väg 108 tillhör det regionalt viktiga vägnätet för persontrafik och fyller en viktig lokal funktion mellan Staffanstorp och Lund. Här kommer man även att lägga fokus på tillgängligheten för kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafik.

Sträckan mellan Sjöbo och Tomelilla på Väg 11, som är regionalt viktig för persontrafik, godstrafik och kollektivtrafik, ingår i planen för utveckling av SkåneExpressen och utgör en regional länk mellan Skånes sydvästra och sydöstra delar.

Utöver mötesseparering ska framkomligheten för kollektivtrafiken ökas.

Väg 108 genom Svedala är en regionalt viktig väg för persontrafik. Åtgärder på vägen ökar tillgängligheten till lokala målpunkter men fungerar även som ett viktigt alternativ till den tidvis hårt belastade E6:an genom Skåne.

Avseende planens påverkan på jämställdhet mellan könen kan det konstateras att de regionala vägobjekten sammantaget ger en neutral påverkan. Både män och kvinnor bedöms få en ökad tillgänglighet. Bilen är det trafikslag som får den största tillgänglighetsförbättringen av dessa åtgärder. Generellt sett är det fler män än kvinnor som kör bil. Järnvägsåtgärder, kollektivtrafik och cykelvägsåtgärder ger en positiv påverkan på jämställdhet, eftersom kvinnor i högre grad utnyttjar dessa trafikslag. I planförslaget sker en omfördelning av resurser från biltrafik till kollektiv-, gång- och cykeltrafik då mer än hälften av de satsade medlen går till åtgärder som ökar tillgängligheten med dessa trafikslag. Även

andel kollektivtrafik gynnas av järnvägs- och bussåtgärder. Tillgängligheten med kollektivtrafik, gång och cykel för barn, äldre (65+) och för personer med funktionsvariation bedöms förbättras avsevärt. Bland annat görs en fortsatt satsning på tillgänglighetsanpassning av hållplatser samt en ökad satsning på cykelvägar, vilket kommer att öka barns och ungas rörelsefrihet. En större satsning på regionala prioriterade cykelvägar kommer öka andelen som kan cykelpendla till jobb och till kollektivtrafik i de större orterna och städerna. Hur större väg- och järnvägsutbyggnader påverkar tillgängligheten för personer med funktionsvariation, samt för barn och ungdomar, påverkar i hög grad av utformningen av respektive objekt. Det finns mer att att uttömma vad gäller analys av jämställdhet, vilket bör behandlas i framtida strategier för social hållbarhet.

I *hänsynsmålet* finns ett antal preciseringar som planen har bedömts utifrån. Nedan följer en generell beskrivning.

Trafiksäkerhetseffekterna är mycket positiva för merparten av åtgärderna i planen. Många av satsningarna görs i tätort där det finns en konkurrenssituation mellan motorfordon och gång/cykel. Åtgärderna i planen kommer att påverka trafiksäkerheten positivt såväl i landsbygd som i tätort. Sänkta hastigheter uppmuntrar till att fler går eller cyklar, vilket bidrar till ökad fysisk aktivitet och positiva folkhälsovinster. Denna effekt kommer att märkas främst i tätorter. De åtgärder som görs utanför tätort bedöms främst leda till ökad trafiksäkerhet för den motoriserade trafiken och inte öka cyklandet. Nya cykelvägar bidrar till att öka trafiksäkerheten, främst utanför tätort där nya cykelvägar byggs längs med trafikerade vägar. I tätort är effekten svårbedömd, då det finns en något ökad risk för trafikolyckor när fler väljer att cykla. Flertalet av de regionala vägobjekten planeras att byggas om till mötesseparerad 2+1-väg. Det innebär möjlighet till omkörning utan mötande trafik. Detta leder till en minskad risk för olyckor på sträckan. Samtidigt gör mitträcket vägen känsligare för störningar då förbiledning försvåras.

Åtgärderna bedöms inte ge en avsevärd positiv riktningsförändring avseende miljön, jämfört med föregående plan. Man kan således säga att planförslaget delvis bidrar till

att överbrygga det gap som idag finns mellan den prognosticerade utvecklingen för vägtrafikens utsläpp och de uppsatta klimatmålen. Hur stor del av gapet som planförslaget kan överbrygga är svårt att svara på, men satsningar på mer kollektivtrafik och cykel ökar möjligheterna. I kombination med en större satsning mot hållbara trafikslag kan de satsningar som görs i planen successivt bidra till en planering som styr mot måluppfyllelse av uppsatta klimatmål. Men för att nå de uppsatta klimatmålen behövs fler åtgärder, incitament och andra typer av förändringar och utbyggnader än vad planen i dagsläget råder över. Mer om detta under fliken Förutsättningar, där vi tillsammans med Trivector gjort en Framtidsspaning för infrastruktur och transporter.

Persontågssatsningarna har en positiv påverkan på klimatet, då andelen resor med kollektivtrafiken ökar. Drygt hälften av budgetramen satsas på åtgärder som minskar efterfrågan på personbilstransporter och främjar resande med gång, cykel och kollektivtrafik. Den ökade andelen samfinansiering kommer att gynna kollektivtrafiken ytterligare. De namngivna vägobjekten bedöms stärka bilens relativa attraktivitet och kan innebära ökad andel bilresor. Framförallt bedöms den ökade samfinansieringen till infrastruktur för kollektivtrafiken medföra positiv inverkan på klimatet. Statlig medfinansiering till kommunala cykelvägar och regionalt prioriterade stråk bedöms också ge en mycket positiv påverkan på klimatmålet, eftersom dessa satsningar i de flesta fall görs i tätort (eller mellan tätorter) där potentialen för ökad cykling är stor. Övriga mål för miljökvalitet och ökad hälsa bedöms inte påverkas i någon större utsträckning, med undantag för satsningar på kollektivtrafik och cykeltrafik i tätort.

Då kraven på bulleråtgärder är högre vid nybyggnad än vid ombyggnad bör antalet personer som har bullernivåer över 55 dBA minska, vilket innebär att antalet bullerstörda personer bör minska. Dock är effekten på tysta områden negativ i de fall vägar byggs ut i ny sträckning. Med en ökad andel icke fossila drivmedel samt med renare och effektivare motorer i fordonsparken väntas utsläppen av kvävedioxider och partiklar minska. Hur stor effekten blir beror på hur snabbt utfasningen av dieselmotorer sker och hur snabbt

infrastrukturen för alternativa fordon byggs och rullas ut. Vidare ger majoriteten av de namngivna vägobjekten en negativ påverkan på landskapsbild, barriärer och mark. Nya och bredare vägar och järnvägsspår innebär ofta att bördig jordbruksmark tas i anspråk. Påverkan på skyddsvärda områden för natur är i de flesta fall beroende på utformningen av vägen eller järnvägen och behöver utredas vidare i projektspecifika miljökonsekvensbeskrivningar.

Under målet för ökad hälsa är bedömningen övervägande positiv påverkan eller ingen påverkan för de flesta åtgärdskategorierna. Undantaget gäller ett antal regionala vägobjekt som innebär att hastighetsgränserna höjs. Påverkan på luftkvaliteten för vägobjekten är totalt sett negativ eftersom ökad trafik och ökad hastighet ger ökade utsläpp av hälsoskadliga kväveoxider och partiklar. Satsningar på järnvägsobjekt och busstrafik ger generellt en positiv påverkan på fysisk aktivitet, om de innebär att antalet bilresor minskar och antalet anslutningsresor med gång eller cykel, som främjar hälsan, därmed ökar. Det kan dock finnas en konkurrenssituation mellan cykel och kollektivtrafik på korta sträckor vilket gör att satsningar på busstrafik i tätort har en osäker effekt på fysisk aktivitet. Den positiva hälsoeffekten av ökat cyklande är flera gånger större än effekterna av en eventuellt försämrad trafiksäkerhet. Åtgärden ökar möjligheterna för barn att cykla då cyklisterna separeras från bilister och framkomligheten för cyklister ökar. Hälsan gynnas också av de minskade emissionerna, och därmed minskade luftföroreningarna, från biltrafiken. Bullernivåerna minskas också något när biltrafiken minskar. I vilken mån de regionala vägobjekten bidrar till ökad fysisk aktivitet är beroende av om det byggs ett parallellt gång- och cykelnät eller inte. Hur hälsoaspekter såsom buller påverkas beror i hög grad på om trafiken eller hastigheten ökar. Ett ökat transportarbete på väg kommer att leda till ökade bulleremissioner och därmed ökade bullerstörningar. Förtätning i de större städernas centrala och halvcentrala delar tillsammans med ökad trafik bedöms öka de totala bulleremissionerna från transportsektorn utan plan för bulleråtgärder. Elfordon är tystare än fordon som drivs med fossila drivmedel, men effekten blir stor först när en betydande del av fordonsflottan är utbytt. Denna aspekt

förstärks ytterligare av det faktum att folkökning och flyttningar leder till en ökad koncentration av människor, bebyggelse och transporter i de områden som redan idag är utsatta för buller.

Det öppna Skåne 2030 – Skånes Utvecklingsstrategi

Läs mer om regionala mål och strategier under fliken *Förutsättningar*

Planens påverkan på det öppna Skåne 2030

Infrastruktursatsningar har ingen specifik koppling till något av visionsmålen, men utgör däremot en del av en grundstomme för möjliggörandet och utvecklingen av visionerna. Genom de regionala vägobjekten minskar restiderna för bil- och bussresenärer och säkerhetshöjande åtgärder genomförs för att kunna upprätthålla en bra framkomlighet och rörlighet inom och genom Skåne. Genom samfinansiering av järnvägsinvesteringar ökar tillgängligheten för persontågstrafik till nya orter. Dessutom säkerställs punktlighet och ökad kapacitet för både gods och persontågstrafik. Tillgängligheten och robustheten ökar genom att planen samfinansierar järnvägsutbyggnader på Västkustbanan, Skånebanan och Ystadbanan, vilket bidrar till målet om kollektivtrafikens marknadsandel. De riktade åtgärderna för kollektivtrafik på statliga vägar möjliggör utvecklad regional busstrafik. Riktade trafiksäkerhetsåtgärder möjliggör en hög framkomlighet med hänsyn tagen till trafiksäkerhetsmålen både i det statliga och kommunala vägnätet. Genom infrastrukturåtgärder ökar framtidstron och andra satsningar på attraktionskraft, goda livsmiljöer och att vara en stark tillväxtmotor har stor bäring på hur infrastrukturen utvecklas.

Utbyggnad av cykelvägar på landsbygden och statlig medfinansiering till kommunala utbyggnader i tätorter ökar tillgängligheten med cykel, både som egna resor och genom

bättre kopplingar till stationer och hållplatser. Målet att kollektivtrafiken ska ha en marknadsandel på minst 40 procent medför riktade åtgärder i specifikt syfte att förbättra förutsättningarna för busstrafiken, både på statligt och kommunalt vägnät. Satsningen på SkåneExpressen bidrar till att öka kollektivtrafikens attraktivitet. Andra åtgärder som genomförs är förbättrad framkomlighet, modernisering av hållplatser samt förbättring och uppgradering av gång- och cykelvägar. Samfinansiering av järnvägsinvesteringar möjliggör ny regional persontågstrafik och förbättrad kvalitet i befintlig trafik'.

Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050

Läs mer om regionala mål och strategier under fliken *Förutsättningar*

Planens påverkan på ett hållbart transportsystem i Skåne 2050 och färdmedelsmålen

Genom satsningar på de regionala vägobjekten minskar restiderna för bil- och bussresenärer. Säkerhetshöjande åtgärder genomförs för att kunna upprätthålla en bra framkomlighet. Genom samfinansiering av järnvägsinvesteringar ökar robustheten och kapaciteten för att kunna driva ökad efterfrågan kommande år och möta upp trafiken från Europa när Fehmarn Bält-förbindelsen öppnar. De riktade åtgärderna för kollektivtrafik på statliga vägar möjliggör utvecklad regional busstrafik och riktade trafiksäkerhetsåtgärder möjliggör en hög framkomlighet med hänsyn tagen till trafiksäkerhetsmålen både i det statliga och kommunala vägnätet. Utbyggnad av cykelvägar på landsbygd och statlig medfinansiering till kommunala utbyggnader i tätorter ökar tillgängligheten med cykel, både som egna resor och genom bättre kopplingar till stationer och hållplatser. Målet att

kollektivtrafiken ska ha en marknadsandel på minst 40 procent medför riktade åtgärder i specifikt syfte att förbättra förutsättningarna för busstrafiken, både på statligt och kommunalt vägnät. Satsningen på SkåneExpressen bidrar till att öka kollektivtrafikens attraktivitet. Andra åtgärder som genomförs innebär förbättrad framkomlighet, modernisering av hållplatser samt förbättrade gång- och cykelanslutningar. Samfinansiering av järnvägsinvesteringar möjliggör ny regional persontågstrafik och förbättrad kvalitet i befintlig trafik.

Det finns en målkonfliktsproblematik gällande biltrafiken. Enligt Trafikverkets allmänna prognoser kommer biltrafiken i Skåne att öka med nästan 50 %, medan Region Skånes färdmedelsmål är en nollprocentig ökning fram till år 2030 resp 2050. Trafikverket räknar med att biltrafiken ska öka med 1,4 % per år i Skåne fram till 2040 och därefter 0,8 % per år fram till 2050. Med andra ord visar Trafikverkets prognoser på en ökning på 14% mellan 2021 och 2030, och 42% mellan 2021 och 2050. Denna diskrepans behöver överbryggas så att mål och prognoser överensstämmer någorlunda, och så att problemlösningarna överensstämmer med verkligheten och matchar den utveckling på andra håll som kan påverka framtidens trafik och transporter. Pandemin har verkligen haft inverkan på hur vi reser och vart. Det är därmed oerhört viktigt att man tar detta året på allvar och drar nytta av det som inträffat under 2020/2021, men också att man analyserar in- och utdata och använder prognosverktyg för att kunna komma så nära verkligheten som möjligt. Det är ju ingen hemlighet att infrastruktur blir dyrare och dyrare. Finns det lösningar som inte behöver innebära stora kostsamma åtgärder så är det efter detta år viktigt att kunna skörda de mer lågt hängande frukterna för att nå våra färdmedels– och klimatmål. För att kunna nå färdmedelsmålen behöver alla involverade i flernivåsystemet för transport och infrastrukturplanering jobba mer målstyrt. Mer aggressiva styrmedel måste till. För att få ett fungerande samhälle krävs överlappning i styrmedelskompotten. Det krävs samsyn och synkning mellan flera branscher och politiken kring vad som måste till för att förändring ska ske mot mer hållbara lösningar, och för att målen ska kunna uppnås.

När det gäller påverkan på färdmedelsfördelningen som Region Skåne beslutat i Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050 skapar planen till viss del goda möjligheter till en överflyttning av resor från bil till kollektivtrafik samt cykel. Framförallt gäller det satsningen på SkåneExpressen, ökad samfinansiering till järnvägsobjekt samt Supercykelvägar. Dessa syftar också till att fånga upp stora volymer potentiella cykelpendlare. Påverkan på färdmedelsfördelningen är i hög grad beroende på samverkan med andra samhällssektorer. Nationell transportplan har i sammanhanget en betydelse, eftersom den hanterar stora satsningar på nationella vägar och järnvägar. Planens ökade medel till åtgärder främst på järnvägsnätet kan bidra till att trafikslagsfördelningen för godstrafiken i Skåne går mot målet. Det kommer dock krävas ytterligare satsningar, såväl fysiska som genom styrmedel och lagändringar, för att målet ska kunna nås. Planens satsningar räcker inte för att skapa tillräcklig kapacitet i kollektivtrafiken för att klara av den överflyttning till kollektivtrafik, gång och cykel som de uppsatta målen kräver. Det finns också en mycket viktig koppling till den kommunala samhällsplaneringen, där planering av nya bostäder och verksamheter spelar en viktig roll för måluppfyllelsen. Den ekonomiska styrningen mot alternativa drivmedel och val av färdmedel är också en viktig aspekt.

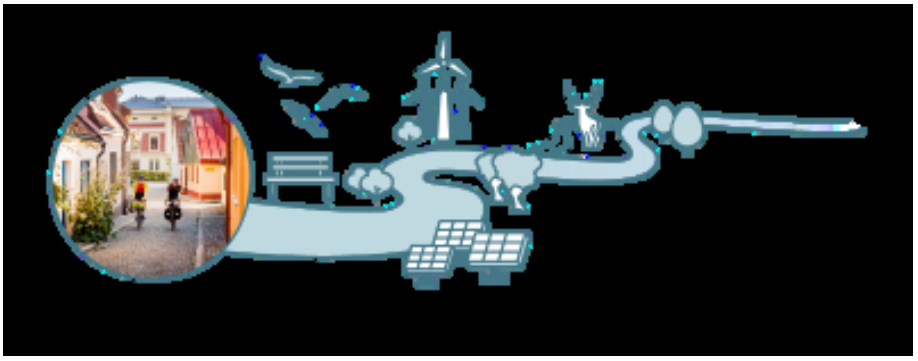
Planens påverkan på Regionplan 2022–2040

I Regionplan 2022–2040 är kärnan för arbetet de planeringsstrategier som man tillsammans med kommuner och andra aktörer i Skåne tagit fram.

Planeringsstrategierna utgör den översiktliga utvecklingsinriktningen i planen. De är även de utmaningar som Region Skåne identifierat som särskilt viktiga för den fysiska planeringen i Skåne att bemöta. Planen består av sex övergripande planeringsstrategier och en strukturkarta som tillsammans utgör planens övergripande strategiska riktning. Utvecklingsinriktningen pekar ut en tydlig regional riktning och verkar för avvägningar som skapar hållbara fysiska strukturer som långsiktigt gynnar Skåne som helhet. Den regionala transportinfrastrukturplanen följer tydligt Regionplanens inriktning. Det är främst strategierna för att utveckla flerkärnigheten och stärka sambandet mellan stad och land, stärka tillgängligheten och binda samman Skåne, samt stärka Skånes relationer med omvärlden, som den regionala transportinfrastrukturplanen 2022–2033 kan påverka och stärka.

Satsningarna på samfinansiering av efterlängtade större järnvägsobjekt ligger väl i linje med Regionplanens intentioner. Detsamma gäller för den nya och relativt stora satsningen på supercykelvägar, vilka syftar till att stärka tillgänglighet och binda samman Skåne, i stort och smått.

Hållbar utveckling och bostadsbyggande

Bedömning av planens påverkan på hållbar utveckling och bostadsbyggande

Den sociala aspekten av hållbar utveckling har ännu inte fått ordentligt genomslag i planeringen av infrastrukturen eller transporter. Därför kan vi inte påstå att hållbarhetens tre aspekter behandlats lika inför denna planeringsomgång. Det finns givetvis ansatser i åtgärderna kring tillgänglighet,

attraktivitet och samspelet mellan stad och land som rimmar med de sociala aspekterna. Man har i flera tidigare planeringsperioder baserat utbyggnad av infrastrukturen i Skåne på just flerkärnigheten och målsättningen att binda samman Skåne. Detta är grundpelarna i arbetet även idag. I den mån det är möjligt med de resurser som finns, vill man uppnå mål på olika nivåer för att göra vardagen enklare för invånarna och för att stärka Skåne som aktör i Sverige och i omvärlden. Men djupgående analyser i enskilda åtgärder med socialt fokus har man alltså inte gjort inför denna planperiod. Detta är ett arbete som kan följa under planperiodens gång.

Social hållbarhet

Den sociala hållbarheten behöver analyseras både på en mer lokal och regional nivå, exempelvis genom att jämföra den socioekonomiska statusen på olika områden i städerna och studera vilka tillgänglighetsförbättringar som dessa får. Även det geografiska perspektivet, det vill säga, vilka olika delar av Skåne som får ökad tillgänglighet – är viktigt att studera. Detta har inte konsekvent ingått i framtagna bedömningsgrunder. Generell tillgänglighetsanalys av objekt, stora som små, görs alltid i processen, men de har inte ställts emot varandra

Vad är social hållbarhet?

Ofta är det tillgängligheten och tryggheten för barn och äldre lokalt i vardagen man pratar om när man ska beskriva transportsystemet ur ett socialt perspektiv. Det är även ofta dessa grupper som drabbas hårdast när t ex bussar på landsbygden dras in. Andra åtgärder, som exempelvis trängselavgifter eller förhöjda p–avgifter, slår hårt mot låginkomsttagare i urbana perifera områden.

Infrastruktur och trafiksatsningar har i olika studier visat sig stärka tilliten till samhället i stort, medan frånvaro av dessa gör att man känner sig bortglömd och nedprioriterad. Detta skapar i sig andra sociala problem. Därför är det viktigt att geografiskt balansera satsningar i den fysiska miljön lokalt och regionalt. När man pratar om social hållbarhet finns det några olika begrepp som det är bra att ha koll på kring infrastrukturplanering och samhällsutveckling i stort.

Transportfattigdom handlar om behov och vad de får för konsekvenser, medan transporträttvisa handlar mer om hur man bygger bort transportfattigdom. Alltså, vilka åtgärder och objekt som ska prioriteras för att ordna till det som inte är "rättvist". Vidare beskrivning av transporträttvisa handlar om att olika grupper har olika behov, och det handlar INTE om att alla ska få lika eller allt, utan "rätt åtgärd på rätt plats". Oftast handlar det om många olika åtgärder. Komplexiteten i arbetet kan vara stor. Man bör lyfta sociala nyttor i val av åtgärder för tillgänglighet. I nästa steg är det viktigt att inte utgå från att en åtgärd som funkar på en plats också bidrar till en bra lösning någon annanstans. Ett exempel: Aktivt resande kanske inte är för alla alltid. Har man ett fysiskt krävande jobb där man är aktiv större delen av dagen kanske man inte ser det som ett plus (motion i vardagen) att cykla tre kilometer till en station, ta ett tåg och sedan gå två kilometer till sin arbetsplats. Andra aspekter kan vara att en i hushållet har tillgång till bil på grund av ekonomiska förutsättningar eller parkeringsmöjligheter. Med undermålig kollektivtrafik blir det därmed ojämställt, då den ena parten exempelvis får svårt att ta sig från bostaden till jobbet och har begränsade möjligheter att arbeta långt från hemmet.

Satsningarna i planen bidrar till ökad andel kollektivtrafik genom ökad samfinansiering till nationell plan. Detta kan bidra till att socioekonomisk utsatthet, etnisk exkludering och geografisk segregering minskar, genom just ökad tillgänglighet. Satsningen SkåneExpressen är ett annat exempel som kommer underlätta för personer att ta sig till en större arbetsmarknad. Högkvalitativ kollektivtrafik även i mindre orter stärker därmed flerkärnigheten. Satsningen på supercykelstråk hjälper också fler att snabbt och smidigt ta sig in till centralorten för jobb eller pendling till annan ort.

Trafikverket har under 2020 tillsammans med Trivector tagit fram rapporten "Sociala nyttor och onyttor av transportåtgärder" för att integrera social hållbarhet i olika delar av verksamheten. Social hållbarhet kommer definitivt att användas mer och mer som en aspekt i bedömning av framtida infrastruktur. Det finns perspektiv av den sociala delen i planeringen av framtida infrastruktur som vi bör ta i beaktning kommande år. Det är effekten av åtgärder som är

intressant, inget byggs ju bara för att, och att jobba både mer djuplodande med den sociala biten och vidga poolen av potentiella samarbetspartners kommer bara att göra resultatet och lösningarna bättre.

Samhällsekonomi

Samhällsekonomisk hållbarhet kan beräknas på olika sätt. Utveckling av infrastrukturen handlar om att se ekonomin som ett medel för att uppnå mål för social hållbarhet inom ramarna för vad som är ekologiskt hållbart. Konkret innebär detta hur största samhällsekonomiska nytta och sociala värden kan uppnås till lägsta samhällsekonomiska kostnad och med hänsyn och anpassning till ekologiska värden. För samtliga namngivna objekt som är kostnadsberäknade till mer än 50 miljoner kronor har Trafikverket genomfört en samhällsekonomisk bedömning. Det har också sammanställts en bredare beskrivning för åtgärden, med beskrivningar av mjuka faktorer som inte har prissatts eller är möjliga att prissätta. Den samlade effektbedömningen utgår från den målstruktur som finns inom svensk transportpolitik i enlighet med den transportpolitiska propositionen Mål för framtidens resor och transporter (Prop. 200809:93). Bedömningarna finns tillgängliga på Trafikverkets hemsida. I Trafikverkets samhällsekonomiska bedömningar som görs för alla namngivna objekt över 50 miljoner kronor beräknas en nettonuvärdeskvot, NNK. Åtgärdens samlade nettonytta, dvs nyttan minus kostnaden, divideras med dess totala kostnad. Enkelt uttryckt kan detta sägas vara ett mått på hur mycket man får tillbaka per satsad krona. Ju högre NNK-värde en åtgärd får, desto mer lönsam är den.

På sikt kan den stora kostnadsökningen i alla objekt äta upp så mycket av kostnadsutrymmet att inget nytt kan läggas till under lång tid. Det är oroväckande, med tanke på att det till stor del är från och med nu och fram till 2030 som är den kritiska perioden för omställning av Sveriges och övriga världens transportsystem.

Bedömningarna finns tillgängliga på trafikverkets hemsida

Effektbedömningar

Effekter på bostadsbyggande (uppdateras efter remissperioden)

Enligt regeringens direktiv ska länsplaneupprättarna beskriva vilka effekter olika infrastrukturåtgärder i länsplanen väntas ge på förutsättningarna för bostadsbyggandet. Skånes utveckling är beroende av en effektiv kollektivtrafik som binder samman hela den flerkärniga regionen och dess arbets- och bostadsmarknader. Satsningar på kollektivtrafiken har en avgörande betydelse för att Skåne ska nå en hållbar tillväxt. Skånes andel av rikets befolkning ökar, men utan motsvarande andelsökning av sysselsättning och produktion. Den stora inflyttningen i regionen i kombination med eftersatt bostadsproduktion hindrar regionens tillväxt. En hämmad bostadsmarknad innebär negativa följder för bland annat tillgång till utbildning, arbete, kompetensförsörjning, matchning på arbetsmarknad, social integration och miljömässig hållbarhet. Skånes befolkning ökar med drygt 10 000 invånare årligen. Folkmängden ökar i alla delar av regionen med en polarisering mot Malmö–Lund. I stora delar av Skåne råder idag bostadsbrist som följd av eftersatt bostadsproduktion den senaste tioårsperioden. Årligen skulle cirka 7 000 (Länsstyrelsen i Skåne) bostäder behöva byggas för att möta befolkningsökningen. Under år 2015 färdigställdes bostäder motsvarande 60 procent av det årligt beräknade bostadsbehovet i Skåne. Även om det för nuvarande byggs mycket bostäder är det minst lika viktigt att bostadsbyggandet fortsätter, i samma takt eller högre, över tid. År 2017 gjorde Region Skåne gjorde en sammanställning av den stationsnära planberedskapen i kollektivtrafikstråk. Med stationsnära läge avses en radie om 1500 meter från tågstation och en radie om 1000 meter från en regionbusshållplats. Sammanställningen avser planerings beredskap, det vill säga inte detaljplanelagd bebyggelse utan bostäder som framgår av översiktligare dokument såsom till exempel översiktsplan. Denna sammanställning ligger till grund för nedanstående antaganden om bostäder kopplat till åtgärder i regional transport infrastrukturplan 2022–2033.

Västkustbanan

I stationssamhällen på sträckan mellan Helsingborg C och Ängelholm, som idag har enkelspår men där en utbyggnad till dubbelspår är angelägen, bedöms det finnas en planberedskap för 3 700 bostäder. Cirka hälften av den detaljplaneberedskap som finns utgörs av de outnyttjade byggrätterna i stationsorterna Maria, Ödåkra och Kattarp. En utbyggnad av Västkustbanan mellan Helsingborg C till Ängelholm ger inte endast effekter på bostadsbyggande i stationssamhällena, utan även en förbättrad tillgänglighet längs med hela stråket. Andra kommuner med hög stationsnära planberedskap är Kävlinge med 2 150 bostäder. Totalt finns det längs med hela Västkustbanan stationsnära planberedskap för cirka 18 700 bostäder.

Lommabanan

Lommabanan, ger möjlighet till ny Pågatågstrafik i fyra samhällen - Furulund, Flädie, Lomma och Alnarp. Dessa är idag attraktiva bostadsorter, men är nu beroende av buss för att kollektivtrafikförsörjas. I de fyra nya stationsorterna finns idag 6634 bostäder och beredskap för ytterligare 3 000 bostäder. Burlövs kommun har även en planberedskap på 4 000 bostäder i stationsorterna Burlöv och Åkarp. Totalt finns det längs med Lommabanan stationsnära planberedskap för cirka 13 000 bostäder.

SkåneExpressen går genom många orter i Skåne men det fanns inte möjlighet att studera planberedskapen för alla dessa i detta skede. I bedömningen av planberedskapen har det därför gjorts ett urval av orter, vilka redovisas nedan.

Stråket Helsingborg–Örkelljunga

SkåneExpressen Örkelljunga–Helsingborg ger förutsättningar för att skapa attraktivt boende i nordvästra Skånes skogsbygd. Örkelljunga är beläget utefter E4:an, med stor arbetspendling söderut till Helsingborg. Beredskap för 1 460 bostäder finns i de två samhällena Örkelljunga och Åstorp, som därigenom får

förbättrad nåbarhet. Total finns det en stationsnära planberedskap längs med hela stråket för cirka 1 900 bostäder.

Stråket Helsingborg–Höganäs

SkåneExpressen Höganäs– Helsingborg, längs väg 111, ger möjlighet att kollektivtrafikpendla in till Helsingborg eller vidare med regionaltåg från boendepopulära kustsamhällen. I de fyra samhällena Höganäs, Viken, Domsten och Hittarp/Laröd finns det i dag 9 702 bostäder och beredskap för 1 450 nya bostäder. Den redan idag högt belastade bussträckan når snart kapacitetstak och SkåneExpressen etablerar en framtida möjlig spårvägssträckning. Total finns det en stationsnära planberedskap längs med stråket för cirka 2 200 bostäder.

Stråket Skanör/Falsterbo–Malmö

Skånesexpressen Malmö – Vellinge ger förutsättningar för att bostadstillskotten i de attraktiva samhällena på Näset kan nå Malmö med kapacitetsstark och attraktiv kollektivtrafik som därigenom minskar bilberoendet. I de fem samhällena Tygelsjö, Höllviken, Ljunghusen, Skanör–Falsterbo och Vellinge finns i dag 11 420 bostäder och en beredskap för 2 300 bostäder. Totalt finns det en stationsnära planberedskap längs med stråket för cirka 3 200 bostäder.

Stråket Kristianstad–Osby

SkåneExpressen Kristianstad – Osby, som ansluter via väg 118 till väg 19, kompletterar systemet. I Hanaskog, Knislinge, Broby samt Osby finns en stationsnära planberedskap på 687 bostäder. Vid högskolan i Kristianstad finns en stationsnära planberedskap på 1 660 bostäder. Totalt finns det en stationsnära planberedskap längs med stråket för cirka 4 000 bostäder.

Stråket Ystad/Simrishamn–Kristianstad

SkåneExpressen Ystad/Simrishamn, utmed väg 19, ger ökad nåbarhet till Kristianstad från Österlen. I orterna Ystad,

Simrishamn, Tomelilla, Skåne Tranås, Brösarp, Degeberga, Everöd och Vä finns idag 14 000 bostäder och beredskap för minst 2 060 nya bostäder. Totalt finns det en stationsnära planberedskap längs med stråket för cirka 2 600 bostäder.

Stråket Malmö–Kristianstad

SkåneExpressen Malmö – Kristianstad, utmed E22, ger snabbare förbindelse mellan de båda regionala kärnorna. De båda städerna utgör navet för effektiv kollektivtrafik från flera mindre och attraktiva bostadsorter. I orterna Hurva, Gårdsstånga, Hörby, Tollarp och Vä utefter bussträckningen finns idag 5 068 bostäder och beredskap för minst 650 bostäder. Vid Malmö Värnhem, som är en regionbussnod, finns en planberedskap på 1 250 bostäder. Totalt finns det en stationsnära planberedskap längs med stråket på cirka 5 400 bostäder.

Stråket Lund–Simrishamn

SkåneExpressen Lund–Simrishamn, utmed väg 11 och vidare längs väg 102, bör etableras för att möjliggöra effektiv kollektivtrafikpendling mellan Österlen och Lund. På så vis kan pendlare från orterna Simrishamn, Tomelilla och Sjöbo nå Lund på ett effektivt sätt. I dessa tre orter finns i dag 9 748 bostäder och planberedskap för 2 004 bostäder. I Sjöbo finns det en stationsnära planberedskap på 720 bostäder. Total planberedskap längs med stråket finns för cirka 3 000 bostäder.

Stråket Malmö–Sjöbo

SkåneExpressen Malmö – Sjöbo, utmed väg 11, bör etableras för att möjliggöra effektiv kollektivtrafikpendling mellan Malmö och Sjöbo via Veberöd. Stråket har ett högt resande och utgör en viktig förbindelse mellan attraktiva bostadsorter. I Sjöbo finns det en stationsnära planberedskap för 720 bostäder och i Veberöd 1 200 bostäder. Vid Malmö Värnhem, som är en regionbussnod, finns en planberedskap på 1 250 bostäder. Total planberedskap längs med stråket finns för cirka 3 400 bostäder.

Flertalet regionala vägobjekt är kopplade till genomförande av SkåneExpressen. Enligt en studie som Göteborgsregionen gjort är en av de viktiga kvaliteterna för bostadsinvestering närheten till expressbusshållplats inom ett avstånd på 400 meter. Det talar för potentiellt ökat bostadsbyggande längs med de kollektivtrafiknära stråken, framförallt där hållplatser för SkåneExpressen kommer att lokaliseras. Andra regionala vägobjekt bidrar till att binda ihop skånska orter och noder, vilket ökar tillgängligheten och underlättar arbetspendling. Det kan ha långsiktiga effekter på bostadsbyggande då ökad tillgänglighet ökar orters attraktivitet. De exakta effekterna på bostadsbyggandet är dock något osäkra och i nuläget svåra att analysera.

Potter för cykel, kollektivtrafik samt trafiksäkerhet och miljö

Potternas effekter på bostadsbyggande är även de svåra att beskriva. Studier som de två andra storstadsregionerna har gjort visar att en av de starkaste lägeskvaliteterna i en stad är närheten till centrum. Att kunna ta sig till de funktioner som en stadskärna erbjuder, antingen till fots eller med cykel, ses som mer värdefullt än möjligheten att köra dit med bil. Effekten av det är att ju närmare centrum, desto högre efterfrågan på boende. Att skapa bästa möjliga förutsättningar för att transportera sig säkert med cykel eller till fots bidrar således till attraktiva befintliga boendemiljöer och områden med potential att utvecklas. Oberoende av bostadstyp, bostadsrätt eller småhus, ses det som mycket attraktivt att bo med närhet till spårstation eller en expressbusshållplats. Att ha närhet till en centralstation som ger möjlighet att snabbt ta sig ut i regionen och vidare anses också vara av stor betydelse. Satsningen på Supercykelvägar och en eventuellt utökad cykelpott för cykel längs statliga vägar ger därmed en mycket positiv effekt på förutsättningen att vidare pendla till en större ort till skola och arbete.

Koppling till hållbar utveckling och globala målen

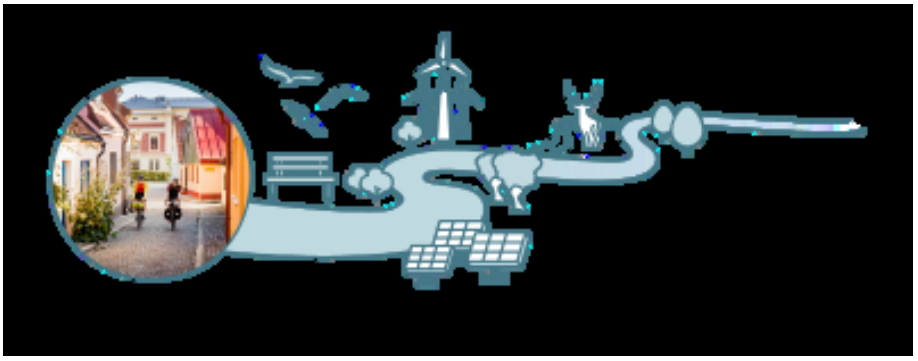

Ett arbete med "Transportplanering 2.0"

initierades av Trafikverket under
2017 inom ramen för det av regeringen tillsatta Miljömålsrådet. Bakgrunden är att det finns brister ur hållbarhetsperspektiv med hur transportsystemet planeras idag. Brister som föranlett att åtgärden initierats är bland annat att det idag finns en transportinfrastrukturplanering (inte en transportplanering som skulle omfatta transportsystemet i ett bredare perspektiv), att målbild och styrning är otydlig samt att det finns en tröghet i planeringen av transportsystemet som kan försvåra omställning till ett hållbart samhälle. Syftet med arbetet i Transportplanering 2.0 var att gemensamt beskriva dagens transportinfrastrukturplanerings styrkor och brister utifrån ett hållbarhetsperspektiv. På sikt var även syftet att också att ge förslag till principer och översiktliga arbetssätt för hur transportplaneringen bättre kan hantera hållbarhetsutmaningar.

Regionala transportinfrastrukturplanen som helhet berör framförallt två globala hållbarhetsmål: mål 11 – Hållbara städer och samhällen och mål 9 – Hållbar industri, innovationer och infrastruktur. Följande mål bidrar planen till i mindre grad, men påverkar på olika sätt och har möjlighet att göra stora positiva förändringar: mål 3 – God hälsa och välbefinnande, mål 4 – God utbildning för alla, mål 5 – Jämställdhet, mål 10 – Minskat ojämlikhet, mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion, mål 13 – Bekämpa klimatförändringarna och mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

Den politiska diskursen om hållbar utveckling lyfts ofta som mer oproblematisk än vad den faktiskt är. Även om synergierna är många, vilket på sikt stärker effekterna, så tvingas man ofta prioritera mellan målen – och därmed göra politiska avvägningar. De stora, ofta tydliga, avvägningarna blir mellan klimatmål och miljömål och mellan bevarande eller utveckling av en plats kopplat till åtgärder i infrastrukturen.

Strategisk miljöbedömning

Den regionala transportinfrastrukturplanen inkluderar två planalternativ vid sidan av nollalternativet. Planalternativen har tagits fram för att visa hur olika åtgärder ger olika effekter och påverkan på uppsatta mål och framtida scenarier. Nedan följer delar ur miljökonsekvensbeskrivningen som även går att läsa i sin helhet i slutet av detta kapitel.

Läs Miljökonsekvensbeskrivningen

Planalternativ och förutsättningar

Det praktiska arbetet med bedömning av betydande miljöpåverkan går ut på att bryta ner de utpekade målen i aspekter och bedömningskriterier. De olika aspekterna/kriterierna delas i sin tur in i tre fokusområden: Klimat, Hälsa (inklusive trafiksäkerhet) och Landskap. För varje åtgärdskategori i planen har en bedömning gjorts av om åtgärderna går i positiv eller negativ riktning avseende de olika fokusområdena.

Förutsättningarna för den nya planperioden (2022–2033) är att många av de namngivna vägobjekten har drabbats av kostnadsfördyringar. De kraftiga kostnadsfördyringarna har lett till att de namngivna regionala vägobjekten äter upp en stor del av det tillkommande utrymmet för den nya planperioden. Det finns också ett antal järnvägssatsningar som pekats ut som prioriteringar i Skånebilden.

Skiljelinjer mellan scenarier

Nollalternativet innebär att den inriktning som finns i den gällande planen (2018–2029) gäller även för den kommande planperioden (2022–2033). De namngivna objekt som ligger i gällande plan men ännu inte är genomförda vid ingången av 2022 antas genomföras. De olika åtgärdsområdena antas uppta samma andel av planens utrymme som i gällande plan.

Jämfört med nollalternativet innebär både Scenario A och Scenario B en kraftig ökning av anslagen till medfinansiering av järnvägssatsningar i nationell plan. Av det återstående utrymmet innebär Scenario A mindre satsningar på namngivna vägobjekt och större satsningar på potter för att förbättra förutsättningarna för att gå, cykla och resa kollektivt, medan Scenario B tvärtom innebär något större satsningar på namngivna vägobjekt än i nollalternativet och betydligt mindre medel på potter för att förbättra förutsättningarna för att gå, cykla och resa kollektivt.

Scenario A

Scenario A innebär att den pågående satsningen på cykel och kollektivtrafikåtgärder på väg ska fullföljas, och att dessa åtgärdskategorier garanteras samma utrymme i planen som tidigare. Detta innebär mindre medel till namngivna vägobjekt. Inga nya namngivna vägobjekt tillkommer, och objektet ”23/13 Ö Höör/Höör-Hörby” som ingår i nu gällande plan stryks.

Scenario B

Scenario B innebär att samtliga namngivna regionala vägobjekt i den gällande planen fullföljs och att det nya objektet ”Rv 21 Klippan – Hyllstofta” också bereds utrymme i planen. Vad gäller objektet ”23/13 Ö Höör/Höör – Hörby” som här ligger kvar från gällande plan är det oklart hur detta kommer att utformas. En ny ÅVS pågår just nu, men bedömningen och kostnadsskattningen i matrisen nedan utgår ifrån den tidigare utredningen. Om nya namngivna vägobjekt ska läggas till blir utrymmet för åtgärdsområdena mindre, och potterna för cykel och kollektivtrafikåtgärder på väg har minskats med ca 40 % jämfört med nollalternativet och gällande plan.

Mål	Bedömning	Kommentar
Begränsad klimat-påverkan		Både positiv och negativ påverkan från olika åtgärder. Investeringar i regionala vägobjekt påverkar generellt i negativ riktning med övriga åtgärder generellt leder i positiv riktning.
God bebyggd miljö		Främst positiv påverkan vad gäller hälsa (buller och trafiksäkerhet). Vad gäller påverkan på natur- och kulturmiljö som också har betydelse för bedömning av måluppfyllelse, är påverkan svagt negativ. I många fall ett ej tillfredställande underlag för bedömning.
Frisk luft Bara naturlig försumning		De regionala vägobjekten leder generellt sett i svagt negativ riktning genom ökad vägtrafik och högre hastigheter. Övriga åtgärder generellt leder i positiv riktning eftersom de bidrar till en potentiell minskning av vägtrafiken. Sammantaget bedöms påverkan på målet som neutral.
Levande sjöar och vattendrag		Neutral påverkan från många åtgärder och i många fall ett ej tillfredställande underlag för bedömning.
Ett rikt odlingslandskap Levande skogar		Sammanvägd negativ påverkan på grund av att såväl väg- som järnvägsåtgärder tar ny mark i anspråk.
Rikt växt- och djurliv		Sammanvägd negativ påverkan på grund av ökade intrång, störning och barriärer från såväl väg- som järnvägsåtgärder.

Bedömning av i vilken riktning som länsplanen (planförslag 2022-2033) går mot avseende de nationella miljökvalitetsmål som är relevanta för miljöbedömningen.

Utgångpunkten för utkastet till planförslaget har varit att gällande regional transportinfrastrukturplan 2022–2033 ska genomföras. Fokus har också varit att maximera genomförandet för att få ut så mycket infrastruktur i Skåne som möjligt. Det finns också samfinansieringsavtal som beslutats för Västkustbanan, Skånebanan och Ystadbanan och som är en viktig utgångspunkt för de utpekade satsningarna. De kraftiga kostnadsfördyringarna har lett till att de namngivna regionala vägobjekten äter upp en stor del av det tillkommande utrymmet för den nya planperioden. Samfinansiering av nationell plan som ökas från 664 miljoner till 1046 miljoner och Namngivna regionala vägobjekt ökar från 1503 miljoner till 1648. Övriga delar av planen ligger kvar på likande nivåer som föregående plan.

Betydande miljöpåverkan av planförslag i relation till nollalternativ

Klimat

En mindre summa i det nya planförslaget satsas på åtgärder som går i en negativ riktning vad gäller klimat. Detta beror på

att en mindre andel av den nya planen satsas på namngivna regionala vägobjekt, som har en negativ klimatpåverkan framför allt vad gäller påverkan på mängden fordonstrafik.

Hälsa

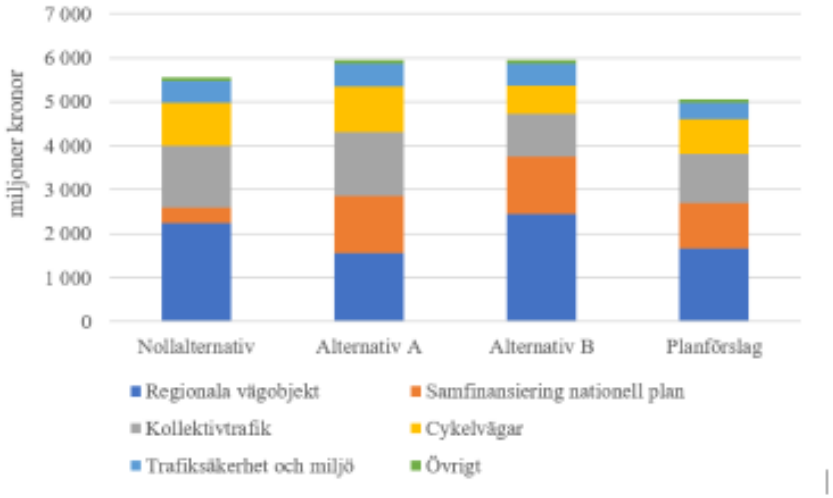
Det nya planförslaget går i en svagt negativ riktning vad gäller hälsa. Detta beror på två orsaker. Det nya planförslaget omfattar en något mindre satsning på gång, cykel **o**ch kollektivtrafik jämfört med nollalternativet. Det är också så att den större satsningen på vägobjekt i nollalternativet innebär att en del större andel av planen satsas på åtgärder som leder i tydligt positiv riktning vad gäller trafiksäkerhet och fysisk aktivitet. Vad gäller fysisk aktivitet är detta beroende av väg 23/13 Ö Höör/Höör-Hörby som enligt SEB bedöms ha en positiv påverkan på fysisk aktivitet. Här bör det dock noteras att det dyrare alternativet (som ingår i nollalternativet) främst omfattar en större vägsatsning. Jämförelsen är med andra ord något missvisande.

Landskap

Det nya planförslaget går i svagt positiv riktning, till största delen beroende av en mindre satsning på objektet väg 23/13 Ö Höör/Höör-Hörby, med starkt negativ landskapspåverkan.

Skillnad mot bedömda alternativ och motiv till vald inriktning

I figuren nedan redovisas hur fördelningen mellan olika åtgärdskategorier ser ut i planförslaget jämfört med de tidigare bedömda planalternativen. Efter att de olika alternativen togs fram har de preliminära ramarna fastställts. Dessa innebär en lägre ram än den fiktiva ram som alternativen utgick från och de går därför inte att jämföra rakt av.

7 000
6 000
5 000
4 000
3 000
2 000
1 000
0
miljoner kronor
Nollalternativ
Alternativ A
Alternativ B
Planförslag
Regionala vägobjekt
Samfinansiering nationell plan
Kollektivtrafik
Cykelvägar
Trafiksäkerhet och miljö
Övrigt

.

Process, genomförande och uppföljning

Remissversionen av regionala transportinfrastrukturplanen 2022–2033 har tagits fram genom dialog, samverkan och samhandling med kommunerna i Skåne, Trafikverket, näringslivet och länsstyrelsen. Förankring har skett på såväl tjänsteperson- som politisk nivå. Under denna flik går det att läsa mer i detalj hur framtagandet av den regionala transportinfrastrukturplanen har sett ut och hur de olika berörda aktörerna arbetar med planens genomförande.

Framtagandeprocess

Det finns en framtagen process som styr planeringen av transportinfrastrukturen på nationell och regional nivå. Processen innebär att Trafikverket och länsplaneupprättarna vart fjärde år får i uppdrag av regeringen att ta fram en nationell transportplan respektive en regional transportinfrastrukturplan. Den nationella transportplanen omfattar investeringar i det statliga stamväg- och järnvägsnätet, medan den regionala transportinfrastrukturplanen omfattar det statliga regionala vägnätet med riksvägar och länsvägar. Den nationella transportplanen innehåller därutöver drift och underhållsåtgärder på statliga vägar och järnvägar.

Transportinfrastrukturplanerna sträcker sig över tolv år men ersätts av en ny reviderad plan varje mandatperiod (vart fjärde år). Infrastrukturplaneringen består av faserna inriktningsplanering, åtgärdsplanering och genomförande.

Inriktningsplanering

Inriktningsplaneringen består i att regeringen ger Trafikverket i uppdrag att ta fram ett inriktningsunderlag inför kommande planeringsperiod. Inriktningsplaneringen remitteras ut så att synpunkter kan hämtas in från regioner, kommuner, näringsliv och andra intressenter. Underlaget utgör grunden för den kommande infrastrukturpropositionen, som regeringen tar fram och och som riksdagen fattar beslut om. I propositionen anges den preliminära ramen för den nationella transportplanen.

Åtgärdsplaneringen

Därefter följer en åtgärdsplanering i syfte att ta fram nationell och regional transportplan. Regeringen utformar ett direktiv som ger Trafikverket och länsplaneupprättarna i uppdrag att ta fram en nationell transportplan och en regional transportinfrastrukturplan. Direktivet och förordningarna styr innehållet och ger en riktning kring vilka åtgärder som

ska prioriteras. I direktivet anges den preliminära ramen för den regionala transportplanen.

Genomförandet

Samtidigt som inriktnings- och åtgärdsplaneringen pågår genomförs åtgärder i gällande plan. Genomförandet sker i samverkan med Trafikverket och berörda kommuner. Det är Trafikverket som ansvarar för genomförandet av åtgärderna i nationell och regional transportplan. Med syfte att skapa bättre möjligheter till insyn och tydlighet gällande aktuellt planeringsläge har ett system för verksamhetsplanering inrättats för Trafikverket och regeringen. Propositionen (2011/12:118) Planeringssystem för transportinfrastruktur beskriver en modell för hur de ekonomiska delarna av planeringssystemet kan knytas fastare till den statliga budgetprocessen.

Medverkande i framtagandet av den regionala transportinfrastrukturplanen

Styrgrupp- Regionala utvecklingsnämndens beredningsutskott

Den regionala utvecklingsnämndens beredningsutskott i Region Skåne är styrgruppen för den regionala transportinfrastrukturplanen. Styrgruppen har träffats kontinuerligt under hela processen för framtagandet av Regional transportinfrastrukturplan 2022–2033.

Referensgrupp: kommuner och Trafikverket

Skånes alla 33 kommuner är uppdelade i fyrahörnsamarbeten. Kommunerna har under planframtagandet haft möjlighet att ge inspel till det regionala arbetet på såväl tjänsteperson- som politisk nivå. Det har funnits en referensgrupp på tjänstemannanivå bestående av en representant från respektive hörn i fyrahörn-samarbetet. Referensgruppen har träffats varannan vecka under framtagandet av RTI-planen. Trafikverket har deltagit vid behov.

4-hörnsamarbeten i Skåne

MalmöLundregionen

Sydöstra Skånes Samarbetskommitté

Familjen Helsingborg

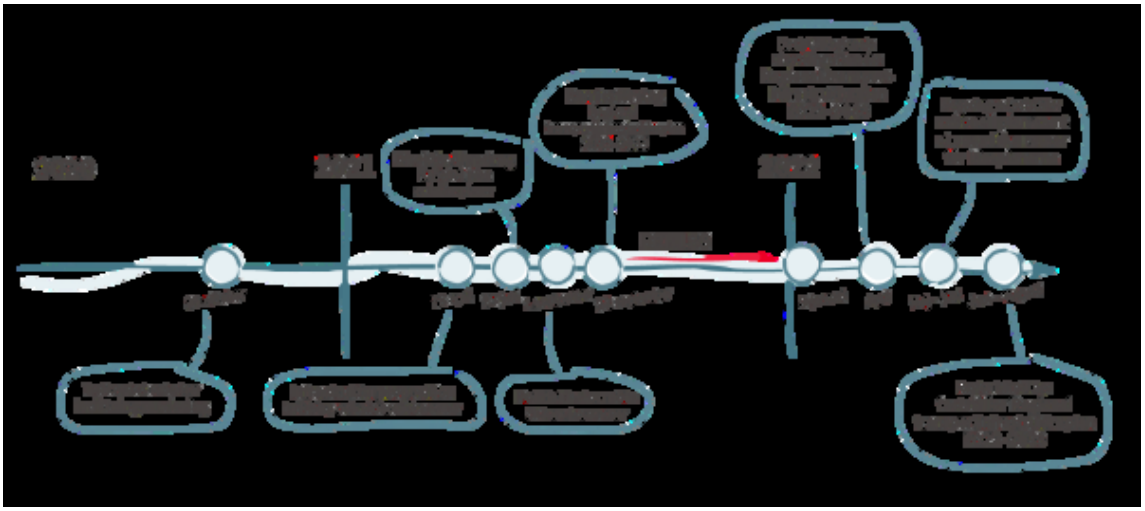
Skåne Nordost

Arbetsgrupp

En grupp bestående av tjänstepersoner från Enheten för Transport och infrastruktur hos Region Skåne har drivit arbetet och haft projektledaransvaret för att upprätta den Regionala transportinfrastrukturplanen 2022–2033. Upprättandet av plandokumentet har skett i samverkan med övriga enheter på Regional utveckling, Skånetrafiken inom Region Skåne samt Trafikverket och Länsstyrelsen. Samverkan har även skett inom Regionssamverkan Sydsverige och med övriga regioner i Sverige.

Förankring och dialog i framtagandet av regional infrastrukturplan för Skåne 2022–2033

Infrastruktur och transporter involverar många aktörer. Planering och genomförande kräver bred samverkan, kunskap, dialog, lärande, utbyte och förankring mellan bland andra Region Skåne, Skånes 33 kommuner, regeringen, Trafikverket, näringslivet och organisationer/privata aktörer. Tidsplanen nedan redovisar hur processen sett för framtagande av den regionala transportinfrastrukturplan sett ut.

Bilden visar tidsplanen för framtagandet av ny regional transportinfrastrukturplan

Politiska möten i respektive hörn

Region Skåne har under processen deltagit på styrelsemöten inom fyrahörnsamarbetena under januari och juni 2021 med syfte att ge hörnen möjlighet att ge inspel till upprättandet av planen.

Planeringssamverkan

Planeringssamverkan med tema Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022–2033 har arrangerats en gång under hösten år 2020 och en gång under våren år 2021. Till planeringssamverkan har samtliga 33 kommuner varit inbjudna på tjänstepersonsnivå.

Politiskt stormöte

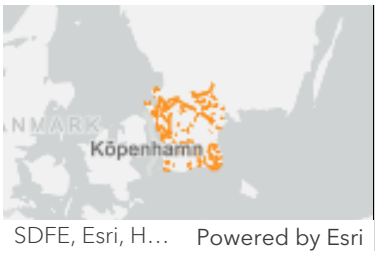
Region Skåne arrangerad ett politiskt möte den 1 september 2021. Politiker och tjänstepersoner från Skånes kommuner deltog i dialog och frågestund inför remissen av Regional transportinfrastrukturplan 2022–2033. Presentationerna spelades in och finns att se på Region Skånes hemsida.

Näringslivsdialog

Skånes näringsliv genom Sydsvenska handelskammaren kommer att bjudas in till dialog i under remissperioden, med syfte att diskutera prioritering av transportplaneringen och hur det kan påverka Region Skånes näringsliv.

I oktober 2021, under remisstiden för den regionala transportinfrastrukturplanen kommer politiker och tjänstepersoner från Skånes kommuner bjudas in för att få ta del av förslaget till ny plan för perioden 2022–2033.

Cykelinfrastruktur

Kartan visar samlade inspel av cykelvägar i Skåne

Region Skåne har valt att integrera Cykelvägsplanen i den regionala transportinfrastrukturplanen. Detta innebär att det inte tas fram en cykelvägsplan 2022-2033. Alla cykelsatsningar visas istället under cykelpotten i den regionala transportinfrastrukturplanen Den statliga Cykelinfrastrukturen ska enligt förslaget för ny finanseringsmodell i framtiden finansieras till 100 procent av den regionala transportinfrastrukturplanen. För att skapa en tydligare bild blir det därför viktigt att visa alla satsningar samlat. Under processen har behoven av cykelinfrastruktur i Skåne har identifierats i en dialogprocess med Skånes 33 kommuner och Trafikverket under år 2020. Över 200 brister i det statliga vägnätet har spelats in för att skapa förutsättningar för cykling till olika destinationer och funktioner i Skåne. I kartan redovisas en översikt över samtliga av de inspelade bristerna. En del av behoven har pekats ut i tidigare Cykelvägsplaner och en del är nytillkomna inspel. Att åtgärda samtliga utpekade bristerna skulle uppskattningsvis kosta runt 10 miljarder kronor. Endast en bråkdel av de identifierade bristerna kommer kunna åtgärdas under planperioden genom den regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne 2022–2033. De inspelade bristerna från Skånes kommuner visar på digniteten av behovet av infrastruktur för cykel och vikten av utökade medel till det regionala transportnätet från nationell nivå.

Genomförande

Det är Trafikverket som genomför och bygger åtgärder på det statliga vägnätet. Kommunerna genomför åtgärder på det kommunala vägnätet. Trafikverket har även hand om planens budgetram och följer löpande upp länsplanens upparbetade ram. Genomförandet görs i samverkan med Region Skåne och berörda kommuner. I åtgärdsvalsstudie samt planläggningsprocess enligt väg- respektive järnvägslagen sker dialog, förankring och samverkan med berörda aktörer. Region Skånes avsikt är att processen för medfinansiering till kommunala vägar ska vara transparent och tydlig.

Det första steget i en planläggningsprocess av en väg eller järnvägsåtgärd sker i en förberedande studie – en så kallad åtgärdsvalsstudie, vilken bör föregå den formella fysiska planeringen. En åtgärdsvalsstudie är en utredning och innebär en förutsättningslös transportövergripande analys med tillämpning av fyrstegsprincipen. Det är inte alls säkert att föreslagna lösningar kommer med i investeringsplaner och faktiskt genomförs. Utifrån identifierade brister i åtgärdsvalsstudierna prioriteras åtgärder i nationell transportplan och regional transportinfrastrukturplan. Den formella fysiska planeringen, planläggningsprocessen, består av upprättandet av väg- respektive järnvägsplan. Planläggningsprocessen är en sammanhållen process, som ser olika ut beroende på om länsstyrelsen bedömer att projektet kan ha en betydande miljöpåverkan, om alternativa lokaliseringar ska utredas eller om tillåtlighetsprövning behövs. Åtgärder på befintlig väg eller järnväg som är små och okomplicerade, inte medför mer än marginell ytterligare påverkan på omgivningen och där mark inte behöver tas i anspråk med tvång, kan utföras utan formell fysisk

planläggning. Det innebär att det då inte krävs en väg- eller järnvägsplan.

Bilden visar Trafikverkets planläggningsprocess

Ansökningsprocess för statlig medfinansiering till kommunal infrastruktur

I planen finns det potter som är fördelade på olika områden. Dessa kan användas för att finansiera åtgärder på det kommunala vägnätet med 50 – i vissa fall upp till 75 – procent av kostnaden. Medfinansiering till kommunal infrastruktur regleras av förordning (2009:237) om statlig medfinansiering till vissa regionala kollektivtrafikanläggningar m.m. och Trafikverkets handbok för statsbidrag. I handboken framgår tydligt vilka slags objekt och åtgärder som är aktuella för statlig medfinansiering. Handboken ska läsas tillsammans med rutinen för statlig medfinansiering till regionala kollektivtrafikanläggningar samt åtgärder för förbättrad miljö och trafiksäkerhet (inklusive cykel) på det kommunala vägnätet; Inte namngiven åtgärd, och namngiven åtgärd (över 50 miljoner). Rutinerna finns på Trafikverkets hemsida. Ansökningsprocessen sker årligen enligt ett angivet tillvägagångssätt. Statligt bidrag till kommunal infrastruktur går att söka inom tre potter:

• Statlig medfinansiering till kommunal kollektivtrafik (Skånetrafiken handlägger)

• Statlig medfinansiering till kommunala cykelvägar (Trafikverket handlägger)

• Statlig medfinansiering till kommunal trafiksäkerhet och miljö (Trafikverket handlägger)

Ansökningsförfarandet:

• April/maj - Utskick om ansökan från Trafikverket och Skånetrafiken

• September - Ansökan skickas in av kommunerna

• Oktober – Beslut om tilldelning

Uppföljning

Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033 ska senast den 30 april skickas till regeringen för granskning och antagande om de ekonomiska ramarna. Inkomna synpunkter på remissversionen kommer att sammanställas i ett särskilt samrådsredogörelse som kommer att tas fram i samband med att planen redovisas till regeringen. Den slutgiltiga versionen av Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2022-2033 ska beslutas av regionfullmäktige senast två månader efter regeringens antagande av Nationell transportplan 2022-2033, vilket kommer ske under våren 2022.

Uppföljning av genomförande av den regionala transportinfrastrukturplanen sker inom ramen för Trafikverkets ordinarie verksamhetsplanering som årligen rapporteras till Regionala utvecklingsnämnden. Region Skåne avser att ta fram en kartberättelse där det går att följa genomförandet planomgången 2022–2033.

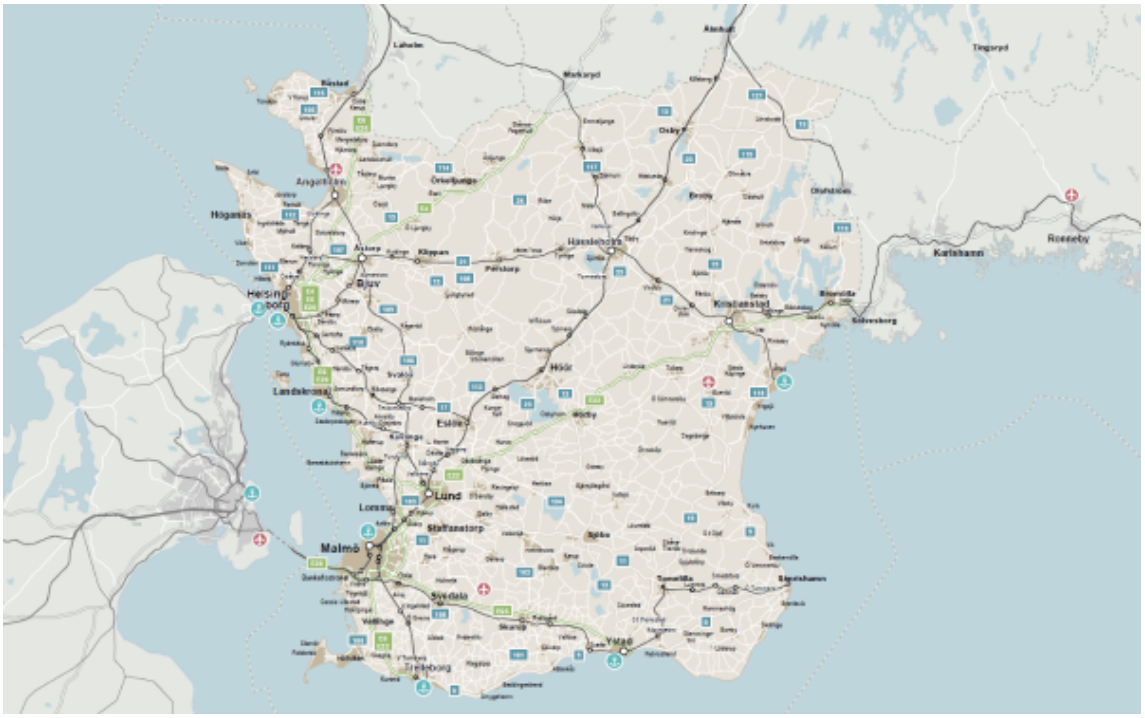
Transportsystemet i Skåne

Skåne är en storstadsregion med en flerkärniga ortstruktur. Det är Skånes styrka, men det ställer också krav på en välfungerande, sammanbindande transportinfrastruktur. Transportsystemet byggs upp av kraftfulla fysiska strukturer som är långlivade och ger varaktiga effekter för hur vi kan leva våra liv. De utmaningar vi möter inom klimat och miljö, integration, arbetsmarknad samt bostadsförsörjning kräver en förändring av transportsystemet.

Region Skåne har tagit fram en systemanalys för transportsystemet i Skåne som syftar till att sammanställa och beskriva situationen för transportsystemet i Skåne och den utveckling som pågår i Skåne som har betydelse för transportinfrastrukturen. Systemanalysens funktions- och bristanalys tar utgångspunkt i de mål som den regionala utvecklingsstrategin och Region Skånes områdesstrategier anger. Systemanalysen är ett kunskapsunderlag i förberedelsearbetet till kommande åtgärdsplanering i nationell och regional transportinfrastrukturplan.

Till systemanalysen för Skåne

I den här fliken finns kartor och beskrivningar av transportinfrastrukturen Skåne så som den ser ut för närvarande.

Transportsystemet i Skåne

Nationellt och internationellt

Europa

Den överordnade infrastrukturen i Skåne ingår i ett av EU utpekat nätverk för vägar, järnvägar, hamnar/terminaler och flygplatser. De sträckor som ingår i nätverket är de som anses extra betydelsefulla för effektiva transportflöden genom Europa. Nätverket ska möjliggöra smidig och sömlös förflyttning av gods och personer, utan hinder såsom tekniska begränsningar eller flaskhalsar.

TEN-T omfattar även 4 områden för sjömotorvägar (Motorways of the Sea), varav Östersjömotorvägen berör Skåne.

Riksintressen

Trafikverket bedömer vilka områden som är av riksintresse för trafikslagens anläggningar. Riksintressenas markanspråk och funktioner ska säkerställas i de planer som upprättas och i de beslut som fattas enligt bland annat plan- och bygglagen och miljöbalken. I översiktsplanen ska kommunen visa hur den planerade markanvändningen tar hänsyn till Trafikverkets utpekade riksintressen. Översyn av utpekande av riksintressen pågår under 2021.

Bantyp och funktionellt prioriterat vägnät

Bantyper är Trafikverkets strategiska indelning av järnvägsnätet. Indelningen baseras på banans funktion i transportsystemet och används i Trafikverkets arbete med att utveckla verktyg för prioritering och planering av åtgärder.

Trafikverket har pekat ut vilka statliga vägar som är viktigast för tillgänglighet ur ett nationellt och regionalt perspektiv. Vägar som främst har en lokal betydelse har inte pekats ut. Utpekandet har gjorts i samarbete med i första hand länsplaneupprättarna och kallas för funktionellt prioriterat vägnät (FPV). FPV är ett planeringsunderlag till stöd för dels prioritering av insatser för att värna eller utveckla tillgängligheten för resor och transporter längs med de utpekade vägarna, dels samhällsplanering och utformning av vägarna samt avvägning av olika intressen. Tillgängligheten längs med vägarna i FPV ska värnas och, där det behövs mest och är möjligt, utvecklas.

Region Skåne har pekat ut ett prioriterat vägnät som skiljer sig något från FPV. Nätet anger det mest betydelsefulla nätet ur regionalt perspektiv och sammanfaller i stor utsträckning med det viktiga regionala vägnätet för personresor. Stråken ska vara attraktiva och fungera som förstahandsval för gods- och persontrafiken genom och till/från Skåne. De ska binda samman Skånes tillväxtmotorer, regionala kärnor och dess

omland. De ska även binda samman Skåne med omgivande regioner. Utveckling och satsningar bör fokuseras till stråken. Målstandard för nätet är att det ska ha en hög trafiksäkerhet, och bidra till en god tillgänglighet och framkomlighet.

I huvudsak ingår inte de kompletterande regionalt viktiga vägarna från FPV i det nät som regionen pekar ut, däremot omfattas även vissa vägar med kommunal eller enskild väghållare.

Visa regionalt prioriterat vägnät

Persontransporter

Resvaneundersökning i Skåne 2018 visar att kollektivtrafikresandets andel av det totala resandet har ökat medan biltrafiken har minskat. Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna är 28 procent. Andelen bilresor av det totala resandet är lägre i Lund och Malmö än i övriga Skåne. Det totala antalet resta km, det vill säga transportarbetet, som skåningarna gör en vanlig dag är 45 000 000 km fördelat på drygt 2 000 000 resor. Av det totala antalet resor sker 22 procent till arbete eller studier. Servicerelaterade resor, det vill säga hämta, lämna barn, inköp, besöka serviceinrättningar, står för 20 procent av alla resor och fritidsresor, det vill säga kategorierna motion, friluftsliv, nöje med mera står för 14 procent av resorna.

Färdmedelsfördelningen skiljer sig mellan män och kvinnor. Kvinnor väljer i högre utsträckning andra färdmedel än bilen. Det är i synnerhet buss, cykel och till fots som är vanligare

bland kvinnor. Men jämfört med tidigare resvaneundersökning har männen minskat sitt bilresande i högre grad än kvinnor, så skillnaderna kan komma att utjämnas framgent.

Totalt görs ca 170 miljoner resor per år med Skånetrafikens bussar, tåg och servicefordon. Av dessa sker ca 47 miljoner resor med Skånetrafikens tåg; Pågatågen och Öresundståg. Tågtrafiken står alltså för knappt 30 procent av det totala resandet, men då medelreslängden med tåg är betydligt längre än med buss så står tågen för en större del, nästan 70 procent, av det totala persontransportarbetet i Skånetrafiken. De största järnvägsstationerna i Skåne är Malmö, Lund, Helsingborg, Triangeln, Hyllie, Hässleholm och Kristianstad. Stationerna är viktiga bytespunkter mellan tåg, buss, cykel och bil för att koppla samman hela resan från start till mål.

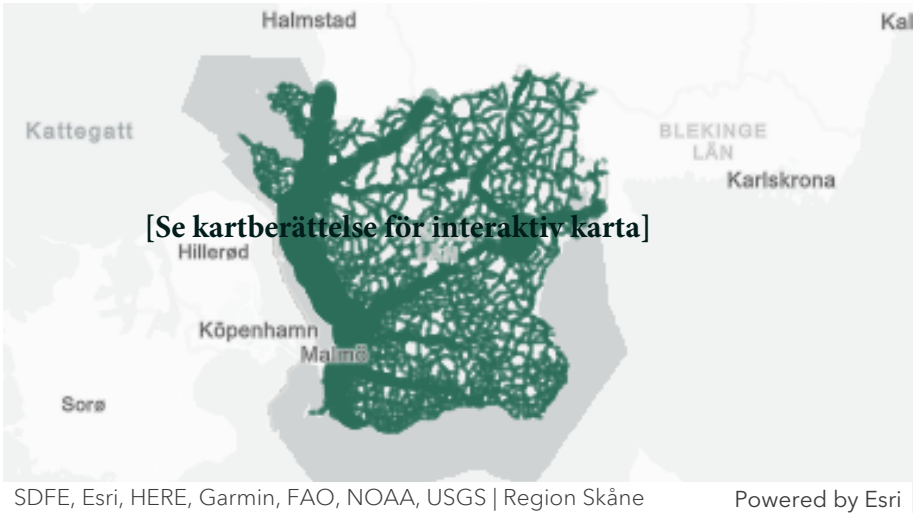
Årsmedeldygnstrafik för alla fordon. Källa: Trafikverket/Nationella vägdatabasen 2021.

Faktor för beräkning av sommarmedeldygnstrafik. Källa: Trafikverket.

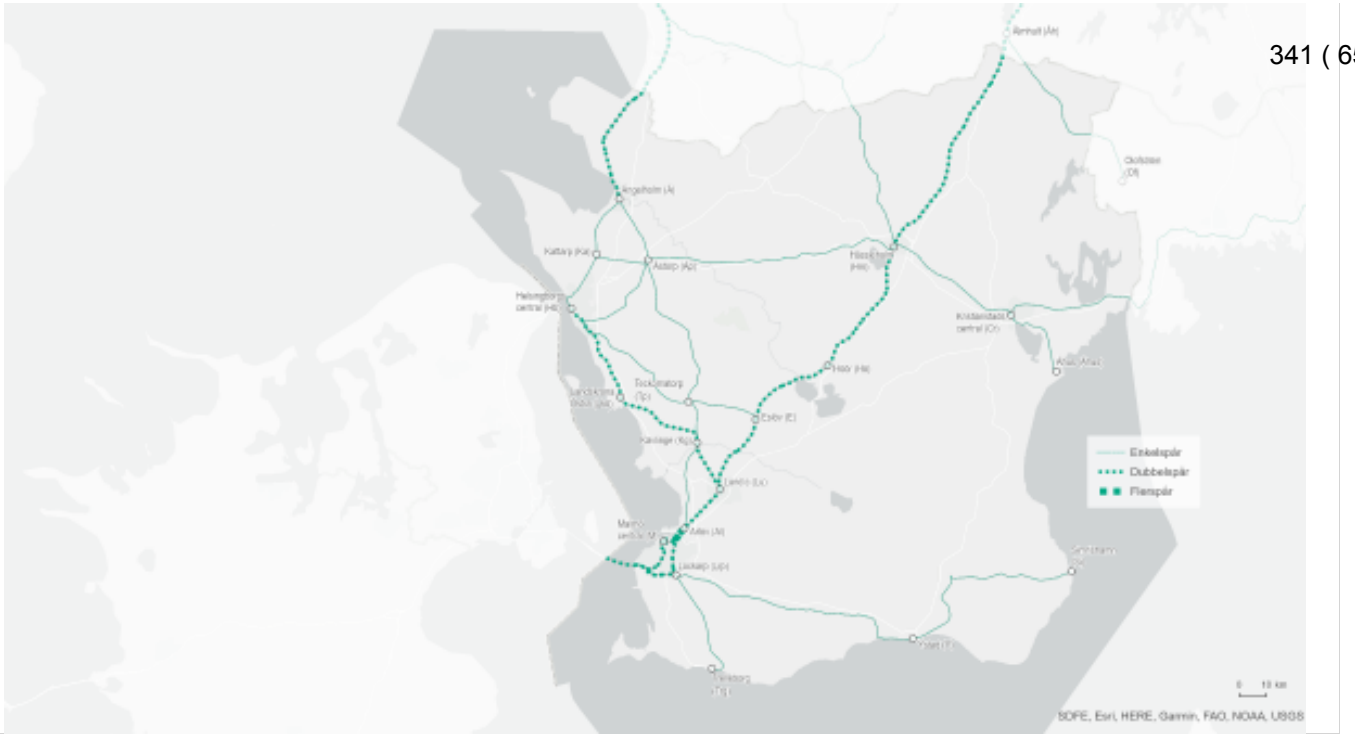
Godstransporter

Årsmedeldygnstrafik för tunga fordon. Källa: Trafikverket/Nationella vägdatabasen 2021.

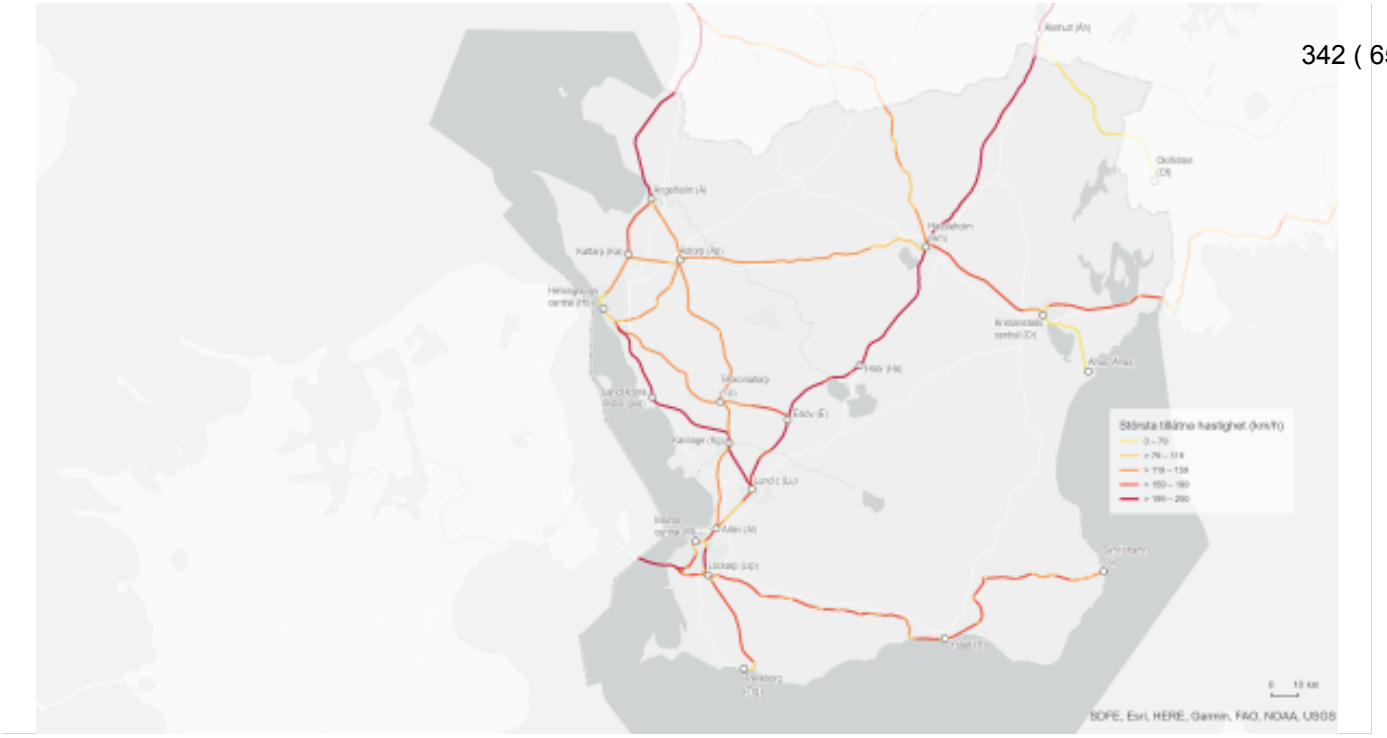
Järnvägar

Spårkapacitet i Skåne

Nästan alla järnvägar i Skåne är elektrifierade, undantag är Åhusbanan (som inte trafikeras) och Älmhult-Olofström. Utöver det finns hamn- och industrispår som inte är elektrifierade.

Hastighetsstandarden är låg och/eller ojämn på vissa banor i Skåne, t.ex. Skånebanan och Ystadbanan.

[Se kartberättelse för interaktiv karta]

Södra stambanan sträcker sig mellan Malmö och Stockholm och är Sveriges mest trafikerade stråk. Banan är även viktig ur ett nordiskt och europeiskt perspektiv.

Stråket är dubbelspårigt och trafikeras av gods- och persontåg. Mellan Hässleholm och Malmö är det tät regionaltrafik.

Södra stambanan mellan Lund och Malmö byggs ut från två till fyra spår. Bygget startade hösten 2017 och beräknas vara i

full drift december 2023. Utbyggnaden innebär ökad kapacitet på sträckan och att järnvägstrafiken blir mindre känslig för störningar.

Stationerna i Burlöv, Åkarp och Hjärup byggs om i samband med fyrspårsbygget och en helt ny station planeras vid Klostergården i södra Lund.

Västkustbanan går mellan Göteborg och Lund och är en av Sveriges viktigaste järnvägsförbindelser. Banan är även viktig ur ett nordiskt och europeiskt perspektiv eftersom den är en del av förbindelsen Oslo-Köpenhamn.

Banan är dubbelspårig med undantag av sträckan Ängelholm-Helsingborg samt Varberg-Hamra. Utbyggnad av dubbelspår Ängelholm-Maria påbörjas hösten 2020 och beräknas vara klar december 2023. Flaskhalsen på sträckan Maria-Helsingborg C beräknas inte vara åtgärdad före 2035.

Banan fick en ny färdig sträckning Helsingborg-Kävlinge 2001 och Hallandsåstunneln invigdes 2015.

I princip används inte Västkustbanan för godstrafik söder om Ängelholm. Godstrafiken är istället hänvisad till Godsstråket genom Skåne. Godstrafik är förbjuden i Knutpunkten i Helsingborg och i järnvägstunneln i Glumslöv, och på vissa delar av Västkustbanan är det dessutom kraftiga lutningar.

Godsstråket genom Skåne är ett enkelspårigt stråk från Ängelholm i norr till Trelleborg i syd.

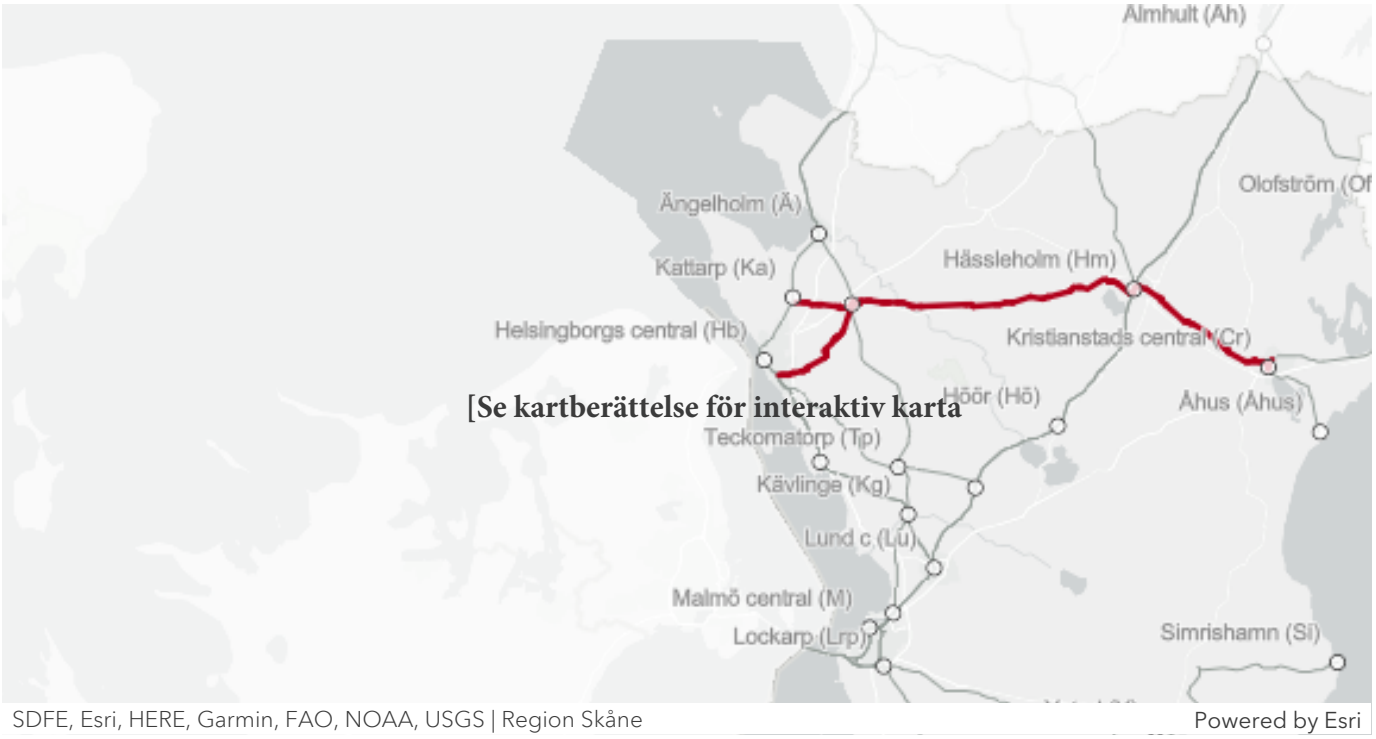
Sträckan Ängelholm-Arlöv trafikeras huvudsakligen av godståg, som inte kan använda Västkustbanan.

Sedan 2015 går det Pågatågstrafik från Malmö till Trelleborg, och sedan 2020 även från Malmö till Kävlinge på Lommabanan. Persontrafiken i stråket kommer att utvecklas ytterligare när Söderåsbanan (Åstorp-Teckomatorp) börjar trafikeras av Pågatåg i december 2021.

Rååbanan utgörs av Västkustbanans gamla sträckning från Helsingborgs gamla godsbangård till Teckomatorp, och Godsstråket genom Skånes gamla sträckning från Teckomatorp till Eslöv.

Banan är enkelspårig och trafikeras av Pågatåg på hela sträckan. Banan har även en betydelse för godstransporter till eller från Helsingborg.

Skånebanan mellan Kristianstad och Helsingborg är en viktig öst-västlig förbindelse för både godstrafik och den regionala persontrafiken.

Sträckan Åstorp-Kattarp används för omledning.

SDFE, Esri, HERE, Garmin, FAO, NOAA, USGS | Region Skåne Powered by Esri

Ystad- och Österlenbanan är enkelspåriga banor som i huvudsak trafikeras av Pågatåg.

Hela stråket är elektrifierat sedan 2003.

SDFE, Esri, HERE, Garmin, METI/NASA, USGS | Region Skåne Powered by Esri

Öresundsförbindelsen invigdes 2000 och förvaltas av Öresundsbrokonsortiet. Banan är den enda fasta förbindelsen Sverige har med Danmark och vidare till Tyskland. Förbindelsen medger 1000 m långa tåg. Banan har svenskt signalsystem och trafikledning över bron fram till Pepparholmen. Redan vid Lernacken ändras kontaktledningsspänningen till dansk standard.

Citytunneln förbinder sedan 2010 Malmö C, som tidigare var en säckstation, med Öresundsförbindelsen.
Kontinentalbanan som går genom de östra delarna av Malmö till Lockarp rustades upp i samband med Öresundsbrons öppnande 2000 och dubbelspåret förlängdes från Malmö Persborg till Lockarp där linjerna till Trelleborg och Ystad skiljs åt.

Blekinge kustbana är en enkelspårig bana mellan Kristianstad och Karlskrona som elektrifierades 2007.

Banan **Älmhult-Olofström**, även kallad Sydostlänken, går delvis genom Skåne och är enkelspårig och oelektrifierad. Banan har enbart godstrafik. En utbyggnad av banan är beslutad, detta innebär elektrifiering och en förlängning till Karlshamn.

Åhusbanan är enkelspårig och oelektriferad. Banan trafikeras inte i dagsläget.

Utöver ovan nämnda banor finns industrispår och kommunala spår och dessutom en museibana Gärsnäs-St Olof-Brösarp med säsongstrafik mellan St Olof och Brösarp.

Vägar

SDFE, Esri, HERE, Garmin, FAO, NOAA, USGS | Region Skåne Powered by Esri

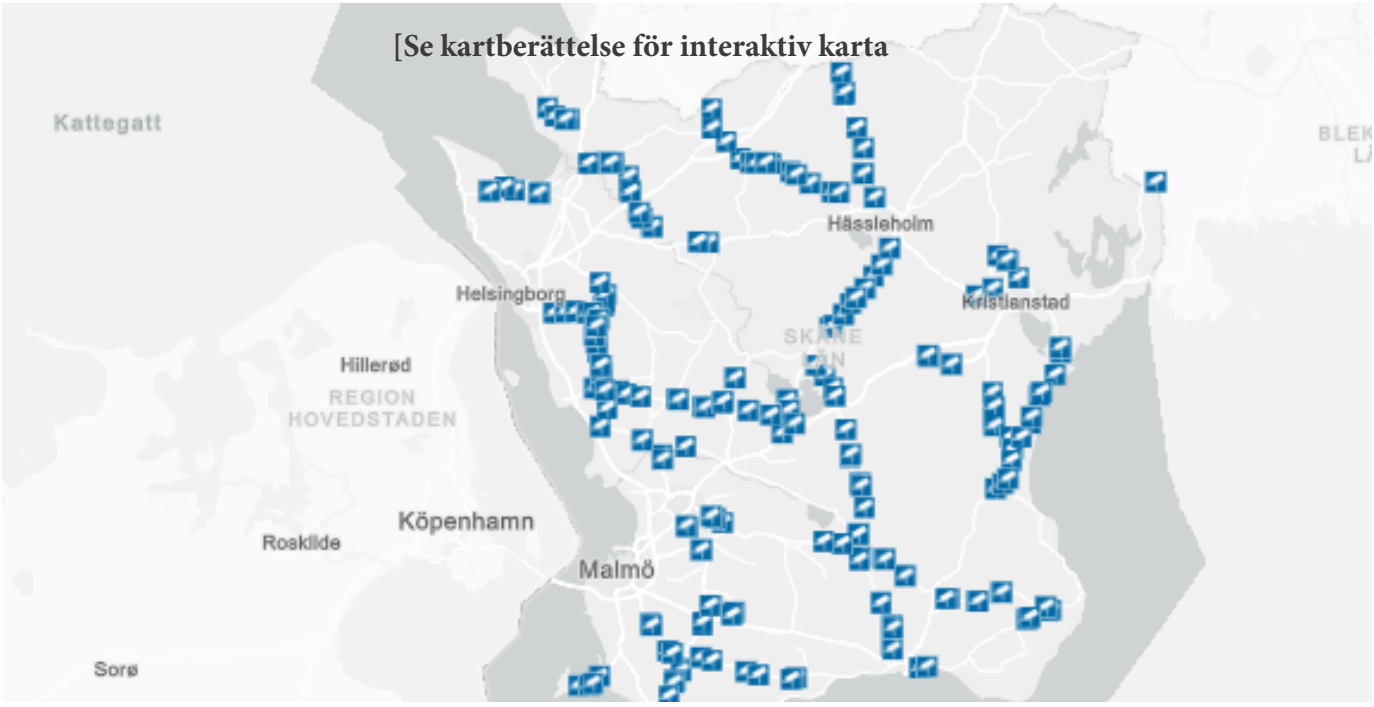
Mötesfri väg i Skåne (statligt vägnät)

SDFE, Esri, HERE, Garmin, FAO, NOAA, USGS | Region Skåne Powered by Esri

Hastighetsgräns

Automatisk trafiksäkerhetskamera i Skåne

Viltstängsel i Skåne (statlig väg)

657)

Powered by Esri

Cykelvägar i Skåne registrerade i nationella vägdatabasen (NVDB).

Powered by Esri

Cykelleder i Skåne registrerade i nationella vägdataasen (NVDB).

Sjöfart och luftfart

Sjöfart och luftfart är viktiga trafikslag för den internationella tillgängligheten men även ur ett nationellt perspektiv.

Den svenska import och export beror till stor del på sjöfarten och farlederna runt Skånes kust är livligt trafikerade. Öresund är infarten till Östersjön, normalt passerar mellan 35 000 och 40 000 fartyg genom Öresund under ett år.

I Skåne finns fyra TEN-T-hamnar av vilka Trelleborgs hamn och Copenhagen Malmö Port (CMP) är stomhamnar. Hamnarna i Helsingborg och Ystad ingår i det övergripande nätet. Utöver dessa fyra hamnar sker godshantering även i hamnarna i Åhus och Landskrona.

Skåne har tre flygplatser för kommersiella flyg: Malmö, Ängelholm-Helsingborg och Kristianstad-Österlen. Förutom dessa fyller Köpenhamns flygplats en mycket viktig funktion för Skånes befolkning och näringsliv.

Bland flygplatserna i Skåne är det endast Malmö som hanterar flygfrakt. Malmö är också den enda flygplatsen i Sydsverige där tunga fraktflyg (startvikt 136 ton) kan tas emot. Av stor betydelse för transport av flygfrakt till och från Skåne är även Köpenhamns flygplats.

Godkännande av nyttjanderättsavtal för anläggande av våtmark på fastighet Hjularöd 1:2, Eslövs kommun

10

KS.2021.0523

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0523

2021-11-23
Vendela Björkman
+4641362333
vendela.bjorkman@eslov.se

Kommunstyrelsen

Godkännande av nyttjanderättsavtal för anläggande av våtmark på fastigheten Hjularöd 1:2

Ärendebeskrivning

Eslövs kommun deltar som en av parterna i Kävlingeåns vattenvårdsprogram som drivs av Kävlingeåns vattenråd. Syftet med Kävlingeåns vattenvårdsprogram är att genomföra fysiska vattenvårdsåtgärder för att förbättra vattenmiljö- och kvalitet i Kävlingeåns avrinningsområde. Som en del av vattenvårdsprogrammet anläggs därför dammar och våtmarker. Styrelsen för Kävlingeåns vattenråd har tagit beslut att i samarbete med fastighetsägaren anlägga en våtmark på den privatägda fastigheten Hjularöd 1:2. För att tillförsäkra rätten att nyttja marken har ett nyttjanderättsavtal tagits fram av Kävlingeåns vattenråd. Då vattenrådet inte är en egen juridisk person tecknas nödvändiga nyttjanderättsavtal av Eslövs kommun och berörd fastighetsägare.

Beslutsunderlag

- Nyttjanderättsavtal för anläggande av våtmark på fastigheten Hjularöd 1:2
- Kartmaterial

Beredning

Ärendet har beretts av Kommunledningskontoret och Miljö och Samhällsbyggnad.

Nyttjanderättsavtalet avser en nyttjanderätt som ger Eslövs kommun, genom Kävlingeåns vattenråd, rätt att använda marken för att anlägga en våtmark med tillhörande anordningar såsom till exempel inlopps- och utloppsbrunnar. Våtmarken planeras att få en yta om cirka två hektar. Genom nyttjanderättsavtalet åtar sig Eslövs kommun, genom Kävlingeåns vattenråd, att anlägga våtmarken samt stå för kostnaderna för detta. Kommunen åtar sig även att stå för de reparationer som är nödvändiga för att upprätthålla anläggningens funktion under avtalstiden som är 20 år. Efter denna period övergår hela ansvaret för anläggningen till fastighetsägaren till Hjularöd 1:2. För den nyttjanderätt som tillförsäkras genom avtalet ska kommunen, genom Kävlingeåns vattenråd, ersätta fastighetsägaren till Hjularöd 1:2 med en

engångsersättning om 72 000 kronor/hektar samt eventuell ersättning för skördeskada.

Avtalet villkoras av att Kävlingeåns vattenråd erhåller tillräckliga externa medel för att kunna utföra anläggningen på det sätt som beskrivs i avtalet. Vattenrådet har erhållit dessa medel.

I en bilaga till avtalet förtydligas fastighetsägarens och kommunens rättigheter, skyldigheter och ansvar. Fastighetsägaren har till exempel ansvar för visst underhåll och får inte fylla igen våtmarken. I egenskap av beställare till anläggningsentreprenaden ska kommunen, genom Kävlingeåns vattenråd, ansvara för genomförandet av entreprenaden. Genom Kävlingeåns vattenråd ska kommunen i samband med genomförandet av vattenvårdsåtgärden bekosta eller ersätta inkomstbortfall på grund av skördeförluster under en växtodlingssäsong och förlorade EU-bidrag under anläggningstiden som orsakats av anläggningsarbetena. Kommunen ska, genom Kävlingeåns vattenråd, bekosta eller ersätta detta under en odlingssäsong efter det att anläggningsarbetena är klara. Kommunen ska även, genom Kävlingeåns vattenråd, bekosta eller ersätta reparation av eventuella dräneringar som skadats vid anläggningsarbetena samt eventuell stängsling och plantering av buskar och träd intill anläggningen.

Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen beslutar att godkänna nyttjanderättsavtal för anläggande av våtmark på fastigheten Hjularöd 1:2

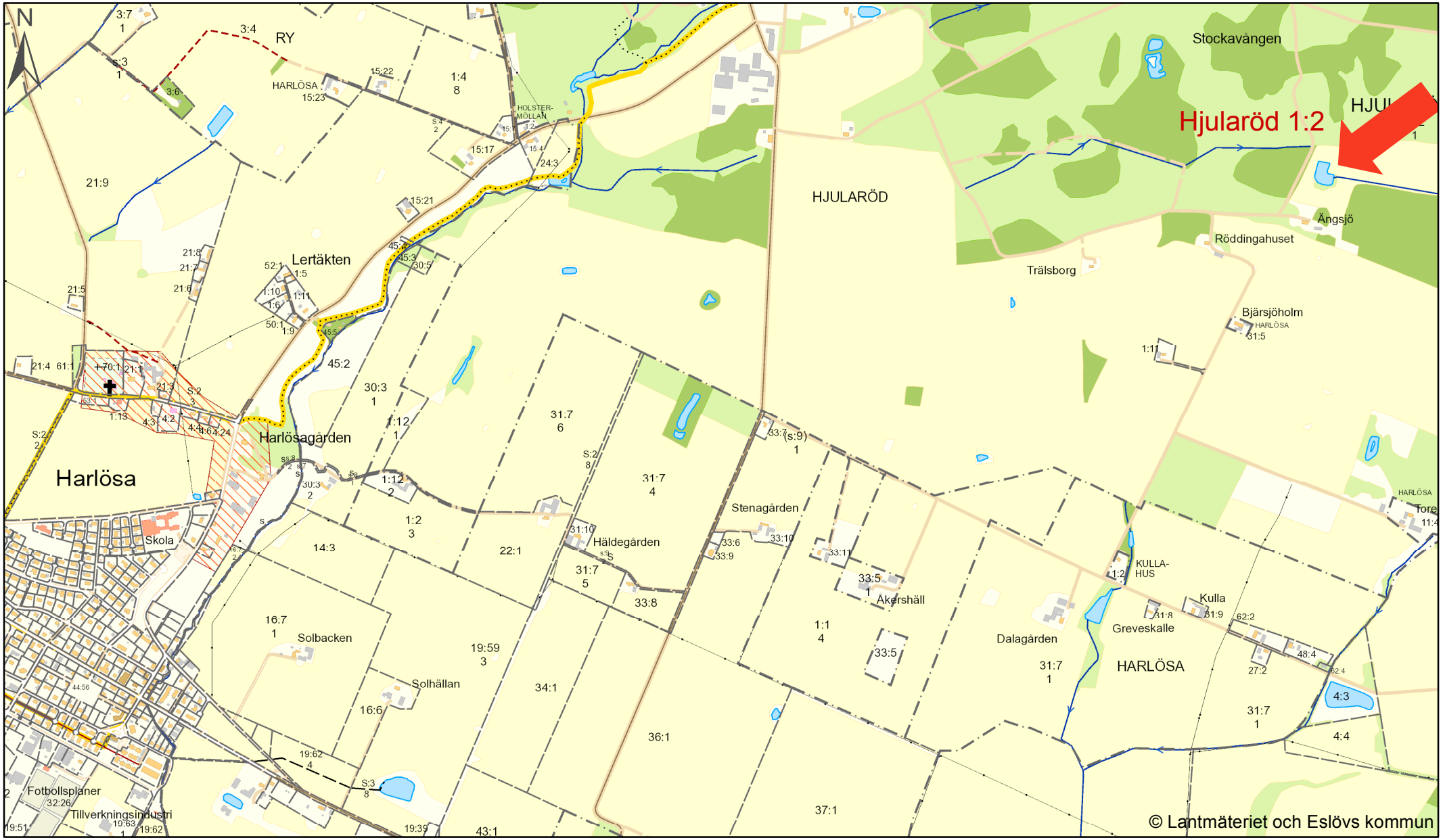
Beslutet skickas till

Kommunledningskontoret

Eva Hallberg
Kommundirektör

Katarina Borgstrand
Chef Tillväxtavdelningen

Kartmaterial

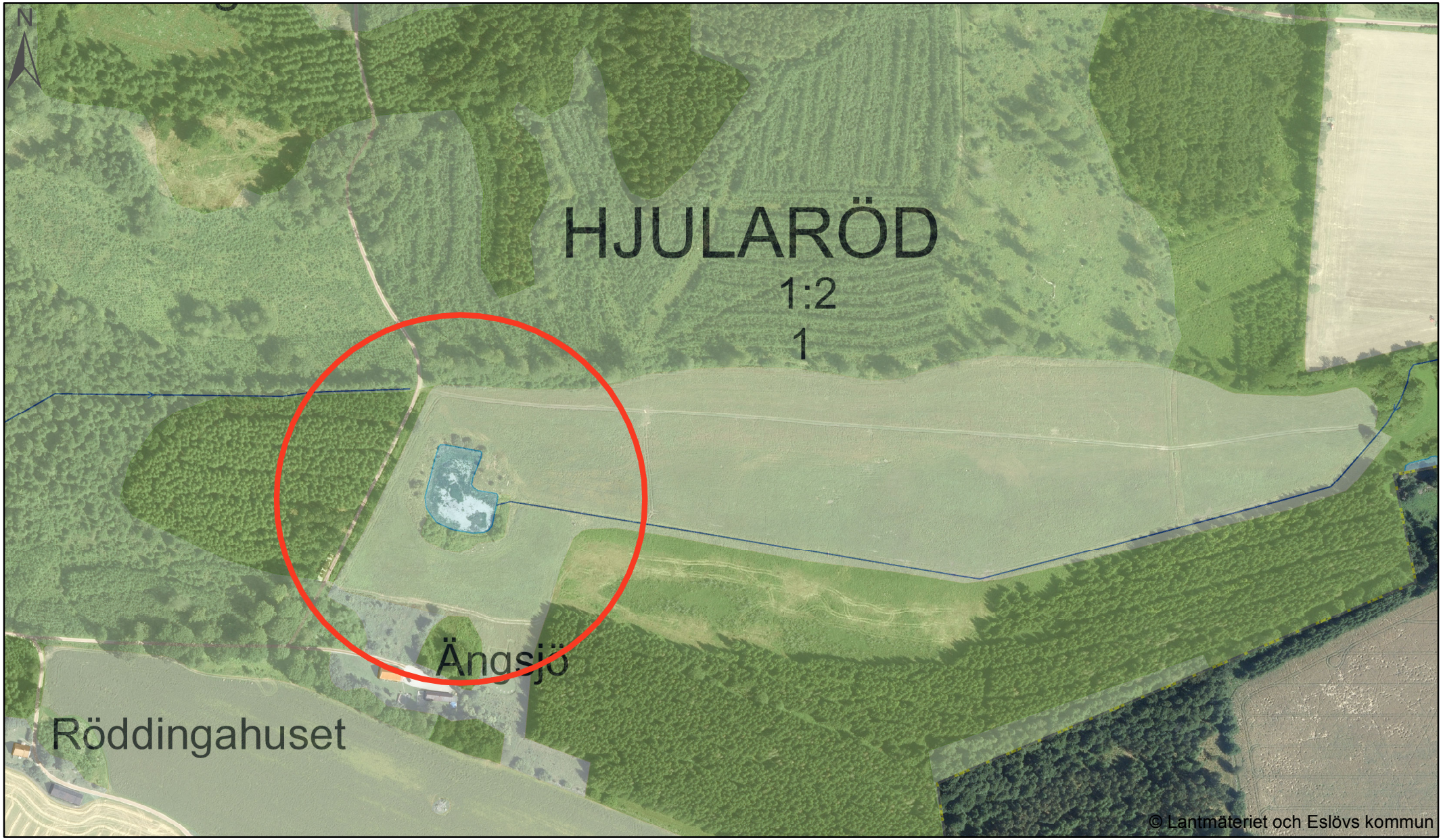

0 50 100 150 200 250 300 350 400 450 500 550 600 650 700 750 800 850 900 9501 000 (m)

1:10 000

ESLÖVS KOMMUN

357 (657)
2021-11-30

0 50 100 150 200 250 300 350 400 (m)

1:4 000

Yttrande över remiss Promemoria om nya könstillhörighetslagen

11

KS.2021.0508

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0508

2021-12-10
Annie Niubó
+4641362036
annie.niubo@eslov.se

Kommunstyrelsen

Förslag till svar på remiss nya könstillhörighetslagen

Ärendebeskrivning
Eslövs kommun har blivit inbjuden att svara på remiss avseende promemoria av nya könstillhörighetslagar, där svar ska ha inkommit till Socialdepartementet senast 8 februari 2022. I utkastet föreslås att två nya lagar – lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen – ska ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Även följdändringar i andra lagar föreslås. Förslagen innebär att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Ett övergripande mål är att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen som huvudregel ska bygga på självbestämmande. Det ska inte krävas något tillstånd från Socialstyrelsen för att få genomgå vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

I utkastet föreslås vidare att den som har fyllt 12 år efter ansökan ska få ändra det kön som framgår av folkbokföringen. För den som är under 18 år görs ansökan av barnets vårdnadshavare. En ansökan för ett barn får inte göras utan barnets skriftliga samtycke. Vid en första ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska det inte ställas något krav på prövning av sökandens könsidentitet. Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Beslutsunderlag
Förslag till svar på remiss nya könstillhörighetslagen
Remisslista nya könstillhörighetslagar
Lagtext - Remiss Promemoria om nya könstillhörighetslagen

Beredning
Beredningen av detta ärende har inneburit genomläsning av de handlingar som sänts från regeringskansliet gällande det nya lagförslaget. Vissa myndigheter är skyldiga att besvara remissen, medan Eslövs kommun endast är inbjuden att lämna eventuella synpunkter. Då det nya lagförslaget inte berör kommunal verksamhet på det sättet som andra lagar kan göra har Eslövs kommun inte några synpunkter att lämna.

Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen godkänner remissvaret att inte lämna synpunkter gällande promemoria om de nya könstillhörighetslagarna.

Beslutet skickas till

Socialdepartementet

Eva Hallberg
Kommundirektör

Katarina Borgstrand
Chef, tillväxtavdelningen

Regeringskansliet

2021-11-09
S2021/07285

Socialdepartementet
Enheten för folkhälsa och sjukvård
Ämnesråd
Erika Borgny
08-405 8066
070 342 3874

Promemoria om nya könstillhörighetslagar

Remissinstanser

Akademikerförbundet SSR

Akademiska sjukhuset

Allmännyttan

Amnesty

Arbetsförmedlingen

Arvika kommun

Barn- och elevombudet (BEO)

Barnens rätt i samhället (BRIS)

Barnombudsmannen

Bolagsverket

Bostadsrätterna

Brottsförebyggande rådet,

Båstad kommun

Centrala Studiestödsnämnden (CSN)

Civil Rights Defenders

Diskrimineringsombudsmannen

Domstolsverket

Ekobrottsmyndigheten

Eslövs kommun

Falköpings kommun

Familjerättssocionomernas Riksförening

Fastighetsägarna

Finansiell ID-Teknik BID AB

Folkbildningsförbundet

Folkhälsomyndigheten

Fonden för mänskliga rättigheter (MR-fonden)

Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare

Företagarna

Försvarsmakten

Försäkringskassan

Förvaltningsrätten i Luleå

Förvaltningsrätten i Malmö

Förvaltningsrätten i Stockholm

Göteborgs kommun

Göteborgs tingsrätt

Habo kommun

HBT Liberaler

HBT-Socialdemokrater

Hovrätten över Skåne och Blekinge

Huddinge kommun

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd

INIS - Intersexuella i Sverige

Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

Integritetsskyddsmyndigheten

Juridiska fakulteten vid Lunds universitet

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet

Justitiekanslern (JK)

Jämställdhetsmyndigheten

Jönköpings kommun

Kammarkollegiet

Kammarrätten i Stockholm

Karolinska Institutet

Karolinska Universitetssjukhuset,

Katrineholms kommun

Kiruna kommun

Kramfors kommun

Kriminalvården

Kronofogdemyndigheten

Kvinnofronten

Landskrona kommun

Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer

Lantmäteriet

Lomma kommun

Länsstyrelsen i Stockholms län

Länsstyrelsen i Västernorrlands län

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Malmö kommun

Migrationsverket

Myndigheten för digital förvaltning

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Norrlands Universitetssjukhus

Norrtälje kommun

Näringslivets regelnämnd

Nätverket för Barnkonventionen

Orsa kommun

Pajala kommun

Patent- och registreringsverket

Pensionsmyndigheten

Polismyndigheten

Post- och telestyrelsen

Region Skåne

Region Stockholm

Region Södermanland

Region Västerbotten

Region Östergötland

Regnbågsläkarna

Riksdagens ombudsmän (JO)

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter ungdom (RFSL Ungdom)

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)

Riksförbundet för suicidprevention och efterlevandes stöd

Riksorganisationen för idéburen vård och omsorg (FAMNA)

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer (Roks)

Robertsfors kommun

Rädda barnen

Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF)

Rättviks kommun

Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Skatteverket

Skolinspektionen

Skolverket

Skånes Universitetssjukhus

Socialstyrelsen

Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor

Sparbankernas Riksförbund

Statens medicinsk-etiska råd (SMER)

Statens Personadressregisternämnd

Statens servicecenter

Statistiska centralbyrån

Statskontoret

Stockholms kommun

Storfors kommun

Strängnäs kommun

Sundbybergs kommun

Svensk Försäkring

Svensk handel

Svenska bankföreningen

Svenska barnläkarföreningen

Svenska kyrkan

Svenskt Näringsliv

Sveriges advokatsamfund

Sveriges a-kassor

Sveriges förenade HBTQ-studenter (SFQ)

Sveriges Kommuner och Regioner

Sveriges Kvinnolobby

Sveriges Läkarförbund

Sveriges Makalösa Föräldrar

Sveriges Psykologförbund

Sveriges Riksidrottsförbund

Sveriges släktforskarförbund

Sveriges Universitets- och Högskoleförbund (SUHF)

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden,

Säkerhetspolisen

Söderhamns kommun

Timrå kommun

Trafikförsäkringsföreningen

Transföreningen FPES

Transportstyrelsen

Transsammans – förbundet för transpersoner och närstående

Trelleborgs kommun

Töreboda kommun

Universitets och högskolerådet

Universitetskanslersämbetet

Universitetssjukhuset i Linköping

Unizon

Upplysningscentralen

Valmyndigheten

Vårdförbundet

Värnamo kommun

Västra Götalandsregionen

Åklagarmyndigheten

Ånge kommun

Öppna moderater

Örebro kommun

Östersunds kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Socialdepartementet **senast den 8 februari 2022**. Svaren bör lämnas per e-post till s.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till erika.borgny@regeringskansliet.se. Ange diarienummer S2021/07285 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i promemorian. Om remissen är begränsad till en viss del av promemorian, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Promemorian kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss (SB PM 2021:1). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Särskild instruktion till just detta remissförfarande

Den remitterade promemorian bygger på ett tidigare lagförslag där de flesta av er ingick i remisskretsen. Se nedan:

Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen - Regeringen.se

Efter kritik från bland annat Lagrådet så har lagförslagen omarbetats. I den remitterade promemorian återfinner ni era tidigare remissvar, eftersom många av de tidigare lagförslagen ligger kvar. Det ni har sagt tidigare har sålunda beaktats. Ni kan välja att inkomma med nya synpunkter eller komplettera eller korrigera era gamla synpunkter. Ni har också möjlighet att låta era gamla remissvar vara gällande.

I förhållande till den tidigare lagrådsremissen lämnas i denna promemoria inga förslag kopplat till barn när det gäller lagförslaget om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. När det gäller lagförslaget om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen görs en genomlysning av riskerna för att lagförslaget skulle komma att missbrukas och det föreslås att en första ansökan ska beviljas först sedan fyra månader förflutit. En ansökan om en första ändring av kön i folkbokföringen ska lämnas vid personlig inställelse. Det föreslås vidare att ett barn inte kan ansöka utan vårdnadshavares medverkan. Med anledning av detta läggs inte längre fram vissa ändringsförslag i annan lagstiftning som rör barn. Rättsverkan av en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen behandlas och i anslutning till detta föreslås vissa följdändringar i fängelselagen och häkteslagen.”

Torkel Nyman
Departementsråd

Utkast till lagrådsremiss

Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

Stockholm

namnunderskrift 1

namnunderskrift 2
(Socialdepartementet)

Utkastets huvudsakliga innehåll

I utkastet föreslås att två nya lagar – lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen – ska ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Även följdändringar i andra lagar föreslås.

Förslagen innebär att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Ett övergripande mål är att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen som huvudregel ska bygga på självbestämmande.

Det ska inte krävas något tillstånd från Socialstyrelsen för att få genomgå vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. I utkastet föreslås vidare att den som har fyllt 12 år efter ansökan ska få ändra det kön som framgår av folkbokföringen. För den som är under 18 år görs ansökan av barnets vårdnadshavare. En ansökan för ett barn får inte göras utan barnets skriftliga samtycke. Vid en första ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska det inte ställas något krav på prövning av sökandens könsidentitet.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Innehållsförteckning

1 Beslut 5

2 Lagtext 6
- 2.1 Förslag till lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen 6
- 2.2 Förslag till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen 7
- 2.3 Förslag till lag om upphävande av lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall 9
- 2.4 Förslag till lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580) 10
- 2.5 Förslag till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355) 12
- 2.6 Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567) 15
- 2.7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 16
- 2.8 Förslag till lag om ändring i fängelselagen (2010:610) 18
- 2.9 Förslag till lag om ändring i häkteslagen (2010:611) 19

3 Ärendet och dess beredning 20

4 Bakgrund och gällande rätt 20
- 4.1 Fastställelse av könstillhörighet 20
  - 4.1.1 Allmänna förutsättningar 21
  - 4.1.2 Vuxna med könsdysfori 22
  - 4.1.3 Barn med könsdysfori 23
  - 4.1.4 Personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen 24
  - 4.1.5 Vissa kirurgiska ingrepp och avlägsnande av könskörtlar 25
- 4.2 Sterilisering 26
- 4.3 Allmänt om hälso- och sjukvård 26
- 4.4 Vårdnadshavares bestämmanderätt och barns rätt till självbestämmande 28
- 4.5 Hur uppgift om kön framgår av folkbokföringen 28
- 4.6 Mänskliga rättigheter 31
  - 4.6.1 Europakonventionens betydelse för transpersoner 31
  - 4.6.2 Särskilt relevanta bestämmelser i barnkonventionen 32
  - 4.6.3 Vissa fri och rättigheter enligt regeringsformen 34

5 Internationella förhållanden 34
- 5.1 Länder vars lagstiftning bygger på självbestämmande 34
  - 5.1.1 Norge 35
  - 5.1.2 Danmark 36

5.1.3 Island ... 37
5.1.4 Nederländerna ... 38
5.1.5 Belgien ... 38

6 Upphävande av könstillhörighetslagen ... 39

7 En ny lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen ... 41
7.1 Behovet av en ny lag och lagens namn ... 41
7.2 Lagens tillämpningsområde ... 43
7.3 Förutsättningar för kirurgiskt ingrepp ... 50
7.4 Överklagande ... 58
7.5 Bemyndigande ... 60
7.6 Behandling av personuppgifter ... 61
7.7 Tystnadsplikt och sekretess ... 63

8 En ny lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ... 64
8.1 Behovet av en ny lag, lagens namn och lagens tillämpningsområde ... 64
8.2 Förutsättningar för en första ändring ... 66
8.2.1 Inget krav på prövning av sökandens könsidentitet ... 66
8.2.2 En första ändring ska kunna beviljas först efter fyra månader ... 71
8.2.3 En ansökan ska göras skriftligt och personlig inställelse kan krävas vid särskilda skäl ... 79
8.3 Förutsättningar för en förnyad ändring ... 81
8.4 Ansökningar som avser barn ... 85
8.5 Ändring för ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ... 88
8.6 Sökanden ska vara folkbokförd eller medborgare i Sverige ... 90
8.7 Sökanden får inte vara registrerad partner ... 92
8.8 Beslutande myndigheter ... 94
8.9 Överklagande ... 96
8.10 Erkännande av utländska domstolars domar och myndigheters beslut ... 97
8.11 Bemyndigande ... 98
8.12 Behandling av personuppgifter ... 100
8.13 Tystnadsplikt och sekretess ... 102
8.14 Innebörden av en ändring och behovet av följdändringar ... 103

9 Ändringar i andra författningar ... 116
9.1 Steriliseringslagen ... 116
9.2 Patientdatalagen ... 118
9.3 Diskrimineringslagen ... 119
9.4 Offentlighets- och sekretesslagen ... 121
9.5 Fängelselagen och häkteslagen ... 126

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 128

11 Konsekvenser av förslagen ... 129

11.1 Konsekvenser för jämställdheten 129
11.2 Konsekvenser för Skatteverket 131
11.3 Konsekvenser för Socialstyrelsen 132
11.4 Konsekvenser för regionerna 132
11.5 Konsekvenser för kommunerna 133
11.6 Konsekvenser för domstolarna 133
11.7 Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden och övriga konsekvenser 134

12 Författningskommentar 134
12.1 Förslaget till lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen 134
12.2 Förslaget till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen 138
12.3 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall 145
12.4 Förslaget till lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580) 146
12.5 Förslaget till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355) 148
12.6 Förslaget till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567) 149
12.7 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 150
12.8 Förslaget till lag om ändring av fängelselagen (2010:610) 151
12.9 Förslaget till lag om ändring av häkteslagen (2010:611) 152

Bilaga 1 Sammanfattning av promemorian Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen (Ds 2018:11) 153

Bilaga 2 Författningsförslag i promemorian Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen (Ds 2018:11) 155

Bilaga 3 Remissinstanser avseende promemorian Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen (Ds 2018:11) 169

Bilaga 4 Sammanfattning av promemorian Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Ds 2018:17) 171

Bilaga 5 Författningsförslag i promemorian Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Ds 2018:17) 174

Bilaga 6 Remissinstanser avseende promemorian Ds Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (2018:17) 188

Bilaga 7 Författningsförslaget enligt lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen 190

Bilaga 8 Lagrådets yttrande 205

1 Beslut

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten och som utförs i hälso- och sjukvården.

Lagen tillämpas inte på kirurgiska ingrepp på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Förutsättningar för kirurgiska ingrepp

2 § Ett kirurgiskt ingrepp som avses i 1 § första stycket får göras på den som har fyllt 18 år, om personen

1. är folkbokförd i Sverige,
2. upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

3 § Om ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen vägras, ska den som vägrar ingreppet se till att frågan skyndsamt överlämnas till Socialstyrelsen som ska pröva om förutsättningarna i 2 § är uppfyllda.

Överklagande

4 § Socialstyrelsens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Bemyndigande

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilket medicinskt underlag som ska ges in till Socialstyrelsen enligt 3 § samt om de förutsättningar för kirurgiska ingrepp i könsorganen som avses i 2 § 2 och 3.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2.2 Förslag till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

Härigenom föreskrivs följande.

Förutsättningar för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

1 § Den som har fyllt 12 år och som upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten kan efter ansökan hos Skatteverket få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat. Vid en första ändring ska det inte göras någon prövning av sökandens könsidentitet.

Har minst fyra månader förflutit från det att ansökan kom in till Skatteverket ska ansökan beviljas om sökanden då begär det. Om sökanden däremot inte har begärt att ärendet ska prövas inom sex månader från det att ansökan kom in till Skatteverket, har ansökan fallit.

2 § Den som har fyllt 12 år och som tidigare har beviljats ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska efter ansökan hos Socialstyrelsen beviljas ändring på nytt om

1. sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
2. det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

3 § Ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ska efter ansökan hos Socialstyrelsen få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat om

1. en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet, och
2. det krävs med hänsyn till barnets bästa.

Hänsyn ska tas till barnets åsikter med beaktande av barnets ålder och mognad.

4 § En ansökan enligt 1 eller 2 § får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige eller är svensk medborgare och har ett personnummer eller samordningsnummer.

En ansökan enligt 3 § får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige.

En sökande får inte vara registrerad partner.

Ansökan

5 § En ansökan ska vara skriftlig.

En ansökan enligt 1 § ska lämnas vid personlig inställelse hos Skatteverket.

Ansökan som avser barn

6 § En ansökan för ett barn görs av barnets vårdnadshavare.

En ansökan för ett barn som har fyllt 12 år får inte göras utan barnets skriftliga samtycke. Detsamma gäller för en begäran enligt 1 § andra stycket om att ärendet ska prövas.

Beslutande myndigheter

7 § Skatteverket beslutar i ärenden enligt 1 §.

Socialstyrelsen beslutar i ärenden enligt 2 eller 3 §.

Överklagande

8 § Skatteverkets beslut enligt 1 § och Socialstyrelsens beslut enligt 2 och 3 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Skatteverkets beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen var folkbokförd vid tidpunkten för beslutet. Om det inte finns någon sådan behörig domstol, överklagas beslutet till Förvaltningsrätten i Stockholm.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Erkännande av domar och beslut från utländska domstolar och myndigheter

9 § En dom eller ett beslut om att en person har ändrad könstillhörighet, som har meddelats av en utländsk domstol eller myndighet och som har fått laga kraft, gäller i Sverige, om personen var medborgare i det andra landet eller bosatt där när domen eller beslutet meddelades.

Bemyndigande

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad en ansökan ska innehålla och om ansökningsförfarandet i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2.3 Förslag till lag om upphävande av lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall

Härigenom föreskrivs att lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall ska upphöra att gälla.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Beslut om fastställelse av könstillhörighet som har getts enligt den upphävda lagen gäller fortfarande.
3. Tillstånd till ingrepp som har getts enligt 4 och 4 a §§ den upphävda lagen gäller fortfarande.
4. Ärenden som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet men ännu inte avgjorts handläggs enligt bestämmelserna i den upphävda lagen.
5. Den upphävda lagen gäller fortfarande för överklagande av beslut som har meddelats enligt den lagen.

2.4 Förslag till lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580)

Härigenom föreskrivs i fråga om steriliseringslagen (1975:580)
dels att 3 och 8 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 a §
	En person som har fyllt 18 år får på egen begäran steriliseras om förutsättningarna i 2 § lagen (2024:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen är uppfyllda. Om sterilisering vägras, ska frågan omedelbart underställas Socialstyrelsens prövning.
3 §[1]	
En person, som har fyllt *arton* men inte *tjugofem* år och som är bosatt i Sverige, ska efter egen ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering	En person, som har fyllt *18* men inte *25* år och som är bosatt i Sverige, ska efter egen ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering
1. om det finns beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk störning, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation),	
2. i fråga om kvinna, om graviditet till följd av sjukdom, kroppsfel eller svaghet skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa (medicinsk indikation), eller	
3. i samband med ansökan *om fastställelse* enligt *1 §* lagen *(1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall,* om *förutsättningar i övrigt föreligger för sådan fastställelse.*	3. i samband med *en* ansökan enligt *1 eller 2 §* lagen *(2024:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och sökanden måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden.*
8 §[2]	
Den som uppsåtligen utför sterilisering i strid med *denna lag* döms till böter eller fängelse i högst sex månader. *Till ansvar enligt denna*	Den som uppsåtligen utför sterilisering i strid med *2, 3, 5 eller 6 §* döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

[1] Senaste lydelse 2012:457.
[2] Senaste lydelse 2012:457.

bestämmelse ska inte dömas om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Tillstånd till sterilisering som har getts enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen gäller fortfarande.
3. Ärenden enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet handläggs enligt äldre föreskrifter.
4. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för överklagande av beslut om tillstånd som har getts enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen.

2.5 Förslag till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § patientdatalagen (2008:355) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1 kap.

3 §[1]

I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	**Betydelse**
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), *lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall*, lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar, lagen (2019:1297) om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter, lagen (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar samt den upphävda lagen (1944:133) om kastrering.
Journalhandling	Framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel och som upprättas eller inkommer i samband med vården av en patient och som innehåller uppgifter om patientens hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden eller om vidtagna eller planerade vårdåtgärder.
Patientjournal	En eller flera journalhandlingar som rör samma patient.
Sammanhållen journalföring	Ett elektroniskt system, som gör det möjligt för en vårdgivare att ge eller få direktåtkomst till personuppgifter hos en annan vårdgivare.
Vårdgivare	Statlig myndighet, region och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som myndig-

[1] Nuvarande lydelse 2021:365.

	heten, regionen eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård (privat vårdgivare).

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	**Betydelse**
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), *lagen (2024:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen*, lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar, lagen (2019:1297) om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter, lagen (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar samt den upphävda lagen (1944:133) om kastrering.
Journalhandling	Framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel och som upprättas eller inkommer i samband med vården av en patient och som innehåller uppgifter om patientens hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden eller om vidtagna eller planerade vårdåtgärder.
Patientjournal	En eller flera journalhandlingar som rör samma patient.
Sammanhållen journalföring	Ett elektroniskt system, som gör det möjligt för en vårdgivare att ge eller få direktåtkomst till personuppgifter hos en annan vårdgivare.
Vårdgivare	Statlig myndighet, region och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som myndigheten, regionen eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan juridisk

person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård (privat vårdgivare).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2.6 Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 § diskrimineringslagen (2008:567) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
5 §[1]	
I denna lag avses med	
1. *kön*: att någon är kvinna eller man,	
2. *könsöverskridande identitet eller uttryck*: att någon inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön,	
3. *etnisk tillhörighet*: nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande,	
4. *funktionsnedsättning*: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå,	
5. *sexuell läggning*: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning, och	
6. *ålder*: uppnådd levnadslängd.	
Även den som avser att ändra eller har ändrat *sin könstillhörighet omfattas av diskrimineringsgrunden kön.*	*Diskrimineringsgrunden kön omfattar även* den som avser att ändra eller har ändrat *1. det kön som framgår av folkbokföringen, eller* *2. kroppen genom sådana kirurgiska ingrepp som omfattas av lagen (2024:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

[1] Senaste lydelse 2014:958.

2.7 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 22 kap. 6 § och 25 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 22 kap. 1 a § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	22 kap.
	1 a §
	Sekretess gäller för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen (2024:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.
	För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.
6 §[1]	
Den tystnadsplikt som följer av 1 § första stycket och 2 § inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.	Den tystnadsplikt som följer av 1 § första stycket, *1 a* och 2 §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.
25 kap.	
1 §[2]	
Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående *till denne* lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, inse-	Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination,

[1] Senaste lydelse 2018:1919.

[2] Senaste lydelse 2012:459.

mination, befruktning utanför kroppen, *fastställande av könstillhörighet*, abort, sterilisering, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.	befruktning utanför kroppen, *sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten,* abort, sterilisering, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.

Första stycket gäller inte om annat följer av 7, 8 eller 10 § eller 26 kap. 6 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2.8 Förslag till lag om ändring i fängelselagen (2010:610) 388 (657)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 § fängelselagen (2010:610) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
2 §	
En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock *medges att* vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt *och de intagna samtycker till det*.	En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En *sådan placering* får dock *göras* om det *finns särskilda skäl för det och när det i övrigt* är lämpligt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2.9 Förslag till lag om ändring i häkteslagen (2010:611)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 § häkteslagen (2010:611) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
2 §	
En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock *medges att* vistas med intagna av motsatt kön, om det är lämpligt *och de intagna samtycker till det.*	En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En *sådan placering* får dock *göras* om det *finns särskilda skäl för det och när det i övrigt* är lämpligt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

3 Ärendet och dess beredning

År 2018 tog Socialdepartementet fram promemoriorna Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen (Ds 2018:11) och Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Ds 2018:17). En sammanfattning av respektive promemoria finns i *bilagorna 1* och *4*. Promemoriornas författningsförslag finns i *bilagorna 2* och *5*. Promemorian Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen remissbehandlades mellan slutet av april och slutet av juni 2018 och promemorian Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen remissbehandlades mellan slutet av maj och slutet av juni 2018. Ett remissmöte hölls den 20 juni 2018. Förteckningar över remissinstanserna finns i *bilagorna 3* och *6*. Remissyttrandena och en sammanfattning av dessa finns tillgängliga hos Socialdepartementet (S2018/02631 och S2018/03106).

Regeringen beslutade den 30 augusti 2018 lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen och inhämtade Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 7*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*. Lagrådet kunde inte tillstyrka lagstiftning i enlighet med förslagen.

Den 31 mars 2020 redovisade Socialstyrelsen i ett uppdrag från regeringen bedömningen att det är mer som talar emot än som talar för att möjliggöra aktuella kirurgiska ingrepp före 18 års ålder. I en kartläggning av barns behov av att kunna ändra det kön som framgår av folkbokföringen redovisade Socialstyrelsen inom samma uppdrag att det råder tydligt skilda meningar i frågan om behovet (Åldersgräns för vissa kirurgiska ingrepp och socialnämndens roll vid ändring av det kön som framgår av folkbokföringen).

Mot bakgrund av Lagrådets yttrande och vad som redovisats i Socialstyrelsens uppdrag har detta utkast till lagrådsremiss tagits fram inom Regeringskansliet. I detta utkast läggs det inte fram något förslag kopplat till barn i lagförslaget om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Inte heller läggs förslaget fram om att ett barn som har fyllt 15 år efter egen ansökan ska få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat utan att vårdnadshavarna fått insyn i åtgärden. I utkastet till lagrådsremiss behandlas förslagen i promemoriorna Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

4 Bakgrund och gällande rätt

4.1 Fastställelse av könstillhörighet

Förutsättningarna för att en person ska få ändra det kön som framgår av folkbokföringen regleras i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, förkortad könstillhörighetslagen. Vid ett beslut om fastställelse av ny könstillhörighet sker verkställighet genom att Skatteverket tilldelar personen ett nytt personnummer som utvisar det nya könet. Lagen reglerar även tillstånd till ingrepp i könsorganen i syfte att göra dem

mer lika det andra könets och tillstånd till avlägsnande av könskörtlarna. I dag är den administrativa delen för att ändra det kön som framgår av folkbokföringen alltså sammanlänkad med den medicinska delen.

Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor, kallat Rättsliga rådet, beslutar om fastställelse av ny könstillhörighet. År 2020 inkom 425 ansökningar om ändrad könstillhörighet till Rättsliga rådet. År 2019 och år 2018 var antalet inkomna ansökningar 421 respektive 446. Enligt Socialstyrelsens ärendestatistik beslutade Rättsliga rådet år 2020 i 425 ärenden som gällde ändrad könstillhörighet (vilket även avser ärenden inkomna under år 2019). I 346 av dessa beslut meddelades bifall till ansökan och i 44 ärenden ett delvis bifall. 24 ansökningar avslogs. Det kan noteras att Rättsliga rådet under åren 2016 och 2015 beslutade i 182 respektive 198 ärenden om ändrad könstillhörighet.

Av de 681 personer som beviljades ändrad könstillhörighet under perioden 1960–2010 är det totalt 15 personer som efter ånger har ansökt om att få byta juridiskt kön och få tillgång till könskorrigerande kirurgi ännu en gång.

Vid tillkomsten av könstillhörighetslagen fanns uppfattningen att samtliga transsexuella önskade hormoner eller ingrepp i könsorganen i syfte att åstadkomma en anatomisk förändring för att uppnå likhet med det motsatta könet (prop. 1972:6 s. 12). Sedan dess har vissa ändringar gjorts i lagen för att spegla de förändringar som skett i grundläggande samhälleliga värderingar. En av de största förändringarna genomfördes år 2013 då det s.k. steriliseringskravet avskaffades. Tidigare fanns ett krav på att fastställelse av ändrad könstillhörighet endast fick meddelas om sökanden var steriliserad eller av någon annan orsak saknade fortplantningsförmåga (se prop. 2012/13:107).

4.1.1 Allmänna förutsättningar

Förutsättningarna för att fastställa ändrad könstillhörighet regleras i 1 och 2 §§ könstillhörighetslagen. Bestämmelserna 1 § behandlar personer med könsdysfori och 2 § behandlar personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Ansökningar enligt lagen prövas av Socialstyrelsen (5 §). Socialstyrelsens beslut enligt lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten (6 §). En ansökan om fastställelse av ändrad könstillhörighet får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige. Ansökan får inte bifallas om sökanden är registrerad partner (3 §). Införandet av bestämmelsen motiverades med att om en av partnerna i ett registrerat partnerskap får sin könstillhörighet ändrad kommer paret inte längre att vara samkönat, vilket är en rättslig förutsättning för denna samlevnadsform. I samband med att könsneutrala äktenskap infördes år 2009 upphävdes lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap. Denna lag tillämpas emellertid fortfarande för de par som registrerat partnerskap.

En dom eller ett beslut om att en person har ändrad könstillhörighet, som har meddelats av en utländsk domstol eller myndighet och som har fått laga kraft, gäller i Sverige, om personen när domen eller beslutet meddelades var medborgare i det andra landet eller bosatt där (3 a §).

Enligt 8 § döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utför ingrepp enligt lagen på en person som inte har fått tillstånd till ett sådant ingrepp, till böter eller fängelse i högst sex månader. Till ansvar enligt bestämmelsen ska inte dömas om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

4.1.2 Vuxna med könsdysfori

En person vars könsidentitet inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen och som lider psykiskt av detta eller får en försämrad förmåga att fungera i vardagen kan få diagnosen könsdysfori. Vid diagnosen könsdysfori ges könsbekräftande vård som syftar till att anpassa kroppen till könsidentiteten, för att minska könsdysforin och det lidande som könsdysforin innebär. Målet med den könsbekräftande vården är att individen ska kunna leva i enlighet med sin könsidentitet.

Enligt Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd God vård av vuxna med könsdysfori som publicerades 2015 ska behandlingen vara individuellt anpassad vilket innebär att det är personens behov och vilja som är avgörande inför beslutet om varje enskild åtgärd. Ingen ska gå miste om den vård de behöver eller få vård som inte är lämplig. Behoven av och önskemålen om olika vårdinsatser varierar mellan individer. Det innebär att två personer med samma diagnos inte nödvändigtvis får samma vårdåtgärder. Vården kan inkludera bl.a. hormonbehandling, röstbehandling, avlägsnande av behåring och bröstförstoring. Som ett led i den könsbekräftande vården kan även vissa kirurgiska ingrepp genomföras, som syftar till att göra så att könsorganen överensstämmer med könsidentiteten, samt operationer där könskörtlar avlägsnas. Just denna del regleras i könstillhörighetslagen. I Socialstyrelsens kunskapsstöd påpekas vikten av att arbetet sker i multidisciplinära team. Utredningen görs i dag av ett team av psykiatriker, psykologer och socionomer. Som ett led i utredningen genomgår personen ett s.k. real life experience, dvs. personen lever i den sociala roll som stämmer överens med den könsidentitet som personen vill bli bekräftad i. Detta kan påbörjas när personen själv önskar. En del personer gör det redan när utredningen påbörjas, medan andra inväntar effekterna av den könsbekräftande vården.

Personer som söker könsbekräftande vård remitteras till, eller tar själva kontakt med, särskilda utredningsteam. Det finns mottagningar för personer som har fyllt 18 år i Stockholm, Alingsås, Linköping, Lund, Umeå, Uppsala och Östersund. I december 2020 beslutade Socialstyrelsen att viss vård vid könsdysfori ska utgöra nationell högspecialiserad vård och bedrivas vid tre enheter. Beslutet innebär att vid förmodad könsdysfori ska en nationell enhet kontaktas.

Enligt 1 § könstillhörighetslagen har en person som har fyllt 18 år möjlighet att få fastställt att han eller hon har en annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen om personen sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet, sedan en tid uppträder i enlighet med denna könsidentitet och måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden (1 § könstillhörighetslagen). Socialstyrelsen utfärdade 2019 rekommendationer om utlåtanden i ärenden som gäller fastställande av könstillhörighet. Rekommendationerna syftar till att säkerställa att beslutsunderlaget i ärenden om könstillhörighet ska hålla

god kvalitet. I rekommendationerna anges att Rättsliga rådet för sin bedömning behöver underlag i form av utlåtande från läkare och som regel även från psykolog samt en social utredning, helst utförd av en socionom. Utlåtandet från läkare och psykolog respektive den sociala utredningen ska läggas fram i separata dokument. Det är även bra om relevanta remisser, remissvar och journalkopior från andra enheter sammanfattas. Läkarens eller utredningsteamets bedömning av ärendet ska framgå. Rättsliga rådets beslutsunderlag i dessa ärenden består således av en medicinsk utredning. Den omständigheten att sökanden har genomgått utredning och behandling inom hälso- och sjukvården är av stor betydelse vid bedömningen av om förutsättningarna för ändrad könstillhörighet är uppfyllda.

4.1.3 Barn med könsdysfori

Könstillhörighetslagen innebär att fastställelse av ändrad könstillhörighet, och därmed ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, inte kan komma i fråga före 18 års ålder. Endast för barn som fötts med medfödd avvikelse i könsutvecklingen kan det beslutas om ändrad könstillhörighet.

Däremot finns det ingen åldersgräns för att inom hälso- och sjukvården påbörja en utredning angående könsdysfori eller för medicinsk könskorrigering, med undantag för ingrepp i könsorganen. Det är inte ovanligt att barn uttrycker att de har, eller vill ha, ett annat kön än det som framgår av folkbokföringen. Det innebär dock inte att detta önskemål är bestående för alla barn som ger uttryck för detta.

Personer som inte har fyllt 18 år tas sedan år 2000 emot vid Astrid Lindgrens barnsjukhus i Stockholm. Sedan år 2016 tar även de flesta team emot personer som inte har fyllt 18 år. Antalet remisser till teamet vid Astrid Lindgrens barnsjukhus har ökat kraftigt de senaste åren. Mellan åren 2000 och 2011 låg antalet årliga remisser under 20 stycken. År 2018 inkom 209 remisser och år 2019 var antalet inkomna remisser 124. Antalet personer som söker könsbekräftande vård ökar även i andra länder. Orsaken är inte känd men det har övervägts om det kan bero på bl.a. ökad tillgång till vård, ökad kunskap och minskad stigmatisering. När det gäller barn och ungdomar som söker könsbekräftande vård så erbjuds de, precis som vuxna, utredning och psykologiskt och psykosocialt stöd. Innan puberteten är det dock inte aktuellt med någon medicinsk behandling för barn med könsdysfori. Däremot kan det i vissa fall finnas ett behov av att stödja barnet i dess utveckling. Syftet är då att underlätta för barn med könsdysfori att leva i enlighet med sin könsidentitet. För ungdomar är föräldrarnas stöd särskilt viktigt, och därför är ett omsorgsfullt omhändertagande av hela familjen av stor betydelse.

När en ung person med könsdysfori närmar sig puberteten ska den unge enligt Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd God vård av barn och ungdomar med könsdysfori, under vissa förutsättningar erbjudas pubertetsbromsande hormonbehandling. Äldre ungdomar kan även erbjudas könskonträra hormoner för att minska lidandet. Förutom att utredningen ska ha visat att den unge lider av könsdysfori ska hormonbehandlingen i övrigt bedömas vara lämplig utifrån den enskilda ungdomens medicinska, psykologiska och psykosociala förhållanden. Socialstyrelsen avser att uppdatera sitt kunskapsstöd om god vård av barn och

ungdomar med könsdysfori under hösten 2021 när det gäller innehållet i hormonbehandling och kirurgi.

Att en ung person under 18 år kan erhålla könsbekräftande vård men inte ändrad könstillhörighet beror på att vården och behandlingen av personer med könsdysfori, vare sig de är under 18 år eller vuxna, huvudsakligen regleras i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och patientlagen (2014:821). När det gäller den vård och behandling som sker inom ramen för patientlagen och hälso- och sjukvårdslagen kan det konstateras att det inte finns några uppställda åldersgränser, utan den utgår från en individuell bedömning. Viktiga faktorer för när, var och hur vård och behandling ska anses rättsenlig är den unges mognad och beslutskompetens samt vårdnadshavarens inställning och samtycke till vården. Den unges beslutskompetens och vårdnadshavarens inställning är inte ensamt avgörande för om den unge kommer att få vård och behandling. Vårdåtgärderna måste vara medicinskt motiverade och i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

4.1.4 Personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen

En person med medfödd avvikelse i könsutvecklingen kan efter ansökan få fastställt annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen om en ändring av könstillhörigheten är förenlig med utvecklingen av könsidentiteten och mest förenligt med personens kroppsliga tillstånd (2 § könstillhörighetslagen).

Medfödd avvikelse i könsutvecklingen är ett samlingsbegrepp för olika medicinska tillstånd där en persons könsutveckling är atypisk. Det kan avse könskromosomernas, könskörtlarnas (äggstockar/testiklar) eller könsorganens utveckling. De medicinska tillstånd som omfattas av begreppet medfödd avvikelse i könsutvecklingen kan ha olika orsaker och symtom. En del tillstånd upptäcks under barndomen, andra i samband med puberteten eller först i vuxen ålder. En del av tillstånden påverkar de yttre könsorganens utseende vilket gör att de ofta upptäcks redan i samband med födseln.

Enligt Socialstyrelsens rapport Vård och behandling av personer med intersexuella tillstånd – Kartläggning av det tidiga omhändertagande, som publicerades år 2017, föds i Sverige omkring 20 barn varje år där könstillhörigheten behöver utredas. Sådana utredningar görs av fyra multidisciplinära s.k. DSD-team som finns på Skånes universitetssjukhus, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Karolinska universitetssjukhuset i Solna och Huddinge och Akademiska sjukhuset i Uppsala. DSD är en förkortning av det engelska begreppet disorders of sex development och betyder en avvikande utveckling av könsorganen. Samtliga DSD-team i landet innefattar följande professioner: barnendokrinolog, barnkirurg/-urolog, barnsjuksköterska, barnpsykolog och klinisk genetiker.

Ändrad könstillhörighet för personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen kan fastställas för den som inte har fyllt 18 år. Ansökan görs i sådant fall av vårdnadshavaren. Avser en ansökan någon som har fyllt 18 år, görs ansökan av honom eller henne själv. Den som har fyllt 12 år måste själv samtycka till ändringen. Om barnet är under 12 år ska hänsyn

tas till barnets vilja, med beaktande av barnets ålder och mognad. Ansökningar enligt 2 § könstillhörighetslagen är enligt uppgift från Rättsliga rådet mycket ovanliga. Det torde bero på att personer som föds med en medfödd avvikelse i könsutvecklingen tilldelas ett kön i folkbokföringen i samband med födseln eller snart därefter. Ibland genomförs i samband med detta kirurgiska ingrepp som syftar till att göra så att könsorganen överensstämmer med det tilldelade könet. Om personen sedan utvecklar en könsidentitet som inte stämmer med det tilldelade könet och kroppens utseende, och därför vill ändra sin könstillhörighet, så kan han eller hon i stället ansöka om ändrad könstillhörighet med stöd av 1 § könstillhörighetslagen (prop. 1972:6 s. 58). Det är mycket ovanligt att en person med medfödd avvikelse i könsutvecklingen utvecklar en könsidentitet som inte överensstämmer med tilldelat kön och därefter vänder sig till vården för att ändra könstillhörighet.

Personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen omfattas alltså i vissa fall av 1 § könstillhörighetslagen, och i vissa fall av 2 § samma lag. I senare förarbetsuttalanden görs bedömningen att om ett barn som konstaterats ha en medfödd avvikelse i könsutvecklingen senare inte finner sig till rätta i det valda könet kan, om diagnosen fortfarande anses föreligga, fastställelse av ändrad könstillhörighet ske med tillämpning av 2 § könstillhörighetslagen. Det gäller även om barnet fått könskorrigerande behandling. I annat fall bör det enligt förarbetena även fortsättningsvis vara möjligt att ansöka om fastställelse av ändrad könstillhörighet enligt 1 § (prop. 2011/12:142 s. 38).

4.1.5 Vissa kirurgiska ingrepp och avlägsnande av könskörtlar

I 4 och 4 a §§ könstillhörighetslagen finns bestämmelser om tillstånd till ingrepp i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könet och tillstånd till avlägsnande av könskörtlarna. I samband med en ansökan om fastställelse av ändrad könstillhörighet får tillstånd ges till att ingrepp görs i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könets eller till att könskörtlarna avlägsnas. Tillstånd får endast ges om förutsättningarna för fastställelse är uppfyllda. Tillstånd till avlägsnande av könskörtlarna får endast ges efter egen ansökan av den som beslutet om fastställelse avser. Om sökanden inte har fyllt 23 år får tillstånd till avlägsnande av könskörtlarna endast ges om det finns synnerliga skäl. Enligt uppgift från Rättsliga rådet har det dock utvecklats en praxis där tillstånd ges redan när personen i fråga har fyllt 18 år.

Kirurgiska ingrepp i könsorganen kan vara mer eller mindre ingripande och mer eller mindre svåra att överblicka konsekvenserna av. Ingreppen är ofta irreversibla och får ofta konsekvenser för fertiliteten. Kirurgiska ingrepp som innebär att könskörtlar (testiklar eller äggstockar) avlägsnas leder ofrånkomligen till sterilitet. Sådana ingrepp kallas kastrering. Exempel på andra kirurgiska ingrepp som leder till att fortplantningsförmågan varaktigt upphävs är sterilisering. Sterilisering innebär att äggledare eller sädesledare klipps av. Förutsättningarna för att genomföra sterilisering regleras i steriliseringslagen (1975:580). Även när livmodern avlägsnas upphävs fortplantningsförmågan varaktigt. Ingrepp som innebär

att penis avlägsnas (t.ex. i samband med skapandet av en vagina) eller att vaginalöppningen stängs (t.ex. i samband med skapandet av en penis) medför att ett barn inte kan komma till genom samlag. Samtliga dessa ingrepp leder alltså till sterilitet och är i regel irreversibla. En annan sak är att det i vissa fall kan vara möjligt att trots detta få biologiska barn, om könsceller sparats. Det finns dock kirurgiska ingrepp som leder till sterilitet som är reversibla, t.ex. att äggledare eller sädesledare täpps till. Det finns även kirurgiska ingrepp som inte leder till sterilitet men som är irreversibla, t.ex. ingrepp där klitoris storlek reduceras där blygdläpparna separeras eller där urinrör och vaginalöppning separeras.

4.2 Sterilisering

Steriliseringslagen (1975:580) reglerar förutsättningarna för att få genomgå ingrepp i könsorganen som utan att innebära kastrering medför varaktigt upphävande av fortplantningsförmågan (sterilisering). Själva ingreppet som sådant sker sedan i enlighet med allmänna bestämmelser för hälso- och sjukvården.

Enligt 2 § steriliseringslagen får personer som har fyllt 25 år på egen begäran steriliseras. Om sterilisering vägras, ska frågan omedelbart underställas Socialstyrelsens prövning. I förarbetena till lagen anges att ett beslut om sterilisering fordrar inte bara en intellektuell utan även emotionell och sexuell mognad, vilken erfarenhetsmässigt ofta inte utvecklas förrän i 20–25-års åldern och i viss utsträckning först senare. Sterilisering är också ett avgörande beslut om att för resten av livet avstå från möjligheten att få egna barn (prop. 1975:18 s. 24 och 25).

För yngre personer regleras förutsättningarna i 3 §. Enligt 3 § 3 ska en person, som har fyllt arton men inte tjugofem år och som är bosatt i Sverige, efter egen ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering i samband med ansökan om fastställelse enligt 1 § könstillhörighetslagen, om förutsättningar i övrigt föreligger för sådan fastställelse. Någon hänvisning till ansökan om fastställelse enligt 2 § könstillhörighetslagen finns inte i steriliseringslagen. Det finns således ingen möjlighet för personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen att i samband med ansökan om ändrad könstillhörighet enligt 2 § könstillhörighetslagen få sterilisera sig.

Sterilisering får inte ske utan att den som begär åtgärden noggrant har informerats om ingreppets innebörd och följder samt, i förekommande fall, om andra möjligheter att förebygga graviditet (5 §). Socialstyrelsens beslut i ärenden om tillstånd till sterilisering får inte överklagas (4 §). Den som uppsåtligen utför sterilisering i strid med steriliseringslagen döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Till ansvar ska inte dömas om gärningen är belagd med straff i brottsbalken (8 §).

4.3 Allmänt om hälso- och sjukvård

I hälso- och sjukvårdslagen finns bestämmelser om hur hälso- och sjukvårdsverksamhet ska organiseras och bedrivas. Med hälso- och sjukvård

avses i hälso- och sjukvårdslagen åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador, sjuktransporter och omhändertagande av avlidna (2 kap. 1 §). Inom ramen för hälso- och sjukvård faller vidare åtgärder med anledning av kroppsfel och barnsbörd liksom åtgärder i samband med abort, sterilisering, transplantationer och insemination (prop. 1981/82:97 s. 70 och 111). I patientlagen finns bestämmelser som syftar till att inom hälso- och sjukvårdsverksamhet stärka och tydliggöra patientens ställning samt till att främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet (1 kap. 1 § patientlagen). Med hälso- och sjukvård avses i patientlagen dels åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador, dels sjuktransporter (1 kap. 5 § patientlagen). Paragrafen har utformats med definitionen av hälso- och sjukvård i 1 § hälso- och sjukvårdslagen som förebild men definitionen enligt patientlagen omfattar inte omhändertagande av avlidna (prop. 2013/14:106 s. 111). Patientsäkerhetslagen (2010:659) innehåller bestämmelser som syftar till att främja hög patientsäkerhet inom hälso- och sjukvård och därmed jämförlig verksamhet (1 kap. 1 §). Med hälso- och sjukvård avses i patientsäkerhetslagen bl.a. verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (1 kap. 2 §).

Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen (3 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen). Varje region ska enligt 8 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som är bosatta i regionen. Regionen ska även enligt 8 kap. 2–6 §§ hälso- och sjukvårdslagen erbjuda en god hälso- och sjukvård till vissa personer som vistas i regionen utan att vara bosatta där. Hälso- och sjukvården ska bedrivas så att den uppfyller kraven på en god vård, vilket bl.a. innebär att den ska vara av god kvalitet, tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet och säkerhet, bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet och vara lätt tillgänglig (5 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen). Respekten för patientens självbestämmande och integritet kommer även till uttryck i 4 kap. 1 § patientlagen och 6 kap. 1 § patientsäkerhetslagen. Patientens rätt till självbestämmande och integritet kan emellertid av flera skäl inte anses obegränsad. Det är t.ex. inte möjligt att låta patienten bestämma innehållet i och omfattningen av vården. Sådana avgöranden måste alltid ankomma på sjukvårdshuvudmannen och den som har det medicinska ansvaret för vården. En patient har emellertid en i princip obegränsad rätt att kräva att en åtgärd genast avbryts eller aldrig vidtas (prop. 1981/82:97 s. 117–118).

Enligt 6 kap. 1 § patientsäkerhetslagen ska hälso- och sjukvårdspersonalen utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. En patient ska ges sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård som uppfyller dessa krav. Vården ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Patienten ska visas omtanke och respekt.

Enligt 7 kap. 1 § patientlagen ska en patient, när det finns flera behandlingsalternativ som står i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet, få möjlighet att välja det alternativ som han eller hon föredrar. Patienten ska få den valda behandlingen, om det med hänsyn till den aktuella sjukdomen eller skadan och till kostnaderna för behandlingen framstår som befogat. Enligt 8 kap. 1 § patientlagen ska en patient med livshotande eller särskilt allvarlig sjukdom eller skada få möjlighet att

inom eller utom den egna regionen få en ny medicinsk bedömning. Patienten ska erbjudas den behandling som den nya bedömningen kan ge anledning till om behandlingen står i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet, och det med hänsyn till den aktuella sjukdomen eller skadan och till kostnaderna för behandlingen framstår som befogat. Enligt 9 kap. 1 § patientlagen ska en patient som omfattas av en regions ansvar för hälso- och sjukvård inom eller utom denna region få möjlighet att välja utförare av offentligt finansierad öppen vård.

4.4 Vårdnadshavares bestämmanderätt och barns rätt till självbestämmande

Barn har enligt 6 kap. 1 § föräldrabalken rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran samt ska behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Enligt 6 kap. 2 § föräldrabalken är det den som har vårdnaden om ett barn som har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och som ska se till att dessa behov blir tillgodosedda. Vårdnaden om ett barn består till dess att barnet fyller 18 år. Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren ska vid sådana beslut i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål (6 kap. 11 § föräldrabalken).

Om det finns två vårdnadshavare är huvudregeln att dessa utövar vårdnaden gemensamt. Om en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte kan skjutas upp utan olägenhet, bestämmer den andra ensam. Denne får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det (6 kap. 13 § föräldrabalken).

Inskränkningar i vårdnadshavarnas rätt och skyldighet att utöva vårdnaden finns bl.a. i socialtjänstlagen och lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. För det fall det förekommer försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling, finns bestämmelser i 6 kap. 7 § föräldrabalken om att rätten ska besluta om ändring i vårdnaden. Om det är en av två vårdnadshavare som brister i sitt sätt att utöva vårdnaden kan rätten besluta om ensam vårdnad, om det är båda vårdnadshavarna kan rätten flytta över vårdnaden till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. En sådan prövning kan initieras av socialnämnden.

4.5 Hur uppgift om kön framgår av folkbokföringen

En persons kön i folkbokföringen fastställs i de allra flesta fall omedelbart efter födelsen genom en anmälan om barnets födelse till Skatteverket. Senare i livet råder det för de allra flesta en överensstämmelse mellan kroppen och könsidentiteten, dvs. personens självidentifierade kön. Det

finns dock personer som senare upplever att det kön som i samband med födelsen anmäldes till Skatteverket inte stämmer överens med könsidentiteten. I dag måste dessa personer ansöka om fastställande av könstillhörighet enligt könstillhörighetslagen för att få ändra det kön som framgår av folkbokföringen.

Folkbokföring innebär fastställande av en persons bosättning samt registrering av uppgifter om identitet, familj och andra förhållanden som enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet får förekomma i folkbokföringsdatabasen (1 § folkbokföringslagen [1991:481]). Uppgifter från folkbokföringen har stor betydelse för såväl enskilda som det allmänna och sprids till flera myndigheter och privata aktörer. Genom uppgifter i folkbokföringen avgörs t.ex. i vilken kommun en person ska få sin utbildning eller betala skatt, vilken region som ansvarar för en persons hälso- och sjukvård och vart valmyndigheten ska skicka röstkort för allmänna val. Uppgifterna är också av betydelse för privata verksamheter som exempelvis underlag vid kreditupplysningar och kredit- och avbetalningsköp.

I 2 kap. 3 § lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet anges vilka uppgifter om en person som får behandlas i folkbokföringsdatabasen. Uppgift om kön omfattas inte av dessa uppgifter och registreras således inte i folkbokföringsdatabasen. Däremot framgår uppgift om kön indirekt av folkbokföringen genom det person- eller samordningsnummer som registrerats i folkbokföringsdatabasen för en person.

För varje folkbokförd person fastställs ett personnummer som identitetsbeteckning. Personnumret innehåller födelsetid, ett tresiffrigt födelsenummer och en kontrollsiffra. Födelsenumret skiljer män från kvinnor genom att det utgör ett udda tal för män och ett jämnt tal för kvinnor (18 § folkbokföringslagen). En person som inte är eller har varit folkbokförd kan i stället tilldelas ett samordningsnummer som identitetsbeteckning. Samordningsnumret ska utgå från den födelsetid som det rekvirerande organet uppger. Numret ska anges med två siffror för vardera år, månad och dag i nu nämnd ordning. Siffrorna för dag ska adderas med siffran 60. Därefter anges ett tresiffrigt individnummer, som är udda för män och jämnt för kvinnor, samt en kontrollsiffra (18 a § folkbokföringslagen). Av födelsenumret respektive individnumret framgår således det kön som följer av folkbokföringen.

För att ett barn ska folkbokföras och tilldelas ett personnummer ska barnets födelse anmälas till Skatteverket. Av 24 § folkbokföringslagen framkommer att om barnet föds på sjukhus eller på enskilt sjukhem ska inrättningen göra anmälan. Om en barnmorska hjälper till vid födseln i annat fall, ska barnmorskan göra födselanmälan. Anmälan ska göras så snart som möjligt. Vidare framgår av bestämmelsen att i andra fall ska barnets vårdnadshavare göra anmälan inom en månad från födseln. Det är anmälaren som uppger vilket kön som ska registreras för barnet. I Socialstyrelsens rapport från 2017 Vård och behandling av personer med intersexuella tillstånd – Kartläggning av det tidiga omhändertagandet, anges att i de fall barnets biologiska kön inte entydigt går att tolka som pojke eller flicka ska beslutet om vilket kön som ska anges för barnet fattas i samråd med vårdnadshavare samt med vårdnadshavares samtycke. På så

vis tilldelas personer som folkbokförs vid födelse i Sverige det kön som framgår av folkbokföringen via personnumret.

För att tillhandahålla information som behövs för handläggning av folkbokföringsärenden får bl.a. person- eller samordningsnummer behandlas i databasen (jfr 1 kap. 4 § första stycket 2 och 2 kap. 3 § första stycket 1 lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet). Av 2 § förordningen (2001:589) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet följer att ändringar av de uppgifter som får behandlas i folkbokföringsdatabasen också ska registreras där. Författningarna om folkbokföring saknar dock uttryckliga bestämmelser om ändring av registrerade uppgifter i samband med ändring av könstillhörighet och personnummer. Detta hanteras i stället i enlighet med den praxis som har bildats vid tillämpningen av bestämmelserna i de lagar och förordningar som finns inom folkbokföringen och regeringen har tidigare gjort bedömningen att det saknas behov av att införa en uttrycklig bestämmelse om tilldelning av nytt personnummer för den som har bytt könstillhörighet (jfr prop. 2011/12:142 s. 21–23 och s. 67–69).

I dag krävs ett tillstånd från Socialstyrelsen för ändrad könstillhörighet i folkbokföringen. Efter att Socialstyrelsen meddelat ett beslut om fastställelse av ändrad könstillhörighet skickas en kopia av beslutet till Skatteverket som registrerar en ändring av personens könstillhörighet i folkbokföringen. Detta sker genom ett personnummerbyte. Personen har därefter ett nytt personnummer som utvisar den nya könstillhörigheten.

Ett personnummerbyte görs manuellt av en handläggare på Skatteverket och det nya personnumret kommer därefter att vara det personnummer som är gällande i folkbokföringen. Det gamla personnumret finns kvar som en tidigare uppgift (historik). Mellan det gamla personnumret och det nya personnumret finns en hänvisning för att uppdateringar ska kunna ske hos andra myndigheter och aktörer. Vid flera personnummerändringar är det dock inte möjligt att se en hänvisning mellan det första och det tredje personnumret, men däremot mellan det första och andra och mellan det andra och det tredje. Med dagens tekniska system finns alltså inte någon direkt koppling mellan samtliga personnummer utan dessa måste spåras i en kedja. Personnummerändringen i folkbokföringen uppdateras även för de personer som personen i fråga har en registrerad relation till, exempelvis föräldrar, barn, make eller maka.

Enligt Skatteverkets rutiner ska en person som ändrar könstillhörighet informeras om möjligheten att få en sekretessmarkering före ändringen av personnumret.

Något om sekretess i folkbokföringen

Enligt den s.k. folkbokföringssekretessen i 22 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller sekretess för uppgifter om enskilds personliga förhållanden i verksamhet som avser folkbokföringen eller annan liknande registrering av befolkningen och, i den utsträckning som regeringen föreskriver det, i annan verksamhet som avser registrering av en betydande del av befolkningen. Sekretessen gäller för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om

uppgiften röjs. Av förarbetena till motsvarande bestämmelse i sekretesslagen framgår att det skaderekvisit som föreskrivs innebär att sekretesskydd kan ges både för uppgifter av särskilt ömtålig art och på grund av speciella omständigheter, i fråga om normalt harmlösa uppgifter. I förarbetena anges också att huvudregeln bör vara att uppgifter om namn, adress, personnummer, civilstånd eller nationalitet är offentliga. Särskild anledning att vägra utlämnande av sådana uppgifter kan dock föreligga, t.ex. på grund av befarad personförföljelse. Bestämmelsen är också tillämplig på de mer ömtåliga uppgifterna om personliga förhållanden som kan förekomma, såsom framför allt uppgifter om ändrad könstillhörighet. För att sekretessen inte ska kunna kringgås genom att uppgifterna får en vidare offentlighet i andra register som omfattar befolkningen är bestämmelsen tillämplig inte bara inom den egentliga folkbokföringen utan även på annat befolkningsregister som baseras på uppgifter från folkbokföringsverksamheten. Bestämmelsen är därför också tillämplig på t.ex. SPAR (prop. 1979/80:2 Del A s. 210 och 211), som är ett aviseringssystem som Skatteverket har för att distribuera folkbokföringsuppgifter till i huvudsak enskilda. Om det kan antas att en uppgift i en allmän handling inte får lämnas ut på grund av en bestämmelse om sekretess, får en myndighet markera detta genom att en särskild anteckning, en sekretessmarkering, görs på handlingen eller införs i den databas där den elektroniska handlingen hanteras. Sekretessmarkeringen innebär inte att uppgifterna som markerats per automatik omfattas av sekretess. En prövning i det enskilda fallet ska alltid göras innan uppgifterna lämnas ut. Om den enskilde fått en sekretessmarkering i folkbokföringsdatabasen i samband med ändring av kön i folkbokföringen innebär det således en särskild indikation på behovet av att göra en noggrann skadeprövning utifrån folkbokföringssekretessen i 22 kap. 1 § OSL.

4.6 Mänskliga rättigheter

4.6.1 Europakonventionens betydelse för transpersoner

Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen, EKMR) togs fram av Europarådet och undertecknades 1950. Sverige är medlem av Europarådet och ratificerade konventionen 1952. Europakonventionen gäller som svensk lag enligt lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Konventionen har också getts en särskild ställning i svensk rätt genom 2 kap. 19 § regeringsformen som föreskriver att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen.

I Europakonventionen, inklusive de tilläggsprotokoll till konventionen som har tillkommit genom åren, anges de grundläggande fri- och rättigheter som omfattas av konventionens tillämpningsområde. Flera av dessa fri- och rättigheter har haft och har en positiv betydelse för rättsutvecklingen för transpersoner. I artikel 8.1 EKMR fastslås att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Dessa rättigheter kan under vissa förutsättningar inskränkas enligt artikel

8.2 EKMR. Inskränkningen måste ha stöd av lag och vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till något av följande intressen: statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.

Enligt artikel 14 EKMR ska åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i konventionen säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

Europadomstolen har till uppgift att pröva hur en konventionsstat till Europakonventionen lever upp till sina förpliktelser enligt konventionen. Det kan ske efter individuella ansökningar med klagomål från enskilda eller i mål som har väckts av en annan konventionsstat. Europadomstolen har vid flera tillfällen prövat personers möjligheter att ändra det kön som är registrerat i officiella dokument (eller system), som exempelvis födelsebevis eller folkbokföringen. Frågan om erkännande av könsidentitet faller, enligt Europadomstolens praxis, inom ramen för rätten till privatliv i artikel 8.

Ett särskilt uppmärksammat avgörande av Europadomstolen är A.P., Garçon och Nicot mot Frankrike (ansökningsnummer 79885/12 m.fl.). Målet handlar om tre transpersoner som hade nekats av franska staten att ändra det kön och namn som var registrerat i deras respektive födelseattest, eftersom de inte genomgått könskorrigerande operationer. Domstolen fann att ett krav på att ha genomgått könskorrigerande operation eller medicinsk behandling som med hög sannolikhet skulle resultera i sterilitet för att få ändra det kön som var registrerat i statens officiella register utgjorde en kränkning av rätten till privatliv. Domstolen fann dock också att de krav på medicinsk diagnos eller medicinsk utredning som ställts i övrigt inte var ett brott mot rätten till privatliv i konventionens mening utan faller inom medlemsstaternas bedömningsmarginal. Domstolen ansåg samtidigt att det inte hade inneburit någon kränkning av artikel 8 att Frankrike ställde krav på den ena sökanden att bevisa att denne ”led av könsidentitetsstörning”, eller att krav hade ställts på den andra sökande att genomgå en medicinsk undersökning. Dock betonades att Frankrikes krav hade inneburit att rätten att fullt ut åtnjuta rätten till privatliv hade villkorats av att göra avkall på rätten till den personliga integriteten. I samma mål förde domstolen ett resonemang kring artikel 3.

4.6.2 Särskilt relevanta bestämmelser i barnkonventionen

Förenta nationerna har formulerat särskilda rättigheter avseende barn i Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter, förkortad barnkonventionen. Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen genom inkorporering svensk lag. Det innebär ett förtydligande av att rättstillämparna i mål och ärenden ska tolka svenska bestämmelser i förhållande till barnkonventionen. Syftet med inkorporeringen är att tydliggöra att Sveriges konventionsåtaganden enligt barnkonventionen ska säkerställas på alla nivåer inom offentlig verksamhet

och att ett barnrättsbaserat synsätt ska genomsyra all verksamhet som berör barn och unga.

Barnkonventionen uttrycker ett förhållningssätt till barn som sätter barnet i fokus vid beslut och åtgärder som kan beröra såväl ett enskilt barn som barn i grupp. Detta barnrättsperspektiv innebär att ansvarig beslutsfattare, inför ett beslut eller en åtgärd, ska överväga om beslutet eller åtgärden berör barnet eller barnen och i så fall på vilket sätt. Om åtgärden eller beslutet bedöms få konsekvenser för barnet eller barnen ska hänsyn tas till de mänskliga rättigheter som barn har enligt bl.a. barnkonventionen (prop. 2009/10:232 s. 11).

Konventionen innehåller fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av artiklarna i konventionen, samtidigt som de har en självständig betydelse. Principerna är icke-diskriminering, barnets bästa, rätten till liv och utveckling samt rätten att komma till tals. De framgår av artiklarna 2, 3, 6 och 12. Principerna innebär bl.a. att vid beslutsfattande som gäller ett barn ska inget barn diskrimineras, en bedömning av vad som är barnets bästa i det enskilda fallet ska göras och barnets egna åsikter ska beaktas.

Enligt barnkonventionen har konventionsstaterna bl.a. ansvar för att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet, och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder (artikel 3.2). Konventionsstaterna ska göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets fostran och utveckling. Det är föräldrar eller, i förekommande fall vårdnadshavare, som har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling (artikel 5 och 18.1).

FN:s barnrättskommitté betonar att när stater anger minimiåldrar i sina lagstiftningar måste de göra det inom ramarna för de grundläggande principerna i konventionen. Detta gäller särskilt principen om icke-diskriminering och principen om barnets bästa. Det måste också finnas en konsekvens mellan olika åldersgränser. När det gäller åldersgränser för att delta i rättsliga och administrativa förfaranden som rör barnet uppställer barnkonventionen ingen åldersgräns. Enligt artikel 12 ska konventionsstaterna tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet och barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare. Enligt artikel 8 krävs respekt för barnets rätt att behålla sin identitet, innefattande medborgarskap, namn och släktförhållanden. I konventionen uppställs ingen åldersgräns för när barnet kan ge sitt samtycke till byte av identitet och exempelvis namnbyte.

Frågan om att få sin könsidentitet rättsligt erkänd berör bl.a. skyldigheten att respektera och tillförsäkra varje barn dess rättigheter utan åtskillnad av något slag (artikel 2), bedömningen av barnets bästa (artikel 3), barnets rätt till utveckling (artikel 6), barnets rätt att uttrycka sin mening i frågor som berör barnet samt skyldigheten att beakta barnets åsikt i förhållande till barnets ålder och mognad (artikel 12), barnets rätt till sitt privatliv (artikel 16), barnets rätt till information (artikel 17) samt

barnets rätt till bra hälsa (artikel 24). Frågan berör också föräldraansvaret (artiklarna 5 och 18.1).

4.6.3 Vissa fri och rättigheter enligt regeringsformen

Enligt 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen ska det allmänna verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt ska tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

I 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen anges att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Enligt 2 kap. 20 § första stycket 2 får dock denna frihet begränsas genom lag. Begränsningen får enligt 2 kap. 21 § ske endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och ej heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

Vidare stadgas i 2 kap. 12 § regeringsformen att lag eller annan föreskrift inte får innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande eller med hänsyn till sexuell läggning.

5 Internationella förhållanden

5.1 Länder vars lagstiftning bygger på självbestämmande

Flera länder i Europa har under de senaste åren infört lagstiftning där de medicinska och administrativa processerna för att byta kön inte längre är sammanlänkade. I de länder som berörs nedan bygger den juridiska processen på självbestämmande i stället för – som tidigare varit fallet – till exempel krav på en medicinsk diagnos eller psykologisk utredning.

Den 12 november 2020 meddelade Europeiska kommissionen en jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer 2020–2025 (COM(2020)698 final av den 12 november 2020). I strategin slår kommissionen fast målsättningen att varje hbtqi-person i EU ska vara trygg, ha lika möjligheter att fullt ut delta i samhällslivet och därigenom utveckla sin fulla potential. Därför presenteras också ett antal riktade åtgärder. En sådan är att kommissionen avser att främja erfarenhetsutbytet mellan medlemsstater när det gäller lagstiftning och processer för ändring av juridiskt kön som utgår från självbestämmande och utan åldersgränser. Kommissionen publicerade en rapport i augusti 2020, Legal gender recognition in the EU, av vilken det framgår att det är 22 av medlemsstaterna som på något sätt har ett

regelverk för ändring av det kön som framgår av officiella register. I sex länder bygger lagstiftningen på självbestämmande.

Några exempel på länder vars lagstiftning bygger på självbestämmande är Norge, Danmark, Island och Nederländerna. Dessa beskrivs närmare nedan. I Finland pågår ett arbete för att modernisera lagstiftningen och ambitionen är att anta en lagstiftning som utgår från självbestämmande under 2022.

5.1.1 Norge

Förutsättningarna för att ändra det kön som är registrerat i den norska folkbokföringen regleras i lov om endring av juridisk kjønn som trädde i kraft den 1 juli 2016.

Med juridiskt kön (juridisk kjønn) avses i lagen det kön med vilket en person är registrerad i folkeregistret. Personer som är bosatta i Norge har rätt att ändra detta om de upplever att de tillhör det andra könet och den som har fyllt 16 år kan på egen hand ansöka om ändring av det kön som är registrerat i den norska folkbokföringen. Barn mellan 6 och 16 år kan ansöka om sådan ändring tillsammans med den eller de som har föräldraansvaret för barnet. Om bara den ena av de som har föräldraansvaret medverkar till ansökan kan det registrerade könet ändå ändras, om det bedöms vara för barnets bästa. Sådana ansökningar prövas av Fylkesmannen i Oslo (till skillnad från ansökningar i övriga fall, som prövas av skattekontoret). Vad gäller barn under 6 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen kan en ansökan bifallas under förutsättning att dokumentation från hälso- och sjukvården om tillståndet läggs fram. En sådan ansökan görs av den eller de som har föräldraansvaret för barnet. Barn som är i stånd att ha egna synpunkter om det saken gäller ska informeras och ges möjlighet att uttala sig.

Enligt lagen ska det juridiska könet ligga till grund när andra lagar och föreskrifter tillämpas. I förarbetena ges som ett exempel regler om könskvotering. Däremot ska enligt lagen det kön som registrerades vid födelsen (fødselskjønnet) ligga till grund om det är nödvändigt för att kunna fastställa föräldraskap och föräldraansvar enligt barneloven. En person som ändrar sitt juridiska kön behåller rättigheter och skyldigheter som följer av faderskap, moderskap eller medmoderskap (medmorskap). Sådana regler som gäller kvinnor som föder barn, gäller på samma sätt för en person som föder barn efter att ha ändrat juridiskt kön.

Det finns inget krav på att viss tid ska passera innan ansökan kan godkännas men däremot behöver ansökan bekräftas skriftligen. En blankett skickas därför ut till sökandens folkbokföringsadress. Syftet med bekräftelsen är att undgå oseriösa ansökningar eller impulshandlingar. Med blanketten följer även en informationsskrift som sökanden ska ta del av.

När det gäller könsbekräftande vård ställs det krav på medicinsk diagnos (transseksualisme, F 64.0) för att ha rätt till den offentliga vården. Kravet på sterilisering togs bort i och med 2016 års lag. Behandlingen erbjuds vid Rikshospitalet i Oslo och omfattar bl.a. kirurgiska ingrepp i könsorganen. Den Nationella Behandlingstjänsten för Transsexualism (Nasjonal behandlingstjeneste for transseksualisme, NBTS) är det enda stället i

Norge där det erbjuds offentligt finansierad könsbekräftande behandling. NBTS kräver att personer under 18 år först hänvisas till och utreds av en lokal barn- och ungdomspsykiatrisk öppenvårdsklinik (BUP) eller en privat utövare.

Effekterna av lagen

Efter att lov om endring av juridisk kjønn trädde i kraft den 1 juli 2016 har antalet ansökningar om ändring av juridiskt kön ökat i Norge. Med den nya lagstiftningen avskaffades samtliga medicinska krav för en ändring av juridiskt kön. Det saknas officiell statistik på området, men enligt uppgift från Skattedirektoratet handlar det om ökningar från ca 30 ansökningar per år under åren 2012–2014 till 1 560 ansökningar sedan den nya lagen trädde i kraft till och med första kvartalet 2019. Av dessa har 1 186 ansökningar bekräftats. Flest ansökningar inkom initialt under det halvår som följde efter att lagen trätt i kraft 2016, nämligen 589 ansökningar. Därefter har antalet ansökningar minskat. Det norska departementet för hälsa och omsorg (Helsedirektoratet) tillsatte år 2014 en expertgrupp för att bland annat utreda frågan om villkoren för ändring av juridiskt kön. Expertgruppen rekommenderade ett avskaffande av medicinska krav för ändring av juridiskt kön och beräknade att det, som en inledande effekt, kunde förväntas en ökning av antalet ansökande.

Av de sökande har 57 procent varit personer med registrerat kön kvinna som velat ändra det till man och 43 procent med registrerat kön man som velat ändra det till kvinna. Snittåldern för personer som ansökt om ändring med kvinna som ursprungligt registrerat kön är 21,9 år och motsvarande ålder för personer med ursprungligt registrerat kön man 26,6 år.

5.1.2 Danmark

I Danmark regleras möjligheten att ändra det officiellt registrerade könet i lov om Det Centrale Personregister.

Enligt lagen ska en person som har fyllt 18 år och som upplever sig tillhöra det andra könet tilldelas ett nytt personnummer. För att så ska ske ska personen avge en skriftlig förklaring om att önskan att ändra det registrerade könet grundar sig i en upplevelse av att tillhöra det andra könet. Sökanden ska efter en reflektionsperiod om sex månader skriftligt bekräfta sin ansökan. Enligt förarbetena till lagen är tanken med reflektionsperioden att utesluta impulsiva handlingar. I augusti 2020 lanserade den danska regeringen ett initiativ med förslaget om att avskaffa reflektionsperioden. Det pågår för närvarande en översyn av denna bestämmelse. För närvarande finns det ingen möjlighet för personer under 18 år att ändra juridiskt kön i Danmark. Även denna fråga bereds för närvarande.

När det gäller könsbekräftande vård regleras förutsättningarna för kastrering i samband med könsbyte i sundhedsloven. En person kan efter ansökan få tillåtelse till kastrering som led i könsbyte, om den sökande har fått en diagnos (transseksualitet), har en bestående önskan (vedholdende ønske) om kastrering och kan förutse konsekvenserna av ett sådant ingrepp. Det är inte tillåtet med kastrering på personer som inte har fyllt 18 år. Tillåtelse till kastrering ges av Sundhedsstyrelsen. Sundhedsloven

innehåller även bestämmelser om förutsättningarna för sterilisering, men inget som är specifikt för den könsbekräftande vården.

Av den danska passförordningen (pasbekendtgørelsen) följer att de danska kommunerna kan tillåta könsbeteckningen X om en sökande som har fyllt 18 år lämnar en skriftlig försäkran om att önskemålet grundar sig på en erfarenhet av att tillhöra det andra könet, eller om personen i fråga dokumenterar att personen tidigare har tilldelats ett nytt personnummer i det danska personregistret. Det ställs inga krav på att personer som vill ha X i passet måste få en medicinsk diagnos eller byta juridiskt kön. I augusti 2020 lanserade den danska regeringen även ett initiativ med förslaget att intersexpersoner och personer som är icke-binära eller har en flytande könsidentitet, samt personer under 18 år, också kan få ett X i passet. Det pågår för närvarande en översyn av denna bestämmelse.

Effekterna av lagen

Under perioden den 1 september 2014 till den 31 augusti 2021 ansökte ca 2 000 personer om ändring av juridiskt kön i Danmark. Under samma period har 1550 av dessa fått tilldelat ett nytt personnummer.

I samband med behandlingen av lagförslaget i Folketinget avhandlades frågan om vilka rättsverkningar lagen skulle medföra för annan lagstiftning och i samhället i stort. Bland annat diskuterades frågor om värnplikt, könsuppdelade fängelser, sjukhusvistelser och omklädningsrum. Dåvarande ekonomi- och inrikesministern konstaterade i ett offentligt svar att svårigheter av aktuellt slag redan förekom i samhället och inte bör vara föremål för lagstiftning utan får lösas från fall till fall.

5.1.3 Island

Under våren 2019 antog det isländska parlamentet en lag om ändring av det registrerade könet (Act on Gender Autonomy [no. 80/2019]). Lagen innebär att alla personer över 15 år har rätt att få sin rättsliga könsidentitet ändrad utan prövning. Det införs även ett förbud mot att ställa krav på kirurgiska ingrepp, medicinering, hormonell behandling eller andra medicinska behandlingar så som psykologisk terapi för att ändra det juridiska könet. Barn under 15 år kan ansöka om ändring av det registrerade könet med samtycke från sina vårdnadshavare. Om en minderårig saknar samtycke till ansökan från vårdnadshavarna – en eller båda – kan ansökan riktas till en särskild kommitté som består av barnläkare, barnpsykolog och en jurist med särskild kännedom om barns rättigheter. Om kommittén tillstyrker den underåriges ansökan kan ändringen genomföras utan vårdnadshavarnas samtycke.

En person som vill ändra sitt registrerade kön har i samband med detta även rätt att ändra namn. Lagstiftningen innebär även att de myndigheter, organisationer eller företag som hanterar uppgifter om kön behöver erbjuda en neutral könsregistrering som ”icke-binär eller annan”. I pass och vissa officiella dokument används X som alternativ till kvinna eller man.

5.1.4 Nederländerna

Enligt den nu gällande lagstiftningen, som trädde i kraft år 2014, kan den som har fyllt 16 år genom ansökan ändra juridiskt kön. En ansökan om en ändring ska innehålla ett yttrande från en s.k. gender expert. Av yttrandet ska framgå att personen i fråga har en övertygelse om att tillhöra det andra könet än det som är registrerat sedan födelsen, förstår informationen om vilka konsekvenser en ändring av det juridiska könet för med sig, och att önskan är ihållande.

Lagstiftningen har kommit att kritiseras i den delen som avser att ett expertutlåtande måste lämnas in med en ansökan, bland annat med hänsyn till att det skulle strida mot rätten till självbestämmande och att åtgärden inte innebär ett medel för att stoppa eventuella bedrägerier. Även det faktum att personer under 16 år inte har möjlighet att ändra juridiskt kön har kritiserats. Mot denna bakgrund har ansvarig minister lagt fram ett lagförslag som gör det möjligt att ansöka om ändring av juridiskt kön utan ett expertyttrande samt möjliggör för personer under 16 år att ansöka om en ändring. Enligt förslaget måste barn under 16 år ansöka vid domstol (request a judge) för att få sitt juridiska kön ändrat. Lagförslaget är för närvarande under beredning.

5.1.5 Belgien

Enligt den nu gällande lagstiftningen, som trädde i kraft år 2018, kan den som har fyllt 16 år genom ansökan ändra juridiskt kön. Det finns inga medicinska krav för att kunna ändra juridiskt kön. Personer över 18 år behöver endast ange i ansökan att de upplever att det kön som finns registrerat i folkbokföringen inte överensstämmer med den egna upplevelsen av könsidentiteten. Därefter följer tre månaders väntetid innan ansökan slutligen godkänns. För barn som fyllt 16 år behövs vårdnadshavares medgivande och ett intyg från psykiatriker.

Sedan den nya lagstiftningen infördes har antalet ansökningar ökat. År 2018 inkom 742 ansökningar. Siffrorna för 2019 och 2020 är något lägre, med 524 ansökningar år 2019 och 414 ansökningar år 2020. Detta kan jämföras med statistiken innan lagändringen. År 2017 låg antalet ansökningar på 110, år 2016 låg antalet på 100 och år 2015 låg antalet på 81.

År 2019 avgjorde den belgiska författningsdomstolen att den nu gällande lagstiftningen på området diskriminerar icke-binära samt personer med en flytande könsidentitet. Domstolen dömde dels att ansökande borde kunna ändra sitt juridiska kön mer än en gång genom det administrativa förfarandet, dels att staten behöver införa antingen en neutral könsregistrering eller avskaffa systemet med könsregistrering i sin helhet.

6 Upphävande av könstillhörighetslagen

Utkastets förslag: Lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall ska upphävas.

Utkastets bedömning: Processen för ändring av kön i folkbokföringen bör särskiljas från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Promemoriornas förslag och bedömning (Ds 2018:11 och Ds 2018:17): Överensstämmer med utkastets förslag och bedömning.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Riksdagens ombudsmän (JO), Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Rädda Barnens Ungdomsförbund, Sveriges läkarförbund, Statens medicinsk-etiska råd (Smer), Akademiska sjukhuset, Karolinska institutet*, *Sveriges nationella nätverk för DSD* och *Västra Götalandsregionen* (dåvarande Västra Götalands läns landsting), tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det.

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsalas universitet instämmer i bedömningen att nuvarande könstillhörighetslag bör upphävas och anför att lagen inte är i överensstämmelse med statens skyldighet att skydda rätten till identitet och kroppslig integritet. *Amnesty* anför att den nuvarande prövningen av en persons könstillhörighet är en onödigt utdragen process som tar både tid och kraft från den person som i många fall redan mår dåligt, vilket tenderar att öka den psykiska ohälsan hos transpersoner och stigmatiseringen av gruppen generellt. *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)* och *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom)* ser mycket positivt på att särskilja den medicinska behandlingen vid könsdysfori från de juridiska processerna kring ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Förbunden anför att detta är ett stort steg framåt för transpersoners, och vissa intersexpersoners (den grupp som i detta utkast benämns personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen) rätt till juridiskt erkännande av sin könstillhörighet och kommer att innebära ökad hälsa och välbefinnande för trans- och intersexpersoner i Sverige.

Kvinnofronten, Sveriges kvinnolobby och Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer (Roks) avstyrker förslaget. Att den juridiska definitionen av kön inte längre ska utgå från den fysiska kroppen utan i stället utgå ifrån självidentifikation anser Sveriges kvinnolobby innebär en i grunden förändrad syn på vad kön är. Kvinnofronten framför att om juridiskt kön helt frikopplas från fysisk kropp, innebär det i praktiken även att begreppen kön och könsidentitet skulle komma att bli i stort sett omöjliga att skilja från könsnormer. Innan en lagändring kan komma ifråga måste en sådan förändring enligt Kvinnofronten utredas ordentligt i samråd med en rad myndigheter och expertis. Roks önskar ett gediget arbete för att klargöra teorier, begrepp och vetenskapsteoretiska positioneringar inom det könsteoretiska fältet liksom en mer omfattande konsekvensanalys av vad förslagen skulle innebära ur ett feministiskt perspektiv

för politik och samhälle, där förenings- och organisationslivet är en central del.

Några remissinstanser, bl.a. *Sveriges Kommuner och Regioner* (dåvarande Sveriges Kommuner och Landsting*),* avstår från att svara på grund av den korta remisstiden. Även *JO* ifrågasätter lämpligheten av den korta remisstiden.

Skälen för utkastets förslag och bedömning: Den nuvarande lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, förkortad könstillhörighetslagen, reglerar de frågor som rör fastställande av kön i folkbokföringen samt tillstånd till vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och avlägsnande av könskörtlar.

Den administrativa delen för att ändra det kön som framgår av folkbokföringen är i dag tätt sammanlänkad med den medicinska delen som avser vård och behandling. Rättsliga rådets beslutsunderlag i ärenden om fastställelse av ändrad könstillhörighet består av en medicinsk utredning. I Socialstyrelsens Rekommendationer angående utlåtanden i ärenden gällande lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall anges att Rättsliga rådet för sin bedömning behöver underlag i form av utlåtande från läkare och som regel även från psykolog samt social utredning av socionom. För att få fastställt en ny könstillhörighet krävs alltså i dag att personen i fråga genomgår medicinsk utredning för att uppfylla de villkor som ställs i könstillhörighetslagen, oavsett om personen är i behov av vård eller inte. Vidare får tillstånd till kirurgiska ingrepp eller avlägsnande av könskörtlar endast ges i samband med en ansökan om fastställelse av könstillhörighet.

I förarbetena till den nuvarande könstillhörighetslagen uttalas att sådana kirurgiska eller andra medicinska ingrepp som görs i det omedelbara syftet att ändra könstillhörigheten men utan att personen ännu har ansökt om ändrad könstillhörighet kan vara motiverade och bör tillåtas. En okontrollerad möjlighet att göra sådana ingrepp ansågs emellertid inte kunna godtas. Vidare angavs att ingreppen bör endast få ske när det finns förutsättningar för bifall till en begäran om ändrad könstillhörighet (prop. 1972:6 s. 54).

Sedan könstillhörighetslagens tillkomst 1972 har det svenska samhället genomgått stora förändringar, bl.a. vad gäller synen på könsidentitet, sexuell läggning, äktenskap och föräldraskap. Det har under senare år skett en tydlig utveckling inom såväl FN som Europarådet när det gäller lika möjligheter och rättigheter oavsett könsidentitet. En grundläggande aspekt av rätten till privatliv är uppfattningen att ingen ska tvingas genomgå medicinsk behandling eller medicinska ingrepp för att få sin könstillhörighet ändrad (se prop. 2011/12:142 s. 55–56 och prop. 2012/13:107 s. 17–18). Ett sådant synsätt stämmer också väl överens med rätten att få sin könsidentitet rättsligt erkänd på ett enkelt och transparent sätt som utgår ifrån självbestämmande. I dag ser dessutom kunskapsläget annorlunda ut och den vård som erbjuds individer ska utgå ifrån individens individuella behov och önskemål. Det synsätt som kommer till uttryck i förarbetsuttalandena från år 1972 är således inte rådande i dag.

Mot denna bakgrund föreslås i detta utkast att frågor om det kön som framgår av folkbokföringen bör separeras från kirurgiska ingrepp och annan vård och behandling, och regleras för sig. De båda delarna av processen bör alltså framöver vara helt oberoende av varandra. Eftersom

inte alla som vill ändra könet i folkbokföringen också vill genomgå kirurgiska ingrepp i könsorganen och vice versa bör det inte ställas upp några krav på medicinska ingrepp för att en person ska få ändra det kön som framgår av folkbokföringen. Det bör inte heller ställas något krav på att en person måste ansöka om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen för att få tillgång till en viss typ av vård. Det bör således vara möjligt för en person att genomgå kirurgiska ingrepp i könsorganen även om personen ännu inte har ansökt om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen – eller ens har för avsikt att göra det.

Kvinnofronten, Sveriges kvinnolobby och *Roks* lyfter frågan om normer och könsidentitet. Det ska framhållas att det är fortsatt viktigt att bekämpa könsnormer som begränsar kvinnors och mäns personliga val och utveckling. Avsikten med att särskilja processen för ändring av kön i folkbokföringen från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen är inte att förstärka de samhälleliga normerna för vad det anses innebära att vara kvinna eller man. Den nuvarande könstillhörighetslagen, vilken nu föreslås upphävas, innefattar en bestämmelse om att den som vill få fastställt att han eller hon har en annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen sedan en tid ska ha uppträtt i enlighet med denna könsidentitet. En sådan koppling mellan könsidentitet och ett visst uppträdande finns inte med i förslaget till ny lagstiftning. Det förslag som läggs fram i detta utkast innebär alltså att könsnormer ges mindre betydelse för könsidentiteten i rättsligt hänseende än vad som är fallet i dag.

Med anledning av att processen för ändring av kön i folkbokföringen föreslås särskiljas från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen ska könstillhörighetslagen upphöra att gälla. Det föreslås att två nya lagar ska ersätta könstillhörighetslagen: lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen som behandlas i avsnitt 7 och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen som behandlas i avsnitt 8.

7 En ny lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen

7.1 Behovet av en ny lag och lagens namn

Utkastets förslag: Förutsättningarna för att få genomföra sådana kirurgiska ingrepp i könsorganen som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten ska regleras i en ny lag.

Lagen ska benämnas lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Promemorians förslag (Ds 2018:11): Överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna, bl.a. *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Skatteverket, Socialstyrelsen, Statens medicinsk-etiska råd (Smer), Region Stockholm* (dåvarande Stockholms läns landsting*),*

Sveriges läkarförbund, Regnbågsläkarna, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL) och *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom)* tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det.

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) tillstyrker förslaget men anser att man i framtiden noggrant ska överväga om det är nödvändigt med en särskild lagstiftning för vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Skälen för utkastets förslag: Det är i svensk rätt ovanligt med särskilda regleringar av en viss typ av vård. Vård ges med stöd av de allmänna bestämmelserna och principerna som gäller för all hälso- och sjukvård. Det kan dock i vissa fall vara motiverat med en särskild reglering, t.ex. när det är fråga om ingrepp som kan anses vara särskilt ingripande eller som kan få särskilt allvarliga konsekvenser. I dag regleras tillstånd till vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och avlägsnande av könskörtlar i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, förkortad könstillhörighetslagen. *RFSU* anför att det bör övervägas om en särskild lag är nödvändig. I detta utkast görs bedömningen att en särskild reglering kan säkerställa att vården ges under säkra och trygga former och efter noggrant övervägande av både vårdpersonalen och den som ska erhålla vården. Kirurgiska ingrepp i könsorganen som syftar till att göra så att en persons kropp överensstämmer med personens könsidentitet får i många fall långtgående konsekvenser för den enskilde, bl.a. när det gäller fertiliteten. Ingreppen är många gånger irreversibla då den sterilitet som uppstår som en effekt inte är möjlig att återställa. Dessa omständigheter motiverar att frågor om sådana ingrepp alltjämt ska regleras i en särskild lag.

Ett annat skäl för att reglera dessa frågor i en särskild lag är att tydliggöra det vårdbehov som en viss definierad grupp av personer har. Genom att de kirurgiska ingreppen regleras i en ny lag blir förutsättningarna för att få genomföra dem tydliga och förutsebara. Det är fråga om bestämmelser som ska tillämpas för en avgränsad grupp av personer och det finns ingen annan lag där de nu aktuella bestämmelserna naturligt hör hemma. Mot denna bakgrund bör det alltså införas en ny lag.

Den nya lagen bör bara reglera den delen av den könsbekräftande vården som avser sådana kirurgiska ingrepp i könsorganen som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten. Som föreslås i promemorian bör den nya lagen benämnas lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Utkastets förslag: Den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen ska innehålla bestämmelser om sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att göra så att personens kropp ska stämma överens med könsidentiteten och som utförs i hälso- och sjukvården.

Lagen ska inte tillämpas på kirurgiska ingrepp som görs på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Utkastets bedömning: Genomförandet av kirurgiska ingrepp i könsorganen bör ske enligt de allmänna bestämmelserna för hälso- och sjukvården.

Promemorians förslag och bedömning (Ds 2018:11): Överensstämmer delvis med utkastets förslag och bedömning. I promemorian föreslås att även kirurgiska ingrepp i könsorganen som görs på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen i vissa fall ska omfattas av den nya lagen. I promemorians lagförslag anges inte att det gäller sådana kirurgiska ingrepp som utförs i hälso- och sjukvården. Promemorians lagförslag har en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det.

Flera remissinstanser, bl.a. *Karolinska Institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom), Transsammans och Rädda Barnens Ungdomsförbund* är kritiska till att kirurgiska ingrepp i könsorganen på personer med medfödd avvikelse i vissa fall ska omfattas av den nya lagen. *Sahlgrenska universitetssjukhuset* anser inte att ingrepp i könsorganen gällande personer med könsdysfori och personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ska behandlas och regleras lika i samma lag. Dessa diagnosers gemensamma nämnare är behovet av rekonstruktiv kirurgi i könsorganen, men de medicinska tillstånden och indikationerna skiljer sig åt i avsevärd utsträckning. *Västra Götalandsregionen* (dåvarande Västra Götalands läns landsting) anför att det är beklagligt att personer med vissa medfödda avvikelser i könsutvecklingen hanteras som likställt med transsexualism. Några remissinstanser, bl.a. *Region Skåne* (dåvarande Skåne läns landsting), framhåller att det är positivt att barn med medfödda avvikelser i könsutvecklingen som huvudregel föreslås få sin behandling inom ramen för den vanliga hälso- och sjukvården. Flera remissinstanser, bl.a. *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Kammarrätten i Stockholm* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet,* anför att det föreslagna tillämpningsområdet för den nya lagen är oklart. *RFSL* och *RFSL Ungdom* anför att genom att ha samma lagstiftning för unga intersexpersoner (den grupp personer som i utkastet benämns personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen) och transpersoner försämras tillgången till vård för intersexpersoner jämfört med i dag. *Karolinska Institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD* och *Svenska barnläkarföreningen* framhåller att personer med avvikelser i könsutvecklingen har

en i grunden annan situation än personer med könsdysfori och under- stryker att det föreligger en medicinsk missuppfattning i förslaget. En person med medfödd avvikelse i könsutvecklingen kommer alltid att tillhöra denna kategori, oavsett medicinsk (hormonell eller kirurgisk) behandling. Det innebär enligt dessa remissinstanser att personer med vissa medfödda avvikelser i könsutvecklingen (s.k. DSD-tillstånd) aldrig ska omfattas av det nya lagförslaget utan vårdas i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen. Några remissinstanser, bl.a. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet,* RFSL och RFSL Ungdom*,* är kritiska mot att det saknas en analys av tidiga behandlingar av ett barns könsorgan hos barn som föds med avvikelser i könsutvecklingen som strider mot de berörda barnens rättigheter och inte är medicinskt nödvändiga. Även *JO* anför att det förblir oklart vilket rättsligt skydd som kommer att erbjudas exempelvis de mindre barn som utanför lagens tillämpningsområde kan komma att bli föremål för – många gånger irreversibla – ingrepp i könsorganen.

En del remissinstanser anser att lagen bör förtydligas i vissa avseenden. *Göteborgs tingsrätt* menar att lagen bör innehålla en definition av könsidentitet för att säkerställa att även personer som identifierar sig som mellan, bortom eller med båda könskategorierna kvinna/man kan erhålla kirurgiska ingrepp i könsorganen. *Akademiska sjukhuset* önskar ett förtydligande när det gäller hysterektomi (borttagande av livmodern) och önskar att det tydligt framgår att sådana operationer omfattas av lagen. *Region Östergötland* (dåvarande Östergötlands läns landsting) konstaterar att lagtexten öppnar för att tillgängliggöra vård för personer med annan könsidentitet än man eller kvinna och efterfrågar förtydliganden i lagtexten alternativt i föreskrifter om vad som kan anses ingå i den offentligt erbjudna vården och om vad som är möjligt inom lagens gränser. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* anser att det bör vara tydligt att andra ingrepp på en persons könsorgan faller utanför lagens tillämpningsområde, såsom religiöst motiverad omskärelse på judiska och muslimska pojkar. En liknande synpunkt framförs av *Åklagarmyndigheten* som anger att det bör övervägas om det finns anledning att förtydliga hur bestämmelserna i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor ska förhålla sig till bestämmelserna i den nya lagen. *Regnbågs- läkarna* föreslår att formuleringen ”göra så att personens kropp överens- stämmer med personens könsidentitet” ändras till ”göra så att personens kropp bättre överensstämmer med personens könsidentitet”. Regnbågs- läkarna anser att den nuvarande formuleringen öppnar för en tolkning där en person skulle kunna nekas kirurgi om personen inte upplever att operationen skulle göra att kroppen helt överensstämmer med könsidentiteten, även om det skulle leda till en bättre överensstämmelse och minskat lidande.

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet rekommenderar att lagförslaget revideras för att klargöra den rättsliga statusen för all köns- bekräftande vård, inklusive bröstoperationer och andra kosmetiska behandlingar, hormonbehandlingar och eftervård, såsom fertilitetsskydd för minderåriga. Det eventuella förslaget måste också klargöra om det kommer att krävas att all vård, eller bara de använda teknikerna, är i överenstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Ett alternativ, menar fakultetsnämnden, är att det klargörs att behandling tillåts om den

är i enlighet med internationella riktlinjer och rekommendationer samt beprövad erfarenhet.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Inom lagens tillämpningsområde

Den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen bör innehålla bestämmelser om sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att göra så att personens kropp ska stämma överens med könsidentiteten och som utförs i hälso- och sjukvården.

I promemorians lagförslag anges att den nya lagen även ska innehålla bestämmelser om avlägsnande av en persons könskörtlar. Begreppet underlivskirurgi kan användas som en samlad benämning för kirurgiska ingrepp i könsorganen och avlägsnande av könskörtlar. I den nuvarande könstillhörighetslagen regleras tillstånd till kirurgiska ingrepp i könsorganen i 4 § och tillstånd till avlägsnande av könskörtlar i 4 a §. Enligt nuvarande könstillhörighetslag gäller olika förutsättningar för att få genomföra kirurgiska ingrepp i könsorganen och avlägsnande av könskörtlar. I den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen föreslås emellertid ingen skillnad på förutsättningarna för att få genomföra kirurgiska ingrepp i könsorganen och avlägsnande av könskörtlar. Med könsorgan avses de inre och yttre könsorganen (äggstockar, äggledare, livmoder och vagina respektive klitoris och blygdläppar samt testiklar, bitestiklar, sädesledare, sädesblåsor och prostata respektive penis och pung). Med könskörtlar avses äggstockar och testiklar. Begreppet könsorgan omfattar således även könskörtlar. I utkastet görs därför bedömningen att det inte finns något skäl att i den nya lagen särskilt ange att lagen även omfattar avlägsnande av könskörtlar. Genom uttrycket ”kirurgiska ingrepp i könsorganen” är det tydligt att den nya lagen omfattar både kirurgiska ingrepp enligt nuvarande 4 § könstillhörighetslag och avlägsnande av könskörtlar enligt nuvarande 4 a § könstillhörighetslagen. *Akademiska sjukhuset* önskar ett förtydligande om borttagande av livmodern är en sådan operation som omfattas av den nya lagen. Den nya lagen är som nämnts avsedd att omfatta samma typer av ingrepp som nuvarande könstillhörighetslagen omfattar, dvs. kirurgiska ingrepp i könsorganen och avlägsnande av könskörtlar. Till kvinnans könsorgan hör bl.a. livmodern (jfr prop. 2011/12:142 s. 54).

Göteborgs tingsrätt anför att lagen bör innehålla en definition av begreppet könsidentitet. Med könsidentitet avses en persons självidentifierade kön, den inre upplevelsen av att vara pojke eller man, flicka eller kvinna eller att tillhöra inget eller något annat kön. Begreppets innebörd får anses vara väl etablerad. Det finns därför inget behov av att införa en definition i lag.

Den enskildes individuella självbestämmanderätt bör vara en central utgångspunkt för den nya lagen. Denna utgångspunkt får naturligtvis inte hindra att det, liksom i alla andra sammanhang, tas vederbörlig hänsyn till de risker för komplikationer som ingreppen kan medföra i det enskilda fallet.

En person vars könsidentitet inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen, och detta medför ett psykiskt lidande eller en försämrad förmåga att fungera i vardagen, kan få diagnosen könsdysfori.

De kirurgiska ingrepp som omfattas av lagen genomförs i samband med vård vid könsdysfori. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* rekommenderar att lagförslaget revideras för att klargöra den rättsliga statusen för all könsbekräftande vård, t.ex. bröstoperationer. Liksom enligt den nuvarande könstillhörighetslagen bör dock den nya lagen begränsas till att endast omfatta kirurgiska ingrepp i könsorganen. Den nya lagen är tänkt att ge personer med könsdysfori en lagstadgad och tydlig möjlighet att få genomgå kirurgiska ingrepp i könsorganen. *Regnbågsläkarna* föreslår att formuleringen ”göra så att personens kropp överensstämmer med personens könsidentitet” bör ändras till ”göra så att personens kropp bättre överensstämmer med personens könsidentitet”. Enligt Regnbågsläkarna skulle annars en person som inte upplever att operationen medför att kroppen helt överensstämmer med könsidentiteten, riskera att nekas vård. I detta utkast delas Regnbågsläkarnas inställning om att sådana personer inte ska nekas vård. Den bedömning som görs i utkastet är att den föreslagna lydelsen av lagtexten inte utesluter sådana personer.

Enligt den nuvarande könstillhörighetslagen är en av förutsättningarna för att få genomgå underlivskirurgi att personen sedan en lång tid upplever att ”han eller hon tillhör det andra könet”. Underlivskirurgi enligt den nuvarande könstillhörighetslagen är således endast möjligt för personer vars könsidentitet är antingen man eller kvinna. Den nya lagen föreslås vara tillämplig när en person upplever att könsidentiteten och kroppen inte stämmer överens och personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet i framtiden. Lagens tillämpningsområde är således inte begränsat till dem vars könsidentitet är antingen man eller kvinna. De ingrepp som regleras i den nya lagen ska syfta till att göra så att könsorganen bättre stämmer överens med könsidentiteten. De kirurgiska ingrepp som den nya lagen omfattar syftar därmed inte nödvändigtvis till att göra könsorganen mer lika det andra könets. Det handlar i stället om att göra könsorganen mer överensstämmande med könsidentiteten. Som *Region Östergötland* konstaterar öppnar lagtexten upp för att tillgängliggöra vård för personer med annan könsidentitet än man eller kvinna. Regionen efterfrågar förtydliganden i lagtexten alternativt i föreskrifter om vad som kan anses ingå i den offentligt erbjudna vården och om vad som är möjligt inom lagens gränser. Enligt Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd från 2015 God vård av vuxna med könsdysfori ska könsbekräftande vård, inklusive underlivskirurgi, ges till alla med könsdysfori, inklusive personer var könsidentitet är varken kvinna eller man, s.k. icke-binära personer. Enligt utkastet ska kirurgiska ingrepp på samma sätt som övrig vård ges i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Det anses inte lämpligt att särskilt reglera denna fråga i lagen.

Utanför lagens tillämpningsområde

Förutsättningarna för att fastställa ändrad könstillhörighet regleras i 1 och 2 §§ i nuvarande könstillhörighetslag. Bestämmelserna i 1 § riktar sig till personer med könsdysfori och 2 § riktar sig till personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. När det gäller personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen omfattas de enligt den nuvarande lagstiftningen även i vissa fall enligt lagens 1 §. Enligt förarbetsuttalanden till könstillhörighetslagen framgår att om ett barn som konstaterats ha en

medfödd avvikelse i könsutvecklingen senare inte finner sig till rätta i det valda könet kan, om diagnosen fortfarande anses föreligga, fastställelse av ändrad könstillhörighet ske med tillämpning av 2 § könstillhörighetslagen. Vidare sägs att det även i andra fall borde vara möjligt att ansöka om fastställelse av ändrad könstillhörighet enligt 1 § (prop. 2011/12:142 s. 38).

Enligt promemorian är det mycket ovanligt att en person med medfödd avvikelse i könsutvecklingen utvecklar en könsidentitet som inte överensstämmer med det tilldelade könet vid födseln och som därefter vänder sig till vården för att ändra könstillhörighet. Rättsliga rådet har upplyst om att ansökningar om fastställande av könstillhörighet enligt 2 § könstillhörighetslagen är mycket sällsynta.

Enligt promemorians förslag ska ingrepp som görs på personer med medfödd avvikelse i könsutveckling i regel falla utanför den nya lagens tillämpningsområde. Däremot föreslås i promemorian att ingrepp på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen som görs i situationer då ”fel kön valts” i samband med födseln ska omfattas av den nya lagen. Enligt promemorian är det fråga om personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen som utvecklar en könsidentitet som inte stämmer överens med det kön som tilldelades vid födseln och/eller kroppens utseende och att det i dessa fall inte handlar om att en medfödd avvikelse i könsutvecklingen ”alltjämt kan anses föreligga”.

Många remissinstanser, bl.a. *JO* och *Kammarrätten i Stockholm*, anför att tillämpningsområdet för den nya lagen så som den föreslås i promemorian är oklart. Även i utkastet görs bedömningen att promemorians förslag gör att gränsdragningen för den nya lagens tillämpningsområde blir oklar vad gäller personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. *Karolinska Institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD* och *Svenska barnläkarföreningen* förtydligar att en person med medfödd avvikelse i könsutvecklingen alltid kommer att tillhöra denna kategori, oavsett medicinsk (hormonell eller kirurgisk) behandling. Remissinstanserna klargör således att begreppen ”att en medfödd avvikelse i könsutvecklingen alltjämt kan anses föreligga” eller ”då fel kön valts” som används i promemorian i själva verket inte används inom den medicinska professionen. I stället kommer en person som fått en diagnos som omfattas av begreppet medfödd avvikelse i könsutvecklingen alltid att tillhöra denna kategori. Det finns därmed inte skäl för att ingrepp som görs på personer med medfödd avvikelse i könsutveckling i vissa fall ska falla inom lagens tillämpningsområde.

Flera remissinstanser, bl.a. *Sahlgrenska universitetssjukhuset* och *Västra Götalandsregionen* har därutöver synpunkter på lämpligheten i att ingrepp på personer med könsdysfori och personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen regleras i samma lag. *RFSL* och *RFLS Ungdom* anför att genom att ha samma lagstiftning för unga intersexpersoner (den grupp personer som i utkastet benämns personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen) och transpersoner försämras tillgången till vård för intersexpersoner jämfört med i dag. Som remissinstanserna framhåller får den nya lagen inte försvåra tillgången till vård för personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. Med anledning av de synpunkter som anförs görs bedömningen att samtliga ingrepp på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen bör falla

utanför den nya lagens tillämpningsområde. För dessa ingrepp gäller således de allmänna bestämmelserna för hälso- och sjukvård.

Ingrepp på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen kan avse rekonstruktiva operationer av missbildningar hos nyfödda barn för vilka något kön i folkbokföringen ännu inte har hunnit fastställas eller andra ingrepp som görs på ett nyfött barn i samband med att barnet tilldelas ett kön. Det kan även röra sig om ingrepp som görs senare i en persons liv i syfte att få utseendet på könsorganen att överensstämma med det kön som personen tilldelats vid födelsen. Sådana ingrepp syftar till att skapa en bättre överensstämmelse mellan könsorganen och det kön som tilldelats i samband med ett barns födelse. Det kan röra sig om personer som inte har genomgått någon underlivskirurgi tidigare i livet, eller som har genomfört vissa kirurgiska ingrepp men inte andra. Det kan även vara fråga om ingrepp på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen som genomförs för att könsorganen bättre ska överensstämma med det andra könet än det som tilldelats vid födseln. Eftersom det inte går att utesluta att ingrepp på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen även kan göras i syfte att personens kropp ska stämma överens med personens könsidentitet bör det i lagtexten anges att den nya lagen inte ska tillämpas på ingrepp som görs på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Kirurgiska ingrepp i könsorganen som är påkallade för att häva eller förebygga sjukdom ska, liksom enligt nuvarande könstillhörighetslag, falla utanför den nya lagens tillämpningsområde. Dessa ingrepp görs i syfte att behandla, bota eller förebygga sjukdom eller skada. Det kan t.ex. röra sig om ingrepp som görs för att lindra smärta eller obehag, för att möjliggöra urinering eller samlag eller för att skapa eller bevara fertilitet. Eftersom sådana ingrepp sker i annat syfte än att personens kropp ska stämma överens med personens könsidentitet, anses i utkastet att det inte finns ett behov av att särskilt ange att dessa ingrepp faller utanför den nya lagens tillämpningsområde.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet och *Åklagarmyndigheten* anför att det bör vara tydligt att omskärelse på pojkar och könsstympning faller utanför den nya lagens tillämpningsområde. Tillämpningsområdet för den nya lagen ska bestämmas utifrån vad syftet med de kirurgiska ingreppen är. Lagen ska endast omfatta sådana kirurgiska ingrepp i könsorganen som syftar till att göra så att personens kropp överensstämmer med personens könsidentitet. I de fall ett ingrepp görs i andra syften än att få personens kropp att överensstämma med personens könsidentitet faller ingreppet utanför lagens tillämpningsområde. Frågan kräver därför inte någon särskild reglering i den nya lagen (jfr prop. 1981/81:172 s. 9). Någon sådan särskild reglering finns inte heller i den nuvarande könstillhörighetslagen.

Vid genomförandet av kirurgiska ingrepp i könsorganen gäller allmänna bestämmelser för hälso- och sjukvården

Den nya lagen föreslås reglera förutsättningarna för att få genomföra vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. När ingreppen väl genomförs gäller de allmänna bestämmelserna för hälso- och sjukvården. Även vid genomförandet av kirurgiska ingrepp som inte omfattas av den nya lagen

gäller de allmänna bestämmelserna för hälso- och sjukvård. Den nya lagen reglerar inte förutsättningar för andra åtgärder som utförs inom ramen för den könsbekräftande vården, såsom hormonbehandling, röstträning m.m. Även sådana åtgärder ska liksom i dag göras med stöd av de allmänna bestämmelserna för hälso- och sjukvård.

Som framgår av avsnitt 4.3 avses med hälso- och sjukvård enligt 2 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador, sjuktransporter och omhändertagande av avlidna (jfr 1 kap. 5 § patientlagen [2014:821]). Inom ramen för hälso- och sjukvård faller vidare åtgärder med anledning av kroppsfel och barnsbörd liksom åtgärder i samband med abort, sterilisering, transplantationer och insemination (se prop. 1981/82:97 s. 70 och 111). Likaså bör genomförande av kirurgiska ingrepp i könsorganen och annan könsbekräftande vård som t.ex. hormonbehandling utgör hälso- och sjukvård. Hälso- och sjukvården ska bedrivas så att den uppfyller kraven på en god vård, vilket bl.a. innebär att den ska vara av god kvalitet, tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet och säkerhet, bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet och vara lätt tillgänglig (5 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen, 4 kap. 1 § patientlagen och 6 kap. 1 § patientsäkerhetslagen [2010:659]). Hälso- och sjukvårdspersonalen ska utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet och en patient ska ges sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård som uppfyller dessa krav (6 kap. 1 § patientsäkerhetslagen).

Socialstyrelsen har uttalat att läkaren i sin yrkesmässiga utövning har att beakta såväl vetenskap som beprövad erfarenhet. Det ligger i sakens natur att det i vissa fall saknas beprövad erfarenhet, t.ex. då en behandlingsmetod är ny. Då kan det vetenskapliga underlaget utgöra grunden för att metoden accepteras. I andra fall kan tvärtom det vetenskapliga underlaget för en metods effektivitet vara begränsat, samtidigt som lång klinisk erfarenhet finns. I de fall som det finns särskilda anvisningar för hur viss vård ska bedrivas, t.ex. i form av föreskrifter från Socialstyrelsen, innebär kravet att dessa ska följas (prop. 1993/94:149 s. 65–66). Av Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd från 2015 God vård av vuxna med könsdysfori framgår att det saknas vetenskapligt underlag för viss underlivskirurgi, t.ex. är det vetenskapliga underlaget otillräckligt för att bedöma effekten av underlivskirurgi i samband med könsbekräftande vård. Enligt beprövad erfarenhet leder underlivskirurgin, ofta i kombination med föregående hormonbehandling, till minskad könsdysfori och förbättrad livskvalitet eftersom den ökar möjligheten att bli uppfattad i enlighet med könsidentiteten. Socialstyrelsen anser vidare att det inte går att lyfta fram någon särskild teknik framför någon annan eftersom det vetenskapliga underlaget är otillräckligt. När det gäller personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen kan nämnas att Socialstyrelsen har den 31 mars 2020 efter uppdrag tagit fram ett kunskapsstöd riktat till hälso- och sjukvårdens profession om vård och behandling vid tillstånd som påverkar könsutvecklingen (”DSD”).

RFSL, RFSL Ungdom, Transsammans, Rädda Barnens Ungdomsförbund, Göteborgs kommun och *JO* påpekar att promemorian inte innehåller en analys av hur små barn med medfödd avvikelse i könsutvecklingen skyddas från rent kosmetiska ingrepp i könsorganen som sker utan

barnet samtycke. Sådana kirurgiska ingrepp faller, i likhet med nu gällande könstillhörighetslag, utanför den nya lagens tillämpningsområde. All underlivskirurgi ska emellertid – precis som i dag – utföras i överensstämmelse med den reglering och de principer som gäller för hälso- och sjukvården, dvs. med beaktande av vetenskap och beprövad erfarenhet samt barnets bästa. Det torde innebära att medicinskt omotiverade ingrepp på små barn som inte tillåts enligt särskild lagstiftning (t.ex. enligt lagen [2001:499] om omskärelse av pojkar) är otillåtna. Frågan om kirurgiska ingrepp på barn berörs i betänkandet Transpersoner i Sverige Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92) som har remitterats och för närvarande bereds inom Regeringskansliet.

7.3 Förutsättningar för kirurgiskt ingrepp

Utkastets förslag: Ett kirurgiskt ingrepp i könsorganen ska få göras på den som har fyllt 18 år om personen

1. är folkbokförd i Sverige,
2. upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

Det ska inte krävas något tillstånd från Socialstyrelsen för att få genomgå ingreppet.

Om ett kirurgiskt ingrepp vägras, ska den som vägrar ingreppet se till att frågan skyndsamt överlämnas till Socialstyrelsen som ska pröva om personen upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten och måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

Promemorians förslag (Ds 2018:11): Överensstämmer delvis med utkastets förslag. I promemorian föreslås att den som inte har fyllt 18 år kan beviljas tillstånd till kirurgiskt ingrepp i könsorganen enligt lagen om det finns synnerliga skäl för ingreppet och att barn som har fyllt 15 år ska få ansöka om ett ingrepp utan samtycke från vårdnadshavarna. Promemorian avviker även från utkastets förslag på så sätt att det i promemorian föreslås att det är den som är ansvarig för vården som ska överlämna frågan om ett ingrepp vägras till Socialstyrelsen. Det framgår inte heller av promemorians förslag vilka förutsättningar som Socialstyrelsen ska pröva när ett kirurgiskt ingrepp vägras. Vidare saknar promemorian ett förslag om att kirurgiskt ingrepp enligt den nya lagen endast ska få göras på den som är folkbokförd i Sverige.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser, bl.a. *Socialstyrelsen, Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor (Rättsliga rådet), Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Region Stockholm* (dåvarande Stockholms läns landsting)*, Karolinska Universitetssjukhuset, Svenska barnläkarföreningen, Regnbågsläkarna, BUP Konsultenhet Karolinska Solna* och *Region Skåne* (dåvarande Skåne läns landsting)*,* tillstyrker förslaget i stort eller har inget att invända mot det.

Många remissinstanser, bl.a. *Statens medicinsk-etiska råd (Smer)*, *Svenska barnläkarföreningen*, *Karolinska universitetssjukhuset* och *Akademiska sjukhuset*, avstyrker förslaget att tillåta underlivskirurgi på personer under 18 år. Bland annat *Socialstyrelsen*, *Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor* (*Rättsliga rådet*) och *Sveriges läkarförbund* tillstyrker det förslaget.

Flera remissinstanser, bl.a. *Kammarrätten i Stockholm, Socialstyrelsen*, *Sveriges psykologförbund, Region Östergötland* (dåvarande Östergötlands läns landsting), *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom)* och *Transföreningen FPES*, har synpunkter på utformningen av kriterierna för att få genomgå underlivskirurgi. En del remissinstanser, bl.a. *Karolinska Institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD* och *Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)* efterfrågar klarhet i vem som ska ansvara för bedömningen av kriterierna.

Kammarrätten i Stockholm anser att det bör komma till uttryck i lagen att endast de som är folkbokförda i Sverige ska omfattas av den föreslagna regleringen.

Sveriges läkarförbund understryker att det alltid, även om personen är över 18 år, behöver förflyta en viss tid från begäran om kirurgiskt ingrepp i könsorganen till dess att ingreppet genomförs. Någon särskild lagreglerad betänketid anses dock sannolikt inte nödvändigt. *Statens medicinsk-etiska råd (Smer)* tillstyrker förslaget att ta bort kravet på att personen sedan en ”lång tid” upplever att ”han eller hon tillhör det andra könet”. Smer anser att det bör vara upp till vården att bestämma hur lång tid som ska krävas.

Akademiska sjukhuset saknar ett resonemang kring det ökande ansvaret som läggs på professionen och om detta kan ha negativa konsekvenser för den enskilda medarbetaren. Akademiska sjukhuset konstaterar att ansvaret för irreversibla kirurgiska ingrepp i dag ligger på en myndighet (Socialstyrelsens rättsliga råd). Därtill menar Akademiska sjukhuset att dagens krav på att en person ska ”uppträda i enlighet med det upplevda könet” (real life experience-kravet) är hjälpsamt både för patienter och team i att säkerställa antagandet att patienten även i framtiden ska komma att vilja leva i samma könsidentitet.

Region Östergötland ser positivt på att kravet på tillstånd från Socialstyrelsen tas bort men anser att det är viktigt att den nya lagen inte kringgår systemet med grundliga utredningar innan operation blir aktuellt. Regionen anför att konsekvensen av lagändringen kan bli ett minskat handlingsutrymme och beslutsmandat för den medicinska professionen då lagen kan komma att uppfattas som en rättighetslag där ett för patienten negativt besked kan överprövas. Regionen saknar en mer djupgående diskussion om konsekvenser för vården och i vilken mån förändringarna faktiskt leder till bättre utfall för patientgruppen och inte riskerar innebära att fel vård ges till fel person. Därtill anser regionen att förändringarna kan komma att innebära en större skillnad på utredning och vård mellan olika enheter i landet.

Sahlgrenska universitetssjukhuset ifrågasätter att det inte finns ett tydligare förslag till process för hur besluten ska fattas om kirurgiska ingrepp och påpekar att Rättsliga Rådet borgar i dag för enhetlighet i

besluten. Universitetssjukhuset menar att lagtexten blir oklar då det vetenskapliga kunskapsläget är otillräckligt eller helt saknas avseende könskonfirmerande genital kirurgi i samband med könsbekräftande vård. Universitetssjukhuset önskar att det tas fram en ny skrivning för hur denna nya process för beslut ska se ut, för att vägleda professionen. Universitetssjukhuset anser att det annars finns en risk för att besluten på grundval av beprövad erfarenhet kommer att fattas på olika grunder över landet, vilket resulterar i en ojämlik vård. Vidare anser Universitetssjukhuset att det är bättre att i stället ge utrymme för undantag från kravet på att en person ska uppträda i enlighet med det upplevda könet än att ta bort det helt. Universitetssjukhuset konstaterar att under åren har ett antal personer återkommit, ofta många år senare, som ångrat sin genomförda kirurgi.

Smer tillstyrker förslaget att beslut om kirurgiska ingrepp ska fattas av den som är ansvarig för vården. *Region Östergötland* understryker att vem som avses i formuleringen ”den som är ansvarig för vården” behöver specificeras ytterligare, likaså situationer när en person kan uppfattas ha vägrats vård (t.ex. om en person inte anse sig behöva genomgå utredning). *Region Västerbotten* (dåvarande Västerbottens läns landsting) anför liknande synpunkter. Regionen påtalar att det saknas en konsekvensanalys som tydligt definierar ansvaret i vårdkedjan, t.ex. huruvida det är remitterande läkare eller opererande läkare som bär ansvaret vid ångerfall. Regionen menar att det finns en fara med att lagen riskerar att stimulera omnipotenta beslutsfattande behandlare, då det till slut är den enda personlighetstypen som vågar fatta dessa beslut.

RFSL, RFSL Ungdom och *Transsammans* anför att det bör förtydligas att en patient även kan vända sig till en annan vårdgivare för att få tillgång till den vård som den behöver, i det fall vården nekas av en läkare.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Det ska inte krävas tillstånd för underlivskirurgi

I promemorian föreslås att det inte längre ska krävas tillstånd från Socialstyrelsen för underlivskirurgi. En viktig utgångspunkt för regleringen av förutsättningarna för att få genomföra vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen är att det inte får bli svårare för personer att få tillgång till underlivskirurgi än vad det är i dag. Vid införandet av den nuvarande könstillhörighetslagen år 1972 var underlivskirurgi i samband med vård av könsdysfori och medfödd avvikelse i könsutvecklingen en relativt ny företeelse. Föredragande statsrådet förutsåg att ärendena skulle bli svårbedömda varför det ansågs lämpligt att handläggningen anförtroddes ett för hela landet gemensamt organ, där kunskap och erfarenhet i ämnet kunde koncentreras (prop. 1972:6 s. 55).

Det är Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor, kallat Rättsliga rådet, som i dag beslutar om tillstånd till underlivskirurgi enligt könstillhörighetslagen (18 § förordningen [2015:284] med instruktion för Socialstyrelsen). *Sahlgrenska universitetssjukhuset* ifrågasätter att det inte finns ett tydligare förslag till process för hur besluten ska fattas om kirurgiska ingrepp och påpekar att Rättsliga rådet borgar i dag för enhetlighet i besluten. Det står klart att Rättsliga rådets tillståndsprövning har fyllt ett viktigt syfte. Tillstånds-

prövningen har säkerställt en enhetlig tillämpning av lagstiftningen och medfört en kvalitetskontroll av de utredningar som läggs till grund för bedömningen av om underlivskirurgi ska genomföras. Under de 49 år som gått sedan könstillhörighetslagens tillkomst har den nu avsedda underlivskirurgin blivit allt vanligare och det finns medicinsk praxis av en helt annan omfattning i dag. Det får numera anses vara fråga om vård som är tämligen vanligt förekommande jämfört med tidigare. Socialstyrelsen har beslutat att viss vård vid könsdysfori, däribland utredning och viss könsbekräftande kirurgi, ska utgöra nationell högspecialiserad vård och bedrivas vid tre särskilda enheter. Sammantaget gör detta att risken för att besluten på grundval av beprövad erfarenhet kommer att fattas på olika grunder över landet får anses vara liten.

Akademiska sjukhuset anför att det saknas ett resonemang kring det ökande ansvaret som läggs på professionen och om detta kan ha negativa konsekvenser för den enskilda medarbetaren. *HSAN* menar att det kräver närmare överväganden kring vilka olika medicinska kompetenser som ska vara involverade vid de aktuella bedömningarna och om vilka krav som ska kunna ställas på de bakomliggande utredningarna av könsdysfori samt om hur själva ställningstagandet ska dokumenteras. Av Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd God vård av vuxna med könsdysfori framgår att en god vård av en person med könsdysfori förutsätter ett helhetstänk och att en person som utreds för könsdysfori inledningsvis möter ett utredningsteam som ofta består av psykiater, psykolog och kurator eller socionom. I ett sådant här multidisciplinärt team samarbetar således representanter för olika yrkesgrupper. Det framgår vidare att samarbetet är en nödvändig grund för en god vård vid könsdysfori och hälso- och sjukvården behöver därför ta ställning till hur ett sådant arbete bör utformas för att kunna möta patienters fysiska, psykiska och sociala behov. Först efter att en könsidentitetsutredning har visat att en person lider av könsdysfori kan eventuell kirurgisk behandling planeras. I detta stadie sker ett samarbete mellan vanligtvis endokrinologer, plastikkirurger och gynekologer för bästa möjliga plastikkirurgiska resultat. I dag föregås ett beslut om underlivskirurgi från Rättsliga rådet av ett utlåtande från läkare, psykolog och socionom där utredningsteamets bedömning i ärendet ska framgå. Det är ytterst ovanligt att Rättsliga rådet gör någon annan bedömning av ärendena än den bedömning som gjorts av utredningsteamen. Företrädare för intresseorganisationer, den medicinska professionen, Socialstyrelsen och Rättsliga rådet har vidare uttryckt att det numera inte är påkallat vare sig av medicinska skäl eller rättssäkerhetsskäl att Rättsliga rådet beslutar om tillstånd till ingrepp som görs på vuxna personer. Mot denna bakgrund görs bedömningen att tillståndsprövningen i Rättsliga rådet i praktiken inte längre tillför något väsentligt när det gäller beslut om underlivskirurgi. Ytterst blir det den läkare som är ansvarig för utredningen av könsdysfori att ta ställning till om och när sådan kirurgi är lämplig, dvs. det blir samma förfarande som när en person som utretts för könsdysfori remitteras för annan könsbekräftande kirurgi än sådan i könsorganen. Mot denna bakgrund föreslås att det inte längre ska krävas tillstånd till ingreppen från Socialstyrelsen. Det kan däremot inte anses lämpligt att i den nya lagen närmare i detalj reglera hur hälso- och sjukvårdsverksamhet ska organiseras och bedrivas.

Kammarrätten i Stockholm anser att det bör komma till uttryck i lagen att endast de som är folkbokförda i Sverige ska omfattas av den föreslagna regleringen. I promemorian saknas överväganden om huruvida kravet i nuvarande könstillhörighetslagen om att sökanden måste vara folkbokförd i Sverige bör kvarstå även i den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. I nuläget är det oklart vilka konsekvenser ett slopande av kravet på folkbokföring som finns i den nuvarande könstillhörighetslagen skulle kunna få. Det bedöms därför att kravet på folkbokföring bör gälla även fortsättningsvis för ingrepp enligt den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Som kammarrätten framhåller ska kravet på folkbokföring komma till uttryck i den nya lagen.

Kriterier för prövning av könsidentiteten

De förutsättningar som regleras i den nuvarande könstillhörighetslagen syftar till att säkerställa att underlivskirurgi endast ges till de personer som har behov av det, att ingreppen och dess konsekvenser övervägs noga, och att risken för att personen ändrar sig i framtiden är liten. Det är lämpligt att den nya lagen utgår från förutsättningarna i nuvarande könstillhörighetslagen. Villkoren bör dock omformuleras något.

Det får anses mindre lämpligt att i lagen ange att personen ”sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet” eftersom det kan leda tankarna fel. Många remissinstanser, bl.a. *RFSU* och *Smer,* instämmer i den bedömningen. En sådan formulering kan uppfattas som att det är en förutsättning att personens könsidentitet inte stämmer med det kön som framgår av folkbokföringen, vilket ju inte alltid kommer att vara fallet. Det är personens könsidentitet i förhållande till personens kropp som ska vara vägledande. Förutsättningen bör därför i stället formuleras som att personen ”upplever att kroppen inte överensstämmer med könsidentiteten”.

I promemorian görs bedömningen att det inte är tidsenligt eller lämpligt att i lag kräva att en person ska uppträda i enlighet med den upplevda könsidentiteten. *Region Östergötland* anför att kravet bör kvarstå, men omformuleras så att det blir tydligt att det avser att personen förväntas uppträda i enlighet med sin självupplevda könsidentitet. *Akademiska sjukhuset* menar att dagens krav på att en person ska uppträda i enlighet med det upplevda könet är hjälpsamt för både patienter och team i att säkerställa antagandet att patienten även i framtiden ska komma att vilja leva i denna könsidentitet. Även *Sahlgrenska universitetssjukhuset* påpekar att promemorians förslag om att det inte ska krävas att en person ska uppträda i enlighet med den upplevda könsidentiteten, helt bortser från att det saknas erfarenhet och evidens för detta och menar att det hade varit bättre att i stället ge utrymme för undantag från kravet i vissa självklara fall. Universitetssjukhuset anför vidare att ett antal personer under åren har återkommit, ofta många år senare, och ångrat sin genomförda kirurgi. Det kan antas att en enskild individs önskan om att få genomgå könsbekräftande vård inte väcks utan att ha föregåtts av såväl långt lidande som svåra överväganden. Enligt den bedömning som görs i utkastet är det vidare svårt att sätta upp kriterier för hur en könsidentitet ska manifesteras utåt eftersom det är högst individuellt. En bedömning av om sökanden uppträder i enlighet med könsidentiteten anses därför inte lämplig

eftersom ett krav om att en person ska uppträda på ett visst sätt riskerar att påtvinga personer ett visst beteende utifrån andras upplevelse om hur ett visst kön ska uppträda.

Några remissinstanser, bl.a. *Sveriges psykologförbund, RFSL* och *RFSL Ungdom*, invänder mot det kvarvarande – om än omformulerade – kravet om att personen ”måste antas komma att leva i samma könsidentitet även i framtiden”. RFSL, RFSL Ungdom och *Transföreningen FPES* önskar att formuleringen ersätts med uttrycket ”beslutet är fast förankrat hos personen”. *Socialstyrelsen* framhåller att kriteriet bör vara att personen upplever att kroppen inte överensstämmer med könsidentiteten och att ”upplevelsen kan antas minska i framtiden om personen genomför ingrepp i könsorganen”. En liknande synpunkt framförs av *Sveriges psykologförbund* som menar att det är könsdysforin som behandlas och inte könsidentiteten och föreslår formuleringen ”att det måste antas varaktigt minska könsdysforin”. Enligt den bedömning som görs i detta utkast syftar kriteriet ”måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden” till att säkerställa att risken för att personen ändrar sig i framtiden är liten. En person måste antas fortsättningsvis vara fast etablerad i sin könsidentitet. Det är viktigt att personen inte vacklar om sin könsidentitet eftersom det kan vara fråga om irreversibla ingrepp. De formuleringar som remissinstanserna föreslår kan inte anses ge tillräcklig ledning i vad prövningen ska bestå i. En förutsättning för att en person ska få genomgå ett kirurgiskt ingrepp bör alltså vara att personen ”måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden”. *Sveriges läkarförbund* understryker att det alltid behöver förflyta en viss tid från begäran om kirurgiskt ingrepp i könsorganen till dess att ingreppet genomförs, men att någon särskild betänketid inte är nödvändig. *Smer* anför att det bör vara upp till vården att bestämma hur lång tid som ska krävas, nu när kravet på att personen sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet tas bort. I likhet med Sveriges läkarförbund anses i utkastet att någon särskild betänketid inte bör regleras i lagen. Som förbundet anför innebär dock kravet på att personen i fråga måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden i praktiken att ett kirurgiskt ingrepp inte kan bli aktuellt förrän det har förflutit en sådan tid att personens vilja får anses tillräckligt belyst. Detta bör kunna framgå av föreskrifter eller rekommendationer. Det är sedan upp till remitterande läkare att besluta om när en eventuell underlivskirurgi bör genomföras.

Kammarrätten i Stockholm anför att om en skillnad är avsedd beträffande hur kriterierna för könsidentiteten ska tillämpas i förhållande till lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bör detta komma till uttryck i lagtexten. Enligt den bedömning som görs i detta utkast finns det goda skäl till att kraven skiljer sig något vad gäller genomförandet av kirurgiska ingrepp och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Skillnaden motiveras av att det är särskilt viktigt att en person inte vacklar om sin könsidentitet när det är fråga om irreversibla ingrepp. Denna skillnad föreslås komma till uttryck i lagtexten, genom att det i lagen om ändring av det kön som framgår i folkbokföringen anges att det ”kan antas” att personen kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden medan det i lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen

anges att det ”måste antas” att personen kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden (se även avsnitt 8.3).

Några remissinstanser, bl.a. *Karolinska institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD*, *HSAN* och *MUCF* anser att det bör klargöras vem som ansvarar för utredning och bedömning i dessa fall. Liksom i dag bör en utredning inför underlivskirurgi göras i ett multidisciplinärt team (se ovan under rubriken Det ska inte krävas tillstånd till underlivskirurgi). Det bör sedan ytterst vara en uppgift för den läkare som är ansvarig för denna utredning att avgöra när underlivskirurgi kan och ska göras, i likhet med vad som gäller för övriga delar av den könsbekräftande vården. Regleringen av hälso- och sjukvården måste också präglas av en hög tillit till professionens förmåga att lösa sina uppgifter på bästa sätt för patienterna. En alltför detaljerad reglering av villkoren för att få genomföra de kirurgiska ingreppen i fråga skulle minska den medicinska professionens handlingsutrymme och beslutsmandat. En sådan reglering riskerar dessutom att bli inaktuell i takt med att kunskapsläget förändras. Några krav utöver att personen är folkbokförd i Sverige, samt upplever att kroppen inte överensstämmer med könsidentiteten och att personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden, ska därför inte ställas upp i den nya lagen.

Om kirurgiska ingrepp vägras ska frågan överlämnas till Socialstyrelsen för beslut

Enligt promemorians förslag ska den som är ansvarig för vården skyndsamt se till att frågan underställs Socialstyrelsens prövning för beslut i det fall en person nekas underlivskirurgi enligt den nya lagen. *Region Västerbotten* och *Region Östergötland* efterfrågar ett förtydligande av vad som avses med ”den som är ansvarig för vården”. Lagrådet har i sitt yttrande över lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen den 30 augusti 2018 lyft frågan vilka beslut som ska kunna överlämnas till Socialstyrelsen.

I dag är det Socialstyrelsens Rättsliga råd som beslutar i ärenden om tillstånd till kirurgi enligt den nuvarande könstillhörighetslagen. När nu frågan gällande när, och om, underlivskirurgi bör genomföras ska hanteras inom vården bör frågan ändå kunna ställas under Socialstyrelsens prövning i de fall som den enskilde nekas att genomgå kirurgi. I ett sådant fall bör således Socialstyrelsen pröva om de förutsättningar som ställs upp i lagen föreligger.

I detta utkast föreslås således att den som vägrar ett ingrepp skyndsamt ska överlämna frågan till Socialstyrelsen för att pröva om de förutsättningar som ställs upp i lagen föreligger. Förutsättningarna för underlivskirurgi utreds av ett multidisciplinärt team. Det bör ankomma på den läkare som är ansvarig för denna utredning att överlämna frågan till Socialstyrelsen i de fall en person nekas kirurgiskt ingrepp. I utkastet förtydligas att det är fråga om ett beslut att helt vägra ett ingrepp som kan överlämnas åt Socialstyrelsens prövning och inte frågor om vilket slags ingrepp som ska göras. Sådana frågor bör precis som när det gäller annan hälso- och sjukvård beslutas av professionen.

Region Östergötland anför att konsekvensen av lagändringen kan bli ett minskat handlingsutrymme och beslutsmandat för den medicinska

professionen då lagen kan komma att uppfattas som en rättighetslag där ett för patienten negativt besked kan överprövas. *RFSL, RFSL Ungdom* och *Transsammans* anser att det bör förtydligas att en patient även kan vända sig till en annan vårdgivare för att få tillgång till den vård som den behöver, i det fall vården nekas av en läkare. *Region Västerbotten* påtalar att det saknas en konsekvensanalys avseende ansvaret i vårdkedjan, t.ex. huruvida det är remitterande läkare eller opererande läkare som bär ansvaret vid ångerfall. I detta utkast konstateras att den nya lagen reglerar förutsättningarna – inte rättigheterna – för att få genomföra vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Som framgår av avsnitt 4.3 kommer respekten för patientens självbestämmande till uttryck i 4 kap. 1 § patientlagen och 6 kap. 1 § patientsäkerhetslagen. Det innebär emellertid inte att patientens rätt till självbestämmande och integritet är obegränsad. Det är t.ex. inte möjligt att låta patienten själv bestämma innehållet i och omfattningen av vården. Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård för lika villkor för hela befolkningen. Målsättningen är således även beträffande könsdysfori att den vård som bedrivs inom området ska vara enhetlig över landet. Socialstyrelsens beslut om att viss vård vid könsdysfori, däribland utredning och viss könsbekräftande kirurgi, ska utgöra nationell högspecialiserad vård och bedrivas vid tre särskilda enheter kan antas öka förutsättningarna för detta. När ingreppen väl genomförs gäller de allmänna reglerna och principerna för all hälso- och sjukvård, se avsnitt 4.3 och 7.2.

RFSL, *RFSL Ungdom* och *Transammans* är mycket negativa till att Rättsliga rådet ska vara en beslutsfattande instans. Det kan dock konstateras att Rättsliga rådet har stor erfarenhet av att pröva frågor om kirurgiska ingrepp i könsorganen. Detta talar för att Rättsliga rådet bör pröva dessa frågor.

Straffansvar

Enligt 8 § i den nuvarande könstillhörighetslagen är det straffbart att utföra underlivskirurgi på en person som inte har fått tillstånd från Socialstyrelsen. Straffansvaret är således kopplat till de fall där tillstånd inte getts. Det föreslås nu att det inte längre ska krävas tillstånd till ingreppen från Socialstyrelsen. Därmed lämpar det sig inte längre att förena regleringen med ett straffansvar.

Förutsättningar för barn

I lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen den 30 augusti 2018 föreslogs att barn som har fyllt 15 år och vill genomgå ett kirurgiskt ingrepp i könsorganen ska ges tillstånd till det av Socialstyrelsen om de förutsättningar som gäller för vuxna är uppfyllda och det finns synnerliga skäl för ingreppet. Det föreslogs vidare att en sådan ansökan får göras av barnet själv. Lagrådet konstaterar att förslaget går mycket långt i att generellt begränsa vårdnadshavarnas roll utan att det klart framgår att tillräckligt starka samhälleliga intressen finns för detta. Lagrådet ifrågasätter starkt om den valda utformningen av reglerna innebär en rimlig balans mellan vårdnadshavarnas och deras barns mänskliga rättigheter i enlighet med artikel 8 i Europakonventionen. Vidare anför Lagrådet att förslaget

framstår som svårförenligt med barnkonventionens krav på konventionsstaterna.

Den 19 september 2019 fick Socialstyrelsen i uppdrag att bedöma om den föreslagna åldersgränsen på 15 år, i de fall det finns synnerliga skäl, för att få genomgå ett kirurgiskt ingrepp i könsorganen är lämplig eller om en annan åldersgräns bör gälla. Socialstyrelsen redovisade sitt uppdrag den 31 mars 2020 i rapporten Åldersgräns för vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och socialnämndens roll vid ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. I rapporten bedömer Socialstyrelsen att det i dagsläget är mer som talar emot än som talar för att möjliggöra de aktuella kirurgiska ingreppen före 18 års ålder. Av de underlag som Socialstyrelsen har inhämtat framgår att det finns enstaka individer med ett stort lidande som riskerar att förlängas i väntan på kirurgiska ingrepp i könsorganen. Personer under 18 år kan dock få annan könsbekräftande behandling och stöd inom könsdysforivården. Socialstyrelsens bedömning utgår från dagens kunskapsläge – det saknas vetenskaplig och erfarenhetsbaserad kunskap om nytta och risker med ingreppen före 18 års ålder. Antalet unga och sårbara patienter har också ökat kraftigt i könsdysforivården de senaste åren, och det saknas kunskap om orsakerna. Socialstyrelsen bedömer därmed att det vid en sänkt åldersgräns i dagsläget skulle bli svårt att säkerställa en fördelaktig balans mellan nytta och risk, såväl för enskilda individer som på gruppnivå. Socialstyrelsen framhåller att det dock är viktigt att följa kunskapsutvecklingen, och att anpassa lagstiftningen om kunskapsläget förändras.

Mot bakgrund av Lagrådets yttrande och den bedömning Socialstyrelsen gjort föreslås inte någon lagstiftning som rör barn i detta utkast. Det föreslås alltså att åldersgränsen för att genomgå ett kirurgiskt ingrepp ska, precis som enligt den nuvarande könstillhörighetslagen, vara 18 år.

Eftersom det inte i detta utkast föreslås att barn ska kunna genomgå ett kirurgiskt ingrepp föreslås inte heller någon följdändring i steriliseringslagen (1975:580) som rör barn.

7.4 Överklagande

Utkastets förslag: Socialstyrelsens beslut enligt den nya lagen ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Promemorians förslag (Ds 2018:11): Överensstämmer i huvudsak med utkastets förslag. I promemorian föreslås att den som inte har fyllt 18 år och blivit nekad ett kirurgiskt ingrepp ska kunna överklaga Socialstyrelsens beslut.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Statens medicinsk-etiska råd (Smer)* avstyrker förslaget om att ett beslut att neka kirurgiska ingrepp i könsorganen ska kunna överprövas av domstol. Rådet ser svårigheter med att en överprövning ska göras av domstol. Dels anser rådet att kriterierna i den föreslagna lagen är för vaga för att ligga till grund för en rättssäker prövning i domstol, dels konstaterar rådet att domstolarna saknar den medicinska kompetens som

behövs för att göra de avvägningar som lagförslaget kräver. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet påtalar* att inget sägs om vilka uppgifter som ska lämnas eller om de kriterier som kommer att användas av Socialstyrelsen eller domstolar vid bedömningen av om vård felaktigt nekats. Fakultetsnämnden konstaterar att Europakonventionen kräver att beslut som fattas av myndigheter ska ske enligt lag – antingen genom tydliga lagbestämmelser eller tydlighet i beslutet. Enligt Fakultetsnämnden är den föreslagna lagen helt otillräcklig i detta hänseende och det finns ingen rättspraxis som kan ge tillräckligt skydd mot godtyckliga beslut. Även *Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet* framhåller att överklagandereglerna är otydliga i fråga om vad Socialstyrelsen respektive förvaltningsdomstolen egentligen ska pröva.

Skälen för utkastets förslag: Socialstyrelsen föreslås besluta i sådana ärenden där kirurgiska ingrepp vägras. De kirurgiska ingrepp som omfattas av den nya lagen berör individers könsidentitet och personliga integritet. Besluten kan vara av stor betydelse för personens hälsa och välbefinnande. Beslut om tillstånd till motsvarande ingrepp enligt nuvarande könstillhörighetslagen är överklagbara. Det har inte framförts tillräckliga skäl som motiverar att frångå den ordningen. Av rättssäkerhetsskäl anses i detta utkast att dessa beslut alltjämt bör kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det bör krävas prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Smer, *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsalas universitet* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet* framhåller att kriterierna i den föreslagna lagen är för vaga för att ligga till grund för en rättssäker prövning i domstol. Det kan konstateras att förutsättningarna för att få genomföra ingrepp utgår från de kriterier som i dag gäller för fastställelse av ändrad könstillhörighet enligt den nuvarande könstillhörighetslagen. I förhållande till promemorians förslag förtydligas också vilka förutsättningar som ska omfattas av Socialstyrelsens prövning. Den föreslagna förutsättningen om att personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden har funnits med som en förutsättning sedan 1972 då den nuvarande könstillhörighetslagen trädde i kraft. Det finns därför avseende denna förutsättning en sedan lång tid tillbaka tillämpad praxis. När det gäller den föreslagna förutsättningen om att personen upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten har den omformulerats något i förhållande till den förutsättning som gäller i dag om att personen sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet. De förutsättningar som ska gälla nu regleras i den nya lagen och behandlas i avsnitt 7.3. Enligt utkastets bedömning är förutsättningarna för ingrepp enligt lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen tillräckligt tydliga för en domstolsprövning.

Eftersom det i detta utkast inte föreslås att barn ska kunna genomgå aktuella kirurgiska ingrepp föreslås inte heller någon överklagandebestämmelse som rör barn.

Utkastets förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om vilket medicinskt underlag som ska ges in till Socialstyrelsen när ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen vägras samt om de förutsättningar som gäller för kirurgiska ingrepp.

Promemorians förslag (Ds 2018:11): Promemorian lämnar inte något förslag i denna del.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte över om det behövs ett bemyndigande. *Kammarrätten i Stockholm* anser att det bör övervägas om den föreslagna regleringen ska innehålla ett liknande bemyndigande som det som föreslås i lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Skälen för utkastets förslag: I promemorian föreslås inget bemyndigande i den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Som *Kammarrätten i Stockholm* påtalar kan det dock finnas skäl att överväga om regleringen ska innehålla ett bemyndigande. I utkastet föreslås att om en person nekas att genomgå underlivskirurgi, ska den som vägrar ingreppet skyndsamt se till att frågan överlämnas till Socialstyrelsen. Socialstyrelsen ska sedan överpröva om de förutsättningar som avser prövningen av könsidentiteten som ställs upp i lagen är uppfyllda. För att Socialstyrelsen ska kunna ta ställning i frågan behövs ett medicinskt underlag från hälso- och sjukvården. Det finns därför ett behov av att reglera frågan om vilket underlag som ska ges in till Socialstyrelsen i dessa situationer.

Enligt den nuvarande könstillhörighetslagen finns ett bemyndigande om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vissa av de krav för fastställelse som gäller enligt könstillhörighetslagen. I förarbetena anges att Socialstyrelsen bör med stöd av ett normgivningsbemyndigande i förordning kunna meddela föreskrifter om vissa krav för att en ansökan om fastställelse av ändrad könstillhörighet ska kunna bifallas (se prop. 2011/12:142 s. 31 ff). I den lag som nu föreslås bör det på samma sätt finnas möjlighet för Socialstyrelsen att meddela föreskrifter om förutsättningarna om att personen upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten och att personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Exempelvis kan föreskrifterna ta sikte på hur prognosen i frågan om personen kan förväntas komma att leva i könsidentiteten i framtiden ska belysas i en utredning. Även hur lång tid som ska ha förflutit innan en persons vilja att leva kvar i en könsidentitet får anses tillräckligt belyst kan vara lämpligt att reglera i föreskrifter.

7.6 Behandling av personuppgifter

Utkastets bedömning: Det behövs inte införas några bestämmelser om behandling av personuppgifter. Regleringen i EU:s dataskyddsförordning, lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och patientdatalagen bedöms vara tillräcklig.

Promemorians bedömning (Ds 2018:11): Promemorian behandlar inte frågan om det behövs införas några bestämmelser om behandling av personuppgifter.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över frågan om det behövs införas några bestämmelser om behandling av personuppgifter.

Skälen för utkastets bedömning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG, förkortad EU:s dataskyddsförordning, utgör sedan den 25 maj 2018 den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. Dataskyddsförordningen lämnar utrymme för kompletterande nationella bestämmelser med ytterligare krav eller undantag. Sådana bestämmelser finns i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, nedan förkortad dataskyddslagen. Dataskyddslagen är en övergripande lag, som reglerar bl.a. frågor om rättslig grund för behandling av personuppgifter och känsliga personuppgifter, och är subsidiär dvs. om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från dataskyddslagen, tillämpas den bestämmelsen (1 kap. 6 § dataskyddslagen).

Enligt den nuvarande könstillhörighetslagen prövar Socialstyrelsen om förutsättningar för att ändra könstillhörighet i folkbokföringen är uppfyllda. Om förutsättningarna är uppfyllda beslutar Socialstyrelsen att en person har en annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen. I samband med en ansökan om fastställelse får Socialstyrelsen även ge tillstånd till kirurgiska ingrepp i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könet. I den lag som nu föreslås behövs inget tillstånd från Socialstyrelsen för att få genomgå underlivskirurgi. Socialstyrelsen ska enligt den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen vara handläggande myndighet i ärenden då kirurgiska ingrepp vägras och frågan underställts Socialstyrelsens prövning (3 §). Vid handläggning av ärenden enligt den nya lagen kommer Socialstyrelsen, precis som när det gäller prövningen enligt den nuvarande könstillhörighetslagen, att behandla uppgifter om namn, adress, kön, personnummer, hälsouppgifter och uppgifter om andra personliga förhållanden. Socialstyrelsen ska förutom att pröva de formella kriterierna, såsom identifiering av personen, även göra en prövning av personens könsidentitet. För att kunna göra denna prövning är det nödvändigt att Socialstyrelsen får behandla personuppgifter, även känsliga personuppgifter. Detta för att Socialstyrelsen ska kunna bedöma om personen upplever att kroppen inte överensstämmer med könsidentiteten och att personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Socialstyrelsen behöver därför behandla personuppgifterna i det medicinska underlaget.

Behandlingen av personuppgifterna är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som vilar på Socialstyrelsen (6.1 c EU:s dataskyddsförordning). Behandling av personuppgifter som bl.a. avslöjar hälsa och sexuell läggning är enligt huvudregeln inte tillåten. Uppgifter om hälsa är känsliga personuppgifter. Känsliga personuppgifter får behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning. Undantag finns om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, vilket ska stå i proportion till det eftersträvade syftet, vara förenligt med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga eller särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen. Enligt artikel 9.4 får medlemsstaterna behålla eller införa ytterligare villkor, även begränsningar för behandling om uppgifter om hälsa. Av 3 kap. 3 § dataskyddslagen framgår bl.a. att känsliga personuppgifter får behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning om uppgifterna har lämnats till myndigheten och behandlingen krävs enligt lag. Samma sak gäller om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende, eller i annat fall, om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse och inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet. Vid behandling som sker enbart med stöd av paragrafens första stycke är det förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Enligt 3 kap. 10 § dataskyddslagen får personnummer och samordningsnummer behandlas utan samtycke endast när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl. Det är i dessa fall klart motiverat att Socialstyrelsen får behandla personnummer med hänsyn till att Socialstyrelsen behöver kunna identifiera den person som överprövningen berör.

I detta utkast bedöms Socialstyrelsens behandling av personuppgifter vara förenlig med bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen mot bakgrund av att behandlingen är nödvändig för att kunna utföra de uppgifter som föreslås bli Socialstyrelsens ansvar, nämligen att pröva om det finns förutsättningar för underlivskirurgi i ett fall där den enskilde nekats sådan kirurgi av hälso- och sjukvården. Behandlingen av personuppgifter bedöms även stå i proportion till det eftersträvade syftet att säkerställa att personer som nekats underlivskirurgi får en överprövning av frågan. Vidare bör det beaktas att uppgiftsbehandlingen endast kommer utföras på den enskildes egen begäran.

Precis som i dag omfattas personuppgifter som behandlas av hälso- och sjukvården vid framtagandet av ett sådant medicinskt underlag som ska ligga till grund för Socialstyrelsens prövning av patientdatalagen (2008:355).

Sammanfattningsvis bedöms att regleringen i EU:s dataskyddsförordning, dataskyddslagen och patientdatalagen är tillräcklig och att det därför inte bör införas några bestämmelser om behandling av personuppgifter i den nya lagen.

7.7 Tystnadsplikt och sekretess

Utkastets bedömning: Det bör inte införas några bestämmelser om tystnadsplikt och sekretess i den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Regleringen i offentlighets- och sekretesslagen och patientsäkerhetslagen bedöms vara tillräcklig.

Promemorians förslag (Ds 2018:11): Överensstämmer delvis med den bedömning som görs i utkastet. Promemorians lagförslag innehåller en upplysningsbestämmelse om att sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller i det allmännas verksamhet och en materiell bestämmelse om att den som har tagit befattning med ett ärende enligt denna lag inte obehörigen får röja vad han eller hon i sin verksamhet fått veta om en enskilds personliga förhållanden.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Integritetsskyddsmyndigheten* (dåvarande Datainspektionen) påpekar att det för privata vårdgivare finns bestämmelser om tystnadsplikt i 6 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659), samt att det i det fortsatta beredningsarbetet behöver utredas hur den föreslagna lagstiftningen förhåller sig till bestämmelserna om tystnadsplikt i 6 kap. patientsäkerhetslagen.

Skälen för utkastets bedömning: Enligt 25 kap. 1 § OSL gäller sekretess för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Paragrafen föreskriver ett omvänt skaderekvisit, dvs. det råder en presumtion för att sekretess ska gälla. Enligt paragrafens nuvarande lydelse gäller sekretessen inom den allmänna hälso- och sjukvården och i annan medicinsk verksamhet som avser bland annat fastställande av könstillhörighet. I detta utkast föreslås att sekretessen i stället ska gälla i verksamhet som avser vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, se förslag i avsnitt 9.4.

Integritetsskyddsmyndigheten påtalar att det bör utredas hur promemorians lagförslag förhåller sig till bestämmelserna om tystnadsplikt i 6 kap. patientsäkerhetslagen. Det kan konstateras att vid genomförandet av de kirurgiska ingreppen i fråga gäller bestämmelserna i OSL för den allmänna hälso- och sjukvården och bestämmelserna i patientsäkerhetslagen för den privata hälso- och sjukvården. Som nämns ovan regleras i 25 kap. 1 § OSL den så kallade hälso- och sjukvårdssekretessen. Enligt 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen får den som tillhör eller har tillhört hälso- och sjukvårdspersonalen inte obehörigen röja vad han eller hon i sin verksamhet har fått veta om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden.

I utkastet görs bedömningen att regleringen i OSL, innefattande de ändringar som föreslås i avsnitt 9.4 när det gäller OSL, och i avsnitt 7.2 när det gäller patientsäkerhetslagen, är tillräcklig och att det därför inte bör införas några bestämmelser om tystnadsplikt och sekretess i den nya lagen.

8 En ny lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

8.1 Behovet av en ny lag, lagens namn och lagens tillämpningsområde

Utkastets förslag: Förutsättningarna för att få ändra det kön som framgår av folkbokföringen ska regleras i en ny lag.

Lagen ska benämnas lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna, bl.a. *Skatteverket, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Diskrimineringsombudsmannen (DO)* och *Västra Götalandsregionen* (dåvarande Västra Götalands läns landsting), tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det.

Folkhälsomyndigheten är positiv till förslaget om en lag där ändringen av en persons kön som framgår av folkbokföringen utgår från den enskildes rätt att definiera sin könstillhörighet. Myndigheten anför att psykisk ohälsa och suicidalt beteende är vanligare bland transpersoner än befolkningen i övrigt och att rätten att själv definiera sin könstillhörighet är ett sätt att främja hälsa och förebygga ohälsa bland personer i gruppen. Myndigheten poängterar vikten av att följa upp konsekvenserna av lagändringarna och hälsan bland de personer som ändrar det kön som framgår av folkbokföringen. Dels då det saknas kunskap på området, dels då det är angeläget att utvärdera om de åldersgränser som föreslås är de mest lämpade med hänsyn tagen till de som berörs, särskilt barn och unga.

Förvaltningsrätten i Stockholm menar att den administrativa karaktären på ärendena talar för att bestämmelserna naturligen hör hemma i folkbokföringslagen och att skälen för att det behövs en ny lag bör utvecklas.

Flera remissinstanser, däribland *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Västra Götalandsregionen*, *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)*, *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom)*, *Transföreningen FPES* och *Transsammans* efterfrågar en vidare utredning och förändring av folkbokföringslagen för att komplettera könskategorierna med ett tredje alternativ till kön som stämmer överens med icke-binäras könsidentitet eller att det införs könsneutrala personnummer.

RFSL och *RFSL Ungdom* anför att det vore önskvärt att Skatteverket efter lagens införande årligen kunde tillhandahålla anonymiserad statistik över ansökningar och beslut avseende ändring av det kön som framgår av folkbokföringen: hur många som har ändrat kön, vid vilka åldrar personer ändrar kön, hur många som ansöker om förnyad ändring och hur många som ändrar kön från man till kvinna och tvärtom.

Skälen för utkastets förslag

Behovet av en ny lag

I detta utkast föreslås en ny lag som ska reglera förutsättningarna för att ändra det kön som framgår av folkbokföringen. I lagen bör det vidare regleras de olika krav som ska gälla beroende på om det är fråga om en ansökan om en första eller förnyad ändring av könet i folkbokföringen. *Förvaltningsrätten i Stockholm* anser att bestämmelserna i huvudsak är av administrativ art och därför bör regleras i folkbokföringslagen. Eftersom en förnyad prövning enligt lagförslaget ska föregås av en prövning av könsidentiteten, är det inte lämpligt att reglera ändring av kön i folkbokföringen i folkbokföringslagen. I utkastet görs vidare bedömningen att det är motiverat med en särskild reglering eftersom det behövs för att säkerställa att individers rätt till ändring av det kön som framgår av folkbokföringen tillgodoses.

Namnet på den nya lagen

År 2013 infördes begreppet könstillhörighet i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, förkortad könstillhörighetslagen. Begreppet ersatte uttrycket ”tillhör annat kön än det som framgår av folkbokföringen”. Könstillhörighet förekommer även i 1 kap. 5 § diskrimineringslagen (2008:567). I könstillhörighetslagen är processen att ändra könstillhörighet tätt sammanlänkad med krav på medicinsk utredning och behandling. Att få tillgång till kirurgiska ingrepp i könsorganen förutsätter att fastställelse av ny könstillhörighet har beviljats. Mot bakgrund av att begreppet könstillhörighet också avser hälso- och sjukvårdsåtgärder är begreppet mindre lämpligt att använda i den nya lagen som endast ska reglera ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Eftersom den nya lagen ska reglera förutsättningarna för att ändra det kön som framgår av folkbokföringen är det lämpligt att lagen ska benämnas lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Begreppet juridiskt kön förekommer i exempelvis samhällsdebatten, tidigare utredningar (SOU 2014:91) och även i förarbetsuttalanden (prop. 2011/12:142 s. 14 f). Begreppet förekommer dock inte i lagstiftningen och är inte ett vedertaget juridiskt begrepp. Det bör därför inte finnas med i lagens namn. Begreppet juridiskt kön förekommer däremot i detta utkast och avser då en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Lagens tillämpningsområde

Den tilltänka målgruppen för den nya lagen är enskilda som kan uppleva att könsidentiteten och det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens. Lagen ska ange de förutsättningar som gäller för att en person vars könsidentitet inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen ska få ändra det könet. Med könsidentitet avses en persons självidentifierade kön, dvs. den egna upplevelsen av att vara pojke eller man, flicka eller kvinna eller att tillhöra inget eller något annat kön. En del individer i målgruppen har sökt sig till hälso- och sjukvården för vård där exempelvis diagnosen könsdysfori kan vara aktuell. En del individer i målgruppen kan ha medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Andra i målgruppen har inte något behov av vård eller medicinsk utredning alls utan endast ett behov av att ändra det kön som framgår av folkbokföringen så att det bättre stämmer överens med könsidentiteten.

Tilldelning av nya person- eller samordningsnummer

Den nya lagen ska endast reglera möjligheten att ändra det kön som framgår av folkbokföringen, inte vilka könskategorier som framgår av folkbokföringen. Det kön som framgår av folkbokföringen genom ett personnummer eller samordningsnummer följer i stället av folkbokföringslagen. Den ändring som därmed kan göras är antingen till kvinna eller man (jfr 18 och 18 a §§ folkbokföringslagen).

Ett beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen kommer att innebära att personen ska få ett nytt personnummer eller samordningsnummer som utvisar ett annat kön än det tidigare. På samma sätt innebär ett beslut om ändrad könstillhörighet i dag att Skatteverket fastställer ett nytt personnummer för sökanden. Ändring av personnummer eller samordningsnummer bör enligt den bedömning som görs i detta utkast inte regleras i den nya lagen utan kan även i fortsättningen hanteras enligt gällande praxis inom folkbokföringsverksamheten. För en person som har fått ett nytt personnummer kommer det nya personnumret därefter att vara det personnummer som gäller för personen i folkbokföringen. Personnummer som tidigare tillhört en person kan inte återtas vid en eventuell andra ändring av det kön som framgår i folkbokföringen. Om en person beviljas en andra ändring kommer denna således att tilldelas ett tredje personnummer.

Flera remissinstanser efterfrågar en vidare utredning och förändring av folkbokföringslagen för att komplettera könskategorierna med ett tredje alternativ till kön som stämmer överens med icke-binäras könsidentitet eller att könsneutrala personnummer införs. Dessa frågor har dock inte varit möjliga att utreda inom ramen för detta lagstiftningsarbete. Precis som Folkhälsomyndigheten lyfter är det viktigt att det görs en uppföljning av konsekvenserna av lagändringarna och hälsan bland de berörda personerna. Detta gäller särskilt avseende den åldersgräns som föreslås, se avsnitt 8.2.1. Som *RFSL* och *RFSL Ungdom* anför vore det önskvärt att ta del av statistik i vissa avseenden efter lagens införande. Denna fråga ligger dock utanför detta lagstiftningsärende.

8.2 Förutsättningar för en första ändring

8.2.1 Inget krav på prövning av sökandens könsidentitet

Utkastets förslag: Den som har fyllt 12 år och som upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten kan efter ansökan hos Skatteverket få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat. Vid en första ändring ska det inte göras någon prövning av sökandens könsidentitet.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Socialstyrelsen*, *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)*, *Amnesty* och *Skolverket,* tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det.

Några remissinstanser, bl.a. *Karolinska institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD, Svenska barnläkarföreningen, BUP Konsultenhet Karolinska Solna, Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN), Riksdagens ombudsmän (JO), Hovrätten över Skåne och Blekinge, Skatteverket, Sveriges Kvinnolobby* och *Kvinnofronten* avstyrker eller uttrycker tveksamheter mot förslaget att den som har fyllt 12 år ska kunna få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat utan någon prövning av skälen till en sådan ändring. Karolinska institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD och Svenska barnläkarföreningen avråder kraftigt mot att unga från 12 års ålder ska kunna ansöka om könsbyte med föräldrars godkännande, och menar att det inte är förenligt med vetenskap och beprövad erfarenhet att ungdomar under 15 år ska ges möjlighet att byta juridiskt kön utan föregående psykiatrisk, psykologisk och medicinsk utredning. Ansökan om juridiskt könsbyte med föräldrarnas godkännande, tillsammans med en kvalificerad utredning, bör enligt dessa remissinstanser vara möjligt först vid 15 års ålder. HSAN avstyrker att vårdnadshavare ska kunna ansöka om ändring för barn mellan 12 och 15 år, då endast en formell prövning hos Skatteverket görs innan ansökan bifalls. Enligt nämndens mening är detta otillräckligt för att garantera att ändringen alltid är till barnets eller den unges bästa. JO anser att det är oklart hur man i det enskilda fallet försäkrar sig om att barnet och dess vårdnadshavare har haft ett tillräckligt underlag för sitt ställningstagande att en ändring av barnets kön i folkbokföringen skulle vara till barnets bästa.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter, Ungdom (RFSL Ungdom*), *Transsammans*, *Rädda Barnens Ungdomsförbund* och *Transföreningen FPES* tillstyrker förslaget, men hade gärna sett ett slopande av åldersgränsen alternativt att ha en liknande åldersgräns som i Norge, där barn från 6 år får byta juridiskt kön med en målsmans godkännande.

MUCF anser att förslaget om att barn med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ska kunna ändra det kön som framgår av folkbokföringen innan 12 års ålder går stick i stäv med lagens övergripande syfte, eftersom det innebär en skillnad mellan barn med medfödd intersexvariation som har en annan könsidentitet än den som framgår av folkbokföringen och andra barn som har en annan könsidentitet än den som framgår av folkbokföringen.

Skälen för utkastets förslag

En första ändring utan prövning av könsidentiteten

Utgångspunkten för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt den nya lagen ska vara individens självbestämmande. Processen för en första ändring föreslås vara enkel och transparent. Den första ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bör därför inte

underkastas någon prövning av könsidentiteten. En första ändring skall således endast innebära ett beviljande av en administrativ ändring av det kön som framgår av folkbokföringen och inte fordra något krav på medicinsk behandling och utredning. Som framgår nedan bör dock en första ändring beviljas tidigast sedan fyra månader förflutit från ansökan.

Samtidigt som ansökningsprocessen föreslås vara enkel kan det konstateras att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen inte betraktas som en åtgärd som individen kan vidta lättvindigt. Att ändra det kön som framgår av folkbokföringen innebär nämligen en rad praktiska uppgifter och administrativa utmaningar för den enskilde individen. En person som får ett nytt personnummer måste bl.a. ordna med nya identitetshandlingar och säkerställa att exempelvis privata aktörer såsom banker har tillgång till det nya personnumret men med det tidigare personnumrets kund- och kredithistorik. Vidare är det inte säkert att det är möjligt att få ut tidigare utfärdade betyg, arbetsintyg och vitsord i det nya personnumret. I Socialstyrelsens rapport från 2014 Administrativa problem för personer som bytt juridiskt kön samt i betänkandena Juridiskt kön och medicinsk könkorrigering (SOU 2014:91) och Transpersoner i Sverige – Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92) framkommer att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen och byte av personnummer är förknippat med stora administrativa utmaningar för såväl den enskilde som myndigheter och privata aktörer som använder sig av register som är uppbyggda utifrån personnummer i sin verksamhet. Den omständigheten att byte av personnummer eller samordningsnummer i sig innebär betydande administrativa arbetsinsatser och olägenheter för den enskilde torde ha en återhållande effekt på benägenheten att ansöka om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

För att den enskilde ska kunna fatta ett välgrundat beslut utifrån olika aspekter är det förstås viktigt att det finns tillgänglig information om de praktiska konsekvenserna av en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, t.ex. att det med dagens folkbokföringssystem inte är möjligt att få tillbaka det tidigare personnumret, se avsnitt 8.11. Som framgår nedan föreslås att en ändring kan beviljas först sedan fyra månader förflutit, vilket också kan bidra till att beslutet är väl genomtänkt.

Som framgår av avsnitt 8.2.3 ska en ansökan vara skriftlig. Den enskilde ska i ansökan bekräfta att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten.

Den som har fyllt 12 år ska kunna ändra det kön som framgår av folkbokföringen

I detta utkast föreslås att en första ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska vara en åtgärd av administrativ karaktär som inte kräver en prövning av könsidentiteten. Att få ändra det kön som framgår av folkbokföringen är av stor betydelse för möjligheten att kunna leva i sin könsidentitet. Det är en fråga om personlig integritet och är väsentligt för individens välmående, hälsa och utveckling. I betänkandet Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering (SOU 2014:91) görs bedömningen att möjligheten att ändra det kön som framgår av folkbokföringen så att det bättre återspeglar könsidentiteten även har stor betydelse för barns

uppväxt, hälsa, välmående och förutsättningar att delta i samhällslivet under ungdomsåren men även för resten av livet. Mot denna bakgrund finns det behov som motiverar att möjligheten att ändra det kön som framgår av folkbokföringen även bör omfatta barn.

I promemorian föreslås att möjligheten att ändra det kön som framgår av folkbokföringen ska gälla från 12 år. Några remissinstanser, bl.a. *Karolinska institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD, Svenska barnläkarföreningen* och *BUP Konsultenhet Karolinska Solna,* avstyrker förslaget om en åldersgräns på 12 år och anför att ett juridiskt könsbyte med föräldrarnas godkännande, tillsammans med en kvalificerad utredning, bör vara möjligt först vid 15 års ålder. Karolinska institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD och Svenska barnläkarföreningen menar att det inte är förenligt med vetenskap och beprövad erfarenhet att ungdomar under 15 år ska ges möjlighet att ändra juridiskt kön utan föregående psykiatrisk, psykologisk och medicinsk utredning. *BUP Konsultenhet Karolinska Solna* ser en risk med att förslaget fungerar kontraproduktivt genom att eventuellt signalera att 12-åringar i allmänhet är mer klara med processen att fritt och öppet utforska frågor som berör kön, sexualitet och identitet än vad de i allmänhet är i denna ålder då den psykosexuella utvecklingen är, och bör tillåtas vara, högst pågående. *JO* är tveksam till att den som fyllt 12 år ska kunna få en ändring utan en behovsprövning och anser att det är oklart hur man i det enskilda fallet försäkrar sig om att barnet och dess vårdnadshavare har haft ett tillräckligt underlag för sitt ställningstagande att en ändring skulle vara till barnets bästa.

Majoriteten av remissinstanser bl.a. *Barnombudsmannen*, *Socialstyrelsen*, *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)*, *Amnesty* och *Skolverket*, tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. Barnombudsmannen bedömer att förslaget är helt i linje med barnkonventionens intentioner och att det är av stor betydelse för barns uppväxt, hälsa och välmående. Flera andra remissinstanser lyfter fram att det är positivt att barn från 12 år kan ändra det kön som framgår av folkbokföringen. Bl.a. *RFSL* och *RFSL Ungdom* menar att det är mycket efterlängtat att åldersgränsen nu sänks så att unga transpersoner får större möjlighet att leva i enlighet med sin könsidentitet och kan få sin könsidentitet erkänd i officiella dokument. RFSL och RFSL Ungdom, men även bl.a. *Rädda Barnens Ungdomsförbund* och *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)*, framför dessutom att de gärna sett ett slopande av åldersgränsen alternativt en lägre åldersgräns än 12 år.

Att ändra förnamn så att det bättre stämmer överens med könsidentiteten är en åtgärd som på vissa sätt kan jämställas med en ändring av kön i folkbokföringen. Enligt lagen (2016:1013) om personnamn finns det ingen nedre åldersgräns för när det är möjligt att ändra förnamn. Det är möjligt för både vuxna och barn att byta till ett s.k. könskonträrt förnamn, dvs. ett namn som av tradition förknippas med det motsatta könet (se prop. 2015/16:180 s. 65). Frågor om förvärv och ändring av ett barns namn rör barnets personliga förhållanden och en ansökan för ett barn görs därför av barnets vårdnadshavare. Huvudregeln är dock att en ansökan för ett barn som har fyllt 12 år inte får göras utan barnets samtycke. Åldersgränsen motiveras av att det är mycket viktigt att barn som uppnått en viss mognad

kan få ett bestämmande inflytande över sitt namn (se prop. 2015/16:180 s. 71). Det bör dock beaktas att en ändring av förnamn inte har samma innebörd som en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. En ändring av det kön som framgår av folkbokföringen innebär nämligen att en ny identitetsbeteckning i form av ett personnummer eller samordningsnummer tilldelas den enskilde. Systemet med enhetliga personbeteckningar används såväl inom som utanför folkbokföringen för att undvika personförväxling och för att kommunicera sinsemellan olika aktörer. Detta sker genom det personnummer eller samordningsnummer som fastställts för den enskilde och således inte genom den enskildes förnamn. Medan en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen kräver att ett nytt personnummer eller samordningsnummer tilldelas innebär inte ett byte av förnamn att den beteckning som utgör kopplingen för identiteten ändras.

På motsvarande sätt som när det gäller byte av förnamn bör barn som har uppnått en viss mognad få ett bestämmande inflytande över det kön som framgår av folkbokföringen. Eftersom en ändring av kön i folkbokföringen rör barnets personliga förhållanden bör en ansökan för ett barn göras av barnets vårdnadshavare. Utgångspunkten är att vårdnadshavarna är de som känner barnet bäst och försöker agera utifrån sitt barns bästa. Det bör därför vara vårdnadshavarna som, tillsammans med barnet, bäst kan göra en bedömning av barnets behov av att ändra juridiskt kön i förhållande till åtgärdens konsekvenser samt hur stabil barnet är i sin könsidentitet. Vid behov kan denna bedömning göras med professionellt stöd. Det bör framhållas att avsikten med förslaget om att ge barn från 12 år möjlighet att ändra kön i folkbokföringen inte är att markera att barn i den åldern är klara med processen att utforska frågor som berör bl.a. kön. Visserligen kräver en förnyad ändring en prövning av könsidentiteten även vad gäller barn men i och med att en ändring huvudsakligen är av rent administrativ karaktär som även är reversibel bör det vara möjligt med en åldersgräns som motsvarar den där ett barn inom andra rättsområden anses ha uppnått sådan mognad att barnets åsikter bör tillmäts stor betydelse i frågor som rör barnet. Som exempel på sådana rättsområden kan nämnas adoptions- och namnärenden. Sammantaget, och med beaktande av att det är vårdnadshavare som ansöker om en ändring för ett barn, görs bedömningen i detta utkast att en åldersgräns på 12 år är väl avvägd. Det bör inte göras någon prövning av könsidentiteten vid en första ansökan när det gäller barn.

Som *JO* framför är det är angeläget att både barn och vuxna i samband med sin ansökan får nödvändig information för att kunna göra ett informerat och väl övervägt beslut om när, och om, det är lämpligt att ansöka om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Särskilt vad gäller barn bör informationen vara utformad och ges på ett barnanpassat sätt, se avsnitt 8.11. Liksom i många frågor som rör barns utveckling och behov av stöd är det viktigt att vårdnadshavare kan få information och rådgivning om hur barnet kan stöttas på bästa sätt. Det är viktigt att vårdnadshavarna vid behov har tillgång till stöd för att kunna fatta ett välinformerat beslut till barnets bästa. Enligt artikel 18 i barnkonventionen ska konventionsstaterna göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrar eller, i förekommande fall, andra vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och

70

utveckling. Dessa ska låta sig vägledas av vad som bedöms vara barnets bästa. Vidare anges i samma artikel att konventionsstaterna ska ge lämpligt stöd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran. Det är viktigt att vårdnadshavare kan få rådgivning om hur barnet kan stöttas på bästa sätt. Vårdnadshavare har en möjlighet att vända sig till hälso- och sjukvården för information och stöd i frågor som rör barnets könsidentitet. Socialnämnden ska enligt 5 kap. 1 § 1 socialtjänstlagen (2001:453) verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialtjänsten kan vid behov ge stöd till vårdnadshavare.

Sveriges kvinnolobby och *Kvinnofronten* anför att 80 procent av de barn som ifrågasätter sin könsidentitet innan puberteten kommer att vilja stanna i sitt tillskrivna kön senare i livet och att möjligheten att ändra juridiskt kön kan bli en eftergift för samhällets snäva könsroller. Det ska särskilt framhållas i utkastet att de förutfattade meningar som finns om vad det innebär att vara pojke eller flicka bör aktivt motverkas. För de barn som upplever att deras könsidentitet inte överensstämmer med det kön som framgår av folkbokföringen är det dock viktigt att det finns möjligheter att ändra det kön som framgår av folkbokföringen.

8.2.2 En första ändring ska kunna beviljas först efter fyra månader

Utkastets förslag: En första ändring ska kunna beviljas tidigast efter fyra månader. Har minst fyra månader förflutit från det att ansökan kom in till Skatteverket ska ansökan beviljas om sökanden då begär det. Om sökanden däremot inte har begärt att ärendet ska prövas inom sex månader från det att ansökan kom in till Skatteverket, har ansökan fallit.

Utkastets bedömning: Risken för att den föreslagna lagen skulle missbrukas väger inte tyngre än den enskildes självbestämmanderätt när det gäller kön i folkbokföringen. Det finns dock anledning att se över behovet av ytterligare åtgärder för att stävja risken för missbruk av den föreslagna ordningen.

Promemorians förslag och bedömning (Ds 2018:17): Överensstämmer delvis med utkastets förslag och bedömning. I promemorian görs bedömningen att den enskildes självbestämmanderätt ska ges företräde när det gäller en första ändring. Promemorian saknar ett förslag om att en första ändring ska beviljas tidigast efter att fyra månader har förflutit då sökanden begär det.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har lämnat några synpunkter om att en första ändring ska beviljas först efter fyra månader. Några remissinstanser, bl.a. *Bolagsverket* och *Svensk Försäkring*, lyfter frågor om det kan finnas en risk för att systemet missbrukas i oärliga syften. Bolagsverket noterar att det kan finnas en risk för att personer utnyttjar systemet för att på ett enkelt sätt byta personnummer flera gånger och på så sätt försvåra spårning i t.ex. verkets register över verkliga huvudmän. *Svenska Bankföreningen* påpekar att det för både kundens och bankens säkerhet är viktigt att banken kan koppla samman det gamla personnumret med det nya och att en ändring av det kön som framgår av

folkbokföringen inte får skapa ytterligare oklarheter kring identitet och identifiering i Sverige. Svensk Försäkring menar att det finns risk för att den förenklade processen utnyttjas för syften som inte varit avsedda, t.ex. bedrägerier, och uppmanar lagstiftaren att följa upp det nya regelverket så att det utnyttjas på det sätt som avsetts. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* framför att det är oklart hur samordningen av olika register, exempelvis belastningsregistret ska säkerställas. *Polismyndigheten* och *Säkerhetspolisen* har inget att invända mot den föreslagna lagen. *Upplysningscentralen* anser att lagstiftaren bör klargöra om kreditupplysningsföretagen har rätt att tillhandahålla information om det historiska personnumret i kreditupplysningar. Upplysningscentralen vill också uppmärksamma lagstiftaren på att en sådan informationspost i kreditupplysningen visar att en personnummerförändring har skett vilket även bör övervägas utifrån ett integritetsperspektiv. *Sveriges släktforskarförbund* anför att det är av avgörande betydelse att uppgifter som är länkade till det tidigare personnumret följer med när den enskilde får ett nytt personnummer, för att det ska gå att följa individen och spåra hans eller hennes anor. Förbundet understryker därför med skärpa att detta behov måste tillgodoses i den nya ordningen. *Malmö kommun* bedömer att förslaget till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen får konsekvenser för Malmö stads personnummerbaserade register och bedömer att det inte givits förutsättningar för att på ett grundligt sätt ta ställning till promemorians förslag så som hade varit önskvärt. *Västra Götalandsregionen* (dåvarande Västra Götalands läns landsting) framhåller att det är av yttersta vikt för patientsäkerheten att det klargörs hur frågan om byte av personnummer ska hanteras i journaler inom hälso- och sjukvården.

Svenska kyrkan anser att förslaget om att i samband med den första ansökan informera om att förnyade ansökningar kommer att medföra en prövning av könsidentiteten inte är en tillräcklig förutsättning för att individen ska få en god grund för sitt beslut. Frågan om ändrad könstillhörighet anses vara av sådan art att bearbetningen av den också bör innefatta en möjlighet för alla till en samtalskontakt med någon som inte bara har den administrativa kunskapen, utan också kan ge möjlighet att ge ord åt känslor och få möjlighet att ställa relevanta frågor.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Lagrådet har väckt frågan om systemet kan missbrukas

Precis som vissa remissinstanser lyfter Lagrådet i sitt över lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen den 30 augusti 2018 frågor om möjligheten att kunna koppla samman det gamla personnumret med det nya i olika register och risk för att systemet kommer att utnyttjas i oärliga syften. Lagrådet påpekar att möjligheten att ändra det kön som framgår av folkbokföringen kommer att stå öppen även för t.ex. kriminella och människor som hoppas kunna leva gömda eller undkomma borgenärer. Enligt Lagrådets mening är möjligheterna till och riskerna för missbruk inte tillräckligt väl belysta i lagrådsremissen av den 30 augusti 2018 och detta såväl vid en enda ändring som vid upprepade ändringar av en enskilds personnummer. Frågorna är av betydelse för bedömningen av om den enskildes rätt till självbestämmande väger tyngre än en eventuell risk för missbruk.

Lagrådet ställer sig frågan om den ordning som föreslås i remissen, dvs. att en prövning av könsidentiteten ska komma till stånd från och med den andra ändringen (se avsnitt 8.3), är ändamålsenligt utformad och ifrågasätter allvarligt om så är fallet.

Som *Sveriges släktforskarförbund* framhåller är det angeläget att uppgifter som är länkade till det tidigare personnumret följer med när den enskilde får ett nytt personnummer. Det kan konstateras att även frågan om den föreslagna lagen kan komma att missbrukas hänger samman med möjligheterna att följa en person som ändrar personnummer eller samordningsnummer i olika register.

När en person ändrar kön i folkbokföringen får personen ett nytt personnummer som utvisar det ändrade könet. Det är detta personnummer som fortsättningsvis gäller för personen. Skatteverket distribuerar folkbokföringsuppgifter via de elektroniska aviseringssystemen Navet och Statens personadressregister (SPAR). Navet är Skatteverkets system för distribution av folkbokföringsuppgifter till myndigheter, kommuner och regioner. Skatteverket lämnar ut folkbokföringsuppgifter till såväl privata som offentliga verksamheter via SPAR. När en person ändrar personnummer finns det tidigare personnumret kvar som en historisk uppgift och det görs en hänvisning mellan personnumren. I situationen att en person ändrar personnummer flera gånger är det dock inte möjligt att hänvisa mellan det första och det tredje personnumret, men däremot mellan det första och det andra och det andra och det tredje. Det är med andra ord inte helt enkelt att följa historiken vid upprepade personnummerändringar. En sak som komplicerar bilden för SPAR-användare är att det inte görs någon hänvisning från det nya till det gamla personnumret. Däremot görs en hänvisning från det gamla till det nya, vilket gör att det kan vara svårare för de som använder sig av SPAR att spåra historiska uppgifter än för de som använder sig av Navet. Vilka förutsättningar som användare av Navet och SPAR som tar emot aviseringar, dvs. filer att uppdatera sina register med, har att följa personer som får nya personnummer är också i stor utsträckning beroende av om de genomför uppdateringarna i sina egna system och att dessa system är uppbyggda på ett sådant sätt att de på bästa sätt kan tillvara förutsättningarna för att kunna följa en person som får nya personnummer.

Som framgår av avsnitt 4.5 ska enligt Skatteverkets rutiner en person som ändrar könstillhörighet informeras om möjligheten att få en sekretessmarkering före ändringen av personnummer. Sekretessmarkeringen följer med i aviseringen från folkbokföringen till de mottagande myndigheternas it-system och där ska motsvarande skadeprövning ske innan uppgifter eventuellt kan lämnas ut. I SPAR innebär en sekretessmarkering att merparten av uppgifter gallras bort. I princip bevaras endast uppgift om personens personnummer och datum för när personen fick sekretessmarkering. Via SPAR kan den som begär ut uppgifter, efter en sekretessmarkering inte längre få uppgifter om personens namn eller adress. Däremot kan en mottagare få del av personnummer och att det finns en skyddsmarkering. Om det finns en hänvisning i Navet från det gamla till det nya personnumret får mottagaren även del av den informationen. Ibland saknas dock en sådan hänvisning.

Nedan redovisas risker för missbruk i förhållande till myndigheter och privata aktörer. Avsnitten bygger på uppgifter som inhämtats från ett urval

av berörda myndigheter. De slutsatser som framgår nedan är de slutsatser som görs i detta utkast.

Finns det risk för att systemet missbrukas i förhållande till myndigheter …

Myndigheter aviseras ändringar från folkbokföringsdatabasen genom Navet. Navet uppdateras kontinuerligt dygnet runt allteftersom ärenden och ändringar registreras i folkbokföringsdatabasen. Som *Hovrätten över Skåne och Blekinge* är inne på är det angeläget att samordningen av olika register, t.ex. belastningsregistret, kan säkerställas. Polismyndigheten som för bl.a. belastningsregistret och misstankeregistret uppdaterar dessa register löpande och mellanlagrar personuppgifterna i Polismyndighetens persontjänst. Vid ändringar i belastningsregistret framgår de uppgifter som registrerats (t.ex. domar) både i det gamla och nya personnumret och i normala fall sker en sammankoppling. Det innebär att om en person till exempel ändrar personnummer, framgår som grund samtliga uppgifter (även tidigare personnummer och datum för ändring) för personen i ett och samma registerutdrag. Detta gäller även för det fall det gamla personnumret av integritetsskäl har raderats. Av integritetsskäl framgår dock inte uppgift om tidigare personnummer i ett utdrag som begärs av en privatperson för yrkesändamål (9 § andra stycket lagen [1998:620] om belastningsregister). Personens samtliga eventuella belastningar, såväl under det gamla som det nya personnumret framgår emellertid alltjämt även i sådana utdrag. I detta utkast görs bedömningen att risken för att en person med oärliga avsikter skulle kunna missbruka en förenklad process för att ändra juridiskt kön i syfte att t.ex. dölja tidigare belastningar framstår, mot bakgrund av hur systemen är uppbyggda, som mycket liten.

Kronofogdemyndigheten handlägger redan enligt nuvarande lagstiftning årligen ett fåtal ärenden inom området verkställighet och skuldsanering där personer fått ett nytt personnummer på grund av ändring av könstillhörighet. För att Kronofogdemyndigheten ska kunna vidta verkställighetsåtgärder krävs en exekutionstitel. En ändring av personnummer innebär inte att en persons tidigare åtaganden och förpliktelser försvinner. Det medför att exekutionstitlar, som till exempel domar och utslag i mål om betalningsföreläggande som har meddelats innan en ändring av kön i folkbokföringen, kvarstår oförändrade även efter ändringen. När myndigheten tar emot en ändringsavisering om nytt personnummer i ett ärende om verkställighet sambandsregistreras det nya och det gamla personnumret automatiskt i pågående mål. För att borgenärer i vissa fall ska kunna bevaka sin rätt, kan Kronofogdemyndigheten komma att behöva röja uppgiften om ändring av kön i folkbokföringen. Om sekretessen i något ärende skulle bedömas utgöra hinder för utlämning skulle det hindra myndighetens handläggning. Som regel bedömer Kronofogdemyndigheten dock att det sekretesskydd som personer som genomfört könsbyte kan få inte utgör något hinder mot att röja uppgiften om det nya personnumret för borgenärer. Enligt den bedömning som görs i detta utkast finns det inte med dagens tekniska system någon betydande risk för att gäldenärer undandrar sig att betala sina skulder. För andra verksamhetssystem än verkställighet gäller manuell hantering. När det gäller skuldsaneringsärenden har det framkommit att Kronofogdemyndigheten hittills

endast handlagt ärenden där gäldenären själv angett att en ändring av könstillhörighet har skett före eller under handläggningstiden. Rutinen i dessa fall är att kungörelse om inledandebeslut görs avseende både det tidigare och det nya personnumret.

Transportstyrelsen, som svarar för bl.a. vägtrafikregistret, har ett system med könsneutrala identifikationsnummer. Med detta system kan Transportstyrelsen följa och koppla ihop en persons samtliga ärenden hos myndigheten. Eftersom ett identifikationsnummer är könsneutralt, krävs inte någon förändring i systemet till följd av en ändring av personnummer.

Lantmäteriet, som svarar för fastighetsregistret, prenumererar på uppdateringar från Navet. De personuppgifter som finns i fastighetsregistret uppdateras löpande när förändringar sker. Dock maskas sekretessmarkerad information bort ur registret och är därmed inte tillgänglig. Det innebär att de uppgifter som är sekretessbelagda inte tillhandahålls till de kunder som prenumererar på uppdateringar av fastighetsinformation. Enligt uppgift från Lantmäteriet innebär det normalt inte några problem för myndigheten att en fastighetsägare ändrar personnummer, med hänsyn till hur systemen är utformade. Det skulle dock kunna innebära en viss svårighet att göra utredningar över tid om en person ändrar personnummer flera gånger, men samtidigt menar myndigheten att detta kan fungera som en varningsklocka.

Bolagsverket, som distribuerar den elektroniska tjänsten näringslivsregistret och svarar för registret över verkliga huvudmän, har ett system med viss begränsad möjlighet att söka historiska uppgifter kopplade till personnummer. I en del register, bland annat registret över verkliga huvudmän, uppdateras inte ändringar i folkbokföringen. Det beror på att de registreringar som finns i registret inte alltid är kopplade till folkbokföringen. För att en ändring ska registreras i registret över verkliga huvudmän krävs att den juridiska personen själv, i enlighet med vad som följer av lag, anmäler att någon form av ändring har skett.

Enligt utkastets bedömning torde det finnas en risk för missbruk av systemet i de fall det finns en sekretessmarkering. Detsamma gäller om en person ändrar juridiskt kön flera gånger eftersom det kan leda till svårigheter för vissa myndigheter att koppla samman en tidigare personpost med ett nytt personnummer.

… eller i förhållande till privata aktörer och enskilda …

Privata aktörer och enskilda har inte tillgång till Navet utan är i stället hänvisade till det elektroniska aviseringssystemet SPAR för uppdatering av uppgifter från folkbokföringen. Som nämns ovan görs vid en ändring av könstillhörighet i folkbokföringen ingen hänvisning från det nya personnumret till det gamla i SPAR (till skillnad från vad som gäller för Navet). Däremot finns en hänvisning från det gamla numret till det nya. Det innebär att det kan vara svårare för SPAR-användare att spåra historiska uppgifter än vad det är för Navet-användare, särskilt för de som söker i SPAR online, det vill säga användare som inte prenumererar på ändringar från SPAR (troligen främst privatpersoner och mindre företag). Som regel prenumererar större företag på ändringsaviseringar från SPAR. Företag som har en betydande del av Sveriges befolkning – minst 2,5 miljoner – i sina register kan efter beslut av SPAR-nämnden få tillstånd

till så kallad bruttoavisering. Med bruttoavisering menas elektroniskt utlämnande av uppgifter som rör hela Sveriges befolkning, dvs. uppgift om alla förändringar i folkbokföringen/SPAR för samtliga i folkbokföringen/SPAR och inte bara för dem som förekommer i företagets register. För aktörer som inte har bruttoaviseringar och som vill ha uppgifter om personer som inte sedan tidigare förekommer i de egna registren kan problem uppstå med att spåra en person som ändrat personnummer.

Kreditupplysningsföretag samlar in uppgifter om bl.a. enskilda personers ekonomiska och personliga förhållanden i syfte att göra bedömningar om kreditvärdighet. Den information som kreditupplysningsföretagen distribuerar kan vara av avgörande betydelse för enskilda, till exempel vid ansökan om banklån och köp av bostad. Upplysningscentralen är Sveriges största kreditupplysningsföretag på personsidan och täcker ca 85 procent av marknaden. Upplysningscentralen är ett av de företag som använder sig av så kallad bruttoavisering från SPAR. En ändring av personnummer medför som regel inga svårigheter för Upplysningscentralen, oavsett om en person ändrar sitt personnummer en eller flera gånger. Däremot medför en sekretessmarkering hos Skatteverket en begränsad möjlighet för Upplysningscentralen att lämna ut fullständig kreditinformation. En uppgift om sekretess från Skatteverket ser nämligen likadan ut för Upplysningscentralen oberoende av orsaken till sekretessen. Därmed behöver Upplysningscentralen utgå från att alla uppgifter beträffande personen som kan leda till att till exempel dennes adress uppdagas är hemliga. Sådana uppgifter kan gälla fastighetsinnehav, arbetsgivare etc. I dessa fall har alltså Upplysningscentralen inte möjlighet att på samma sätt som annars länka samman det tidigare personnumret med det nya för att kunna överföra kreditupplysningsinformation.

När det gäller banker är det, som *Svenska Bankföringen* är inne på, viktigt för bankens och kunders säkerhet att banken kan koppla samma det gamla personnumret med det nya. Generellt kan sägas att större banker prenumererar på ändringar från SPAR. Enligt uppgift från Svenska Bankföreningen kan spårbarheten vid ändring av personnummer betraktas som relativt god. Det är inte heller någon större skillnad i fråga om spårbarhet beroende på om en person ändrar sitt personnummer en eller flera gånger. Det saknar betydelse om en person begärt sekretessmarkering i samband med personnummerändringen eftersom det nya personnumret alltid aviseras från SPAR.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det för privata aktörer och enskilda kan vara förenat med svårigheter att spåra en person som ändrat personnummer, särskilt om det finns en sekretessmarkering. Det kan mot denna bakgrund inte uteslutas att systemet i vissa fall kan komma att missbrukas.

... eller vid utfärdande av identitetshandlingar?

Polismyndigheten ansvarar för hantering och utfärdande av pass och nationella identitetskort inom landet. Ambassader och konsulat hanterar och utfärdar pass och nationella identitetskort utomlands. Nationella identitetskort kan användas vid resa inom hela EU. När en person ändrar personnummer på grund av en ändring av könstillhörighet i folkbok-

föringen får Polismyndigheten information om personnummerbytet via Navet. Polismyndigheten får samtidigt en hänvisning till det tidigare personnumret, vilket innebär goda spårningsmöjligheter. Vad gäller pass har Polismyndigheten en automatisk rutin i passregistret vid personnummerbyte som innebär att passhandläggaren kan se en historik över ändringar av till exempel personnummer. Denna spårbarhetsfunktion gör det möjligt att vid en ny passansökan även makulera det tidigare passet. Enligt huvudregeln ska ett tidigare pass eller nationellt identitetskort ges in i samband med en ansökan om förnyelse om det inte har förkommit, förstörts eller makulerats. Det finns dock alltid en risk för att gamla, ogiltiga identitetshandlingar används i situationer där det inte görs någon kontroll mot registret, till exempel i handeln eller utomlands.

Transportstyrelsen utfärdar varje år mellan 0,5 och 1 miljon tillstånd till förare inom alla trafikslag, de flesta i form av körkort. Ett körkort blir ogiltigt bland annat om det inte har förnyats efter föreläggande eller om det har ersatts med ett annat körkort. Om ett körkort har förstörts, kommit bort eller om någon uppgift i körkortet har ändrats ska det förnyas. När en ändring i folkbokföringen (exempelvis ändrat personnummer) aviseras till Transportstyrelsen, skickas automatiskt en blankett om ansökan om förnyelse av körkort ut till personen i fråga. Det saknas dock regler för makulering av körkort i samband med att ett nytt kort utfärdas. Vid förnyelse av körkort förekommer det därför alltid en risk för att det gamla körkortet missbrukas som legitimationshandling i situationer där kontroll mot körkortsregistret inte utförs, t.ex. i handeln eller utomlands.

Skatteverket utfärdar identitetskort för folkbokförda i Sverige. Kortet kan inte användas som resehandling. Ett identitetskort ska som huvudregel återkallas om någon väsentlig uppgift som framgår av kortet är felaktig eller inte längre gäller.

Mot bakgrund av att det i dagsläget finns ett flertal olika utfärdare av identitetshandlingar i Sverige, kan det antas finnas en viss risk för att personer som ändrar personnummer kan komma över dubbla identitetshandlingar. Risken för att en person kommer över dubbla identitetshandlingar finns dock även utan den föreslagna lagstiftningen, även om det då gäller identitetshandlingar med samma personnummer. Risken för att lagförslaget skulle föra med sig ett större antal ogiltiga identitetshandlingar än vad som förekommer i dag får anses vara liten.

Den enskildes rätt till självbestämmande väger tyngre än risken för missbruk

Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen berör flera samhälleliga intressen. Som Lagrådet framhåller i yttrandet över lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen är frågan om systemet kan missbrukas av betydelse för bedömningen av om den enskildes rätt till självbestämmande väger tyngre än en eventuell risk för missbruk. En process som gör det enklare att ändra personnummer kan, som framgår ovan, till viss del göra det möjligt för personer med oärliga syften att missbruka systemet. Den risken kan dock inte anses väga tyngre än den enskildes rätt till självbestämmande. Nedan föreslås att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska beviljas tidigast efter att fyra månader har förflutit

och då först sedan sökanden begär det. Vidare föreslås nedan att en andra ändring ska kräva en prövning av könsidentiteten (se avsnitt 8.3). Därutöver finns behov av att överväga ytterligare åtgärder för att förebygga missbruk. Det kan vidare finnas anledning att i ett senare skede utvärdera lagens tillämpning.

Upplysningscentralen anser att det bör klargöras om kreditupplysningsföretagen har rätt att tillhandahålla information om det historiska personnumret i kreditupplysningar. *Malmö kommun* bedömer att lagförslaget får konsekvenser för Malmö stads personnummerbaserade register. *Västra Götalandsregionen* framhåller att det är av yttersta vikt för patientsäkerheten att det klargörs hur frågan om byte av personnummer ska hanteras i journaler inom hälso- och sjukvården. I detta avseende kan det konstateras att den nya lagen inte bör reglera hur personnummer ska hanteras i folkbokföringen, patientjournaler eller i andra register. Inte heller hur personnummer lämnas ut till myndigheter och andra aktörer bör regleras i den nya lagen. Det följer i stället av andra regelverk för respektive område.

En första ändring ska kunna beviljas tidigast efter fyra månader

Den bedömning som görs i detta utkast är således att det finns en viss risk för att systemet missbrukas, men att den risken inte kan anses väga tyngre än rätten till självbestämmande när det gäller det kön som framgår av folkbokföringen. Mot bakgrund av att det i och för sig finns en viss risk för att systemet i en del avseenden skulle kunna missbrukas föreslås att en första ansökan ska kunna beviljas först sedan viss tid förflutit och den enskilde återkommer med en begäran om att ansökan ska beviljas. För personer med en annan avsikt än den avsedda skulle den omständigheten att en ansökan inte kan beviljas omedelbart, utan först efter viss tid, kräva planering och framförhållning vilket rimligen bör innebära en viss spärr mot att systemet missbrukas. Dessutom bidrar en sådan ansökningsprocess till att den enskilde fattar ett välgrundat beslut. Mot denna bakgrund bör en första ansökan kunna beviljas först sedan en viss tid förflutit. Fyra månader bedöms vara en tillräcklig tid för att minimera risken för missbruk samtidigt som den ur ett rättighetsperspektiv inte är så lång att den kan anses utgöra ett administrativt hinder. När minst fyra månader har löpt bör alltså en ansökan beviljas om sökanden då begär det. En sådan begäran till Skatteverket bör göras skriftligen. Om sökanden däremot inte har begärt att ärendet ska prövas inom sex månader från det att ansökan kom in till Skatteverket, har ansökan fallit.

Svenska kyrkan menar att en information om att förnyade ansökningar kommer att innebära en prövning av könsidentiteten inte är en tillräcklig förutsättning för att individen ska få en god grund för sitt beslut. I stället anser Svenska kyrkan att frågan om ändrad könstillhörighet bör innefatta en möjlighet för alla till en samtalskontakt. Eftersom utgångspunkten för den föreslagna lagen ska vara individens självbestämmande och att en första ändring föreslås vara enkel och transparent bör det dock inte ställas upp något krav på att den enskilde måste ha en föregående kontakt med exempelvis vården.

Genom förslaget kommer var och en ha möjlighet att få ett nytt personnummer. Som framgår av Lagrådets yttrande över lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen kan det finnas många skäl till att en person kan vilja få till stånd en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen i syfte att erhålla ett nytt personnummer. Risk kan kvarstå för att denna möjlighet kommer att utnyttjas av kriminella personer och människor som hoppas kunna undkomma borgenärer. Kontrollnivån vid tilldelning av nya personnummer och samordningsnummer får därför inte vara satt för låg. En bristande initial kontroll riskerar annars att resultera i att nya identitetsbeteckningar tilldelas på felaktiga grunder och möjliggör att folkbokföringsuppgifter används som brottsverktyg. Personers rätt till självbestämmande är en grundläggande utgångspunkt samtidigt som det behöver balanseras mot intresset av att bevara stabiliteten i systemet för personnummer och samordningsnummer. Det kan därför finnas anledning att se över möjligheten att vidta ytterligare åtgärder för att motverka den risk för missbruk som förslaget ger upphov till. Därför görs också bedömningen att det kan finnas anledning att återkomma med sådana förslag.

8.2.3 Särskilt om ansökan

Utkastets förslag: En ansökan ska göras skriftligen.
Ansökan ska lämnas vid personlig inställelse hos Skatteverket.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Promemorian saknar förslag om att ansökan som huvudregel ska vara skriftlig och att ansökan ska lämnas vid personlig inställelse.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har kommenterat frågan om ansökan ska vara skriftlig eller om det bör krävas personlig inställelse..

Skälen för utkastets förslag: Det bör regleras i lagen att ansökan ska vara skriftlig och att ansökan ska lämnas vid personlig inställelse.

I 23 § andra stycket folkbokföringslagen (1991:481) finns en möjlighet för Skatteverket att begära att en anmälan, ansökan eller uppgift ska lämnas vid personlig inställelse.

När det gäller tilldelning av samordningsnummer på ansökan av en enskild krävs personlig inställelse hos Skatteverket där den enskilde ska styrka sin identitet, 18 a § folkbokföringslagen.

Den första ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bör vara av rent administrativ karaktär, dvs. utan någon utredning av könsidentiteten. Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen innebär att sökanden tilldelas ett nytt personnummer. Det är därför viktigt att Skatteverket har möjlighet att utföra en säker identitetskontroll för att säkerställa att det är samma person som ger in en ansökan om ändring av kön i folkbokföringen som ansökan gäller. Att sökanden inställer sig personligen möjliggör för Skatteverket att göra en sådan kontroll av identiteten. Ett krav på personlig inställelse kan innebära olägenheter för den enskilde. Vid en personlig inställelse ökar dock

förutsättningarna att fastställa sökandens identitet och därmed förhindra att ett nytt personnummer tilldelas en person som nyttjar reglerna i annat syfte än det avsedda. Personlig inställelse är därmed av väsentlig betydelse för en riktig folkbokföring. Det eventuella besvär ett personligt besök kan innebära för en enskild väger inte över fördelarna med en säker identitetskontroll som bidrar till att stärka kvaliteten av de uppgifter som registreras i folkbokföringen.

Vid en första ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen är det därmed rimligt att kräva att ansökan lämnas vid ett personligt besök för att upprätthålla kravet på en erforderlig identitetskontroll.

Utkastets förslag: Den som har fyllt 12 år och som tidigare har beviljats ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska efter skriftlig ansökan hos Socialstyrelsen beviljas ändring på nytt om sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer i huvudsak med utkastets förslag. Promemorian saknar ett förslag om att ansökan ska vara skriftlig.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna, bl.a. *Socialstyrelsen, Barnombudsmannen* och *Västra Götalandsregionen* (dåvarande Västra Götalands läns landsting), tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det.

Några remissinstanser, däribland *Rädda Barnens Ungdomsförbund, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)*, *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom)* och *Transsammans,* anser att det är olyckligt att det ska krävas en medicinsk prövning för att få ändra juridiskt kön ytterligare en gång. Rädda Barnens Ungdomsförbund menar att regleringen går emot syftet med lagen. RFSL och RFSL Ungdom ser dock positivt på att förslaget innebär en lättare prövning i fallet med förnyad ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, jämfört med prövningen inför ingrepp i könsorganen.

Några remissinstanser, bl.a. *RFSL, RFSL Ungdom* och *Transsammans*, föreslår att kravet för att få ändra juridiskt kön ytterligare en gång formuleras på ett annat sätt.

RFSL, RFSL Ungdom, RFSU och *Transsammans* menar att det är positivt att fler instanser än könsutredningsteam, såsom en psykolog eller skolkurator, har möjlighet att utfärda intyg. *Karolinska institutet* och *Sveriges nationella nätverk för DSD* menar å sin sida att samtalskontakt, skolkurator och ungdomshälsan, även om de är knutna till landstinget, inte kan anses vara tillräckligt kvalificerade kontakter för att göra bedömningar av om en persons önskan om ändring av könstillhörighet är varaktig. Karolinska institutet och Sveriges nationella nätverk för DSD, liksom *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* och *Region Östergötland* (dåvarande Östergötlands läns landsting), ser vidare svårigheter i hur bedömningen av de uppställda kriterierna ska gå till. Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet anför att den föreslagna lagen inte ger någon egentlig ledning för hur Skatteverket, Socialstyrelsen eller hälso- och sjukvårdspersonal kommer att avgöra om kriterierna är uppfyllda för att en ändring av kön ska få ske.

Några remissinstanser, bl.a. *RFSL, RFSL Ungdom, Myndigheten för civilsamhällesfrågor (MUCF)* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, ifrågasätter förslaget om att samma krav vid en förnyad ändring ska gälla även för personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. RFSL, RFSL Ungdom och *Transsammans* menar att

det i vissa fall blir svårare än idag att byta juridiskt kön för intersexpersoner som är 12 år eller äldre

Skälen för utkastets förslag

En förnyad ändring bör kräva en prövning av könsidentiteten

Utgångspunkten för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt den nya lagen ska vara individens självbestämmande. Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen berör dock flera samhälleliga intressen. När en person ändrar det kön som framgår av folkbokföringen och får sitt personnummer ändrat gäller i fortsättningen det nya personnumret för personen. Det tidigare personnumret finns kvar som en historisk uppgift (hänvisningspersonnummer). Det tidigare personnumret är dock genom bytet förbrukat och kan inte tilldelas någon annan eller samma person igen om denna skulle vilja göra en ny ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Med dagens tekniska system för folkbokföringen finns det inte någon direkt koppling mellan samtliga personnummer vid upprepade personnummerbyten, utan dessa måste spåras i en kedja. Myndigheter och andra aktörer som använder sig av folkbokföringsuppgifter har olika förutsättningar att följa historiken vid personnummerförändringar. Särskilt upprepade personnummerändringar kan innebära allvarliga olägenheter för användare av folkbokföringsuppgifter eftersom det kan få till följd att personer kan finnas med dubbla identiteter i det interna registret. I avsnitt 8.2.2 konstateras att en lag som bygger på självbestämmande när det gäller ändring av kön i folkbokföringen öppnar upp för en viss risk för missbruk och att ytterligare åtgärder kan bli nödvändiga för att motverka denna risk.

I promemorian föreslås, framför allt mot bakgrund av risken för missbruk, att en andra ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska kräva en prövning av könsidentiteten. *Rädda Barnens Ungdomsförbund*, *RFSL*, *RFSL Ungdom* och *Transsammans* anser att det är olyckligt att en sådan prövning ska krävas. Vid sidan av en viss risk för missbruk innebär dock ett byte av personnummer med dagens system även stora administrativa arbetsinsatser för såväl den enskilda individen som för Skatteverket och andra samhällsaktörer som är beroende av ändringsaviseringar från folkbokföringen. Det finns vidare ett intresse av att identitetsuppgifter i folkbokföringen präglas av stabilitet. Av dessa skäl är det motiverat att försöka avgränsa möjligheten att ändra det kön som framgår av folkbokföringen till just den gruppen som har behov av en ändring.

Det skulle vara orimligt att tvinga en person att kvarstå i det kön som framgår av folkbokföringen av den anledningen att personen redan har ansökt och beviljats en ändring. Att reglera i lag antalet gånger en individ ska få ändra det kön som framgår av folkbokföringen är därför ingen lämplig ordning. I stället föreslås, jämte att en första ansökan ska beviljas först sedan fyra månader förflutit (se avsnitt 8.2.2), att en ändring på nytt ska föregås av en prövning av könsidentiteten. Ett krav på en prövning av könsidentiteten för att ändra det kön som framgår av folkbokföringen på nytt kan även tillgodose behovet av att fånga upp individer som kan behöva stöd i frågor och tankar kring sin könsidentitet. Det kan vara fråga om en annan problematik hos den sökande än den som handlar om

könsidentiteten. Det är angeläget att individer som har fortsatta funderingar kring frågor om könsidentitet och det kön som framgår av folkbokföringen fångas upp för att vid behov kunna erbjudas adekvat stöd i sin fortsatta process. För att beviljas ändring av det kön som framgår av folkbokföringen på nytt bör det således krävas att en ändring är i överensstämmelse med könsidentiteten.

Några remissinstanser har synpunkter på att förslaget omfattar den grupp personer som i detta utkast benämns personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. *RFSL, RFSL Ungdom* och *Transsammans* anför att det i vissa fall blir svårare än i dag att byta juridiskt kön för de intersexpersoner som är över 12 år, främst i de fall där en ändring redan gjorts. Föreningarna menar att en dokumenterad intersexvariation borde vara underlag nog för att få möjlighet att göra upprepade ändringar. Även *MUCF* och *RFSU* anser att personer med intersexvariationer bör vara undantagna den föreslagna ordningen. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* anser att om ett barn efter föräldrarnas ansökan har fått det kön som framgår av folkbokföringen ändrat innan det fyllt 12 år och föräldrarna valde fel borde inte barnet utsättas för en högre tröskel på grund av föräldrarnas misstag.

Det kan konstateras att i förhållande till den nuvarande regleringen innebär den föreslagna lagen ett underlättande för personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen att ändra det kön som framgår av folkbokföringen, både vad gäller en första ändring och förnyade ändringar. Till skillnad från vad som gäller enligt nuvarande i 1 § första stycket 1 och 2 könstillhörighetslagen ställs i den föreslagna lagen inget krav på att personen sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet eller att personen sedan en tid uppträder i enlighet med denna könsidentitet. Även i förhållande till nuvarande 2 § första stycket 2 b könstillhörighetslagen innebär den föreslagna lagen ett underlättande då det inte ställs något krav på att ändringen av könstillhörigheten ska vara mest förenlig med sökandens kroppsliga tillstånd. Därtill gör de skäl som motiverar en behovsprövning vid förnyade ändringar sig gällande även för personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Vårdnadshavarna är de som förutsätts ha bäst förmåga att utöva omsorg och vårdnad av ett barn. Samtidigt ska barnet ges inflytande i beslut som rör barnets person, i takt med barnets ålder och mognad. Det finns mot denna bakgrund inte heller skäl att särbehandla de fall där en första ändring gjorts av barnets vårdnadshavare.

Vad ska gälla för den som tidigare fått ett beslut om ändrad könstillhörighet enligt den nuvarande könstillhörighetslagen?

Den som redan har fått ett beslut om ändrad könstillhörighet enligt nuvarande könstillhörighetslag måste vid en ansökan om en förnyad ändring av det kön som framgår av folkbokföringen genomgå den prövning av könsidentiteten som krävs för att få ändring på nytt. Samma sak gäller om en första ändring av könet i folkbokföringen har skett genom erkännande av en dom eller ett beslut som har meddelats av en utländsk domstol eller myndighet och som har fått laga kraft. Som framgår ovan saknas det skäl att i lag reglera antalet gånger en individ kan få ändra det kön som framgår av folkbokföringen.

En ansökan om förnyad ändring föreslås bifallas om sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Uttrycket ”upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten” omfattar, precis som nuvarande 1 § första stycket 1 könstillhörighetslag, även personer som först i vuxen ålder kommer till insikt om sin könsidentitet. Bestämmelsen innebär att upplevelsen av könsidentiteten ska vara välgrundad. Det ställs inga krav på att könsidentiteten ska ha manifesterats med medicinska eller kroppsliga ingrepp eller att det finns en specifik medicinsk diagnos.

Uttrycket ”kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden” indikerar att det inte ställs krav på att personen har en flera års lång och väldokumenterad utredning inom hälso- och sjukvården, utan att det är fråga om en framåtsyftande sannolikhetsbedömning. I den nya lagen ställs därmed inte något krav på en kvantitativ tidsaspekt av upplevelsen av att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten. Kravet i nuvarande 1 § första stycket 1 könstillhörighetslag om att en person ”sedan en lång tid” upplevt att han eller hon tillhör det andra könet tas således inte med i den nya lagen. Inte heller uttrycket ”att tillhöra det andra könet” tas med i den nya lagen. Det betyder att även icke-binära, dvs. personer som identifierar sig som både man och kvinna, inget av det, mellan eller bortom könsindelningen man och kvinna, ska kunna ändra det kön som framgår av folkbokföringen. Samtidigt bör det nämnas att det kön som kan framgå av folkbokföringen genom ett personnummer eller samordningsnummer är antingen kvinna eller man.

Några remissinstanser, bl.a. *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom)* och *Transammans*, föreslår att formuleringen ”beslutet är fast förankrat hos personen” ska användas i stället för ”komma leva i denna könsidentitet även i framtiden”. I detta utkast görs dock bedömningen att uttrycket ”beslutet är fast förankrat hos personen” inte ger tillräcklig ledning i vad prövningen ska bestå i.

Kravet om att ”uppträda i enlighet med könsidentiteten” (1 § första stycket 2) bör inte heller tas med i den nya lagen. I förarbetena till den nuvarande könstillhörighetslagen motiverades detta krav med att det bör krävas att sökanden kan anses fast etablerad i könsidentiteten (prop. 2011/12:142 s. 72 och prop. 1972:6 s. 57). Det är dock svårt att sätta upp kriterier för hur en könsidentitet ska manifesteras utåt eftersom det är högst individuellt. Då det ska föreligga en upplevelse av att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten, är en bedömning av om sökanden uppträder i enlighet med könsidentiteten överflödig.

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet anför att den föreslagna lagen inte ger någon egentlig ledning för hur Skatteverket, Socialstyrelsen eller hälso- och sjukvårdspersonal kommer att avgöra om kriterierna är uppfyllda för att en ändring ska ske. Även ytterligare några

remissinstanser, bl.a. *Karolinska institutet*, ser svårigheter i hur kriterierna ska bedömas och efterfrågar vilken utredning som ska krävas. Karolinska institutet och *Sveriges nationella nätverk för DSD* anser att samtalskontakt, skolkurator och ungdomshälsan inte kan anses vara tillräckligt kvalificerade kontakter för att göra de bedömningar som krävs. I detta utkast föreslås att kriterierna för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska anges i den nya lagen. Det är endast Socialstyrelsen som kommer att handlägga ärenden som kräver en prövning av könsidentiteten. Beslutsunderlagen enligt nuvarande könstillhörighetslag utgörs ofta av en lång utredning och behandling vid något av landets utredningsteam för könsidentitetsfrågor. Avsikten är att förutsättningarna i den nya lagen inte ska fordra ett lika omfattande beslutsunderlag. Det bör normalt sett räcka med en enklare medicinsk utredning för att kunna bedöma om sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Beslutsunderlaget bör därför kunna bestå av ett intyg från exempelvis psykiatriker, psykolog, skolkurator eller landstingsknuten kurator eller samtalterapeut, utfärdat efter en eller några samtalskontakter. På det sättet kan den enskilde också vända sig till en samtalskontakt som den är trygg med och har förtroende för. I det fall den samtalskontakt som den enskilde kontaktar inte anser sig ha kompetens på området kan denne i samråd med den enskilde remittera sökanden vidare till något av utredningsteamen för fortsatt stöd och eventuell utredning och behandling. Naturligtvis kan ett utredningsunderlag från ett utredningsteam utgöra beslutsunderlag i de ärenden sådana utredningsunderlag finns. Därutöver kan Socialstyrelsen ta fram rekommendationer avseende ärenden enligt den nya lagen där en prövning av könsidentiteten krävs.

En ansökan bör vara skriftlig och ska ges in till Socialstyrelsen som ska vara beslutande myndighet (se avsnitt 8.8).

Barn som har fyllt 12 år

Även i ett fall där det är aktuellt med en ytterligare ändring bör det vara vårdnadshavare som ansöker för ett barn. Hur könsidentiteten växer fram är olika från individ till individ och kan ta tid att forma. Det är angeläget att försäkra sig om att barn, samt deras vårdnadshavare, får ett professionellt stöd i de fall där barnet har fortsatta och eventuellt motstridiga funderingar kring sin könsidentitet. Mot denna bakgrund bör samma kriterier gälla för barn som har fyllt 12 år och som vill ansöka om en förnyad ändring. Det är förenligt med barnets bästa att barn erbjuds det stöd som kan behövas i en sådan situation. Det bör krävas att barnet ska samtycka skriftligen (se avsnitt 8.4).

8.4 Ansökningar som avser barn

Utkastets förslag: Ansökan för ett barn görs av barnets vårdnadshavare. En ansökan för ett barn som har fyllt 12 år får inte göras utan barnets skriftliga samtycke. Detsamma gäller för en begäran om att ärendet ska prövas.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer delvis med utkastets förslag. Det finns inte något förslag i promemorian om att en ansökan ska beviljas först efter fyra månader då sökanden begär det och att ett barn ska samtycka till en sådan begäran. I promemorian föreslås att ett barn som har fyllt 15 år ska, efter egen ansökan, få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat efter en prövning av könsidentiteten.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser, bl.a. *Rädda Barnens Ungdomsförbund, RFSL, RFSL Ungdomsförbund* och *Transsammans*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget att en ansökan för ett barn som har fyllt 12 år inte får göras utan barnets skriftliga samtycke. *BUP Konsultenhet Karolinska Solna* ställer sig frågande kring om en 12-åring kan ge in ett skriftligt informerat samtycke och hur ett dylikt i så fall skulle utformas och bedömas. Flera remissinstanser, bl.a. *Socialstyrelsen, Barnombudsmannen,* Rädda Barnens Ungdomsförbund och *Transföreningen FPES*, tillstyrker förslaget om att barn som har fyllt 15 år ska kunna ansöka om en ändring av kön i folkbokföringen på egen hand. Flera remissinstanser, bl.a. *Karolinska Institutet*, *Sveriges nationella nätverk för DSD*, *Svenska barnläkarföreningen*, *Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)* och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* avstyrker förslaget om att barn som har fyllt 15 år ska kunna ansöka om en ändring utan vårdnadshavares godkännande.

En ansökan för ett barn görs av barnets vårdnadshavare

Enligt svensk rätt är det den som har vårdnaden om ett barn som har ansvar för barnets personliga förhållanden och som ska se till att dess behov blir tillgodosedda. Vårdnaden om ett barn består till dess att barnet fyller 18 år (6 kap. 2 § föräldrabalken). Det framgår av allmänna bestämmelser i 6 kap. föräldrabalken att barnets vårdnadshavare har en rätt och en skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. I detta ligger bl.a. att det är barnets vårdnadshavare som bör ansöka om en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen för ett barn. Samtidigt har barnet rätt till delaktighet och inflytande i beslut som rör barnets person, i takt med barnets ålder och mognad. Vårdnadshavarna som förutsätts vara de som känner barnet bäst får alltså tillsammans med barnet göra en avvägning mellan barnets behov av en ändring, konsekvenserna av en sådan och hur stabil barnet är i sin könsidentitet.

Kravet på skriftligt samtycke

Frågor kring kön och könsidentitet är av sådan personlig art att barnets samtycke till ansökan bör krävas. I promemorian föreslås att samtycket ska vara skriftligt. *Rädda Barnens Ungdomsförbund*, *RFSL*, *RFSL Ungdom* och *Transsammans* tillstyrker förslaget om ett skriftligt samtycke. *BUP Konsultenhet Karolinska Solna* ställer sig frågande kring om en 12-åring kan ge in ett skriftligt informerat samtycke och hur ett sådant samtycke i så fall skulle utformas och bedömas. I detta utkast görs bedömningen att det är av stor vikt att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen för ett barn som har fyllt 12 år endast får ske om barnet har samtyckt till ändringen. Barnet bör samtycka både till att en ansökan ges in och till en begäran om att ansökan ska prövas. Det är därför nödvändigt att det finns någon form av dokumentation av samtycket. Det

bör vara möjligt för en 12-åring att lämna ett skriftligt informerat samtycke till en ändring av det kön som framgår i folkbokföringen. Ett krav på skriftligt samtycke för ett barn som har fyllt 12 år gäller även vid en ansökan om ändring av personnamn (46 och 47 §§ lagen om personnamn [2016:1013]). Det bör mot denna bakgrund regleras i den nya lagen att samtycket ska vara skriftligt.

Förutsättningar för ett barn som har fyllt 15 år att ansöka själv och andra ändringsförslag kopplade till barn

I lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen den 30 augusti 2018 föreslogs att barn som har fyllt 15 år efter egen ansökan ska få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat efter en prövning av könsidentiteten men utan vårdnadshavarnas samtycke. Lagrådet konstaterar i sitt yttrande över lagrådsremissen att lagförslaget går mycket långt i att generellt begränsa vårdnadshavarnas roll utan att det klart framgår att tillräckligt starka samhälleliga intressen finns för detta. Lagrådet ifrågasätter starkt om den valda utformningen av reglerna innebär en rimlig balans mellan vårdnadshavarnas och deras barns mänskliga rättigheter i enlighet med artikel 8 EKMR. Vidare anför Lagrådet att förslaget framstår som svårförenligt med barnkonventionens krav på konventionsstaterna.

I lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen av den 30 augusti 2018 föreslogs även en följdändring i 6 kap. 13 a § föräldrabalken. Innebörden var att om ett barn står under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andre vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa. I yttrandet över lagrådsremissen påpekar Lagrådet bl.a. att beslut om insatser för ett barn trots att en av vårdnadshavarna motsätter sig det är ingrepp i vårdnadshavarens rättigheter. För att vara konventionsenligt måste ett sådant ingrepp vara dels nödvändigt för att tillgodose ett legitimt intresse, dels proportionerligt på det sätt som krävs enligt artikel 8.2 i EKMR. Utgångspunkten bör därför vara att en inskränkning av den ena vårdnadshavarens beslutanderätt görs bara på de områden där det framkommit ett klart praktiskt behov. Lagrådet påpekar vidare att någon utredning för att det finns ett klart praktiskt behov av en bestämmelse som den föreslagna inte finns i lagstiftningsärendet. Lagrådet konstaterar även att ett medgivande till att en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen får lämnas in till Skatteverket är av en helt annan karaktär än de åtgärder som omfattas av den nuvarande regleringen. Lagrådet har inte kunnat tillstyrka ändringen. Mot denna bakgrund har Lagrådet inte heller kunnat tillstyrka ett förslag till ändring i lagen (2016:1013) om personnamn med innebörd att om ett barn har fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad, får ansökan om ändring av barnets förnamn göras av en av barnets vårdnadshavare.

Regeringen gav Socialstyrelsen den 19 september 2019 i uppdrag att bl.a. kartlägga behovet av att införa en bestämmelse som innebär att socialnämnden ska kunna besluta om en ansökan om ändring av det kön

som framgår av folkbokföringen när en av vårdnadshavarna inte samtycker. Socialstyrelsen redovisade sitt uppdrag den 31 mars 2020 i rapporten Åldersgräns för vissa kirurgiska ingrepp och socialnämndens roll vid ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Socialstyrelsen redovisar i kartläggningen att det råder tydligt skilda meningar i frågan om barns behov av att kunna ändra kön i folkbokföringen.

Mot bakgrund av Lagrådets synpunkter samt Socialstyrelsens rapport läggs inte de ovan nämnda förslagen fram i detta utkast.

I lagrådsremissen av den 30 augusti 2018 föreslogs även en ändring i lagen om personnamn med innebörd att om ett barn som har fyllt 15 år och efter egen ansökan beviljats en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får barnet självt ansöka om en ändring av förnamn. Frågorna om att kunna ändra kön i folkbokföringen respektive ändra sitt förnamn så att det bättre stämmer överens med den uppleva könsidentiteten har ett naturligt samband. Det finns därför skäl att behandla dem i ett sammanhang. Eftersom det i detta utkast föreslås att en ansökan för ett barn görs av barnets vårdnadshavare läggs inte nu nämnda förslag om ändring i lagen om personnamn fram i detta lagstiftningsärende.

8.5 Ändring för ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen

Utkastets förslag: Ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ska efter skriftlig ansökan hos Socialstyrelsen få ändra det kön som framgår av folkbokföringen om en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet samt krävs med hänsyn till barnets bästa.

Hänsyn ska tas till barnets åsikter med beaktande av barnets ålder och mognad.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna, bl.a. *Barnombudsmannen, Karolinska Institutet, Sveriges nationella nätverk för DSD, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)*, *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)*, *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom), Transsammans* och *Rädda Barnens Ungdomsförbund*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Göteborgs kommun är frågande till formuleringen ”personer med medfödda avvikelser i könsutvecklingen” och pekar på att en person med dessa erfarenheter kallas ofta intersexperson eller person med intersexerfarenhet. Göteborgs kommun anför att det befäster normen att beskriva personer som avvikande.

Skälen för utkastets förslag: Barn med medfödd avvikelse i könsutvecklingen tilldelas ett kön som framgår av folkbokföringen i samband med födelsen. Beslutet grundas på medicinska utredningar och bedömningar. Det är dock inte självklart att barnets eller den unges könsidentitet

kommer att stämma överens med det tilldelade könet. Man kan inte med säkerhet veta vilket kön som kommer att passa bäst för individen när den utvecklas och växer upp. En möjlighet till ändring av det kön som framgår av folkbokföringen för barn med medfödd avvikelse i könsutvecklingen finns i nuvarande 2 § könstillhörighetslagen. I utkastet görs bedömningen att denna möjlighet bör kvarstå även för barn under 12 år.

Medfödd avvikelse i könsutvecklingen är ett samlingsbegrepp för olika medicinska tillstånd där en persons könsutveckling är atypisk. *Göteborgs kommun* ifrågasätter begreppet och anför att beskrivandet av personer som avvikande befäster normen. Det kan konstateras att den målgrupp som avses är heterogen och innefattar fysiska tillstånd med skilda orsaker och konsekvenser för den berörda personen. Socialstyrelsen noterar i sin rapport från 2017, Vård och behandling av personer med intersexuella tillstånd – Kartläggning av det tidiga omhändertagandet, att terminologin är omdiskuterad och svårgenomtränglig. Begreppet intersexuella tillstånd eller intersexualism är ett något smalare begrepp än medfödda avvikelser, och även begreppet intersex (mellan könen) befäster en tvåkönsnorm som en individ alltså skulle avvika från. Den kritik som riktats mot begreppet medfödd avvikelse är förståelig. Begreppet är emellertid etablerat i rättstillämpningen och i avsaknad av ett motsvarande, etablerat begrepp som det råder stor enighet kring bör begreppet kvarstå i den nya lagen.

Förutsättningarna för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt hittillsvarande 2 § könstillhörighetslagen är att personen har en medfödd avvikelse i könsutvecklingen och att en ändring av könstillhörigheten är mest förenlig med utvecklingen av könsidentiteten och mest förenlig med sökandens kroppsliga tillstånd. Även för denna målgrupp saknas skäl att framöver upprätthålla ett krav på att det kön som framgår av folkbokföringen ska motsvara ett kroppsligt tillstånd. Avgörande för en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen föreslås i stället vara utvecklingen av den unges könsidentitet. Detta för att det inte ska uppställas några direkta eller indirekta krav på kirurgiska ingrepp för att en person ska få ändra det kön som framgår av folkbokföringen. Det innebär att när det gäller väldigt små barn som inte har utvecklat någon könsidentitet eller där en sådan inte kan utläsas kan ansökan inte bifallas. Att ansökan ska vara i enlighet med utvecklingen av ett barns könsidentitet innebär dock att det inte ställs ett krav på att könsidentiteten bedöms vara fullt etablerad. Precis som i dag innebär den föreslagna bestämmelsen att det inte ska kunna komma i fråga att ändra till ett kön som strider mot en klart etablerad könsidentitet (jfr prop. 1972:6 s. 58 och prop. 2011/12:142 s. 73).

Den nuvarande förutsättningen om att en ändring är förenlig med utvecklingen av könsidentiteten bör kvarstå, men i en något annan språklig utformning. En förutsättning för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen för denna grupp bör således vara att en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet. Därutöver bör en ändring krävas med hänsyn till barnets bästa. Hänsyn ska tas till barnets åsikter med beaktande av barnets ålder och mognad. Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd från 2015 Bedöma barns mognad för delaktighet utgör ett stöd inför situationer där personal behöver göra en bedömning av barns mognad i samband med barns delaktighet. Ansökan ska göras av vårdnadshavare.

Det är lämpligt att beslutsunderlaget i dessa ärenden även fortsättningsvis är en utredning från de s.k. DSD-teamen som arbetar med barn med medfödd avvikelse i könsutvecklingen, se avsnitt 4.1.4. En ändring av kön i folkbokföringen för barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen kommer således fordra att den unge utreds inom ramen för hälso- och sjukvården. Det torde vara det bästa sättet att så långt som möjligt säkerställa att en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet och i enlighet med barnets bästa, med hänsyn tagen till barnets åsikter med beaktande av barnets ålder och mognad. En bedömning av barnets könsidentitet och barnets bästa kan exempelvis framgå av ett läkarintyg. DSD-teamen finns på olika orter i landet och besitter särskild kunskap vad gäller medfödd avvikelse i könsutvecklingen. Detta innebär att läkarintygen kan utfärdas mot bakgrund av noggranna utredningar som är baserade på de olika yrkeserfarenheter som finns inom ramen för teamen. För det fall vårdens organisation ändras och motsvarande kunskap finns på andra ställen inom vården i framtiden ska bedömningen naturligtvis kunna utgå från annan typ av utredning från avsändare som bedöms ha likvärdig kunskapsnivå och erfarenhet.

8.6 Sökanden ska vara folkbokförd eller medborgare i Sverige

Utkastets förslag: En ansökan som avser den som har fyllt 12 år och ansöker om en första ändring eller förnyad ändring ska kunna bifallas endast om sökanden är folkbokförd eller medborgare i Sverige och har ett personnummer eller samordningsnummer.

För den som är under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen krävs det att sökanden är folkbokförd i Sverige för att ansökan ska kunna bifallas.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer i huvudsak med utkastets förslag. I promemorian föreslås ett krav på folkbokföring för personer som ansöker om en förnyad ändring. I promemorian lades det även fram ett förslag att ett barn som har fyllt 15 år och ansöker på egen hand måste vara folkbokförd i Sverige för att ansökan ska kunna bifallas.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna, bl.a. *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom)* och *Transsammans*, tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. *Kammarrätten i Stockholm* påpekar att förslagen innebär att det saknas möjlighet för svenska medborgare bosatta utomlands att beviljas förnyad ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Kammarrätten anser att det bör övervägas om svenska medborgare bosatta utomlands ska ges möjlighet att ansöka om en förnyad ändring.

Skälen för utkastets förslag: Den nuvarande könstillhörighetslagen uppställer ett krav på att en person måste vara folkbokförd i Sverige för att få ansöka om ändrad könstillhörighet. Kravet infördes år 2013 då tidigare krav på svenskt medborgarskap togs bort. Ändringen motiverades med att

den juridiska effekten av en ändring av könstillhörigheten i huvudsak endast är en ändring i folkbokföringsdatabasen. En avgränsning till att endast den som är folkbokförd i Sverige ska kunna få ett beslut om fastställelse av ändrad könstillhörighet framstod som rimligt även med hänsyn till att personer som inte är folkbokförda i Sverige i princip inte har rätt till planerad hälso- och sjukvård i Sverige (se prop. 2011/12:142 s. 42 och 43).

I promemorian redogörs för att svenska medborgare bosatta utomlands har ett behov av att kunna ändra det kön som framgår av folkbokföringen för att kunna ansöka om ett pass där personens könsidentitet återges korrekt. Det kan konstateras att möjligheten att ändra det kön som framgår av folkbokföringen inte endast är en administrativ ändring i folkbokföringen utan också en åtgärd som praktiskt underlättar för individer att leva i sin könsidentitet, även för medborgare bosatta utomlands. Det har inte framkommit att möjliggörandet för svenska medborgare bosatta utomlands att få ändra det kön som framgår av folkbokföringen skulle innebära några större olägenheter Mot denna bakgrund föreslås att en ansökan ska få bifallas för den som har fyllt 12 år och ansöker om en första ändring om sökanden är folkbokförd eller medborgare i Sverige. Möjligheten att ändra kön i folkbokföringen för svenska medborgare som inte är folkbokförda i landet kan endast avse personer som har ett personnummer eller samordningsnummer. I annat fall är det inte möjligt att ändra kön i folkbokföringen. Detta bör framgå av lag. För sådana ansökningar är Skatteverket beslutande myndighet, se avsnitt 8.8.

I promemorian föreslås att kravet på folkbokföring i Sverige som gäller enligt nuvarande könstillhörighetslag ska vara kvar för ansökningar som avser den som har fyllt 12 år och ansöker om en förnyad ändring samt ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. För sådana ärenden krävs att en ändring är i överensstämmelse med könsidentiteten. För att en ansökan ska kunna bifallas bör det krävas ett underlag från hälso- och sjukvården (se avsnitt 8.3). Kravet på folkbokföring i sådana ärenden motiveras i promemorian med att i princip endast personer som är folkbokförda i Sverige har rätt till planerad hälso- och sjukvård i Sverige. *Kammarrätten i Stockholm* påpekar att svenska medborgare bosatta utomlands t.ex. skulle kunna ge in medicinsk dokumentation från det land där de är bosatta som motsvarar den medicinska dokumentationen från svensk hälso- och sjukvård. I detta utkast görs bedömningen att det inte finns tillräckliga skäl att utesluta svenska medborgare från möjligheten att göra en förnyad ändring av kön i folkbokföringen. Som Kammarrätten i Stockholm framför bör det vara möjligt att i vissa fall ge in en medicinsk dokumentation från det land där personen i fråga är bosatt som motsvarar ett underlag från svensk hälso- och sjukvård. Det är Socialstyrelsen som ska bedöma om det underlag som ges in är tillräckligt för en prövning. Socialstyrelsen bör också genom det bemyndigande som föreslås i avsnitt 8.11 kunna meddela närmare föreskrifter om vilket likvärdigt utländskt underlag som kan ligga till grund för en bedömning. Det är naturligtvis även möjligt för en svensk medborgare att i förekommande fall ge in ett svenskt medicinskt underlag, även om det inte är självklart att personen i fråga omfattas av svensk planerad sjukvård. Mot denna bakgrund görs bedömningen i utkastet att även svenska medborgare som har ett

personnummer eller samordningsnummer, men inte är folkbokförda i Sverige, bör kunna ansöka om en förnyad ändring. Kravet på folkbokföring bör dock liksom i dag gälla för barn med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Kravet på folkbokföring och svenskt medborgarskap ska vara uppfyllt när ansökan beviljas.

Eftersom det i detta utkast inte föreslås att ett barn som har fyllt 15 år ska kunna ansöka om en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen på egen hand läggs det inte heller fram något förslag när det gäller krav på folkbokföring kopplat till det förslaget.

8.7 Sökanden får inte vara registrerad partner

Utkastets förslag: Den som ansöker om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen får inte vara registrerad partner.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer i huvudsak med utkastets förslag. I promemorian föreslås att det av bestämmelsen ska framgå att den gäller personer som har fyllt 18 år.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget. *Göteborgs kommun* anför att promemorians förslag innebär att personer hamnar i kläm som ingått partnerskap och har medborgarskap i ett land som varken godkänner könsneutrala äktenskap eller svensk fastställelse av ny könstillhörighet men däremot registrerade partnerskap. Under sådana förutsättningar skulle individen inte kunna få sin relation till sin partner godkänd i medborgarskapslandet vilket enligt Göteborgs kommun gör att lagförslaget riskerar att innebära en diskriminering av personer med denna bakgrund.

Skälen för utkastets förslag: Enligt den nuvarande könstillhörighetslagen får en ansökan om ändrad könstillhörighet inte bifallas om sökanden är registrerad partner. Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap trädde i kraft 1994 och enligt 1 § kunde endast samkönade par ingå registrerat partnerskap. Om en person som ingått registrerat partnerskap ändrar det kön som framgår av folkbokföringen är paret inte längre att betrakta som samkönat och uppfyller därmed inte villkoren i lagen. Lagen om registrerat partnerskap upphörde att gälla 2009 i samband med att bestämmelserna i äktenskapsbalken gjordes könsneutrala, jämför lagen (2009:260) om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap. Det innebär att det inte längre är möjligt att ändra i bestämmelserna eller låta registrera ett nytt partnerskap i Sverige. Ett redan registrerat partnerskap fortsätter dock att vara ett partnerskap till dess partnerskapet upplöses eller omvandlas till ett äktenskap.

Den nuvarande bestämmelsen om att den som är registrerad partner inte kan ändra könstillhörighet väcker frågeställningen om villkoret innebär en särbehandling som har samband med kön eller sexuell läggning och om särbehandlingen i sådana fall är missgynnande.

Enligt regeringsformen ska det allmänna verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt ska tas till vara (1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen). Det allmänna

ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Vidare får lag eller annan föreskrift inte innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande eller med hänsyn till sexuell läggning (2 kap. 12 § regeringsformen). Enligt artiklarna 8 och 14 i Europakonventionen har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv och åtnjutandet av den rättigheten ska säkerställas utan någon åtskillnad såsom exempelvis på grund av sexuell läggning (se Europadomstolens domar Karner mot Österrike [ansökningsnummer 40016/98, dom den 24 juli 2003], L. och V. mot Österrike [ansökningsnummer 39392/98 och 39829/98, dom den 9 januari 2003] och Smith och Grady mot Storbritannien [ansökningsnummer 33985/96 och 33986/96, dom den 27 december 1999]). För det fall sådan åtskillnad i säkerställandet av rättigheten görs ska den motiveras med särskilt tungt vägande skäl.

Av den numera upphävda lagen om registrerat partnerskap följer att endast två personer av samma kön kan vara registrerade partner. Ett villkor som innebär att den som är registrerad partner inte kan ändra det kön som framgår av folkbokföringen har således samband med kön eller sexuell läggning (i förhållande till hur den sexuella läggningen uppfattats utifrån det kön som framgår av folkbokföringen). Frågan är om villkoret innebär ett missgynnande. För det fall att en av parterna i partnerskapet ändrar det kön som framgår av folkbokföringen finns inte längre förutsättningar för ett partnerskap enligt den upphävda lagen om registrerat partnerskap.

När ett partnerskap omvandlas till ett äktenskap upplöses inte partnerskapet i strikt mening, eftersom det i stället gäller som ett äktenskap. Villkoret i den föreslagna lagen om att en sökande inte får vara registrerad partner innebär alltså inte per automatik ett krav på att den civilrättsliga relationen (partnerskapet) måste upplösas för att villkoret ska vara uppfyllt. Den sökanden har nämligen alltid möjlighet att uppfylla villkoret genom att omvandla sitt partnerskap till ett äktenskap. De rättigheter och skyldigheter som ett registrerat partnerskap respektive ett äktenskap innebär är likvärdiga. Bedömningen är därför att det inte utgör ett missgynnande att ställa ett krav på att den som önskar göra en ändring i folkbokföringen inte får vara registrerad partner, eftersom personen i stället erbjuds en likvärdig civilrättslig relation. Bestämmelsen innebär inte heller att åtnjutandet av rätten till privat- och familjeliv kränks, eftersom den inte innebär att den civilrättsliga relationen måste upplösas. Kravet i den nuvarande könstillhörighetslagen om att en ansökan om ändrad könstillhörighet inte får bifallas om sökanden är registrerad partner bör därför gälla även enligt den nya lagen.

Lagrådet ifrågasätter i sitt yttrande över lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen av den 30 augusti 2018 varför den nu upphävda lagen om registrerat partnerskap får utgöra ett hinder för enskilda att ansöka om nytt kön i enlighet med lagförslaget. Lagrådet menar att det kan övervägas om inte ett tillägg till lagen (2009:260) om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap vore ett enklare sätt att tillgodose inblandade parters intressen. Innebörden kunde enligt Lagrådet t.ex. vara att ett

partnerskap enligt lagen ska bestå även om en av partnerna byter kön i enlighet med den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Som Lagrådet framhåller skulle en sådan lösning innebära att det inte finns något behov av att reglera ett sådant hinder i lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen och inte heller aktualiseras frågor om den valda lösningen utgör diskriminering. Att undvika frågor om diskriminering skulle i och för sig förenkla resonemanget bakom den föreslagna bestämmelsen. En lösning som går ut på att tillåta personer som är registrerade partners att ändra kön enligt folkbokföringen skulle samtidigt innebära att två personer av motsatt kön är registrerade partners trots att ett villkor enligt den i och för sig nu upphävda lagen var att den gäller för samkönade partnerskap. En sådan lösning är mot denna bakgrund inte heller helt optimal. Den slutsats som görs i utkastet är dessutom som framgår ovan att lagkonstruktionen inte utgör diskriminering. Trots de synpunkter som Lagrådet för fram föreslås därför i utkastet att kravet bör stå kvar i den nya lagen. I promemorian föreslås att det i bestämmelsen ska anges att den gäller för sökanden som har fyllt 18 år. Som Lagrådet framhåller kan rekvisitet ”som fyllt 18 år” utgå eftersom det var en förutsättning för registrerat partnerskap.

Göteborgs kommun anför att förslaget riskerar att innebära en diskriminering av personer som ingått partnerskap och har medborgarskap i ett land som varken godkänner könsneutrala äktenskap eller svensk fastställelse av ny könstillhörighet men däremot registrerade partnerskap. Såvitt känt har någon sådan konkret situation som Göteborgs kommun beskriver inte uppkommit. Det kan vidare konstateras att för det fall en person som vill ändra det kön som framgår i folkbokföringen har ett medborgarskap i ett annat land som inte godkänner ändringen av det kön som framgår av folkbokföringen eller äktenskapet uppstår frågan om ett eventuellt missgynnande sker i det andra landets rättssystem. Det kan därför inte vara fråga om diskriminering enligt svensk rätt. Eftersom det inte heller framkommit något praktiskt behov saknas det anledning att reglera den aktuella situationen.

8.8 Beslutande myndigheter

Utkastets förslag: Skatteverket ska besluta om de ansökningar där sökanden har fyllt 12 år och ansöker för första gången.

Socialstyrelsen ska besluta om de ansökningar som avser den som har fyllt 12 år och ansöker om en förnyad ändring och den som är under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer i huvudsak med utkastets förslag. I promemorian föreslås att barn som har fyllt 15 år ska kunna ansöka om en ändring på egen hand efter en prövning av könsidentiteten och att Socialstyrelsen ska vara beslutande myndighet i de fallen.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Socialstyrelsen* och *Barnombudsmannen* tillstyrker förslaget. *Skatteverket* tillstyrker att den som har fyllt 18 år ska ansöka

första gången hos Skatteverket. Myndigheten avstyrker att den som är mellan 12 och 18 år ska ansöka första gången hos Skatteverket. *Karolinska Institutet* och *Sveriges nationella nätverk för DSD* menar att det är anmärkningsvärt att Skatteverket ska besluta när barn ansöker om en första ändring. *Förvaltningsrätten i Stockholm* anser att det bör övervägas om det inte är lämpligare att alla ärenden gällande ändring av det kön som framgår av folkbokföringen prövas av en och samma myndighet, oavsett om ändringen görs för första gången eller inte, för att skapa en tydlighet i lagstiftningen och för att underlätta för den enskilde. *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)*, *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom), Rädda Barnens Ungdomsförbund* och *Transsammans* framhåller vikten av att Rättsliga rådet inte bör handlägga ärendena.

Skälen för utkastets förslag: I detta utkast delas den bedömning som görs i promemorian att det är lämpligt att Skatteverket beslutar i de ärenden som inte kräver en prövning av könsidentiteten och att Socialstyrelsen beslutar i de ärenden som kräver en prövning av könsidentiteten. *Förvaltningsrätten i Stockholm* anför att det bör övervägas om det inte är lämpligare att alla ärenden gällande ändring av det kön som framgår av folkbokföringen prövas av en och samma myndighet för att bl.a. underlätta för den enskilde. Kraven för en första och en förnyad ändring skiljer sig dock åt väsentligt vilket motiverar att det är två olika handläggande myndigheter.

Skatteverket avstyrker att barn som har fyllt 12 år ska ansöka första gången hos Skatteverket. Även *Karolinska Institutet* och *Sveriges nationella nätverk för DSD* är kritiska till förslaget och anför att det är anmärkningsvärt att Skatteverket ska besluta när barn ansöker om en första ändring. Det kan konstateras att en första ändring av det kön som framgår av folkbokföringen föreslås innebära enbart en administrativ ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Prövningen kommer därför i dessa fall endast bestå av om de formella kraven är uppfyllda, vilket även innefattar en kontroll av om personen tidigare har ändrat personnummer eller samordningsnummer. I avsnitt 8.2.1 i detta utkast görs bedömningen att åldersgränsen för att kunna ändra det kön som framgår av folkbokföringen bör vara 12 år. En ansökan för ett barn görs av barnets vårdnadshavare (se avsnitt 8.4). Skatteverket är den myndighet som ansvarar för folkbokföringen och fastställer personnummer och tilldelar samordningsnummer. Mot denna bakgrund får det anses lämpligt att Skatteverket beslutar i de ärenden som gäller en första ändring och inte omfattar en prövning av könsidentiteten.

Skatteverkets verksamhet består i dag av frågor som ligger långt ifrån bedömningar av könsidentitetsfrågor. När det gäller de ärenden om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen där en prövning av sökandens könsidentitet fordras är det därför mindre lämpligt att utse Skatteverket som beslutande myndighet.

I dag är det Socialstyrelsens Rättsliga råd som beslutar i ärenden om könstillhörighet enligt nuvarande könstillhörighetslag (18 § förordningen [2015:284] med instruktion för Socialstyrelsen). Bedömningar om könstillhörighet har gjorts av Rättsliga rådet sedan 1970-talet. Kunskap på området finns därför även hos myndigheten som sådan. Socialstyrelsen

beslutar redan i dag i andra tillståndsärenden och har verktyg för komplettering i ärenden där myndigheten anser att beslutsunderlaget är bristfälligt, t.ex. kontakt med medicinskt sakkunniga. Det är mot denna bakgrund lämpligt att Socialstyrelsen är beslutande myndighet i de ärenden enligt den nya lagen där en prövning i sak ska göras, dvs. ärenden som avser den som har fyllt 12 år och ansöker på nytt och den som är under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

RFSL, *RFSL Ungdom, Rädda Barnens Ungdomsförbund* och *Transsammans* framhåller vikten av att Rättsliga rådet inte bör handlägga ärendena. Det kan konstateras att den utredning som kommer att krävas för att göra bedömningar av sökandens könsidentitet enligt den nya lagen huvudsakligen kommer att vara av medicinsk karaktär och utföras av hälso- och sjukvården. De kriterier som behöver vara uppfyllda för att på nytt ändra sitt kön i folkbokföringen är inte lika omfattande som i nuvarande könstillhörighetslag. Mot denna bakgrund bör det inte längre vara nödvändigt att Rättsliga rådet handlägger ärendena.

Eftersom det i detta utkast inte föreslås att ett barn som har fyllt 15 år ska kunna ansöka om en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen på egen hand läggs inte heller något förslag fram när det gäller beslutande myndighet kopplat till det förslaget.

8.9 Överklagande

Utkastets förslag: Skatteverkets och Socialstyrelsens beslut ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Skatteverkets beslut ska kunna överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen var folkbokförd vid tidpunkten för beslutet. Om det inte finns någon sådan behörig domstol, får beslutet överklagas till Förvaltningsrätten i Stockholm.

Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* betonar att Europakonventionen kräver tydliga och lagstadgade kriterier och grunder för domstolsprövning av frågor rörande en individs personliga identitet som skydd mot godtycklig behandling. Enligt Fakultetsnämnden är redogörelsen för de kriterier som kommer att läggas till grund för domstolars och myndigheters beslut rörande individens folkbokförda kön bristfällig och den föreslagna lagen lever därför inte upp till Europakonventionens krav.

Skälen för utkastets förslag: Skatteverket respektive Socialstyrelsen föreslås besluta om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen är en fråga som rör individers könsidentitet och personliga integritet. Besluten kan vara av stor betydelse för personens hälsa och välbefinnande. Ändring av könet i folkbokföringen innebär också att individens personnummer eller samordningsnummer därefter ska ändras. På så vis har ändringen även betydelse

för enskildas rättsliga ställning. Beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bör därför, på samma sätt som beslut om fastställande av könstillhörighet enligt gällande könstillhörighetslag, kunna överklagas av den ärendet berör om beslutet går denne emot. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* betonar att Europakonventionen kräver tydliga och lagstadgade kriterier och grunder för domstolsprövning och ifrågasätter regleringen.

Det kan konstateras att Skatteverkets prövning tar sikte på om de formella kraven för att få göra en första ändring av kön i folkbokföringen är uppfyllda. De förutsättningar som ställs i detta avseende kan inte anses otydliga. Det föreslås att en förnyad ändring av kön i folkbokföringen får beslutas av Socialstyrelsen efter en prövning av könsidentiteten. Den prövning som ska göras utgår från de kriterier som gäller i dag för att få ändra kön i folkbokföringen för vilka det finns en praxis. De krav som föreslås gälla i dessa fall är visserligen lägre ställda, men innebär dock en liknande prövning som den som görs i dag. De förutsättningar som föreslås gälla får därför anses vara tillräckligt tydliga för en domstolsprövning.

Socialstyrelsens beslut bör, precis som enligt nuvarande könstillhörighetslag, överklagas till allmän förvaltningsdomstol. När det gäller beslut fattade av Skatteverket kan nämnas att enligt 38 § folkbokföringslagen (1991:481) kan alla beslut om ändring av uppgifter i folkbokföringen överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen vars folkbokföring det gäller, var folkbokförd vid tidpunkten för beslutet. Skatteverkets beslut om ändring av kön i folkbokföringen enligt den nya lagen föreslås kunna överklagas på samma sätt som beslut enligt folkbokföringslagen. Om det inte finns någon sådan behörig förvaltningsrätt, bör beslutet överklagas till Förvaltningsrätten i Stockholm (jfr 38 § tredje stycket folkbokföringslagen).

Prövningstillstånd bör krävas vid överklagande till kammarrätten.

8.10 Erkännande av utländska domstolars domar och myndigheters beslut

Utkastets förslag: En dom eller ett beslut om att en person har ändrad könstillhörighet, som har meddelats av en utländsk domstol eller myndighet och som har fått laga kraft, ska gälla i Sverige, om personen var medborgare i landet i fråga eller bosatt där när domen eller beslutet meddelades.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för utkastets förslag: Enligt 3 a § nuvarande könstillhörighetslag ska utländska domar och beslut meddelade av en utländsk domstol eller myndighet om att en person har ändrad könstillhörighet gälla i Sverige under förutsättning att personen när domen eller beslutet meddelades var medborgare i landet i fråga eller bosatt där. I Sverige erkänns i regel beslut som fattats av myndigheter i det land där en individ är medborgare, utan att svenska myndigheter överprövar eller omprövar

det utländska beslutet. Detsamma bör gälla en utländsk medborgare som genomgått könstillhörighetsändring enligt ett annat lands lagstiftning än Sverige under förutsättning att personen i fråga vid tiden för beslutet var stadigvarande bosatt i det land där ändringen av könstillhörigheten beslutades. Det är viktigt att enskilda kan inrätta sig efter en myndighets beslut i en så avgörande fråga. Bestämmelsen om erkännande av utländska domar och beslut i nuvarande könstillhörighetslag bör därför föras över till den nya lagen.

I detta utkast görs bedömningen att även s.k. de facto-erkännanden i form av beslut att utfärda pass i det nya könet eller beslut om ändring i ett annat lands folkbokföring eller motsvarande bör räknas som beslut om att en person har ändrat könstillhörighet. Identitetshandlingar, som pass, bör alltså kunna ligga till grund för ett erkännande av könstillhörigheten genom en ändring i den svenska folkbokföringen. Detta under förutsättning att personen i fråga var medborgare i den aktuella staten eller bosatt där och att domen eller beslutet vunnit laga kraft (se prop. 2011/12:142 s. 48 och 49).

8.11 Bemyndigande

Utkastets förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad en ansökan ska innehålla och om ansökningsförfarandet i övrigt.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget *Svenska läkarförbundet* instämmer särskilt i att det i förordning och myndighetsföreskrifter bör preciseras vilket underlag som ska bifogas ansökan om ändring av kön i folkbokföringen. *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)*, *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom), Rädda Barnens Ungdomsförbund* och *Transsammans* anser att det är viktigt att Socialstyrelsen snarast, i samarbete med transpersoners egna organisationer, tar fram riktlinjer för hur ett giltigt intyg ska utformas, vem som kan utfärda det och hur en konsultation ska se ut innan intyg utfärdas.

Skälen för utkastets förslag: Några remissinstanser, bl.a. *Svenska läkarförbundet* och *RFSL*, efterfrågar preciseringar och riktlinjer om vilket underlag som ska bifogas en ansökan om ändring av kön i folkbokföringen. Av lagen bör framgå att ansökan ska vara skriftlig och att i de fall där Skatteverket är beslutande myndighet ska ansökan lämnas vid personlig inställelse. Andra mer detaljerade föreskrifter bör inte framgå av lag utan den nya lagen bör innehålla ett bemyndigande om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om vad en ansökan ska innehålla. Föreskrifterna ska även avse regler om ansökningsförfarandet i övrigt. Bedömningen av om en ansökan enligt den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av

folkbokföringen är komplett eller inte är av avgörande betydelse för såväl handläggande myndighet som den sökande.

En ansökan ska enligt den föreslagna lagen ges in till Skatteverket när det gäller personer som fyllt 12 år och som ansöker om en första ändring. Skatteverket är i dessa fall beslutande myndighet. I de fall det gäller en förnyad ändring eller ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ges ansökan in till Socialstyrelsen som också är beslutande myndighet. Det bör framgå av föreskrifter vilka uppgifter som exempelvis namn, personnummer eller samordningsnummer och adress, som ska anges i en ansökan. När det gäller den som ansöker om en förnyad ändring och för barn under 12 år bör det i föreskrifter preciseras vilket underlag som behövs för att Socialstyrelsen ska bevilja ansökan. Skatteverket och Socialstyrelsen måste även försäkra sig om att den ansökan avser också är den som ansöker.

Det bör också regleras i föreskrifter vad som ska gälla för ansökningsförfarandet i övrigt. I sådana föreskrifter bör det regleras vad som ska gälla om en ansökan är så bristfällig att den inte kan läggas till grund för en prövning. I sådana fall bör myndigheten förelägga sökanden att avhjälpa bristen. Om sökanden inte följer föreläggandet, bör ansökan avvisas. Sökanden ska upplysas om detta i föreläggandet. Det bedöms inte finnas något behov av att delge ett kompletteringsföreläggande eftersom sökanden har möjlighet att återkomma med en ny ansökan.

I de fall Socialstyrelsen beslutar om en ändring av kön ska Socialstyrelsen, precis som i dag, underrätta Skatteverket om beslutet så att Skatteverket kan verkställa beslutet genom en ändring av personnummer.

En ansökan om en första ändring kan enligt förslaget beviljas tidigast efter fyra månader från det att ansökan inkom till Skatteverket om den sökande då begär det. Om en begäran om att ansökan ska beviljas däremot inte har kommit in till Skatteverket inom sex månader från det att ansökan gavs in har ansökan fallit. När en ansökan om en första ändring har kommit in till Skatteverket bör myndigheten underrätta sökanden om detta förfarande. En ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bör vara noga övervägd. Det är därför angeläget att sökanden får information för att kunna göra ett väl övervägt beslut när och om det är lämpligt att ansöka om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Att den enskilde i samband med ansökan om en första ändring får information om vad som krävs för förnyade ändringar av könet i folkbokföringen är en viktig förutsättning för att den enskilde ska kunna fatta ett välgrundat beslut. Av informationen bör även framgå att det inte är möjligt att få tillbaka sitt tidigare personnummer vid en förnyad ändring av kön i folkbokföringen. Det är lämpligt att Skatteverket i samband med en ansökan om en första ändring informerar den enskilde om att ansökningar om förnyade ändringar kommer att medföra en prövning av könsidentiteten. Denna information torde leda till eftertanke hos den sökande redan när den första ansökan ges in och ge insikt om att den första ändringen kan bli bestående om den beslutande myndigheten bedömer att det inte finns tillräckliga skäl för att ändra det kön som framgår av folkbokföringen på nytt. Informationen kan även verka i förebyggande syfte mot de eventuella individer som överväger att missbruka systemet. Gäller ansökan ett barn bör den information som ges till barnet vara utformat och ges på ett barnanpassat sätt. Det bör vara Skatteverkets

uppgift att avgöra det närmare innehållet och tillvägagångssättet för att sådan information kan ges till sökanden.

8.12 Behandling av personuppgifter

Utkastets bedömning: Det behövs inte införas några bestämmelser om behandling av personuppgifter. Regleringen i EU:s dataskyddsförordning, lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet och patientdatalagen bedöms vara tillräcklig.

Promemorians bedömning (Ds 2018:17): Överensstämmer i sak med utkastets bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Integritetsskyddsmyndigheten* (dåvarande Datainspektionen) anför att det behövs en analys av om befintliga sektorsspecifika regleringar som avser behandling av personuppgifter ska tillämpas i verksamhet enligt den nya lagen och om det finns ett behov av kompletterande bestämmelser.

Skälen för utkastets bedömning: EU:s dataskyddsförordning utgör sedan den 25 maj 2018 den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. Dataskyddsförordningen lämnar utrymme för kompletterande nationella bestämmelser med ytterligare krav eller undantag. Sådana bestämmelser finns i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, nedan förkortad dataskyddslagen. Dataskyddslagen är en övergripande lag, som reglerar bl.a. frågor om rättslig grund för behandling av personuppgifter och känsliga personuppgifter, och är subsidiär dvs. om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från dataskyddslagen, tillämpas den bestämmelsen (1 kap. 6 § dataskyddslagen).

Vid handläggning av ärenden enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen kommer Skatteverket och Socialstyrelsen att behandla uppgifter om namn, adress, kön, personnummer, samordningsnummer, hälsouppgifter och uppgifter om andra personliga förhållanden.

När den som har fyllt 12 år ansöker om en första ändring av det kön som framgår av folkbokföringen hos Skatteverket, krävs det enligt lagförslaget inte någon prövning av könsidentiteten för att ansökan ska bifallas (se avsnitt 8.2.1). Det är endast en fråga om formell kontroll och administrering av beslut. Ändamålet med behandlingen av personuppgifter hos Skatteverket är till för att försäkra sig om att ansökan avser rätt person och att kriterierna för ändring i övrigt är uppfyllda, dvs. att sökanden är folkbokförd i Sverige eller svensk medborgare, inte är registrerad partner och att en begäran om att ansökan ska beviljas har inkommit inom rätt tid (dvs. först efter fyra månader men senast sex månader sedan ansökan gavs in). När vårdnadshavare ansöker för sitt barns räkning krävs också barnets samtycke. Syftet med Skatteverkets behandling av personuppgifter är fastställt i nationell rätt, och den rättsliga

grunden för behandlingen finns i artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning. De krav på den rättsliga grunden som ställs i artikel 6.3 i dataskyddsförordningen är därmed uppfyllda och är förenliga med dataskyddsförordningen.

Enligt 1 kap. 4 § första stycket 2 lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet får uppgifter behandlas för att tillhandahålla information som behövs för handläggning av folkbokföringsärenden. Av förarbetena till lagen (prop. 2000/01:33 s. 205) framgår att med handläggning av folkbokföringsärenden i 1 kap. 4 § första stycket 2 avses inte enbart handläggning av ärenden enligt folkbokföringslagen (1991:481) utan samtliga de ärenden som handläggs av skattemyndigheterna i egenskap av ansvariga myndigheter för folkbokföringsverksamheten. Som exempel nämns ärenden enligt äktenskapsbalken, föräldrabalken och lagen om personnamn (2016:1013). Även för Skatteverkets behandling av personuppgifter enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bör bestämmelserna i lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet vara tillämpliga.

Enligt lagförslaget föreslås Socialstyrelsen pröva om förutsättningar föreligger för att en person ska få ändra kön i folkbokföringen på nytt (se avsnitt 8.3). Socialstyrelsen ska, förutom att pröva de formella kriterierna för ansökan, såsom identifiering av personen, medborgarskap m.m., även göra en prövning av personens könsidentitet. En sådan prövning gör Socialstyrelsen redan enligt den nuvarande könstillhörighetslagen för de personer som ansöker om fastställande av könstillhörighet. För att kunna göra denna prövning är det nödvändigt att Socialstyrelsen får behandla personuppgifter och även känsliga sådana. Till sådana ansökningar bör bifogas ett intyg från hälso- och sjukvården i syfte att Socialstyrelsen ska kunna bedöma om personen upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och kan antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Socialstyrelsen behöver därför behandla personuppgifterna i det medicinska underlaget.

Behandlingen av personuppgifterna enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som vilar på Socialstyrelsen (artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning). Behandling av känsliga personuppgifter som bl.a. avslöjar hälsa och sexuell läggning är enligt huvudregeln inte tillåten. Känsliga personuppgifter får behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i EU:s: dataskyddsförordning. Undantag finns om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, vilket ska stå i proportion till det eftersträvade syftet, vara förenligt med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga eller särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen. Enligt artikel 9.4 får medlemsstaterna behålla eller införa ytterligare villkor och även begränsningar för behandling om uppgifter om hälsa. Av 3 kap. 3 § dataskyddslagen framgår bl.a. att känsliga personuppgifter får behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning om uppgifterna har lämnats till myndigheten och behandlingen krävs enligt lag. Samma sak gäller om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende, eller i annat

fall, om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse och inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet. Vid behandling som sker enbart med stöd av paragrafens första stycke är det förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter.

Socialstyrelsen måste behandla känsliga personuppgifter för att kunna fullgöra sitt ansvar att göra en prövning av könsidentiteten för en person som vill ändra kön i folkbokföringen på nytt.

Behandlingen av personuppgifter bedöms även stå i proportion till det eftersträvade syftet. Vidare bör det beaktas att uppgiftsbehandlingen endast kommer utföras på den enskildes egen begäran.

Precis som i dag omfattas personuppgifter som behandlas av hälso- och sjukvården vid framtagandet av ett sådant medicinskt underlag som ska ligga till grund för Socialstyrelsens prövning av patientdatalagen (2008:355).

Mot denna bakgrund får det anses att regleringen i EU:s dataskyddsförordning, dataskyddslagen, lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet och patientdatalagen är tillräcklig och att det därför inte bör införas några bestämmelser om behandling av personuppgifter i den nya lagen.

8.13 Tystnadsplikt och sekretess

Utkastets bedömning: Det bör inte införas några bestämmelser om tystnadsplikt och sekretess i den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Regleringen i offentlighets- och sekretesslagen och patientsäkerhetslagen bedöms vara tillräcklig.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer inte med utkastets bedömning. Promemorians lagförslag innehåller en upplysningsbestämmelse om att sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller i det allmännas verksamhet och en materiell bestämmelse om att den som har tagit befattning med ett ärende enligt denna lag får inte obehörigen röja vad han eller hon i sin verksamhet fått veta om en enskilds personliga förhållanden.

Remissinstanserna: *Integritetsskyddsmyndigheten* (dåvarande Datainspektionen) understryker att det finns bestämmelser om tystnadsplikt i 6 kap. 12–16 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659) och att det i det fortsatta beredningsarbetet behöver utredas hur promemorians förslag förhåller sig till nämnda bestämmelser om tystnadsplikt.

Skälen för utkastets bedömning: För uppgifter som förekommer i ärenden hos Skatteverket enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen föreslås i avsnitt 9.4 att det införs en ny bestämmelse i OSL. Enligt den förslagna bestämmelsen ska sekretess gälla i Skatteverkets verksamhet för uppgift om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.

För uppgifter som förekommer i ärenden hos Socialstyrelsen enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen föreslås att det införs en ny bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen, se avsnitt 9.4. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska sekretess gälla i Socialstyrelsens verksamhet för uppgift om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.

Det kan erinras om att vid framtagandet av ett medicinskt underlag avseende en persons könsidentitet som kan ligga till grund för en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen gäller bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen för den allmänna hälso- och sjukvården och bestämmelserna i patientsäkerhetslagen, för den privata hälso- och sjukvården. Det innebär i fråga om offentlighets- och sekretesslagen att sekretess gäller för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (25 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen). I fråga om patientsäkerhetslagen innebär det att den som tillhör eller har tillhört hälso- och sjukvårdspersonalen inte obehörigen får röja vad han eller hon i sin verksamhet har fått veta om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden (6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen).

Det får anses att regleringen i offentlighets- och sekretesslagen, innefattande de ändringar som föreslås i den lagen i avsnitt 9.4, och i patientsäkerhetslagen i avsnitt 9.2, är tillräcklig och att det därför inte bör införas några ytterligare bestämmelser om tystnadsplikt och sekretess i den nya lagen.

8.14 Innebörden av en ändring och behovet av följdändringar

Utkastets bedömning: Till följd av att den föreslagna lagen som huvudregel bygger på självbestämmande och inte på ett fastställelseförfarande som den nuvarande könstillhörighetslagen, bör ändringar göras i fängelselagen och häkteslagen. Några andra ändringar till följd av att det nuvarande fastställelseförfarandet frångås behövs inte.

Promemorians bedömning (Ds 2018:17): Promemorian behandlar inte frågor om rättsverkan av en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen och om det till följd av det behövs några ändringar i annan lagstiftning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser kommenterar inte frågan om rättsverkan av en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* efterfrågar en övergripande och djupare analys av vad konsekvenserna av en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen innebär. Hovrätten framhåller att uttrycken han och hon och därmed jämförliga begrepp för att ange kön återfinns genomgående i svensk lagstiftning. Det finns därför enligt hovrätten behov av att ytterligare utreda vilken påverkan förslaget får inom andra

rättsområden, däribland straffrätten och namnrätten. *Sveriges kvinnolobby* är kritiska till att förslagen genomgående saknar ett jämställdhetsperspektiv och en konsekvensanalys utifrån arbetet för jämställdhet och kvinnors rättigheter. Sveriges kvinnolobby efterfrågar en utredning av hur lagförslaget påverkar arbetet med könsuppdelad registerstatistik, vilket är grundläggande för jämställdhetsarbetet och hjälper samhället upptäcka och åtgärda skillnader i livsvillkor mellan flickor och pojkar, kvinnor och män. Vidare lyfter Sveriges kvinnolobby att promemorian saknar en bedömning av risken för missbruk på så sätt att personer med ont uppsåt kan få tillgång till utrymmen avsedda för att skydda kvinnor. *Kvinnofronten* anför liknande synpunkter. *Statistiska centralbyrån (SCB)* har inte något att erinra mot lagförslaget och anför att reglerna medför ingen eller mycket begränsad påverkan på SCB:s verksamhet. *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)* instämmer i promemorians bedömning om att förslaget om en ny lag inte kommer att ha några konsekvenser för jämställdheten mellan män och kvinnor. *RFSL* anser att lagförslagen kommer att medföra en mer korrekt jämställdhetsstatistik än den vi har i dag, då processen för det juridiska könsbytet förenklas och möjliggör för fler transpersoner att få rätt juridiskt kön. RFSL anför att även nuvarande könstillhörighetslag innebär att det juridiska könet kan ändras utifrån självidentifikation, vilket varit gällande sedan 1972. *Riksidrottsförbundet* bedömer att förslaget innebär ingripande konsekvenser för förbundets medlemmar i form av bl.a. ett omfattande arbete med att utreda och analysera förutsättningarna, ur ett regulatoriskt perspektiv, för inkludering av personer som upplever att deras könsidentitet inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen. Riksidrottsförbundet anför att förbundet har tagit fram en policy mot diskriminering på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck och ska sprida kunskap och information om frågor rörande hbt, dvs., homo- och bisexuella samt transpersoner, och de berördas situation inom idrotten. Förbundet anför att det i utredningen saknas en analys av konsekvenserna av författningsförslagen för idrottsrörelsens tävlings- och träningsverksamhet.

Skälen för utkastets bedömning

Lagrådets synpunkter över lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen av den 30 augusti 2018

Lagrådet har i sitt yttrande den 30 augusti 2018 över de förslag som lades fram i lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen påpekat att grundläggande frågor om rättsverkan av ett beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen inte är behandlade i remissen. Lagrådet konstaterar att remissen inte ger besked om hur vissa förslag förhåller sig till rättsordningen i övrigt och att konsekvenserna för andra delar av rättsordningen är otillräckligt behandlade. Lagrådet påpekar att remissen inte heller ger svar på frågan om uttalanden i förarbetena till den nu gällande könstillhörighetslagen fortfarande kan vara vägledande och i sådant fall på vilket sätt när processen för ändring av det kön som framgår

av folkbokföringen ska grundas på rätten till självbestämmande utan föregående fastställelsebeslut. Lagrådet erinrar också om att det i samband med tidigare lagstiftningsarbeten på området gjorts kartläggningar av gällande lagstiftning där en persons könstillhörighet har rättslig betydelse, vilket inte gjorts denna gång. Härutöver påpekar Lagrådet att lagförslaget kan förväntas leda till ett ökat antal problematiska situationer i vardagslivet och framhåller att det måste ankomma på lagstiftaren att ge vägledning i sådana frågor.

Könstillhörighet i rättslig betydelse

Det kan inledningsvis konstateras att åtskilliga författningar som var könsspecifika när den nuvarande könstillhörighetslagen trädde i kraft år 1972 inte längre gäller. Lagstiftningen i dag är alltså på ett helt annat sätt könsneutral. Det finns dock ett flertal bestämmelser även i nuvarande lagstiftning där kön har rättslig betydelse.

Det finns bestämmelser om kroppsvisitation och kroppsbesiktning i ett stort antal författningar, t.ex. 9 § andra stycket lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol, 9 § lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler, 29 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, 9 kap. 2 § fjärde stycket utlänningslagen (2005:716) och 8 kap. 7 § fängelselagen (2010:610). Dessa regleringar är begränsningar av det grundlagsskydd som var och en har gentemot det allmänna beträffande bland annat kroppsliga ingrepp och kroppsvisitation (2 kap. 6 § regeringsformen). Sådana ingrepp kan under vissa förutsättningar begränsas genom lag (2 kap. 20 och 21 §§ regeringsformen). Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig (28 kap. 11 § rättegångsbalken). Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt att prov tas från människokroppen och undersöks (28 kap. 12 § tredje stycket rättegångsbalken). Enligt 28 kap. 13 § tredje stycket rättegångsbalken får kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en kvinna inte verkställas eller bevittnas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Ett undantag gäller enligt samma bestämmelse för kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en kvinna har med sig undersöks och för kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov, alkoholutandningsprov eller salivprov för DNA-analys tas. I dessa situationer får alltså åtgärden verkställas eller bevittnas av en man även när åtgärden vidtas gentemot en kvinna. Nästan alla bestämmelser om kroppsvisitation och kroppsbesiktning är formulerade på ett liknande sätt. Flera bestämmelser på området är könsneutrala på så sätt att de anger att sådana åtgärder inte får utföras eller bevittnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska, dvs. skyddet gäller både i förhållanden till kvinnor och män.

Könstillhörighet har vidare rättslig betydelse när det gäller bestämmelser om verkställighet av fängelsestraff och placering i häkte. Enligt 2 kap. 2 § fängelselagen (2010:610) får en intagen inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt och de intagna samtycker till det. En bestämmelse med motsvarande innehåll finns i 2 kap. 2 § häkteslagen (2010:611). I 24 kap. 4 § rättegångsbalken

finns det en särskild bestämmelse om häktning av kvinnor som nyligen fött barn. Bestämmelsen är utformad som en skyddsbestämmelse för barnet. Häktning av en kvinna som nyligen fött barn, får om häktning kan befaras medföra allvarligt men för barnet, endast ske om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan anordnas.

Könstillhörighet har betydelse i straffrättsliga sammanhang när det gäller vissa brott. Brottet barnadråp i 3 kap. 3 § brottsbalken kan endast en kvinna vara gärningsman till. Brottet grov kvinnofridskränkning i 4 kap. 4 a § andra stycket brottsbalken kan endast ha en kvinna som målsägande. Lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor föreskriver i 1 § att ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen i syfte att stympa dessa eller åstadkomma andra bestående förändringar av dem (könsstympning) får inte utföras, oavsett om samtycke har lämnats till ingreppet eller inte. Flera straffbestämmelser som är kopplade till fortplantning/graviditet berör enligt sin ordalydelse endast kvinnor. Sådana straffbestämmelser finns i abortlagen (1974:595), (se 1 § jämfört med 9 och 10 §§), steriliseringslagen (1975:580), (se 6 § jämfört med 8 §), transplantationslagen (1995:831), (se 11 § jämfört med 14 §), lagen (2002:297) om biobanker i hälso- och sjukvården m.m. (se 3 kap. 3 § jämfört med 6 kap. 1 § första stycket d). Det finns även sådana straffbestämmelser i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. som innehåller ett flertal bestämmelser om bl.a. insemination av en kvinna och om införande av ett befruktat ägg i en kvinnas kropp (se 5 kap. 5 § jämfört med 8 kap. 3 § och 6 kap. jämfört med 8 kap. 4 § och 7 kap. 3 och 4 §§ med 8 kap. 5 §). Vissa delar av brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse utgår från att en kvinna av tvång görs havande (2 § punkten 4 och 4 § punkten 6 lagen [2014:406] om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser).

När det gäller förhör under förundersökning finns det två bestämmelser i förundersökningskungörelsen (1947:948) där kön har en rättslig betydelse. Enligt 5 b § förundersökningskungörelsen ska, när det gäller vissa brott och under vissa förutsättningar, ett förhör med målsäganden hållas av en person av ett visst kön om målsäganden begär det. En förutsättning för att målsägandens önskan om könet på förhörspersonen ska tillgodoses är enligt bestämmelsen att förundersökningen inte motverkas eller polisens eller åklagarens arbete inte avsevärt försvåras. Enligt 7 § andra stycket förundersökningskungörelsen bör ett kvinnligt förhörsvittne anlitas när förhör hålls med en kvinna, om den som ska förhöras begär det och det är lämpligt.

Flera bestämmelser som gäller sociala försäkringar och andra ersättnings- och bidragssystem är kopplade till ett visst kön, företrädesvis kvinnor. Många av dem rör rättigheter till följd av graviditet och moderskap. Sådana bestämmelser redogörs för i regeringens proposition Upphävande av kravet på sterilisering för ändrad könstillhörighet (se prop. 2012/13:107, s. 13 ff.). Ytterligare ett exempel på bestämmelser där kön ges rättslig betydelse inom området sociala försäkringar är de om änkepension. Änkepension avskaffades i princip från år 1990 men kan på vissa villkor fortfarande beviljas efterlevande kvinnor. Relativt detaljerade regler om under vilka förutsättningar sådan pension kan utgå finns i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap, enligt vilken två personer av samma kön kunde låta registrera sitt partnerskap (1 kap. 1 §), upphörde att gälla vid utgången av april 2009. Den upphävda lagen tillämpas dock fortfarande i fråga om ett enligt den lagen registrerat partnerskap, om inte partnerna gemensamt anmält till Skatteverket att det registrerade partnerskapet ska gälla som ett äktenskap eller har valt att vigas enligt 4 kap. äktenskapsbalken, se 2 och 3 §§ lagen (2009:260) om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap. Kön har alltså fortfarande en rättslig betydelse i fråga om de partnerskap som registrerades enligt lagen om registrerat partnerskap och som inte därefter upplösts eller ändrats.

I föräldrabalkens 1 kap. finns bestämmelser om faderskap och moderskap till barn.

Enligt diskrimineringslagen (2008:567) är kön en diskrimineringsgrund (1 kap. 1 §). Jämte diskrimineringslagen finns det flera andra författningar som syftar till att främja jämställdhet mellan könen (se exempelvis 1 kap. 5 § andra stycket högskolelagen (1992:1434), 3 § och 6 § 5 lagen (2009:128) om yrkeshögskolan, 4 § första stycket 5 förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet och 8 § första stycket 5 förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter).

Lagen (2012:263) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga organ innehåller bestämmelser om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga organ avsedda för transplantation till människokroppen. Syftet är enligt 1 § att skydda människors hälsa. Förordningen (2012:346) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga organ ger kompletterande föreskrifter till lagen (1 §). Om ett organ erbjuds ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) ska den vårdgivare som ansvarar för att ta till vara organet se till att lämna de uppgifter som framgår av en bilaga (avsnitt A) till förordningen (2 §). En sådan uppgift är donatorns kön.

Det finns ett stort antal lagar och förordningar som reglerar register enligt vilka bland annat kön är en av de personuppgifter som får behandlas. Ett sådant exempel är förordningen (2001:709) om cancerregister hos Socialstyrelsen. Officiell statistik regleras i lagen (2001:99) om den officiella statistiken. Enligt lagen ska det finnas officiell statistik för allmän information, utredningsverksamhet och forskning (3 §). Av 14 § förordningen (2001:100) om den officiella statistiken framgår att individbaserad officiell statistik ska vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Av 13 kap. 17 § första stycket utlänningslagen (2005:716) följer att Migrationsverket ska göra en åldersbedömning i ärenden om ensamkommande barn som ansöker om uppehållstillstånd som flykting eller som alternativt skyddsbehövande om det finns skäl att ifrågasätta att sökanden är under 18 år. Enligt 4 kap. 21 d § utlänningsförordningen (2006:97) utför Rättsmedicinalverket på begäran av Migrationsverket medicinska åldersbedömningar i ärenden om uppehållstillstånd. En underrättelse om medicinsk åldersbedömning ska bl.a. innehålla en uppgift om kön på den person vars ålder ska bedömas.

Rättsverkan av beslut om fastställande av könstillhörighet enligt nuvarande könstillhörighetslag

I förarbetena till den nuvarande könstillhörighetslagen uttalas att ett beslut om ändrad könstillhörighet bör leda till att den beslutet rör i alla avseenden där könet har rättslig betydelse ska anses tillhöra det nya könet. Detta utgjorde ett stöd för att kraven för en ändring måste sättas relativt högt (prop. 1972:6 s. 47). Utredningen Intersexuellas könstillhörighet Förslag till lag om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (SOU 1968:28) gjorde bedömningen att en fastställelse av annat kön än det som antecknats i kyrkobokföringen skulle vara förenat med särskilda krav. Dessa var när könstillhörighetslagen trädde i kraft 1972 att sökanden sedan ungdomen upplever att han eller hon tillhör det andra könet, sedan avsevärd tid uppträder i enlighet med detta och måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Härutöver sattes även som krav att sökanden hade steriliserat sig eller av annan orsak saknade fortplantningsförmåga.

Enligt vad som uttalas vidare i förarbetena utgör den officiella könsregistreringen i folkbokföringen endast en presumtion för att en person har det kön som registreringen visar. En domstol eller annan myndighet som har att pröva någons könstillhörighet ska alltså, om det visar sig att registreringen är felaktig, kunna grunda sitt avgörande på det verkliga könet (prop. 1972:6 s. 53). Ett fastställelsebeslut om ändrad könstillhörighet blir däremot bindande för domstolar och myndigheter som har att pröva frågor där någons kön har rättslig betydelse (prop. 1972:6 s. 58).

Numera ställs det inget krav på att sökanden undergått sterilisering eller av annan orsak saknar fortplantningsförmåga. I samband med att steriliseringskravet avskaffades uttalades i förarbetena att principen om att den förvärvade könstillhörigheten ska vara den som styr den enskildes rättigheter och skyldigheter i de fall där könet har betydelse är genomgripande och grundläggande (prop. 2012/13:107 s. 19).

Rättsverkan av en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

Den nuvarande könstillhörighetslagen bygger på ett fastställelseförfarande där en sökande kan få fastställt ändrad könstillhörighet om han eller hon sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet, sedan en tid uppträder i enlighet med denna könsidentitet och måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden (1 § första stycket könstillhörighetslagen). I sitt yttrande över lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen anför Lagrådet att lagstiftaren torde inte annat än i rena undantagsfall ha sett framför sig att en persons registrering i folkbokföringen och hur denne uppfattades av omgivningen skulle skilja sig åt. Lagrådet påpekar att förhållandena är annorlunda med den föreslagna lagen, eftersom den utgår från rätten till självbestämmande. I sammanhanget ställer Lagrådet frågan hur bestämmelser om exempelvis kroppsvisitering och kroppsbesiktning ska tolkas beträffande t.ex. en person som enbart har ändrat den uppgift om kön som framgår av folkbokföringen, dvs. som själv identifierar sig i enlighet med det ändrade könet men som av omgivningen uppfattas tillhöra det andra könet.

Som framgår ovan ger förarbetena till den nuvarande könstillhörighetslagen uttryck för att det kön som framgår av folkbokföringen utgör en presumtion för att en person är av ett visst kön. Om registreringen är felaktig, kan en myndighet eller domstol grunda sitt avgörande på det verkliga könet (prop. 1972:6 s. 53). Ett beslut om ändrad könstillhörighet blir däremot bindande för framtiden och den som beslutet rör ska anses tillhöra det nya könet i alla avseende där könet har rättslig betydelse (prop. 1972:6 s. 58). I den lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen som nu föreslås, frångås systemet med ett fastställelseförfarande vid en första ändring. Det innebär att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt lagförslaget bör fortsatt utgöra en presumtion för att en person tillhör det kön som framgår av folkbokföringen. Utgångspunkten är således att personen i fråga ska behandlas rättsligt i enlighet med den nya könstillhörigheten. Utan det fastställelseförfarande som gäller enligt den nuvarande könstillhörighetslagen blir emellertid en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen inte bindande för domstolar och andra myndigheter som har att pröva frågor där någons kön har rättslig betydelse. Det bör poängteras att i praktiken bedöms den föreslagna lagen inte medföra någon förändring för den grupp transsexuella som förarbetena från 1972 års könstillhörighetslag tog sikte på.

En särskild fråga är då om de ändringsbeslut som föregås av en prövning av könsidentiteten ska tillerkännas mer än en presumtionsverkan. Det gäller med andra ord den situationen att en person som tidigare har beviljats en ändring ansöker om ändring på nytt. I dessa fall ska en ändring beviljas om sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Även beträffande barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ska en ändring föregås av en prövning av könsidentiteten på så sätt att en ändring ska beviljas om den är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet och det krävs med hänsyn till barnets bästa. Som Lagrådet framhåller är det dock svårt att motivera varför en sådan rättsverkan ska inträda endast i dessa fall. En ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bör alltså i samtliga fall få en presumtionsverkan. Ett ändringsbeslut ska således som utgångspunkt tillerkännas rättsverkan när annan lagstiftning tillämpas. I den nuvarande könstillhörighetslagen framgår inte av lagen vilken rättsverkan en ändring av kön i folkbokföringen får. Som nämns ovan framgår detta i stället av vad som sägs i förarbetena. Den bedömning som görs om rättsverkan av en ändring av kön i folkbokföringen enligt den föreslagna lagen görs utifrån vad som uttalas om rättsverkan i förarbetena till den nuvarande könstillhörighetslagen. Bedömningen att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt den föreslagna lagen får en presumtionsverkan behöver inte komma till uttryck i lagtexten. På samma sätt som enligt nuvarande ordning bör frågan om rättsverkan hanteras i förarbetena.

Som Lagrådet noterar kan det övergripande mål som redovisas i lagrådsremissen av den 30 augusti 2018 om att en person ska kunna få sin könsidentitet rättsligt erkänd med respekt för rätten till självbestämmande komma i konflikt med ett av lagstiftaren sedan tidigare identifierat intresse, exempelvis när det gäller bestämmelser om kroppsvisitering och

kroppsbesiktning. Som huvudregel får inte kroppsvisitering och kroppsbesiktning utföras eller bevittnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Enligt flera bestämmelser gäller detta enbart i förhållande till kvinnor. Det rättsliga intresset bakom reglerna är skyddet för kvinnors eller den enskildes kroppsliga integritet. En följd av att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen nu föreslås gå från ett fastställelseförfarande till ett system som bygger på självbestämmande är att intresset för självbestämmande i vissa undantagsfall kan få stå tillbaka. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet bör det alltså vara möjligt att låta ett av lagstiftaren sedan tidigare identifierat intresse få företräde. Det kan t.ex. gälla i en sådan situation där en person som har ändrat kön i folkbokföringen men utåt sett uppfattas tillhöra det andra könet ska kroppsvisitera personer av samma juridiska kön.

Lagrådet efterfrågar även en vägledning från lagstiftaren om hur vardagliga situationer ska hanteras. Som ett exempel lyfter Lagrådet frågan om vilket omklädningsrum en elev ska använda om eleven endast ändrat det kön som framgår av folkbokföringen men av klasskamrater uppfattas vara det tidigare könet. *Sveriges Kvinnolobby* och *Kvinnofronten* anför liknande synpunkter och framför att promemorian saknar en bedömning av risken för missbruk på så sätt att personer med ont uppsåt kan få tillgång till könsuppdelade utrymmen avsedda för att skydda kvinnor. Till att börja med bör det nämnas att det tyvärr är många transpersoner som i dag helt undviker situationer där de behöver byta om i omklädningsrum, eftersom de upplever ett obehag med detta (Ungdomsstyrelsen, Om unga hbtq-personers fritid, 2012, s. 22 f.). Utredningen om stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner bekräftar denna bild i sitt betänkande och ger exempel på förändringsarbete på området. Ett sådant exempel är vissa kommuners åtgärder genom att möjliggöra ombyte i en avskild och trygg miljö vid kommunala idrottsanläggningar (SOU 2017:92 s. 354 ff.). Det kan vidare konstateras att den föreslagna lagen ska reglera de förutsättningar som gäller för att en person vars könsidentitet inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen ska få ändra det könet. En sådan ändring kommer inte att betraktas som en åtgärd som individen kan vidta med lätthet mot bakgrund av det relativt omfattande administrativa arbete som en sådan ändring innebär för den enskilde. Risken för att en person med ont uppsåt skulle ändra det kön som framgår av folkbokföringen för att bereda sig tillträde till könsuppdelade utrymmen framstår som mycket liten. Det bör framhållas att den omständigheten att en person ändrat det kön som framgår av folkbokföringen inte per automatik avgör frågan om tillträde till könsuppdelade utrymmen. Ändringen i folkbokföringen är som huvudregel styrande men, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, kan presumtionen behöva stå tillbaka vid en intresseavvägning. Med detta sagt bör frågor som uppstår i vardagen hanteras utifrån det enskilda fallet med utgångspunkten att hänsyn får tas inte bara till den person som ändrat juridiskt kön, utan även andra personer som kan komma att beröras.

Skulle det uppstå frågor som de Lagrådet tar upp i sitt yttrande över lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen av den 30 augusti 2018 om vilket omklädningsrum som ska användas i skolor, på arbetsplatser, i badhus eller motionsanläggningar och en individ upplever att den har missgynnats kan bestämmelserna i diskrimineringslagen (2008:567) aktualiseras. Vad som ses som diskriminering enligt diskrimineringslagen beror på den enskilda situationen.

Missgynnandet ska ha en koppling till en diskrimineringsgrund. Det finns sju olika diskrimineringsgrunder i lagen, bland annat kön och könsöverskridande identitet eller uttryck (1 kap. 1 §). Diskrimineringsgrunden kön utgår från att alla i rättslig bemärkelse är antingen kvinnor eller män. Den som avser att ändra eller har ändrat sin könstillhörighet omfattas också av diskrimineringsgrunden kön (1 kap. 5 §). Diskrimineringsgrunden könsöverskridande identitet eller uttryck har inga skarpa avgränsningar men allmänt sett avses dels en individs mentala eller självupplevda könsbild, dvs. det som inte utan vidare är iakttagbart för andra, dels hur en individ uttrycker sitt sociala kön, exempelvis med kläder, kroppsspråk, smink eller frisyr. Det är inte avsikten att någon med åberopande av diskrimineringsgrunden könsöverskridande identitet eller uttryck ska kunna begära att en arbetsgivare, en utbildningsanordnare eller annan ska inrätta särskilda omklädningsrum, toaletter eller andra faciliteter för den som inte vill nyttja vad som är avsett för kvinnor eller män. I sammanhang där enskilda förväntas ange sin könstillhörighet för att få del av en tjänst – exempelvis inom socialförsäkringen – kan inte heller någon åberopa diskrimineringsgrunden könsöverskridande identitet eller uttryck om endast alternativen kvinna respektive man erbjuds (prop. 2007/08:95 s. 496). I avsnitt 9.3 föreslås att diskrimineringsgrunden kön även ska omfatta den som i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse med könsidentiteten avser att ändra eller har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen, eller kroppen genom kirurgiska ingrepp eller annan behandling.

Diskrimineringslagen förbjuder direkt och indirekt diskriminering, bristande tillgänglighet, trakasserier och sexuella trakasserier och instruktioner att diskriminera (1 kap. 4 §). Förbudet mot diskriminering gäller inom ett flertal områden i samhället, exempelvis i arbetslivet och i skolan. Varje form av diskriminering innehåller olika rekvisit som ska beaktas vid en bedömning om diskriminering föreligger. I de situationer som Lagrådet tar upp, dvs. vilket omklädningsrum som ska användas i olika sammanhang, aktualiseras framför allt direkt eller indirekt diskriminering. Med direkt diskriminering menas att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med någon av diskrimineringsgrunderna exempelvis kön eller könsöverskridande identitet eller uttryck (1 kap. 4 § 1). Direkt diskriminering bygger således på tre kriterier; ett missgynnande, en jämförelse och ett orsakssamband. Alla tre kriterierna måste vara uppfyllda för att en handling eller underlåtenhet ska kunna betraktas som diskriminering.

Med indirekt diskriminering menas att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringssätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med exempelvis visst kön eller viss könsöverskridande identitet eller uttryck, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet (1 kap. 4 § 2). Bedömningen för att avgöra om en individ är indirekt diskriminerad bygger således på tre kriterier; ett missgynnande, en jämförelse och en intresseavvägning. Det innebär exempelvis att om en person som har ändrat kön i folkbokföringen inte tillåts byta om i ett visst omklädningsrum eller nyttja en könsspecifik toalett är det först en fråga om huruvida denna omständighet utgör ett missgynnade. Därefter måste en jämförelse göras mellan den grupp som personen tillhör och någon person i en annan grupp. Jämförelsen tar sikte på den andel av de som kan, eller inte kan, uppfylla kravet i de grupper som jämförs. Om jämförelsen visar en betydande skillnad mellan de båda gruppernas möjligheter att typiskt sett uppfylla kravet talar detta för att det är fråga om indirekt diskriminering (prop. 2007/08:95 s. 490). Sist ska en intresseavvägning göras mellan den som är missgynnad och det syfte som t.ex. en arbetsgivare uppställt för tillämpningen av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringssätt. För att en åtgärd som typiskt sett har negativa effekter för en viss grupp ska vara tillåten måste två krav vara uppfyllda. För det första måste syftet vara objektivt sett godtagbart. Detta syfte ska vara värt att skydda i sig och vara tillräckligt viktigt för att motivera att det ges företräde framför principen om icke-diskriminering. För det andra måste åtgärden (medlet för att uppnå syftet) vara lämplig och nödvändig. Om det finns andra, icke diskriminerande handlingsalternativ eller medel för att uppnå ett i sig godtagbart syfte utgör missgynnandet i princip indirekt diskriminering i strid med lagen (prop. 2007/08:95 s. 491). Den som anser sig ha utsatts för diskriminering enligt diskrimineringslagens bestämmelser kan väcka talan i domstol (6 kap. 1 §).

Behovet av följdändringar kopplat till rättsverkan

Vissa rättsområden har lagstiftaren redan behandlat i andra sammanhang när det gäller hur bestämmelser ska tillämpas när en person ändrat könstillhörighet. Den 1 januari 2019 kompletterades 1 kap. föräldrabalken med särskilda regler för situationer där personer får barn efter det att någon av dem eller båda har ändrat könstillhörighet. I propositionen kommenteras hur bestämmelser som enligt sin ordalydelse ger upphov till olika rättigheter och skyldigheter beroende på om en förälder är mor, far eller förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken ska tillämpas (prop. 2017/18:155 s. 59). Liknande uttalanden görs i propositionen till det upphävda steriliseringskravet i nuvarande könstillhörighetslag (prop. 2012/13:107 s. 20). Där förutsätts att sådana författningar kommer att kunna tillämpas analogt på det sättet att den som ändrat könstillhörighet också omfattas av bl.a. de rättigheter, förmåner och skyldigheter som följer med att vara mor, far eller förälder till ett barn, eller med att vara gravid eller att ha fött ett barn. I detta utkast görs ingen annan bedömning.

I propositionen till det upphävda steriliseringskravet görs även vissa uttalanden beträffande straffrättsliga bestämmelser som har samband med

graviditet/fortplantning (och som enligt sin ordalydelse rör kvinnor), exempelvis brottet barnadråp. Det ansågs vid detta tillfälle att det inte behövdes göras några följdändringar i dessa straffbestämmelser (se prop. 2012/13:107 s. 21). Det har inte framkommit några skäl att göra en annan bedömning nu. När det gäller andra straffbestämmelser där kön ges en rättslig betydelse kan konstateras att det beträffande grov kvinnofridskränkning enligt 4 kap. 4 a § andra stycket brottsbalken finns en motsvarande bestämmelse i 4 kap. 4 a § första stycket samma balk som kan tillämpas i en situation där målsäganden är en man. Lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor föreskriver i 1 § att ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen i syfte att stympa dessa eller åstadkomma andra bestående förändringar av dem (könsstympning) får inte utföras, oavsett om samtycke har lämnats till ingreppet eller inte. Eftersom straffbudet enligt ordalydelsen gäller ingrepp i ”de kvinnliga yttre könsorganen” bör bestämmelsen kunna tillämpas oavsett hur målsäganden identifierar sig själv eller om målsäganden har ändrat juridiskt kön, så länge det just gäller ett sådant ingrepp. Om inte annat bör bestämmelserna om misshandel i 3 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken kunna tillämpas. Brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse enligt 2 § 4 och 4 § 6 lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelse omfattar påtvingat havandeskap av en kvinna. Om det skulle vara fråga om ett påtvingat havandeskap av en man torde en analog tillämpning inte vara möjlig. Andra straffbestämmelser, exempelvis våldtäkt enligt 6 kap. 1 § brottsbalken, kan däremot vara aktuella. Bedömningen i detta utkast är att några följdändringar i dessa straffbud inte behöver göras i nuläget.

Enligt 2 kap. 2 § fängelselagen respektive 2 kap. 2 § häkteslagen får en intagen inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt och de intagna samtycker till det. Motiven bakom bestämmelsen är framför allt kvinnors intresse av att få avtjäna fängelsestraff, alternativt vara intagna i häkte, utan att komma i kontakt med kriminella män (prop. 1997/98:95 s. 49 ff.). Kriminalvårdens tillämpning av bestämmelserna om placering utgår i dag från det system som den nuvarande könstillhörighetslagen bygger på och innebär att en placering sker efter det kön som framgår av folkbokföringen (se Kammarrättens i Göteborg dom den 25 september 2019 i mål nr 1122–19). En följd av den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen är att denna ordning inte längre kan anses gällande. Enligt uppgift från Kriminalvården hanterar myndigheten i dag ett fåtal ansökningar varje år som gäller byte av anstalt på grund av ändring av könstillhörighet eller för att den enskilde identifierar sig med det andra könet som framgår av folkbokföringen. Den ordning som nu föreslås, där en ändring av kön i folkbokföringen inte föregås av en fastställelseprocess med en längre tids utredning utan i stället bygger på självbestämmande, kan antas medföra att Kriminalvården kommer få hantera fler sådana situationer. Det torde även föra med sig ett behov för Kriminalvården att kunna göra en mer samlad bedömning av hur en placering i anstalt ska göras där exempelvis, liksom i Norge, aspekter som säkerhet eller att en placering skulle stå i strid med det rättsliga intresset bakom bestämmelserna kan beaktas. Mot denna bakgrund föreslås i detta utkast att bestämmelserna om placering i fängelselagen och häkteslagen ändras på så sätt att samtyckeskravet tas

bort. Det möjliggör för Kriminalvården att göra en placering utifrån även andra parametrar än juridiskt kön om det i ett undantagsfall finns skäl för det utan att samtliga intagna måste samtycka till placeringen. Ändringarna i fängelse- och häkteslagen behandlas i detta utkast i avsnitt 9.5.

Bestämmelser om kroppsvisitering och kroppsbesiktning kan som framgår ovan komma i konflikt med det rättsliga intresset bakom bestämmelserna när det ställs mot intresset av självbestämmande av kön i folkbokföringen. En sådan konflikt skulle i så fall kunna uppstå i de fall där den som ska utföra en kroppsvisitering/kroppsbesiktning ändrar kön i folkbokföringen utan att manifestera den upplevda könsidentiteten utåt. Även om bestämmelser om kroppsvisitering/besiktning tillämpas i en mängd olika situationer är det dock svårt att se att en sådan situation verkligen skulle uppstå, särskilt med tanke på det ansvar som arbetsgivare har. Behovet av att göra följdändringar i dessa bestämmelser med hänsyn till det rättsliga intresset bakom bestämmelserna är inte lika framträdande som när det gäller bestämmelser om placering i anstalt och häkte. Det kan även övervägas om det finns anledning att göra ändringar i bestämmelserna med hänsyn till om det kan uppstå svårigheter i förhållande till vem som får utföra sådana åtgärder om den som ska utsättas för åtgärden har ändrat kön i folkbokföringen utan att manifestera den upplevda könsidentiteten utåt. I detta utkast har övervägts om det kan uppstå praktiska problem exempelvis på anstalt när det gäller situationer där intagna måste visiteras, särskilt i en sådan situation där en person som ändrat kön i folkbokföringen placeras i anstalt tillsammans med intagna av motsatt kön. Inom Kriminalvården arbetar dock personal av bägge könen. Det bör därför vara möjligt att en visitation av en intagen som ändrat kön i folkbokföringen genomförs av personal av samma kön, oavsett vilken anstalt personen i fråga är placerad på. I sammanhanget bör nämnas att bestämmelsen om skyddsvisitation (8 kap. 5 § fängelselagen och 4 kap. 4 § häkteslagen) är undantagen från huvudregeln om att en visitering/kroppsbesiktning inte får bevittnas eller genomföras av någon av motsatt kön. När det alltså gäller en visitation av en intagen för att undersöka om den intagne bär på ett vapen, en kniv eller ett annat farligt föremål som han eller hon kan använda för att skada antingen sig själv eller någon annan har Kriminalvården befogenhet att av säkerhetsskäl genomföra en sådan visitation, oberoende av kön på den som ska visiteras. I sammanhanget kan även nämnas en polismans befogenhet att göra en så kallas provisorisk visitation i vissa särskilt angivna situationer för att exempelvis söka efter vapen eller andra farliga föremål (19 § polislagen). Även denna åtgärd får vidtas oberoende av kön på den som ska visiteras. Mot denna bakgrund föreslås inte några följdändringar i bestämmelser om kroppsvisitering och kroppsbesiktning. För det fall det skulle visa sig att det finns behov av undantagsbestämmelser även inom detta område kan det finnas anledning att överväga ytterligare följdändringar.

Enligt 2 § förordningen om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga organ ska bl.a. uppgift om donatorns kön lämnas av den vårdgivare som ansvarar för att ta till vara ett organ, om organet erbjuds ett land inom EES (Europeiska ekonomiska samarbetsområdet). Vid en transplantation har emellertid inte kön någon medicinsk betydelse. Det är möjligt att transplantera mellan man och kvinna och så görs också i dag. Några följdändringar behövs därför inte i detta avseende.

Officiell statistik regleras i lagen om den officiella statistiken. Av 14 § förordningen om den officiella statistiken framgår att individbaserad officiell statistik ska vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta. Bakgrunden till bestämmelsen är att könsuppdelad officiell statistik är ett viktigt medel i jämställdhetsarbetet (se prop. 1993/94:147 s. 79). *Sveriges kvinnolobby* efterfrågar en utredning av hur lagförslaget påverkar arbetet med könsuppdelad registerstatistik. *RFSL* anser att lagförslagen kommer att medföra en mer korrekt jämställdhetsstatistik än den vi har i dag, då processen för det juridiska könsbytet förenklas och möjliggör för fler transpersoner att få rätt juridiskt kön. *SCB* anför att reglerna medför ingen eller mycket begränsad påverkan på SCB:s verksamhet. Det kan noteras att Rättsliga rådet under år 2020 beslutade i 439 ärenden om ändrad könstillhörighet. För åren 2019 och 2018 är motsvarande siffra 403 respektive 446. I detta utkast delas den bedömning som SCB gör. Även vid en fördubbling av antalet ärenden i jämförelse med år 2020 berör de föreslagna reglerna ett i statistikhänseende fåtal personer. Den ändring som föreslås kommer alltså enligt den bedömning som görs i detta utkast inte att påverka arbetet med könsuppdelad registerstatistik, vilket är en förutsättning för genomförandet av jämställdhetspolitiken.

Riksidrottsförbundet bedömer att förslaget innebär ingripande konsekvenser för förbundets medlemmar och anför att utredningen saknar en analys av förslagens konsekvenser för idrottsrörelsens tävlings- och träningsverksamhet. Det kan noteras att det även enligt gällande rätt är möjligt att ändra det kön som framgår av folkbokföringen samt genomgå kirurgiska ingrepp i könsorganen. Inkludering i idrotten av personer som har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen och genomgått kirurgiska ingrepp i könsorganen är således något som förekommer redan i dag. Det kan vidare noteras att förbundet har utarbetat en policy mot diskriminering på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Som Riksidrottsförbundet lyfter fram i sitt yttrande är tävlingsreglerna för olika idrotter inte sällan tydligt präglade av de internationella förbundens övergripande tävlingsregler vilket i sin tur gör att specialidrottsförbunden har en begränsad möjlighet att styra över frågan om könsuppdelad respektive inte könsuppdelad tävlingsverksamhet samt den aktuella idrottens definition av kön. Könstillhörighetsutredningen föreslog i sitt betänkande Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag (SOU 2007:16) vissa villkor för att en person skulle få sin rättsliga könstillhörighet ändrad, bl.a. att en medicinsk utredning skulle ligga till grund för beslutet. Enligt utredningen finns det endast en situation där ett fullständigt accepterande av personen i den ändrade könstillhörigheten inte är självklar och det är i idrottsliga sammanhang. Utredningen hänvisade i sammanhanget till brittisk lagstiftning som tillåter särbehandling av före detta transsexuella i tävlingssammanhang. Könstillhörighetsutredningen föreslog inget lagreglerat undantag för just idrotten utan förutsatte att man centralt inom idrottsrörelsen utarbetar rutiner för situationer där någon har ändrat könstillhörighet. Även i detta utkast anses det lämpligt och rimligt att idrotten självt får ta ställning till hur en situation där en tävlande har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen ska lösas.

9 Ändringar i andra författningar

9.1 Steriliseringslagen

Utkastets förslag: En person som har fyllt 18 år får på egen begäran steriliseras om det finns förutsättningar för ett sådant kirurgiskt ingrepp som avses i lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Om sterilisering vägras, ska frågan omedelbart underställas Socialstyrelsens prövning.

En person, som har fyllt 18 men inte 25 år och som är bosatt i Sverige, ska efter egen ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering i samband med en ansökan enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om personen upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och det måste antas att personen kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

Bestämmelsen om sterilisering i samband med en ansökan enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska omfattas av straffbestämmelsen i steriliseringslagen. Bestämmelsen om att sterilisering får ske på egen begäran när förutsättningarna för ett sådant kirurgiskt ingrepp som avses i lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen föreligger ska däremot inte omfattas av straffansvar. Det ska inte längre anges i straffbestämmelsen att det inte ska dömas till ansvar om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Promemorians förslag (Ds 2018:11): Överensstämmer delvis med utkastets förslag. Promemorians förslag till 2 a § steriliseringslagen (1975:580) om sterilisering i samband med kirurgiska ingrepp i könsorganen är annorlunda formulerat. I promemorian saknas ett förslag om ändring i 3 § samma lag som avser tillstånd till sterilisering i samband med en ansökan enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. I promemorian saknas även ett förslag till ändring i 8 § samma lag som avser straffansvar. I promemorian föreslås vidare att sterilisering ska möjliggöras för barn utan nedre åldersgräns i samband med en ansökan om tillstånd enligt lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Region Skåne* (dåvarande Skåne läns landsting) anför att formuleringen ”i samband med” kan misstolkas som att sterilisering endast får förekomma om personen samtidigt genomgår andra kirurgiska ingrepp för att bli könskongruent. Regionen uppger att det i dag är många patienter som endast önskar sterilisering utan andra samtidiga operativa åtgärder. *Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)* noterar att promemorians förslag till lag om ändring i steriliseringslagen förefaller ofullständigt, eftersom det inte föreslås någon ändring i 3 § steriliseringslagen om sterilisering i samband med en ansökan enligt fastställelse av könstillhörighet enligt den nuvarande könstillhörighetslagen.

Skälen för utkastets förslag: I steriliseringslagen finns det bestämmelser om sådana ingrepp i könsorganen som utan att innebära kastrering medför varaktigt upphävande av fortplantningsförmågan (sterilisering).

Huvudregeln enligt lagen är att en person ska ha fyllt 25 år för att på egen begäran få steriliseras (2 § steriliseringslagen). Personer som är mellan 18 och 24 år kan i vissa fall efter ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering (3 § steriliseringslagen). Enligt lagens nuvarande lydelse ska ett sådant tillstånd lämnas i samband med en ansökan om fastställelse enligt nuvarande 1 § könstillhörighetslag om förutsättningarna i övrigt föreligger för fastställelse av könstillhörigheten (3 § 3 steriliseringslagen).

Med anledning av att lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, könstillhörighetslagen, föreslås upphävas och ersättas av lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen finns det ett behov av att göra ändringar i steriliseringslagen. Det bör vara möjligt att genomföra sterilisering om det finns förutsättningar för att genomgå ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Eftersom det i den nya lagen föreslås att kirurgiska ingrepp inte längre ska kräva Socialstyrelsens tillstånd bör inte heller sterilisering i samband med kirurgiskt ingrepp kräva ett sådant tillstånd. Steriliseringen ska därför få utföras på den enskildes begäran, om förutsättningar i övrigt föreligger för kirurgiskt ingrepp enligt den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. *Region Skåne* upplyser om att det i dag är många patienter som endast önskar sterilisering utan andra samtidiga operativa åtgärder. Som regionen anför kan formuleringen ”i samband med” tolkas som att sterilisering endast får förekomma om personen samtidigt genomgår andra kirurgiska ingrepp i könsorganen. Formuleringen bör därför inte användas. I stället bör det framgå av bestämmelsen i steriliseringslagen att en person som har fyllt 18 år på egen begäran får steriliseras om förutsättningar för sådant kirurgiskt ingrepp som avses i lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen är uppfyllda. Precis som när det gäller sterilisering på egen begäran enligt huvudregeln i steriliseringslagen (2 §) bör om sterilisering vägras, frågan omedelbart underställas Socialstyrelsens prövning.

HSAN noterar att promemorian inte innehåller något förslag till ändring i den nuvarande bestämmelsen i 3 § 3 steriliseringslagen som gäller tillstånd till sterilisering i samband med en ansökan om fastställelse enligt den nuvarande könstillhörighetslagen. Som HSAN är inne på bör det göras en ändring i bestämmelsen. I de fall det är fråga om sterilisering i samband med en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bör det, liksom enligt nuvarande ordning (3 § 3 steriliseringslagen och 1 § könstillhörighetslagen), ställas krav på en prövning av könsidentiteten. De skäl som talar för att en första ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska få ske utan en behovsprövning kan inte anses gälla för sterilisering. Som Lagrådet lyfter i sitt yttrande över lagrådsremissen av den 30 augusti 2018 bör inte kraven för sterilisering sättas lägre när det är fråga om sterilisering i samband med en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen jämfört med sterilisering i samband med ett kirurgiskt ingrepp i könsorganen. De högre kraven bör således gälla i båda situationerna. Av bestämmelsen bör det därför framgå att tillstånd till sterilisering ska ges i samband med en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om personen upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och det måste antas att personen kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Dessa krav bör alltså alltid tillämpas avseende tillstånd till sterilisering,

dvs. såväl vid en första som en förnyad ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Enligt 8 § steriliseringslagen är det straffbart att utföra sterilisering i strid med lagen. Till ansvar ska dock inte dömas om gärningen är belagd med straff i brottsbalken. Straffansvaret avser bl.a. bestämmelsen i 3 § 3 steriliseringslagen som reglerar tillstånd till sterilisering som lämnas i samband med en ansökan om fastställelse enligt den nuvarande könstillhörighetslagen (prop. 1975:18 s. 28). I detta utkast föreslås att bestämmelsen i 3 § 3 steriliseringslagen ska ändras så att den i stället omfattas av en ansökan enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Vidare föreslås att det ska införas en ny bestämmelse om sterilisering i samband med ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen: 2 a § som inte längre förutsätter ett tillstånd från Socialstyrelsen.

Enligt utkastets bedömning bör straffansvar gälla i de fall då det krävs tillstånd till sterilisering. Straffansvaret bör därför fortsatt avse 3 § 3 steriliseringslagen som i den föreslagna lydelsen ska reglera tillstånd till sterilisering som lämnas i samband med en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. I de fall då sterilisering får ske på begäran i kombination med ett bedömningsmoment lämpar det sig däremot inte med ett straffansvar. Det gäller den situationen där den som har fyllt 18 år får på egen begäran steriliseras om personen upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten och personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Utöver kravet på att personen ska ha uppnått en viss ålder ställs det i dessa fall alltså även krav på en bedömning av personens könsidentitet. Något liknande bedömningsmoment utan tillståndsförfarande finns inte i de övriga bestämmelser som straffbestämmelsen hänvisar till, och det får därför anses att ett straffansvar svårligen kan tillämpas på ett rättssäkert sätt i förhållande till en sådan bedömning. Straffbestämmelsen bör därför inte göras tillämplig på sterilisering i strid med 2 a § som gäller sterilisering när förutsättningarna i övrigt är uppfyllda för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Allmänna straffrättsliga konkurrensregler bör gälla. Straffbestämmelsen bör därför justeras på så sätt att skrivningen om att ansvar inte ska dömas om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken tas bort.

Eftersom det i detta utkast inte föreslås att barn ska kunna genomgå aktuella kirurgiska ingrepp enligt lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen föreslås inte någon följdändring i steriliseringslagen som rör barn.

9.2 Patientdatalagen

Utkastets förslag: Uttrycket hälso- och sjukvård i patientdatalagen ska omfatta verksamhet som avses i lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Promemorians förslag (Ds 2018:11): Överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har kommenterat förslaget.

Skälen för utkastets förslag: Patientdatalagen (2008:355) reglerar vårdgivares behandling av personuppgifter inom hälso- och sjukvården (1 kap. 1 §). I lagen finns bestämmelser som på olika sätt skyddar den enskildes integritet vid vårdgivares behandling av personuppgifter. Lagens syfte är att informationshanteringen inom hälso- och sjukvården ska vara organiserad så att den tillgodoser patientsäkerhet och god kvalitet samt främjar kostnadseffektivitet. Personuppgifter ska utformas och i övrigt behandlas så att patienters och övriga registrerades integritet respekteras.

Uttrycket hälso- och sjukvård definieras i 1 kap. 3 § patientdatalagen. Med hälso- och sjukvård avses enligt lagen bl.a. verksamhet som avses i den nuvarande könstillhörighetslagen. Även verksamhet som avses i den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen bör omfattas av begreppet hälso- och sjukvård enligt patientdatalagen. Detta innebär att patientdatalagens bestämmelser om exempelvis vårdgivares behandling av personuppgifter och skyldighet att föra patientjournal föreslås gälla i verksamhet som omfattas av den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. I detta utkast anses att inga ändringar behöver göras i patientdatalagen med anledning av denna bedömning.

9.3 Diskrimineringslagen

Utkastets förslag: Diskrimineringsgrunden kön ska även omfatta den som avser att ändra eller har ändrat
– det kön som framgår av folkbokföringen, eller
– kroppen genom sådana kirurgiska ingrepp som omfattas av lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer delvis med utkastets förslag. I promemorian föreslås att diskrimineringsgrunden kön ska omfatta den som i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse med könsidentiteten avser att ändra eller har ändrat kroppen genom medicinska ingrepp eller annan behandling. I promemorian föreslås inte att diskrimineringsgrunden kön även ska omfatta den som avser att ändra eller har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Diskrimineringsombudsmannen* anför att promemorians förslag innebär en ändring i sak i förhållande till nu gällande reglering. Detta eftersom det föreslås att personer som har eller avser att genomföra kroppsliga förändringar, men inte personer som har ändrat eller avser att ändra det kön som framgår av folkbokföring, ska omfattas av diskrimineringsgrunden kön. Enligt Diskrimineringsombudsmannen är det svårt att överblicka vilka effekter en sådan förändring kan medföra. Med hänsyn till att skyddet mot diskriminering som har samband med kön skiljer sig från diskriminering som har samband med könsöverskridande identitet eller uttryck med avseende på möjligheten att i vissa situationer göra undantag från förbuden, torde det enligt Diskrimineringsombudsmannen dock inte helt kunna uteslutas att den föreslagna förändringen skulle kunna få oförutsedda konsekvenser.

Liknande synpunkter framförs av *Skolverket* som bedömer att den föreslagna ändringen inskränker bestämmelsens tillämpningsområde. Enligt Skolverket är det möjligt för en person att avse att ändra eller ha ändrat sin könstillhörighet utan att avse att ändra eller ha ändrat kroppen genom medicinska ingrepp eller annan behandling i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse med könsidentiteten. Skolverket konstaterar att det finns ett flertal undantag i diskrimineringslagen som avser diskrimineringsgrunden kön men inte könsöverskridande identitet eller uttryck. Skolverket efterlyser därför en utredning av konsekvenserna av den föreslagna ändringen.

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL) och *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom)* framhåller att förslaget medför att även icke-binära personer som ändrar kroppen kommer att omfattas av diskrimineringsgrunden kön, vilket anses bli en svår gränsdragning då icke-binära i nuläget omfattas av diskrimineringsgrunden "könsöverskridande identitet eller uttryck". RFSL och RFSL Ungdom ser helst att diskrimineringslagen lämnas oförändrad och att en utredning i stället tillsätts i syfte att se över området i sin helhet. Om en ändring ändå görs i nuläget bör enligt RFSL och RFSL Ungdom diskrimineringsgrunden kön även omfatta den som avser att ändra eller har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen eller som avser att ändra eller har ändrat kroppen genom medicinska ingrepp eller annan behandling i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse med könsidentiteten kvinna eller man.

Skälen för utkastets förslag: I 1 kap. 5 § första stycket 1 diskrimineringslagen (2008:567) definieras diskrimineringsgrunden kön som att någon är kvinna eller man. I paragrafens andra stycke anges att den som avser att ändra eller har ändrat sin könstillhörighet omfattas av diskrimineringsgrunden kön. Enligt förarbetena till lagen har transsexuella eller personer som har genomgått eller önskar genomgå så kallat "könsbyte" enligt rättspraxis tidigare omfattats av diskrimineringsgrunden kön. I och med att en diskrimineringsgrund som avsåg att skydda gruppen transpersoner infördes (diskrimineringsgrunden könsöverskridande identitet eller uttryck) ansågs att det var viktigt med en gränsdragning mellan de två diskrimineringsgrunderna varför definitionen infördes. Motiveringen i förarbetena till bestämmelsen synes i första hand utgå ifrån att omfatta personer som önskar kroppsliga förändringar och hänvisar till diagnosen transsexualism (se prop. 2007/08:95 s. 112 och 113).

Med anledning av att nuvarande könstillhörighetslag ska upphävas bör det göras en ändring av formuleringen "ändrat sin könstillhörighet" i 1 kap. 5 § andra stycket diskrimineringslagen. Enligt promemorians förslag ska den som avser att ändra eller har ändrat kroppen genom kirurgiska ingrepp eller annan behandling i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse med könsidentiteten omfattas av diskrimineringsgrunden kön. I detta utkast görs bedömningen att formuleringen bör snävas in något i förhållande till promemorians förslag när det gäller vem som ska omfattas av diskrimineringsgrunden på grund av att personen avser att ändra eller har ändrat kroppen. Formuleringen bör ta sikte på den typ av ingrepp som kan göras både enligt den nuvarande könstillhörighetslagen

och den lag som nu föreslås, nämligen kirurgiska ingrepp i könsorganen som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten.

Promemorians förslag utesluter att den som avser att ändra eller har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen ska omfattas av diskrimineringsgrunden kön. *Diskrimineringsombudsmannen* och *Skolverket* anför att promemorians förslag innebär en ändring i sak i förhållande till nu gällande reglering. *RFSL* och *RFSL Ungdom* ser helst att det tillsätts en utredning som ser över diskrimineringsgrunderna i sin helhet. Om en förändrad beskrivning av personkretsarna ändå ska göras framhåller föreningarna att diskrimineringsgrunden kön även bör omfatta den som avser att ändra eller har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen eller som avser att ändra eller har ändrat kroppen genom medicinska ingrepp eller annan behandling i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse med könsidentiteten kvinna eller man. I detta utkast görs samma bedömning som den remissinstanserna gör om att promemorians förslag innebär en ändring i sak. Det har inte framkommit några skäl till att frångå dagens ordning. Diskrimineringsgrunden kön bör därför omfatta även den som avser att ändra eller har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen. Sammanfattningsvis föreslås således att diskrimineringsgrunden kön bör omfatta även den som avser att ändra eller har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen eller kroppen genom sådana kirurgiska ingrepp som omfattas av lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

9.4 Offentlighets- och sekretesslagen

Utkastets förslag: Sekretess ska gälla för uppgifter om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i medicinsk verksamhet som avser exempelvis sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.

Sekretess ska gälla för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men. För uppgift i en allmän handling ska sekretessen gälla i högst sjuttio år. Tystnadsplikten ska inskränka rätten enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Promemoriornas förslag (Ds 2018:11 och Ds 2018:17): Överensstämmer delvis med utkastets förslag. I promemorian föreslås en ny sekretessbestämmelse med ett omvänt skaderekvisit för uppgifter hos Skatteverket i ärenden om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, men sekretessen enligt den nya bestämmelsen föreslås inte gälla beslut i ärenden. Promemorian innehåller inget förslag om sekretess med omvänt skaderekvisit som omfattar ärenden hos Socialstyrelsen enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Promemorian innehåller inte heller något förslag om

huruvida den föreslagna sekretessregeln för Skatteverket ska inskränka rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)*, *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom)* och *Transsammans* saknar en tydlig beskrivning av hur och om Socialstyrelsens handläggning av ärenden enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen omfattas av någon sekretessbestämmelse. Organisationerna menar att det är en allvarlig brist som bör åtgärdas och att handläggningen bör omfattas av stark sekretess.

Upplysningscentralen välkomnar förslaget att sekretess inte ska gälla beslut i ärenden eftersom det ger Upplysningscentralen förutsättningar att föra över uppgifter i kreditupplysningsregistret från det tidigare personnumret till det nya personnumret. Upplysningscentralen konstaterar vidare att en person som i dagsläget fått sin ansökan om fastställelse av ny könstillhörighet beviljad får en fråga från Skatteverket om den vill ha skyddade personuppgifter. En sådan sekretessmarkering innebär att Upplysningscentralen inte ges möjlighet att länka samman det tidigare personnumret med det nya för att kunna överföra kreditupplysningsinformationen. *Sveriges släktforskarförbund* konstaterar med tillfredsställelse att beslutet om ändrad könstillhörighet och därmed nytt personnummer ska vara offentligt, samtidigt som det kan finnas inslag i underlaget som bör sekretessbeläggas. *Västra Götalandsregionen* (dåvarande Västra Götalands läns landsting) anser att det noga bör övervägas om beslutet att byta personnummer ska vara offentligt eftersom en uppgift om byte av kön i folkbokföringen måste anses mycket integritetskänslig och uppgiften kan medföra att den enskilde utsätts för trakasserier alternativt inte vågar utöva sin rätt att byta kön i folkbokföringen. Regionen föreslår att ett alternativ till offentlighet kan vara att införa en sekretessbrytande regel i förhållande till exempelvis hälso- och sjukvård och socialtjänst. *Region Östergötland* (dåvarande Östergötlands läns landsting) understryker att för att kunna bedriva god och säker vård behöver verksamheter på olika kliniker kunna kommunicera sinsemellan på samma sätt som gäller i dag för andra patienter inom offentlig vård. Lagen bör därför inte skrivas så att den per automatik skärper sekretessen för alla hälso- och sjukvårdsaspekter för enskilda patienter eftersom det väsentligen skulle försvåra vårdarbetet.

Skälen för utkastets förslag

Tillämpliga sekretessbestämmelser för Socialstyrelsen

Enligt 25 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller sekretess inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis verksamhet som bedrivs hos Socialstyrelsen när det gäller fastställande av könstillhörighet. De uppgifter om enskilds hälsa och personliga förhållanden som förekommer hos Socialstyrelsen i ärenden enligt den nuvarande könstillhörighetslagen åtnjuter alltså skydd enligt

denna bestämmelse. Paragrafen föreskriver ett omvänt skaderekvisit, dvs. det råder en presumtion för att sekretess ska gälla.

När det gäller den föreslagna lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen kommer det i de ärenden som hälso- och sjukvården hänskjuter till Socialstyrelsen för beslut att förekomma uppgifter om namn, adress, kön, personnummer, hälsouppgifter och uppgifter om andra personliga förhållanden. Vidare kommer underlag från hälso- och sjukvården att bifogas. Även enligt den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen kommer sådana uppgifter jämte ett underlag från hälso- och sjukvården att förekomma i Socialstyrelsens verksamhet. För dessa uppgifter hos Socialstyrelsen kommer sekretessbestämmelsen i 21 kap. 1 § OSL vara tillämplig. Enligt bestämmelsen gäller sekretess för uppgift som rör en enskilds hälsa eller sexualliv, såsom uppgifter om sjukdomar, missbruk, sexuell läggning, könsbyte, sexualbrott eller annan liknande uppgift, om det måste antas att den enskilde eller någon närstående till denne kommer att lida betydande men om uppgiften röjs. Bestämmelsen föreskriver sekretess med ett kvalificerat rakt skaderekvisit, dvs. med stark presumtion för offentlighet, och reglerar sekretess till skydd för uppgift om enskilds personliga förhållanden oavsett i vilket sammanhang uppgiften förekommer.

Tillämpliga sekretessbestämmelser för Skatteverket

Uppgifter om exempelvis namn, adress, kön och det befintliga personnumret eller samordningsnumret kommer att förekomma hos Skatteverket i ärenden enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. För dessa uppgifter kan sekretessbestämmelsen i 21 kap 1 § OSL vara tillämplig. Bestämmelsen, som beskrivs närmare ovan, föreskriver sekretess med ett kvalificerat rakt skaderekvisit, dvs. med stark presumtion för offentlighet, och reglerar sekretess till skydd för uppgift om enskilds hälsa och sexualliv oavsett i vilket sammanhang uppgiften förekommer.

I verksamhet som avser folkbokföring eller annan liknande registrering av befolkningen gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Den s.k. folkbokföringssekretessen regleras i 22 kap. 1 § OSL och föreskriver alltså sekretess med ett rakt skaderekvisit. Det innebär att det finns en presumtion för att uppgifterna är offentliga.

Tillämpliga sekretessbestämmelser för hälso- och sjukvården

För uppgifter i det hälso- och sjukvårdsunderlag, som enligt de nya lagarna bör bifogas en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, gäller sekretess i hälso- och sjukvårdens verksamhet (25 kap. 1 § OSL). Sekretessen gäller med omvänt skaderekvisit, dvs. det råder en presumtion för att sekretess ska gälla. Motsvarande bestämmelser om tystnadsplikt för det privata finns i 6 kap. 12–16 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659).

I Socialstyrelsens verksamhet kommer det med anledning av den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen att förekomma uppgifter om enskildas personliga förhållanden. Sådana uppgifter kommer även att förekomma i Skatteverkets verksamhet med anledning av den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Personer som ändrar kön är en utsatt grupp som kan mötas av fördomar och även utsättas för trakasserier, hot, förföljelse och våld. Utan godtagbart sekretesskydd finns det därför en risk att personer tvekar eller inte utnyttjar rätten att ändra könet i folkbokföringen eller genomgå vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen av rädsla för eventuella repressalier. I detta utkast görs bedömningen att allmänhetens rätt till insyn inte väger tyngre än dessa personers rätt att få ändra det kön som framgår av folkbokföringen eller genomgå kirurgiska ingrepp i könsorganen utan att behöva riskera trakasserier m.m. till följd av att uppgifter om hälsa och enskilda förhållanden sprids.

I detta utkast föreslås att begreppet fastställande av könstillhörighet ersätts med ”sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten”. På så sätt blir sekretessen med omvänt skaderekvisit tillämplig i Socialstyrelsens verksamhet för uppgifter i ärenden enligt den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och tillämpningsområdet blir tydligt.

I promemorian Ds 2018:17 föreslås ingen motsvarande ändring för att tillgodose behovet av sekretess med omvänt skaderekvisit för uppgifter hos Socialstyrelsen i ärenden om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. *RFSL*, *RFSL Ungdom* och *Transsammans* anför att handläggningen i ärenden om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bör omfattas av stark sekretess hos Socialstyrelsen. När det gäller uppgifter hos Skatteverket i ärenden om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen föreslås i promemorian Ds 2018:17 en ny sekretessbestämmelse med ett omvänt skaderekvisit. Enligt promemorians förslag till ny 22 kap. 1 a § gäller sekretess i Skatteverkets verksamhet för uppgift om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Däremot ska det enligt promemorians förslag inte gälla någon sekretess för beslut i ärendet. *Västra Götalandsregionen* anför att det bör övervägas noga om beslutet ska vara offentligt då det kan medföra att den enskilde utsätts för trakasserier alternativt inte vågar utöva sin rätt att byta kön i folkbokföringen. *Upplysningscentralen* däremot välkomnar förslaget att sekretess inte ska gälla beslut i ärenden och anser att förslaget ger Upplysningscentralen förutsättningar att föra över uppgifter i kreditupplysningsregistret från det tidigare personnumret till det nya personnumret.

I detta utkast görs bedömningen att det får anses föreligga samma behov av sekretess för uppgifter i ärenden enligt den nya lagen om vissa kirurgiska ingrepp och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, oavsett om uppgifterna förekommer inom hälso- och sjukvården, Socialstyrelsen eller Skatteverket. Det kan vidare konstateras

att beslut i ärenden om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen kommer att innehålla uppgifter om en persons kön. De skäl som finns för behovet av sekretess i ärenden enligt de nya lagarna får anses göra sig gällande även för beslut i dessa ärenden. Sekretessen bör därför även gälla beslut i ärenden om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Mot denna bakgrund föreslås att det införs en ny sekretessbestämmelse för uppgifter om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.

Upplysningsvis kan nämnas att ett ärende enligt den nya lagen omfattar inte ändring av personnummer eller samordningsnummer. Den ändring i folkbokföringsdatabasen som innebär att den sökandes personnummer eller samordningsnummer ändras kommer i stället att omfattas av den s.k. folkbokföringssekretessen i 22 kap. 1 § OSL som föreskriver sekretess med ett rakt skaderekvisit, dvs. med presumtion för offentlighet. Den nu föreslagna sekretessbestämmelsen påverkar således inte t.ex. Upplysningscentralens förutsättningar att få tillgång till uppgifter i folkbokföringen om såväl det gamla som nya personnumret.

Rätten att meddela och offentliggöra uppgifter

Sekretess innebär såväl handlingssekretess som tystnadsplikt (se 3 kap. 1 § OSL). Den rätt att meddela och offentliggöra uppgifter som följer av tryckfrihetsförordningen, förkortad TF, och yttrandefrihetsgrundlagen, förkortad YGL, har som huvudregel företräde framför tystnadsplikten. Nämnda rätt har dock aldrig företräde framför handlingssekretessen. Det kan således vara tillåtet att t.ex. muntligen lämna en sekretessbelagd uppgift till en journalist eller att själv publicera uppgiften, men det är aldrig tillåtet att med stöd av rätten att meddela och offentliggöra uppgiften lämna den allmänna handling varav den sekretessbelagda uppgiften framgår till t.ex. en journalist eller t.ex. själv publicera denna handling. I ett antal fall har vidare även bestämmelser om tystnadsplikt företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. I dessa fall är således rätten att meddela och offentliggöra uppgifter helt inskränkt. Vissa av dessa situationer är reglerade direkt i TF och YGL. Där anges vidare att det inte är tillåtet att med stöd av rätten att meddela och offentliggöra uppgifter uppsåtligen åsidosätta en tystnadsplikt i de fall som anges i en särskild lag. Den särskilda lag som avses är OSL.

I förarbetena till den tidigare sekretesslagen (1980:100) anges att det inte är möjligt att dra upp några fasta regler för när en begränsning av rätten att meddela och offentliggöra uppgifter bör göras. Varje gång en sådan fråga uppkommer måste flera faktorer beaktas. Den enskilda sekretessbestämmelsens utformning kan ge viss ledning. I fråga om sekretessbestämmelser utan skaderekvisit kan det finnas större anledning att överväga undantag från rätten att meddela och offentliggöra uppgifter än i andra fall. Detsamma gäller i någon mån sekretessbestämmelser med ett omvänt skaderekvisit (se prop. 1979/80:2 Del A s. 111).

Tystnadsplikt som gäller på hälso- och sjukvårdsområdet inskränker som huvudregel rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. Även den tystnadsplikt som gäller för uppgifter i folkbokföringen inskränker rätten

att meddela och offentliggöra uppgifter. Samma sak bör gälla för uppgifter i ärenden om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen i Socialstyrelsens och Skatteverkets verksamhet. Mot denna bakgrund föreslås en ändring i 22 kap. 6 § OSL så att den föreslagna tystnadsplikten för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

9.5 Fängelselagen och häkteslagen

Utkastets förslag: Kravet i fängelselagen och häkteslagen som innebär att de intagna måste samtycka till att en intagen av motsatt kön placeras tillsammans med dem tas bort. Av respektive bestämmelse ska det i stället framgå att en placering tillsammans med intagna med motsatt kön får göras om det finns särskilda skäl för det och när det i övrigt är lämpligt.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Promemorian har inte lämnat något förslag i denna del.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har lämnat några synpunkter om att det bör göras ändringar i fängelselagen och häkteslagen.

Skälen för utkastets förslag

Placering i anstalt och häkte

Enligt 2 kap. 2 § fängelselagen får en intagen inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt och de intagna samtycker till det. En motsvarande bestämmelse finns i 2 kap. 2 § häkteslagen. I förarbetena framgår att skälet för att hålla män och kvinnor åtskilda i anstalt är att det är angeläget att straffverkställigheten för kvinnor utformas så att de inte utsätts för förtryck av kriminella män under tiden i kriminalvårdsanstalt. Det är också viktigt att verkställighetsinnehållet kan anpassas efter kvinnors särskilda behov. Inom Kriminalvården har man den erfarenheten att kvinnor får en bättre verkställighet och bättre förutsättningar inför frigivningen om de avtjänar sitt straff utan att komma i kontakt med manliga intagna (prop. 1997/98:95 s. 51). Sedan Kammarrättens i Göteborg dom den 25 september 2019 i mål nr 1122–19 utgår Kriminalvården från juridiskt kön, dvs. det kön som framgår av folkbokföringen, när bestämmelserna tillämpas. Denna tillämpning bygger på det fastställelseförfarande som regleras i könstillhörighetslagen, dvs. efter en längre tids utredning och fastställelse av ändrad könstillhörighet av Socialstyrelsen ändras personnumret i folkbokföringen av Skatteverket och därefter styr det nya personnumret och det kön som framgår av folkbokföringen placering i anstalt och häkte. I och med att den nu föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen inte bygger på ett fastställelseförfarande utan på självbestämmande kan denna ordning inte längre anses gällande.

I Norge finns sedan sommaren 2016 en lag som ger den enskilde rätt att ändra juridiskt kön utan föregående prövning av könsidentiteten. Sedan

lagen trädde i kraft har den norska kriminalomsorgen antagit riktlinjer för placering i anstalt av transpersoner. Med transpersoner avses i riktlinjerna olika grupper av personer som upplever att den egna könsidentiteten inte stämmer överens med det kön som är registrerat vid födseln. Riktlinjerna omfattar både transpersoner som har ändrat juridiskt kön och transpersoner som inte har gjort den ändringen. Huvudregeln enligt riktlinjerna är att kallelse och placering sker mot bakgrund av personnummer, dvs. juridiskt kön. I de fall där den dömde eller misstänkte har ändrat juridiskt kön kan det göras undantag. Som exempel kan ett avsteg från huvudregeln göras om den intagnes könsidentitet eller könsuttryck efter en helhetsbedömning inte överensstämmer med det juridiska könet. Ett undantag kan också göras om en placering enligt huvudregeln bedöms utgöra en fara för personen ifråga eller övriga intagnas säkerhet.

Enligt den bedömning som görs i detta utkast finns det ett behov även i svensk rätt att kunna göra en mer sammantagen bedömning vid placering i anstalt och häkte när den föreslagna lagen träder i kraft. Utgångspunkten bör vara att om en intagen har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen ska en placering i anstalt eller häkte göras utifrån det juridiska könet (dvs. en kvinna-till-man ska placeras tillsammans med män och en man-till-kvinna ska placeras tillsammans med kvinnor). Samtidigt är det angeläget att en placering inte sker i strid med rättsintresset bakom bestämmelserna, nämligen kvinnors behov av att få avtjäna fängelsestraff eller sitta häktade utan att komma i kontakt med kriminella män. Det kan också finnas andra aspekter såsom exempelvis den intagens eller andras säkerhet som kan behöva beaktas. I detta sammanhang kan nämnas att svenska fängelser är indelade i tre säkerhetsklasser där den högsta nivån (säkerhetsklass 1) endast finns för manliga intagna.

Redan enligt nuvarande regler i fängelselagen och häkteslagen finns det en möjlighet att göra undantag från huvudregeln att intagna ska placeras tillsammans med intagna av samma kön. Som bestämmelserna är utformade i dag krävs emellertid att samtliga intagna ska samtycka till placeringen för att den ska bli möjlig. Det räcker således med att en intagen motsätter sig en sådan placering för att den inte ska kunna genomföras. Eftersom det kan uppstå situationer där det finns ett behov av att göra en placering som frångår huvudregeln även när samtliga intagna inte samtycker föreslås i utkastet att samtyckeskravet tas bort. Bestämmelserna bör i stället formuleras på så sätt att en intagen får vistas tillsammans med intagna av motsatt kön om det finns särskilda skäl för det och när det i övrigt är lämpligt. Ett särskilt skäl för att placera en intagen tillsammans med intagna av motsatt kön bör alltså till exempel vara i en situation där en placering i enlighet med huvudregeln bedöms stå i motsats till rättsintresset bakom bestämmelserna. Ett sådant särskilt skäl kan även vara med hänsyn till säkerheten, exempelvis i ett fall där en intagen ändrar kön i folkbokföringen från man till kvinna men där starka säkerhetsmässiga skäl talar för att personen bör avtjäna straffet vid en anstalt med den högsta säkerhetsklassificeringen. Vid lämplighetsbedömningen kan Kriminalvården komma att beakta övriga intagnas inställning om det anses befogat.

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utkastets förslag: De nya lagarna och lagändringarna ska träda ikraft den 1 januari 2024. Lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall ska då upphöra att gälla.

Den upphävda lagen ska fortfarande gälla för

- beslut om fastställelse av könstillhörighet som har getts enligt den upphävda lagen,
- tillstånd till att ingrepp görs i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könets och sådana tillstånd att avlägsna könskörtlarna som har getts enligt den upphävda lagen,
- ärenden som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet men ännu inte avgjorts, och
- överklagande av beslut som har getts enligt den upphävda lagen.

Följande övergångsbestämmelser ska införas i steriliseringslagen när den lagen ändras

- Tillstånd till sterilisering i samband med ansökan om fastställelse enligt lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall som har getts enligt den äldre lydelsen ska fortfarande gälla,
- Ärenden om tillstånd till sterilisering i samband med ansökan om fastställelse enligt lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet ska handläggas enligt äldre föreskrifter.
- Äldre föreskrifter ska gälla för överklagande av beslut om tillstånd som har getts enligt den äldre lydelsen.

Promemorians förslag (Ds 2018:17): Överensstämmer delvis med utkastets förslag. I promemorian föreslås andra ikraftträdandedatum. I promemorian saknas förslag till övergångsbestämmelser för ändringarna i steriliseringslagen.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen. *Kammarrätten i Stockholm* anser att det är en brist att promemorians förslag inte innehåller några övergångsbestämmelser, utan endast ger exempel på sådana. *Skatteverket* påtalar att datum för ikraftträdande bör senareläggas så att Socialstyrelsen och Skatteverket får tid att sammanställa relevant information och göra den tillgänglig innan lagen träder i kraft.

Skälen för utkastets förslag

Ikraftträdande

Som *Skatteverket* påpekar behöver Skatteverket och Socialstyrelsen, som föreslås besluta om ansökningar enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, tid för att fullgöra uppdraget om en sammanställning av information kring konsekvenserna av ett beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Myndigheterna behöver även tid för att förbereda hanteringen av de nya ärendena. Mot denna bakgrund föreslås att de två nya lagarna ska träda i kraft den

1 januari 2024. Vid samma tidpunkt föreslås att lagen (1972:119) om fastställelse av könstillhörighet i vissa fall, könstillhörighetslagen, upphör att gälla. Det är lämpligt att ändringar som föreslås i andra författningar träder i kraft samtidigt.

Övergångsbestämmelser

Som *Kammarrätten i Stockholm* anför finns det ett behov av övergångsbestämmelser med anledning av upphävandet av könstillhörighetslagen för hantering av ärenden enligt den lagen. I detta utkast föreslås att följande övergångsbestämmelse ska gälla när könstillhörighetslagen upphävs. Det bör införas en övergångsbestämmelse om att beslut om fastställelse av könstillhörighet som getts enligt 1 och 2 §§ nuvarande könstillhörighetslag ska fortfarande gälla. Detsamma gäller tillstånd till ingrepp i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könets och tillstånd till avlägsnande av könskörtlarna som har getts enligt 4 § respektive 4 a § könstillhörighetslagen. En person som getts tillstånd till underlivskirurgi, men där sådan ännu inte kommit till stånd, behöver alltså inte söka hälso- och sjukvården på nytt för att få kirurgin utförd. Den upphävda lagen bör vidare gälla för ärenden som inletts och hanteras hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet. Sökanden har dock möjlighet att återkalla sin ansökan hos Socialstyrelsen och därigenom få ärendet avskrivet för att söka sig till hälso- och sjukvården i syfte att få genomgå underlivskirurgi enligt de nya bestämmelserna i lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen eller ge in en ansökan enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Den upphävda lagen gäller fortfarande för de beslut från Socialstyrelsen som överklagats till allmän förvaltningsdomstol.

Med anledning av att 3 § 3 steriliseringslagen föreslås ändras finns det ett behov av övergångsbestämmelser för hantering av ärenden som har inletts och avslutats enligt bestämmelsens nuvarande lydelse. I detta utkast föreslås därför att det bör införas övergångsbestämmelser om att tillstånd till sterilisering som har meddelats enligt nuvarande 3 § 3 steriliseringslagen ska fortfarande gälla. Vidare bör det införas övergångsbestämmelser om att ärenden enligt nuvarande 3 § 3 steriliseringslagen som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet ska handläggas enligt äldre föreskrifter samt att äldre föreskrifter ska gälla för överklagande av beslut om tillstånd som har meddelats enligt nuvarande 3 § 3 i samma lag.

11 Konsekvenser av förslagen

11.1 Konsekvenser för jämställdheten

I detta utkast beaktas tänkbara konsekvenser för jämställdheten.

När det gäller jämställdhetspolitikens genomförande är den huvudsakliga strategin jämställdhetsintegrering. Könsuppdelad statistik, och analyser av sådan statistik, är grundläggande för arbetet med jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering. Enligt regeringsbeslut om jämställdhetsintegrering ska all individbaserad statistik ska presenteras,

kommenteras och analyseras efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta. Av förordningen (2001:100) om den officiella statistiken framgår att individbaserad officiell statistik ska vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta. Likaså framgår av förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, som är styrande för myndigheter som lyder under regeringen, att individbaserad statistik som ingår i myndigheternas resultatredovisning ska vara uppdelad efter kön, om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Uppgifter för framställning av könsuppdelad statistik inhämtas i de allra flesta fall utifrån det kön som framgår av folkbokföringen. När en person ändrar det kön som framgår av folkbokföringen kommer det att ske förändringar i statistiken. *Statistiska centralbyråns* (SCB) framför att de föreslagna reglerna medför ingen eller mycket begränsad påverkan på SCB:s verksamhet. Den bedömning som görs i detta utkast är mot denna bakgrund att även om förslaget medför att fler personer ändrar det kön som framgår av folkbokföringen är det fråga om ett i statistikhänseende mycket begränsat antal personer. Förutsättningarna för att fatta beslut som främjar jämställdhet utifrån könsuppdelad statistik påverkas därmed inte.

Farhågor har framförts avseende kvinnors och mäns olika makt i samhället och risken för att förslaget missbrukas för att få tillgång till miljöer där endast kvinnor får vistas. En sådan utveckling skulle kunna få konsekvenser för kvinnors och barns trygghet. Med tanke på att förslaget innebär att det tar fyra månader innan en ansökan om ändring godkänns och att medföljande information kommer att vara tydlig om de omfattande konsekvenser som följer av ändringen, bedöms i utkastet att risken för att möjligheten skulle användas för missbruk i syfte att få tillgång till sådana miljöer är liten i förhållande till andra sätt att närma sig kvinnor och barn.

Frågan om könsidentitet och kön är nära kopplad till samhälleliga normer för vad det innebär att vara kvinna eller man, flicka eller pojke. En farhåga som har väckts är att genom att processen att ändra könstillhörighet i folkbokföringen underlättas, cementeras samtidigt dessa normer genom att det blir enklare på samhällsnivå att hänvisa till könsbyte för de som inte passar in i normen, än att ifrågasätta de begränsande normerna. Att förändra stereotypa föreställningar om kön och könsnormer, inklusive stereotypa eller destruktiva normer kring femininitet och maskulinitet, är fortsatt en viktig del av arbetet för jämställdhet och för att främja såväl transpersoners som cispersoners (dvs. personer som känner sig bekväma i det kön som registrerades vid födseln) rättigheter och möjligheter i samhället. Det finns inget som tyder på att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen skulle ses som ett sätt att slippa hantera problem orsakade av alltför snäva könsnormer. Som nämns ovan och under risker för missbruk så medför en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen omfattande konsekvenser i termer av administrativa utmaningar för den enskilde. Att en ändring av det juridiska könet baseras på självbestämmande bör snarare bidra till att bryta snäva samhällsnormer. Det bör noteras att det redan har skett en stor ökning senaste åren av antalet unga som vill ändra könstillhörighet, särskilt personer som tilldelats kvinnligt kön vid födseln, och det finns ingen utredning som klarlägger orsakerna till ökningen. Det finns inga signaler om att könsnormerna under samma tid har förstärkts och att detta skulle ha orsakat ökningen. Frågan

om begränsande könsnormer är därför inte en anledning till att inte gå vidare med den föreslagna lagstiftningen.

En farhåga som har lyfts fram är om lagförslaget om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen kan möjliggöra att personer med ont uppsåt får tillgång till könsuppdelade utrymmen avsedda för att skydda kvinnor. I detta utkast görs bedömningen att den risken i praktiken är obefintlig. En ändring av kön i folkbokföringen innebär stora administrativa utmaningar för den enskilde. Skatteverket kommer att tillhandahålla information om beslutets innebörd och vilka konsekvenser det medför, exempelvis att en förnyad ändring kräver en prövning av könsidentiteten och att det inte är möjligt att få tillbaka sitt tidigare personnummer. Dessutom är det inte möjligt att få igenom en ändring förrän tidigast efter fyra månader, vilket också kommer att framgå av informationen. Sannolikheten för att någon ändrar kön i folkbokföringen endast i syfte att med ont uppsåt bereda sig tillträde till exempelvis en kvinnojour framstår mot denna bakgrund som liten. Även om en person skulle välja att ändra kön i folkbokföringen enbart av anledningen att ta sig in på ett skyddat boende för kvinnor kommer risken för att detta sker i praktiken vara obefintlig. En sådan person kommer inte uppfylla de förutsättningar som ställs för att få tillgång till en sådan miljö. Som framgår av avsnitt 8.14 tillerkänns en ändring av kön i folkbokföringen en presumtionsverkan, vilket innebär att en person som ändrar kön i fel syfte inte automatiskt kan räkna med att behandlas rättsligt i enlighet med det ändrade könet.

Avslutningsvis kan nämnas att liknande lagstiftning finns sedan några år i Norge och Danmark och erfarenheterna från dessa länder visar inte på negativa effekter för jämställdheten. I Danmark är det endast personer över 18 år som har möjlighet att ändra kön i folkbokföringen, men i Norge är åldersgränsen sex år då vårdnadshavare ansöker för ett barn och 16 år utan vårdnadshavares medgivande. Under perioden 2016 – 2018 har 1 186 personer fått ändrat kön i folkbokföringen i Norge. Av de sökande har 57 procent varit personer med registrerat kön kvinna som velat ändra juridiskt kön till man och 43 procent med registrerat kön man som velat ändra juridiskt kön till kvinna. Även om antalet skulle bli något högre i Sverige och även om könsfördelningen skulle uppvisa en större övervikt åt endera hållet så är de samhälleliga effekterna så små att de inte bedöms påverka jämställdhetspolitikens genomförande.

11.2 Konsekvenser för Skatteverket och Statens servicecenter

Skatteverket ska i och med den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen handlägga ansökningar, meddela underrättelser samt fatta beslut i ärenden och därefter tilldela sökande ett personnummer. Det innebär ytterligare arbetsinsatser för myndigheten. Det förenklade förfarandet att ansöka om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen utan krav på lång och omfattande medicinsk utredning bedöms dessutom leda till att antalet ansökningar ökar något, åtminstone initialt. Även om ärendena skulle fördubblas med anledning av det

förenklade ansökningsförfarandet bedöms de ha en försumbar inverkan på Skatteverkets verksamhet. Under avsnitt 4.1 Fastställelse av könstillhörighet redogörs för hur omfattningen och utvecklingen av hur många beslut om ändrad könstillhörighet som fattas. Antalet ansökningar enligt lagen om personnamn och förordningen om identitetskort för folkbokförda i Sverige får antas öka i motsvarande mån eller mindre jämfört med ärenden enligt den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Även dessa ärenden bedöms ha en försumbar inverkan på Skatteverkets verksamhet. Bedömningen är därför att de nya uppgifterna ryms inom befintliga anslag.

Förslaget förenas med en identitetskontroll som för den enskilde innebär krav på personlig inställelse. När det gäller personlig inställelse vid folkbokföring, tilldelning av samordningsnummer efter egen ansökan och ansökan om identitetskort tar Skatteverket emot besök från allmänheten på servicekontoren som Statens servicecenter ansvarar för. Om även enskilda som ansöker om en första ändring av det kön som framgår av folkbokföringen hänvisas till servicekontoren kan antalet besökare vid kontoren antas öka. Även för Statens servicecenter görs bedömningen att eventuella tillkommande kostnader som förslagen kan föranleda kan rymmas inom befintliga ekonomiska ramar.

11.3 Konsekvenser för Socialstyrelsen

Den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen innebär att de flesta ansökningar om ändring av kön i folkbokföringen kommer att handläggas hos Skatteverket. I en del situationer kommer Socialstyrelsen vara beslutande myndighet men då utifrån kriterier som inte ställer samma krav på omfattande utredning som dagens ordning. Även om det förenklade förfarandet leder till ökat antal ansökningar bedöms de ärenden Socialstyrelsen handlägger bli betydligt färre än dagens ärenden. Sammantaget görs därför bedömningen att förslagen kommer innebära färre ärenden och mindre omfattande bedömningar för Socialstyrelsen. Således kommer inte förslagen att medföra några kostnadsökningar för Socialstyrelsen.

Den föreslagna lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen innebär att Socialstyrelsen inte längre ska besluta om tillstånd till underlivskirurgi. Om ett kirurgiskt ingrepp vägras ska dock frågan överlämnas till Socialstyrelsen för beslut. Dessa ärenden bedöms ha en försumbar inverkan på Socialstyrelsens verksamhet.

11.4 Konsekvenser för regionerna

Den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bedöms inte medföra någon betydande ökning av antalet personer som söker sig till hälso- och sjukvården för vård, eftersom förutsättningarna för att få ändring av det kön som framgår av folkbokföringen för majoriteten av målgruppen inte kommer förutsätta något medicinskt underlag. Individer kommer således i större utsträckning kunna söka sig

till hälso- och sjukvården enbart baserat på deras behov av vård. Dagens ordning innebär stor administration för utredningsteamen eftersom prövningen hos Rättsliga rådet förutsätter ett omfattande medicinskt underlag. Den administrativa bördan kommer således minska.

De personer som behöver vända sig till vården för att få ett beslutsunderlag för att visa att de uppfyller förutsättningarna för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt den nya lagen bedöms vara få. Sammantaget görs därför bedömningen att förslagen inte kommer att innebära några administrativa kostnadsökningar för regionerna.

Den föreslagna lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen bedöms inte medföra någon betydande ökning av antalet personer som kan genomgå underlivskirurgi, eftersom den föreslagna lagens tillämpningsområde i stort sett kommer att motsvara den nuvarande könstillhörighetslagens i de delar som avser underlivskirurgi.

Den föreslagna lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen innebär att det blir möjligt att genomgå underlivskirurgi för de personer som identifierar sig som mellan, bortom eller med båda könskategorierna kvinna och man. Det finns inte några samlade uppgifter om hur många personer som identifierar sig som mellan, bortom eller med båda könskategorierna kvinna och man, och hur många av dem som önskar könsbekräftande vård. Det går inte att närmare uppskatta hur många fler som kan tänkas vilja genomgå underlivskirurgi med stöd av den nya lagen.

11.5 Konsekvenser för kommunerna

Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser för kommunerna.

11.6 Konsekvenser för domstolarna

Den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen innebär att Socialstyrelsens och Skatteverkets beslut enligt den nya lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Med anledning av att det vid en första ändring inte längre kommer att ställas något krav på en prövning av könsidentiteten och att det vid förnyade ändringar kommer att ställas mindre omfattande krav än i dag är det rimligt att anta att avslagsbesluten inte kommer att öka.

Den föreslagna lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen innebär att Socialstyrelsens beslut enligt den nya lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det rör sig om ärenden som underställts Socialstyrelsens prövning sedan en person nekats att genomgå underlivskirurgi. Antalet ärenden enligt den nya lagen kan inte närmare beräknas, men det bedöms vara högst troligt att de är färre än vad Socialstyrelsen hanterar i dag. Mot denna bakgrund beräknas förslaget inte föranleda någon ökad måltillströmning till de allmänna förvaltningsdomstolarna.

11.7 Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden och övriga konsekvenser

Den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, samt den föreslagna lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, bedöms vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden. Förslagen bedöms vidare förenliga med Sveriges åtaganden till följd av EU-medlemskapet. Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser för det kommunala självstyret, den offentliga servicen eller möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

12 Författningskommentar

12.1 Förslaget till lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen

Lagen är ny och ersätter lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (könstillhörighetslagen) i den delen som avser kirurgiska ingrepp i könsorganen. I den del som avser ändring av kön i folkbokföringen ersätts könstillhörighetslagen av lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Den nya lagen bygger i stora delar på hittillsvarande lagstiftning men innehåller vissa ändringar i sak. I de fall en paragraf saknar eller enbart delvis har en motsvarighet i könstillhörighetslagen, kommenteras de sakliga skillnaderna särskilt. För de bestämmelser som har sin motsvarighet i könstillhörighetslagen kan de tidigare förarbetena i relevanta delar fortsatt tjäna som vägledning också för tillämpningen av den nya lagen (se framför allt prop. 1972:6).

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten och som utförs i hälso- och sjukvården.

Lagen tillämpas inte på kirurgiska ingrepp på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Paragrafen reglerar lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

I *första stycket* anges att lagen gäller sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten och som utförs i hälso- och sjukvården. Uttrycket kirurgiska ingrepp i könsorganen omfattar både ingrepp enligt nuvarande 4 § och avlägsnande av könskörtlar enligt nuvarande 4 a § könstillhörighetslagen.

Med könsorgan avses de inre och yttre könsorganen (äggstockar, äggledare, livmoder och vagina respektive klitoris och blygdläppar samt testiklar, bitestiklar, sädesledare, sädesblåsor och prostata respektive penis och pung). Med könsidentitet avses en persons självidentifierade kön, dvs.

den inre upplevelsen av att vara pojke eller man, flicka eller kvinna eller att tillhöra inget eller något annat kön.

Lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen är inte tillämplig på ingrepp som görs i annat syfte än det som anges i lagen. Ingrepp som sker i syfte att behandla, bota eller förebygga sjukdom eller skada faller därmed utanför lagens tillämpningsområde. Likaså faller omskärelse på pojkar och könsstympning utanför lagens tillämpningsområde. Den nya lagen reglerar förutsättningarna för att i hälso- och sjukvården få genomföra sådana kirurgiska ingrepp som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten. När ingreppen väl genomförs gäller de allmänna bestämmelserna för hälso- och sjukvård, se hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), patientlagen (2014:821) och patientsäkerhetslagen (2010:659). En person får på egen begäran steriliseras om det finns förutsättningar för ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen, se 2 a § steriliseringslagen (1975:580).

I *andra stycket* anges att lagen inte ska tillämpas på kirurgiska ingrepp som görs på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. Medfödd avvikelse i könsutvecklingen är ett samlingsbegrepp för olika medicinska tillstånd där en persons könsutveckling är atypisk. Det kan avse könskromosomernas, könskörtlarnas (äggstockar/testiklar) eller könsorganens utveckling. Bestämmelsen innebär en skillnad mot den nuvarande könstillhörighetslagen som enligt 2, 4 och 4 a §§ i vissa fall tillämpas på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. Vid genomförande av kirurgiska ingrepp på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen gäller de allmänna bestämmelserna för hälso- och sjukvård.

Förutsättningar för kirurgiska ingrepp

2 § Ett kirurgiskt ingrepp som avses i 1 § första stycket får göras på den som har fyllt 18 år, om personen

1. är folkbokförd i Sverige,
2. upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att få genomföra sådana kirurgiska ingrepp som omfattas av lagen. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

Av paragrafen framgår att ett kirurgiskt ingrepp enligt 1 § första stycket får göras på den som har fyllt 18 år, är folkbokförd i Sverige och upplever att kroppen inte stämmer överens med den könsidentitet som personen har. En ytterligare förutsättning är att personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Till skillnad från vad som gäller enligt den nuvarande könstillhörighetslagen 1 § första stycket 1 och 2 ställs i den nya lagen inget krav på att personen ”sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet” eller att personen ”sedan en tid uppträder i enlighet med denna könsidentitet”. Liksom den nuvarande könstillhörighetslagen (1 § första stycket 3) ställs krav på att personen ”måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden”. Detta innebär att en person måste antas fortsättningsvis vara fast etablerad i sin könsidentitet. Personen i fråga ska alltså inte vackla om sin könsidentitet.

Till skillnad från vad som gäller enligt 4 och 4 a §§ den nuvarande könstillhörighetslagen krävs det inte något tillstånd från Socialstyrelsen för att få genomgå ett ingrepp. Det är i stället upp till den medicinska professionen att avgöra när förutsättningarna enligt paragrafen för att göra underlivskirurgi är uppfyllda. Flera medicinska kompetenser kommer att vara involverade i bedömningen av om förutsättningarna för underlivskirurgi är uppfyllda. Ytterst är det upp till den läkare som i förekommande fall remitterar att fatta beslutet om och när underlivskirurgi bör ske. Till skillnad från den nuvarande könstillhörighetslagen krävs det inte heller ett särskilt tillstånd för att avlägsna könskörtlarna (4 a §).

3 § Om ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen vägras, ska den som vägrar ingreppet se till att frågan skyndsamt överlämnas till Socialstyrelsen som ska pröva om förutsättningarna i 2 § är uppfyllda.

Paragrafen reglerar vad som ska gälla när en person vägras ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

Av paragrafen framgår att om en person nekas att genomgå ett kirurgiskt ingrepp ska den som vägrar ingreppet se till att frågan skyndsamt överlämnas till Socialstyrelsen som ska pröva om de förutsättningar som ställs upp i lagen är uppfyllda. Det är den läkare som är ansvarig för utredningen av könsdysfori och som i förekommande fall remitterar som har ansvaret att hänskjuta frågan till Socialstyrelsen vid ett nekande till underlivskirurgi. Socialstyrelsen ska göra en prövning av om de förutsättningar som ställs upp i 2 § är uppfyllda, dvs. om personen är 18 år, folkbokförd i Sverige, upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten och måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Socialstyrelsen ska däremot inte överpröva ett nekande som grundar sig på medicinska skäl och inte heller vilken sorts ingrepp som ska göras. Det krävs ingen särskild begäran från den som är föremål för vården för att frågan ska överlämnas till Socialstyrelsen för prövning. Socialstyrelsen ska meddela ett beslut i ärendet.

Överklagande

4 § Socialstyrelsens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.
Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

I *första stycket* anges att Socialstyrelsens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Av 3 § framgår att om en person nekas underlivskirurgi ska frågan överlämnas till Socialstyrelsen. Socialstyrelsen ska sedan pröva om de förutsättningar som ställs upp i lagen är uppfyllda. Dessa förutsättningar är att personen i fråga är 18 år, folkbokförd i Sverige, upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten och måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. I likhet med 6 § den nuvarande könstillhörighetslagen får Socialstyrelsens beslut i dessa ärenden överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

I *andra stycket* anges att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Bemyndigande

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilket medicinskt underlag som ska ges in till Socialstyrelsen enligt 3 § samt om de förutsättningar för kirurgiska ingrepp i könsorganen som avses i 2 § 2 och 3.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande som ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att meddela föreskrifter. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.

Bemyndigandet avser vilket medicinskt underlag som ska ges in till Socialstyrelsen när myndigheten ska pröva om förutsättningarna för att genomgå underlivskirurgi är uppfyllda i ett fall där en person nekats sådan kirurgi. Därutöver innehåller paragrafen ett normgivningsbemyndigande som ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer rätt att meddela föreskrifter om de förutsättningar som ställs upp i lagen. Det kan exempelvis finnas ett behov av föreskrifter avseende hur lång tid som ska ha förflutit innan en persons vilja att leva kvar i en könsidentitet får anses tillräckligt belyst.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

12.2 Förslaget till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

508 (657)

Lagen är ny och ersätter lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (könstillhörighetslagen) i den del som avser ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. I den del som avser tillstånd till kirurgiska ingrepp i könsorganen, som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten, ersätts könstillhörighetslagen av lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Några av bestämmelserna i könstillhörighetslagen överförs oförändrade eller med endast redaktionella eller språkliga ändringar till den nya lagen. Den nya lagen skiljer sig emellertid från den nuvarande könstillhörighetslagen på så sätt att den som huvudregel bygger på självbestämmande i stället för ett fastställelseförfarande. I den nya lagen görs även materiella ändringar. För de bestämmelser som har sin motsvarighet i könstillhörighetslagen kan de tidigare förarbetena i relevanta delar fortsatt tjäna som vägledning också för tillämpningen av den nya lagen (se framför allt prop. 1972:6 och prop. 2011/12:142).

Förutsättningar för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

1 § Den som har fyllt 12 år och som upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten kan efter ansökan hos Skatteverket få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat. Vid en första ändring ska det inte göras någon prövning av sökandens könsidentitet.

Har minst fyra månader förflutit från det att ansökan kom in till Skatteverket ska ansökan beviljas om sökanden då begär det. Om sökanden däremot inte har begärt att ärendet ska prövas inom sex månader från det att ansökan kom in till Skatteverket, har ansökan fallit.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen för den som ansöker om en första ändring. Övervägandena finns i avsnitt 8.2

Av paragrafens *första stycke* framgår att den som har fyllt 12 år och som upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten kan efter ansökan hos Skatteverket få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat. Vid en första ändring av kön i folkbokföringen ska det inte göras någon prövning av sökandens könsidentitet. Med könsidentitet avses en persons självidentifierade kön, dvs. den inre upplevelsen av att vara pojke eller man, flicka eller kvinna eller att tillhöra inget eller något annat kön. Med det kön som framgår av folkbokföringen avses det kön som följer av det person- eller samordningsnummer som är registrerat i folkbokföringsdatabasen (18 och 18 a §§ folkbokföringslagen [1991:481]). Det kön som kan framgå av folkbokföringen och den ändring som därmed kan göras är således antingen till kvinna eller man.

Till skillnad mot den nuvarande 1 § första stycket könstillhörighetslagenen krävs det inte någon prövning av könsidentiteten för att en första ändring ska beviljas utan endast att de allmänna förutsättningarna är uppfyllda. Dessa allmänna förutsättningar framgår av 4 § första och tredje

styckena, där det anges att sökanden ska vara folkbokförd i Sverige eller svensk medborgare som har ett personnummer eller samordningsnummer och får inte vara registrerad partner. Som framgår av 6 § första stycket görs en ansökan som avser ett barn av barnets vårdnadshavare. Om barnet står under gemensam vårdnad, krävs att båda vårdnadshavarna gör ansökan. Vem som är barnets vårdnadshavare regleras i 6 kap. föräldrabalken. Av 6 § andra stycket framgår att en ansökan och en begäran om att ärendet ska prövas som avser ett barn som har fyllt 12 år inte får göras utan barnets skriftliga samtycke. Som framgår av bestämmelsen ska en ansökan ges in till Skatteverket. Det är Skatteverket som är beslutande myndighet (6 § första stycket).

Av paragrafens *andra stycke* följer att en ansökan kan beviljas tidigast efter fyra månader. Har minst fyra månader förflutit från det att ansökan kom in till Skatteverket ska ansökan beviljas då sökanden begär det. Om sökanden däremot inte har begärt att ärendet ska prövas inom sex månader från det att ansökan kom in till Skatteverket, har ansökan fallit. När ansökan fallit får den som vill ändra det kön som framgår av folkbokföringen inleda ett nytt ansökningsförfarande. En begäran om att ärendet ska prövas kan inte framställas innan fyra månader har förflutit.

I och med att lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen träder i kraft frångås det fastställelseförfarande som gäller enligt nuvarande könstillhörighetslag. Lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen bygger i stället som huvudregel på självbestämmanderätt i och med att en första ändring inte ska föregås av en prövning av könsidentiteten. En förnyad ändring ska däremot föregås av en prövning av könsidentiteten, men kräver ett mindre omfattande underlag i jämförelse med nuvarande lag (se kommentaren under 2 §).

2 § Den som har fyllt 12 år och som tidigare har beviljats ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska efter ansökan hos Socialstyrelsen beviljas ändring på nytt om

1. sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
2. det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

I paragrafen regleras förutsättningarna för den som ansöker om en förnyad ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Av paragrafen framgår att den som har fyllt 12 år och som tidigare har beviljats ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska efter ansökan hos Socialstyrelsen beviljas ändring på nytt om sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

Paragrafen tillämpas även för den som har fått ett beslut om ändrad könstillhörighet enligt nuvarande könstillhörighetslag (se också kommentaren till övergångsbestämmelserna till lag 2024:000 om upphävande av könstillhörighetslagen). Den tillämpas även för den som har fått en första ändring av könet i folkbokföringen genom erkännande av en dom eller beslut som har meddelats av en utländsk domstol eller

myndighet och som har fått laga kraft, om personen var medborgare i det andra landet eller bosatt där när domen eller beslutet meddelades (jfr. 9 §).

Förutsättningarna för att beviljas en förnyad ändring är att sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med den könsidentitet som sökanden har och att sökanden kan antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Till skillnad från vad som gäller enligt nuvarande 1 § första stycket 1 och 2 könstillhörighetslagen ställs i den nya lagen inget krav på att sökanden ”sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet” eller att sökanden ”sedan en tid uppträder i enlighet med denna könsidentitet”.

Kravet på att sökanden ”upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten” omfattar även personer som först i vuxen ålder kommer till insikt om sin könsidentitet. Kravet innebär att upplevelsen av könsidentiteten ska vara genuin. Kravet innebär emellertid inte att könsidentiteten ska ha manifesterats med medicinska eller kroppsliga ingrepp eller att det ska finnas en specifik medicinsk diagnos. Kravet på att personen ”kan antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden” innebär en viss skillnad mot nuvarande könstillhörighetslag som ställer krav på att personen ”måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden”. Det är alltså fråga om ett något mindre strängt krav i den nya lagen. Avsikten är att det inte ska ställas något villkor på att personen ska ha genomgått en flerårig och väldokumenterad utredning inom hälso- och sjukvården, utan att det är fråga om en framåtsyftande sannolikhetsbedömning. Förutsättningen omfattar inte något krav på en kvantitativ tidsaspekt av upplevelsen av att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten. Underlag för bedömningen av om en persons upplevelse av att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten kan utfärdas av exempelvis en samtalskontakt inom vården såsom psykiatriker, psykolog, skolkurator eller landstingsknuten kurator eller samtalsterapeut, eller av ett utredningsteam för könsidentitetsfrågor. Det krävs alltså inte ett lika omfattande underlag för bedömningen av om kraven är uppfyllda som enligt den nuvarande könstillhörighetslagen, men det är samtidigt inget som hindrar att ett underlag från ett av de utredningsteam för könsidentitetsfrågor som finns ges in.

För att en ansökan ska beviljas krävs även att de allmänna förutsättningarna som framgår av 4 § andra och tredje styckena är uppfyllda, vilket innebär att sökanden måste vara folkbokförd i Sverige eller svensk medborgare med ett personnummer eller samordningsnummer. Sökanden får inte heller vara registrerad partner. Som framgår av 6 § första stycket görs en ansökan för ett barn av barnets vårdnadshavare. Om barnet står under gemensam vårdnad krävs att båda vårdnadshavarna gör ansökan. Av 6 § andra stycket framgår vidare att en ansökan och en begäran om att ansökan ska prövas som avser ett barn som har fyllt 12 år inte får göras utan barnets skriftliga samtycke. Det är Socialstyrelsen som är beslutande myndighet (7 § andra stycket).

3 § Ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ska efter ansökan hos Socialstyrelsen få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat om

1. en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet, och
2. det krävs med hänsyn till barnets bästa.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen för ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Bestämmelsen gäller oavsett om det rör sig om en första eller en förnyad ändring och rör barn med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. Medfödd avvikelse i könsutvecklingen är ett samlingsbegrepp för olika medicinska tillstånd där en persons könsutveckling är atypisk. Det kan avse könskromosomernas, könskörtlarnas (äggstockar/testiklar) eller könsorganens utveckling. Av *första stycket* framgår att förutsättningarna för att få en ansökan beviljad är att en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet och att det krävs med hänsyn till barnets bästa. Förutsättningen att en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet finns även, med en något annat språklig utformning, i 2 § första stycket 2 a den nuvarande könstillhörighetslagen. I likhet med nuvarande 2 § första stycket 2 a könstillhörighetslagen kan det inte komma i fråga att bevilja en ändring av könet i folkbokföringen som strider mot en klart etablerad könsidentitet (jfr prop. 1972:6 s. 58 och prop. 2011/12:142 s. 73). Förutsättningen innebär vidare att när det gäller små barn som inte har utvecklat någon könsidentitet eller där en sådan inte kan utläsas kan en ansökan inte bifallas. Till skillnad från nuvarande 2 § första stycket 2 b könstillhörighetslagen ställs i den nya lagen inget krav på att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska vara ”mest förenlig med sökandens kroppsliga tillstånd”. Enligt nuvarande könstillhörighetslag kan man, när det gäller små barn som inte har utvecklat någon könsidentitet, låta könsorganens utseende fälla utslaget (se prop. 2011/12:142 s. 73). I och med att kravet nu tas bort är detta inte längre möjligt. En skillnad mot den nuvarande könstillhörighetslagen är alltså att en ansökan som gäller ett väldigt litet barn inte kan bifallas.

Förutom kravet på att en ansökan ska vara i enlighet med utvecklingen av ett barns könsidentitet krävs att en ändring är med hänsyn till barnets bästa.

Underlag för bedömningen av utvecklingen av könsidentiteten och bedömningen av barnets bästa utfärdas lämpligast av expertis på barn med medfödd avvikelse i könsutvecklingen inom vården.

Av *andra stycket* framgår att barnets åsikter ska beaktas med hänsyn tagen till barnets ålder och mognad. Bestämmelsen motsvarar nuvarande 2 § tredje stycket könstillhörighetslagen (se prop. 2011/12:142 s. 73).

Av 4 § andra stycket framgår att barnet måste vara folkbokfört i Sverige. En ansökan görs enligt 6 § första stycket av barnets vårdnadshavare. Det är Socialstyrelsen som är beslutande myndighet (7 § andra stycket).

För den som är över 12 år gäller i stället för denna paragraf att en ansökan görs enligt 1 §, om det gäller en första ändring, och enligt 2 § om ansökan avser en förnyad ändring.

4 § En ansökan enligt 1 eller 2 § får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige eller är svensk medborgare och har ett personnummer eller samordningsnummer.

En ansökan enligt 3 § får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige.

En sökande får inte vara registrerad partner.

Paragrafen reglerar de allmänna förutsättningarna för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Övervägandena finns i avsnitt 8.6 och 8.7.

Av *första stycket* följer att den som har fyllt 12 år och ansöker om en första eller förnyad ändring av det kön som framgår av folkbokföringen måste vara folkbokförd i Sverige eller svensk medborgare för att en ansökan ska kunna bifallas. I fråga om den som är svensk medborgare men inte folkbokförd i Sverige krävs att personen har ett personnummer eller samordningsnummer.

I *andra stycket* anges att sökanden måste vara folkbokförd i Sverige för att en ansökan ska kunna bifallas i de fall som avses i 3 §. Det är de ansökningar som gäller barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen som ställer upp ett krav på folkbokföring. Även enligt den nuvarande könstillhörighetslagen gäller ett krav på folkbokföring i dessa fall (3 § första stycket).

Enligt *tredje stycket* får en sökande inte vara registrerad partner enligt den upphävda lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap. Bestämmelsen motsvarar 3 § andra stycket i den nuvarande könstillhörighetslagen.

Ansökan

5 § En ansökan ska vara skriftlig.

En ansökan enligt 1 § ska lämnas vid personlig inställelse hos Skatteverket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som ska gälla för en ansökan enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3 och 8.3.

I *första stycket* anges att en ansökan ska vara skriftlig. Kravet på skriftlighet gäller i samtliga fall där en ansökan enligt lagen ska ges in, dvs. en ansökan enligt 1, 2 och 3 §§.

Av *andra stycket* följer att en ansökan enligt 1 § ska lämnas vid personlig inställelse hos Skatteverket, i syfte att göra en säker identitetskontroll. Bestämmelsen omfattar ansökningar som gäller en första ändring av kön i folkbokföringen. Vid ett personligt besök ges Skatteverket möjlighet att utföra en säker identitetskontroll för att säkerställa att det är samma person som ger in en ansökan om ändring av kön i folkbokföringen som ansökan gäller.

Ansökan som avser barn

6 § En ansökan för ett barn görs av barnets vårdnadshavare.

En ansökan för ett barn som har fyllt 12 år får inte göras utan barnets skriftliga samtycke. Detsamma gäller för en begäran enligt 1 § andra stycket om att ärendet ska prövas.

Paragrafen reglerar vad som ska gälla i fråga om ansökningar som avser barn. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

I *första stycket* anges att en ansökan för ett barn görs av barnets vårdnadshavare. Om barnet står under gemensam vårdnad, krävs att båda

vårdnadshavarna gör ansökan. Vem som är barnets vårdnadshavare regleras i 6 kap. föräldrabalken.

Det framgår av *andra stycket* att en ansökan för ett barn som har fyllt 12 år inte får göras utan barnets skriftliga samtycke. Detsamma gäller för en begäran om att ansökan ska prövas. Det finns inte något hinder mot att barnets samtycke lämnas elektroniskt.

Beslutande myndigheter

7 § Skatteverket beslutar i ärenden enligt 1 §.
Socialstyrelsen beslutar i ärenden enligt 2 eller 3 §.

Paragrafen reglerar vilka myndigheter som ska fatta beslut i ärenden enligt den nya lagen. Övervägandena finns i avsnitt 8.8.

Enligt *första stycket* ska Skatteverket fatta beslut i ärenden som avser en första ändring av det kön som framgår av folkbokföringen för den som har fyllt 12 år. Enligt nuvarande 5 § könstillhörighetslagen är det Socialstyrelsen som prövar en ansökan. I de fall där det inte krävs en prövning av könsidentiteten beslutar alltså nu i stället Skatteverket i ärendet.

I *andra stycket* regleras i vilka fall som Socialstyrelsen är beslutande myndighet. Socialstyrelsen beslutar om de ansökningar som avser den som har fyllt 12 år och ansöker om en förnyad ändring samt den som är under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Överklagande

8 § Skatteverkets beslut enligt 1 § och Socialstyrelsens beslut enligt 2 och 3 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Skatteverkets beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen var folkbokförd vid tidpunkten för beslutet. Om det inte finns någon sådan behörig domstol, överklagas beslutet till Förvaltningsrätten i Stockholm.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av beslut enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 8.9.

Enligt *första stycket* får Skatteverkets och Socialstyrelsens beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Av *andra stycket* följer att Skatteverkets beslut ska överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen var folkbokförd vid tidpunkten för beslutet (jfr 38 § folkbokföringslagen [1991:481]). För den som inte är folkbokförd i Sverige utan endast medborgare i Sverige finns inte någon sådan behörig domstol. I ett sådant fall överklagas beslutet till Förvaltningsrätten i Stockholm.

Enligt *tredje stycket* krävs prövningstillstånd när överklagande sker till kammarrätt.

Erkännande av domar och beslut från utländska domstolar och myndigheter

9 § En dom eller ett beslut om att en person har ändrad könstillhörighet, som har meddelats av en utländsk domstol eller myndighet och som har fått laga kraft,

gäller i Sverige, om personen var medborgare i det andra landet eller bosatt där när domen eller beslutet meddelades.

Paragrafen, som motsvarar nuvarande 3 a § könstillhörighetslagen, reglerar erkännande av domar och beslut från utländska domstolar och myndigheter. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.

Förarbetena till nuvarande 3 a § könstillhörighetslagen finns huvudsakligen i prop. 2011/12:142 s. 74. Bestämmelsen innebär att en dom eller ett beslut av en domstol eller myndighet i ett annat land om att en persons könstillhörighet har ändrats under vissa förutsättningar ska anses som giltigt i Sverige utan vidare prövning.

Bemyndigande

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad en ansökan ska innehålla och om ansökningsförfarandet i övrigt.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande som ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att meddela föreskrifter om vad en ansökan ska innehålla och om ansökningsförfarandet i övrigt. Övervägandena finns i avsnitt 8.11.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

12.3 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall

Härigenom föreskrivs att lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall ska upphöra att gälla.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Beslut om fastställelse av könstillhörighet som har getts enligt den upphävda lagen gäller fortfarande.
3. Tillstånd till ingrepp som har getts enligt 4 och 4 a §§ den upphävda lagen gäller fortfarande.
4. Ärenden som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet men ännu inte avgjorts handläggs enligt bestämmelserna i den upphävda lagen.
5. Den upphävda lagen gäller fortfarande för överklagande av beslut som har meddelats enligt den lagen.

Lagen innebär att lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (könstillhörighetslagen) upphör att gälla den 31 december 2023 och innehåller de övergångsbestämmelser som ska gälla när lagen upphävs. Könstillhörighetslagen ersätts av dels lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, dels lagen om ändring av det kön framgår av folkbokföringen vilka träder i kraft den 1 januari 2024. Övervägandena finns i avsnitt 6 och 10.

Punkt 1 i övergångsbestämmelserna anger att ett beslut om fastställelse av könstillhörighet som har getts enligt den upphävda lagen gäller fortfarande. Detta innebär bl.a. att den som har fått ett beslut om ändrad könstillhörighet enligt den nuvarande könstillhörighetslagen och vill ansöka om en förnyad ändring när den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen har trätt i kraft, ska göra en ansökan enligt 2 § i den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Enligt *punkt 2* gäller tillstånd till ingrepp som har getts enligt 4 och 4 a §§ den upphävda lagen fortfarande. Detta avser alltså tillstånd till att ingrepp görs i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könets och tillstånd till att könskörtlarna avlägsnas.

Av *punkt 3* framgår att ärenden som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet men ännu inte avgjorts handläggs enligt bestämmelserna i den upphävda lagen.

Punkt 4 anger att den upphävda lagen gäller fortfarande för överklagande av beslut som har meddelats enligt den lagen. Punkten tar sikte på beslut enligt den nuvarande könstillhörighetslagen som har överklagats till allmän förvaltningsdomstol.

2 a § *En person som har fyllt 18 år får på egen begäran steriliseras om förutsättningarna i 2 § lagen (2024:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen är uppfyllda. Om sterilisering vägras, ska frågan omedelbart underställas Socialstyrelsens prövning.*

Paragrafen är ny och reglerar vad som ska gälla i fråga om sterilisering i samband med ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Enligt paragrafen får en person som har fyllt 18 år på egen begäran sterilisera sig om förutsättningar för ett sådant kirurgiskt ingrepp som avses i lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen är uppfyllda. Enligt 2 § den lagen gäller att ett kirurgiskt ingrepp får göras på den som har fyllt 18 år om personen är folkbokförd i Sverige, upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten och måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Liksom enligt 2 § steriliseringslagen ska om sterilisering vägras, frågan omedelbart underställas Socialstyrelsens prövning.

3 § En person, som har fyllt *18* men inte *25* år och som är bosatt i Sverige, ska efter egen ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering

1. om det finns beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk störning, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation),
2. i fråga om kvinna, om graviditet till följd av sjukdom, kroppsfel eller svaghet skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa (medicinsk indikation), eller
3. i samband med *en* ansökan enligt *1 eller 2 §* lagen *(2024:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och sökanden måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden.*

Paragrafen reglerar förutsättningarna för den som har fyllt 18 år men inte 25 år att få tillstånd till sterilisering. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Punkten 3 i paragrafen ändras på så sätt att hänvisningen till 1 § könstillhörighetslagen ersätts med en hänvisning till 1 eller 2 § lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. För tillstånd till sterilisering krävs att sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. De nu nämnda förutsättningarna är samma förutsättningar som gäller för att få genomgå ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Tillstånd till sterilisering enligt denna paragraf fordrar således alltid en prövning av könsidentiteten, oavsett om det gäller en första eller förnyad ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Övriga ändringar i paragrafen är språkliga.

8 § Den som uppsåtligen utför sterilisering i strid med *2, 3, 5 eller 6 §* döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

I paragrafen regleras straffansvar för sterilisering som utförs i strid med lagen. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Paragrafen ändras på så sätt att det i första meningen skrivs ut de bestämmelser i lagen för vilka straffansvaret gäller. Straffansvaret gäller liksom hittills för sterilisering som utförs i strid med 2, 3, 5 eller 6 §. Straffansvaret ska inte gälla i fråga om sterilisering som utförs i strid med den nya bestämmelsen i 2 a § som avser sterilisering som utförs på egen begäran, om förutsättningar föreligger för ett kirurgiskt ingrepp enligt lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Vidare ändras paragrafen på så sätt att andra meningen om att ansvar inte ska dömas om gärningen är belagd med straff i brottsbalken tas bort. Frågan om huruvida bestämmelsen ska tillämpas även om gärningen är straffbar enligt brottsbalken får i stället avgöras enligt allmänna straffrättsliga konkurrensregler.

Förarbetena till paragrafen finns huvudsakligen i prop. 1975:18 s. 28.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Tillstånd till sterilisering som har getts enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen gäller fortfarande.

3. Ärenden enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet handläggs enligt äldre föreskrifter.

4. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för överklagande av beslut om tillstånd som har getts enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen.

Enligt *punkt 1* ska lagändringarna träda ikraft den 1 januari 2024. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Vissa övergångsbestämmelser ska gälla när ändringarna i steriliseringslagen träder i kraft. Av *punkt 2* framgår att tillstånd som har getts enligt den äldre lydelsen i 3 § 3 gäller fortfarande.

I *punkt 3* anges att ärenden enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet handläggs enligt äldre föreskrifter.

Enligt *punkt 4* ska äldre föreskrifter fortfarande gälla för överklagande av beslut om tillstånd som har getts enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen.

12.5 Förslaget till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355)

1 kap.

3 § I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	Betydelse
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), *lagen (2024:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen*, lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar, lagen (2019:1297) om koordineringsinsatser för vissa sjukskrivna patienter, lagen (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar samt den upphävda lagen (1944:133) om kastrering.
Journalhandling	Framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel och som upprättas eller inkommer i samband med vården av en patient och som innehåller uppgifter om patientens hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden eller om vidtagna eller planerade vårdåtgärder.
Patientjournal	En eller flera journalhandlingar som rör samma patient.
Sammanhållen journalföring	Ett elektroniskt system, som gör det möjligt för en vårdgivare att ge eller få direktåtkomst till personuppgifter hos en annan vårdgivare.
Vårdgivare	Statlig myndighet, region och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som myndigheten, regionen eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård (privat vårdgivare).

Paragrafen innehåller en tabell med definitioner av uttryck som används i patientdatalagen. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

I definitionen av uttrycket ”hälso- och sjukvård” ersätts ”lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall” med ”lagen (2024:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen”.

12.6 Förslaget till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)

1 kap.

5 § I denna lag avses med

1. *kön*: att någon är kvinna eller man,
2. *könsöverskridande identitet eller uttryck*: att någon inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön,
3. *etnisk tillhörighet*: nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande,
4. *funktionsnedsättning*: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå,
5. *sexuell läggning*: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning, och
6. *ålder*: uppnådd levnadslängd.

Diskrimineringsgrunden kön *omfattar även* den som avser att ändra eller har ändrat

1. det kön som framgår av folkbokföringen, eller

2. kroppen genom sådana kirurgiska ingrepp som omfattas av lagen (2024:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Paragrafen behandlar vad som avses med vissa begrepp som används i lagen. Övervägandena finns i avsnitt 9.3.

I paragrafens *andra stycke* som behandlar diskrimineringsgrunden kön görs en ändring genom att ”den som avser att ändra eller har ändrat sin könstillhörighet” ersätts med ”den som avser att ändra eller har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen eller kroppen genom sådana kirurgiska ingrepp som omfattas av lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen”. Ändringen föranleds av att lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (könstillhörighetslagen) upphävs och ersätts av lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Ingen ändring i sak är avsedd.

Första stycket är oförändrat.

12.7 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 520 (657)

22 kap.

1 a § *Sekretess gäller för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen (2024:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.*

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

I paragrafen, som är ny, regleras den sekretess som ska för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

Skaderekvisitet i bestämmelsen är omvänt vilket betyder att det råder en presumtion för sekretess.

6 § Den tystnadsplikt som följer av 1 § första stycket, *1 a* och 2 §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

I paragrafen, som reglerar vad som ska gälla i fråga om rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, görs en ändring genom att en hänvisning till 1 a § tas med. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

Ändringen innebär att den tystnadsplikt som följer av 22 kap. 1 a § inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

25 kap.

1 § Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, befruktning utanför kroppen, *sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten*, abort, sterilisering, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.

Första stycket gäller inte om annat följer av 7, 8 eller 10 § eller 26 kap. 6 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om sekretess inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

I paragrafens *första stycke* görs en ändring genom att ”fastställande av könstillhörighet” ersätts med ”sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten”. Ändringen föranleds av att lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (könstillhörighetslagen) upphävs och i vissa delar ersätts av lagen (2024:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Ändringen innebär att den sekretess som föreskrivs i paragrafen ska gälla vid verksamhet som avser vissa kirurgiska ingrepp i

könsorganen. Första stycket ändras även på så sätt att ”till denne” tas bort. Denna ändring är endast språklig.

Andra och *tredje styckena* är oförändrade.

12.8 Förslaget till lag om ändring av fängelselagen (2010:610)

2 kap.

2 § En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En *sådan placering* får dock *göras* om det *finns särskilda skäl för det och när det i övrigt* är lämpligt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur placering i anstalt ska göras i förhållande till de intagnas kön. Övervägandena finns i avsnitt 9.5.

Enligt huvudregeln som framgår av första meningen får en intagen inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. Enligt hittills gällande lydelse av andra meningen får en intagen dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt och de intagna samtycker till det. Bestämmelsen ändras på så sätt att det i stället krävs särskilda skäl och att det i övrigt är lämpligt för att göra en sådan placering. Det uttryckliga kravet på att samtliga intagna ska samtycka till en sådan placering tas alltså bort.

Med särskilda skäl avses t.ex. en sådan situation att en intagen ändrat det kön som framgår av folkbokföringen men en placering i enlighet med huvudregeln skulle stå i strid med kvinnors intresse av att få avtjäna ett fängelsestraff utan att komma i kontakt med kriminella män (jfr prop. 1997/98:95 s. 51 f.). Så kan exempelvis ske om den intagne utåt sett inte uppfattas tillhöra det kön som ändringen avser och det finns skäl att tro att en placering i enlighet med huvudregeln skulle stå i strid med det rättsliga intresset bakom bestämmelserna. Särskilda skäl kan även föreligga i ett fall där en intagen ändrat det kön som framgår av folkbokföringen men en placering tillsammans med intagna av samma juridiska kön bedöms utgöra en säkerhetsrisk. En sådan säkerhetsrisk kan föreligga i förhållande till den intagne själv, andra intagna eller anstaltens säkerhetsklassning.

På samma sätt som hittills krävs det att Kriminalvården finner att det är lämpligt för att en intagen ska få vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. Vid denna bedömning kan Kriminalvården om det anses befogat beakta de andra intagnas inställning. I likhet med vad som gäller enligt hittillsvarande reglering kan en undantagssituation som omfattas av andra meningen exempelvis vara en särskild anordnad familjeverksamhet av tillfälligt slag. Ändringen avser inte att i sak ändra de situationer som omfattas av undantagsregeln i dag. En motsvarande regel finns i 2 kap. 2 § häkteslagen.

12.9 Förslaget till lag om ändring av häkteslagen (2010:611)

2 kap.

2 § En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En *sådan placering* får dock *göras* om det *finns särskilda skäl för det och när det i övrigt* är lämpligt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur placering i häkte ska göras i förhållande till de intagnas kön. Övervägandena finns i avsnitt 9.5.

Enligt huvudregeln som framgår av första meningen får en intagen inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. Enligt hittills gällande lydelse av andra meningen får en intagen dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt och de intagna samtycker till det. Bestämmelsen ändras på så sätt att det i stället krävs särskilda skäl och att det i övrigt är lämpligt för att göra en sådan placering. Det uttryckliga kravet på att samtliga intagna ska samtycka till en sådan placering tas alltså bort.

Med särskilda skäl avses t.ex. en sådan situation att en intagen ändrat det kön som framgår av folkbokföringen men en placering i enlighet med huvudregeln skulle stå i strid med kvinnors intresse av att inte komma i kontakt med kriminella män (jfr prop. 1997/98:95 s. 51 f.). Så kan exempelvis ske om den intagne utåt sett inte uppfattas tillhöra det kön som ändringen avser och det finns skäl att tro att en placering i enlighet med huvudregeln skulle stå i strid med det rättsliga intresset bakom bestämmelserna.

På samma sätt som hittills krävs det att Kriminalvården finner att det är lämpligt för att en intagen ska få vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. Vid denna bedömning kan Kriminalvården om det anses befogat beakta de andra intagnas inställning. Ändringen avser inte att i sak ändra de situationer som omfattas av undantagsregeln i dag. En motsvarande regel finns i 2 kap. 2 § fängelselagen.

Sammanfattning av promemorian Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen (Ds 2018:11)

Regeringskansliet gav den 1 februari 2017[7] generaldirektören Erna Zelmin-Ekenhem i uppdrag att biträda Regeringskansliet (Socialdepartementet) med att ta fram ett beredningsunderlag med ett förslag till en ny lag om medicinsk könskorrigering.

Verksjuristen Elida Sundkvist anställdes att arbeta som ämnessakkunnig inom ramen för uppdraget från och med den 1 februari 2017.

Utredaren inledde arbetet den 1 februari 2017 och det har bedrivits utan särskild expert- eller referensgrupp. Utredaren har haft samråd med företrädare för Socialstyrelsen, Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor (Rättsliga rådet), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Intersexuella i Sverige (INIS), Riksföreningen för CAH, Transföreningen FPES, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL) samt RFSL Ungdom. Samråd har även skett med Louise Frisén, överläkare och docent i barn- och ungdomspsykiatri, Agneta Nordenskjöld, professor i barnkirurgi och Cecilia Dhejne, överläkare och specialist i psykiatri och sexualmedicin.

Avsikten är att nuvarande lag (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall ska ersättas av två nya lagar, en som avser ändring av det kön som är registrerat i folkbokföringen och en som avser vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att ta fram ett förslag beträffande förutsättningarna för ändring av det kön som finns registrerat i folkbokföringen[8]. Det förslaget kommer att remitteras i särskild ordning.

I denna promemoria övervägs under vilka förutsättningar vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och avlägsnande av könskörtlar ska få genomföras. De ingrepp som avses är sådana som syftar till att göra så att en persons kropp stämmer överens med personens könsidentitet. Konsekvenserna av förslagen beskrivs. I promemorian föreslås en ny lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Vidare föreslås vissa följdändringar i bl.a. steriliseringslagen (1975:580) och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Enligt förslagen ska den nya lagen tillämpas när en persons kropp och könsidentitet inte överensstämmer. Lagen kommer att omfatta personer med könsdysfori och vissa personer med medfödda avvikelser i könsutvecklingen. Förutsättningar för att få genomföra de kirurgiska ingreppen i könsorganen föreslås bli att personen upplever att kroppen inte överensstämmer med könsidentiteten och personen måste antas komma att leva i samma könsidentitet även i framtiden. Som huvudregel ska en person ha fyllt 18 år för att få göra ingreppen. Om en person som har fyllt 18 år nekas att göra ingreppen, ska frågan skyndsamt underställas Socialstyrelsens prövning.

[7] S 2017/00634/FS, 2017-02-01 paragraf 67.

[8] Begreppet *juridiskt kön* som förekommer i bl.a. betänkandet Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering (SOU 2014:19) avser det kön som är registrerat i folkbokföringen.

Det föreslås bli möjligt även för personer som inte har fyllt 18 år att genomgå kirurgiska ingrepp, om det finns synnerliga skäl. Den som är under 18 år och vill genomgå kirurgiska ingrepp ska ansöka om detta hos Socialstyrelsen. Ingreppen får endast utföras efter Socialstyrelsens tillstånd. Avser en ansökan ett barn som har fyllt 15 år görs ansökan av barnet själv. Ingreppen får inte utföras utan barnets samtycke. Vid beslut om tillstånd till sådana ingrepp ska barnets bästa vara avgörande.

Socialstyrelsens beslut ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Den nya lagen och övriga lag- och förordningsändringar som föreslås i denna promemoria föreslås träda i kraft den 1 juli 2019.

Författningsförslag i promemorian Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen (Ds 2018:11)

Förslag till lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan och avlägsnande av en persons könskörtlar, som syftar till att göra så att personens kropp överensstämmer med personens könsidentitet.

Förutsättningar för kirurgiska ingrepp

2 § Kirurgiska ingrepp som avses i 1 § får göras på den som har fyllt 18 år om personen upplever att kroppen inte överensstämmer med könsidentiteten och personen måste antas komma att leva i samma könsidentitet även i framtiden.

3 § Om kirurgiskt ingrepp i fall som avses i 2 § vägras, ska den som är ansvarig för vården skyndsamt se till att frågan underställs Socialstyrelsens prövning för beslut.

4 § Den som inte har fyllt 18 år och vill genomgå kirurgiskt ingrepp som avses i 1 § ska ansöka om tillstånd hos Socialstyrelsen. Tillstånd ska ges om personen upplever att kroppen inte överensstämmer med könsidentiteten och personen måste antas komma att leva i samma könsidentitet även i framtiden och det finns synnerliga skäl för ingreppet.

Vid beslut om tillstånd till ingrepp enligt första stycket ska barnets bästa vara avgörande. Tillstånd får endast ges om barnet har samtyckt till ingreppet.

5 § Avser en ansökan enligt 4 § ett barn som har fyllt 15 år får barnet ansöka själv. Den som har fyllt 15 år har rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag.

Tystnadsplikt och sekretess

6 § Den som har tagit befattning med ett ärende enligt denna lag får inte obehörigen röja vad han eller hon i sin verksamhet fått veta om en enskilds personliga förhållanden.

I det allmännas verksamhet tillämpas bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Ansvarsbestämmelse

7 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utför ingrepp enligt 4 § på en person som inte har fått tillstånd till ett sådant ingrepp, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Till ansvar enligt denna bestämmelse ska inte dömas om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

Överklagande

8 § Socialstyrelsens beslut enligt 3 och 4 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019,

Förslag till lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580)

Härigenom föreskrivs i fråga om steriliseringslagen (1975:580)

dels att 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 2 a § och 3 a § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 a § *En person som har fyllt arton år får på egen begäran steriliseras i samband med sådant ingrepp som avses i 2 § lagen (2018:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, om förutsättningar i övrigt föreligger för sterilisering.*
3 §[1]	
	3 a § *En person som inte har fyllt arton år ska efter ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering i samband med tillstånd till ingrepp som avses i 4 § lagen (2018:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, om förutsättningar i övrigt föreligger för sterilisering.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

[1] Senaste lydelse 2012:457.

Förslag till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § patientdatalagen (2008:355) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1 kap.

3 §[1]

I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	**Betydelse**
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. samt den upphävda lagen (1944:133) om kastrering.
Journalhandling	Framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel och som upprättas eller inkommer i samband med vården av en patient och som innehåller uppgifter om patientens hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden eller om vidtagna eller planerade vårdåtgärder.
Patientjournal	En eller flera journalhandlingar som rör samma patient.
Sammanhållen journalföring	Ett elektroniskt system, som gör det möjligt för en vårdgivare att ge eller få direktåtkomst till personuppgifter hos en annan vårdgivare.

[1] Senaste lydelse 2017:60.

Vårdgivare	Statlig myndighet, landsting och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som myndigheten, landstinget eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård (privat vårdgivare).

Föreslagen lydelse

1 kap.
3 §

Uttryck	**Betydelse**
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, *lagen (2018:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen*, lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. samt den upphävda lagen (1944:133) om kastrering.
Journalhandling	Framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel och som upprättas eller inkommer i samband med vården av en patient och som innehåller uppgifter om patientens hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden eller om vidtagna eller planerade vårdåtgärder.

Patientjournal	En eller flera journalhandlingar som rör samma patient.
Sammanhållen journalföring	Ett elektroniskt system, som gör det möjligt för en vårdgivare att ge eller få direktåtkomst till personuppgifter hos en annan vårdgivare.
Vårdgivare	Statlig myndighet, landsting och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som myndigheten, landstinget eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård (privat vårdgivare).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 25 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
25 kap.	
1 §[1]	
Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, befruktning utanför kroppen, fastställande av könstillhörighet, abort, sterilisering, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.	Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, befruktning utanför kroppen, fastställande av könstillhörighet, *ingrepp som avses i lagen (2018:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen,* abort, sterilisering, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.

Första stycket gäller inte om annat följer av 7, 8 eller 10 § eller 26 kap. 6 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

[1] Senaste lydelse 2012:459.

Förslag till förordning om ändring i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641)

Härigenom föreskrivs att 3 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

3 §[1]

Följande myndigheter ska i den utsträckning som framgår nedan inte tillämpa 5 kap. 2 § andra stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Myndigheter	***Register***
allmänna domstolar	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelser på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
allmänna förvaltningsdomstolar	diarier över mål enligt smittskyddslagen (2004:168) och enligt lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall
beskickningar och konsulat samt delegationer hos mellanfolkliga organisationer, dock inte Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU)	samtliga diarier
Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt och Totalförsvarets forskningsinstitut	diarier över inriktningar enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet och över underrättelser inom försvarets underrättelse- och säkerhetstjänst
Försvarsunderrättelsedomstolen	diarier över mål om tillstånd enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

[1] Senaste lydelse 2014:1369.

Polismyndigheten	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Regeringskansliet	diarium över krypterade meddelanden, diarium över handlingar som rör myndigheters krigsorganisation och beredskapsförberedelser, diarier över inriktningar och underrättelser enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet, diarier över handlingar som rör förberedelser enligt 11 f § förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet samt diarier hos Utrikesdepartementet över handlingar som kommit in eller upprättats i andra än administrativa och konsulära ärenden och handelsärenden
Skatteverket	diarium över ärenden om könsbyte
Socialstyrelsen	diarium över ärenden som handläggs av Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor
Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	diarier över ärenden om verkställighet av beslut om tillstånd enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet
Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU)	samtliga diarier, utom diarium över EU-institutionernas officiella dokument och diarier över handlingar som kommit in eller upprättats i administrativa ärenden och handelsärenden

Säkerhetspolisen	diarier över underrättelser inom den särskilda polisverksamheten för att hindra och uppdaga brott mot rikets säkerhet m.m. och diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Tullverket	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Åklagarmyndigheter	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning samt diarier över förundersökningar som rör brott mot rikets säkerhet

---

Föreslagen lydelse

3 §

Följande myndigheter ska i den utsträckning som framgår nedan inte tillämpa 5 kap. 2 § andra stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Myndigheter	***Register***
allmänna domstolar	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelser på

	befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
allmänna förvaltningsdomstolar	diarier över mål enligt smittskyddslagen (2004:168), lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall och *lagen (2018:00) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen*
beskickningar och konsulat samt delegationer hos mellanfolkliga organisationer, dock inte Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU)	samtliga diarier
Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt och Totalförsvarets forskningsinstitut	diarier över inriktningar enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet och över underrättelser inom försvarets underrättelse- och säkerhetstjänst
Försvarsunderrättelsedomstolen	diarier över mål om tillstånd enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet
Polismyndigheten	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Regeringskansliet	diarium över krypterade meddelanden, diarium över handlingar som rör myndigheters krigsorganisation och beredskapsförberedelser, diarier över inriktningar och underrättelser enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet, diarier över handlingar som rör

	förberedelser enligt 11 f § förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet samt diarier hos Utrikesdepartementet över handlingar som kommit in eller upprättats i andra än administrativa och konsulära ärenden och handelsärenden
Skatteverket	diarium över ärenden om könsbyte
Socialstyrelsen	diarium över ärenden som handläggs av Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor
Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	diarier över ärenden om verkställighet av beslut om tillstånd enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet
Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU)	samtliga diarier, utom diarium över EU-institutionernas officiella dokument och diarier över handlingar som kommit in eller upprättats i administrativa ärenden och handelsärenden
Säkerhetspolisen	diarier över underrättelser inom den särskilda polisverksamheten för att hindra och uppdaga brott mot rikets säkerhet m.m. och diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Tullverket	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraöver-

	vakning och hemlig rumsavlyssning
åklagarmyndigheter	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning samt diarier över förundersökningar som rör brott mot rikets säkerhet

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2019.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen

Härigenom föreskrivs att 18 § förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
18 §	
Inom myndigheten finns ett särskilt beslutsorgan som benämns Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor. Beslutsorganet ska avgöra	
1. rättsmedicinska ärenden,	
2. ärenden om fastställelse av könstillhörighet eller tillstånd till ingrepp i könsorgan enligt lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall,	2. ärenden om fastställelse av könstillhörighet eller tillstånd till ingrepp i könsorgan enligt lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall *och ärenden om ingrepp enligt lagen (2018:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen,*
3. ärenden om tillstånd till sterilisering,	
4. ärenden om tillstånd till kastrering,	
5. ärenden om tillstånd till ingående av äktenskap,	
6. ärenden om tillstånd till abort och tillstånd till avbrytande av havandeskap enligt 6 § abortlagen (1974:595),	
7. ärenden om tillstånd till insemination,	
8. ärenden om tillstånd till befruktning utanför kroppen som vägrats i enlighet med 7 kap. 5 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.,	
9. ärenden om utlåtande om en persons hälsotillstånd i samband med prövning av en persons lämplighet att ta emot ett barn med hemvist utomlands i syfte att adoptera det,	

10. ärenden där Socialstyrelsen ska yttra sig över en sådan utredning med ett utlåtande om risk för återfall i brottslighet som avses i 10 § lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid, och

11. andra ärenden i vilka Socialstyrelsen på begäran av en domstol, en åklagarmyndighet eller Polismyndigheten ska avge utlåtande om någons hälsotillstånd.

Om Socialstyrelsen bestämmer det, får rådet avgöra även andra ärenden.

Ordföranden i rådet och ställföreträdaren för honom eller henne ska ha erfarenhet som lagfaren domare.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2019.

Remissinstanser avseende promemorian Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen (Ds 2018:11)

Ordinarie remissinstanser

Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK), Hovrätten över Skåne och Blekinge, Göteborgs tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Stockholm, Arbetsförmedlingen, Barnombudsmannen, Bolagsverket, Centrala Studiestödsnämnden (CSN), Datainspektionen, Domstolsverket, Diskrimineringsombudsmannen, Folkhälsomyndigheten, Försvarsmakten, Försäkringskassan, Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Kammarkollegiet, Kronofogdemyndigheten, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Patent- och registreringsverket, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Skolverket, Skolinspektionen, Barn- och elevombudet (BEO), Socialstyrelsen, Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor, Statistiska centralbyrån, Statens medicinsk-etiska råd (Smer), Statskontoret, Universitetskanslersämbetet, Universitets- och högskolerådet, Valmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Sveriges Kommuner och Landsting, Skåne läns landsting, Stockholms läns landsting, Södermanlands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Västerbottens läns landsting, Östergötlands läns landsting, Arvika kommun, Båstad kommun, Eslövs kommun, Falköpings kommun, Göteborgs kommun, Habo kommun, Huddinge kommun, Jönköpings kommun, Katrineholms kommun, Kiruna kommun, Kramfors kommun, Landskrona kommun, Lomma kommun, Malmö kommun, Norrtälje kommun, Orsa kommun, Pajala kommun, Robertsfors kommun, Rättviks kommun, Stockholms kommun, Storfors kommun, Strängnäs kommun, Sundbybergs kommun, Söderhamns kommun, Timrå kommun, Trelleborgs kommun, Töreboda kommun, Värnamo kommun, Ånge kommun, Örebro kommun, Östersunds kommun, Karolinska Universitetssjukhuset, Akademiska sjukhuset, Norrlands Universitetssjukhus, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Universitetssjukhuset i Linköping, Skånes Universitetssjukhus, Karolinska Institutet, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Sveriges Universitets- och Högskoleförbund (SUHF), Sveriges Riksidrottsförbund, Sveriges Läkarförbund, Svenska barnläkarföreningen, Vårdförbundet, Akademikerförbundet SSR, Sveriges Psykologförbund, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter Ungdom (RFSL Ungdom), Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Sveriges förenade HBTQ-studenter (SFQ), Föreningen homosexuella läkare, Patientföreningen Benjamin Transföreningen FPES, INIS - Intersexuella i Sverige, Sveriges nationella nätverk för DSD, Barnens rätt

i samhället (BRIS), Rädda barnen, Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF), Nätverket för Barnkonventionen, Sveriges Makalösa Föräldrar, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, Riksförbundet för suicidprevention och efterlevandes stöd, Riksorganisationen för idéburen vård och omsorg (FAMNA), Folkbildningsförbundet. HBT Liberaler, HBT-Socialdemokrater, Öppna moderater, Upplysningscentralen, Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB), Svenskt Näringsliv, Företagarna, Svensk Försäkring, Näringslivets regelnämnd, Familjerättssocionomernas Riksförening, Fastighetsägarna, Sveriges släktforskarförbund, Fonden för mänskliga rättigheter (MR-fonden), Amnesty, Civil Rights Defenders, Transsammans – förbundet för transpersoner och närstående, Sveriges Antidiskrimineringsbyråer

Instanser utom remisslistan som har inkommit med yttrande

BUP Konsultenhet Karolinska Solna, Ehinger Berling m.fl., Sveriges Kvinnolobby, Kvinnofronten

Sammanfattning av promemorian Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Ds 2018:17)

Regeringen har aviserat att lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (könstillhörighetslagen) ska ersättas av två nya lagar. Ställningstagandet innebär att de administrativa åtgärderna i folkbokföringen och de medicinska delarna av processen att ändra en persons könstillhörighet ska separeras från varandra samt att ändringen av en persons kön som framgår av folkbokföringen ska utgå från den enskildes rätt att definiera sin könstillhörighet och regleras i en ny lag. Regeringskansliet gav under början av år 2018[13] juristen Kerstin Burman i uppdrag att biträda Regeringskansliet (Socialdepartementet) i arbetet med att ta fram ett beredningsunderlag med förslag till en ny lag som ersätter könstillhörighetslagen i de delar som rör ändringen av det kön som framgår av folkbokföringen. Under arbetet har samråd skett med företrädare för Socialstyrelsen, Skatteverket, Polismyndigheten, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), RFSL Ungdom, Intersexuella i Sverige (INIS) samt Transföreningen FPES. Samråd har även skett med Hannah Bergman, legitimerad psykolog vid barn- och ungdomspsykiatrin teamet för könsidentitetsutredningar samt överläkare och docent i barn- och ungdomspsykiatri samt Cecilia Dhejne, överläkare och specialist i psykiatri och sexualmedicin vid ANOVA.

Avsikten är alltså att könstillhörighetslagen ska ersättas av två nya lagar, en som rör ändring av det kön som framgår av folkbokföringen och en som rör förutsättningar för att genomföra vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen[14]. I denna promemoria övervägs under vilka förutsättningar en person ska ha möjlighet att ändra det kön som framgår av folkbokföringen genom individens personnummer eller samordningsnummer. Promemorian innehåller också en konsekvensbeskrivning av förslagen samt ett förslag om lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

Den nya lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen föreslås delvis ersätta lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, som bör upphävas.

Den nya lagens syfte är att en person som upplever att det kön som är registrerat i folkbokföringen inte överensstämmer med könsidentiteten ska ha rätt till ändring av det könet. Förslagen innebär att den nya lagen tillämpas när en person vill ändra det kön som framgår av folkbokföringen. Lagen kommer att omfatta personer med könsdysfori och personer med medfödda avvikelser i könsutvecklingen men också andra personer som tillhör den personkrets som är i behov av att ändra det kön som framgår av folkbokföringen.

[13] S2018/00978/FS, 2018-02-12, paragraf 53.
[14] Ds 2018:11 Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. gäller förutsättningarna för att få genomföra vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och har remitterats i särskild ordning.

De kriterier som ska vara uppfyllda vid ändring av det kön som framgår av folkbokföringen skiljer sig beroende på om personen ansöker för första gången om ändring eller om förnyad ändring.

En person som har fyllt 12 år, är folkbokförd i Sverige eller svensk medborgare ska efter ansökan få ändra det kön som framgår av folkbokföringen första gången. En sökande som har fyllt 18 år får inte vara registrerad partner.

I de fall en person som har fyllt 12 år vill ändra det kön som framgår av folkbokföringen på nytt ska ansökan beviljas om personen upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och kan antas komma leva i samma könsidentitet även i framtiden. En sökande ska vara folkbokförd i Sverige. En sökande som har fyllt 18 år får inte vara registrerad partner.

För barn som har fyllt 12 år ska vårdnadshavarna ansöka om ändring av registrerat kön för barnet. Barnets skriftliga samtycke till ändringen krävs. I de fall den ena vårdnadshavarens samtycke till en ansökan som avser barn som fyllt 12 år saknas kan socialnämnden besluta att ansökan ändå får göras om det efter socialnämndens prövning bedöms vara i enlighet med barnets bästa.

Barn under 12 år med medfödda avvikelser i könsutvecklingen ska kunna ändra det kön som framgår av folkbokföringen om det är förenligt med barnets könsidentitetsutveckling och barnets bästa. Båda vårdnadshavarna måste samtycka till att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen görs. Barnet ska vara folkbokfört i Sverige. Barnets vilja ska beaktas med hänsyn tagen till barnets ålder och mognad.

Den som fyllt 15 år har möjlighet att själv ansöka om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Ansökan ska beviljas om barnet upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och kan antas komma leva i samma könsidentitet även i framtiden.

Om ett beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen fattas för barn trots att vårdnadshavarens samtycke saknas ska vårdnadshavaren underrättas om beslutet. Barnet som ansökan avser ska i samband med ansökan informeras om att vårdnadshavaren kommer att få kännedom om beslutet.

Skatteverket ska besluta i ärenden för personer över 12 år som ansöker för första gången, med undantag för barn som har fyllt 15 år och söker själva. Socialstyrelsen ska besluta i ärenden där en prövning ska göras av att sökanden har en könsidentitet som inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen. Det gäller ärenden avseende förnyad ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen och barn som har fyllt 15 år och söker självt.

Skatteverkets och Socialstyrelsens beslut enligt den nya lagen ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Vidare föreslås ändringar i bland annat föräldrabalken, förkortad FB, lagen (2016:1013) om personnamn, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, diskrimineringslagen (2008:567), förordningen (2005:661) om identitetskort för folkbokförda i Sverige och offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641). Ändringarna i lagen om personnamn och förordningen om identitetskort för folkbokförda i

Sverige föreslås för att det barn som fått ändra det kön som framgår av folkbokföringen också ska ha möjlighet att ändra förnamn och få tillgång till en legitimationshandling som bättre stämmer överens med barnets könsidentitet, även om vårdnadshavares samtycke saknas.

Den nya lagen och övriga lag- och förordningsändringar som föreslås i denna promemoria föreslås träda i kraft den 1 juli 2019.

Författningsförslag i promemorian Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Ds 2018:17)

Förslag till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

Härigenom föreskrivs följande.

Syftet med lagen

1 § Syftet med lagen är att personer som upplever att deras könsidentitet inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen ska ha rätt till ändring av det könet.

Förutsättningar för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

2 § Den som har fyllt 12 år ska efter ansökan få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat.

Den som tidigare har beviljats ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska efter ansökan beviljas ändring på nytt om

1. sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
2. det kan antas att sökanden kommer att leva i samma könsidentitet även i framtiden.

Det finns särskilda bestämmelser i 3 § för ett barn som har fyllt 15 år och som ansöker självt.

3 § Ett barn som har fyllt 15 år ska efter ansökan gjord av barnet självt få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat om

1. sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
2. det kan antas att sökanden kommer att leva i samma könsidentitet även i framtiden.

4 § Ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ska efter ansökan få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat om

1. en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet, och
2. det krävs med hänsyn till barnets bästa.

5 § En ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt 2 § första stycket får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige eller är svensk medborgare.

En ansökan enligt 2 § andra stycket, 3 eller 4 § får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige.

En sökande som har fyllt 18 år får inte vara registrerad partner.

Om sökanden är ett barn som har fyllt 12 år, får en ansökan inte göras utan barnets skriftliga samtycke. Även när barnets samtycke inte behövs ska hänsyn tas till barnets åsikter med beaktande av barnets ålder och mognad.

Ansökan

6 § En ansökan enligt denna lag ska vara skriftlig.

Skatteverket beslutar om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt 2 § första stycket.

Socialstyrelsen beslutar om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt 2 § andra stycket 3 eller 4 §.

7 § För den som är under 18 år görs ansökan enligt 2 eller 4 § av barnets vårdnadshavare.

8 § Ett barn som själv ansöker om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen enligt 3 §, ska i samband med ansökan få information om att barnets vårdnadshavare kommer att underrättas om beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

9 § Ett barn som har fyllt 15 år har rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag.

Tystnadsplikt och sekretess

10 § Den som har tagit befattning med ärende enligt denna lag får inte obehörigen röja uppgifter om en enskilds personliga förhållanden. I det allmännas verksamhet tillämpas bestämmelserna i offentlig- och sekretesslagen (2009:400).

Överklagande

11 § Skatteverkets och Socialstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Skatteverkets beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen vars folkbokföring det gäller var folkbokförd vid tidpunkten för beslutet. Om det inte finns någon sådan behörig domstol, överklagas beslutet till Förvaltningsrätten i Stockholm.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Erkännande av domar och beslut från utländska domstolar och myndigheter

12 § En dom eller ett beslut om att en person har ändrad könstillhörighet, som har meddelats av en utländsk domstol eller myndighet och som har vunnit laga kraft, gäller i Sverige, om personen när domen eller beslutet meddelades var medborgare i det andra landet eller bosatt där.

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad en ansökan ska innehålla och om ansökningsförfarandet i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 13 a § i föräldrabalken (1949:381) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	
13 a §[1]	
Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare och samtycker endast den ena till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller	
1. psykiatrisk eller psyko-logisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),	
	2. ansökan enligt 2 § lagen (2019:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen,
2. behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),	*3.* behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),
3. utseende av kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen eller	*4.* utseende av kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen eller
4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.	*5.* en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.	
Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har vunnit laga kraft.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

[1] Senaste lydelse 2017:32.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska införas en ny paragraf, 22 kap. 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	22 kap.
	1 a §
	Sekretess gäller i Skatteverkets verksamhet för uppgift om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen (2019:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.
	Sekretessen gäller inte beslut i ärende.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förslag till lag om ändring av lagen (2016:1013) om personnamn

Härigenom föreskrivs att 46 § lagen (2016:1013) om personnamn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
46 §	
En ansökan för *ett barn som* har fyllt 12 år i ett mål eller ärende enligt denna lag får inte göras utan barnets samtycke, utom i de fall barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande.	*För den som är under 18 år görs ansökan i mål eller ärende enligt denna lag av barnets vårdnadshavare. Om barnet* har fyllt 12 år*,* får *ansökan* inte göras utan barnets samtycke, utom i de fall barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande. *Om ett barn har fyllt 12 år och fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad enligt 2 § lagen (2019:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får ansökan om ändring av barnets förnamn göras av en av barnets vårdnadshavare. Om ett barn har fyllt 15 år och fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad enligt 3 § lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får barnet självt ansöka om ändring av förnamn.*

Vid bedömningen av om ett namnbyte är förenligt med barnets bästa enligt 34 § ska domstolen, även när barnets samtycke inte behövs, ta hänsyn till barnets åsikter med beaktande av barnets ålder och mognad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 § diskrimineringslagen (2008:567) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap. **5 §**[1]	
I denna lag avses med 1. kön: att någon är kvinna eller man, 2. könsöverskridande identitet eller uttryck: att någon inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön, 3. etnisk tillhörighet: nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande, 4. funktionsnedsättning: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå, 5. sexuell läggning: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning, och 6. ålder: uppnådd levnadslängd.	
Även den som avser att ändra eller har ändrat sin könstillhörighet omfattas av diskrimineringsgrunden kön.	*Även den som avser att ändra eller har ändrat kroppen genom medicinska ingrepp eller annan behandling i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse med könsidentiteten omfattas av diskrimineringsgrunden kön.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

[1] Senaste lydelse 2014:958.

Förslag till förordning om ändring i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641)

Härigenom föreskrivs att 3 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

3 §[1]

Följande myndigheter ska i den utsträckning som framgår nedan inte tillämpa 5 kap. 2 § andra stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Myndigheter	***Register***
allmänna domstolar	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelser på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
allmänna förvaltningsdomstolar	diarier över mål enligt smittskyddslagen (2004:168) och enligt lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall
beskickningar och konsulat samt delegationer hos mellanfolkliga organisationer, dock inte Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU)	samtliga diarier
Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt och Totalförsvarets forskningsinstitut	diarier över inriktningar enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet och över underrättelser inom försvarets underrättelse- och säkerhetstjänst
Försvarsunderrättelsedomstolen	diarier över mål om tillstånd enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

[1] Senaste lydelse 2014:1369.

Polismyndigheten	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Regeringskansliet	diarium över krypterade meddelanden, diarium över handlingar som rör myndigheters krigsorganisation och beredskapsförberedelser, diarier över inriktningar och underrättelser enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet, diarier över handlingar som rör förberedelser enligt 11 f § förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet samt diarier hos Utrikesdepartementet över handlingar som kommit in eller upprättats i andra än administrativa och konsulära ärenden och handelsärenden
Skatteverket	diarium över ärenden om könsbyte
Socialstyrelsen	diarium över ärenden som handläggs av Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor
Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	diarier över ärenden om verkställighet av beslut om tillstånd enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet
Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU)	samtliga diarier, utom diarium över EU-institutionernas officiella dokument och diarier över handlingar som kommit in eller upprättats i administrativa ärenden och handelsärenden
Säkerhetspolisen	diarier över underrättelser inom den särskilda polisverksamheten för att hindra och uppdaga brott

	mot rikets säkerhet m.m. och diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Tullverket	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
åklagarmyndigheter	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning samt diarier över förundersökningar som rör brott mot rikets säkerhet

Föreslagen lydelse

3 §

Följande myndigheter ska i den utsträckning som framgår nedan inte tillämpa 5 kap. 2 § andra stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Myndigheter	***Register***
allmänna domstolar	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelser på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
allmänna förvaltningsdomstolar	diarier över mål enligt smittskyddslagen (2004:168), lagen

	(1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall *och lagen (2019:00) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen*
beskickningar och konsulat samt delegationer hos mellanfolkliga organisationer, dock inte Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU)	samtliga diarier
Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt och Totalförsvarets forskningsinstitut	diarier över inriktningar enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet och över underrättelser inom försvarets underrättelse- och säkerhetstjänst
Försvarsunderrättelsedomstolen	diarier över mål om tillstånd enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet
Polismyndigheten	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Regeringskansliet	diarium över krypterade meddelanden, diarium över handlingar som rör myndigheters krigsorganisation och beredskapsförberedelser, diarier över inriktningar och underrättelser enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet, diarier över handlingar som rör förberedelser enligt 11 f § förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet samt diarier hos Utrikesdepartementet över handlingar som kommit in eller upprättats i andra än administrativa och konsulära ärenden och handelsärenden

Skatteverket	diarium över ärenden om könsbyte *och ärenden enligt lagen (2019:00) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen*
Socialstyrelsen	diarium över ärenden som handläggs av Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor *samt ärenden enligt lagen (2019:00) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen*
Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	diarier över ärenden om verkställighet av beslut om tillstånd enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet
Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU)	samtliga diarier, utom diarium över EU-institutionernas officiella dokument och diarier över handlingar som kommit in eller upprättats i administrativa ärenden och handelsärenden
Säkerhetspolisen	diarier över underrättelser inom den särskilda polisverksamheten för att hindra och uppdaga brott mot rikets säkerhet m.m. och diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Tullverket	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning
Åklagarmyndigheter	diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befordringsanstalt och om hemlig

	avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning samt diarier över förundersökningar som rör brott mot rikets säkerhet

---

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2019.

Förslag till förordning om ändring av förordning (2015:904) om identitetskort för folkbokförda i Sverige

Härigenom föreskrivs att 5 § förordningen (2015:904) om identitetskort för folkbokförda i Sverige ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5 §	
Om sökanden är under arton år är sökanden skyldig att i samband med ansökan ge in ett skriftligt medgivande från hans eller hennes vårdnadshavare, om det inte finns synnerliga skäl att ändå utfärda ett identitetskort.	Om sökanden är under arton år är sökanden skyldig att i samband med ansökan ge in ett skriftligt medgivande från hans eller hennes vårdnadshavare, om det inte finns synnerliga skäl att ändå utfärda ett identitetskort. *Om sökanden har fyllt 12 år och fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad enligt 2 § lagen (2019:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får ansökan göras med skriftligt medgivande av en av barnets vårdnadshavare. Om sökanden har fyllt 15 år och fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad enligt 3 § lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får barnet ansöka självt utan ett skriftligt medgivande från hans eller hennes vårdnadshavare.*

Remissinstanser avseende promemorian Ds Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (2018:17)

Ordinarie remissinstanser

Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK), Hovrätten över Skåne och Blekinge, Göteborgs tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Luleå, Förvaltningsrätten i Malmö, Arbetsförmedlingen, Barnombudsmannen, Bolagsverket, Centrala Studiestödsnämnden (CSN), Datainspektionen, Domstolsverket, Diskrimineringsombudsmannen, Folkhälsomyndigheten, Försvarsmakten, Försäkringskassan, Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Kammarkollegiet, Kronofogdemyndigheten, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Patent- och registreringsverket, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Skolverket, Skolinspektionen, Barn- och elevombudet (BEO), Socialstyrelsen, Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor, Statistiska centralbyrån, Statens medicinsk-etiska råd (Smer), Statskontoret, Säkerhetspolisen, Universitetskanslersämbetet, Universitets- och högskolerådet, Valmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Sveriges Kommuner och Landsting, Skåne läns landsting, Stockholms läns landsting, Södermanlands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Västerbottens läns landsting, Östergötlands läns landsting, Arvika kommun, Båstad kommun, Eslövs kommun, Falköpings kommun, Göteborgs kommun, Habo kommun, Huddinge kommun, Jönköpings kommun, Katrineholms kommun, Kiruna kommun, Kramfors kommun, Landskrona kommun, Lomma kommun, Malmö kommun, Norrtälje kommun, Orsa kommun, Pajala kommun, Robertsfors kommun, Rättviks kommun, Stockholms kommun, Storfors kommun, Strängnäs kommun, Sundbybergs kommun, Söderhamns kommun, Timrå kommun, Trelleborgs kommun, Töreboda kommun, Värnamo kommun, Ånge kommun, Örebro kommun, Östersunds kommun, Karolinska Universitetssjukhuset, Akademiska sjukhuset, Norrlands Universitetssjukhus, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Universitetssjukhuset i Linköping, Skånes Universitetssjukhus, Karolinska Institutet, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Svenska Journalistförbundet, Tidningsutgivarna, Utgivarna, Sveriges Universitets- och Högskoleförbund (SUHF), Sveriges Riksidrottsförbund, Sveriges Läkarförbund, Svenska barnläkarföreningen, Vårdförbundet, Akademikerförbundet SSR, Sveriges Psykologförbund, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter ungdom (RFSL Ungdom), Riksför-

bundet för sexuell upplysning (RFSU), Sveriges förenade HBTQ-studenter (SFQ), Föreningen homosexuella läkare, Transföreningen FPES, INIS - Intersexuella i Sverige, Sveriges nationella nätverk för DSD, Barnens rätt i samhället (BRIS), Rädda barnen, Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF), Nätverket för Barnkonventionen, Sveriges Makalösa Föräldrar, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, Riksförbundet för suicidprevention och efterlevandes stöd, Riksorganisationen för idéburen vård och omsorg (FAMNA), Folkbildningsförbundet, HBT Liberaler, HBT-Socialdemokrater, Öppna moderater, Upplysningscentralen, Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB), Svenskt Näringsliv, Företagarna, Svensk Försäkring, Näringslivets regelnämnd, Familjerättssocionomernas Riksförening, Fastighetsägarna, Sveriges släktforskarförbund, Fonden för mänskliga rättigheter (MR-fonden), Amnesty, Civil Rights Defenders, Transsammans – förbundet för transpersoner och närstående och Sveriges Antidiskrimineringsbyråer

Instanser utom remisslistan som har inkommit med yttrande

BUP Konsultenhet Karolinska Solna, Kvinnofronten, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer (Roks), Svenska bankföreningen, Svenska kyrkan, Sveriges Kvinnolobby

Författningsförslaget enligt lagrådsremissen Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

Förslag till lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens syfte och tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att göra så att personens kropp stämmer överens med personens könsidentitet.

Denna lag ska inte tillämpas på kirurgiska ingrepp som görs på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

Förutsättningar för kirurgiska ingrepp

2 § Ett kirurgiskt ingrepp som avses i 1 § första stycket får göras på den som har fyllt 18 år, om personen

1. är folkbokförd i Sverige,
2. upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

3 § Om ett kirurgiskt ingrepp enligt 2 § vägras, ska den som vägrar utföra ingreppet se till att frågan skyndsamt överlämnas till Socialstyrelsen för prövning och beslut.

4 § Ett barn som har fyllt 15 år och vill genomgå ett kirurgiskt ingrepp som avses i 1 § första stycket ska ansöka om tillstånd hos Socialstyrelsen.

Tillstånd ska ges om det finns synnerliga skäl för ingreppet och sökanden

1. är folkbokförd i Sverige,
2. upplever att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

Vid beslut om tillstånd till ett kirurgiskt ingrepp enligt första stycket ska barnets bästa vara avgörande.

Ansökan, samtycke och rätt att föra talan

5 § En ansökan enligt 4 § får göras av barnet självt. Barnet har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt 4 §.

Om en ansökan enligt 4 § har gjorts av barnets vårdnadshavare, får tillstånd endast ges om barnet skriftligen har samtyckt till ingreppet.

Ansvarsbestämmelse

6 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utför ett kirurgiskt ingrepp enligt 4 § på en person som inte har fått tillstånd till ett sådant ingrepp, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Överklagande

7 § Socialstyrelsens beslut enligt 3 och 4 §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Bemyndigande

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. vad som ska gälla för Socialstyrelsens prövning enligt 3 §, och
2. vad en ansökan enligt 4 § ska innehålla och om ansökningsförfarandet i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

Förslag till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

Härigenom föreskrivs följande.

Syftet med lagen

1 § Syftet med lagen är att personer som upplever att deras könsidentitet inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen ska ha rätt till ändring av det könet.

Förutsättningar för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

2 § Den som har fyllt 12 år ska efter ansökan få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat.

Den som tidigare har beviljats ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska efter ansökan beviljas ändring på nytt om

1. sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
2. det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

3 § Ett barn som har fyllt 15 år ska efter egen ansökan få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat om

1. sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten, och
2. det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden.

4 § Ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen ska efter ansökan få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat om

1. en ändring är i enlighet med utvecklingen av barnets könsidentitet, och
2. det krävs med hänsyn till barnets bästa.

5 § En ansökan enligt 2 § första stycket får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige eller är svensk medborgare.

En ansökan enligt 2 § andra stycket, 3 eller 4 § får bifallas endast om sökanden är folkbokförd i Sverige.

En sökande som har fyllt 18 år får inte vara registrerad partner.

Ansökan, samtycke och rätt att föra talan

6 § För den som är under 18 år görs ansökan enligt 2 eller 4 § av barnets vårdnadshavare.

Om en ansökan enligt 2 § avser ett barn som har fyllt 12 år, får ansökan inte göras utan barnets skriftliga samtycke. Även om barnet inte har fyllt 12 år ska hänsyn tas till barnets åsikter med beaktande av barnets ålder och mognad.

7 § Ett barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt 3 §.

Beslutande myndigheter

8 § Skatteverket beslutar i ärenden enligt 2 § första stycket.
Socialstyrelsen beslutar i ärenden enligt 2 § andra stycket, 3 eller 4 §.

Överklagande

9 § Skatteverkets och Socialstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Skatteverkets beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen var folkbokförd vid tidpunkten för beslutet. Om det inte finns någon sådan behörig domstol, överklagas beslutet till Förvaltningsrätten i Stockholm.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Erkännande av domar och beslut från utländska domstolar och myndigheter

10 § En dom eller ett beslut om att en person har ändrad könstillhörighet, som har meddelats av en utländsk domstol eller myndighet och som har fått laga kraft, gäller i Sverige, om personen var medborgare i det andra landet eller bosatt där när domen eller beslutet meddelades.

Bemyndigande

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad en ansökan ska innehålla och om ansökningsförfarandet i övrigt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

Förslag till lag om upphävande av lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall

Härigenom föreskrivs att lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall[1] ska upphöra att gälla vid utgången av 2019.

---

1. Beslut om fastställelse av könstillhörighet som har meddelats enligt den upphävda lagen gäller fortfarande.
2. Tillstånd till ingrepp som har meddelats enligt 4 § och 4 a § den upphävda lagen gäller fortfarande.
3. Ärenden som har inletts hos Socialstyrelsen före den 1 januari 2020 handläggs enligt bestämmelserna i den upphävda lagen.
4. Den upphävda lagen gäller för överklagande av beslut som har meddelats enligt det lagen.

[1] Senaste lydelse 2013:405.

Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 13 a § föräldrabalken[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	
13 a §[2]	
Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare och samtycker endast den ena till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller	
1. psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),	
	2. ansökan enligt 2 § lagen (2018:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen,
2. behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),	*3.* behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),
3. utseende av kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen eller	*4.* utseende av kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen eller
4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.	*5.* en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.	
Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har *vunnit* laga kraft.	Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har *fått* laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

[1] Balken omtryckt 1995:974.
[2] Senaste lydelse 2017:32.

Förslag till lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580)

Härigenom föreskrivs i fråga om steriliseringslagen (1975:580)
dels att 3 och 8 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 2 a § och 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 a § *En person som har fyllt 18 år får på egen begäran steriliseras i samband med ett kirurgiskt ingrepp som avses i 2 § lagen (2018:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, om det i övrigt finns förutsättningar för ett sådant kirurgiskt ingrepp.*
3 §[1]	
En person, som har fyllt *arton* men inte *tjugofem* år och som är bosatt i Sverige, ska efter egen ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering	En person, som har fyllt *18* men inte *25* år och som är bosatt i Sverige, ska efter egen ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering
1. om det finns beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk störning, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation),	
2. i fråga om kvinna, om graviditet till följd av sjukdom, kroppsfel eller svaghet skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa (medicinsk indikation), eller	
3. i samband med ansökan *om fastställelse* enligt *1 §* lagen *(1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall,* om *förutsättningar i övrigt föreligger för sådan fastställelse.*	3. i samband med *en* ansökan enligt *2 §* lagen *(2018:000)* om *ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om förutsättningarna i 2 § andra stycket 1 och 2 den lagen är uppfyllda.*
	3 a § *Ett barn som har fyllt 15 år ska efter egen ansökan hos Socialstyrelsen få tillstånd till sterilisering i samband med en ansökan om tillstånd till ett kirurgiskt ingrepp som avses i 4 § lagen (2018:000) om*

[1] Senaste lydelse 2012:457.

	vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen, om det i övrigt finns förutsättningar för tillstånd till ett sådant kirurgiskt ingrepp.
8 §[2]	
Den som uppsåtligen utför sterilisering i strid med *denna lag* döms till böter eller fängelse i högst sex månader. *Till ansvar enligt denna bestämmelse ska inte dömas om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.*	Den som uppsåtligen utför sterilisering i strid med *2, 3, 3 a, 5 eller 6 §* döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.
2. Tillstånd till sterilisering som har meddelats enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen gäller fortfarande.
3. Ärenden enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen som har inletts hos Socialstyrelsen före ikraftträdandet handläggs enligt äldre föreskrifter.
4. Äldre föreskrifter gäller för överklagande av beslut om tillstånd som har meddelats enligt 3 § 3 i den äldre lydelsen.

[2] Senaste lydelse 2012:457.

Förslag till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § patientdatalagen (2008:355) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremiss Ny lag om koordineringsinsatser för vissa sjukskrivna patienter

1 kap.

3 §

I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	**Betydelse**
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), *lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall*, lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar, lagen (2018:000) om koordineringsinsatser för vissa sjukskrivna patienter samt den upphävda lagen (1944:133) om kastrering.
Journalhandling	Framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel och som upprättas eller inkommer i samband med vården av en patient och som innehåller uppgifter om patientens hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden eller om vidtagna eller planerade vårdåtgärder.
Patientjournal	En eller flera journalhandlingar som rör samma patient.
Sammanhållen journalföring	Ett elektroniskt system, som gör det möjligt för en vårdgivare att ge eller få direktåtkomst till personuppgifter hos en annan vårdgivare.
Vårdgivare	Statlig myndighet, landsting och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som myndigheten, landstinget eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan

	juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård (privat vårdgivare).

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

I denna lag används följande uttryck med nedan angiven betydelse.

Uttryck	**Betydelse**
Hälso- och sjukvård	Verksamhet som avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tandvårdslagen (1985:125), lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, smittskyddslagen (2004:168), *lagen (2018:000) om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen*, lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar, lagen (2018:000) om koordineringsinsatser för vissa sjukskrivna patienter samt den upphävda lagen (1944:133) om kastrering.
Journalhandling	Framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel och som upprättas eller inkommer i samband med vården av en patient och som innehåller uppgifter om patientens hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden eller om vidtagna eller planerade vårdåtgärder.
Patientjournal	En eller flera journalhandlingar som rör samma patient.
Sammanhållen journalföring	Ett elektroniskt system, som gör det möjligt för en vårdgivare att ge eller få direktåtkomst till personuppgifter hos en annan vårdgivare.
Vårdgivare	Statlig myndighet, landsting och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som myndigheten, landstinget eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård (privat vårdgivare).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

Förslag till lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 § diskrimineringslagen (2008:567) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

1 kap.

5 §[1]

I denna lag avses med

1. *kön*: att någon är kvinna eller man,
2. *könsöverskridande identitet eller uttryck*: att någon inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön,
3. *etnisk tillhörighet*: nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande,
4. *funktionsnedsättning*: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå,
5. *sexuell läggning*: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning, och
6. *ålder*: uppnådd levnadslängd.

Även den som avser att ändra eller har ändrat *sin könstillhörighet omfattas av diskrimineringsgrunden kön.*	*Diskrimineringsgrunden kön omfattar även* den som *i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse med könsidentiteten* avser att ändra eller har ändrat *1. det kön som framgår av folkbokföringen, eller* *2. kroppen genom kirurgiska ingrepp eller annan behandling.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

[1] Senaste lydelse 2014:958.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 22 kap. 6 § och 25 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 22 kap. 1 a § och 25 kap. 1 a §, och närmast före 25 kap. 1 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	22 kap.
	1 a §
	Sekretess gäller i Skatteverkets verksamhet för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen (2018:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men. Motsvarande sekretess gäller i fråga om beslut som Socialstyrelsen har lämnat över med anledning av ett ärende enligt samma lag.
	För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Lydelse enligt prop. 2017/18:260	*Föreslagen lydelse*
6 §	
Den tystnadsplikt som följer av 1 § första stycket och 2 § inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.	Den tystnadsplikt som följer av 1 § första stycket, *1 a* och 2 §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
25 kap.	
1 §[1]	
Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående *till denne* lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, befruktning utanför kroppen, *fastställande av könstillhörighet*, abort, sterilisering, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.	Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, befruktning utanför kroppen, *vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen,* abort, sterilisering, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.
Första stycket gäller inte om annat följer av 7, 8 eller 10 § eller 26 kap. 6 §. För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.	
	Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen
	1 a §
	Sekretess gäller i Socialstyrelsens verksamhet för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i ärenden enligt lagen (2018:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.
	För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

[1] Senaste lydelse 2012:459.

Förslag till lag om ändring av lagen (2016:1013) om personnamn

574 (657)

Härigenom föreskrivs att 46 § lagen (2016:1013) om personnamn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	46 §
En ansökan för ett barn som har fyllt 12 år i ett mål eller ärende enligt denna lag får inte göras utan barnets samtycke, utom i de fall barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande.	*För den som är under 18 år görs en ansökan i ett mål eller ärende enligt denna lag av barnets vårdnadshavare. Om barnet har fyllt 12 år, får ansökan* inte göras utan barnets samtycke, utom i de fall barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande. *Om ett barn har fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad enligt 2 § lagen (2018:000) om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får ansökan om ändring av barnets förnamn göras av en av barnets vårdnadshavare. Om ett barn har fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad enligt 3 § lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får barnet självt ansöka om ändring av förnamn.*

Vid bedömningen av om ett namnbyte är förenligt med barnets bästa enligt 34 § ska domstolen, även när barnets samtycke inte behövs, ta hänsyn till barnets åsikter med beaktande av barnets ålder och mognad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2018-10-23

Närvarande: F.d. justitierådet Severin Blomstrand samt justitieråden Erik Nymansson och Thomas Bull

Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

Enligt en lagrådsremiss den 30 augusti 2018 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen,
2. lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen,
3. lag om upphävande av lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall,
4. lag om ändring i föräldrabalken,
5. lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580),
6. lag om ändring i patientdatalagen (2008:355),
7. lag om ändring i diskrimineringslagen (2008:567),
8. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
9. lag om ändring av lagen (2016:1013) om personnamn.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Sofia Aslamatzidou, biträdd av rättssakkunniga Helen Lidö.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Lagrådets yttrande är disponerat på följande sätt.

- Sammanfattning
- Beredningskravet
- Förslagen i lagrådsremissen
- Rättsverkan av en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen
- Europakonventionen
- Barnkonventionen
- Förslaget till lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen
- Förslaget till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen
- Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken
- Förslaget till lag om ändring i steriliseringslagen
- Förslaget till lag om ändring i lagen om personnamn

Sammanfattning

Lagrådet avstyrker lagstiftning i enlighet med förslagen i lagrådsremissen av följande skäl.

- Regeringsformens beredningskrav är inte uppfyllt. Två departementspromemorior skickades på remiss med alltför kort remisstid. Promemoriornas innehåll var otillräckligt som grund för remissinstansernas svar. Det kan ifrågasättas att alla berättigade intressen var företrädda bland remissinstanserna.
- Grundläggande frågor om rättsverkan av ett beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen är inte behandlade. Remissen ger inte besked om hur vissa förslag förhåller sig till rättsordningen i övrigt. Konsekvenserna för andra delar av rättssystemet är otillräckligt behandlade.
- Vid kirurgiska ingrepp och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ger remissens lagförslag barn som har fyllt 15 år en självbestämmanderätt som tar över vårdnadshavarnas ansvar. Lagrådet ifrågasätter starkt om denna intresseavvägning är förenlig med artikel 8 i Europakonventionen. Vidare är intresseavvägningen svår att förena med regleringen av barnets bästa i barnkonventionen.

Härutöver kommenterar Lagrådet vissa av de föreslagna paragraferna.

Beredningskravet

I 7 kap. 2 § regeringsformen föreskrivs vissa krav på beredningen av regeringsärenden. Behövliga upplysningar och yttranden ska inhämtas från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också inhämtas från kommuner i den omfattning som behövs. Även sammanslutningar och enskilda ska ges möjlighet att yttra sig i den omfattning som behövs.

Beredningskravets faktiska innehåll bestäms av det aktuella regeringsärendets natur. I fråga om lagstiftningsärenden är det normala att ett förslag till lag med tillhörande motiv skickas på remiss till berörda myndigheter och organisationer. Remisstiden måste bestämmas så att remissinstanserna får tillräcklig tid för att sätta sig in i förslaget, bilda sig en uppfattning om det och avfatta ett remissvar. Beträffande kommuner och många privata organisationer måste därvid beaktas att beslutsordningen kan vara sådan att den kräver viss tid. I Propositionshandboken (Ds 1997:1), som har utarbetats inom Statsrådsberedningen och innehåller riktlinjer för regeringsarbetet, anges att remisstiden som huvudregel inte bör sättas kortare än tre månader.

Det material som remissinstanserna ska yttra sig över måste vara så utformat att det kan utgöra underlag för fullödiga analyser och bedömningar.

I dessa avseenden noterar Lagrådet följande beträffande beredningen av de lagförslag som nu underställs Lagrådets granskning.

Remissen bygger på två departementspromemorior (Ds 2018:11 och Ds 2018:17), som hade utarbetats i Socialdepartementet. Den första promemorian remitterades den 26 april 2018 med en sista svarstid den 21 juni samma år. Den andra promemorian remitterades den 21 maj 2018 med en

sista svarstid den 25 juni samma år. Ett remissmöte beträffande båda promemoriorna hölls den 21 juni 2018.

Remissinstanserna fick alltså åtta veckor på sig att besvara den första remissen. Den andra remissen skulle besvaras inom fem veckor. Under den tiden inföll midsommarhelgen.

Promemorian Ds 2018:11 skickades till 133 remissinstanser, av vilka 83 svarade. Ds 2018:17 skickades till 138 instanser, varav 77 svarade. Att så många instanser inte avhördes kan antas bero på att de inte hade möjlighet att svara inom den utsatta tiden. Ett flertal remissinstanser lämnade svar med innebörden att de avstod från att yttra sig med hänvisning till den korta remisstiden. Sveriges kommuner och landsting (SKL) hade kraftfulla invändningar mot remisstiden och förklarade att det hade varit omöjligt att inhämta synpunkter från medlemmarna. SKL ansåg att frågan var mycket viktig och ville därför gärna återkomma till hösten med ett genomarbetat remissvar. Lagrådet har tagit del av ett yttrande av SKL daterat den 14 september 2018. Remisserna skickades till 31 kommuner men endast ett par av dem svarade. Lagrådet återkommer till remissutfallet i denna del.

Lagrådet noterar vidare att chefsjustitieombudsmannen Elisabeth Rynning ifrågasatte lämpligheten av den korta remisstiden med tanke på de komplexa intresseavvägningar förslagen aktualiserade. Det hade inte varit möjligt för henne att inom den angivna remisstiden komma med mer än några mycket kortfattade synpunkter. I övrigt avstod hon från att yttra sig.

Det är alltså tydligt att remisstiderna var alltför korta, särskilt med tanke på att departementspromemoriorna avhandlade svåra och känsliga frågor. Till bilden hör att promemoriorna var kortfattade och lämnade viktiga frågor utan närmare belysning. Det underlag som remissinstanserna hade att yttra sig över var således bristfälligt och försvårade analysen av förslagen i promemoriorna. Lagrådet återkommer till lagförslagens innehåll.

Trots det stora antalet remissinstanser kan det ifrågasättas att alla berättigade intressen var företrädda. Det kan noteras att t.ex. Svenska Bankföreningen, Svenska kyrkan och flera kvinnoorganisationer inte hade fått promemoriorna på remiss men yttrade sig på eget initiativ.

Under 2015 remissbehandlades ett utredningsbetänkande i samma ämne, SOU 2014:91. Betänkandet har inte lett till lagstiftning. Det lagstiftningsärendet kan inte tas till intäkt för att beredningen av det nu aktuella ärendet skulle kunna göras mindre grundlig. Förslagen i betänkandet var i väsentliga avseenden andra än förslagen i promemoriorna. Departementet kunde inte heller förutsätta att remissinstanserna hade det tidigare betänkandet aktuellt.

I lagrådsremissen lämnas ingen förklaring till de korta remisstiderna. Under föredragningen inför Lagrådet har nämnts att förslagen syftar till att minska psykisk ohälsa hos den berörda målgruppen, att det är angeläget att få till en ändring så snart som möjligt och att frågan därför är politiskt prioriterad. Sådana förklaringar är otillräckliga.

Som framgår av det följande har också viktiga frågor förbigåtts eller inte fått erforderlig behandling i lagrådsremissen. Även i detta hänseende har lagstiftningsärendets beredning varit bristfällig.

Med hänsyn till vad Lagrådet har anfört kan det inte anses att det i 7 kap. 2 § regeringsformen föreskrivna beredningskravet är uppfyllt. Remissen kan inte läggas till grund för lagstiftning och Lagrådet avstyrker lagförslagen.

Beredningen måste alltså göras om. I det följande lämnar Lagrådet synpunkter som då bör beaktas.

Förslagen i lagrådsremissen

I lagrådsremissen föreslås att två nya lagar, lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, ska ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Förslagen innebär bl.a. att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Ett övergripande mål är att en person ska kunna få sin könsidentitet rättsligt erkänd med respekt för rätten till självbestämmande. Några av de viktigaste ändringarna, i förhållande till vad som gäller i dag, är följande.

Enligt huvudregeln ska den som har fyllt 12 år efter ansökan få ändra det kön som framgår av folkbokföringen utan att det ska ställas något krav på prövning av sökandens könsidentitet. Beträffande barn gäller att om vårdnadshavarna är oense om en ansökan ska ges in, får socialnämnden besluta om en sådan åtgärd om det krävs med hänsyn till barnets bästa. Skatteverket är beslutande myndighet och ska endast pröva om vissa formella krav är uppfyllda. Annorlunda förhåller det sig beträffande den som tidigare har beviljats en ändring. En prövning ska då ske av personens könsidentitet. Ett barn som har fyllt 15 år ska efter egen ansökan få ändra det kön som framgår av folkbokföringen sedan en prövning skett av könsidentiteten. Detta ska kunna ske utan att vårdnadshavarna har fått insyn i eller information om åtgärden. Beslut efter prövning av en persons könsidentitet ska fattas av Socialstyrelsen.

Ett kirurgiskt ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att personens kropp ska stämma överens med könsidentiteten ska få göras på den som fyllt 18 år efter en prövning av könsidentiteten. Om det finns synnerliga skäl ska Socialstyrelsen efter ansökan ge tillstånd till ett sådant ingrepp på ett barn som har fyllt 15 år. En sådan ansökan ska få göras av barnet självt utan att vårdnadshavarna får insyn i eller information om åtgärden.

Rättsverkan av en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

En av Lagrådets uppgifter är att granska hur framlagda förslag förhåller sig till rättsordningen i övrigt (8 kap. 22 § 1 regeringsformen).

Även om lagstiftningen av i dag på ett helt annat sätt än vad som var fallet tidigare är könsneutral, kvarstår åtskilliga bestämmelser där en persons könstillhörighet har en rättslig betydelse. En fråga som inställer sig är vilken rättsverkan ett av Skatteverket fattat beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen har – och till följd av förslagen får – vid tillämpningen av sådana bestämmelser. Denna fråga behandlas inte i lagrådsremissen.

I direktiven till den utredning som föregick den nu gällande lagen från 1972 anges att en huvudfråga för utredningen gäller rättsverkningarna av att en person kommer att tillhöra ett annat kön än tidigare. Det bör enligt direktiven diskuteras huruvida en könsväxling ska få verkan i alla de hänseenden där könstillhörigheten har rättslig betydelse (SOU 1968:28 s. 15). Utredningen redovisar utförliga överväganden i dessa avseenden (se s. 40–45), överväganden som regeringen i allt väsentligt anslöt sig till.

I den efterföljande propositionen redovisar regeringen inledningsvis vissa allmänna synpunkter (prop. 1972:6 s. 44 ff.). Det anges att någon ändring av den registrerade könstillhörigheten inte bör komma i fråga annat än när mycket starka skäl föreligger för en sådan åtgärd. Detta gäller i särskilt hög grad de transsexuella, vilka i kroppsligt avseende klart tillhör ett visst kön men upplever sig som tillhörande det motsatta könet. För ändring av den officiella könstillhörigheten i ett sådant fall måste fordras att den psykiska upplevelsen sedan länge är mycket fast grundad i personligheten.

Det konstateras vidare att det hos transsexuella ofta framträder en önskan att genom hormonell behandling eller kirurgiska ingrepp förändra det somatiska tillståndet så att detta bättre överensstämmer med den önskade könstillhörigheten. Med hänsyn till den avgörande betydelse som enligt regeringen bör tillmätas den psykosexuella faktorn bör sådana förändringar inte ha någon självständig inverkan på bedömandet av könstillhörigheten. Av detta följer att det inte bör krävas att sådana åtgärder har vidtagits för att fastställelse av ändrad könstillhörighet ska kunna ske. Obenägenheten för somatiska förändringar kan emellertid vara ett tecken på att den psykosexuella inriktningen inte är tillräckligt stark för att motivera ett fastställelsebeslut. Det anförs vidare att om en transsexuell inte låter uppfattningen om sin könstillhörighet ta sig yttre uttryck kan detta ge anledning till tvivel om upplevelsen är så stark som den bör vara för att fastställelse enligt lagen ska kunna komma i fråga.

Mot bakgrund av dessa överväganden infördes i lagen vissa villkor för att få fastställt annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen. Villkoren var att sökanden sedan ungdomen upplever att han eller hon tillhör det andra könet, sedan avsevärd tid uppträder i enlighet med detta och måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden

samt att han eller hon hade steriliserat sig eller av annan orsak saknat fortplantningsförmåga.

Vad närmare gäller frågan om vilken rättsverkan ett beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen har (a. prop. s. 45 ff.), anges att den officiella könsregistreringen utgör endast en presumtion för att vederbörande tillhör det uppgivna könet. En domstol eller annan myndighet som har att träffa ett avgörande för vilket en persons kön är av betydelse kan utgå från en annan uppfattning på denna punkt än den som kommit till uttryck i den officiella registreringen.

Med anledning av att vissa remissinstanser hade ifrågasatt om en särskild lag var nödvändig anför föredragande statsrådet bl.a. följande.

> En lösning som kan synas ligga nära till hands är att i exempelvis folkbokföringsförordningen införa en allmän regel om ändring av könsregistreringen för den som inte längre är att anse som tillhörande det kön under vilket han är registrerad. En sådan regel skulle emellertid troligen behöva kompletteras med en bestämmelse som preciserar vad som utmärker manligt och kvinnligt kön. Utformningen av en sådan bestämmelse stöter på stora svårigheter. Jag har därför kommit till den uppfattningen att de sakkunnigas förslag, som innebär att man genom en särskild lag reglerar de materiella förutsättningarna för ändrad könstillhörighet och handläggningen av sådana frågor, är att föredra. En ytterligare fördel med denna lösning är att man kan uppnå avgöranden som är bindande för framtiden och inte bara, som anteckningar i folkbokföringen, har presumtionsverkan.
>
> I likhet med de sakkunniga anser jag att ett beslut om ändrad könstillhörighet bör leda till att den beslutet rör i alla avseenden där könet har rättslig betydelse ska anses tillhöra det nya könet. En annan ordning skulle innebära att det skulle finnas mellanformer mellan manligt och kvinnligt kön, vilket skulle medföra konsekvenser som blir mycket svåra att överblicka. Det nu anförda utgör ytterligare ett stöd för att kraven för ändring måste sättas relativt högt.

Förarbetena till den nuvarande lagen ger alltså uttryck för uppfattningen att det kön som framgår av folkbokföringen i normalfallen endast har presumtionsverkan och att en domstol eller en annan myndighet kan utgå från en annan uppfattning på denna punkt än som kommit till uttryck i den officiella registreringen, eller som det uttrycks på annat håll i propositionen ”en domstol eller annan myndighet som har att pröva någons könstillhörighet ska alltså, om det visar sig att registreringen är felaktig, kunna grunda sitt avgörande på det verkliga könet” (a. prop. s. 53). Beslut om ändrad könstillhörighet däremot ska vara bindande för framtiden och den som beslutet rör ska anses tillhöra det nya könet i alla avseenden där könet har rättslig betydelse, eller som det uttrycks i författningskommentaren ”ett fastställelsebeslut blir bindande för domstolar och andra myndigheter som har att pröva frågor där någons kön har rättslig betydelse” (a. prop. s. 58). Detta ställningstagande var i linje med utredningens överväganden där fastställelsebeslutet klassificerades som ett s.k. statusavgörande av liknande slag som exempelvis en dom angående omyndigförklaring eller faderskap till barn utom äktenskap. Lika lite som när det gäller en dom av sådant slag kan innehållet i ett slutgiltigt avgörande om ändrad könstillhörighet ifrågasättas (SOU 1968:28 s. 41 f.).

I betänkandet Ändrad könstillhörighet – förslag till lag (SOU 2007:16) anförs att när den transsexuelle fått ett positivt beslut om ändrad könstillhörighet från Rättsliga rådet innebär det att han eller hon ska erkännas fullt ut i sin nya könstillhörighet. I de sammanhang där det har betydelse om individen är man eller kvinna ska han eller hon således behandlas utifrån den könstillhörighet han eller hon fått genom beslutet (s.120). I utredningens förslag till lag om ändring av könstillhörighet anges i 7 § att könstillhörighet som fastställts med stöd av denna lag ska, om annat inte föreskrivs, gälla vid tillämpning av all annan lagstiftning.

I den efterföljande propositionen Ändrad könstillhörighet (prop. 2011/12:142) föreslogs inte en ny lag utan endast vissa ändringar i 1972 års lag. Något förslag till ändring, motsvarande utredningens förslag till 7 §, lämnades inte. Frågan om vilken rättsverkan ett beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen har behandlades inte i propositionen. Inte heller övervägdes denna fråga närmare i propositionen Upphävande av kravet på sterilisering för ändrad könstillhörighet. Det anges endast att principen att den förvärvade könstillhörigheten ska vara den som styr den enskildes rättigheter och skyldigheter i de fall där könet har betydelse är genomgripande och grundläggande (prop. 2012/13:107 s. 19).

Frågan behandlas inte heller närmare i betänkandet Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering (SOU 2014:91), där det för första gången lämnas ett förslag om en separat lag om ändring av juridiskt kön med utgångspunkt från att det ska stå var och en fritt att ändra det juridiska kön som framgår av folkbokföringen. Utredningen synes dock haft som utgångspunkt att den nya könstillhörigheten ska erkännas på samtliga rättsliga områden (se s. 278).

Som nämnts behandlas inte frågan om vilken rättsverkan ett beslut om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen har i lagrådsremissen. Inte heller behandlas frågan i promemorian Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (Ds 2018:17), som ligger till grund för förslagen.

En fråga som inställer sig är om de snart 50 år gamla uttalandena från förarbetena till den nu gällande lagen alltjämt kan vara vägledande och i sådant fall på vilket sätt när processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska grundas på rätten till självbestämmande utan föregående fastställelsebeslut och särskiljas på sätt som föreslagits från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen.

Det skulle kunna hävdas – till skillnad från vad som anges i förarbetena till 1972 års lagstiftning – att den uppgift om kön som framgår av folkbokföringen även utan ett fastställelseförfarande ska vara bindande för domstolar och andra myndigheter som har att pröva frågor där någons kön har rättslig betydelse. Det förefaller dock tveksamt om ett sådant synsätt skulle vara förenligt med den verkan man normalt tillerkänner uppgifter i folkbokföringen och ändringar som skett efter egen ansökan. Det kan anmärkas att det händer att personer får ett nytt personnummer av andra skäl än fastställelse av ny könstillhörighet. Det kan exempelvis vara fråga om att en person har fått fel kön registrerat av misstag eller rättelse av

födelsetid med stöd av handlingar från hemlandet. Det sker varje år mellan 1 500–3 000 personnummerändringar där personnumret av olika skäl är felaktigt (Ds 2018:17 s. 61 f.).

Om uppgiften om kön i folkbokföringen endast ska få presumtionsverkan skulle det kunna hävdas, att i de fall där det sker en prövning av könsidentiteten och en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen sker till följd av detta, blir beslutet bindande för domstolar och andra myndigheter som har att pröva frågor där någons kön har rättslig betydelse. Ett sådant betraktelsesätt skulle kunna vara i överensstämmelse med de principiella utgångspunkterna i förarbetena till 1972 års lag. Det kan dock riktas invändningar mot ett sådant resonemang.

Enligt huvudregeln i det nu framlagda förslaget ska den som fyllt 12 år efter ansökan få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat utan att det ska ställas något krav på prövning av sökandens könsidentitet. Det innebär att den, som det kan antas, majoritet som får det kön som framgår av folkbokföringen ändrat med stöd av denna regel inte kan vara säker på att ändringen är bindande vid framtida prövningar av frågor där könet har rättslig betydelse. Det är endast för vissa grupper som en sådan rättsverkan skulle inträda, dvs. i de fall där det ställs krav på att Socialstyrelsen gör en prövning av könsidentiteten. De fall som det är fråga om är, när den som tidigare har beviljats ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ansöker om ändring på nytt, ett barn som har fyllt 15 år och där inte vårdnadshavarna utan barnet självt gör en ansökan samt barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. Det är svårt att motivera varför en sådan rättsverkan ska inträda endast i dessa fall.

Det finns anledning att påpeka att dessa, som det kan tyckas, teoretiska resonemang kan ha en högst påtaglig praktisk betydelse och kan föranleda betydande tillämpningsproblem. Som ett första exempel på detta kan nämnas reglerna om och förfarandet vid kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

I 2 kap. regeringsformen finns bestämmelser om skydd för medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter. Var och en är enligt 6 § gentemot det allmänna skyddad mot kroppsliga ingrepp och kroppsvisitation. Detta grundlagsskydd kan enligt 20 § begränsas genom lag.

Kroppsvisitation och kroppsbesiktning får genomföras med stöd av ett stort antal lagar. Att underkasta sig sådan visitation kan vara en förutsättning för att t.ex. få tillträde till en rättegång, besöka offentliga sammanträden i riksdagen, kommuner och landsting eller att gå ombord på ett flygplan. Kroppsvisitation utgör en undersökning av bl.a. kläder och annat som någon bär på sig. I regel begränsas undersökningen till att den som visiterar känner i eller utanpå fickor och kläder. En mer fullständig kroppsvisitation kan innebära att den visiterade får ta av sig kläderna för att dessa ska kunna undersökas närmare. Kroppsbesiktning utgör en undersökning av inte bara människokroppens yttre utan även av dess inre.

Nästan undantagslöst innehåller författningar som reglerar kroppsvisitation eller kroppsbesiktning bestämmelser om att sådana åtgärder inte får utföras eller bevittnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Historiskt sett har bestämmelserna främst värnat kvinnors kroppsliga integritet och kvinnor har i vissa lagar alltjämt ett starkare skydd än män, se t.ex. 4 kap. 7 § andra stycket häkteslagen (2010:611), där det anges att om det är nödvändigt får en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en man utföras eller bevittnas av en kvinna, medan en motsvarande undantagsregel inte finns när åtgärden riktas mot en kvinna.

En fråga som inställer sig är hur sådana bestämmelser ska tolkas beträffande t.ex. en person som enbart har ändrat den uppgift om kön som framgår av folkbokföringen, dvs. som själv identifierar sig i enlighet med det ändrade könet men som av omgivningen kan uppfattas tillhöra det andra könet. Får t.ex. en man som på detta sätt ändrat kön enligt folkbokföringen men som av de kvinnor som ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas uppfattas vara en man utföra sådana åtgärder? Frågan synes rymma en intressekonflikt mellan det i lagrådsremissen övergripande målet att en person ska kunna få sin könsidentitet rättsligt erkänd med respekt för rätten till självbestämmande och i detta fall skyddet för kvinnors kroppsliga integritet. För att kunna ge svar på frågan torde det krävas ett ställningstagande till vilken rättsverkan en ändring i folkbokföringen ska tillerkännas.

Det kan invändas att en sådan intressekonflikt som den nu redovisade föreligger redan med dagens reglering eftersom 1972 års lag inte ställer upp något krav på t.ex. hormonell behandling eller kirurgiska ingrepp för att fastställelse av ändrad könstillhörighet ska kunna ske. Dessutom ges frågan ett svar i förarbetena till den lagstiftningen eftersom det där anges att ett fastställelsebeslut blir bindande för domstolar och andra myndigheter som har att pröva frågor där någons kön har rättslig betydelse, låt vara att villkoren för att få fastställt annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen har mildrats sedan förarbetena skrevs, särskilt i och med borttagandet av steriliseringskravet.

Av betydelse i sammanhanget är dock att 1972 års lag, till skillnad från den i lagrådsremissen föreslagna lagen, inte grundas på självbestämmande utan på ett särskilt fastställelseförfarande och inte särskiljer processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. I 1972 års lag ställdes ursprungligen stränga krav för att få fastställt annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen. Lagen är framtagen för gruppen transsexuella som då uppskattades till något hundratal personer i landet, exklusive ett visst mörkertal, och det anförs i förarbetena att det förhållandet att en transsexuell inte låter uppfattningen om sin könstillhörighet ta sig yttre uttryck kan ge anledning till tvivel om upplevelsen är så stark som den bör vara för att fastställelse enligt lagen ska kunna komma i fråga. Lagstiftningsarbetet bedrevs med den utgångspunkten att ”ju mindre krav som anses böra ställas för att könet ska kunna bestämmas i strid mot tidigare gängse normer, desto starkare skäl kan anföras för att ändringen inte bör få fullt

ut alla de rättsverkningar som eljest tillkommer personer med det motsatta könet" (SOU 1968:28 s. 40). Lagstiftaren torde inte annat än i rena undantagsfall ha sett framför sig att en persons registrering i folkbokföringen och hur denne uppfattades av omgivningen skulle skilja sig åt.

Förhållandena är annorlunda med den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Lagen utgår från rätten till självbestämmande. Enligt huvudregeln ska därför den som ansöker få ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, utan föregående prövning av könsidentiteten. Skatteverkets prövning innefattar endast om vissa formella krav är uppfyllda. Beroende på handläggningstiden hos Skatteverket, kan en person få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat på kort tid.

Det förtjänar slutligen att påpekas – och detta är nog så viktigt – att tolkningen av ”motsatt kön” i bestämmelser om kroppsvisitation och kroppsbesiktning har lika stor betydelse för det fall att det är den som utsätts för en sådan åtgärd som har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen. Den personen har rätt att få kroppsvisitation och kroppsbesiktning utförd av en person som inte tillhör det motsatta könet.

I samband med tidigare lagstiftningsarbeten gjordes kartläggningar av gällande lagstiftning där en persons könstillhörighet har en rättslig betydelse (se t.ex. SOU 1968:28 s. 16–19 och SOU 2007:16 s. 62–66). Så har inte skett denna gång. Även om det inte ankommer på Lagrådet att uppdatera ett sådant arbete, kan dock vid en hastig genomgång av vissa författningar på det för lagrådsremissen ansvariga departementets ansvarsområde följande exempel nämnas.

Lagen (2012:263) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hanteringen av mänskliga organ innehåller bestämmelser om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga organ avsedda för transplantation till människokroppen och syftet med lagen är att skydda människors hälsa (1 §). I förordningen (2012:346) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hanteringen av mänskliga organ ges kompletterande föreskrifter till lagen. I 2 § anges att om ett organ erbjuds ett land inom EES ska den vårdgivare som ansvarar för att ta tillvara organet se till att lämna uppgifter som framgår av avsnitt A i bilagan till förordningen till behörig myndighet eller delegerad inrättning i det landet. Uppgifterna i avsnitt A ska i tillämpliga fall skickas direkt till det aktuella transplantationscentrumet. I avsnitt A i bilagan till förordningen anges ett stort antal uppgifter som ska lämnas, däribland donatorns kön.

Mot bakgrund av att kön nämns som en av de uppgifter som ska lämnas får det förutsättas att uppgiften har betydelse för den som erbjuds ett organ. Det ligger nära till hands att anta att man här avser vad som möjligen skulle kunna benämnas biologiskt kön. Den fråga som inställer sig är dock hur man av rättsordningen kan utläsa vad som avses med kön i detta sammanhang.

Enligt förordningen (2001:709) om cancerregister hos Socialstyrelsen får Socialstyrelsen föra hälsodataregister i form av ett cancerregister (1 §). Enligt 3 § får personuppgifter i cancerregistret behandlas för framställning av statistik, uppföljning och utvärdering av insatser för att förebygga cancersjuklighet, utvärdering av hälsokontroller samt forskning och epidemiologiska undersökningar inom cancerområdet. Det framgår av 4 § 1 att sådana personuppgifter får behandlas som rör patienter som diagnostiserats för tumörer eller tumörliknande tillstånd och att behandlingen får avse uppgifter om bl.a. kön, diagnos och tumörutbredning. Det anges i 6 § att den som bedriver verksamhet inom hälso- och sjukvården ska, för de ändamål som anges i 3 § lagen (1998:543) om hälsodataregister, lämna de uppgifter som avses i 4 § 1 till cancerregistret.

Även här inställer sig frågan om hur man av rättsordningen kan utläsa vad som avses med kön i detta sammanhang.

I lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn anges i 1 kap. 3 § andra stycket att en efterlevande kvinna kan ha rätt till änkepension enligt bestämmelserna i 6 kap. Där finns detaljerade bestämmelser som bl.a. anger förutsättningarna för rätten till änkepension och beräkning av änkepension till kvinnor som har fyllt respektive inte har fyllt 65 år. Lagen har upphävts men vissa bestämmelser i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkrings-balken leder till att änkepension alltjämt kan utgå till en kvinna under förutsättning att maken har avlidit och att makarna var gifta innan 1990. Någon motsvarande ersättning för män finns inte.

Den fråga som aktualiseras är om en kvinna som är berättigad till änkepension förlorar rätten till denna om hon med stöd av den föreslagna lagen ändrar det kön som framgår av folkbokföringen (jfr SOU 2007:16 s. 120).

Som inledningsvis nämndes är en av Lagrådets uppgifter enligt 8 kap. 22 § regeringsformen att granska hur framlagda förslag förhåller sig till rättsordningen i övrigt. En förutsättning för att Lagrådet ska kunna göra en sådan granskning är att det i beredningsunderlaget för framlagda förslag finns en analys av denna fråga. Det underlag som finns uppfyller som framgått inte de krav som man kan ställa i detta hänseende. Den fråga som för 50 år sedan ansågs vara en huvudfråga, dvs. rättsverkningarna av att en person kommer att tillhöra ett annat kön än tidigare, behandlas inte alls i lagrådsremissen.

Ett ställningstagande i denna fråga är av stor betydelse även i ett vidare sammanhang. Det kan förutsättas att det föreslagna förenklade förfarandet utan föregående prövning av den sökandes könsidentitet i sig kommer att leda till ett ökat antal ändringar av det kön som framgår av folkbokföringen. Till detta kommer att enligt remissyttrande från BUP Konsultenhet Karolinska Solna har antalet barn och unga som söker vård för könsdysfori ökat dramatiskt de senaste åren och fortsätter att öka. Karolinska institutet anger att incidensen av könsdysfori har ökat kraftigt under de senaste åren och personer som önskar byta juridiskt kön men inte genomgå medicinsk behandling eller kirurgi har blivit allt vanligare. Detta samman-

taget kan förväntas leda till ett ökat antal problematiska situationer i vardagslivet som även kan medföra rättsliga prövningar, t.ex. enligt diskrimineringslagen (2008:567). Som exempel kan nämnas frågan vilket omklädningsrum en elev ska använda, om eleven endast har ändrat det kön som framgår av folkbokföringen men av klasskamrater uppfattas ha det tidigare könet. Motsvarande frågor kan uppkomma vid ombyte på arbetsplatser, i badhus och på motionsanläggningar. Inte heller detta behandlas i lagrådsremissen. Det måste ankomma på lagstiftaren att ge vägledning i dessa frågor.

En annan av Lagrådets uppgifter enligt 8 kap. 22 § regeringsformen är att granska om förslaget är utformat så att lagen kan antas tillgodose de syften som har angetts.

Enligt lagrådsremissen är ett övergripande mål att en person ska kunna få sin könsidentitet rättsligt erkänd med respekt för rätten till självbestämmande. Huruvida syftet om rättsligt erkännande uppnås är beroende av svaret på de frågor om rättsverkan som har behandlats ovan. En risk är att det ökade självbestämmandet leder till att en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen endast får vad som har benämnts presumtionsverkan och inte blir bindande för framtiden i alla avseenden där kön har rättslig betydelse. För den grupp transsexuella som förarbetena till 1972 års lag tog sikte på skulle detta tvärtemot syftet med lagen kunna innebära en försämring.

Europakonventionen

Förslagen i lagrådsremissen väcker ett antal frågor om hur de förhåller sig till reglerna i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR).

Särskilt aktualiseras konventionens artikel 8, enligt vilken var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv. Inskränkningar i detta skydd får göras, men enligt artikelns andra stycke endast om de har stöd i lag, har ett legitimt syfte och är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. I detta ingår att det ska föreligga ett starkt samhälleligt intresse (”pressing social need”) för begränsningen och att den är proportionerlig, dvs. innehåller en rimlig balansering av motstående intressen.

De delar av lagrådsremissens förslag som särskilt aktualiserar artikel 8 är de om att barn mellan 15 och 18 år ska kunna få tillstånd till könskorrigerande kirurgi och få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat utan att vårdnadshavarna ger sitt samtycke eller ens underrättas. Vårdnadshavarnas intresse av att få bestämma eller vara delaktiga i frågor om sitt barns välbefinnande har alltså fått vika för den unges intresse av att få bestämma själv. Det är således en långtgående begränsning av föräldraansvaret som föreslås. I praktiken fråntas föräldrarna både rätten och ansvaret att bedöma vad som är bäst för deras barn i dessa fall och kan dessutom hållas helt utanför den procedur där åtgärderna vidtas.

Avgörande för om förslagen kan accepteras från konventionens synpunkt är om denna intresseavvägning skett på ett övertygande sätt. Särskilt viktig blir en sådan intresseavvägning när det gäller mänskliga rättigheter som ska vägas mot varandra, såsom i fallet med barns rätt till självbestämmande och vårdnadshavares rätt till inflytande över barnets liv. Lagrådet vill i det sammanhanget anföra följande.

Förslagen har den enskildes självbestämmanderätt som en utgångspunkt (s. 49). Bakgrunden till förslaget om kirurgiska ingrepp är den att unga människors upplevelse av att kroppen inte stämmer överens med könsidentiteten ofta innebär ett lidande och att detta kan hämma den unges utveckling, t.ex. genom hinder att gå i skolan, umgås med vänner m.m. Psykisk ohälsa i form av suicidtankar är vanligare i denna grupp av unga än bland befolkningen i allmänhet. Vissa unga i denna grupp åker utomlands för att genomföra underlivskirurgi och kan då inte ges nödvändiga insatser inom den svenska könsbekräftande vården. Av dessa skäl bedömer regeringen det vara angeläget att sänka åldersgränsen för kirurgiska ingrepp från dagens 18 år (s. 66 f.).

När det gäller ändringar i folkbokföringen anför regeringen att det är av avgörande betydelse för möjligheten att kunna leva i sin könsidentitet att också kunna ändra det kön som framgår där. Det är en fråga om personlig integritet och den är väsentlig för barns välmående, hälsa och utveckling. Det är vidare inte en irreversibel åtgärd. Den underlättar för barnet att leva i enlighet med sin könsidentitet och bidrar därmed till barnets hälsa, välmående och utveckling (s. 99 f.). Regeringen gör i det sammanhanget bedömningen att vårdnadshavarna bör få information efter det att folkbokföringen för deras barn ändrats, så att de kan fortsätta utöva vårdnaden om barnet.

Frågan hur dessa bedömningar förhåller sig till konventionens krav behandlas endast ytligt i remissen. Avseende de kirurgiska ingreppen anges att ”ingreppet i vårdnadshavarnas bestämmanderätt måste anses nödvändigt för att tillgodose ett legitimt intresse och vara proportionerligt på det sätt som krävs enligt artikel 8.2 i Europakonventionen” (s. 74). Angående frågan om ändring i folkbokföringen anför regeringen att ”[f]rågans personliga prägel och betydelse för den unge motiverar därför att vårdnadshavarperspektivet får stå tillbaka när det gäller möjlighet till att ändra kön i folkbokföringen”, varefter man konstaterar att detta är nödvändigt och legitimt på det sätt som krävs enligt konventionen (s. 100).

När det gäller analysen av konventionens krav noterar Lagrådet inledningsvis att det varken i lagrådsremissen eller i departementspromemoriorna som förslagen bygger på hänvisas till något fall där Europadomstolen – vars domar är avgörande för tolkningen av konventionen – bedömt frågor om underårigas möjligheter till kirurgiska ingrepp och ändringar i folkbokföringen i relation till vårdnadshavarnas inställning. Det är osäkert om de resonemang om självbestämmandets betydelse som Europadomstolen framhållit avseende vuxna personers val av ändring av könsidentiteten är överförbara till barn mellan 15 och 18 år, eftersom

någon konflikt med vårdnadshavares bestämmanderätt inte föreligger i sådana fall.

I fall där staten helt eller delvis tar över vårdnadshavarnas rättigheter och skyldigheter för att barnen far illa har Europadomstolen ansett att konventionen kräver processuella rättssäkerhetsgarantier och att sådana åtgärder endast vidtas som en sista utväg när de är strikt nödvändiga i förhållande till barn som löper risk för sin hälsa eller välmående (se Wetjen and Others v. Germany, dom 22 juni 2018, punkterna 70 och 84). När det gäller vårdnadshavarnas rättigheter i andra fall betonas att staternas möjligheter att ingripa varierar med hänsyn till vad frågan gäller och dess betydelse för de inblandade. Artikel 8 kräver en rimlig balans mellan barns och vårdnadshavares intressen, där de senare dock aldrig kan tillåtas leda till att vårdnadshavaren skadar barnets hälsa och utveckling (se Kocherov and Sergeyeva v. Russia, dom 12 september 2016, punkt 94–95).

Det starka samhällsintresse som motiverar dessa ingrepp i relationen mellan föräldrar och barn är som framgått framförallt hänsyn till de senares välmående, hälsa och utveckling. Detta är ett legitimt intresse för begränsningar av rättigheterna i artikel 8. Svensk familjerätt bygger dock på att vårdnadshavarna är de som har ansvaret intill dess att barnet blir vuxet vid 18 års ålder, även om detta ansvar kompletteras av hänsyn till barnets egen vilja i förhållande till dess ålder och mognad (se även remissen s. 99). En självklar utgångspunkt är att vårdnadshavare till barn som har fyllt 15 år och som överväger könskorrigerande kirurgi eller ändring av det kön som framgår av folkbokföringen inte är sämre än andra vårdnadshavare att ta detta ansvar. Något sådant påstås inte heller i remissen. Det kan därför ifrågasättas att alla dessa vårdnadshavare frånkänns en formell roll enligt förslagen.

I remissen påpekas att 15-åringar i vissa sammanhang getts stort inflytande över beslut gällande sin egen hälsa eller integritet (s. 99). Detta argument återkommer även på andra ställen i remissen och dess betydelse synes vara att visa att 15-åringar redan nu har ett betydande självbestämmande i frågor som gäller deras hälsa och vård. Förslaget skulle därmed ligga i linje med redan etablerade regler.

Lagrådet vill framhålla att det angivna exemplet gäller åtgärder som ska vidtas visavi den unge. Det föreligger en betydande skillnad mellan att kräva 15-åringars samtycke till något som andra bestämt och att ge samma 15-åringar ensam bestämmanderätt. Att 15-åringar getts den förra befogenheten leder inte automatiskt till att de också bör ha den senare. Avgörande för den frågan bör vara vad som är barnets bästa och där kan vårdnadshavarnas uppfattning – som vanligen baseras på långvarig erfarenhet av och starka känslomässiga band till barnet – inte bortses från om det inte föreligger starka skäl. Några sådana skäl har inte anförts i remissen. Särskilt när det gäller irreversibla ingrepp såsom kirurgi i underlivet torde krävas noggranna överväganden för att låta personer som rättsordningen i övrigt inte anser kapabla att fatta viktiga beslut ändå ges en sådan rätt.

Mot denna bakgrund kan konstateras att förslaget går mycket långt i att generellt begränsa vårdnadshavarnas roll utan att det klart framgår att tillräckligt starka samhälleliga intressen finns för detta. Det kan vidare starkt ifrågasättas om den valda utformningen av reglerna innebär en rimlig balans mellan vårdnadshavarnas och deras barns mänskliga rättigheter i enlighet med artikel 8 EKMR.

1989 års barnkonvention

I remissens förslag ges som nämnts barn mellan 15 och 18 år rätt att helt utan vårdnadshavarnas inblandning vidta åtgärder avseende könskorrigerande kirurgi och ändringar av det kön som framgår av folkbokföringen. Regeringen anger att förslagen utgår från synen på barn som rättighetsbärare och att reglerna utformats med beaktande av barnens särskilda skyddsbehov och rätt till inflytande över sina personliga angelägenheter samt till vårdnadshavarnas rättigheter och skyldigheter (s. 70 f.). Barnkonventionens grundläggande principer anges vara tillgodosedda. Förslagen väcker frågor om barnkonventionen kräver en sådan ordning eller om den tvärtom innehåller hinder därför.

Barnkonventionens utgångspunkter är att barn har rättigheter och att barnets bästa ska vara vägledande vid alla åtgärder som rör barnet (artiklarna 2 och 3). Därutöver finns bestämmelser om bl.a. barns rätt till namn, medborgarskap och identitet (artiklarna 7 och 8), barns rätt att få uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet och att barnets åsikter tillmäts vikt i förhållande till ålder och mognad (artikel 12) samt barns rätt till bästa möjliga hälsa och till hälso- och sjukvård (artikel 24).

Av konventionen följer att staten vid skyddet av barns rättigheter ska ta hänsyn till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet (artikel 3). Vidare anges att konventionsstaterna ska respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar, vårdnadshavare m.fl. att ge lämplig ledning och råd då barnet utövar sina rättigheter (artikel 5). Enligt konventionen är det vårdnadshavarna som gemensamt har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling och de ska vägledas av barnets bästa (artikel 18).

Det är således tydligt att barnkonventionen inte bara ger barn rättigheter utan även erkänner vårdnadshavarnas centrala roll i alla frågor som rör deras barn. Konventionstexten ger alltså inte stöd för att barnets rätt till självbestämmande generellt kan ges företräde framför det som vårdnadshavarna anser är barnets bästa, utan detta måste bedömas utifrån vilken fråga det gäller, barnets ålder och mognad samt det ansvar som vårdnadshavarna ytterst har för barnets välbefinnande. Något krav på ett så långtgående självbestämmande som regeringens förslag innefattar kan inte konventionstexten anses ställa.

Vid sidan av konventionstexten har konventionsstaternas uppfattning stor betydelse för hur en internationell konvention ska förstås (se Wienkonven-

tionen om traktaträtten, artikel 31, SÖ 1975:1). Det kan därför noteras att Sverige och många andra konventionsstater vid tiden för konventionens ingående 1989 hade ett regelsystem som inte gav unga under en viss ålder – ofta 18 år – full bestämmanderätt över sig själva. Detta gäller alltjämt. Från svensk synpunkt torde avsikten med att tillträda konventionen inte ha varit att undergräva denna ordning och det är sannolikt att motsvarande gäller andra konventionsstater.

På basis av artikel 43 i barnkonventionen har en särskild barnrättskommitté upprättats. Den består av ett antal experter på området för barns rättigheter som ska stå oberoende från konventionsstaterna. Ledamöterna representerar således inte sina stater i kommittén. Enligt artikel 45 d) kan kommittén avge allmänna rekommendationer (General Comments) till konventionsstaterna. Dessa är inte folkrättsligt bindande, men kan ges betydelse vid tolkningen av konventionen. Ett tredje tilläggsprotokoll till konventionen trädde i kraft 2014. Det ger kommittén möjlighet att yttra sig över enskilda klagomål och staterna åtar sig att ge yttrandena vederbörlig hänsyn (*due consideration,* artikel 11). Sverige har dock inte ratificerat detta protokoll.

Av barnrättskommitténs rekommendationer finns tre som är särskilt aktuella i detta sammanhang. Det är yttrande nummer 4 (2003) om ungdomars hälsa och utveckling, yttrande nummer 15 (2013) om barns möjligheter att nå bästa möjliga hälsa och yttrande nummer 20 (2016) om implementeringen av barns rättigheter under ungdomsåren. I yttrandet från 2003 framhålls vårdnadshavarnas centrala roll flera gånger och utgångspunkten är att de flesta ungdomar växer upp i välfungerande familjer (se punkterna 7 och 15) där statens roll är att stödja dessa på olika sätt så att ungdomarnas rättigheter kan realiseras (t.ex. punkt 16). I yttrande nummer 15 framhålls bl.a. att staterna ska stödja vårdnadshavarna i att underlätta för barn att söka nödvändig vård (punkt 30) och att staterna har ett ansvar att informera om barns hälsa till alla vårdnadshavare, både individuellt och som grupp (punkt 61). Vidare anges att staterna bör överväga att ge tillräckligt mogna barn rätt till vård utan vårdnadshavarnas samtycke, exemplifierat med områden som HIV-tester och hälsovård med anknytning till sexuallivet (punkt 31). Av rekommendationens utformning som en uppmaning kan slutsatsen dras att någon sådan skyldighet inte ansågs följa av konventionen.

I yttrandet från 2016 upprepas ställningstagandena om vårdnadshavarnas roll (punkterna 17 och 50). På ett övergripande plan anges att vårdnadshavarnas inflytande bör gå från bestämmande och vägledande till att vara diskuterande och mer likvärdigt (punkt 18). Det framhålls vidare att bestämmandet av barnets bästa är en fråga om att ta hänsyn till barnets uppfattningar och att dessa ges ändamålsenlig (*appropriate*) betydelse (punkt 22). I detta ligger att bestämmanderätten inte utövas av barnet självt, för annars finns ingen anledning att ange att dess uppfattning ska ges betydelse. I ett fall anges uttryckligen att ungdomar även utan vårdnadshavarens samtycke har rätt till något. Det gäller medicinsk rådgivning och det framhålls att denna rätt är skild från rätten att ge sitt samtycke till vård och behandling (punkt 39). På denna punkt har det alltså uttryckligen

angetts att vårdnadshavarna – med hänsyn till barnets bästa – generellt bör kunna hållas ovetande om barnets situation men samtidigt betonas att det är fråga om ett begränsat område i förhållande till huvudregeln om samtycke.

Remissens förslag i dessa delar beskrivs som att vårdnadshavarperspektivet får ”stå tillbaka” (Ds 2018:17 s. 101 och remissen s. 74 och 100). Ordvalet är missvisande eftersom det handlar om att vårdnadshavarna kan fråntas allt inflytande över, insyn i eller information om aktuella åtgärder (utom i efterhand gällande folkbokföringen). I förhållande till barnkonventionens stadganden kan ifrågasättas om en sådan reglering innebär ett tillräckligt hänsynstagande till vårdnadshavarnas rättigheter och skyldigheter, om det innefattar en tillräcklig respekt för deras ansvar för att ge ledning och råd och om det utgör ett proportionerligt ingrepp i deras uppgift att ansvara för barns uppfostran och utveckling. Att konventionsstaterna skulle ha gett uttryck för att konventionen innefattar krav på en sådan ordning har Lagrådet – inom ramen för denna granskning – inte kunnat finna stöd för. Barnrättskommitténs utvidgande tolkningar av konventionens krav ger inte heller uttryck för en så ensidig förståelse av relationen mellan vårdnadshavare och deras barn. Sammantaget framstår förslaget som svårförenligt med barnkonventionens krav på konventionsstaterna.

Förslaget till lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen

1 §

Paragrafens rubrik lyder ”Lagens syfte och tillämpningsområde”. Emellertid föreskriver paragrafen ingenting om lagens syfte. En bättre lydelse av paragrafen och dess rubrik är följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller sådana kirurgiska ingrepp i en persons könsorgan som syftar till att kroppen ska stämma överens med könsidentiteten.

Lagen tillämpas inte på kirurgiska ingrepp på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen.

3 §

Paragrafen anger att frågan om ett ingrepp ska vidtas i vissa fall ska överlämnas till Socialstyrelsen för ”prövning och beslut.” Det förvaltningsrättsliga begreppet ”beslut” betecknar en åtgärd varigenom en myndighet meddelar vilken inställning den har i en viss fråga. Allmänna regler om myndigheters beslutsfattande finns i förvaltningslagen (2017:900), där det bl.a. framgår att ett beslut ska föregås av utredning och kommunikation. Det är överflödigt att i denna paragraf ange att Socialstyrelsens beslut ska föregås av en prövning.

En fråga är vilka beslut som ska kunna överlämnas till Socialstyrelsen. Under föredragningen har upplysts att det endast gäller beslut om att helt

vägra ingrepp, inte frågor om vilket slags ingrepp som ska göras. Frågan behöver belysas ytterligare.

8 §

Av paragrafens punkt 1 följer att föreskrifter ska få meddelas för Socialstyrelsens prövning enligt 3 §. Mot bakgrund av Lagrådets synpunkt avseende 3 § bör övervägas att ändra även denna bestämmelse, t.ex. så att rätten att meddela föreskrifter kopplas till vad som ska gälla ”i Socialstyrelsens ärenden enligt 3 §”.

Förslaget till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

1 §

Paragrafens rubrik lyder ”Syftet med lagen”. I paragrafen anges att syftet är att personer som upplever att deras könsidentitet inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen ska ha rätt till ändring av det könet.

Innehållet i paragrafen är missvisande. Syftet med lagen är inte att alla personer som upplever att deras könsidentitet inte stämmer överens med det kön som framgår av folkbokföringen ska ha rätt till en sådan ändring. I lagen ställs vissa villkor upp för en sådan ändring, vilket leder till att t.ex. den som inte fyllt 12 inte ska ha denna rätt.

2 §

Enligt paragrafens första stycke ska den som har fyllt 12 år efter ansökan få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat. I andra stycket anges att den som tidigare har beviljats ändring av det kön som framgår av folkbokföringen ska efter ansökan beviljas ändring på nytt om sökanden upplever att det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens med könsidentiteten och det kan antas att sökanden kommer att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Enligt 8 § beslutar Skatteverket i ärenden enligt första stycket och Socialstyrelsen i ärenden enligt andra stycket.

Förslaget enligt första stycket läggs fram trots att ett mycket stort antal remissinstanser, varav många med särskilda kunskaper om och erfarenheter av barn med könsdysfori, har avstyrkt en möjlighet till ändring i så unga år. Regeringens stöd för att inte följa remissinstanserna utgörs av slutsatser som dras från en artikel i Läkartidningen. Det undandrar sig Lagrådets bedömning om stödet är tillräckligt.

Vad gäller förslaget i andra stycket har Lagrådet följande synpunkter.

Det övergripande målet är att en person ska få sin könsidentitet rättsligt erkänd med respekt för rätten till självbestämmande. Rätten till självbestämmande gäller dock endast vid en första ansökan. För det fall personen

ångrar sig och önskar återgå till det tidigare könet, måste denne underkasta sig den prövning av könsidentiteten som framgår av andra stycket, med risk för att ansökan inte kommer att bifallas. Det ter sig inte helt självklart att självbestämmandet ska sättas ur spel och ersättas med en medicinsk prövning av könsidentiteten för den person som på detta sätt ångrat sig och önskar återgå till det kön som är mycket välbekant för honom eller henne.

Det framgår av lagrådsremissen att det huvudsakliga skälet till denna medicinska prövning är att risken för missbruk ska minskas.

Den tilltänkta målgruppen för lagen är enskilda som upplever att könsidentiteten och det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens. En första ansökan att få det kön som framgår av folkbokföringen ändrat står dock öppen för var och en, oavsett skälen för ansökan. Det kan finnas många skäl varför en människa vill få till stånd en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen med ett efterföljande nytt personnummer. Denna möjlighet kommer att stå öppen även för t.ex. kriminella och människor som hoppas kunna ”gå under jorden” eller undkomma borgenärer.

I lagrådsremissen görs bedömningen att risken för missbruk är mindre vid en enda ändring av personnumret än vid upprepade sådana. Skälet för detta är att en ändring av personnummer som sker en enda gång är ”relativt lätt att spåra” genom hänvisning till tidigare personnummer och tidigare historik i folkbokföringen. Av denna anledning väger den enskildes rätt till självbestämmande tyngre än en eventuell risk för missbruk. Vid upprepade ändringar bedöms risken vara större. Med dagens tekniska system för folkbokföringen finns inte någon direkt koppling mellan samtliga personnummer vid upprepade personnummerbyten, utan dessa måste spåras i en kedja. Det är med andra ord inte möjligt att på ett enkelt sätt följa historiken vid upprepade personnummerändringar. Detta innebär också allvarliga olägenheter för användare av folkbokföringsuppgifter eftersom det kan få till följd att personer kan finnas med dubbla identiteter i register hos olika aktörer beroende på hur de har byggt upp sina register i förhållande till de uppgifter som aviseras från folkbokföringen.

Bolagsverket anför att det finns en risk att personer kan komma att utnyttja systemet för att på ett enkelt sätt byta personnummer flera gånger och på så sätt försvåra spårning i t.ex. verkets register över verkliga huvudmän. I detta sammanhang uppmärksammar Bolagsverket sitt uppdrag om förebyggande arbete mot penningtvätt, finansiering av terrorism eller annan ekonomisk brottslighet. Kreditupplysningsföretaget UC påtalar risken för att det i vissa situationer inte kommer att kunna tillhandahålla korrekta kreditupplysningar. Försäkringsföretagens branschorganisation Svensk försäkring menar att det finns risk för att den förenklade processen utnyttjas för syften som inte varit avsedda, t.ex. olika former av bedrägerier. Polisen, Säkerhetspolisen och Skatteverket har dock inte några invändningar mot förslaget i denna del.

Enligt Lagrådets mening är möjligheterna till och riskerna för missbruk inte tillräckligt väl belysta i lagrådsremissen, och detta såväl vid en enda

ändring som vid upprepade ändringar av en enskilds personnummer. Frågorna är av betydelse för bedömningen av om den enskildes rätt till självbestämmande väger tyngre än en eventuell risk för missbruk men även för bedömningen av om den ordning för stävjande av missbruk som regleras i paragrafens andra stycke är ändamålsenlig.

Av Ds 2018:17 s. 62 ff. framgår bl.a. följande.

Skatteverket distribuerar folkbokföringsuppgifter till myndigheter och privata aktörer genom olika elektroniska aviseringssystem. Det är mottagarna som bestämmer hur ofta och vilka personuppgifter de vill få information om. Som regel begär alla mottagare av uppgifter att få uppgift om hänvisningsnumret som finns vid ändrat personnummer. Om så inte är fallet får mottagaren bara en uppgift om det nya personnumret, vilket för mottagarna kan framstå som att det rör sig om en helt ny person. Även om mottagarna får del av hänvisningsnumret är det inte säkert att alla mottagare har ett system där en koppling mellan nya och gamla personnumret läggs in. När ett personnummer presenteras i folkbokföringsdatabasen visas alltså alltid hänvisningsnumret med tidigare personnummer, men hur uppgifter presenteras i andra system beror på hur användaren har valt att göra det. En person som har fått sin ansökan om fastställelse av ny könstillhörighet beviljad får en förfrågan från Skatteverket om han eller hon önskar skyddade personuppgifter, dvs. en sekretessmarkering i folkbokföringen. När det gäller sekretessmarkerade uppgifter aviseras dessa endast till myndigheter som har en sekretessbestämmelse med minst samma skydd som folkbokföringssekretessen och som har begärt att få ta del av dessa uppgifter. Privatpersoner och företag får inte uppgifter om personer med sekretessmarkering.

Redan vid en första ändring av personnumret tycks således problem kunna uppstå för företag och privatpersoner. För att dessa överhuvudtaget ska få de aktuella aviseringarna krävs att det inte är fråga om skyddade personuppgifter och även när så inte är fallet krävs att mottagarna har system som möjliggör att koppling mellan det nya och det gamla personnumret läggs in. Detta gäller de företag och personer som nyttjar den avgiftsbelagda tjänsten Navet. För andra företag och privatpersoner blir problemen än större.

I SOU 2007:16 s. 125 behandlas den situationen att ett företag eller en privatperson lånar ut pengar till en person som sedermera byter personnummer och kanske även namn. Hur får borgenären tag på en betalningsovillig gäldenär? Exemplet kan måhända utvidgas till att gälla avbetalningsköp, köp av fastigheter eller bostadsrätter m.m. Det är möjligt att situationer som dessa inte behöver bli något problem, men detta går inte att läsa ut av lagrådsremissen.

Vid upprepade ändringar bedöms risken för missbruk vara större eftersom det inte finns någon direkt koppling mellan samtliga personnummer vid upprepade personnummerbyten. Detta kommer såvitt Lagrådet kan förstå att innebära t.ex. att om en polisman begär att en person legitimerar sig, kommer det inte gå att se vem denne person var två ändringar tidigare.

Låt säga att en kriminellt belastad man lämnar in en ansökan och någon månad senare får ett nytt personnummer, enligt vilket han är en kvinna. Han ansöker på nytt om en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen och anför att den första ändringen kom till stånd på grund av att han då befann sig i en missbruksperiod, att den första ansökan inte var allvarligt menad eller att någon okänd förfalskat hans namnteckning. Det är svårt att se att de i 2 § andra stycket uppställda villkoren skulle utgöra ett hinder mot att han inom loppet av en förhållandevis kort tidsrymd får ett tredje personnummer, som inte direkt kan kopplas till det första personnumret och av vilket framgår att han är en man.

Den fråga som man måste ställa sig är om den ordning som föreslås för att motverka missbruk, dvs. att en prövning av könsidentiteten ska komma till stånd från och med den andra ändringen, är ändamålsenligt utformad. För att detta ska vara fallet måste en person som vill utnyttja systemet för att skaffa sig flera identiteter uppleva att det är förenat med risk för att tillstånd inte ska medges, och rent faktiskt måste en sådan risk också finnas, för att systemet ska vara ändamålsenligt. Det måste allvarligt ifrågasättas att så är fallet.

3 §

Paragrafen motsvarar i viss mån 4 § i lagförslaget ovan. Där finns dock ett tredje stycke som anger att barnets bästa ska vara vägledande vid beslut om kirurgiska ingrepp enligt den paragrafen. Något sådant stycke finns inte i denna paragraf och det väcker frågor om i vilken utsträckning hänsyn till barnets bästa ska beaktas i ärenden om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen.

5 §

I paragrafen anges vissa grundläggande krav för att en ansökan om ändrad folkbokföring enligt lagen ska kunna bifallas. I tredje stycket anges att en sökande som fyllt 18 inte får vara registrerad partner.

I remissen anförs att bestämmelsen behövs eftersom det enligt den nu upphävda lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap var så att endast samkönade par kunde ingå partnerskap (s. 106). Om en person i ett sådant partnerskap ändrar det kön som framgår av folkbokföringen så är inte paret längre samkönat och lagens villkor uppfylls inte längre. Den nu gällande lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall har en motsvarande bestämmelse.

Det kan mot bakgrund av att lagen om registrerat partnerskap är upphävd sättas i fråga varför den får utgöra ett hinder för enskilda att ansöka om nytt kön i folkbokföringen enligt det nu föreliggande förslaget. I stället för att vidmakthålla detta hinder kunde övervägas om inte ett tillägg till lagen (2009:260) om upphävande av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap vore ett enklare sätt att tillgodose inblandade parters intressen. Innebörden kunde t.ex. vara att ett partnerskap enligt lagen ska bestå även om en av partnerna byter kön i enlighet med den föreslagna lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Då uppkommer inget behov

att i denna lag reglera ett sådant hinder och inte heller aktualiseras frågan om den valda lösningen utgör diskriminering (jfr s. 107).

Lagrådet har inte undersökt om en sådan lösning stöter på hinder på grund av komplikationer i rättssystemet i övrigt. Den förefaller dock värd att prövas.

Rekvisitet ”som fyllt 18 år” kan utgå eftersom det var en förutsättning för registrering av partnerskap.

7 §

I paragrafen föreskrivs att ett barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt 3 §. Under föredragningen har upplysts att den avsedda innebörden är att personen i fråga ska få föra sin talan själv. Detta kan uttryckas tydligare i lagtexten.

Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

6 kap. 13 a §

I paragrafen föreslås en ändring av innebörd att, om barnet står under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en ansökan enligt 2 § lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa.

I dag gäller att socialnämnden får, om vårdnadshavarna är oense om en åtgärd, besluta om psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), utseende av kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen eller en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Det kan inledningsvis konstateras att förslaget har stor betydelse för Sveriges kommuner och att yttranden från dessa är behövliga.

Såvitt framgår remitterades den promemoria i vilket förslaget ingår till 31 kommuner. Endast 6 kommuner har svarat på remissen. Av dessa har 4 avstått från att yttra sig, varav en med angivande av att den på grund av den korta remisstiden inte har haft möjlighet att behandla ärendet i berörd nämnd. En av de två kvarvarande kommunerna, Malmö kommun, har lämnat ett allmänt hållet svar innehållande endast två meningar beträffande alla lagförslag i promemorian. Kommunen påpekar att den på grund av den korta remisstiden inte givits förutsättningar att på ett grundligt sätt ta ställning till promemorians förslag, vilket hade varit önskvärt. Endast en kommun, Göteborgs kommun, har lämnat ett längre svar där alla förslag i lagen tillstyrks utan att nu aktuell paragraf behandlas närmare.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har som nämnts redovisat att föreningen har kraftfulla invändningar mot den korta remisstiden. Enligt föreningen innehåller promemorian etiskt svåra avvägningar och den korta remisstiden har gjort det omöjligt att inhämta synpunkter från medlemmarna. Föreningen anför slutligen att den inte har möjlighet att svara inom den korta remisstiden, att frågan är mycket viktig och att föreningen därför vill återkomma till hösten med ett genomarbetat remissvar.

Lagrådet har redan tidigare konstaterat att beredningskravet inte är uppfyllt. Detta gäller inte minst ändringarna i förevarande paragraf, när kommunerna, som är särskilt berörda av förslaget, inte har fått en rimlig möjlighet att yttra sig.

Två veckor efter det att lagrådsremissen hade beslutats kom SKL in med det utlovade remissvaret, där bl.a. förslaget i förevarande paragraf behandlades. Föreningen, som avstyrker detta förslag, anser bl.a. att en inskränkning av den ena vårdnadshavarens beslutanderätt riskerar att leda till en konflikt mellan vårdnadshavarna som går ut över barnet och barnets relation till vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna förväntas samarbeta i alla andra frågor som rör barnet. Det kan försvåras genom föreslagna ändringar. För att socialnämnden ska kunna besluta i en fråga där vårdnadshavare normalt har både rätten och skyldigheten att bestämma och komma överens, krävs beslutsunderlag som påvisar att en ändring av kön i folkbokföringen är till barnets bästa. För att socialnämnden ska kunna ta ställning behövs kompetens och kunskap. SKL:s bedömning är att detta i dagsläget inte finns i landets kommuner.

Enligt Lagrådets mening finns det anledning att beakta även följande.

I den proposition som föregick införandet av 6 kap. 13 a § föräldrabalken (prop. 2011/12:53 s. 15 ff.) konstateras att beslut om insatser för ett barn trots att en av vårdnadshavarna motsätter sig det är ingrepp i vårdnadshavarens rättigheter. För att vara konventionsenligt måste ett sådant ingrepp vara dels nödvändigt för att tillgodose ett legitimt intresse, dels proportionerligt på det sätt som krävs enligt artikel 8.2 i Europakonventionen. Utgångspunkten bör därför enligt propositionen vara att en inskränkning av den ena vårdnadshavarens beslutanderätt görs bara på de områden där det framkommit ett klart praktiskt behov.

Det betonas i propositionen att psykiatrisk och psykologisk utredning och behandling samt vissa stödinsatser på socialtjänstens område, t.ex. utseende av kontaktperson, har särskilt uppmärksammats och av tidigare utredningar påtalats. Det handlar enligt regeringen inte om ett stort antal fall, men de barn som berörs har ett uppenbart behov av sådan hjälp. Behovet bekräftades av de kontakter som under lagstiftningsarbetet på nytt tagits med myndigheter och organisationer. Det är mest tydligt när det gäller utredning och behandling genom samtalskontakter inom psykiatri och psykologi, framför allt vid misstanke om våld inom familjen. Ibland är det inte nödvändigt eller möjligt att ett barn får behandling på BUP. Ett alternativ kan då vara att barnet får hjälp inom socialtjänsten genom behandling i öppna former efter biståndsbeslut, t.ex. genom samtalskontakt

med en socialsekreterare eller deltagande i gruppverksamhet. Det finns vidare ett behov att inskränka beslutanderätten när det gäller insatser enligt LSS. Behovet finns i princip för motsvarande insatser som enligt socialtjänstlagen. Det innebär att biträde av kontaktperson, korttidsvistelse utanför det egna hemmet och avlösarservice i hemmet bör omfattas.

Det kan således konstateras att utgångspunkten tidigare har varit att en inskränkning av den ena vårdnadshavarens beslutanderätt endast ska göras på de områden där det framkommit ett klart praktiskt behov. Någon utredning som ger stöd för att så skulle vara fallet finns inte i detta lagstiftningsärende utan behovet grundas på antaganden. Till detta kommer att de åtgärder som omfattas av dagens reglering avser att se till att olika nödvändiga utredningar kommer till stånd eller att behandlingar och stöd ges. Att ge ett medgivande till att en ansökan om ändringar av det kön som framgår av folkbokföringen får lämnas in till Skatteverket är av en helt annan karaktär.

Som framgått begränsas Skatteverkets prövning till en rent formell sådan. I den situation som den föreslagna paragrafen reglerar så kommer det således i realiteten att vara socialnämnden som beslutar om ett barn ska få ett ändrat kön eller inte.

Mot bakgrund av redovisade överväganden kan den föreslagna ändringen inte tillstyrkas.

Förslaget till lag om ändring i steriliseringslagen

2 a § och 3 §

I förslaget till 2 a § anges att en person som fyllt 18 år får steriliseras på egen begäran i samband med att ett ingrepp enligt 2 § lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen sker. För att ett sådant ingrepp ska få ske ställs krav bl.a. på att den enskilde måste antas leva i den upplevda könsidentiteten även i framtiden.

Förslaget till ändring av 3 § anger att en person som fyllt 18 men inte 25 år också kan få tillstånd till sterilisering i samband med en ansökan enligt 2 § förslaget till lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Som villkor ställs bl.a. att kravet i den bestämmelsens andra stycke 2 är uppfyllt, dvs. att det kan antas att sökanden kommer att leva i den upplevda könsidentiteten även i framtiden.

Det föreligger således en skillnad för när steriliseringen ska medges en person enligt de föreslagna bestämmelserna. Enligt den första regeln krävs att det ”måste antas” att denne kommer att leva i könsidentiteten, medan det enligt den andra räcker med att detta ”kan antas”. I sak tycks följden något paradoxalt bli att det skulle vara enklare för en person mellan 18 år och 25 år som har fått sin folkbokföring ändrad att bli steriliserad än för den som är över 18 år och som fått ett kirurgiskt ingrepp i könsorganen.

Vid föredragningen har framkommit att skillnaden inte är åsyftad och att de högre kraven bör gälla i båda situationerna.

3 a §

I paragrafen finns bestämmelser om tillstånd till sterilisering av ett barn som har fyllt 15 år i samband med tillstånd till ett kirurgiskt ingrepp enligt den föreslagna lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. Enligt vad som har upplysts vid föredragningen är den avsedda innebörden att en ansökan ska få göras av dels barnet, dels vårdnadshavarna samt att ett tillstånd till ett kirurgiskt ingrepp ska medföra tillstånd till sterilisering. Denna innebörd bör uttryckas i lagtexten.

Förslaget till lag om ändring i lagen om personnamn

46 §

I paragrafens första stycke föreslås i förtydligande syfte en bestämmelse av innebörd att för den som är under 18 år görs en ansökan i ett mål eller ärende enligt denna lag av barnets vårdnadshavare.

I ett nytt andra stycke anges i en första mening att om ett barn har fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad enligt 2 § lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får ansökan om ändring av barnets förnamn göras av en av barnets vårdnadshavare. I en andra mening anges att om ett barn har fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad enligt 3 § lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får barnet självt ansöka om ändring av förnamn.

Bestämmelsen i andra stycket första meningen är en konsekvens av förslaget till ändring i 6 kap. 13 a § föräldrabalken. I den paragrafen föreslås som nämnts en ändring av innebörd att, om barnet står under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en ansökan enligt 2 § lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa.

Lagrådet tillstyrker inte förslaget till ändring i 6 kap. 13 a § föräldrabalken. Därför kan inte heller förslaget i andra stycket första meningen förevarande paragraf tillstyrkas. Om förslaget till ändring i 6 kap. 13 a § föräldrabalken trots detta skulle övervägas, bör följande beaktas vad gäller ändringen i förevarande paragrafs andra stycke första meningen.

Bestämmelsen tar enligt lagrådsremissen sikte på den situationen att barnet har kunnat få till stånd en ändring av könet i folkbokföringen genom socialnämndens medverkan enligt 6 kap. 13 a § föräldrabalken. Situationen är således den att den ena vårdnadshavaren har motsatt sig att barnet får en ändring av könet i folkbokföringen och bestämmelsen syftar till att säkra att denne inte ska kunna hindra en efterföljande ändring av barnets

förnamn. Enligt ordalydelsen har bestämmelsen dock ett vidare tillämpningsområde än så.

Som förutsättning anges endast att ett barn har fått en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen beviljad enligt 2 § lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Detta kan ju ha skett efter ansökan från barnets bägge vårdnadshavare. Det finns då inget skäl till att ansökan om ändring av barnets förnamn ska få göras av endast en av barnets vårdnadshavare.

Även om situationen är den att den ena vårdnadshavaren har motsatt sig att barnet får en ändring av könet i folkbokföringen, innebär detta inte med nödvändighet att denne, sedan en sådan ändring väl skett, motsätter sig en efterföljande ändring av barnets förnamn. Om oenigheten då i stället avser vilket namn ett barn ska få, vilken förälders åsikt ska få företräde? Låt säga att bägge föräldrarna var för sig ansöker om ändring av barnets förnamn men att de ansöker om olika namn. Vilket namn ska barnet då få?

Från: Kommunledningskontoret för extern post

Till: "Borgstrand <"Borgstrand>
Katarina"
Niubó
Annie
mailimport_KS
Ärende: VB: Remiss Promemoria om nya könstillhörighetslagen
Datum: 2021-11-09 09:05:42

Monica Assarsson
Administratör
Kommunledningskontoret/Juridiska avdelningen
Eslövs kommun, 241 80 Eslöv
0413-62122
monica.assarsson@eslov.se

www.eslov.se

Från: Kommunen
Skickat: den 9 november 2021 08:43
Till: Kommunledningskontoret för extern post
Ämne: VB: Remiss Promemoria om nya könstillhörighetslagen

Från: Helen Rudberg <helen.rudberg@regeringskansliet.se> **För** S FS
Skickat: den 9 november 2021 08:03
Till: kansli@akademssr.se; registrator@akademiska.se; info@sverigesallmannytta.se; info@amnesty.se; registrator@arbetsformedlingen.se; arvika.kommun@arvika.se; beo@skolinspektionen.se; info@bris.se; info@barnombudsmannen.se; bolagsverket@bolagsverket.se; info@bostadsratterna.se; info@bra.se; bastads.kommun@bastad.se; registrator@csn.se; info@crd.org; do@do.se; domstolsverket@dom.se; huvudregistrator@ekobrottsmyndigheten.se; Kommunen <Kommunen@eslov.se>; kommunen@falkoping.se; info@sfsr.se; info@fastighetsagarna.se; teknikinfo@bankid.com; info@studieforbunden.se; info@folkhalsomyndigheten.se; info <info@humanrights.se>; elisabeth@relationskonsulterna.se; info@foretagarna.se; exp-hkv <exp-hkv@mil.se>; huvudkontoret <huvudkontoret@forsakringskassan.se>; forvaltningsrattenilulea@dom.se; forvaltningsrattenimalmo@dom.se; forvaltningsrattenistockholm@dom.se; stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se; gbg.tingsratt@dom.se; info@habokommun.se; storstockholm@hbtliberaler.se; forbund@hbts.se; hovratten.skaneblekinge@dom.se; huddinge@huddinge.se; socialstyrelsen@socialstyrelsen.se; kontakta@inis-org.se; registrator.vss@ivo.se; imy@imy.se; info@jur.lu.se; info@juridicum.su.se; jurfak@jur.uu.se; registrator@jk.se; info@jamy.se; kommunstyrelse@jonkoping.se; registratur@kammarkollegiet.se; kammarrattenistockholm@do.se; registrator@ki.se; info.karolinska@sll.se; kommunen@katrineholm.se; kommun@kiruna.se; kommun@kramfors.se; hk@kriminalvarden.se; kontakt@kronofogden.se; kvinnofronten@sverige.nu;

kommun@landskrona.se; info <info@lsu.se>; kundcenter@lm.se; info@lomma.se; stockholm@lansstyrelsen.se; vasternorrland@lansstyrelsen.se; vastragotaland@lansstyrelsen.se; kommunstyrelsen@malmo.se; migrationsverket <migrationsverket@migrationsverket.se>; info@digg.se; info@mfof.se; registrator@mucf.se; regionen@regionvasterbotten.se; kontaktcenter@norrtalje.se; info@nnr.se; fredrik.sawestahl@moderaterna.se; info@barnkonventionen.se; orsa.kommun@orsa.se; kommun@pajala.se; prv@prv.se; kundservice@pensionsmyndigheten.se; registrator.kansli@polisen.se; pts@pts.se; region@skane.se; regionstockholm@sll.se; post@regionsormland.se; regionen@regionvasterbotten.se; region@regionostergotland.se; regnbagslakarna@gmail.com; justitieombudsmannen@jo.se; forbund@rfsl.se; jeran.rostam@rfslungdom.se; info <info@rfsu.se>; info@spes.se; info@famna.org; info@roks.se; kommun@robertsfors.se; kundservice <kundservice@rb.se>; rbuf@rbuf.se; kommun@rattvik.se; sahlgrenska.universitetssjukhuset@vgregion.se; registrator@skatteverket.se; skolinspektionen@skolinspektionen.se; registrator@skolverket.se; region@skane.se; socialstyrelsen@socialstyrelsen.se; rattsligaradet@socialstyrelsen.se; info@sparbankerna.se; S SMER <s.smer@regeringskansliet.se>; spar@skatteverket.se; registrator@statenssc.se; scb@scb.se; registrator@statskontoret.se; kommunstyrelsen@stockholm.se; storfors.kommun@storfors.se; kontaktcenter@strangnas.se; kommunstyrelsen@sundbyberg.se; info@insurancesweden.se; info@svenskhandel.se; info@bankforeningen.se; sls@sls.se; kyrkostyrelsen@svenskakyrkan.se; remisser <remisser@svensktnaringsliv.se>; info@advokatsamfundet.se; info@sverigesakassor.se; info@hbtqstudenterna.se; registrator@skr.se; info <info@sverigeskvinnolobby.se>; info@slf.se; admin@makalosa.org; post@psykologforbundet.se; riksidrottsforbundet@rf.se; info@rotter.se; marita.hilliges@suhf.se; sakint@sakint.se; sakerhetspolisen@sakerhetspolisen.se; kommunstyrelsen@soderhamn.se; timra.kommun@timra.se; skador@tff.se; info@fpes.se; kontakt@transportstyrelsen.se; info@transammans.se; kundtjanst@trelleborg.se; kommunen@toreboda.se; registrator@uhr.se; registrator@uka.se; region@regionostergotland.se; info@unizon.se; hej@uc.se; registrator@val.se; info@vardforbundet.se; kontaktcenter@varnamo.se; post@vgregion.se; registrator@aklagare.se; ange@ange.se; oppna@moderaterna.se; kommun@orebro.se; kundcenter@ostersund.se; givarservice@rb.se
Kopia: S Registrator <s.registrator@regeringskansliet.se>; Erika Borgny <erika.borgny@regeringskansliet.se>; Karolina Mellstrand <karolina.mellstrand@regeringskansliet.se>; Elisabet Aldenberg <elisabet.aldenberg@regeringskansliet.se>
Ämne: Remiss Promemoria om nya könstillhörighetslagen

Hej!

Skickar här ut remiss avseende promemoria om nya könstillhörighetslagar.

Remissvaren ska ha kommit in till Socialdepartementet **senast den 8 februari 2022**. Svaren bör lämnas per e-post till s.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till erika.borgny@regeringskansliet.se

Ange diarienummer **S2021/07285** och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (**t.ex. Word**), den andra i ett format **(t.ex. pdf**) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.

Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i rapporten. Om remissen är begränsad till en viss del av underlaget, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan.
En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar.
Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Promemorian kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av promemorian via ett beställningsformulär hos Elanders Sverige AB.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02).
Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se

Särskild instruktion till just detta remissförfarande

Den remitterade promemorian bygger på ett tidigare lagförslag där de flesta av er ingick i remisskretsen. Se nedan:

Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen - Regeringen.se

Efter kritik från bland annat Lagrådet så har lagförslagen omarbetats. I den remitterade promemorian återfinner ni era tidigare remissvar, eftersom många av de tidigare lagförslagen ligger kvar. Det ni har sagt tidigare har sålunda beaktats.
Ni kan välja att inkomma med nya synpunkter eller komplettera eller korrigera era gamla synpunkter. Ni har också möjlighet att låta era gamla remissvar vara gällande.

I förhållande till den tidigare lagrådsremissen lämnas i denna promemoria inga förslag kopplat till barn när det gäller lagförslaget om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen. När det gäller lagförslaget om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen görs en genomlysning av riskerna för att lagförslaget skulle komma att missbrukas och det föreslås att en första ansökan ska beviljas först sedan fyra månader förflutit. En ansökan om en första ändring av kön i folkbokföringen ska lämnas vid personlig inställelse. Det föreslås vidare att ett barn inte kan ansöka utan vårdnadshavares medverkan. Med anledning av detta läggs inte längre fram vissa ändringsförslag i annan lagstiftning som rör barn. Rättsverkan av en ändring av det kön som framgår av folkbokföringen behandlas och i anslutning till detta föreslås vissa följdändringar i fängelselagen och häkteslagen.”

Hälsningar
Helen Rudberg
Assistent
Socialdepartementet
Enheten för folkhälsa och sjukvård
103 33 Stockholm
Tfn 08-405 34 22
Mobil 070-648 23 63

helen.rudberg@regeringskansliet.se
www.regeringen.se

Godkännande av Idéburet Offentligt Partnerskap med Fridasro 4H Eslöv

12

KS.2021.0554

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0554

2021-12-07
Annie Niubó
+4641362036
annie.niubo@eslov.se

Kommunstyrelsen

Förslag till Idéburet Offentligt Partnerskap med Fridasro 4H Eslöv

Ärendebeskrivning
Samarbetet mellan Eslövs kommun och Fridasro 4H Eslöv är inte nytt utan har utvecklats och stärkts med åren. Den positiva utvecklingen innebär att det idag finns ett behov av ett formellt gemensamt avtal och ställningstagande för att utveckla och konkretisera samarbetet ytterligare under år 2022. Initiativ till detta gemensamma Idéburna Offentliga Partnerskap (IOP) kommer från styrelsen vid Fridasro 4H Eslöv. Det ligger i både kommunens och föreningens intresse att utveckla samarbetet, dels för att kunna stärka långsiktigheten i driften av gården, medlemmarnas engagemang och djurhållningen men också för att kunna behålla de möjligheter till arbetsträning och sysselsättning som föreningen erbjuder arbetsmarknadsenheten (AME).

Eslövs kommuns riktlinjer för IOP togs fram år 2017 och beskriver tillämpningsområden för avtalsformen, som ger idéburen sektor och kommunal verksamhet nya möjligheter för samarbeten. Syftet med IOP är att svara mot ett behov för kommuninvånarna och komplettera kommunens och näringslivets insatser, skapa långsiktiga förutsättningar för de berörda föreningarna och genom samverkan leda till synergieffekter (*Riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap).*

Beslutsunderlag
Förslag IOP 4H Eslövs kommun 2022
AVTAL-4H-GÅRDEN ESLÖV
Avtal om jordbruksarrende (sidoarrende)
Operativ lokalförsörjningsplan 2022-2026
Verksamhetsplan 2021
Balansrapport_20200101-20201231_Fridasro 4 H Resultatrapport Fridasro 4H Eslöv 2020
Resultatrapport_20200101-20201231_Fridasro 4 H
Fridasro 4H Budget 2022
Fridasro 4H och kommunens stöd
Riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap

Beredning
Fridasro 4H Eslövs samarbete med Eslövs kommun fördjupades under våren 2021 genom projektet Ung kompetens Eslöv. Projektägare är chef vid arbetsmarknadsenheten och projektet utgår från förvaltningsövergripande samverkan för målgruppen unga 15-24 år mellan Vård och Omsorg, Barn och Utbildning och Kommunledningskontoret. Utvecklingsstrateg vid Kommunledningskontoret, som även är projektledare, fångade upp att föreningen hade flertalet kontakter med kommunen och att dessa inte alltid upplevdes som samordnade. Eftersom Ung kompetens Eslöv genom Fridasro 4H Eslöv erbjuder en uppskattad aktivitet för de deltagande ungdomarna, identifierades kommunens brist på samordning som en risk för det fortsatta samarbetet. I dialog med Kultur och Fritid framkom också att förvaltningen har en vilja att tydliggöra bidraget som den kostnadsfria hyran innebär och att utreda vilka förväntningar och krav som kan ställas i framtiden.

Mot bakgrund av ovanstående tog utvecklingsstrateg vid Kommunledningskontoret kontakt med de tjänstepersoner inom kommunen som berördes och samlade in underlag för en helhetsbild. Den 3 november 2021 sammankallades till ett möte för förbättrat samarbete med syfte att bereda för ett samlat IOP med föreningen. Deltog gjorde mark- och exploateringsingenjör, fritidsutvecklare, chef Kultur och Fritid, lokalstrateg och utvecklingsstrateg. Senare har arbetet kompletterats med dialog med chefer för LSS vid Vård och Omsorg. Förutom intensiv intern dialog och kunskapssamlande inom kommunen, har återkommande möten och kontakt ägt rum med ordförande och ledamot vid styrelsen Fridasro 4H Eslöv.

Eftersom perioden för hyresavtalet och sidoarrendet är relativt kort har detta IOP inte ambitionen att presentera en detaljerad projektplan med budget. Detta IOP innehåller heller inte en konkret uppdragsbeskrivning för någon part. Istället har avtalet som syfte att sammanfatta de värden som ett fördjupat samarbete skulle kunna innebära och visa på behovet av förvaltningsövergripande samordning.

Förslag till beslut
- Kommunstyrelsen antar förslag till Idéburet offentligt partnerskap med Fridasro 4H Eslöv år 2022

Beslutet skickas till
Fridasro 4H Eslöv
Kultur och Fritid
Vård och Omsorg
Kommunledningskontoret
Barn och Utbildning

Eva Hallberg
Kommundirektör

Katarina Borgstrand
Chef, tillväxtavdelningen

IDÉBURET OFFENTLIGT PARTNERSKAPSAVTAL

Överenskommelse om Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) mellan Eslöv kommun (212000-1173) och den idéburna organisationen Fridasro 4H Eslöv (802531-6822) år 2022.

Samarbete i nya former

Samarbetet mellan Eslövs kommun och Fridasro 4H Eslöv är inte nytt utan har utvecklats och stärkts med åren. Den positiva utvecklingen innebär att det idag finns ett behov av ett formellt gemensamt avtal och ställningstagande för att utveckla samarbetet ytterligare och verka för gemensamma måluppfyllelser. Initiativ till detta gemensamma Idéburna Offentliga Partnerskap (IOP) kommer från styrelsen vid Fridasro 4H Eslöv. Idag kan samarbetet sammanfattas i dessa punkter:

- Viss grönyte- och annan skötsel utförs av **Gröna gruppen** vid Arbetsmarknadsenheten
- Under sommaren gav Fridasro 4H Eslöv uppgifter till Gröna gruppen som utfördes av **feriearbetare.**
- En dag i veckan har deltagare vid projektet **Ung kompetens Eslöv** (samverkansprojekt mellan Vård och Omsorg, Barn och Utbildning och kommunledningskontoret, med finansiering från Europeiska Socialfonden) möjlighet att utföra aktiviteter på 4H.
- Det pågår dialog med Vård och Omsorgs LSS-verksamhet om möjligheter att återigen erbjuda aktiviteter för **brukare** inom ramen för daglig verksamhet.
- Fridasro 4H Eslöv får återkommande förfrågningar från förskolor i Eslövs kommun som vill besöka verksamheten. På grund av regelverk kring djurens vistelseyta får ej gården hållas öppen för allmänheten. Föreningen kan ta emot enskilda **förskolegrupper** men då som en ”exklusiv visning” vilket kräver personal på plats dagtid.

Vad är ett IOP?

Eslövs kommuns riktlinjer för IOP togs fram år 2017 och beskriver tillämpningsområden för avtalsformen, som ger idéburen sektor och kommunal verksamhet nya möjligheter för samarbeten. Syftet med IOP är att svara mot ett behov för kommuninvånarna och komplettera kommunens och näringslivets insatser, skapa långsiktiga förutsättningar för de berörda föreningarna och genom samverkan leda till synergieffekter (*Riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap, KOF.2017.0072).*

Det gemensamma förslaget till IOP ska ses som en start på en ny typ av samarbete där mer konkreta mål och aktiviteter ska tas fram under år 2022. Idag är Fridasro 4H:s vision att erbjuda verksamhet för barn och ungdomar med syfte att utvecklas till engagerade, välmående och ansvarstagande

människor med respekt för omvärlden. Målgrupper för detta avtal är både barn, unga och vuxna personer i Eslövs kommun. Samarbetet ska också bidra till den politiskt beslutade visionen om Eslöv- Skånes bästa kommun att bo och verka i. Partnerskapet utgår från varje organisations mål men har också en gemensam målbild som kommer att förtydligas under 2022.

Mål med partnerskapet

Eslövs kommun	Fridasro 4H Eslöv
Insatser som leder till arbete eller studier	Arbeta aktivt med att utöka antal medlemmar
Förbättra tryggheten i kommunen	Utveckla befintliga medlemmar till att ta ansvar genom att lära sig av att utföra
Nyskapande som tar till sig nya arbetssätt och ny teknik	Arbete med att ta fram ett introduktionsprogram för nya medlemmar
Engagemang, nyskapande och allas lika värde	Skapa en styrelse för ungdomsgruppen
En inkluderande kommun där medborgare känner trygghet genom livet	Utveckla ett odlingsprogram på gården
Arbetet med att få personer utan egen försörjning i arbete eller studier ska ha hög prioritet	Arbeta för att skapa grupper för att ta hand om gården och djuren
Kommunalt handlingsprogram 2019-2022	Arbeta fram en enkel handlingsplan över hur vi ska agera när vi upptäcker särbehandling
	Tydliggör ansvar och befogenheter för ideella föreståndare och föräldrar
	Långsiktigt mål: att utveckla klubben till att bli en erkänd 4H gård i Skåne.
	Verksamhetsplan 2021

Fotograf Håkan Sandbring

Gemensam målbild

Vi ska fortsätta och utveckla befintliga samarbeten med målet om att Fridasro 4H Eslöv ska kunna ha verksamhet både på dag- och kvällstid. Med återkommande dialog ska vi hitta former för framtida samarbete och

söka extern finansiering för utveckling genom gemensamma projekt.

Eslövs kommuns bidrag
Kultur och Fritid har sedan flera år ansvarat för hyresavtal med Fridasro 4H Eslöv, som innebär att föreningen kostnadsfritt får nyttja lokalerna på fastigheten Eslöv Eslöv 53:4, den så kallade ”4H-gården”. Vidare får föreningen nyttja hagarna som finns i direkt anslutning till gården samt genom ett så kallat sidoarrende ytterligare nyttja en grönyta på fastigheten Eslöv Eslöv 51:17 (ca 13 750 m2). Avgift för detta sidoarrende betalas av Kultur och Fritid. Hyresavtalet har förnyats och sidoarrendeavtalet har nyligen upprättats, båda ovanstående avtal har slutdatum 31 december 2022.

Bakgrunden till den relativt korta avtalstiden är beslut i kommunstyrelsen om ansvarsfördelning gällande uthyrning av föreningslokaler (Operativ lokalförsörjningsplan 2022-2026). I den delen av planen som gäller föreningslokaler, står det att kommunen har ett ansvar både som fastighetsägare och som ansvarig för kommunens föreningsverksamhet genom bland annat bidrag till föreningarna. Vidare står det att denna fråga kommer att utredas, i första hand utifrån organisation och ansvarsfördelning. Syftet är att få en transparens och tydlighet i denna typ av lokalfrågor.

Eftersom Fridasro 4H Eslövs gällande och tidigare hyresavtal har slutits med Kultur och Fritid och inte Serviceförvaltningen, har lokalförsörjningsgruppen ansett att en kortare avtalstid varit nödvändig för att frågan kring 4H-gården ska kunna utredas. Målet är således att arbeta fram en tydlighet kring det föreningsbidrag som Kultur och Fritid står för mot bakgrund av gällande hyresavtal som upplåter 4H-gården och anslutande mark kostnadsfritt. Eftersom Serviceförvaltningen står för tillsyn och fastighetsunderhåll är målet att hyresavtalet framledes ska slutas med Serviceförvaltningen.

Fridasro 4H Eslövs bidrag
Föreningen har en ny engagerad styrelse som vill se att gården och omgivningarna sköts om på det bästa tänkbara sätt. Det finns mycket historik som styrelsen kämpar med men börjar se ljuset och är mycket tacksam för all hjälp kommunen har stöttat med under 2021.

Mottot i 4H ”Lära genom att göra” är otroligt viktiga för oss. Det är ett starkt verktyg som genom alla tider gjort att många barn och ungdomar vågat prova nya saker.

Vi har alla ett gemensamt ansvar för världen vi lever i och att samhället utvecklas på ett hållbart sätt. För att kunna förändra och utveckla krävs engagemang vilket inte saknas i vår nya styrelse.

Fridasro 4H kan endast ha öppet under kvällarna eftersom gården drivs av frivilliga ledare som delar 4H visionen genom att facilitera kreativa, roliga aktiviteter där resultatet inte är det viktigaste och som gör underverk för många barn och ungas självförtroende, självkänsla och utveckling *(Fridasro 4H och kommunens stöd, drift av 4H idag, styrelsen Fridasro 4H Eslöv, september 2021).*

Datum Ort

Eva Hallberg
Kommundirektör

Anders Olsson
Styrelseordförande, Fridasro 4H Eslöv

Avtal om jordbruksarrende
(sidoarrende)

Arrende utan besittningsskydd

Fastighetsägare: Eslövs kommun, org.nr 212000-1173, genom dess kommunstyrelse, 241 80 Eslöv

Arrendator: Fridasro 4H, org.nr 802531-6822, Västergatan 70, 241 31 Eslöv

Mellan fastighetsägaren och arrendatorn träffas härmed avtal om arrende enligt följande arrendevillkor:

§ 1 Arrendeområde

Arrendeområdet består av del av Eslöv 51:17, markerat med rött på bifogad kartbilaga. Arrendeområdet omfattar en areal på cirka 13 750 m^2.

Arrendeområdet får användas till bete och utevistelse för djur som ingår i den gårdsverksamhet som arrendatorn bedriver på intilliggande fastighet.

§ 2 Arrendetid

Upplåtelsen gäller för 12 månaders tid under perioden 1 januari 2022 till och med den 31 december 2022.

§ 3 Uppsägning

Avtalet upphör att gälla vid arrendetidens utgång utan att någon uppsägning skett.

§ 4 Arrendeavgift

Arrendeavgiften är 1000 kr för arrendeperioden, exklusive moms.

Arrendeavgiften ska betalas senast den 28 januari 2022 mot av fastighetsägaren utsänd faktura.

Vid betalningstillfället gällande mervärdesskatt tillkommer på beloppet. Vid för sen betalning tillkommer dröjsmålsränta enligt lag samt ersättning för betalningspåminnelse enligt vad som stadgas för inkassokostnader.

§ 5 Myndighetstillstånd

Arrendatorn är skyldig att skaffa de tillstånd som krävs för verksamheten på arrendestället. Arrendatorn är skyldig att följa alla de föreskrifter som meddelas av myndighet eller som följer av gällande lag.

§ 6 Kostnader
Arrendatorn ska svara för avgifter och övriga kostnader som uppkommer genom arrendeområdets nyttjande.

§ 7 Inskrivning
Detta avtal får inte skrivas in i fastighetsregistret.

§ 8 Överlåtelse eller upplåtelse
Arrendatorn får inte överlåta eller på annat sätt överföra rättigheter enligt detta avtal på annan utan fastighetsägarens skriftliga medgivande.

§ 9 Arrendatorns skadeståndsansvar
Arrendatorn ska svara för alla skador som härrör från arrendatorns verksamhet på arrendestället. Arrendatorn har också ansvar för orsakad skada även efter avtalets upphörande.

§ 10 Arrendeområdets skick och skötsel
Arrendatorn ska se till att den verksamhet som bedrivs inte medför men för grannar eller annan. Arrendeområdet upplåts i befintligt skick.

Det åligger arrendatorn att hålla arrendestället i god ordning. Staketet runt hagarna ska vara hela. Om hagarna inte betas ska arrendatorn ta hand om gräset på annat sätt; arrendatorn kan skörda gräset som hö eller trimma gräset. Om hagarna inte betas ska arrendatorn även trimma gräset vid hagarnas kanter två gånger om året.

Arrendatorn får inte använda arrendeområdet så att miljöskada, eller risk för sådan, uppkommer.

§ 11 Arrendets upphörande
Vid avtalets upphörande ska arrendatorn återställa arrendestället i ursprungligt skick.

§ 12 Övrigt
Detta avtal är inte förenat med besittningsskydd. Bestämmelserna i 9 kap. 8-13 §§ om rätt till förlängning av arrendeavtal gäller inte för detta avtal.

§ 13 Ändringar eller tillägg
Ändringar eller tillägg i detta avtal ska vara skriftliga och godkända av parterna för att gälla.

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar. Fastighetsägaren och arrendatorn har tagit vars ett.

Eslöv den 2021-12-15

För Eslövs kommun, dess kommunstyrelse

Vendela Björkman
Mark- och exploateringsingenjör

Eslöv den 2021-12-07

För Fridasro 4H

Anders Olsson
Ordförande

Kartbild över arrendeområdet

0 50 100 150 200 (m)

1:2 000

Mellan Fridasro 4H-förening, nedan kallad föreningen, 802531-6822, och Eslövs kommun, nedan kallad kommunen, 212000-1173, har tecknats följande:

AVTAL-4H-GÅRDEN I ESLÖV

§ 1 **Avtalstid**

Avtalet gäller 1 april 2021 – 31 december 2022

§ 2 **Upplåtelse**

Kommunen upplåter till föreningen följande lokaler i den s.k. 4H-gården på fastigheten Eslöv Eslöv 53:4:

- lokaler för djurhållning och foderförvaring
- expeditionslokaler
- personalrum
- klubbrum

Kommunen upplåter till föreningen markytor i anslutning till 4H-gården för bete och djurens vistelse utomhus.

§ 3 **Villkor**

För upplåtelsen gäller följande villkor:

Kommunen kräver ingen ersättning för upplåtelsen av lokaler och mark.

Föreningen förbinder sig att bedriva medlemsbunden verksamhet som uppfyller kraven för bidragsberättigad barn- och ungdomsförening antagen av kultur- och fritidsnämnden.

Föreningen skall ansvara för daglig tillsyn av djuren.

Föreningen skall inte erlägga någon ersättning för betet.

§ 4 **Underhåll m.m.**

Föreningen skall själv åtgärda mindre reparationer.

Föreningen skall ansvara för underhåll av staket.

§ 5 **Lokaler och mark upplåtes i befintligt skick**

Föreningen skall väl vårda lokaler och markområden och omgående anmäla skador och reparationsbehov till kommunen..

Föreningen skall svara för renhållning i lokaler samt bortforsling av spillning enligt gällande regler.

Föreningen ansvarar för snöröjning.

Föreningen ska teckna försäkring för den verksamhet som bedrivs i fastigheten och ska utrusta fastigheten med de lås- och stöldskyddsanordningar som är en förutsättning för att föreningens försäkring ska gälla

§ 6 **Uppsägning**

Avtalet gäller 1 april 2021 – 31 december 2022

Detta avtal har upprättats i två exemplar av vilka parterna tagit vardera ett.

Eslöv 2021 11 - 24

Marcus Kulle
Förvaltningschef
Kultur och Fritid Eslövs kommun

Anders Olsson
Ordförande
Fridasro 4H-förening

Antagande av riktlinje för begäran om utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning inom Vård och Omsorg

13

KS.2021.0244

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0244

2021-10-21
Anna Strömbäck
0413-62827

Anna.stromback@eslov.se

Kommunstyrelsen

Förslag till beslut; Riktlinje för begäran om utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning inom Vård och Omsorg

Ärendebeskrivning
Arbetsgivarutskottet har gett Kommunledningskontoret i uppdrag att ta fram en riktlinje för registerkontroll för anställning av personal som ska arbeta i brukares hem.

Beslutsunderlag
Förslag till beslut; Behov av förändrade riktlinjer för utdrag ur belastningsregister vid anställning
Riktlinje för begäran om utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning inom vård och omsorg.

Beredning
Det saknas i dagsläget reglering i lag att begära registerutdrag men i enlighet med betänkandet från Statens Offentliga utredningar SOU 2019:19 kommer det troligen regleras inom snar framtid. Riktlinjen ligger i linje med betänkandet.

Att begära registerutdrag är ett starkt intrång i en individs integritet och måste ställas mot en arbetsgivares intresse att skydda sin verksamhet. Riktlinjerna har som syfte att ge vård- och omsorgstagarna ökad trygghet och motverka att de utsätts för brott och kränkande behandling i sitt eget hem och sin privata sfär. Samtidigt ska den arbetssökandes integritet tillvaratas och rättssamhällets utgångspunkt om att den som har avtjänat sitt straff ska ha samma rätt som alla andra att verka och arbeta i samhället upprätthållas.

Ett belastningsregister som inte är utformat av lagstiftaren innehåller mer uppgifter om brott än vad lagförslaget innehåller. Riktlinjen innehåller arbetssätt för hur bedömningen av brottsförekomst som ett hinder för anställning ska gå till så att anställande chefer gör likartade bedömningar.

Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen beslutar att anta riktlinjen för begäran om utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning inom vård och omsorg, med giltighet från 2022-02-01.

Beslutet skickas till

Kommunfullmäktige
Vård- och omsorgsnämnden
Kommunledningskontoret

Eva Hallberg
Kommundirektör

Karl Lundberg
HR-chef

ESLÖVS KOMMUN

Riktlinjer för begäran om utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning inom Vård och Omsorg

Eslövs kommun begär utdrag ur belastningsregistret vid nyanställningar av medarbetare som ska arbeta i brukares hem. Det saknas i dagsläget reglering i lag men i enlighet med betänkandet från Statens Offentliga utredningar SOU 2019:19 kommer det troligen regleras inom snar framtid. Denna riktlinje ligger i linje med betänkandet.

Syftet

Syftet är att ge vård- och omsorgstagarna ökad trygghet och motverka att de utsätts för brott och kränkande behandling i sitt eget hem och sin privata sfär. Samtidigt ska den arbetssökandes integritet tillvaratas och rättssamhällets utgångspunkt om att den som har avtjänat sitt straff ska ha samma rätt som alla andra att verka och arbeta i samhället upprätthållas.

Målgrupp

Utdrag ut belastningsregistret ska ske av den som erbjuds anställning för att utföra vård- och omsorgsinsatser i hemmet åt äldre personer eller personer med funktionsnedsättning. Som detta räknas; hemtjänst, särskilt boende för personer med funktionsnedsättning och för äldre personer, verksamheter som ansvarar för personlig assistans och andra insatser enligt LSS samt hemsjukvård och sådan hälso- och sjukvård som kommuner ska erbjuda där det utförs insatser åt äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Riktlinjen ska tillämpas för den som erbjuds eller tilldelas uppgifter genom uppdrag, praktiktjänstgöring eller anställning hos någon som ingått avtal med den som bedriver verksamheten. Registerkontrollen gäller oavsett anställningsform eller anställningens varaktighet.

Vi har inte rätt att kräva att personer som redan anställts, anlitats eller tagits emot i verksamheten ska visa upp ett nytt registerutdrag vid ett senare tillfälle.

Om någon avslutat en anställning, ett uppdrag, en praktik eller motsvarande och erbjuds att anställas, anlitas eller tas emot igen inom ett år behöver denne inte visa upp något registerutdrag.

Medarbetare som redan är anställda omfattas inte av kontrollen.

Hantering av registerutdrag

1. Vid annonsering av lediga tjänster ska det framgå att sökande personer ska lämna registerutdrag i samband med erbjudande om tjänst.

2. Registerutdraget ska lämnas innan anställningsavtal skrivs och det är den sökande själv som begär ett utdrag från polisens belastningsregister. Det görs via blanketten *”Utdrag för att kontrollera egna uppgifter i belastningsregistret”* som finns på polisens hemsida. Normalt tar det ca två veckor att få det beställda utdraget.

3. Chefen/Rekryteringssamordnare ansvarar för att utdraget inkommer i obrutet kuvert och att uppgifterna i utdraget överensstämmer med sökandes identitetsuppgifter. Utdraget får vara högst ett år gammalt. Utdraget kontrolleras och överlämnas till den sökande. Utdraget ska inte sparas. Mot bakgrund av att det inte finns rättslig grund för denna personuppgiftsbehandling ska inte heller en notering att ett utdrag har uppvisats upp göras.[i]

Bedömning av registerutdrag

Om det finns registrerad dom/domar i kandidatens belastningsregister ska det göras en individuell bedömning av ansvarig chef i samråd med HR-avdelningen huruvida anställning ska erbjudas eller inte.

I bedömningen ska hänsyn tas till typen av brott, allvarlighetsgraden, hur lång tid som passerat sedan brottet begicks, har personen dömts flera gånger, huruvida personen kan styrka förbättring eller deltagande i åtgärder för att komma till rätta med sitt beteende, brottets relevans för uppdraget etc.

De register som uppvisas är omfattande och visar även uppgifter om brott som saknar betydelse för lämplighetsbedömningen inför en anställning inom aktuell del av vård- och omsorg.

De brott utredningen anger ska visas, om brottet lett till någon annan påföljd än böter, är;

- Mord
- Dråp
- Misshandel
- Människorov
- Barnpornografibrott
- Alla sexualbrott

- Grovt rån
- Stöld, rån och andra tillgreppsbrott
- Bedrägeri och annan oredlighet
- Förskingring, annan trolöshet och mutbrott
- Förfalskningsbrott
- Narkotikabrott

---

[i] *Att ett registerutdrag endast visas upp är inte en personuppgiftsbehandling som omfattas av dataskyddsförordningen. Men om vi som arbetsgivare registrerar att ett registerutdrag har visats upp, så är det i sig en personuppgiftsbehandling, vilket måste uppfylla grundläggande krav och ha stöd i en rättslig grund.*

Kommunstyrelsens
arbetsgivarutskott

§ 25 **KS.2021.0244**

Behov av förändrande riktlinjer för utdrag ur belastningsregister vid anställning

Ärendebeskrivning

Frågan om huruvida arbetsgivare ska kräva in utdrag ur belastningsregistret inför anställning har aktualiserats på olika sätt det senaste året. Av Eslövs kommuns riktlinjer för rekrytering framgår att belastningsregister ska uppvisas i de fall det anvisas i lag.

Beslutsunderlag

- Förslag till beslut; Behov av förändrade riktlinjer för utdrag ur belastningsregister vid anställning
- Utredning av lagstiftning och praxis för kontroll mot belastningsregister inför anställning

Beredning

Utredningen visar att kontroll av belastningsregister inte är okomplicerat och att lagstiftaren är på god väg att skärpa arbetsgivares rutiner på området. Att begära registerutdrag är ett starkt intrång i en individs integritet och måste ställas mot en arbetsgivares intresse att skydda sin verksamhet. I normalfallet kan en personbedömning göras genom intervjuer och referenstagning. Till detta kommer att regleringen av på vilket sätt och när en arbetsgivare begär in utdrag ur belastningsregistret är på väg att bli starkt reglerad i lag.

Kommunens behov av att så långt det är möjligt säkerställa att de brukare som är beroende av kommunens tjänster inom Vård och Omsorg inte blir utsatta för brott i sitt eget hem ligger i linje med lagförslaget. I avvaktan på ny lagreglering föreslås därför Kommunledningskontoret ges i uppdrag att ta fram en riktlinje för registerkontroll för anställning av personal som ska arbeta i brukares hem. Riktlinjen ska utformas så att den är så lik lagstiftarens förslag som möjligt.

Ett belastningsregister som inte är utformat av lagstiftaren innehåller mer uppgifter om brott än vad lagförslaget innehåller. Det är därför viktigt att riktlinjen innehåller rutiner för hur bedömningen av brottsförekomst som ett hinder för anställning ska gå till så att anställande chefer gör likartade bedömningar.

Yrkanden

Johan Andersson (S) yrkar med instämmande av Fredrik Ottesen (SD) bifall till Kommunledningskontorets förslag till beslut.

Kommunstyrelsens
arbetsgivarutskott

Beslut

- Kommunledningskontoret ges i uppdrag att ta fram en riktlinje för registerkontroll för anställning av personal som ska arbeta i brukares hem.

Beslutet skickas till

Kommunledningskontoret

Vaccinationskrav vid nyanställningar inom vård och omsorg i Eslövs kommun

14

KS.2021.0581

§ 147 **VoO.2021.0331**

Redovisning av vård- och omsorgsnämndens uppdrag, § 134, 2021, avseende undersökning av förutsättningar för att endast ha fullvaccinerad personal som jobbar brukarnära

Ärendebeskrivning
Vård- och omsorgsnämnden har gett förvaltningen i uppdrag (vård- och omsorgsnämndens beslut §134, 2021) att till nämndens sammanträde den 15 december 2021 utreda möjligheten att för nyanställning till brukarnära arbete kräva vaccinering mot covid 19.

Utredningens utgångspunkter:
- Undersöka förutsättningarna för att endast nyanställa fullt vaccinerade för brukarnära arbete
- Undersöka möjligheterna att omplacera ovaccinerad personal som arbetar brukarnära
- Komplettera med en risk- och sårbarhets- samt väsentlighetsanalys

Beslutsunderlag
- Förslag till beslut; Utredning avseende förutsättningar att endast fullvaccinerad personal arbetar brukarnära
- Vård- och omsorgsnämndens beslut §134, 2021

Beredning
Förutsättningar för att endast anställa fullt vaccinerad personal
Redan anställda medarbetare omfattas av ett skydd i grundlagen (2 kap. 6 § regeringsformen) som gör att arbetsgivare inte kan kräva vaccination. Detta grundlagsskydd gäller inte personer som söker arbete då de anses ha möjlighet att avstå från att söka arbete som kräver vaccination. Dock kan ett vaccinationskrav komma att strida mot annan lagstiftning. Exempelvis diskrimineringslagen om sökande avstår vaccination på grund av hälso- eller religiösa skäl. Det är inte heller rättsligt prövat om vaccinationskrav kan rymmas inom begreppet ”god sed på arbetsmarknaden”. För att ställa krav på vaccination vid nyanställning behöver detta krav kunna motiveras av ett berättigat syfte och framstå som befogat. Övervägning behöver göras kring vilka arbetsuppgifter som i så fall anses vara de som berättigar till vaccinationskrav.

E-hälsomyndigheten utfärdar vaccinationsbevis i syfte att enskilda ska kunna resa och besöka evenemang, inte med syftet att det ska användas när man söker arbete.

Om arbetsgivare kräver att vaccinationsbevis ska visas upp kan detta vara tillåtet enligt Dataskyddsförordningen. Eventuell dokumentation hos arbetsgivaren ska i så fall bestå av en notering om att vaccinationsbevis har visats upp. Vaccinationsbeviset får inte skrivas ut eller förvaras av arbetsgivaren.

Utifrån begreppet ”70-plus” så kan det stora flertalet av äldreomsorgens brukare anses vara speciellt utsatta för risk vid eventuell covid-smitta. Vad gäller funktionsnedsättning får samma bedömning göras på individnivå.

Risk- och sårbarhetsanalys samt väsentlighetsanalys

- Kompetensförsörjningsbrist – redan nu svårigheter att rekrytera medarbetare. Sjuksköterskor, undersköterskor och arbetsterapeuter är redan idag yrkesgrupper där det är svårt att rekrytera medarbetare – klarar vi kompetensförsörjningen om ett antal arbetssökande sorteras bort utifrån vaccinationskrav? En uppskattning tyder på att cirka en 80 procent av målgruppen är vaccinerade. Uppskattningen bygger på en bedömning av hur många av befintlig personal som är vaccinerade, bedömning av de smittspårningar som gjorts. Här sticker inte gruppen timanställningar etc. ut.

- Stora konsekvenser för semester 2022 – har arbetsgivaren möjlighet att följa semesterlagen om vaccinationskrav införs?

- Brukarnära kontra icke brukarnära – i realiteten svårt att genomföra. Även vid insatser som tvätt, städning och matlagning finns risk för smitta – insatserna utförs inomhus och många gånger är brukaren nära inpå.

- Fler medarbetare till samma brukare – vid uppdelning av arbetsuppgifter kommer brukare få träffa fler medarbetare än tidigare. Detta är i sig en smittrisk men ger också brister i kontinuitet.

- Medarbetare drabbas negativt på olika sätt – att omfördela arbetsuppgifter utifrån om medarbetare är vaccinerad eller ej är svår att genomföra utan att negativa konsekvenser avseende arbetstider, schema eller arbetsbelastning uppstår. Risk för att vaccinerade medarbetare får en stor arbetstyngd.

- Brist på arbetsuppgifter som inte är brukarnära – en stor del av arbetsuppgifterna är brukarnära. Uppskattningsvis kommer det uppstå brist på arbetsuppgifter för de ovaccinerade.

Sammanfattande reflektioner

Andra kommuner prövar nu möjligheten till ovan nämnda åtgärder.

Eslövs kommun har hitintills valt att mer motivera och underlätta för medarbetarna för att vaccinera sig, bl.a. får medarbetarna vaccinera sig på arbetstid. Beslutande instans i kommunen är arbetsgivarutskottet varpå vård- och omsorgsnämnden får överföra nämndens intentioner till arbetsgivarutskottet för beslut.

Förvaltningens förslag till beslut:
Vård- och omsorgsnämnden beslutar att:
- godkänna förvaltningens utredning,
- avvakta med beslut tills januarinämnden och följa utvecklingen både regionalt och nationellt för att underbygga beslutsunderlaget ytterligare.

Yrkanden
Tony Hansson (S) yrkar på att vård- och omsorgsnämnden beslutar att:
- föreslå arbetsgivarutskottet att skyndsamt besluta om krav på vaccinationsbevis vid nyanställning inom Vård och Omsorg där arbetsuppgifter innefattar brukarnära vård,
- uppdra åt förvaltningschefen att hos befintlig personal som jobbar brukarnära säkerställa vaccinationsgraden, samt återkomma till vård- och omsorgsnämndens nästa sammanträde med en rapport,
- kräva att praktikanter som jobbar inom VoO framöver är vaccinerade.

Beslut
Vård- och omsorgsnämnden beslutar att:
- föreslå arbetsgivarutskottet att skyndsamt besluta om krav på vaccinationsbevis vid nyanställning inom Vård och Omsorg där arbetsuppgifter innefattar brukarnära vård,
- uppdra åt förvaltningschefen att hos befintlig personal som jobbar brukarnära säkerställa vaccinationsgraden, samt återkomma till vård- och omsorgsnämndens nästa sammanträde med en rapport,
- kräva att praktikanter som jobbar inom VoO framöver är vaccinerade.

Ej deltagande i beslut
Ledamöterna i Sverigedemokraterna avstår från att delta i beslutet.

Beslutet skickas till
Arbetsgivarutskottet
Vård och Omsorg

Fastställande av verksamhetsplan 2022 för Kommunledningskontoret

15

KS.2021.0572

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0572

2022-01-03
Mikael Westin
0413-62369
mikael.westin@eslov.se

Kommunstyrelsen

Verksamhetsplan 2022, Kommunstyrelsen

Ärendebeskrivning
Kommunledningskontoret har upprättat förslag till verksamhetsplan för 2022.

Beslutsunderlag
Verksamhetsplan 2022, Kommunstyrelsen

Beredning
Som en del i kommunstyrelsens uppföljning av nämnderna ska en verksamhetsplan tas fram och fastställas av respektive nämnd. Uppföljning av verksamhetsplanen sker i samband med resultatdialogerna där även effektmål och resultat följs upp.

Kommunstyrelsens verksamhetsplan innehåller en beskrivning av hur de extra tilldelade budgetmedlen ska användas. I verksamhetsplanen beskrivs även vad förvaltningen kommer att fokusera på under året utöver arbetet med effektmålen.

Förslag till beslut
- Kommunstyrelsen föreslås fastställa kommunstyrelsens verksamhetsplan för 2022.

Beslutet skickas till
Budgetberedningen

Eva Hallberg
Förvaltningschef

Anna Nordén
Biträdande förvaltningschef

Verksamhetsplan 2022, Kommunledningskontoret

Ekonomiska satsningar 2022

Extra resurser Östra Eslöv
Östra Eslöv är ett stort omvandlingsområde som kommer att hanteras i ett projekt med uppstart under 2022. De extra resurserna kommer att användas till utredningar som rör hela området och framtagandet av ett kvalitetsprogram som ska visa hur kommunen kan följa upp kvalitets- och hållbarhetsambitionerna i den fördjupade översiktsplanen.

Kulturmiljöinventering
Inventering av kulturmiljöer i Eslövs centrum och på Sallerup. Material kommer att göras tillgängligt via kommunens kulturmiljökarta och kulturmiljövandringar ska genomföras för att sprida kunskap om och fördjupa intresset för Eslöv.

Hälsomiljonen
En grundutbildning i hot och våld tas fram i samarbete med företagshälsovården som riktar sig till samtliga medarbetare i Eslövs kommun. Insatsen ska verka förebyggande genom kunskapshöjning och på så sätt minska risken att hot- och våldssituationer uppstår.

Utbildningar i stresshantering för medarbetare. Vi ser ett särskilt behov av att kunna fånga upp stressrelaterad ohälsa eller risk för ohälsa som en konsekvens av pandemin. I övrigt kommer ett aktivt arbete göras mot verksamheterna för att identifiera goda projekt.

Valet
I september 2022 är det val till riksdag, regioner och kommuner. Medlen används till att bekosta förtidsröstning, arvodering till röstmottagare på valdagen samt till övrig administration för att förbereda och genomföra valet.

Trygghetsskapande åtgärder
Riktade insatser för att vid behov säkerställa tryggheten.

Stadsfest
I budget har medel tillförts kommunstyrelsen. Det är emellertid Kultur - och fritidsnämnden som ansvarar för planering och genomförande av arrangemanget och budgetmedlen kommer att föras över till dem.

Digitalisering
Under första halvåret 2022 kommer tillsättandet av en digitaliseringschef att prioriteras samtidigt som den nya digitaliseringsavdelningens utformning och bemanning arbetas fram genom intern dialog och studiebesök hos andra. Ett par av rekommendationerna om åtgärder för att öka digitaliseringstakten från konsultutredningen kommer att påbörjas parallellt med att den nya avdelningen byggs upp.

Bredband
Utöver arbetet med att följa upp den anslutning av bredband på landsbygden som sker genom Post- och telestyrelsens tilldelning av medel kommer en riktlinje tas fram för hur de årliga avsatta medlen till bredbandsutbyggnad ska kunna användas.

Kommunledningskontoret kommer under året även arbeta med:

Särskilt fokus kommer läggas på att utveckla kommungemenensamma processer, se några exempel nedan.

- Implementering av antagen plan för förbättrat företagsklimat.
- Ny struktur för destinationsarbetet i dialog med andra aktörer.
- Ett aktivt arbete tillsammans med Region Skåne, och Trafikverket i infrastrukturfrågor.
- Påbörja arbetet med att ta fram ett kunskapsunderlag samt strategiska ställningstaganden gällande risken för översvämning inför revidering av översiktsplan.
- Framtagande av styrande dokument för kommunens fastigheter och verksamhetslokaler enligt antagen lokalförsörjningsplan.

- Utveckla en struktur för kommunens arbete med Agenda 2030.
- Inleda arbetet med att ta fram ett planprogram för Berga Trädgårdsstad.
- Fortsatt utveckling av kommunens trygghetsarbete.
- Landsbygdsutveckling genom medborgarbudget.
- Framtagande av plan för villatomter för att bredda boendeutbudet.

- Revidering av överenskommelsen med idéburen sektor
- Framtagande av tydligare rutiner avseende det systematiska arbetsmiljöarbetet som kompletteras med processkartor.
- Stärkt stöd till chefer i det förebyggande arbetsmiljöarbetet genom att ta fram stödmaterial avseende hur de kan arbeta med målen för organisatorisk- och social arbetsmiljö.
- Stöd till förvaltningarna så att samtliga har en aktuell och relevant kompetensförsörjningsplan som stödjer de individuella behov som finns.
- Utveckling av medarbetarenkäten för att stärka dess betydelse genom att att öka svarsfrekvensen, relevansen i frågorna samt stödja till cheferna i deras arbete med resultaten.

- Framtagande av plan för att öka medarbetarnas delaktighet samt utbildningsinsatser för såväl ledare- och medarbetarutveckling.
- Utredningen om införande av möjlighet att gå ner i arbetstid med bibehållna pensionsförmåner för äldre medarbetare, sk. 80-90-100 är klar och kommer att tas vidare för möjligt införande.
- Fortsatt utveckling av både ledningssystemet Hypergene och Qliksense, som är kommunens system för ekonomi- och verksamhetsuppföljning.
- Redan under 2021 påbörjades ett arbete med att minska omfattningen, och öka läsvärdet, av delårsrapport och årsbokslut och detta kommer fortsätta under 2022.

- Effektivisering av ekonomiprocesser och internt lärande med kunskapsöverföring för att minska sårbarheten vid frånvaro.
- Verka för samarbete med andra kommuner avseende större upphandlingar, exempelvis livsmedel.
- Arbeta mer med att förmedla nyheter, stora som små, via sociala medier.
- Fortsatt utveckling av e-tjänster.
- Upphandling och implementering av ett nytt ärende- och diariehanteringssystem.

Översiktlig information om sekretess, tystnadsplikt, meddelarfrihet för anställda, förtroendevalda eller uppdragstagare i Eslövs kommun 2022

16

KS.2021.0568

ESLÖVS KOMMUN

KS.2021.0568

2021-12-17
Helena Heintz
+4641362123
helena.heintz@eslov.se

Ange beslutsinstans

Förslag till beslut; Översiktlig information om sekretess, tystnadsplikt, meddelarfrihet för anställda, förtroendevalda eller uppdragstagare i Eslövs kommun

Ärendebeskrivning

För att säkerställa att reglerna för sekretess, tystnadsplikt och meddelarfrihet är implementerade i kommunen får kommunstyrelsen information om vad som gäller för anställda, förtroendevalda och uppdragstagare i Eslövs kommun. Informationen kommer att behandlas av alla nämnder i kommunen en gång om året.

För att medborgarna i Eslövs kommun ska känna förtroende för kommunens verksamhet är det viktigt att de kan lita på att personliga uppgifter och handlingar stannar hos de personer som ska ha tillgång till dem och att de inte sprids vidare.

Beslutsunderlag

Översiktlig information om sekretess, tystnadsplikt, meddelarfrihet för anställda, förtroendevalda eller uppdragstagare i Eslövs kommun

Beredning

Kommunstyrelsen såsom myndighet är ansvarig för sina allmänna handlingar och hur de hanteras utifrån offentlighets- och sekretesslagen. Dessa regler gäller även för dem som är förtroendevalda. Det bifogas därför information om de viktigaste reglerna kring sekretess som gäller generellt för alla som på ett eller annat sätt representerar Eslövs kommun, således även för dem som förtroendevalda. Samma information som bifogas gäller för de anställda men är samtidigt förenat med en sekretessförbindelse att skriva på.

Alla som genom anställning, förtroendevald, uppdrag eller som på annat sätt deltar i arbetet i Eslövs kommun har tystnadsplikt rörande de uppgifter och handlingar som är sekretessbelagda enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Tystnadsplikten gäller både muntliga och skriftliga uppgifter.

Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen har tagit del av den översiktliga informationen om sekretess, tystnadsplikt, meddelarfrihet för förtroendevalda i Eslövs kommun och informationen läggs till handlingarna.

Beslutet skickas till

Kommunledningskontoret, juridiska avdelningen

Eva Hallberg	Patrik Linder
Kommundirektör	Avdelningschef

ESLÖVS KOMMUN

Översiktlig information om sekretess, tystnadsplikt, meddelarfrihet för anställda, förtroendevalda eller uppdragstagare i Eslövs kommun

Innebörden av sekretess och för vilka den gäller

För att medborgarna i Eslövs kommun ska känna förtroende för kommunens verksamhet är det viktigt att de kan lita på att personliga uppgifter och handlingar stannar hos de personer som ska ha tillgång till dem och att de inte sprids vidare.

Alla som genom anställning, förtroendevald, uppdrag eller som på annat sätt deltar i arbetet i Eslövs kommun har tystnadsplikt rörande de uppgifter och handlingar som är sekretessbelagda enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Tystnadsplikten gäller både muntliga och skriftliga uppgifter.

Det främsta syftet med sekretess är att skydda enskilda personer från att uppgifter om deras personliga förhållanden lämnas till andra. Med personliga förhållanden menas i princip alla uppgifter som kan kopplas till en viss person, till exempel uppgifter om hälsotillstånd, familjeförhållanden, arbetsförmåga eller ekonomiska förhållanden. I vissa fall kan sekretess även gälla för någons namn, adress och/eller telefonnummer. Sekretess gäller i många fall både för uppgifter om den enskilde men också för dennes närstående om vederbörande skulle lida men om en uppgift lämnades ut.

Sekretessreglerna i 21 kapitlet måste alltid beaktas av alla då dessa regler gäller oavsett vilken verksamhet man tillhör i Eslövs kommun. I 21 kapitlet behandlas bland annat sekretess utifrån dataskyddsförordningens krav på laglig behandling av personuppgifter.

Sekretess gäller såväl mot enskilda som mot andra myndigheter och innebär bland annat:

- att man inte får diskutera delar av sitt arbete med familj eller vänner.
- att man inte får svara på frågor från allmänheten, journalister (se dock nedan angående meddelarfrihet), andra myndigheter eller andra förvaltningar om frågorna rör uppgifter för vilka det föreligger

sekretess.

- att man inte får lämna ut handlingar eller digital information om det finns uppgifter i handlingarna eller information för vilka det föreligger sekretess.

Varje kommunal nämnd är en myndighet i offentlighets- och sekretesslagens mening. Sekretessen gäller mellan olika myndigheter (nämnder) inom Eslövs kommun. Det kan också finnas sekretessgränser mellan olika verksamheter inom en nämnd, så kallad inre sekretess.

Några exempel på allmängiltiga sekretessbestämmelser för Eslövs kommun

Offentlig upphandling

Enligt 19 kapitlet 3 § 2 stycket i offentlighets- och sekretesslagen gäller absolut sekretess för anbud eller motsvarande erbjudande till dess att alla anbud eller erbjudanden offentliggjorts eller beslut om leverantör och anbud fattats eller ärendet på annat sätt har slutförts. När avtal har träffats med en leverantör eller ärendet på annat sätt slutförts blir anbud och avtal allmänna handlingar och som huvudregel offentliga. Visst sekretesskydd finns dock för vissa uppgifter i anbuden som röjer en anbudsgivares affärs- eller driftförhållande, se nedan.

Personalverksamhet

Sekretess gäller i personalsocial verksamhet för uppgift som hänför sig till psykologisk undersökning eller behandling och för uppgift om en enskilds personliga förhållanden hos psykolog, personalkonsulent eller en annan sådan befattningshavare som särskilt har till uppgift att bistå med råd och hjälp i personliga angelägenheter, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men i enlighet med 39 kapitlet 1 § offentlighets- och sekretesslagen. Här är sekretess huvudregel. Detta innebär att en uppgift kan lämnas ut endast om det står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Uppgifter inom övrig personaladministrativ verksamhet är enligt 39 kapitlet 2 § offentlighets- och sekretesslagen som huvudregel offentliga. För uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller uppgift om enskilds personliga förhållanden i personaladministrativ verksamhet gäller att dessa inte kan lämnas ut om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Sekretess gäller inte i anställningsärenden eller i ärende om disciplinansvar.

Myndigheters affärsverksamhet och uppgift om enskilds affärs- eller driftförhållanden
Enligt 19 kapitlet 1 § offentlighets- och sekretesslagen gäller sekretess i en myndighets affärsverksamhet för uppgift om myndighetens affärs- eller driftförhållanden om det kan antas att någon som driver en likartad rörelse gynnas på myndighetens bekostnad om uppgiften röjs. Som huvudregel är dock de flesta uppgifter som rör myndigheters affärsverksamhet offentliga.

Sekretess gäller i vissa fall om uppgifter om enskildas affärsverksamhet när de har en affärsförbindelse med oss som myndighet. Detta regleras i 31 kapitlet 16 § i offentlighets- och sekretesslagen. Detta gäller bara om det av särskild anledning kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs. Även i dessa situationer är dock de flesta uppgifter som huvudregel offentliga.

Växeltelefoni
För personal i en myndighets telefonväxel, det vill säga för personalen i Kontaktcenter, gäller absolut sekretess för uppgift som har inhämtats vid tjänstgöringen och som avser telefonsamtal till eller från någon annan person hos myndigheten, enligt 40 kapitlet 4 § offentlighets- och sekretesslagen.

Meddelarfrihet
Trots att vissa uppgifter är sekretessbelagda enligt offentlighets- och sekretesslagen kan en anställd eller annan inom en kommun ha rätt att lämna ut dessa uppgifter till en journalist eller en författare med avsikten att uppgiften ska publiceras. Detta kallas att den anställde har meddelarfrihet. Myndigheten får inte eftersöka vem det är som lämnat ut uppgifterna.

Meddelarfriheten gäller dock inte för alla uppgifter som är sekretessbelagda enligt offentlighets- och sekretesslagen. Om man är osäker på vilka uppgifter som får lämnas ut mot bakgrund av meddelarfriheten kan det vara bra att rådgöra med jurist eller annan innan man lämnar ut uppgiften till en journalist eller författare. Rätten att meddela och offentliggöra uppgifter behandlas i 13 kapitlet offentlighets- och sekretesslagen.

När gäller sekretessen?
Sekretessen, det vill säga tystnadsplikten, gäller oavsett om man arbetar eller är ledig. Den gäller även om man har slutat arbeta eller bytt arbetsplats. Sekretessen kan gälla i upp till sjuttio år.

Några exempel på sekretessbrytande bestämmelser
Den enskilde själv har nästan alltid rätt att få ta del av de uppgifter som berör honom eller henne. Den enskilde kan lämna sitt samtycke till att information som är sekretessbelagd lämnas ut till allmänheten, anhöriga eller annan myndighet.

Sekretess kan i vissa fall även gälla mot underåriga barns vårdnadshavare.

Upplysningar kan lämnas till hälso- och sjukvårdspersonal om det är nödvändigt för att den enskildes behov av insatser från kommunen ska kunna tillgodoses. I vissa bestämda undantagsfall kan upplysningar även lämnas till hälso- och sjukvården med anledning av att den enskilde behöver vård där.

Sekretessbelagda uppgifter kan lämnas ut till vissa myndigheter om de begär att få ut uppgifter med stöd av lag. Sekretessbelagda uppgifter kan även under vissa förutsättningar lämnas ut till andra myndigheter som till exempel polisen eller åklagarmyndigheten.

Vad händer om man bryter mot tystnadsplikten?
Om man röjer uppgifter som omfattas av sekretesskydd gör man sig skyldig till dels en kränkning av den enskilde, dels brott mot tystnadsplikten enligt 20 kapitlet 3 § brottsbalken. Straffet kan bli böter eller fängelse. Den som röjer uppgiften är personligt straffansvarig.

Dataintrång
Anställda och uppdragstagare kan ha möjlighet att ta del av olika uppgifter i olika system. Som anställd/uppdragstagare ska man bara ta del av de uppgifter som krävs för att utföra sitt arbete. Det är alltså inte tillåtet att som anställd/uppdragstagare använda eller ta del av uppgifterna i privat syfte. Detta gäller även om uppgifterna är offentliga och kan lämnas ut om det inkommer en förfrågan om utlämnande av allmän handling.

Om man på ett otillåtet sätt tar del av uppgifter som man inte behöver ta del av för att utföra sitt arbete kan man göra dig skyldig till dataintrång, 4 kapitlet 9c § brottsbalken.

Hur hanteras din kommunikation?
Genom din anställning/uppdrag upprättas olika kommunikationsvägar, kan vara e-postkonto, telefonabonnemang eller digital kommunikationskanal. Dessa kommer i vissa fall ha ditt personnamn kopplat till konto/abonnemang. Trots denna koppling är avsikten att kommunikationen är med Eslövs kommun och inte med den anställde/uppdragstagaren privat. Det mesta som kommuniceras loggas och kan sökas igenom för att upptäckta oegentligheter.

Det är viktigt att känna till att epostlogg är en allmän handling och ska efter sekretessprövning lämnas ut som vilken handling som helst. Det kan vara ett skäl till att bara använda din arbetsepost till arbete och inte till något privat.

Post ställd till dig
Det är inte tillåtet att öppna brev ställda till tjänsteman där man kan misstänka att brevet är av privat natur. Att öppna annans post är straffbart i enlighet med brottsbalkens 4 kapitel 8 § och 9 §. Detta gäller även på jobbet.

Brev som verkar vara privata får inte bli liggande oöppnade, eftersom det finns en möjlighet att innehållet hör till verksamheten och handlingen då är allmän. För att tillgodose tillgången till allmänna handlingar, utan att bryta mot reglerna i brottsbalken har JO (justitieombudsmannen) rekommenderat att de anställda utfärdar fullmakt för annan på arbetet att öppna post i deras bortavaro. De anställda är inte skyldiga att lämna fullmakt men kan tvingas avbryta sin ledighet för att öppna sin post.

Det finns därför möjlighet för den anställde/uppdragstagare att lämna fullmakt till den personal som har hand om posthanteringen att motta, kvittera ut och öppna den post, rekommenderade brev samt paket som inkommer.

Arbete med säkerhetsskyddade uppgifter
För några anställda/uppdragstagare gäller särskilda regler om man arbetar med säkerhetsskyddade uppgifter. Den som sprider säkerhetsskyddade uppgifter kan straffas enligt 19 kapitlet brottsbalken.

Meddelarfrihet gäller inte för säkerhetsskyddade uppgifter.

Var finns mer information?
Om du är osäker på om du kan lämna ut en uppgift, eller om du har frågor om sekretess, ska du som anställd prata med din närmsta chef eller med kommunjuristen. Förtroendevalda som har frågor om sekretess eller liknande frågor ska i första hand ställa frågorna till nämndsekreteraren. I myndighetens delegeringsordning framgår vem som har rätt att besluta om utlämnande av handlingar.

Sekretessförbindelse

Härmed intygar jag, att jag har tagit del av informationen ovan om vad som gäller för mig utifrån det uppdrag jag har i Eslövs kommun.

Jag försäkrar att jag inte talar om eller för vidare på annat sätt, sådant som jag får reda på om enskildas personliga förhållanden. Jag har förstått att detta gäller för mig under den tid jag är verksam i Eslövs kommun men även därefter. Jag är medveten om att sekretess kan gälla upp till sjuttio år.

Jag är medveten om att jag bryter mot tystnadsplikten om jag inte följer bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen på rätt sätt. Jag vet att brott mot bestämmelserna kan leda till åtal för brott mot tystnadsplikten.

Är jag anställd av Eslövs kommun är jag vidare medveten om att jag dessutom bryter mot mitt anställningsavtal och att min arbetsgivare kan vidta disciplinära åtgärder mot mig utifrån detta.

Datum:	Namnteckning:
	Namnförtydligande:

Denna förbindelse skrivs under i två exemplar. Ett exemplar förvaras av Eslövs kommun. Det andra exemplaret behåller den som undertecknat.

Information om hur Eslövs kommun behandlar personuppgifter enligt dataskyddsförordningen (GDPR)

Personuppgiftsansvarig
Den som är ansvarig för att dina personuppgifter hanteras enligt Dataskyddsförordningen/GDPR är den personuppgiftsansvarige.
Personuppgiftsansvarig: Kommunstyrelsen
Organisationsnummer: 212000-1173
Adress: Eslövs kommun, 241 80 Eslöv
E-post: kommunledningskontoret@eslov.se
Telefon: 0413-620 00 (växel)

Dataskyddsombud
Den personuppgiftsansvarige har utsett ett dataskyddsombud som nås via: dataskyddsombud@eslov.se eller på telefon 0413-620 00 växel fråga efter dataskyddsombud.

Typer av personuppgifter som behandlas
Vi behandlar dessa typer av personuppgifter om dig:
Personnummer, för- och efternamn, adressuppgifter, kontaktuppgifter, fotografi.

Ändamålet med personuppgiftsbehandlingen
Detta är anledningen till att dina personuppgifter behandlas:
Ändamålet med att ovanstående personuppgifter behandlas är för att du är anställd eller förtroendevald i Eslövs kommun.

Laglig grund för att behandla dina personuppgifter
Behandlingen av dina personuppgifter enligt ovan har stöd i dataskyddsförordningen med följande skäl:

- anställningsavtal
- Förtroendemannauppdrag

Vem får ta del av dina personuppgifter?
Följande får ta del av dina personuppgifter:
Medarbetare på Kommunstyrelsen i Eslövs kommun kommer att ta del av dina personuppgifter för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

Eslövs kommun hanterar dina personuppgifter enligt gällande lagstiftning. Om någon begär att få ta del av dina personuppgifter så kan vi, i enlighet med offentlighetsprincipen, komma att lämna ut dem.

Hur länge sparas dina personuppgifter?
Dina personuppgifter kommer att sparas av kommunen till dess att syftet med behandlingen av personuppgifterna är uppfyllt. Personuppgifterna kommer sedan att hanteras enligt de lagar och regler som gäller för

kommunen angående så kallade dokumenthanteringsplaner och gallringsbeslut.

Personuppgifter som kommer in till kommunen blir i regel allmänna handlingar. Därför får kommunen inte gallra eller spara uppgifter hur som helst. Kontakta den personuppgiftsansvariga eller dataskyddsombudet för mer information.

När dina personuppgifter behandlas av oss har du rätt att

- Begära tillgång till dina personuppgifter, dvs att utan kostnad, vid ett tillfälle, få besked om, och en kopia av, vilka personuppgifter om dig som Eslövs kommun behandlar. För ytterligare kopior kan du behöva betala en avgift.
- Begära rättelse, radering eller begränsning av behandling av dina personuppgifter
- Invända mot behandling av dina personuppgifter
- Begära dataportabilitet
- Om personuppgiftsbehandlingen grundar sig på ditt samtycke kan du när som helst ta tillbaka detta. Om du tar tillbaka ditt samtycke gäller samtycket till och med den dag som återtagandet skedde.
- Klaga på vår behandling av dina personuppgifter till Datainspektionen/Integritetsskyddsmyndigheten

Eftersom det finns särskilda regler kring hanteringen av allmänna handlingar så begränsas ibland vissa av dessa rättigheter.

Kontakta oss

Om du har några frågor eller funderingar om behandlingen av dina personuppgifter, vänd dig då i första hand till Juridiska avdelningen.
Telefon växel: 0413-620 00 (växel)
E-post: kommunledningskontoret@eslov.se